

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HEDEF SÖZ VARLIĞI VE TÜRKÇE SÖZLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halit ÇOLAK

TOKAT
Haziran, 2019

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HEDEF SÖZ VARLIĞI VE TÜRKÇE
SÖZLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halit ÇOLAK

Danışman: Doç. Dr. Sami BASKIN

TOKAT
Haziran, 2019

JÜRİ İMZA SAYFASI

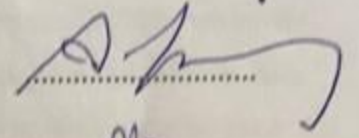
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Halit Çolak'ın 6. Sınıf Öğrencilerininin Hedef Söz Varlığı ve Türkçe Sözlüğü adlı çalışması 18.06.2019 tarihinde jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Programında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

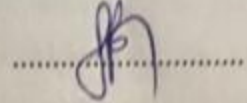
Adı Soyadı

İmza

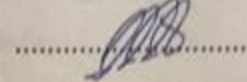
Başkan: Prof. Dr. Adem İşcan

Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. Sami Baskın

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Hikmet Yılmaz

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

ÖN SÖZ

Sözlükler geçmişten beri bir dilin, bir milletin bütün söz varlığını bir araya getiren, onu koruyan ve gelecek nesillere aktararak aynı zamanda kültürün de taşıyıcılığını yapan eşsiz başvuru kaynakları arasında yer almıştır. İnsanlar bir söz varlığının karşılığını merak ettiklerinde, öğrenmek istediklerinde ilk olarak sözlüklerin kapısını çalmışlardır. Ayrıca bir dilin sözcük çeşitlerini, sözcük yapılarını, sesletim özelliklerini de çoğu zaman sözlükler yardımıyla öğrenmişlerdir. Bu durum sözlüklerin çok yönlü kaynaklar olduğunu da gösterir.

Dil deyince aklımıza şüphesiz Türkçe dersleri gelir. Bu derslerde öğrenciler dile ait yeni kavramlarla karşılaşır ve bunların anlamlarını öğrenmek için sözlüklere başvururlar. Daha önce karşılaşmadıkları ya da duymadıkları bir kelimeyi sözlükten bularak söz dağarcıklarına eklerler. Bu durum bütün öğrenim hayatı boyunca devam eder. Böylece öğrencilerin söz varlığı zenginleşmiş olur. Aynı zamanda kültür aktarımı da gerçekleşmiş olur. Ayrıca sözlükler; kelimelerin doğru yazılışlarını göstererek dilin doğru bir şekilde kullanılmasına, öğrencilerin farklı kaynakların kullanımının yararlı olduğuna inanmasına, öğrencilere sorun çözme becerileri kazandırmaya da katkı sağlamış olur. Bütün bunlar ise bize bilinen veya bilinmeyen bir dilin öğrenilmesinde ve geliştirilmesinde sözlüklerin en başta gelen kaynak olduğunu gösterir.

Günümüzde sözlüklere genel olarak baktığımızda farklı isimlerle hazırlanmış olduğunu görürüz. Bu durum kullanıcıların ilgi ve ihtiyaçlarına göre sözlüklerin çeşitlenmiş olduğunu gösterir. Bütün kullanıcılara hitap eden sözlükler olduğu gibi özel ve sınırlandırılmış bir kullanıcı kitlesine hitap eden sözlükler de vardır. Araştırmamız ise bu sözlüklerden okula giden öğrenciler için hazırlanmış özel sözlük olan okul sözlükleriyle ilgilidir. Çalışmamızda genel olarak okul sözlükçülüğü ve bu bağlamda günümüzdeki okul sözlüklerinden yola çıkılarak bir okul sözlüğü nasıl hazırlanırsa hedef kitlesi olan öğrencilere daha iyi hizmet edebilir, öğrenciler için bir okul sözlüğü nasıl olmalıdır, örnek bir okul sözlüğü modeli nedir? Sorularından hareketle 6. sınıf söz varlığı belirlenip 6. sınıf öğrencilerine özel sınıf temelli bir sözlük hazırlanmıştır. Bu çalışmanın okul sözlüklerinin ve sınıf temelli sözlüklerin nasıl olması gerektiği konusunda farkındalık oluşturması beklenmektedir.

TEŞEKKÜR

Bu yoğun çalışma s¼recinde desteklerini benden esirgemeyen, çalıŐmalarımnda bana rehberlik eden, bana inanıp beni s¼rekli destekleyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Sami Baskın'a;

Eğitim-ğretim hayatım boyunca her daim yanımda olan, bu uzun yolculukta hiçbir fedakarlıktan kaınmayıp benim bug¼nlere gelmemde en b¼y¼k payı olan ilk ğretmenlerim annem ve babama;

Varlıklarıyla bana g¼ veren kardeŐlerime;

Bu yoğun s¼rete benimle yorulup benimle dinlenen, hayatından fedakarlık eden sevgili eŐime teŐekk¼r¼ bir borç bilirim.

Halit ÇOLAK
Haziran, 2019 Tokat

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve ğretim Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programı ile taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumlulđun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih: 18/06/2019

Halit ÇOLAK

ÖZET

6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HEDEF SÖZ VARLIĞI VE TÜRKÇE SÖZLÜĞÜ

Çolak, Halit

Yüksek Lisans, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sami Baskın

Haziran 2019, x + 420 sayfa

Sözlükler geçmişten günümüze kadar insanlığın öğrenme, bilme, merak ihtiyaçlarının giderilmesinde en önemli başucu kaynaklarından biri olmuştur. Farklı ilgi, ihtiyaçların ve alanların bulunması değişik alanlarda sözlükler hazırlamasına neden olmuştur. Bu bakımdan sözlükler farklı açılardan sınırlanmış, özelleştirilmiştir. Bu sözlüklerin günümüzde en çok kullanılanları ise okul sözlüğü adı altında öğrenciler için hazırlanan sözlüklerdir. Bu sözlüklerin çoğu ise sadece isim bakımından okul ve öğrenci ile ilişki kurabilmiştir. İçerik olarak ise herhangi bir alanda araştırma yapılmadan, hedef kitlesi net olarak belirlenmeden hazırlandığı için öğrencilerin beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak kalmıştır. Bu durum ise öğretim durumlarını olumsuz etkilemiş ve beklentileri karşılayan, ihtiyaçlara cevap veren sözlüklerin hazırlanmasını gerekli kılmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin öğrenme yaşantılarını yansıtan ve bu yaşantıların en önemli parçası olan ders ve çalışma kitaplarını temel alan sözlüklerin hazırlanması önem kazanmıştır.

Bu çalışmada 6. sınıfların hedef söz varlığı nedir ve nasıl belirlenebilir, 6. sınıflara özel bir Türkçe sözlük hazırlamak mümkün müdür? soruları çerçevesinde 6. sınıf öğrencilerine ait hedef söz varlığı belirlenmiş ve bu hedef söz varlığı dikkate alınarak 6. sınıf öğrencilerine özel sınıf temelli bir okul sözlüğü hazırlanmıştır. Araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen ve okullarda okutulmak amacıyla öğrencilere dağıtılan 6. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitapları oluşturmuş, ayrı bir örneklem seçilmemiştir. Çalışmada MEB ve özel yayınevlerine ait 8 kitap incelenmiştir. Kitaplardaki söz varlıkları çeşitli yöntemlerle listelenmiş ve bu söz varlığı madde başı olarak kabul edilip sözlük haline getirilmiştir. Çalışma sonucunda 6. sınıfa ait 4769 söz varlığı tespit edilmiştir. Bu söz varlığının 3789' u madde başı olarak, diğer 980'i ise deyim, atasözü, ünlem, yabancı sözcük, takvim

bildiren ifade ve kısaltma olarak sözlüğün sonuna eklenmiştir. Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayacak, araştırma isteklerini artıracak ve başarı duygusunu tattıracak sınıf temelli sözlüklerin hazırlanması şüphesiz en başta Türkçe öğretimi olmak üzere ve diğer alanları da olumlu etkileyecektir. Bu çalışma da bu hedefleri gerçekleştirmek için hazırlanmıştır ve çalışmanın okul sözlükçülüğüne yeni bir bakış açısı kazandırması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: 6. sınıf, söz varlığı, sözlük, okul sözlüğü, Türkçe sözlük.

ABSTRACT

TARGET VOCABULARY OF SIXTH GRADE STUDENTS AND THEIR TURKISH DICTIONARY

Çolak, Halit

Master is Thesis, Field of Turkish Language Education

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Sami Baskin

June 2019, x + 420 page

Dictionaries have always been one of the most important reference books from past to present for human beings need for knowledge, learning, and satisfaction of curiosity. Different kinds of needs and interests or branches have led different types of dictionaries to be prepared. From this perspective, dictionaries were limited and specialized in different aspects. The most used ones among the dictionaries are the ones prepared for students under the name of school dictionary. Many of these dictionaries have had the chance to have intercourse with school and students only in point of their names. Being compiled without identifying a clear target group, or doing research on any branch, the dictionaries have become distanced from meeting the needs and expectations of students. This situation has affected schooling conditions in a negative way and created a necessity to be written new dictionaries meeting expectations, satisfying the needs. In this context, writing new dictionaries reflecting students' learning experiences and using the coursebooks and workbooks which are the most important part of such experiences as the ground has come into prominence.

In this study, within the framework of the questions "what is 6. Grade students" corpus and how can it be identified , is it possible to compile a new Turkish dictionary special for the 6th graders?" target corpus belonging to 6.grade students was identified, and by taking into consideration this corpus, a course based school dictionary special for the 6th-grade students has been compiled. The population of the study consists of 6th-grade Turkish course books and workbooks distributed to students in

order to be taught at schools and decided by the Ministry of National Education, a different paradigm is not preferred. In this study, 8 books belonging to the Ministry of National Education and private publishing houses have been analyzed. Vocabularies in the books were listed with various methods and the vocabulary was brought into the form of a dictionary by being accepted as an entry. At the end of the study, 4769 vocabularies belonging to 6th grade were detected. While 3789 of the vocabularies as entry, the other 980 as idioms, proverb, exclamatory, foreign word, date expression, and abbreviation were added to the end of the dictionary. Writing course based dictionaries which will meet students' needs and interests and increase their enthusiasm to search and make them feel successful will undoubtedly affect teaching Turkish initially and positively along with other branches. This study is conducted to bring these goals about and it is expected from the study to bring a new perspective into school lexicography.

Key Words: 6th grade, vocabulary, Turkish dictionary, school dictionary

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ İMZA SAYFASI	i
ÖN SÖZ	ii
TEŞEKKÜR	iii
ETİK SÖZLEŞME	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi	3
Sayıtlar	3
Sınırlılıklar	3
BÖLÜM II	4
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
Sözlük	4
Okul Sözlükleri	5
Türkçe Dersine Yönelik Hazırlanmış Sözlükler	8
Dil Öğretirken Neden Sözlük Kullanmalıyız?	10
BÖLÜM III	16
YÖNTEM	16
Araştırma Modeli	16
Evren ve Örneklem	16
Veri Toplama Süreci	17
Verilerin Çözümlemesi	17
BÖLÜM IV	19
BULGULAR	19
Atasözleri	323
Deyimler	324
Kısaltmalar	383
Ünlemler	386

Takvim Bildiren İfadeler	389
Yabancı Sözcükler	390
BÖLÜM V	396
TARTIŞMA	396
BÖLÜM VI	407
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	407
KAYNAKÇA.....	409
EKLER	420
Ek 1: Özgeçmiş.....	420

BÖLÜM I

GİRİŞ

Toplumsal bir varlık olan insan; yaratılışı itibariyle bilme, öğrenme, araştırma, bildiklerini, öğrendiklerini, araştırdıklarını paylaşma, anlama, anladıklarını uygulama, değişme ve gelişmelere açık olma özellikleriyle donatılmıştır. Bu özelliklerinden dolayı da sürekli değişim ve gelişim içinde olmuştur. Bu değişim ve gelişim ise insanlar arasında bilgi alışverişi ile meydana gelmektedir. İnsanlar bilgilerini diğer insanlarla paylaşıırken aynı zamanda onlardan yeni bilgiler de öğrenirler. Bu döngü ömür boyu devam eder.

İnsanlar tarihten beri duygularını, düşüncelerini, bilgilerini sözle paylaşmanın yanında yazıyla da paylaşarak gelecek kuşaklara aktarmak istemişlerdir. Bu amaçlarını gerçekleştirmek için de çeşitli kitaplar yazmışlar ve duygu, düşüncelerinin kalıcılığını sağlamışlardır. İnsanların tanıma, bilme ve öğrenme amacıyla yazdıkları kitaplardan biri de sözlüklerdir. İnsanlar sözlükler yardımıyla varlıkların ne olduğunu, tanımlarını farklı düzen ve biçimlerde anlatmaya ve kavratmaya çalışmışlardır. Bu bakımdan sözlükler geçmişten beri insanların ilk başvuru kaynakları arasında yer almıştır.

MÖ. 2. bin yılına denk gelen, Batı Asya'ya ait iki dilli kelime listeleri tarihte bilinen ilk sözlük örnekleri kabul edilir. Sümerce ve Akadca kelimelerden oluşan bu sözcük listeleri, kil tabletlere çivi yazısıyla paralel sütunlarda yazılı tematik yani konulara göre ayrılmış şekilde düzenlenmiştir (Dash, 2007, s. 228).

Problem Durumu

İnsanların hayatta çeşitli ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlardan bazıları da bilme, tanıma, öğrenme ihtiyacıdır. Söz konusu ihtiyaçlarını karşılamak için ise kitaplara başvururlar. Kitaplar insanlara her türlü bilgiyi sunarlar. Bu kitaplardan biri olan sözlükler ise anlamı bilinmeyen sözcüklerin anlamlarını açıklayan, bu sözcükleri tanıtan ve zihinde bir karşılık bulmasını sağlayan önemli eserlerdir.

İlgi ve ihtiyaçların farklı tür ve şekillerde olduğu bilindiğine göre bu ihtiyaçları karşılamak için yazılmış sözlüklerin de farklı tür ve şekillerde olması doğaldır. Okul sözlükleri bu türler içinde özellikle eğitim-öğretime devam eden öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş sözlük türlerinden biridir. Bu sözlükler okula giden çocuklar için hazırlanmış, kontrolden geçirilmiş tanımlama söz varlığı bulunan, anlaşılır bir düzeni olan ve örneklerle desteklenmiş sözlük çeşidi şeklinde tanımlanır (Hartman ve James, 1998, s.122). Okul sözlüklerinin temel amacı ise öğrencilerin okuldaki

öğrenmelerine yardımcı olmak ve onların okul çalışmalarını ilgilendiren sorunlarına çözüm bulmalarına yardımcı olmaktır (Tarp ve Gouws, 2012).

Ülkemizde okul, ilköğretim, ortaokul gibi isimlerle birçok okul sözlüğü yayımlanmıştır. Ancak yapılan araştırmalarda bu adlarla yazılan sözlüklerin öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olduğu, daha çok ticari kaygılarla hazırlandığı, sınırlarının ve hedef kitlesinin gerçekçi ve net olmadığı ortaya çıkmıştır. Güzel ve Karadağ (2010), yaptıkları çalışmada ilköğretim ibaresi olan sözlüklerden beş farklı yayınevine ait sözlüğü incelemiştir. Sözcükleri ise ikinci seviye Türkçe ders kitaplarında öğrencilerin anlamlarını bilemeyeceğini varsaydıkları kelimelerden, çocuk edebiyatı ürünlerinde yaygın kullanılan kelime ve deyimlerden seçmişlerdir. Yaptıkları araştırmanın sonucunda günümüzde kullanılan okul sözlüklerinin öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermediklerini bildirmiştir. Süt (2015), ise yaptığı çalışmada okul sözlükleri alanında kapsamlı bir araştırma yapılmadığını, bu sözlüklerin bir kaynakçasının, hazırlayan uzmanların belli olmadığını, daha çok ticari amaçlarla hazırlandıkları için bu sözlüklerden bir ciddiyet beklemenin doğru olmayacağını belirtmiştir.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de sınırları ve hedef kitlesi daha net çizgilerle belirlenmiş sözlüklere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu da her sınıf için ayrı hazırlanmış sözlüklerin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu ihtiyacı Elbir ve Bağcı (2013), öğrenci sözlük gereksinimlerinin karşılanabilmesi amacıyla bütün sınıf düzeylerinde ihtiyaç analizi yapılmalı ve farklı sınıflardaki öğrencilere göre farklı sözlükler hazırlanmalıdır, diyerek belirtmiştir. Çakır (2016), ise bu konu hakkında; mevcut ortaokul sözlüklerinin ekonomik kaygılara göre hazırlandığını, Türkçe öğretimi programındaki kazanımların veya ders etkinliklerinin ortaokul sözlüğü hazırlarken dikkate alınmadığını belirterek ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıflar için ayrı sözlükler hazırlanmasına dikkat çeker. Baskın (2017), ise bu konu ile ilgili 5. sınıf özelinde yaptığı çalışmada 5. sınıfa giden öğrencilerin bütüncül olarak, abecesel ve sesteşlerin ayrı olarak düzenlendiği parçacıl olarak kelimenin manasını eş anlamı ve karşıtı, birden fazla anlama sahipse diğer anlamlarını, çağrıştırdığı öbür sözcükleri ve bunların örneklerini içeren bir sözlüğe gerek duyduklarının ortaya çıktığını, bu özelliklerin çoğunun mevcut sözlüklerde bulunmadığından sınıf bazlı sözlüklere ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Bütün bu görüşler dikkate alınarak, bu çalışmada ortaokul 6. sınıfların hedef söz varlığı nedir ve nasıl belirlenebilir, 6. sınıflara özel bir Türkçe sözlük hazırlamak mümkün müdür? Sorularına cevap aranmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada amaç, 6. sınıf öğrencilerinin hedef söz varlığının belirlenmesi ve bu hedef söz varlığı dikkate alınarak 6. sınıf öğrencilerine özel bir Türkçe sözlüğün hazırlanmasıdır.

Araştırmanın Önemi

Ders kitaplarıyla koordinasyon içinde, ilköğretimin bütün sınıfları için sözlükler hazırlanmalıdır. Bu işlemde ele alınan sınıf için hazırlanan, derslerde kullanılmak amacıyla TTK tarafından kullanım izni verilen kitapların söz varlığı taranmalı, ardından belirlenen sınıf için hazırlanacak sözlüğün söz varlığı meydana getirilmelidir (Göçer, 2001: 401). Bu noktadan hareketle son üç yılda MEB tarafından 6. sınıflarda okutulan ders ve çalışma kitapları taranmış, elde edilen sözcükler 5. sınıf ders ve çalışma kitaplarında yer alan sözcüklerle karşılaştırılmış ve sadece 6. sınıf kitaplarında yer alan sözcükler çalışmaya alınmıştır. Çalışmanın sınırları bu şekilde çizilmiş ve hedef kitle ortaokul 6. sınıf öğrencileri olarak belirlenmiştir. Bu bakımdan çalışmanın 6. sınıf öğrencilerinin öğrenme yaşantılarına özellikle Türkçe dersi bakımından katkı yapması beklenmektedir.

Sayıtlar

MEB ya da başka bir kurum tarafından 6. sınıflara ait hedef söz varlığını ortaya koyan bir liste yayımlanmamıştır. Bu bakımdan bu çalışmada 6. sınıf ders ve çalışma kitaplarından elde edilen kelime listeleri, 6. sınıf hedef söz varlığı ve aynı zamanda 6. sınıf Türkçe sözlüğü madde başı olarak kabul edilmiştir.

Sınırlılıklar

Bu çalışmanın sadece ortaokul 6. sınıflar özelinde olması, çalışmada son üç yıla ait sekiz adet Türkçe ders ve çalışma kitaplarının dikkate alınması çalışmanın sınırlılıklarını ortaya koymaktadır. Diğer durumlar dikkate alınmamıştır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sözlük

Sözlük kavramı Latince *glossa*; İngilizcede *dictionary, vocabulary, glossary, lexicon*; Almancada *wörterbuch*, Fransızca *dictionnaire*, Arapçada *kâmus*, Farsçada *ferheng*, Rusça da ise *slovar* gibi sözcüklerle karşılanmıştır. Tanım olarak ise sözlük, en bilinen tanımıyla bilinmeyen kelimelerin anlamını öğrenmek amacıyla başvuru olan, a'dan z'ye doğru listeleme sistemi olan kitaptır. Terim olarak ilk defa 1225'te John Garland'ın kullandığı *sözlük* (Lat. *Dictionarium*) için yapılan bu genel tanımın yanında farklı kişi ya da kurumlar tarafından, sözlüklerin özelliklerine ve amaçlarına göre farklı tanımlamalar da yapılmıştır. Örneğin ünlü Alman dilcisi Jacob Grimm, sözlüğü "Bir dilin kelimelerinin abecesel dizelgesi" olarak tanımlanmaktadır (Aksan, 1982, s.77). Aksan ise, sözlüğün şöyle bir tanımı yapılabileceğini belirtmektedir: "Bir dilin (ya da birden çok dilin) sözvarlığını, söyleyiş biçimleriyle, yazım şekilleriyle ortaya koyan, bağımsız biçimbirimleri temele alarak bunların diğer öğelerle kurdukları söz öğeleriyle anlamlarını, farklı kullanımlarını gösteren bir sözvarlığı kitabı" (Aksan, 1982, s.77), bir dildeki sözlüksel parçaların tamamını veya bir kısmını, genellikle alfabetik düzene, bazı hallerde de konulara veya kavram alanlarına göre tanımları, örnekleri, söyleniş biçimleri, asıl kökleri, kullanım alanları, dilbilgisi kategorileri, anlamdaşları vb. ya da diğer bir dile ait karşılıklarıyla ortaya koyan eser (Vardar, 2002, s. 183), bir dildeki sözcükleri temel kabul ederek, onların gerçek manalarını, sonradan edindikleri yan anlamlar ile diğer sözcüklerle oluşturdukları anlamsal farklılıklarını, deyimlerini ortaya koyan, o dilin tüm sözcük hazinesini içeren kitap (Korkmaz 2003, s. 199), bir dile ait tüm ya da belirli bir dönemde kullanılmış sözcük ve deyimlerini alfabetik olarak alıp tanımını, açıklamasını yapan ve başka dillerde yer alan karşılığını ortaya koyan yapıt, lügat (TDK, Türkçe Sözlük, 2005), bir dilin söz varlığını veya söz varlığının belli bir bölümünün bir amaç doğrultusunda derleyerek tanımlayan, yazılı metinlere dayanarak örneklendiren, kimi zaman da dil bilgisi açıklamalarına yer veren farklı nitelik ve genişlikte olabilen yapıt (Kaya, 2007), bir ya da daha fazla dilin sözcüklerinin hepsini ya da bir kısmını, özel ya da genel amaca uygun olarak bulunduran, açıklama, anlam ve tanımlama cümleleriyle ortaya çıkararak ve genellikle abecesel biçimde hazırlanmış yapıtların genel adı (İlhan, 2009), bir lisanın ya da bir lisanın bir kısmının tüm zamanlarda ya da belli bir dönemde kullanılan sözcük ve deyimlerini genellikle

alfabetik olarak, bazen de kavram alanına göre ele alıp, aynı dille tanımlarını yapan, bu tanımları örneklerle açıklama yoluna giden veya diğer bir dile ait karşılıklarını gösteren kitap (Topaloğlu, 2010), bir dilin kelimelerinin tamamını veya bir kısmını, deyimlerini alfabeğe göre, bazen de konu veya kavramlarına göre anlamlandıran, açıklayan ya da başka dillerdeki karşılıklarını ortaya koyan eser, lügat (<http://lugatim.com/>). Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi sözlüğün farklı farklı tanımları vardır. Tanımlardaki bu farklılığa, sözlüklerin kullanım amaçları ve hazırlama biçimi yol açmaktadır. Bu konuda Karadüz (2009), değişik sözlük türlerinin hazırlanmasını gerektiren farklı nedenler vardır: Kültürel alanda ortaya çıkan farklılıklar, dilin içyapısında meydana gelen değişme ve çeşitlilikler, insanların öğrenme ve öğretme ihtiyaçları bunlardan bazılarıdır, demıştır. Burada da belirtildiği gibi insanlar her zaman bilme, tanıma ve öğrenme ihtiyacı içindedirler. Bu öğrenme ve öğretme ihtiyaçları çoğalıp farklılaştıkça insanlar da bu ihtiyaçları ortadan kaldıracak kaynakları üretip yine insanlığın hizmetine sunmanın yollarını ararlar. Sözlükler de insanların öğrenmek, bilmek için başvurduğu ilk kaynaklardan olduğu için ihtiyaçlara cevap vermek amacıyla farklı şekillerde ve konularda hazırlanırlar. Yani birçok alanla ilgili hazırlanmış sözlükleri bulmak mümkündür. Bu durum ise sözlüklerin çok farklı şekilde ve sayıda hazırlandığının göstergesidir.

Sözlükler, öğrencilerin araştırma için kullandıkları ilk kaynaklar arasında sayılır. Öğrenciler genel olarak bilmedikleri kelimelerin anlamlarını öğrenmek ya da bir kelimenin anlamını merak ettiklerinde sözlüklere başvururlar. Ancak kimi zaman sözlüklerde aradıkları kelimeyi bulup amaçlarına ulaşırken kimi zaman da aradıklarını bulamazlar. Kimi zaman da aradıkları kelimeyi bulsalar bile kelimenin anlamını zihinlerinde canlandıramazlar. Bazen de bir sözlükte yer alan kelime diğer bir sözlükte yer almayabilir. Bu durum sözlüklerin ortak bir amaca hizmet etmediğini ve öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamadığını gösterir. Her ihtiyaca cevap veren sözlüklerin varlığı bilindiği gibi öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak sözlükler de hazırlanmalıdır. Arı bu ihtiyacı, öğrenciler okul sözlükleri kullanmalıdır (Arı, 2006, s. 326), sözleriyle dile getirmiştir.

Okul Sözlükleri

Sözlükçülük çalışmalarında okul sözlüğü kavramı çok üzerinde durulmayan bir kavramdır. Sözlük sınıflandırmalarında okul sözlüğü ayrı bir sözlük türü olarak ele alınmamıştır. Bu konuda Çotuksöken okul sözlükleri hakkında yeterli inceleme yapılmadığını, hedef kitlesi ve amacının belli olmadığını, okul sözlüğü adıyla

yazılanların amaca hizmet etmediğini, birtakım eksiklikler olduğunu belirtir (Çotuksöken, 1996, s. 63-64). Aksan, ise yapmış olduğu sözlük sınıflandırmasında okul sözlüklerine yer vermemiştir (Aksan, 1998, s.75). Kocaman (1998), tarafından yapılan sınıflandırmadaysa okul sözlüğünden de bahsedilmiş ancak doğrudan yer verilmemiştir. Demirtaş da (2010), yapmış olduğu çalışmada ülkemizde okul sözlükleri üzerine çok az çalışma yapıldığını ve sözlük sınıflandırmalarına okul sözlüğünün alınmadığını belirtmiştir.

Her ne kadar bu sözlüklere sözlük sınıflandırmalarında yer verilmese de okul sözlüğü ifadesini bir terim olarak kabul edip tanımını yapanlar da vardır. Bunlardan bazıları ise şunlardır: Okul sözlüğü; okula giden çocukların kullanımı için hazırlanan, kontrol edilmiş tanımlama söz varlığını bulunduran, anlaşılır bir sistemden oluşan ve örneklerle desteklenmiş lügat çeşidi (Hartmann ve James, 1998, s. 122), örgün eğitimin farklı sınıflarındaki öğrenciler için hazırlanan ve bu öğrencilerin duyuşsal, bilişsel, devinişsel ve dilsel becerilerini geliştirmek için yazılmış sözlük (Koçmar, 2011), bazı kullanıcılar için hazırlanmış, bunların ihtiyaçlarını karşılar biçimde sınırlandırılan bir sözlük maddesini ve bunların açıklamalarını içeren sözlükler (Çetinkaya, 2014), çocukların kullanması amacıyla yazılan, genel nitelikleriyle bir tanım sözlüğü özelliği gösteren, basit bir tasarıma sahip ve resimlerle desteklenen sözlüklerdir (Akalin, 2016). Baskın (2018), ise okul sözlükleri okullarda kullanılmak maksadıyla düzenlenen, öğrenci ve öğretmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak için yazılmış kaynaklardır, demiştir.

Okul sözlükleri farklı amaçlarla hazırlanabilir. Okul sözlüklerinin ana iletişimsel amacı, yazılı ve sözlü metinlerin algılaması ve ortaya çıkmasını sağlamaktır (Boz, 2011, s. 157). Okul sözlüklerinde esas amaç ise öğrencilerin okuldaki öğrenmelerine yardımcı olmak ve onların okul çalışmalarını ilgilendiren problemlere çözüm bulmalarını sağlamaktır (Tarp ve Gouws, 2012). Öğrenciler ise dilsel bilgi ve becerilerini artırmak, başka derslerde karşılaştıkları anlamını bilmedikleri kelimeleri öğrenmek için okul sözlüklerini kullanırlar (Çetinkaya, 2014). Bu bilgilerden hareketle okul sözlüklerinin öğrencilerin yeni bilgiler edinmesini sağlamaya, bilmedikleri kelimelerin anlamlarını öğrenmeye, kelime hazinelerini geliştirmeye, yazılı ve sözlü eserlerin anlaşılmasına ve ortaya konulmasına hizmet ettiği görülmektedir.

Okul sözlükleri ile ilgili geçmişte şu çalışmalara yer verilmiştir: 1392'de Ferišteoğlu tarafından torunu Abdurrahman için yazılan Lügat-i Ferišteoğlu, Lügat-i Ferištezade, Lügat-i İbn Ferište gibi adlarla anılan eserin ilk çocuk sözlüğü olduğu düşünülmektedir. Bu sözlükten sonra çocuklara yönelik yazılan bir başka sözlük ise Sübha-i Sıbyan'dır. Bu sözlük, Farsça Arapça Türkçe manzum olarak yazılmış bir

sözlüktür. Lügat-i Sübha-i Sıbyan olarak da anılan sözlükte söz varlığı ayrıntılı olarak alınmıştır. Yeni Türk harfleriyle ilk çocuk sözlüğünü ise İbrahim Alâettin Gövsa 1931 yılında Talebe Lügati adıyla yazmıştır (Gövsa, 1931; akt. Akalın, 2016, s. 869). Bu bilgilere göre okul sözlüğü, çocuk sözlüğü gibi adlandırılan sözlüklerin genel olarak birbirine benzediği, tam olarak birbirinden ayrılmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda öğrenciler için hazırlanan sözlüklere de okul sözlüğü isminin verilmesi yanlış olmasa gerektir. Hartmann ve James 'de bu sözlüklerin kesin çizgilerle birbirinden ayırmanın mümkün olmadığını belirtir (Hartmann ve James, 1998, s. 122).

Okul sözlükleri ile ilgili yakın geçmişimizde ise şu çalışmalara yer verilmiştir: 1994 yılında Türk dil kurumu tarafından Türkçenin zenginliğini ortaya çıkarmak ve önemini ortaya koymak amacıyla "Okul Sözlüğü Çalışma Grubu" oluşturulmuştur. Bu grup tarafından Okul Sözlüğünün bütün sınıf düzeylerini dikkate alması ve bu alanda gerekli görülen sözlüklerin hazırlanmasına başlanmıştır. Sonuçta okul sözlüğü adıyla okullarda en kapsamlı ve en yaygın kullanımı olan sözlük ortaya çıkmıştır (Göçer, 2001). 2004 yılında bütün örnekleri edebi eserlerden seçilen 'Temel Eğitim Sözlüğü' adıyla yeni bir sözlüğün yazılması planlanmıştır (Demir, 2006). Mustafa Nihat ÖZÖN, 1945 yılında ilk okul sözlüğü olan Türkçe Okul sözlüğünü (İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1945) yayımlamıştır. Bu sözlükte daha sonra bazı değişiklikler yapılmıştır (Yılmaz ve Koçmar, 2009).

Okul sözlüklerine yurt dışında şu örnekler verilebilir: Collins School Dictionary öğrencilerin İngilizce ve diğer derslerdeki başarılarını artırmak için hazırlanmış bir sözlüktür. Sözlüğün iletişim becerilerini geliştireceği söylenmiş ayrıca bunu yanında sözlüğün hazırlanmasında okulun öğretim programında bulunan metinlerden yararlanıldığı belirtilmiştir (Çetinkaya, 2014). Oxford School Dictionary ise 10 yaş ve üstü okula giden çocukların kullanması amacıyla düzenlenmiş, öğrencilerin sınıfta ders araç-gereci olarak kullanacağı bir sözlüktür (Çetinkaya, 2014). The American Heritage School Dictionary (1977), ise ABD'de onbir yıllık eğitim sürecinde kullanılması planlanan kalıtımla ilgili bir sözlüktür. Girişte, sözlüğün nasıl hazırlandığı ve kullanımı ile ilgili detaylı açıklamalar yapılmıştır (Koçmar, 2011). Webster'S New World Dictionary For Young Readers (1989), ABD'yi anlatan resimli ansiklopedik sözlük özelliği gösterir. Sözlüğün nasıl kullanılacağı detaylı olarak açıklanmış ve alıştırmalara da yer verilmiştir. Sözlük 3-8. sınıflarda kullanıma uygundur (Koçmar, 2011). Belçika'da her yaş grubu için kelime sıklığı ve yaygınlığı listeleri düzenlenmiştir. Bu yaş gruplarına göre farklı sözlükler yayınlanmaktadır. Örneğin; 10 yaş için genel sözlük (Van Dale, 2006), eşanlamlılar sözlüğü (Van Dale, 2008), resimli ansiklopedik sözlük,

tarif sözlüğü (Van Dale, 2007), yazım kılavuzu (Van Dale, 2005) vb. yayımlar yapılmaktadır (Van Dale, 2005, akt. Koçmar, 2011).

Türkçe Dersine Yönelik Hazırlanmış Sözlükler

Ülkemizde ise öğrenciler okul sözlüğü adı altında aşağıdaki sözlükler hazırlanmıştır.

- Ateş, T. (2008). Temel okul sözlüğü. Ankara: Esen Yayıncılık.
- Aydoğan, R. (2013). İlköğretim öğrencileri için Türkçe sözlük. Ankara: Evrensel İletişim Yayınları.
- Aydoğan, R. (2017). Temel Türkçe sözlük-ortaokul ve liseler için. Ankara: Evrensel İletişim Yayınları.
- Ayyıldız, M. Çiçek, N. (2014). İlkokul resimli Türkçe sözlük (kitap boy). İstanbul: Yuva Yayınları.
- Bayar, K. (Ed.) (2009). Okul sözlüğü - Kubbealtı Lügati. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Bek, K. (Ed.) (2010). İlköğretim Türkçe sözlük. İstanbul: Bordo-Siyah Yayınları.
- Benekçi, Ş. (2000). İlköğretim Türkçe sözlük. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Cengiz, M. Cengiz, M. (2000). İlköğretim Türkçe sözlük. İstanbul: Kare Yayınları.
- Doğan, A. (2009). Türkçe okul sözlüğü. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ehliz, M.F. (2006). İlköğretim resimli Türkçe sözlük. Ankara: Yıldırım Dağıtım.
- Karaderili, D. (2019). Resimli Türkçe sözlük. Ankara: Panama Yayıncılık.
- Karataş, C. (2000). İlköğretim ilk sözlük - karton kapaklı. İstanbul: Özyürek Yayınevi.
- Karataş, C. (2009). İlköğretim orta sözlük. İstanbul: Özyürek Yayınevi.
- Kolektif. (2004). İlköğretim Türkçe sözlük. Ankara: Engin Yayınları.
- Kolektif. (2004). İlköğretim Türkçe sözlük / standart sözlük. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kolektif. (2005). Bahar ilköğretim Türkçe sözlük. İstanbul: Bahar Yayınevi.
- Kolektif. (2005). İlköğretim Türkçe sözlük. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Kolektif. (2006). Türkçe okul sözlüğü. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kolektif. (2007). İlköğretim okulları için Türkçe sözlük ve yazım kılavuzu etkileşimli yoğun diski. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Kolektif. (2010). Renkli resimli ilköğretim Türkçe sözlük. İstanbul: Tramvay Yayınları.
- Kolektif. (2013). Evrensel ilköğretim Türkçe sözlük. Ankara:Evrensel İletişim Yayınları.
- Kolektif. (2013). İlköğretim ve lise Türkçe sözlük plastik kapak. İstanbul: Buhan Yayıncılık.
- Kolektif. (2016). Büyük Türkçe sözlük a'dan z'ye TDK uyumlu (Lise ve Dengi Okullar İçin). İstanbul: Ema Kitap.
- Kolektif. (2016). İlk sözlüğüm - resimli örnek cümleli. İstanbul: Ema Kitap.
- Kolektif. (2016). Renkli resimli Türkçe sözlük. İstanbul: Ema Genç.
- Kolektif. (2017). Görsel Türkçe sözlük & resimli Türkçe sözlük. Ankara: Pogo Çocuk Yayınları.
- Kolektif. (2017). İlköğretimler için Türkçe sözlük-plastik kapak. İstanbul: Yuva Yayınları.
- Kolektif. (2017).Türkçe sözlük ilköğretim okulları için. İstanbul: Yuva Yayınları.
- Kolektif. (2019). İlköğretim Türkçe sözlük (Cep Boy, Renkli). İstanbul: Şenyıldız Yayınları.
- Kolektif (2019). Türkçe sözlük (ilköğretim için). İstanbul: Ema Kitap.
- Komisyon. (2006). Türkçe okul sözlüğü. Ankara: Engin Yayınları.
- Komisyon. (2007).İlköğretim Türkçe sözlük 1-2-3-4-5. İstanbul: Parıltı Yayınları.
- Komisyon. (2008). İlköğretimler için Türkçe sözlük. İstanbul: Yuva Yayınları.
- Komisyon. (2009). İlköğretim Türkçe sözlük & tdk uyumlu. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Komisyon. (2010). Türkçe okul sözlüğü (karton kapak). İstanbul: Parıltı Yayıncılık.
- Komisyon. (2014). A'dan z'ye resimli Türkçe sözlük. İstanbul: Çocuk Gezegeni.
- Komisyon. (2016). Renkli resimli ilk sözlüğüm TDK uyumlu. İstanbul: Ema Kitap.
- Komisyon. (2016). Renkli resimli Türkçe sözlüğüm TDK uyumlu (Örnek Cümleli). İstanbul: Ema Kitap.
- Komisyon. (2017). İlk sözlük. İstanbul: Ema Yayınları.
- Komisyon. (2018). İlköğretim resimli Türkçe sözlük. Ankara: Açı Yayınları.

- Korkmaz, A. Korkmaz, M. (1994). Ortaokullar için örnekli Türkçe sözlük (3.hm). Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Köktürk, K. (2010). İlköğretim yeni Türkçe sözlük. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Kuşçu, H. (2018). İlköğretim Türkçe altın sözlük. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Miyasoğlu, E. (2014). Türkçe okul sözlüğü. Kocaeli: Konak Yayınları.
- Püsküllüoğlu, A. (2012). İlköğretim Türkçe sözlük (6.7.8. sınıflar için). Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Püsküllüoğlu, A. (2012). Öğrenciler için resimli Türkçe sözlük / dil hazinesi dizisi. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Püsküllüoğlu, A. (2012). Resimli Türkçe sözlük. Ankara: Arkadaş Yayıncılık.
- Püsküllüoğlu, A. (2014). İlkokul Türkçe sözlük. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Sivaslıoğlu, A. Türkmen, A. (2018). İlköğretim resimli Türkçe sözlük. İstanbul: Özyürek Yayınevi.
- Şenyıldız, A. (1998). İlköğretim okulları için renkli Türkçe sözlük. İstanbul: Şenyıldız Yayınevi.
- Yıldırım, A. (2009). Yeni Türkçe sözlük (ilköğretim için). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Yıldırım, A. (2014). Yeni Türkçe sözlük - ilköğretim için. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Yıldız, C. (2008). İlköğretim okulları için resimli Türkçe sözlük. Ankara: Harf Eğitim Yayıncılığı.
- Yılmaz, E. (2018). Ortaokullar için güncel yeni Türkçe sözlük. Ankara: Pegem Akademi.

Dil Öğretirken Neden Sözlük Kullanmalıyız?

Öğrenciler okuma yazmayı öğrendikten sonra okuduğu kitaplarda, duyduğu sözlerde bilmediği sözcüklerin ne anlama geldiğini merak ederler. Bu meraklarını gidermek için de ya öğretmenlerine, anne babasına ya da kitaplara başvururlar. Bu noktada öğrencilerin yardımına öğrenme, tanıma bilme ihtiyacını gidermek için hazırlanmış bir araç olan sözlükler koşar. Bilmediği kelimenin anlamını sözlükten öğrenen öğrenci aynı zamanda merak duygusunu gidermiş, araştırma isteği kazanmış olur. Ayrıca bir iş başarma duygusunu da tatmış olur. Öğrencinin bu ihtiyaçlarını en güzel ve sorunsuz karşılayan sözlük, amacına uygun hazırlanmış bir sözlüktür. Sözlüklerle ilgili yapılan bütün araştırmalarda üzerinde durulan ilk nokta amaç ve hedef

kitle belirlenmesidir. Hedef kitle öğrenci ise o zaman sözlüklerin öğrencilerin içinde bulunduğu fiziksel ve bilişsel duruma göre düzenlenmesi gerekir. Sözlük yazarı eserini yazmadan önce hedef kitlesini belirlemeli ve belirlenen kitlenin sözlük gereksinimini belirledikten sonra işe koyulmalıdır. Çünkü hedef kitlesinin ihtiyaçlarını karşılayamayan sözlükler başarılı olamazlar. (Boz, 2006, s. 24-25). Gülseren ve Batur (2009), ise sözlüklerin başarılı olmasının ilk şartını hedef kitlenin ihtiyaçlarını karşılamaya bağlamaktadır. Bu durum sözlükler hangi amaçlara göre hazırlanmalıdır sorusunu karşımıza çıkarmaktadır.

Göçer bu amaçları şu şekilde sıralar:

1. Öğrencilerin ve Türk halkının Türkçeyi daha iyi öğrenmesi, günlük hayatında doğru kullanmasına katkıda bulunmak,
2. Özellikle ilköğretimin ilk yıllarında öğrencilerin sözlük kullanmayı öğrenerek bir iş başarmış olmanın sevincini yaşamalarını sağlamak, daha başka işler başarabileceği öz güvenini oluşturmak,
3. Sözlük kullanma yeteneğinin bilgi kazanmaya etkisini sezdirerek öğrencileri yardımcı ders kitaplarını kullanmaya alıştırmak ve özendirmek, yardımcı kaynakların yararına inandırmak,
4. Türkçenin öğrenilmesinde karşılaşılan zorlukların kolayca aşılmasını sağlamak, doğru öğrenme ve öğrenilenlerin yerinde kullanımını sağlamak,
5. Sözlüklerin baş kısmına temel ve pratik bilgilerin konulmasıyla her Türk ferдинin Türkçeyle ilgili önemli bilgi ve kuralları öğrenmesini sağlamak,
6. Kelimelerin kullanımını bir yapı içinde göstermek için verilen örnekler vasıtasıyla öğrencinin ve halkın şiir, hikâye, roman... Gibi türlerle, Türk dilinin inceliğini ve etkileyici güzelliğini tanımalarını sağlamak,
7. Bilmediği bir şeyi nereden ve nasıl öğreneceğini (kaynak eser kullanımını) öğrenen öğrencinin problem çözme yeteneğini geliştirmek. Karşılaştıkları problemleri çözebilecek anlayışa erişirmek (Göçer, 2001).

Bu amaçlara baktığımızda öğrencilerin dilimizi güzel ve doğru kullanması, bir iş başarma sevinci yaşamaları, yardımcı kaynakların faydasına olan inandırmak, problem çözme yeteneklerini geliştirmesi olduğunu görüyoruz. Bu amaçların gerçekleşmesi için ise hazırlanan sözlüğün bütün yönleriyle öğrencinin kullanımına uygun olması ve ihtiyacını karşılayabileceği bir sözlük olması gerekmektedir. Bu da ancak her sınıf düzeyine uygun sözlüklerin hazırlanmasıyla mümkün olmaktadır. Boz (2011), ise MEB tarafından tespit edilen sözcük listeleri ile öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki söz varlığını esas alacak biçimde okul sözlükleri hazırlanmalıdır, diyerek bu sözlüklerin

hazırlanmasında ölçütleri belirtmiştir. Okur (2011), da ilköğretim sözlükleri üzerine yaptığı bir araştırmada sözlükleri hazırlarken ayrı ayrı her sınıf seviyesine göre öğrencilerin bilmesi gereken sözcüklerin belirlenmesinin öneminden bahsetmiştir. Elbir ve Bağcı (2013), okula giden çocukların sözlük ihtiyaçlarının giderilebilmesi için bütün sınıf seviyeleri ayrı ayrı dikkate alınarak bir ihtiyaç analizi yapılmalı ve farklı sınıflardaki öğrencilere göre farklı sözlükler hazırlanmalıdır, diyerek bu konudaki eksikliğe dikkat çekmiştir.

İlkokula giden bir öğrenci ile ortaokula giden bir öğrenci şüphesiz fiziksel, duyuşsal ve bilişsel bakımdan farklı olacaktır. Bu durum dikkate alınarak ve eğitim öğretimin bir gereği olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencilerin kullanımına sunulan Türkçe kitapları, biçiminden içerisindeki metinlere, yazı tipinden resimlere kadar her sınıf seviyesi gözetilerek ayrı ayrı düzenlenmiştir. Bu durum öğrencinin her sınıfta farklı, yeni sözcüklerle karşılaşmasını da beraberinde getirir. Bu farklılıklar şüphesiz öğrencinin sözlük kullanma biçimini de etkileyecektir. Öğrenci karşılaştığı kelimenin anlamını genel amaçla hazırlanan sözlükten bulamayacak, bu ise öğrencinin öğrenme yaşantısını olumsuz etkileyecektir. Bu sorunu ortadan kaldırmak için ders kitaplarında olduğu gibi öğrencinin yaşına ve sınıf düzeyine uygun özel sözlüklerin hazırlanması gerekmektedir. Aksi halde yaş grubu dikkate alınmadan sözlüklerin kullanıcılarını zorda bıraktığı ve karışıklığa sebep olduğu belirlenmiştir (Schryver ve Prinsloo, 2011; akt. Baskın, 2017). Bu konuya Koçmar (2011), yaygın olarak okullarda ilköğretim 1-8. sınıf öğrencilerine yönelik sözlükler kullanılmaktadır. Çocukların öğrenim yaşantılarındaki ihtiyaçlarını tek sözlüğe bağlı olarak gidermeye çalışmalarının, onların gelişim hızları ve düzeylerine uygun olmadığı görülmektedir, diyerek dikkat çekmiştir. Çakır (2016), ise yaptığı çalışmada, günümüz ortaokul sözlükleri genellikle sözlük hazırlayıcıların ekonomik kaygıları ve bilgi birikimleri dikkate alınarak yazılmıştır. Öğrenciyi, öğretim programındaki kazanımları ve kitaplardaki etkinliklerini dikkate alarak bir sözlük şimdiye kadar hazırlanmamıştır. Bu durumlar dikkate alınarak bir ihtiyaç analizi yapıldığında her sınıf seviyesinde (5, 6, 7 ve 8. sınıflar) farklı sözlüksel özelliklere sahip eserlerin yazılmasının zorunluluk olduğu görülmüştür, diyerek her sınıf düzeyinde sözlüğün gerekliliğini dile getirmiştir. Baskın (2017), ise bu konu ile ilgili 5. sınıf özelinde yaptığı çalışmada, 5. sınıfa giden öğrencilerin bütüncül olarak, abecesel ve sesteşlerin ayrı olarak düzenlendiği parçacıl olarak kelimenin manasını eş anlamı ve karşıtını, birden fazla anlama sahipse diğer anlamlarını, çağrıştırdığı öbür sözcükleri ve bunların örneklerini içeren bir sözlüğe gerek duyduklarının ortaya çıktığını söylemiştir. Fakat mevcut, ortaokula giden

çocuklar için hazırlanmış sözlükler bu sözlüğe ait özelliklerin birçoğunu içermemektedir. Bu nedenle öğrenci gereksinimlerini karşılamaz. Bu durum diğer sınıflar için de geçerlidir. Çünkü her sınıf seviyesine göre hedeflenen kelime hazinesi ve gereksinim hissedilen sözlüğe ait özellikler değişkendir. 5. sınıfa giden bir öğrencinin kullanımı için hazırlanmış bir sözlük 6. ve 7. sınıfa giden öğrencinin sözlük ihtiyacını karşılamayacaktır. Aynı zamanda bütün sınıflar için düzenlenmiş sözlük de kullanıcıların işini görmeyecektir. Zira ilgisiz materyal, önemli bilgiyi bulmayı zorlaştırır. Sözlük yazarlar, kullanıcıların ihtiyaçlarından fazlasına da eserlerinde yer vermemelidir (Baskın, 2017). Burada akla bir sözlükte fazla kelime olmasının ne zararı olabilir sorusu gelebilir. Ancak bu durum sözlüğün hazırlanma amacına uygun olmayacak, öğrencinin o yaşta ya da sınıfta öğrenmesi gereken sözcüklerden başka sözcüklerin de kapsama girmesine neden olacaktır. Yine bu durum sözlüğün özel ve sınırlı olma halini olumsuz etkileyecektir. Öğrenci ihtiyaçlarına uygun olarak bir ortaokul sözlüğü hazırlarken ise kapsam ve ulaşılabilirliği sağlamak gerekir. Bu durum yazarın eserin söz varlığını ve sözlük girdilerini sınırlandırmasıdır. Bu sınırlama işlemi genel sözlüklerden kısaltma ya da kapsam daraltılması olarak anlaşılmamalıdır. Sınırlama işlemi sözlüklerin okulda gerçekleşen öğrenmeler, hedef kazanımlar ve ders kitaplarıyla uyumluluğunun sağlanmasıdır (Baskın, 2018).

Sözlük, diğer kitaplardan farklı olarak öğrencinin ihtiyacı olduğunda kolaylıkla açıp bakabileceği, aradığını hemen bulabileceği şekilde basılmalıdır. Öğrenci kolaylıkla taşıyabileceği bir sözlükten, aradığı kelimenin anlamını bulup, verilen örnekle de zihninde canlandırabildiği ölçüde olumlu etkilenecek ve başka bilmediği kelimelerin anlamlarını da aramak için istekli olacaktır. Böylelikle çocuğun kelime hazinesi de gelişmiş olacaktır. Aksi takdirde öğrenci sözlüklere karşı olumsuz bir tutum geliştirecektir. Bu yüzden her bakımdan (içerik, boyut, tanımlama, örnekleme vb.) her sınıf düzeyine uygun sözlüklerin hazırlanması amaca hizmet edecektir. Bu konuyla ilgili Karadağ (2011), genel sözlükler bir dilin bütün kelime hazinesini içerdiği, ayrıntılı hale getirdiği çok geniş kapsamlı başvuru kitabı özelliği gösterir. Birkaç cilt halinde yazılabilir. Bu durum sözlüğün kullanılabilirliğinin azalmasına, amaca hizmet etmekten uzaklaşmasına neden olur, demiştir.

Sözlükler hazırlanırken öğrencilerin içinde bulunduğu yaş özelliklerine bağlı olarak duygu durumları da dikkate alınmalıdır. Bir sözcüğün tanımı yapılırken tanım ne kadar öğrencinin düşünce dünyasına hitap ederse o kadar o sözcüğün öğrenilmesi kolaylaşır. Aynı durum sözcüğün kullanıldığı örnek cümle için de geçerlidir. Yaş dönemlerine göre çocuğun, ruhsal durumuna, dil seviyesine uygun kitaplarla karşı

karşıya getirilmesi gerekir (Uçan, 2005). Sayan (2005), ise 11-14 yaş grubundaki bireylerin gelişim özelliklerine dikkat çekerek, bu dönemdeki kelimelerin soyut işlemler dönemine geçen bireyler için önemine değinir: Birden çok faktörün birlikte ele alınarak problemin çözülmesi soyut işlemler döneminde öğrenilir. Göreceli kavramlar da bu dönemde öğrenilir. 11-14 yaş grubundaki öğrencilerin zihinsel gelişim dönemlerinin niteliklerini önemseyen bir okul sözlüğünde, kelimelerin tanımlarına dikkat edilmelidir, demiştir. Karadüz (2009), de öğrenciler bir kelimenin anlamını daha iyi kavramak için o anlamı destekleyecek kendi duygu ve düşüncelerine yönelik sözler, ifadeler okuma ihtiyacı hissederler. Çocuklar için hazırlanan sözlüklerde, -her yaş ve her dönemin kelime ihtiyacına göre- onların öğrenmelerini olumlu etkileyecek kavramlardan oluşan cümleler, sözler örnek olarak kullanılmalıdır. Kelime seçiminde söz varlığı düzeyi ve ihtiyacı belirlendikten sonra bu sözlükler düzenlenmeli, madde başı olan kelimelerin anlamının örneklerle somutlaştırılmasında da çocukların duygu dünyası, ilgileri, bilgi birikimlerine göre hareket edilmelidir, diyerek düşüncelerini belirtmiştir. Karadağ da (2011), ilköğretim, 7 ile 14 yaş arasındaki öğrencilerin eğitim öğretim gördüğü kademedir. Bu yaş aralığında bulunan öğrencilerin fiziksel ve bilişsel özellikleri değişiklik gösterir, diyerek sınıf ve yaş ile sözlük kullanımı arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Baskın (2017) ise değişik yaşlarda olan sözlük kullanıcılarının ihtiyaç duydukları kaynaklar değişiktir. Bundan dolayı yaşı küçükler, ileri düzeydeki çocuklar ve yetişkinlerin sözlüklerinde yer alan tanımlar bu yaş gruplarının yeterlilik seviyeleri göz önünde bulundurularak belirlenmeli; kelime listeleri, farklı yaş gruplarına göre derlenmelidir, demiştir.

Sonuç olarak sözlük öğrenciler için çok önemli bir kaynaktır. Öğrenciler özellikle Türkçe derslerinde genel kullanıcılar için hazırlanan sözlüklerden yararlanmaya çalışmaktadır. Bu genel sözlükler kimi zaman okul sözlüğü, öğrenci sözlüğü, ilköğretim sözlüğü gibi isimlerle hazırlansa da bu durum isimlendirmeden öteye gidememiştir. Yapılan araştırmalarda bu kaynağın amacına uygun, verimli kullanılması için her sınıf düzeyinde ayrı, özel, sınırlandırılmış sözlüklerin hazırlanmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu gereklilik göz önünde bulundurularak son 3 senenin 6. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarından 8 kitap taranmış, 5. sınıflar için hazırlanan söz varlığı listesiyle karşılaştırılıp sadece 6. sınıf kitaplarında yer alan kelimeler ve kelime grupları tespit edilmiş, bu kelimelerin ve kelime gruplarının tanımları ve örneklemeleri TDK, Kubbealtı, diğer sözlüklerden ya da yeni bir anlam/örnek verilme yoluna gidilerek belirlenmiştir. Çalışmada tespit edilen kelime ve kelime grupları, 6. sınıflara özel kelime listesi yayımlanmadığı için aynı zamanda hedef

söz varlığı olarak kabul edilmiştir. Çalışma 6. sınıflar özelinde ve son üç yılın Türkçe ders ve çalışma kitaplarından 8 kitap ile sınırlandırılmıştır. Diğer durumlar dikkate alınmamıştır. Yine çalışmada öğrenciler için hazırlanacak sınıf temelli sözlüklerin fiziksel özelliklerinden ziyade içerik özelliklerinin nasıl olması gerektiği üzerinde durulmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma modeli, bir araştırmacının amacına göre sistemli olarak verilerin toplanması ve bunların çözümlenebilmesi için gerekli şartları düzenlemektir (Karasar, 1984). Şartların düzenlenmesi ise iki şekilde olabilir; bunlar deneme ve tarama modelidir. Bu çalışmada bunlardan tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelinin amacı, araştırılan konuyu ilgilendiren hazırlanmış bütün belgeleri veya kayıtları inceleyip konuya netlik kazandırmak, konuyla ilgili gerekli değerlendirmeleri ortaya koymak ve olaylar arasındaki olası bağlantıları açığa çıkarmaktır. Bu ise araştırılan durumu detaylı bir şekilde tanımlamayla birlikte açıklama imkânı da sunar. Bu çalışmada sözlük bilimine ait geçerli ve güvenilir kaynaklardan elde edilmiş dokümanlar analiz edilmiş, elde edilen bilgiler belirli bir sistem disipliniyle birleştirilmiş, sözlük biliminin özellikleri göz önünde bulundurularak 6. sınıfların hedef söz varlığından hareketle 6. sınıf temelli Türkçe sözlük hazırlanmıştır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen ve okullarda okutulmak amacıyla öğrencilere dağıtılan 6. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitapları oluşturmuş, ayrı bir örneklem seçilmemiştir. 2015-2016, 2016-2017 ve 2017-2018 eğitim öğretim yıllarında okutulan ve evren olarak kabul edilen kitaplar şunlardır:

- Fatma Kaplan (2015). *İlköğretim Türkçe 6 Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabı*. Ankara: Öğün Yayınları San. ve Tic. Ltd. Şti.
- İbrahim Gültekin, Serdar Arhan, Sema Başar, Seçil Coşkun, Tuncay Demirel, Hilal Türker (2012). *İlköğretim Türkçe 6 Ders ve Çalışma Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- B. Ümit Bozkurt, Suna Canlı (2017). *İlköğretim Türkçe 6. Sınıf Öğrenci Ders ve Çalışma Kitabı*. Ankara: Başak Matbaacılık ve Tanıtım Hiz. Ltd. Şti.
- Fatma Kevser Sümer, Gülşah Muştı, Sinan Şengül (2017). *Ortaokul Türkçe 6 Ders ve Çalışma Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.

Veri Toplama Süreci

2015-2016, 2016-2017, 2017-2018 dönemlerine ait, okullarda okutulması için MEB tarafından uygun görülen 6. sınıf Türkçe ders ve öğrenci çalışma kitapları belirlendi. Bu kitapların pdf biçimleri meb ve eba gov.tr adresinden indirildi. Bu kitaplar AnyBizSoft PDF to Word programı ve <https://onlineocr.net/> internet sitesi yardımıyla Microsoft Office Word programına aktarıldı. Daha sonra kitaplardaki metinler ve etkinlikler tek tek okundu, incelendi. Bu metin ve etkinliklerdeki kelime grubu halindeki deyimler, atasözleri, ayrı yazılan birleşik kelimeler ve ikilemelerin arasındaki boşluklar ortadan kaldırılarak birleştirildi. Birleştirme işlemi yapıldıktan sonra metinler geliştiricisi Ceval Kaya olan Cibakaya2.0a programına yüklendi ve alfabetik olarak listelendi. Daha sonra listelenen sözcüklerdeki çekim ekleri atılarak sözcükler madde başı olacak şekilde kök ve gövde haline getirildi. Bu şekilde her sözcükten bir tanesi alındı, aynı olanlar silindi. Daha sonra önceden boşlukları birleştirilen sözcükler tekrar eski haline getirildi. Böylece 6. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarına ait söz varlığına ulaşılmış oldu. Söz varlığı isimler, sıfatlar, zarflar, zamirler, ünlemler, bağlaçlar, edatlar, fiiller, kısaltmalar, deyimler, atasözleri, takvim ifadeleri ve yabancı kelimelerden oluştu. Çalışmada öğrencilerin 6. sınıf söz varlığı hedeflendiği için, elde edilen söz varlığı listesi Erdem Aksoy tarafından hazırlanan 5. Sınıf Öğrencilerinin Hedef Söz Varlığı ve Türkçe Sözlüğü isimli çalışmadaki söz varlığı listesiyle karşılaştırılarak aynı olan sözcükler çıkarılmış ve sadece öğrencilerin 6. sınıfta ilk defa karşılaşacakları kelimeler listeye alınmıştır. Bu sözcükler ise çalışmanın asıl verisini oluşturmaktadır.

Verilerin Çözümlemesi

Madde başı olabilecek kelimeler önce alfabetik olarak sıralandı. Bu kelimelerden ünlemler, kısaltmalar, yabancı kelimeler, tarih belirten kelimeler, deyimler ve atasözleri, ayrı listelere alındı. Fiilimsiler ise listelere alınmadı. Sadece fiilimsi eklerini alarak kalıcı isim olan sözcüklere yer verildi. Daha sonra madde başı olan kelime ya da kelime grubunun içinde geçtiği cümleler kitaplardan bulundu. Bu cümlelerden herhangi birisi örnek cümle olarak alındı. Eğer sözcük farklı anlam ya da anlamlara sahipse o anlamların örnekleri de alındı. Bütün madde başlarının örnek cümleleri bu şekilde belirlendi. Örnek cümlelerin belirgin olmadığı durumlarda öncelikli olarak *TDK Güncel Türkçe Sözlük'ten*, yoksa *Kubbealtı Lügati'nden*, *Google Kitaplar'dan* örnek cümle alındı. Bu ortamlarda da yoksa diğer internet sitelerinden

alındı. Yine de bulunamadıysa örnek cümle üretilme yoluna gidildi. Bu cümlelerin çok uzun olması durumunda ise kısaltma yoluna gidildi. Örnek cümleler belirlendikten sonra tanımlamalara geçildi. Tanımlama yapılırken bilinmeyeni bilinmeyenle açıklama (bir kökten meydana gelen madde başını yine aynı kökten yola çıkararak tanımlama) döngüsünden kurtulmak için 6. sınıf öğrencilerinin içinde bulunduğu bilişsel dönem göz önünde bulundurularak bazı madde başlarına yeni, madde kökünü açıklayıcı tanımlama yapıldı. Madde başlarının tanımları öncelikli olarak *TDK Güncel Türkçe Sözlük'ten*, yoksa *Kubbealtı Lügati*, *Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü (TDK)*, *İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü (TDK)*, *Bilim Sanat Terimleri Sözlüğü (TDK)*, *Tarama Sözlüğü (TDK)*, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü (TDK)*, *Kısaltmalar Dizini (TDK)*, *Kişi Adları Sözlüğü (TDK)*, *Google Sözlük'ten* orada da yoksa diğer internet sitelerinden alınarak cümle haline getirildi. Tanımlar belirtilen internet sitelerinde bulunamadıysa tanım üretme yoluna gidildi. Tanım verildikten sonra varsa madde başının anlamı çağrıştıran, eş ve yakın anlamlarına da yer verildi. Madde başının metinlerde birden fazla anlamı bulunduğu durumlarda ise numaralandırma yoluna gidilerek bütün tanımlara ve tanımların örneklemelerine yer verildi. Bu işlem bittikten sonra ise örnek cümlelerden yola çıkılarak madde başı olan sözcüklerin türleri belirlendi.

Madde başlarını oluşturan birleşik fiillerden (isim+et/ol/kıl) sadece çekimsiz olanlar tercih edildi. Aday ol- aday oluş- aday olma-gibi aynı eylemin farklı durumları için tercih edilen biçimi tek bir maddede gösterildi. Bu madde ise fiilin etken olan biçimidir. -e-bilmek/-a-bilmek kurallı birleşik fiillerin ise sadece mastar haline yer verilmiştir. (yapabilmek/yapmak) İkilemelerden ise daha çok kalıplaşmış olanlar alınmıştır. Yabancı kelimelerden kullanım sıklığı düşük olanlar sözlüğe dâhil edilmemiştir. Farkındalık oluşturmak için ayrı bir bölüm olarak alınmıştır. Yine ünlemler, kısaltmalar, tarih belirten kelimeler, deyimler ve atasözleri de ayrı bir bölüm olarak sözlüğe eklenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

aba: *isim* Yünün dövülmesiyle yapılan kalın ve kaba kumaştır.

Çobanlar soğuktan aba giyerek korunurlar.

abanmak: *fiil* Bir şeyin, bir kimsenin üzerine eğilip, kapanmaktır.

Birkaç yıl önce sen hastayken beşiğine abanmış, soluk alışını kontrol ederek, seni kaybetme korkusuyla hıçkırarak ağlarken anneciğinin o halini düşündüm.

abartısız: *sıfat* Olduğu gibi gösterilen şeydir. Abartmasız, mübalağasız olma...

Abartısız yirmi kadar çocuk sofraya kurulmuş yemek yiyorlardı.

abartmak: *zarf* Bir şeyi ya da durumu gerçeğinden daha büyük, daha önemli ya da daha fazla göstermektir. Mübalağa etmek...

Hele bize misafirlige gelen çocuklu ailelerin yanında beni abartarak övdüğünüzde çok mutlu olurum.

acıklı: *sıfat* Acımaya sebep olacak, acı verir özellikte olan durumdur. Dokunaklı, üzücü, elem verici...

Bir savaş, savaşta kahramanlık, kazanılan bir zafer destanlara konu olduğu gibi; toplumu içinden yaralayan acıklı olaylar da destanlara kaynak olabilir.

acılı: *sıfat* Üzücü durumda bulunma halidir. Kırıcı, incitici, dokunaklı, kötü...

Boğaz kıyısındaki eski yatılı ilkokul öğrencisi olarak gittiğim o acılı günü anımsıyorum.

acı söz: *isim* Bir kimsenin onuruna dokunan, kalbini kıran sözdür.

Acı sözler söylemekten bıkmıştı.

acıtmak: *fiil* Ağrıya, sızı duyulmasına sebep olmaktır.

Galiba acıtıyor, dedim.

açık artırma: *isim* Her tür ticaret eşyasının satış sırasında alıcılar arasında fiyat yükseltme yarışına bağlı satış biçimidir. Artırma, müzayedede...

Elinde açık artırmayla alınmış bir vazo var.

açık fikirli: *sıfat* Meydana gelen yenilikleri veya olayları doğru anlayıp gerektiği gibi karşılayabilen kişidir. Aklından geçen düşünceleri değiştirmeden söyleyebilen...

Öğretmenimiz çok açık fikirli birisidir.

açık hava: *isim* Bahçe, park gibi yapı dışı olan yerdir.

Soğuktan tüylerin diken diken olmadan arkadaşlarıyla açık havada saatlerce kalabilirsiniz.

açık hava müzesi: *isim* Açık havadan olumsuz bir etki görmeyecek etnografik yapıtların, sivil hayata ait yapıların bulunduğu bir alanda kurulan, üstü açık müze

türüdür.

Mardin âdeta bir açık hava müzesi görünümündedir.

açıklamak: *fiil* Bir konuşmanın, yazılı bir ifadenin neyi anlatmak istediğini belirtmektir. Anlamlandırmak...

Aşağıdaki metni okuyup bu metinle ilgili duygu ve düşüncelerinizi açıklayınız.

açıklamalı: *zarf* Birtakım açıklamalarla anlaşılması, öğrenilmesi kolaylaştırılmış olandır. İzahlı şekilde ifade etmek...

Yanıtını açıklamalı olarak yazalım.

açtırmak: *isim* Güzelliklerin ortaya çıkmasını sağlamaktır.

Biz bu topraklara sevgi çiçeklerini açtırmaya gelmişiz.

adacık: *isim* Çevresi yollarla belirlenmiş olan; küçük, üzerine yapı yapılmak için ayrılmış yerdir. Böyle bir yeri kaplayan yapılar topluluğu...

Emekliliğinde bu adacığa yerleşmeyi düşünüyordu.

adaleli: *sıfat* Kasılıp vücut hareketlerini sağlayan tellerden oluşan organ olan adalenin telse dokusuna sahip olma durumudur.

Bu çocuk çelik gibi adaleli bacaklara sahipti.

adaletli: *zarf* Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı veren, doğrulukla hareket eden kişidir. Adil...

Aşağıdaki “Nasıl Adaletli Bir İnsan Olurum?” etkinliğini örnekten hareketle yapınız.

adaletsiz: *isim* Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı vermeyen, doğrulukla hareket etmeyendir. Adalete aykırı düşen (şey), adaleti olmayan (kimse)...

Toplumun adaletsiz olduğunu söyleyenleri bazen haksız bulurum.

adamakıllı: *zarf* Olduğundan fazla, iyi şekilde yapmaktır. Güzel, temiz biçimde...

Adamakıllı çalışarak sınavı kazandı.

adam boyu: *sıfat* Hemen hemen bir adamın boyu ölçüsünde olandır.

Merdivenin orta sahanlığındaki adam boyu pencereden, uzakta yakında bulunan dört beş caminin kandillerini gördüm.

adamcık: *isim* Kısa, küçülmüş, adama denir. Küçük yüzlü...

Adamcık benimle hiç meşgul olmuyor göründü.

adapte olmak: *isim* Bir duruma, şeye uymaktır.

Kanaatimce teknolojiyi yerinde kullanmak ve zamana doğru adapte olmak, teknolojinin kölesi olmayıp ona hükmetmek, bu yanlış algının alternatifi olacaktır.

aday olmak: *zarf* Bir işe alınma ya da seçilme amacıyla istek içinde bulunma hali, davranışdır.

Siz de sınıf başkanlığına aday olduğunuzu düşününüz.

adıl: *isim* Daha önce adı geçen bir varlığın yerini tutan sözcüğe denir. Zamir...

Ben, kişi isminin yerini tutan bir adıldır.

adımlamak: *fiil* Bir mesafeyi adımla ölçmektir. Bir yerde ileri geri gezinmek...

İlk iş İstanbul'u adımlamış.

adını duyurmak: *sıfat* Bir kişi ya da kurumun, yaptığı iyi çalışma ya da işlerle herkes tarafından tanınmasıdır. İsmi herkes tarafından bilinmesi...

Bilim, sanat ya da spor alanında yaptığı çalışmalarla adını duyurmuş başarılı bir ismi araştırarak biyografisini yazınız.

adıyla sanıyla: *zarf* Herkesçe bilinen ün ve özelliğiyle olma halidir.

Bunların hepsini adıyla sanıyla hatırlamak ne mümkün.

adi: *sıfat* Değersiz, kötü, sıradan, hiçbir özelliği olmayan kişi ya da varlıktır. Aşağılık, alçak, bayağı...

Annesini inciten, ona hakaret eden en yüksek kişi bile, adi bir yaratıktan başka bir şey değildir.

adlandırmak: *isim* Herhangi bir şekilde sözü geçtiğinde bir varlığı herhangi bir nedenle anmak için ona isim vermektir. Ad koymak, isimlendirmek, isim takmak ...

Onu böyle adlandırmak gerekiyor.

adli tatil: *isim* Mahkemelerin her sene 20 Temmuz – 31 Ağustos târihleri arasında yaptıkları kanûnî tâtile denir.

Adli tatil olduğu için hak sahipleri beklerler.

af: *isim* Bir suçu, bir kusuru veya bir hatayı bağışlamaktır.

Bir daha af çıkmaz.

afsunlamak: *fiil* Bir şeyi onu şiddetle hükmü altına alacak kadar kuvvetli etkiye maruz bırakmaktır. Büyülemek, efsunlamak...

Gördükleri onu sanki afsunlamıştı.

ağa: *isim* Çok fazla toprağa sahip olan, sözü geçen, zengin kimseye verilen unvandır. Halk içinde sözü dinlenen erkeklere verilen lakap, ağabey...

Ağa pek fena üzülmüş.

ağaçlandırma: *isim* Bir yeri ağaçlı duruma getirmektir.

Ağaçlandırma seferberliği nedeniyle birkaç fidan diktik.

ağaçlı: *sıfat* Ağacı olan yere denir.

Yolun fiziksel özelliklerini belirtelim: dar, çift şeritli, tek yönlü, iki yanı ağaçlı, taşlı, yapım çalışması var.

ağaçlık: *isim* Ağacı bol olan yerdir.

Bir ağaçlığa yerleşip orada, kendi halinde hayatını sürdürmek istiyordu.

ağaç oymacılığı: *isim* Özel kesici aletler yardımıyla, farklı şekiller ortaya koymak için ahşap malzeme üzerine yapılan süsleme sanatıdır.

Bu şehirde ağaç oymacılığının en güzel örneklerine rastlamak mümkündür.

ağaçsız: *sıfat* Ağacı olmayan yere denir.

Ağaçsız bir hayatı hayal bile etmek istemiyordu.

ağır aksak: *zarf* Yavaş ve düzensiz bir biçimde işlemektir. Yavaş, kesintili, düzensiz...

O iş yerinde işler ağır aksak yürüyor.

ağır çekim: *isim* Yavaş bir biçimde yapılan harekettir.

Tüm hareketler ağır çekimdi.

ağırdan: *zarf* Yavaş bir şekilde hareket etmektir.

Ağırdan oradan uzaklaştı.

ağırlıklı: *zarf* Çoğunluğu oluşturan parçalara denir. Ağırlığı olan...

Yazar, anlatım yollarından ağırlıklı olarak hangisini kullanmıştır?

ağızcık: *isim* Hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında bulunan, yeme, içme, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan organın küçüğüne denir.

Pembe ağızcığını açıp seslendi annesine.

ağızdan ağza: *zarf* Bir sözün ya da bilginin konuşularak insanlar arasında yayılmasıdır.

O söz ağızdan ağza yayılarak taa buralara kadar gelmişti.

ağlamak: *fiil* Sevinç, acı, keder, pişmanlık vb.nin etkisiyle gözden yaş akmasına denir.

Bakar bakar ağlarım.

ahbap: *isim* Kendisiyle yakın ilişki kurulup sevilen, sayılan kimseye denir.

Ahbap, gezmeye gitmişti çünkü.

ahenkli: *sıfat* Uyumlu, düzenli olana denir.

Ahenkli bir hayata sahip olmak istiyordu.

aheste aheste: *zarf* Yavaş yavaş hareket etmektir.

Kapıdan girdi, aheste aheste yanımıza yaklaştı.

ahır: *isim* Evcil büyükbaş hayvanların barındığı kapalı yere denir. Hayvan damı ...

At, ahır işlerinin hepsi ona kalmıştı.

ahize: *isim* Telefonda seslerin duyulduğu ve iletildiği parçaya denir.

Bu, bir adamın çevirmeli telefonunun ahizesinden radyo dinleyememesi, radyodan televizyon yayınlarını seyredememesi gibidir.

ahmak: *isim* Aklını gereği gibi kullanamayana denir. Bön, budala, aptal...

Ey oğul! Ahmakla düşüp kalkma.

aidiyet: *isim* İlgisi, ilişiği olma durumudur. Bağlılık, ilgililik...

Millet kavramının ortaya çıkmasında en önemli rolü oynayan aidiyet bilincinin oluşabilmesi için ilk aşama, o toplum bireylerinin birbirleri ile anlaşabilmeleridir.

aile dostu: *isim* Ailelerce arasında tanışıklık olan ve dostluk ilişkisi içinde olunan kişiye denir.

Aile dostu olan Ostilio Ricci'den matematik dersleri almaya başlayana kadar aradığını bulamaz.

aitlik: *isim* Âit, ilgili, ilişkin olmaktır. Âidiyet...

Aitlik anlamı veren ek durumundaki zamirdir.

ait olmak: *fiil* Birine ya da bir şeye ilişkin olmaktır.

Hangi örneğin hangi kurala ait olduğunu belirleyerek örneklerin numaralarını ilgili kuralların yanlarına yazınız.

ajanda: *isim* Gerekli notların unutulmaması için yazıldığı takvimli deftere denir. Andaç...

Aşağıdaki ajanda sayfasında günlerinizi planlayınız.

akademi: *isim* 1982 yılına kadar üniversite seviyesindeki bazı yüksek okullara verilen isimdir.

Akademiden çıkmış bir ressamdır.

akademisyen: *isim* Üniversite vb. yerlerde araştırma, eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunan kimsedir.

Öğretim elemanı...

Karadeniz Teknik Üniversitesi'ne 18'i profesör 56 akademisyen alınacak.

akciğer: *isim* Göğüs boşluğunda soluk alıp vermeye yarayan, sağda ve solda iki parça hâlinde bulunan, vücûdun en önemli organlarından biridir.

Ormanlar, dünyamızın akciğerleri gibidir.

akçe: *isim* Küçük gümüş paraya denir.

Çıkart bakalım belindeki akçe kesesini de bana uzat.

akıcılık: *sıfat* Edebi bir eserin kolay anlaşılabilen, okunabilen olmasıdır. Anlamca açık (anlatım), selis...

Yazarken özgünlük, yalınlık, duruluk, açıklık ve akıcılık özelliklerini göz önünde bulunduralım.

akılalmaz: *sıfat* İnanılacak gibi olmayan, inanılmaz durumlar için kullanılan bir sözdür.

Dünya onun için hâlâ akılalmaz bir şey; evet, hâlâ sırlarla dolu, gizemli bir şeydir.

akıl hastası: *isim* Akılın, anlama, kavrama, yargıda bulunma vb. yeteneklerdeki eksikliğiyle ortaya çıkan hastalıktır. Ruh hastalığı...

Öncelikle akıl hastalarının yaşadığı bu yeri gerçek bir hastane haline getirmek

istiyordu.

akılsız: *isim* Gerçeğin ne olduğunu bildiği halde ona göre davranmayan canlıya denir. Kıt anlayışlı...

Padişahın akılsız devlerle başı beladaydı.

akın akın: *zarf* Arkası kesilmeyen kalabalık öbekler durumunda olandır.

Akın akın kabileler gelmeye başlamıştı.

akıncı: *isim* Düşman ülkesine baskın yapan savaşçıya denir.

Beyaz yeşil atların sırtında yiğit akıncılar vardı.

akın etmek: *fiil* Toplu olarak gitmektir. Üşüşmek...

Mucit 1978'e kadar neredeyse tekel konumundaydı ama patentlerini yenilemeyi unuttunca ve üretilen ucuz taklitler hemen piyasaya akın etti.

akıntılı: *zarf* Herhangi bir tarafa doğru su ya da havanın yer değiştirmesiyle meydana gelen durumdur. Cereyanlı...

Sabahtan beri akıntılı suda kürek çekiyordu.

akışkan: *sıfat* Akış özellikleri gözlenebilen sıvı veya gazın halidir. Seyyal...

Daha akışkan ve gaz maddelerden oluşmuştur.

akışkanlık: *isim* Trafiğe çıkan araçların kurallara uyararak, sıkışıklığa meydan vermeden hareket etmesidir. Trafik akışı...

Trafiğin akışkanlığını sağlamak için kavşaklara ışıklandırma sistemi yerleştirilmelidir.

aklaşmak: *sıfat* Ak, beyaz duruma gelmektir. Ağarmak, beyazlaşmak...

Dede, aklaşmış sakallarını sıvazlayarak sözlerini tamamladı.

akla yatkın: *isim* Akla uygun olandır. Akıllıca, makul...

Söylediklerin hiç akla yatkın değil.

aklı başında: *sıfat* Her zaman aklını kullanarak hareket eden kişidir. Akıllı başlı...

Zeki, akli başında, kavrayışlı bir çocuktü.

ak pak: *sıfat* Bembeyaz, temiz, parlak olana denir.

Ak pak karlar gözünüzü kamaştırır.

akran: *isim* Yaş, iş, sosyal konum vb. yönlerden birbirine denk olan kişilerden her birine denir. Boydaş, böğür, taydaş, öğür...

Babası silik, adsız bir berberken çocuk bütün akranlarını çekerek dükkânını canlandırdı.

akrep: *isim* Örümcekgillerden, kuyruğunun kıvrık ve kalkık ucunda zehirli bir iğnesi bulunan ve soktuğu zaman bu zehri vücuda bırakan tehlikeli küçük hayvana denir.

Küçük Ağrı'nın üzerinde yılanlar tıslar, akreplerle çıyanlar gezinir.

akrobat: *sıfat* Elleri üstünde ya da at, bisiklet, tel üstünde tehlikeli, heyecana dayalı

gösteri yapan kimsedir. Cambaz...

Dalların arasında akrobat maymunların sıçrayıp atladıkları yemyeşil tropik ormanları, göz alıcı tüyleri olan kuşları hayal et.

akrostiş: *isim* Dize başlarının ilk harfleri, yukarıdan aşağıya doğru okununca anlamlı bir sözcük ya da bir isim oluşturacak biçimde düzenlenmiş şiire denir.

Şiirlerinde akrostiş yapmayı çok severdi.

aksetmek: *fiil* Bir şeyin düz veya parlak zeminde görüntüsünün yansıyor aynen görünmesine denir. Yansımak...

Güneşin soluk ışıkları pencereden salona aksetmişti.

aksilik: *isim* Bir işin yolunda gitmemesi durumu, elverişsizliktir.

Hocam, korkarım bir aksilik var, dedi.

aksine: *zarf* Tersine, zıddına anlamında kullanılan bir sözdür.

Tavşanların aksine bizimle oynamak için çırpınır, üzerimize atlar; kolumuzu, bacağımızı çekiştirirdi.

aksiyon: *isim* Hareket, işe denir.

Aksiyon sahnesi çok olan bir film izledim.

akşamleyin: *zarf* Akşam saatlerinde anlamında bir sözdür. Akşam olduğunda, akşam saati, akşam vakti...

En geç akşamleyin eve dönmelisin.

akşamsefası: *isim* İki çenekli olup, küçük, güneş battıktan sonra açan kokulu çiçeklere sahip bir çiçektir. Gecesefası...

Akşamsefası çiçeklerinin kokusu ortalığa yayılmıştı.

aktarmak: *fiil* İletmek, bildirmektir.

Amerika'da da görme engelliler alfabesi Braille (Breyl) ile basılan ve her ay düzenli olarak babama gönderilen Reader's Digest (Ridırs Daycest) dergisinden okuduğu öykü ve fıkraları bize kendi renkli anlatımıyla daha da ilginç hâle getirerek çevirip aktarırdı.

aktif: *zarf* Etkin, etkili olmaktır. Canlı, hareketli, çalışkan, faal...

Teknolojinin hızlandırdığı hayatımızdan ekstra kalan zamanı bu sitelerde aktif olarak harcıyoruz.

aktivite: *isim* Genellikle beden ile yapılan ve fiziksel kabiliyet gerektiren, bir amaca yönelik faaliyetlerin genel adıdır.

İlerleyen yaşı ne bu tür aktiviteye de ne de gerilime uygun değildi.

akustik: *isim* Kapalı bir yerde sesin yayılma tarzı, o yerin sesi yayma durumudur. Yankılama...

Akustik ayrı ama anlamları bir...

akvaryum: *isim* Süs balıklarını veya su bitkilerini beslemek için özel yapılan camdan su kabına denir.

İçinde renk renk balıkların bulunduğu akvaryum çok ilgisini çekmişti.

ala: *sıfat* Karışık renkli olandır. Çok renkli, alaca...

Döner, ala şafakta olduğu gibi dururmuş.

alabildiğine: *zarf* Sınırsız, uçsuz bucaksız bir biçimde olandır.

Küçük kardeşin insanlara ekip biçmeyi öğrettiği pirinç ise uçsuz bucaksız tarlalarda alabildiğine yetişiyor, pirinç hakanının ünü gitgide daha da yayılıyor.

alacalı bulacalı: *sıfat* Karışık renklerden meydana gelene denir. Boyaları birbirine karışmış...

Orta boyda alacalı bulacalı bir köpek oldu.

alageyik: *isim* Geviş getiren memeli türünden, alacalı benekli posta sahip, boynuzlarının ucu küreğe benzeyen bir geyik cinsidir. Yağmurca...

Buldum yerde bir erik, kaptı bir alageyik.

alakadar etmek: *sıfat* İlgilendirmek demektir.

Yanınızdaki insanların dertleri sizi ne kadar alakadar ediyor hiç düşündünüz mü?

alamana: *isim* Balıkçıların balık avlamak veya yük taşıma amaçlı kullandığı, açık güverteye sahip, bir ya da iki direktten oluşan kayığa denir. Alamanata...

Belki yarın gelir, evet mutlaka yarın, diye diye sabah sisler arasından küreklerine balıkçıların sarıldığı alamanalar geçerken martı sesleriyle uyanmak üzere daldım.

alaşım: *isim* Metallerin belli bir oranda ya da başka metallerle birleşerek oluşturduğu yeni metale denir. Halita...

Yeni bir alaşıma ihtiyacımız var.

alaturka müzik: *isim* Geleneksel Türk müziğine verilen isimdir.

Bir hafta alaturka, bir hafta klasik batı müziği dinlemeye giderdik.

alaycı: *sıfat* Alay etmeyi alışkanlık haline getirmiş kimseye denir. Müstehzi, alay eden...

Alaycı tavırları hiç hoşuma gitmemişti.

alay etmek: *fiil* Bir kişinin, bir şeyin, bir durumun, gülünç, aksayan, noksan vb. taraflarını küçümseyip, o taraflardan eğlence konusu yapmaktır.

Bizimle alay ediyorlar üstelik.

albatros: *isim* Atlantik Okyanusu'nda yaşayan, yaklaşık 1 metre boyunda, büyük bir kuş çeşididir.

Örneğin gezgin albatros, adını beslenmek için çıktığı binlerce kilometrelik yolculuklarından alıyor.

alçacık: *sıfat* Çok alçak olandır.

Ağrı Dağı alçacık ve düz Iğdır Ovası'nın bir kıyısında birdenbire yükseliverir.

alçı: *isim* Alçı taşının pişirildikten sonra toz haline getirilmesiyle ortaya çıkan; inşaatlarda, sanat, mimarlık vb. alanlarda ve dışçılıkte kullanılan bu tozdan oluşan maddeye denir.

Burası alçıdan pencereleri olan, rengarenk camlara sahip büyük bir saraydı.

aldatmak: *fiil* Beklenmedik bir davranışla yanıltmaktır.

Öyküde çocuk "Mektup bizim mahalleden atılmıştı, postacı beni aldatmıştı." demişti.

alelacele: *zarf* Çabucak bir şekilde yapmaktır.

Gözlerimi ovuşturarak kalkıp alelacele yüzümü yıkadıktan sonra ilk iş evdeki büyüklerin elini öpmeyi özledim.

alet edevat: *isim* El işlerinde veya mekanik işlerde kullanılan araçlara denir.

Gerekli alet edevatı evin bahçeye bakan tarafında bulunan bölmede bulmak mümkündü.

alev: *isim* Her türlü yanıcı maddeden farklı şekillerde ortaya çıkan ışıklı uzantıdır. Yalım, yalaz, alaz...

Eski ahşap konak alevler içinde yanıyordu.

alevlenmek: *sıfat* Yanmaya başlamaktır.

Çıra kütüklerinin alevlendiği konuk odasına yolcular yerleşmeye başlamıştı.

aleyh: *isim* Bir durumun ya da bir kişinin düşünce, taraf bakımından karşısında olmaktır. Leh karşıtı...

Dünya üzerindeki dengelerin insan aleyhine bozulması bütün çabalara rağmen çeşitleniyor, hızlanıyor.

algılamak: *fiil* Bir durumu, olguyu veya bir şeyin varlığını duyu organları vasıtasıyla kavramaktır. İdrak etmek...

Ne dediklerini algılamakta zorluk çekiyordum.

alınanlık: *isim* Bir şeye ya da duruma çabuk güvenme ya da kırılma durumudur.

Alınanlıklarla geçirecek zamana sahip değildi.

alın teri: *isim* Zahmet çekerek, dürüst ve gayretli çalışma haline denir. Emek...

O da bir şeyi kendi emeğimiz, alın terimiz ve sabrımızla elde etmekten duyduğumuz kıvançtır, ruh doygunluğudur.

alın yazısı: *isim* Allah'ın uygun görmesi, Allah'ın isteği, kadere denir. Ezeli takdir, yazı, hayat, mukadderat, takdirilâhî...

Ellerin vardır öğretmenim, memleketin alın yazısını yazar ...

alışagelmek: *sıfat* Alışılmış olmaktır.

Alışageldiğimiz hatta sıkıldığımızı zannettiğimiz âdetlerimizi, geleneklerimizi meğer ne severmişim ben!

alışılmadık: *sıfat* Alışılmamış anlamına gelir. Az görülen, olağanüstü olan...

Eğer ortaya bir şiir çıkaramamışsak sorun değil; farklı bir söyleyiş, benzetme, alışılmadık bir tamlama da oluşturmuşsak; bunlara olduğu gibi dosyamızda yer verebiliriz.

alışılmış: *isim* Her zamanki gibi olandır. Mutat...

Evin içinde, alışılmışın dışında bir telaş var.

alışkın: *sıfat* Bir şeyi sürekli yapar hale gelmiş veya bir şeye aşırı bağlanmış olan kişi ya da varlıktır. Alışkan, alışmış...

İnsana alışkın bu yaratıklar sokaklarda kol geziyordu.

alkışlamak: *sıfat* Bir şeyden hoşlanıldığında, bir şeyin beğenildiğini, kabul gördüğünü belirtmek için el çırpma işine denir.

Halkımızın ince duygusunun yansıdığı el sanatı eserleriyle birlikte halk edebiyatı ve halk dansları da Atatürk'ün beğendiği, alkışladığı eserlerdi.

allı pullu: *sıfat* Dikkat çekici renkler ve parçalarla süslenmiş olandır.

Gemiler geçer rüyalarımnda; allı pullu gemiler.

alperen: *isim* Eskiden Türkler'de hem kahraman, savaşçı hem de mânevî bir kimliğe sâhip kimseye ve İslamiyet'e geçişten sonra dîni yaymak amacıyla sınırlarda gazâ eden dervişlere denir.

Alperenler sizi ziyarete gelmişler.

alt başlık: *isim* Herhangi bir yazıda alt bölümün başlığıdır.

Dönemin ruhunu yansıtan olası başlık ve alt başlıkları belirlemeye çalışalım.

altılık: *isim* Altı ölçüsünde olandır.

Sen altılık bil, ben sana yedi vereceğim.

altını çizmek: *fiil* Bir konuşmanın önemli olduğunu iyice belirtmektir. Üzerine dikkati çekmek...

Okuduğunuz şiirde dize sonlarındaki ahengi sağlayan seslerin altını çiziniz.

alt kat: *isim* Bir araç ya da yapının katlarından altta yer alanına denir.

Bana da alt kattaki beyaz badanalı, basık ve kemerli küçük oda kalıyor.

altüst edici: *sıfat* Etkileyen, iz bırakana denir.

Bu konuşma insanlarda altüst edici bir etki yapmıştı.

alüminyum: *isim* Hafif, kolay işlenip şekillendirilen, gümüş görünüşünde, kimyevî maddelerin aşındırmasına dayanıklı, doğada çok fazla, ancak birleşikler şeklinde bulunan, erime derecesi 650°C , yoğunluğu 2,56, atom ağırlığı 26,97, atom numarası 13,

sembolü Al olan maddedir.

Sobanın üstünde kocaman bir alüminyum ibrik duruyordu.

amaçlamak: *fiiil* Bir şeyi erişmek istediği bir sonuç olarak almaktır. Ona erişmeyi istemek...

Hayatı boyunca fakiri, düşkününü, kimsesizi koruyup kollamayı amaçlamıştır.

amfi: *isim* Sıraları geriye doğru basamaklı şekilde yükselen, dinleyicilerin oturması için düzenlenmiş salona denir.

Büyük bir kentin küçük çam ormanında gizlenmiş bir amfi tiyatro kalıntısına günlerden bir gün küçük bir kız yerleşir.

ampullü: *isim* Elektrik akımının içerisinde yer alan telleri akkor haline getirmesiyle ışık yayan, havası alınmış, genellikle yuvarlak biçimde olan ampulün bulunmasıdır.

Belki o sırada yapılacak tek iş, mor ampullü lambayı yakıp bakmaktır.

ana baba: *isim* Baba ve anneden oluşan birliğe denir.

Ana babanın rolü ve sorumluluğu ailede çok önemlidir.

anabas: *isim* Akarsu kıyılarındaki çalı ve ağaçların arasında yaşayan bir balık türüdür.

Anabas isimli balık türüne Avustralya'da rastlanmıştır.

ana cadde: *isim* Şehirde ara sokakların açıldığı geniş yola denir.

Kentin ana caddesinde adım atacak yer yoktu.

ana hat: *isim* Asıl veya en belirgin özelliğe denir.

Yazımın ana hatlarını belirledim.

anahtarlık: *isim* Anahtar taşımak amacıyla yapılmış, anahtarların kolay kullanımı için ucuna deri, cam, mâden vb. şeylerden yapılmış çeşitli ufak nesnelere takılan halka ya da kılıftan oluşan araca denir.

Bu dükkânda çeşit çeşit anahtarlıklar alıcısını bekliyordu.

ana konu: *isim* Asıl konuya denir. Temel motif, tema...

Tema boyunca hangi ana konu etrafında hareket edeceğimiz belli; ancak yazma konularımızı daha da belirginleştirelim.

analı babalı: *zarf* Öksüz ve yetim olmayandır. Anası babası sağ...

Analı babalı büyüsün.

analık: *isim* Anne olma duygusuna denir.

Analık bağları gittikçe güçlenmesi gerekirken zayıflıyordu.

analiz: *isim* Anlamsal karşılığı ve niteliği tam olarak belirli olmayan bir konuyu anlaşılır hale getirdikten sonra sonuca bağlamaktır. Çözümlemek...

Başarı oranını belirlemek için analiz yapıyorum.

anane: *isim* Bir toplumda, kuşaktan kuşağa geçerek gelen, kültürle ilgili kalıntılara

denir. Töre ve davranışlar, gelenek...

Burada çinicilik sâdece bir anane kudreti ile yaşıyor.

ana sayfa: *isim* Bir internet sitesinin başlangıç sayfasına verilen isimdir.

Bu adrese gittikten sonra ana sayfada bulunan “Güncel Sözlük” alanına anlamını bilmediğimiz sözcüğü yazıyoruz.

ana sınıfı: *isim* Genel olarak değişmekle birlikte üç-beş yaşını doldurmuş çocuklar için düzenlenmiş sınıf türüdür.

Ana sınıfından üniversiteye kadar olan okullar için k12 ifadesi kullanılır.

anımsamak: *zarf* Bilinip unutilan bir şeyi akla getirmektir. Hatırlamak...

Öykünün kahramanı çocuk, Mıstık’ı anımsadıkça neler hissetmekte, neler düşünmektedir?

anımsatmak: *fiil* Birisinin unuttuğu bir şeyi onun aklına getirmektir. Hatırlatmak...

Bunları baban da sessiz dinlerdi bence.” demesi üzerine bu kez şaşırma sırası bana gelmiş ve onu ne denli özlediğimi, sessizliğin bile bana onu anımsattığını fark etmiştim.

anırmak: *isim* Eşeğin bağırma sesine denir.

Bu sırada eşeğin ahırdan anırması duyulur.

anket: *isim* Bir konu hakkında düşünce, mevcut durum ya da tutumun ne olduğunu öğrenmek için düzenlenmiş, genellikle ayrıntılı ve kapsamlı sorulardan oluşan diziye denir. Sormaca...

Anket sonuçlarını verilen grafikte gösteriniz.

anlamak: *fiil* Bir şeyin karşılığının ne olduğunu kavramaktır. Akıl erdirmek...

Okuduğumuzu anladık mı?

anlamdaş: *sıfat* Aynı anlama sahip ya da anlamsal olarak yakın olan kelimelere denir.

Eş anlamlı, müradif, müteradif, sinonim...

Aşağıdaki anlamdaş kelimeleri eşleştiriniz.

anlam katmak: *fiil* Bir metinden anlaşılana yeni bir şey ortaya koymaktır. Çağrışım meydana getirmek...

Artık biz de birbirimizin tanıışı olmuştuk.” cümlesinde geçen altı çizili ifade olan “tanışı olmak” ifadesi cümleye nasıl bir anlam katmıştır?

anlamsal: *sıfat* Anlamla ilgili olmaktır. Semantik...

Cümleler arasında anlamsal bağlar kurarız.

anlatı: *isim* Genellikle edebi eserlerde (roman, hikaye, masal vb.) bir olay dizisinin anlatılış biçimidir. Hikâyeleme, hikâye etme, tahkiye...

Okuduğunuz metin kısadır ve bir halk anlatısıdır.

anlayışlı: *sıfat* Anlayışlı olan kişidir. Ferasetli, izanlı, zeki, hoşgörülü...

Teklifinizi kabul edeceğini düşünüyorum çünkü çok anlayışlı biridir.

anlayıvermek: *fiil* Çabucak anlamaktır.

İşi bir anlayıver de ondan sonra konuş.

anlık: *sıfat* Kısa süren, bir an içinde olan durum ya da olaydır. Bir anda oluşan, gelişen, spontane, enstantane...

Bu değişimle gelen kısa mesaj, e-posta, anlık yazışma gibi iletişim yolları ile mektup yazmayı karşılaştıralım.

anmak: *fiil* Bir kişiyi ya da bir nesneyi akla getirerek genellikle sözlü ifade etmektir. Zikretmek, hatırlamak ...

Dün yine seni andım gözlerim doldu...

anneanne: *isim* Annenin annesine verilen addır.

Haydi anneanne oyun oynayalım!

annecik: *isim* Anne sözünün sevgiyle dolu söylenen biçimidir.

İstemem anneciğim.

anons: *isim* Sesli duyuruya denir.

Radyodan "acil" koduyla bir anons yapıldı.

anons etmek: *sıfat* Bir olayı, bir haberi söz ya da yazıyla insanlara iletmeye denir.

Yeni bir haberi anons etmekten büyük haz duyuyordu.

anormal: *sıfat* Genele, kanıksanmış bir duruma ve kurala uygun olmayandır. Normal değil...

Son zamanlarda anormal davranışlarda bulunuyordu.

anormallik: *İsim* Genel olana, alışılmışa ve kurala aykırı olma durumudur. Normal olmama, düzgüzlük...

Farkında mısın, bu kızda bir anormallik başladı.

ansızın: *zarf* Hatıra, akla gelmeyen bir sırada, aniden yapılan iş ya da davranıştır. Ani, aniden, ansız, apansız...

Bir ara kapının ziline uzandı, sonra ansızın vazgeçti.

Antep fıstığı: *isim* Gaziantep ve Siirt taraflarında yetişen, kışın yapraklarını döken, 10 metre uzunluğa erişebilen bir ağaç türüdür. Şam fıstığı...

Annem, yaptığı pastalarda Antep fıstığı ve Hindistan cevizini çok kullanır.

antik: *sıfat* İlk çağ uygarlıklarından özellikle eski Roma ve Yunan uygarlıklarına ait eşya ya da yere denir. Antika...

Kentin çok yakınlarında bulunan manastır ve antik kent gezileri günlerce sürebilir.

antilop: *isim* Boynuzlu, çok hızlı koşabilen, daha çok sıcak ülkelerde görülen bir hayvandır.

Çitaların en sevdikleri yemek ceylan ve antilop.

antlaşma: isim İki ya da daha çok devletin bir araya gelerek, birbirine saldırmama, savaş yapmama vb. konularda kararlaştırdıkları ilkeleri tanıyıp o ilkelere uygun hareket etmelerine denir. Ahit, pakt...

Tarih derslerini hiç sevmez, antlaşmaların ve olayların tarihlerini bir türlü ezberleyemezdim.

apaçık: zarf Çok açık, çok belirgin olandır.

Elbette, apaçık olsaydı herkes kolayca görürdü.

apak: sıfat Bembeyaz olandır.

Öğle vaktiydi, apak elbiseler giymişti.

aptallaşmak: fiil Zekâsını işletemez olmaktır. Alıklaşmak, ahmaklaşmak...

Telefonu kapattıktan sonra başı dönmüş, aptallaşmıştı.

arabasız: sıfat Arabası olmayan demektir. Araba olmaksızın...

Akşam vaktinde arabasız bu insanlar bir an önce evlerine varmanın hesaplarını yapıyordu.

araç gereç: isim Bir işin yapımı esnasında, bir cihazın işletilmesinde kullanılan aletlere denir.

İcat edilmesinin olanaksız olduğunu düşündüğünüz herhangi bir cihaz, teknolojik ürün ya da günlük yaşamı kolaylaştıracak bir alet, giysi, araç gereç vb. var mı?

arada bir: zarf Seyrek olarak yapılan iş ya da davranıştır. Arada sırada, ara sıra...

Yürürken arada bir ürkek ürkek bana bakıyordu.

aramak: fiil Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmaktır.

Komutan mektubu okuduktan sonra Kınalı Ali'ye vermek için onu aradı.

arama tarama: isim Araştırmak, iyice aramaktır.

Bunca zaman uğraş verdiğin araman taraman bitsin.

araştırmacılık: isim Araştırmacı olma durumudur. Araştırmacılık...

Şimdilik, bilim adamlarının iki ortak özelliğini buldum sayılır: Araştırmacılık ve merak.

araştırmak: fiil Gerçeğin ne olduğunu meydana çıkarmak için arama işidir. Soruşturmak...

Anlamını bilmediğim kelimeleri araştırıyorum.

ardı ardına: zarf Arasız, devamlı olarak, sürekli olandır.

Çok sayıda ve ardı ardına kitap yazmasının nedeni nedir?

ardı sıra: zarf Hemen arkasından anlamında kullanılan bir sözdür. Hemen ardından, arkası sıra, ardınca, peşinden, peşi sıra, takiben...

Bu dört kafadar birbirinin ardı sıra bütün memleketleri dolaşacakmış.

arılık: isim Temizlik demektir. Saffet, sililik...

Bu açıklık bu arılık bu gerçeklik...

arıtma: isim Temizlemek demektir. Saf ve katışıksız hale getirmek...

Dilimizi yabancı sözcüklerden arıtmak, öz sözcükleri yaşatmak dilimizi sevme biçimlerinden biridir.

arıza: isim Aksama, aksaklık, bozulma demektir.

Arızanın neden kaynaklandığı yapılan araştırma sonucunda belli olacakmış.

arızalanmak: zarf Aksaklık göstermek, bozulmak demektir. Arıza yapmak...

Tren arızalanınca iki saat beklemek zorunda kaldık.

aritmetik: isim Sayılar, sayıların özellikleri ve işlemleri konu alan matematik koluna denir. Hesap...

Büyükler boa yılanlarını içten ve dıştan gösteren resimleri bir yana bırakıp tarih, coğrafya, aritmetik ve dilbilgisiyle ilgilenmemi öğütlediler.

arkadaşlık etmek: zarf Belli bir zaman beraber bulunarak birlikte yol almaktır. Refakat etmek, bir işte birlikte bulunmak...

Otobüste de, kırlarda da, minderde de, yatakta da size arkadaşlık edebilir.

arkadaş olmak: fiil Bir kimseyle yakın ilişki kurmaktır.

Her işi erteleyen yavaş hareket eden birinin arkadaşın olduğunu düşünsene böyle bir durumda olmak istemezdim.

arkadaşsız: zarf Arkadaşı olmayan demektir.

Bu ant içmek meselesi, okulda kendini yapayalnız, arkadaşsız hissedene öykü kahramanının aklına takılır.

arkam sıra: zarf Ardından, peşinden demektir.

Yokluğumun farkına varan dadımın arkam sıra yolladığı lalam yetişmemiş olsa sabaha dek buralarda kalacağım.

armağan etmek: isim Bir şeyi; birisini mutlu etme, sevindirme, onurlandırma, kutlama için başkasına vermektir. Hediye etmek...

Deden onu birine armağan etmek zorunda kaldı.

arsa: isim Üzerine yapı yapılmak için ayrılmış yere denir.

Boş arsa, etrafındaki bina ve beton ormanının ağırlığını alıyor.

arsız: sıfat Utanması, sıkılması olmayan, yılışık, yüzsüz kimseye denir.

Arsız ve aptal mahalle çocuğu rolüne çıkmıştı.

art: zarf Arka, geri demektir.

Ardından da bunu neden yaptığımızı açıklamaya çalışırız.

art arda: zarf Arka arkaya demektir.

Milletinin medeni vasfına uygun olarak her zaman en iyiye layık olduğuna inanan, artarda gerçekleştirdiği inkılâplarla ülkesinin ve milletinin çağdaşlık yolunda hızla ilerlemesini sağlar.

artı: *isim* Toplama işleminde + işaretinin adıdır. Zait...

Sadece bir dakika değil, 60 yıl artı bir dakika...

artık: 1. *isim* Yenilip içilip ya da kullanıldıktan sonra bunlardan geriye kalan kısma denir.

Evdeki sebze artıklarını ya da çeşitli tohumları çoğu zaman ben veriyordum ona.

2. *zarf* Bundan böyle, bundan sonra anlamına gelir.

Artık yemekten ve uykudan tat alamaz olmuştu.

artist: *isim* Güzel sanatlardan birini meslek edinen kimseye denir. Sanatçı, sanatkâr...

Önce bunu bir artist kaprisi sanan Atatürk gücenir gibi oluyor hatta öfkeleniyor.

arzu etmek: *sıfat* Yürekten, çok istemek demektir.

Onunla tanışmayı o kadar arzu ediyordu ki...

arzulamak: *fiil* Bir şeye istek duymaktır. Özlemek, istemek...

Bir an önce vatanına dönüp sokaklarında dolaşmayı arzuluyordu.

asa: *isim* İhtiyarların baston yerine kullandıkları uzun sopaya denir.

Baston ve asalar ağaç işlemeciliğinin en güzel örneklerindedir.

asetat: *isim* Asetik asidin tuzu veya esterine denir. Saydam...

Beyaz kâğıda çizip boyadığınız tasvir kalıbını, asetat üzerine, renkli fotokopi ile kopya ettirdikten sonra parçaları kesip çıkarabilirsiniz.

asgari ücretli: *isim* İşçilere bir çalışma gününün karşılığında işçilere ödenen ve işçinin temel ihtiyaçlarını vb. gereksinimlerini günün fiyatlarına göre en alt seviyede karşılayacak ücreti alan kişiye denir.

İsraf edilen ekmeklerin parasıyla 1 milyon 430 bin asgari ücretlinin maaşının ödenebiliyor.

asılsız: *sıfat* Doğru olmayan bilgiye denir. Temelsiz, köksüz, dayanaksız, yalan haber, uydurma...

Türk tarihi hakkında asılsız iddialarda bulunuyorlardı.

asistan: *isim* Yardımcı demektir.

Asistanına haber gönderip onu yanına çağırdı.

askerî rüştiye: *isim* Askerî ortaokula denir.

Askerî rüştiyenin sınavlarını kazanarak bu okula kaydolur.

asker olmak: *isim* Askerlik ödevine başlamaya denir.

Bu yıllarda, asker olmaya karar verir.

askı: *isim* Üzerine herhangi bir şey asmaya yarar nesneye denir.

Durumu hiç değilse bir süre kurtarmak için giysiyi bir askıya takıp duvardaki çiviye astım.

askılık: *isim* Ev, iş yeri veya otel gibi yerlerde giysi ya da eşyayı bırakmak ve muhafaza etmek için yapılmış yere denir. Vestiyer

Geldiğinde anahtarların askılıkta olmadığını fark etti.

asma: *isim* İki çeneklilerden, belli başlı türü asma olan asmagillerden, dalları çardak üzerine yayılan üzüm vb. bitkilere denir.

Üzüm bağlarındaki asmalar gibi sıra sıra, demet demet gül fidancıkları...

asparagasçı: *isim* Uydurma, gerçek olmayan, gerçekmiş gibi gösterilen haber yapan kişiye denir.

Asparagasçılardan bıkmış, usanmıştı.

asrı: *sıfat* İçinde yaşanan çağın anlayışına, gereklerine uygun olana denir. Modern...

Bu köhne, örümcekli fikirlerden bir türlü onu ayırıp tamamen asrı yapamıyorum.

ast: *isim* Herhangi bir makam ya da rütbenin altında olan görev ya da görevli kimseye denir. Alt, madun ...

Astın üste itaati şarttır.

astar: *isim* Kıyafet, ayakkabı vb. şeylerde, deri ya da kumaşın iç kısmına geçirilen ince katmana denir.

Sırtındaki paltosunun astarı bulutlardan ve sisten oluşuyormuş.

astım: *isim* Nefes borusunun akciğerlere bağlanan iki kolundan her birinin ve bu kollara bağlı dalların daralmasından ileri gelen nefes darlığı hastalığına denir.

Astım bir krizleri gelince hayat sanki zindan oluyordu.

astragan: *isim* Karakul kuzusu cinsinin kıvrıkcık ve parlak postundan yapılmış denir.

Yeni gelen, sırtında siyah bir redingot başında astragan kalpak bulunan genç bir adamdır.

aşağılamak: *isim* Küçültücü davranışlarda bulunmaya denir. Hor görmek...

Hadi yiyeceğini paylaşmadın da aşağılamak sığar mı arkadaşlığa.

aşçı: *isim* Yemek pişirmeyi meslek edinen kimseye denir.

Uysal, uyumlu bir ses, anamın sesi, aşçıya uzun uzun emirler veriyor.

aşçıbaşı: *isim* Beraber aynı yerde çalışan birkaç aşçının tecrübe bakımından en üstün konumdakine denir. Lokanta ya da evde yemek yapmaktan sorumlu kimse...

Ziyafet mi var? Aşçıbaşı.

âşık olmak: *fiil* Birini sevmek, birine tutulmaktır.

Hele orada dünya güzeli görünce ona bin candan bin cana âşık oldu.

aşlamak: *fiil* Bir ağacın daha verimli olması için diğer bir ağaçtan göz, tomurcuk gibi parçaları ekleyip, kaynaştırarak üretmeye denir.

Öyleyse ağaçlar neden kendi halinde bırakılmadı, neden aşılandı?

aşına: *isim* Bildik, tanıdık olma durumudur. Bilinen...

Çıkıp baksan başına, iki kıt'a bir boğazda aşına...

aşmak: *fiil* Sürenin geçmesidir. Bitmek, sona ermek...

“Üç kuşağın yazarı” olarak anılıyorsunuz, ellinci yılınızı aştınız.

ata barı: *isim* Anadolu'nun daha çok doğu ve kuzeyinde, özellikle Artvin ve Erzurum'da el ele tutuşmak suretiyle oynanan, ağır ritimli halk oyununa denir.

O günden sonra, oyunun adını “ata barı” olarak değiştirmişlerdir.

atama: *isim* Birini bir göreve getirmektir. Tayin, nasıp...

Personel atama işlemleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenir.

atardamar: *isim* Çok önemli bir görevi üstlenen demektir. Hayati önem taşıyan ...

İstanbul, Türkiye'nin atardamarıdır.

atari: *isim* Bilgisayarlarda basit programlarla düzenlenmiş bir oyun türüne denir.

Anneciğim, bana bir atari alın diye yalvardım.

atarisiz: *zarf* Bilgisayarlarda basit programlarla düzenlenmiş bir oyun türü olan atari oyunundan mahrum kalmak demektir.

Atarisiz yapamıyordum.

atelye: *isim* Resim, heykel sanatlarıyla ilgilenenlerin ya da zanaatçıların işlerini yaptıkları yere denir. İşlik...

Gürültülü yan sokaklarından birine bakan, ufak bir elektrikçi dükkânının üst katında, kirlî, tozlu, darmadağın bir atelye (atölye)...

ateş etmek: *fiil* Ateşli silahlarla mermi atmaktır.

İmdat da önündeki karanlığa rastgele ateş ediyordu.

ateşli: 1. *sıfat* Heyecanlı, coşkulu olmaktır.

Ondan kıdemli olanlar var ama dayım en ateşli Fenerli.

2. *sıfat* Gözleri kızarmış ve parlamış olan demektir.

Ateşli gözlerini kapatıp uykuya daldı.

ateşli silah: *isim* Mermi atarken patlayıcı maddeye ihtiyaç duyan silah çeşididir.

Ateşli silahların mühimmatları hazırda.

atıcı: *isim* İyi nişan alan, attığını vuran kimseye denir.

Sadık hizmetkârı ve Kanadalı bir mızrak atıcısı olan Ned Land, canavarın izini sürmek için Abraham Lincoln adlı savaş gemisinde bir araya gelirler.

atımlık: *sıfat* En az bir defa atış yapabilecek miktarda olmaktır.

Tek atımlık kurşunu kalmıştı ancak savaş daha yeni başlıyordu.

atıştırma: isim Acele olarak yenilenler veya içilenlere denir.

Alışverişe çıkınca; atıştırma, çikolata, bisküvi, dondurma, cips gibi eksikler mutlaka tamamlanmalı.

ati: isim Gelecek demektir.

Aydınlık atiler bizi bekliyor.

at kestanesi: isim Yaprakları el biçiminde ve geniş olduğu için gölgesi bol, yemişleri kestâneye benzeyen, çiçekleri güzel kokulu, Hint kestânesi de denen, caddeleri ve parkları süsleyen bir ağaçtır.

Pembe kırmızı çiçek açan at kestaneleri, zambaklar hatta manolyalar vardı.

atkı: isim Omuzlara, sırtta, başa veya boyna alınıp soğuktan korunmaya yarayan örtüdür. Bürgü...

Soğuktan korunmak için beresini başına geçirdi, atkısını boynuna doladı ve eldivenlerini taktı.

atlet: isim Çeviklik, özellikle vücut gücü yeteneklerini geliştirmeye yarayan atlama, koşu vb. bireysel sporlarla ilgilenen kimseye denir. Atletizmci...

Ünlü atlet yüz metrede dünya rekoru kırdı.

atlıkarınca: isim Yere konumlandırılmış bir eksen etrafında döndürülen ve askılara takılan oyuncak at, vb.nden meydana gelen eğlence aracına denir.

Onları atlıkarıncaya, dönme dolaba bindirir.

atom: isim Birkaç çeşidi bir araya geldiğinde farklı molekülleri, tek çeşidi ise bir kimyasal unsuru meydana getiren parçacığa denir.

Nötrona atoma gerek yok...

atom bombası: isim Atom çekirdeklerinin parçalanmasıyla birlikte açığa çıkan enerji prensibine dayanan bomba türüdür.

Atom bombası; insanlara, doğaya, tüm canlılara kalıcı zararlar verdi.

atom karınca: isim Hızlı ve çok çalışkan kimse anlamına gelir.

Atom karınca gibi çalışmanın nedeni nedir?

avare: zarf İşsiz, işsiz güçsüz bir şekilde bulunmaktır. Başboş, aylak...

Bir şehri iyice tanıyabilmek, içini dışını görebilmek için bütün kayıtlardan azade ve avare avare onun sokaklarında dolaşmak, şehri kendi içinde hissetmek lazımdır.

avunmak: fiil Kendini bir şeyle meşgul ederek yaşadığı acı ya da üzüntüyü unutmak demektir. Teselli bulmak, müteselli olmak...

Ne de olsa amcam, ya bir yabancıya varsa ne yapacaktık diye avunuyordu.

avuntu: isim İnsanı avutan şeye denir. Oyalanacak şey, avunç, avunma...

İnsanoğlu durumu bozulunca ille bir yerden bunun avuntusunu arayıp buluyor.

avurt: isim Yanağın ağız boşluğu hizasına gelen bölümüne denir.

Bir yandan dişlerinin arasında kalmış yemek artıklarını şahadet parmağını avurdunda kürek gibi dolaştırarak bir kenara toplayıp yutar.

ayakaltı: isim Herkesin rastgele gezip dolaştığı, gelip geçtiği yer demektir.

Yemekte hep ayakaltında dolaşırdı da...

ayakkabılık: isim Ayakkabı konulan yere denir. Ayakkabı dolabı...

Lütfen ayakkabılarınızı ayakkabılığa koyunuz.

ayaklanmak: zarf Topluca, zor ve şiddet kullanma yoluyla devlet güçlerine karşı harekete geçmektir. İsyân etmek...

Ulûfeleri geciken bu sergerdeler de Kavalalı'nın tahrikiyle ayaklanıp Defterdar Recâî Efendi'yi öldürmüşler.

ayakta: zarf Ayağa kalkmış durumda olandır.

Mebuslar ayakta dinlediler.

ayak ucu: isim Yatılan bir yerin ayak uzatılan yerine denir.

Karikatürlerde hep uyuyan bir ayı, karyolasının ayak ucunda ya da kapısında, "Lütfen 15 Mart'a kadar rahatsız etmeyiniz!" yazıları görürüz.

ayaküstü: zarf Kısa sürede yapılan iş ya da davranıştır. Acele olarak, ayaküzeri...

Ayaküstü havadan sudan konuştuğundan sonra yoluna devam etti.

ayar: isim Bir aygıtın gereken işi yapabilmesi durumuna denir.

Her müzik aletinin kendine has bir ayarı vardır.

ayçiçeği: isim İki çenekli bitişik yapraklılardan, kömeç şeklinde çiçekleri toplu olarak bulunan, bazı türleri uçucu yağ ya da süt taşıyan bir familya olan birleşikgillerden, iri ve sarı çiçeği olan, ülkemizde çokça yetiştirilen bitkiye denir. Günçiçeği, günebakan...

Köylü kızı güneşe olan aşkından ayçiçeğine dönüşmüştür.

aydede: isim Çocuk dilinde aya denir.

Aydedeyi maviye boyadım hemen.

aydınlığa boğmak: fiil Çok fazla ışık, aydınlık vermektir.

Çıra meşaleleri ortalığı aydınlığa boğmuş.

aydınlık: 1. isim Işık alan demektir.

Bizim caddemiz sadece kavuncuların lambalarıyla aydınlık.

2. zarf Kötülükten uzak, temiz, saf demektir.

Dünya daha aydınlık, dünya daha güzel görünür.

3. isim Kolay anlaşılacak derecede açık olmaktır. Vazih...

Konu giderek benim için daha aydınlık hale gelmeye başladı.

ayet: isim Kur'an surelerini oluşturan kısımlardan her birine denir.

Unutmadığı ayetlerle namaz kılıyor, dua edebiliyordu.

ayıcık: isim Ayın küçükçe ve sevimli yavrusuna denir.

Acaba kış uykusuna yatan sevimli bir ayıcık olmak ister miydiniz?

ayıplamak: fiil Bir işin kötü olduğunu belirten bir şekilde söz söylemeye denir. Kınamak...

Beni böyle miskin miskin otururken görürse ayıplar, hadi oğlum biz de yola revan olalım.

ayırarak: fiil Bir yeri, zamanı ya da bir şeyi, başka bir şey veya kimsenin kullanımını için belirlemektir. Tahsis etmek ...

Tüm zamanlarını resim yapmaya ayırıyor.

ay ışığı: isim Ay'ın yeryüzüne verdiği ışığa denir.

Ay ışığında kitap okumayı o kadar çok seviyordu ki...

aykırılık: isim Herkesçe bilinene, doğruluğu kabul edilmişe ters olana denir. Karşıt, ters...

Aralarında aykırılık bulunan iki cümle yazınız.

aykırı olmak: sıfat Ters olmak, zıt olmaktır.

Ahlak kurallarına aykırı olanları anne baba çocuğuna öğretmelidir.

aynamsı: sıfat Parlak bir görünüşe sahip olan demektir.

Aynamsı yüzü çok uzaktan belli oluyordu.

aynen: zarf Olduğu gibi, hiçbir değişiklik olmadan demektir. Aynıyla...

Metinde anlatılan olayların gerçek hayatta aynen yaşanması mümkün müdür?

ayrıcalık: isim Başkalarından ayrı ve üstün tutulma durumuna denir. İmtiyaz...

Bu yapılanların bir ayrıcalık olduğunun farkında değildi.

ayrı gayrı: isim İnsan ilişkilerindeki resmiyete denir.

Bu hâlin bir böbürlenmekten ne ayrı gayrısı vardı?

ayrık otu: isim Buğday familyasından, hekimlikte idrar söktürücü olarak kökünden yararlanılan yabancı bitkidir. Ayrık ...

Ayrık otu binbir derde şifa imiş.

ayrılıkçı: sıfat Bir ülkede ayrı bir yönetim kurma peşinde olan topluluk ya da gruba denir.

Fransız İhtilalı'nın etkisiyle özellikle Balkanlar'da ayrılıkçı fikirler ortaya çıkmaya başladı.

ayrılık gayrılık: isim Başkalık, farklılık demektir.

Ayrılık gayrılık yok...

ayrılmak: *fiil* Bir yerden, bir kimseden, bir şeyden uzaklaşmaya denir.

Ali ve Esin "Ödevsiz Gezegen"den mutsuz bir şekilde ayrılmışlardı.

ayrılmazlık: *isim* Özelliklerin, kendilerini taşıyan nesnelere, ilineklein kökle bağlantısına denir.

Bu iki varlığın birbirinden ayrılmazlığı hakkında ne söylemek istersiniz?

ayırımcı: *sıfat* Eşit davranmayan, fark gözetken kimseye denir.

İnsanlara ayırımcı davrananlarla ne işim olabilir?

ayrıntılı: *sıfat* Ayrıntısı olana denir. Teferruatlı, tafsilatlı, detaylı, mufassal, ince, uzun...

Kitap tanıtım yazıları da bir kitabı, okurlara ayrıntılı bir biçimde tanıtmayı amaçlar.

ayva: *isim* Gülgiller familyasına ait, iri çiçekleri, pembe ya da beyaz, yapraklarının altında tüy olan, çok yüksek olmayan bir ağaca veya bunun meyvesine denir.

Ayvalara sindi gün ışığı...

ay yıldız: *isim* Bayrağımızdaki hilal ve beş köşeli yıldızdan meydana gelmiş simgeye denir.

Yurda ay yıldızının ışığı yeter.

azade: *zarf* Başboş, erkin, serbest olarak davranmaktır.

Bir şehri iyice tanıyabilmek, içini dışını görebilmek için bütün kayıtlardan azade ve avare avare onun sokaklarında dolaşmak, şehri kendi içinde hissetmek lazımdır.

azalmak: *fiil* Eskisinden az bir duruma gelmektir.

Nedd Land (Ned Land) ile canavar arasındaki uzaklık gittikçe azalıyordu.

azap: *isim* Büyük sıkıntıya denir. Eziyet, ezinç...

O zaman onları kendi elimle dikerken anne, öyle bir azap hissediyorum ki.

azık: *isim* Gereken yiyecek ve içecek şeylere denir. Nevale...

Kimi azık torbasını, kimi yanındaki kaba budunu yastık yapmıştı kafasına.

azımsamak: *fiil* Bir şeyin beklenildiğinden az olduğu kararına varmaktır. Az görmek...

Asla bir şey beğenmez, mansıp (makam) azımsar.

azimkârane: *zarf* Kararlılıkla, kararlı olarak yapılan iş ya da davranışa denir.

Azimkârane çalışması muvaffakiyetle sonuçlandı.

azlık: *isim* Az olma durumudur.

Harçlığının azlığından dükkanlara yanaşamıyordu.

azman: *sıfat* Aşırı gelişmiş demektir.

Jumbo; iri, azman anlamına hiç uymayan ufak tefek bir köpekti oysa.

babacan: *sıfat* Olgun, hoşgörülü, iyi kalpli, güvenilir erkeğe denir.

Babacan ama abartılmış bir dostlukla. Vaay ! Nasılsın bakalım?

babacık: isim Babalara sevgiyle yaklaşıldığını belirten söze denir.

Sırtı hafif kamburlaşmış, yaşlı bir babacıkmiş Güz.

babasız: sıfat Babası ölmüş olan çocuğa denir. Yetim...

"Tanıdığım Çocuklardan Rüstem" adlı metinde yazar, bizlere savaş yıllarının ardından babasız kalan küçük bir çocuğun yaşam mücadelesini anlatmaktadır.

bacaklı: sıfat Bacağı olan demektir.

Öykünün kahramanına iki bacaklı eczane adını takmalarının nedeni nedir?

bacasız sanayi: sıfat Ülkemizde fabrikalar kadar gelir getiren turizm sektörüne denir.

Benim çocuk olduğum 60'lı yıllarda, her yıl yaz geldiğinde, gazetelerde, "Turizm, bacasız sanayidir!" sözünün bolca geçtiği haberler çıkardı.

badana: isim Duvarları, tavanı boyamak için kullanılan sulandırılmış kireç veya boyaya denir.

İlk olarak hastaneye boya badana yapıldı.

badanalı: sıfat Sulandırılmış kireç veya boya ile boyanmış duvara, tavana denir.

Bana da alt kattaki beyaz badanalı, basık ve kemerli küçük oda kalıyor.

bademcik: isim Ağız boşluğunun her iki tarafında ve sonunda yer alan, bademe benzeyen organa denir.

Arkadaşım bademcik ameliyatı oldu.

bagaj:1. isim Yolcu yüküne denir.

Bagajlarımız 30 kg'dan daha ağır olmamalıymış.

2. isim Otomobillerin yük konulabilen, genellikle arkada olan bölümlerine denir. Yolcu taşıtlarında yüklerin konulduğu yer...

Eşyaları bagaja yükledim, çantamı elime aldım.

bağa: isim Kaplumbağa kabuğuna denir.

Bir görün bakalım, o tank ağırlığındaki kemik zırhlı bağlarıyla size nasıl da koşarcasına geliyorlar!

bağcık: isim Bağlama işinde kullanılan şerit biçiminde bağa denir.

Fermuar ve ayakkabı bağcığı çoktan icat edilmişti ve her ikisi de mükemmel çalışıyordu.

bağdaşık: isim Her tarafı aynı yapı ve nitelikte olana denir. Mütecanis, homojen...

Sanatla el eleyim, bilim ile bağdaşık.

bağımsızlaşmak: zarf Başka bir şeyle bağlantısı kalmayacak duruma gelmektir.

Daha sonra dinden bağımsızlaşarak bir sanat hâline gelmiştir.

bağıra çağıra: zarf Bağırarak davranmaktır.

Öteki kardeşleri bağıra çağıra karşıladılar.

bağırış çığırış: isim Gürültü, patırtıya denir.

Bağırış çığırışımızı duyan zabıtlar de bizi kolumuzdan tutup sizin huzurunuzda getirdi.

bağışçı: isim Karşılıksız olarak veren kişiyeye denir.

1975'ten bu yana, devletin desteğini alarak bugünkü hayranlık uyandıran konumuna gelen El Sistema, tamamıyla devlet ve bağışçıların destekleriyle yaşatılıyor.

bağlam: isim Genellikle cümle içinde bir sözcüğün arkasında veya önünde yer alan ve anlamını daha belirgin hale getiren öge veya ögeler bütününe denir. Kontekst, siyak ve sibak...

Aşağıdaki cümlelerde yer alan altı çizili kelime, kelime gruplarının anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin ederek yazınız.

bağlamak: fiil Birleştirme, ilişkilendirmeye denir.

Aralarında aykırılık bulunan iki cümleyi "tersine olarak, aksine" anlamlarıyla birbirine bağlamıştır.

bağnaz: sıfat Bir inanışa, düşünceye aşırı olarak bağlanarak o düşünce veya inanıştan başkasını reddeden kişiyeye denir. Mutaassıp, fanatik...

Bağnaz insanlar kendi düşüncelerinden başka düşüncelere önem vermezler.

bağsız: isim Bahçesi, yeşilliği, ağaçlığı ve çiçekliği bulunmayan yere denir.

Düşünün 400 milyon ton vatan toprağını her yıl denizlere peşkeş çekiyoruz; bunun sebebi nedir? "Yağmur" diyeceksiniz. Hayır, yağmur değil toprağın örtüsüz, bağsız bırakılışıdır.

bahadır: sıfat Savaşlarda gücü, cesaretiyle üstünlük ortaya koyan ya da kahramanlık gösteren kimseyeye denir.

Andı için ölen, hayatını mahveden kahraman kan kardeşimin sıcak dudaklarını tekrar parmağımın ucunda duyar, beni kurtarmak için o kendinden büyük, kudurmuş, iri ve kara çoban köpeğiyle pençeleşen aslan ve bahadır hayalini görürüm.

bahane: isim Gerçek nedenin gizlenip uydurma bir neden ortaya koymaya denir.

En iyi usul, dış ağrısı bahanesi.

bahçeli: isim Bahçesi olan yer demektir.

Evi bahçeli ve havuzluydu.

bahsetmek: fiil Bir konu üzerinde söz söyleme, konuşmaya denir.

Şu para ve aldanmak meselesinden bir bahsedelim.

bahşış: isim Bir hizmetin ücretinden ayrı olarak verilen paraya denir. İhsan, atıye...

Karagözüm, ben sana bahşış dedim mi?

bahtsız: sıfat Talihi kötü olana denir. Mutsuz, talihsiz, kadersiz, kötü talihli, bibaht...

Galiba bu, o bahtsız annenin en büyük kahrı oldu ve oğluna özlemine sayıklayarak öldü

gitti.

bakıcı: *isim* Bakma işiyle görevlendirilen kimseye denir.

Ben fil olayım, sen de file şeker ve pasta veren bakıcısı ol.

bakımından: *isim* Bakış veya görüş açısı yönünden, değerlendirme açısından demektir.

Biçim bakımından da seramiklerinin zarafeti etkileyicidir.

bakımlı: *isim* İyi bakılmış anlamına gelir. Özen gösterilmiş, önem verilmiş...

Avludan atlar geçmeye başladı. Hepsi besili ve bakımlı idi.

bakımsız: *isim* Özen gösterilmemiş olandır. Bakılmamış...

Çocuk, kılıksız ve bakımsız.

bakır: *isim* Yoğunluğu 8,95, atom numarası 29, yaklaşık 1084 derecede eriyen, bağımsız veya birleşik olarak doğada bulunan, ısıyı, elektriği iyi şekilde ileten, basitçe işlenebilir olduğu için eskiden beri çeşitli işlerde kullanılan, kırmızı renkte olan elementtir.

Manga manga, bölük bölük ellerindeki bakır mataraları doldururlar.

bakırcı: *isim* Bakır işleyen veya bu maddeden yapılmış kap kacak satan kimseye denir.

Gümüş ve altın işlemeciliğinde ülke çapında ün yapmış ve hala varlığını sürdüren ustalarla bakırcı ustaların yan yanalığına, iç içeliğine ne demeli?

bakıvermek: *fiil* Çabucak, hızlıca bakmaktır.

Şöyle aralıktan içeriye bakıvermiş.

baklagil: *isim*, Fasulye, bakla vb. badıçlı birçok sebze ve ağacın bulunduğu, iki çeneği bulunan ayrı taç yapraklılardan oluşan familyanın adıdır.

Yemeklerde kuru baklagiller tüketmeliyiz.

bakraç: *isim* Çoğunlukla bakırdan yapılan küçük kovaya denir.

İhtiyar kadın bakraçtaki ayrıntı oluğa döker.

baktırmak: *fiil* (Hasta için) Muâyene ve tedâvi ettirmeye denir.

Baktırmak için götürdüler.

bala: *isim* Yavruya denir. Çocuk...

Bir vatan şahlanmıştı balam...

bale: *isim* Herhangi bir konuyu dansla birlikte hareketlerle anlatan, müziğin olduğu fakat sözün olmadığı sahne gösterisidir.

Dokuz yaşıma basınca artık beni de konser, bale ve operalara götürmeye başladılar.

balerin: *isim* Bale gösterisinde görev yapan bayan sanatçıya denir.

Bale gösterilerinde, balerinlerin giysilerini beğenip beğenmediğimi, giysilerin renklerini sorar; çevreden yinelenen “şşşşşt”lere göğüs gererdi.

balıkçılık: *isim* Balıkçının yaptığı işe denir.

Bundan yüzyıllarca önce insanlar tarım diye bir şey bilmez, yalnız avcılıkla, balıkçılıkla

geçinirken ülkesinde kardeş iki hakan yaşarmış.

balık kılçığı: *isim* Bir problemin kök nedenlerini ortaya çıkarmak için kullanılan grafikte gösterme tekniğidir.

İstiklâl Marşı Belgeseli”nde izlediğimiz olayları ve her bir olayın nasıl sonuçlar doğurduğunu balık kılçıklarına yazalım.

balina: *isim* 25–35 metre uzunluğunda, yaklaşık 15 ton civarında, 1000 yıl civarı hayatta kalan, yağı ve fanon isimli çubukları için avlanan, memeli deniz hayvanıdır. Kadırğa balığı...

Bu balina türü genellikle en derine dalan memeli hayvan olarak bilinir.

bal küpü karınca: *isim* Amerika'nın sıcak bölgelerinde yaşayan bir karınca türüdür.

Bal küpü karıncaları yaprak bitlerinin bal denen sindirim artıklarıyla beslenir.

baloncuk: *isim* İçine yazı yazılan, balon şeklindeki kutucuklara denir.

İzlediğimiz filmde hareketle özelliklerini, aşağıdaki baloncukların içine yazalım.

bandıra: *isim* Yabancı devlet bayrağına denir.

Her gün, burada ölüverirsem, mezarım bandıra altında kalırsa diye çıldırıyordum.

banliyö: *isim* Büyük şehirlerin her gün gidilip gelinebilecek uzaklıktaki dış mahallelerine denir.

"Kenti terk edin." diyen Ford herhâlde banliyölere, şehrin merkezinden uzak semtlere taşınmıyordu.

bar: *isim* Anadolu'nun daha çok doğu ve kuzeyinde, özellikle Artvin ve Erzurum'da el ele tutuşmak suretiyle oynanan, ağır ritimli halk oyununa denir.

Bu bar benim çok hoşuma gitti, bundan böyle bu oyunun adı ata barı olsun.

baraka: *isim* Tahta, çinko vb. hafif şeylerden yapılmış, temelsiz, eğreti yapıya denir.

Baraka tipindeki dağ evi artık çürümeye yüz tutmuş, tavan çatlaklarından sular süzülüyordu.

barbaşı: *isim* Anadolu'nun daha çok doğu ve kuzeyinde, özellikle Artvin ve Erzurum'da el ele tutuşmak suretiyle oynanan, ağır ritimli halk oyununda sağ baş sırada yer alan ve oyunu yöneten kişiye denir.

Atatürk, 1936'da yapılan Balkan Festivali'nde cebinden mendilini çıkararak barbaşı yerini almış ve bu oyunu oynamıştır.

barem: *isim* Bir sınıflama ve dereceleme yapabilmek için belirlenmiş olan ölçü sistemine denir.

Benden söz açıldı mı önce kitaplarımın sayısı söylenecek; sonra, baremdeki derecem.

barınmak: *fiil* Yerleşmek, yaşamak için uygun şartlar bularak oturmaya denir.

Dediler ki biz gölün bu kıyısında barınamayız.

barışmak: *isim* İki taraf, aralarındaki dargınlığı kaldırmaya denir. Uzlaşmak, anlaşmak...

Seni benimle barışmaya davet ediyorum.

barışsever: *sıfat* Barışı sevene denir. Barışçı, barışçıl, sulhçu, sulhsever, sulhperver...

Barışseverdir.

baro: *isim* Bir şehirde ya da bir bölgede avukatların bağlı buldukları meslek kuruluşlarına denir.

Hukukta kişi ya kendi hakkını arar ya da "baro" diye bir kurum vardır.

basit kelime: *isim* Anlam bakımından daha küçük parçaya ayrılamayan, türemiş ve birleşik olmayan kök hâlindeki kelimeye denir. Yalın kelime, basit sözcük, kelime-i basîte...

Basit kelimeler yapım eki almaz ancak çekim eki alabilirler.

basketbolcu: *isim* Basketbol sporunu iş edinip oynayan kimseye denir.

Onun kardeşi basketbolcudur.

baskıcı: *sıfat* Önceden verilmiş olan hak ve hürriyetlerin sınırlarını daraltan kişiye denir.

Baskıcı insanda sevgiyi hiç görmedim.

basmak: *sıfat* Ayağı, üstüne vücut ağırlığını verir bir şekilde bir yere ya da bir şeyin üzerine koymaya denir.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı ...

basmakalıp: *sıfat* Özgünlüğü olmayan, değişiklik göstermeyen, bilineni tekrarlayandır.

Harcıâlem, klişe...

Yalınlık; anlatımın süsten, gösterişten, özentiden, basmakalıp söyleyişlerden uzak olması niteliğidir.

başak: *isim* Arpa, buğday, yulaf vb. ekinlerin tanelerini taşıyan kılçıklı başına denir.

Bir ağustosböceği ötüp durdu yıldızlı gökle başaklar arasında bütün yaz.

başaklı: *sıfat* Kılçıklı başı olan arpa, buğday, yulaf gibi ekine denir.

Tarlalarda altın başaklı tahıllar biçilmeyi bekliyormuş.

başarılı kılmak: *sıfat* Başarılı olmasını sağlamaktır. Başarılı yapmak...

Onu başarılı kılan en önemli özelliklerinden biri de milletine olan sonsuz güvenidir.

başarılı olmak: *fiil* Başarının ortaya çıkmasına denir.

Halk oyunlarına meraklı olan Atatürk'ün, zeybek oynamada son derecede başarılı olduğu bilinmektedir.

başarısız: *sıfat* Başarı göstermeyen anlamına gelir. Muvaffakiyetsiz...

Dâhi besteci Wagner (Vagner), büyük ozan Baudelaire (Bodler), ünlü hikayeci Edgar

Allen Poe (Edcır Elin Pou) da tembel, başarısız öğrencilermiş.

başarısızlık: *isim* Başarısız olma durumudur. Muvaffakiyetsizlik...

Resim No. - 1 ve Resim No. - 2'nin uğradığı başarısızlık hevesimi kırmıştı.

başhekim: *isim* Bir hastaneyi yönetmekle görevlendirilen hekime denir. Başdoktor, baştabip, sertabip...

1919 yılında başhekim olarak göreve başladı.

başı açık: *sıfat* Başında örtü veya şapka olmayan kişiye denir.

Başı açık, pantolonlu, tam giyimli, dirsekleri delinmiş, pamuk hırkalı, sarıklı, kalpaklı, yalınayak, sözün kısası bin bir biçimde ve kılıkta, her an çoğalan, neşe dolu bir çocuk alayı konağın önünden geçiyor.

başkahraman: *sıfat* Bir eserde başrolü oynayan kişiye denir. Başkişi...

Öykünün başkahramanı olan çocuk, birbirleri için fedakârlık eden, birbirlerini koruyan iki çocuğun, kan kardeş olduklarını, ant içtiklerini öğrenir.

başkalaşmak: *fiil* Başka bir varlığa, niteliğe dönüşmeye denir. Değişmek, farklılık kazanmak...

Artık hepten inanıyorum; dünyayı ve dünyanın kaynaklarını tüketmeyen, tabiatla iç içe, doğallığın içinde olan, sanatla uğraşan insanın tabiatı da yumuşuyor, hali başkalaşıyor.

başkalaştırmak: *zarf* Başka bir duruma getirmeye denir.

Doğa üretiyor, sen bedene alıyorsun, sindirip özüksüyor ve başkalaştırıp doğaya geri veriyorum.

başkaldırmak: *sıfat* Ayaklanmak anlamına gelir. İsyan etmek...

O, bana başkaldırmış durumda, kendi kendine, ne olursa olsun bir şey doğurmak istiyordu.

başkalık: *isim* Alışılana benzememeye denir. Değişik olma durumu, değişiklik...

Eşyalarımızı toplarken, kamyona yükletirken bir başkalık belirdi.

başkarakter: *isim* Oyunun asıl karakterine, asli tipine denir.

Kitabın başkarakteri, öğretmenin verdiği ödevi nasıl yapacağına ilişkin düşünmeye başlar.

başlamak: *fiil* Bir işe girişmek anlamına gelir. Harekete geçmek...

Anadolu dile gelir, ağızlar açılır, başlar anlatmaya.

başlangıç: *zarf* Herhangi bir şeyin ilk kısmına denir.

Çocukların elektrik ile oynamaması için başlangıçta masa üzerine ve bir tabak içine konulacak mum, aydınlatma için uygundur.

başlatıcı: *sıfat* Bir işi, olayı başlatan kişi ya da şeye; başlatma işini yapana denir.

Her şeye neden olan başlatıcı olay buydu işte.

başlı: *sıfat* Başlı olan herhangi bir şeye denir.

Veznecilere doğru panoroma, dünyanın acayip varlıklarından iki başlı buzağı, denizkızı, boayılanı...

başlı başına: *sıfat* Bütün yönleriyle, tamamen demektir.

Yoksa başlı başına bir zafer, boşa gitmiş bir gayret olur.

başlıklı: *sıfat* Bir yazıda, bir kitabın bölümlerinde konuyu kısaca tanıtmak için en başa koyulan başlığın bulunması durumudur. Serlevhalı...

Yukarıdaki bölüm, kitabın “Millî Mücadelemizin İstanbul’dan Görünüşü” başlıklı bölümünde yer almaktadır.

başrol: *isim* Tiyatro veya sinemada en önemli role denir.

Gaziantep’li kebab ustası Ali Haydar’ı canlandırdığı “İkinci Bahar” (1998-2001) dizisinde diğer başrol oyuncusu Hanım adlı Trakyalı bir mezeciyi canlandıran Türkan Şoray’dı.

baştan: *zarf* Başından alarak anlamına gelir. Bir kez daha, yeniden...

Baştan başlayabiliriz.

baştan sona: *zarf* Tamamen demektir. Tamamıyla...

Bir süre sonra bu yolculuğu ve yolculuk boyunca yaşadıklarımı, hissettiklerimi, duygularımı ve gözlemlerimi Cihangir’deki (İstanbul) ofiste, baştan sona bir kameranın önünde Nuri ve Ebru’ya (Ceylan) anlattım.

başvurmak: *fiil* Bilgi edinmek amacıyla bir kaynaktan faydalanmaktır. Müracaat etmek...

Bir yazıda ileriye sürülen görüş ve düşüncenin inandırıcılığını sağlamak amacıyla yazar çeşitli yollara başvurur.

batırmak: *fiil* Bir nesnenin yumuşak ya da akıcı bir maddenin içine gömülmesini sağlamaktır.

Yumuşak lifi alarak kurnaya batırdı.

battaniye: *isim* Yorgandan daha ince olan, genellikle yünden yapılmış kalınca örtüdür.

İlk gecenin acı şaşkınlığı geçip sabah helâların ve muslukların sıra sıra dizildiği, tuvaletteki serin su tadı ile karışık diş macunu kokusuyla tanıştığım ertesi günün gecesi, battaniyeyi üstüme çekip ağlamıştım.

bavul: *isim* Genellikle yolculukta içine eşya vb. koyup taşıma amacıyla kullanılan büyük çantaya denir.

Elimde bavulum, caddeden aşağıya dümdüz yürüyerek köy dolmuşlarının kalktığı minibüs durağını buldum.

bayağılık: *isim* Herhangi bir özelliğin bulunmamasına denir. Sıradanlık, aleladelik, basitlik...

Nerede kibarlık ararsak orada bayağılığa rastlarız.

bayındır: *sıfat* Hayat şartlarına uygun duruma getirilmiş, geliştirilip güzelleştirilmiş, yaşanabilir şekilde düzenlenmiş bakımlı yere denir. İmar edilmiş, abat...

Yurdumuzu dünyanın en bayındır ve uygar memleketleri düzeyine çıkaracağız.

bayraksız: *zarf* Bayrağın olmaması, bulunmaması demektir. Vatansız...

Her şeysiz olabilirim bayraksız olamam.

bayramda seyranda: *zarf* Seyrek olarak demektir. Arada sırada ...

Renkler çağırışır düğünlerde, renkler sergilenir bayramlarda seyranlarda.

bayramlaşmak: *sıfat* Birbirinin bayramını kutlamaya denir.

Bayramlaşacağımız kimse kalmamıştı şehirde.

bayram yeri: *isim* Bayramlarda çocukların eğlenmesi için kurulan eğlence yerine denir.

Onun için bayramın ikinci sabahı, bindirdim ninemi bir otobüse, bayram yerine götürdüm.

bazan: *zarf* Ara sıra demektir. Bazen...

Bazan önümüzden geçerken kimimizin yanağını sıkar, saçını okşar, kimimizin adını sorardı.

bebecik: *isim* Bebeklere sevgiyle yaklaşıldığını belirten söze denir.

Bebeciğine sütünü emziremeden koşar cepheye.

bebeklik: *isim* Yeni doğmuş yavrunun devamlı olarak yetişkinlerin bakımına bağımlı kaldığı zaman aralığına denir.

Örneğin anne sevgisine ihtiyaç duyan bir kişinin benim hastalanmam nedeniyle bebekliğindeki gibi beslenmeye geçmesi bir tesadüf değil.

beceriksizlik: *isim* Bir kimsenin işe yatkınlık ve işi bilmesine bağlı olarak bir işi ya da işlemi olması gerektiği gibi bitirememesi, sonuçlandıramamasıdır. Maharetsizlik...

Yabancı bir devletin koruyuculuğunu ve kollayıcılığını istemek, insanlık niteliklerinden yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği benimsemekten başka bir şey değildir.

bedbinlik: *isim* Her şeyi kötü yanıyla düşünme biçimidir. Kötümserlik...

Yorgunluk, kırgınlık, bedbinlik, başarı ve zaferler, akşamları evimizin kapısı kapanınca dışarıda kaldı; soframıza, odamıza ulaşamadı.

bedence: *isim* Beden bakımından demektir.

Türk devleti, sizin bedence gürbüz, ruhça uyanık, karakterce üstün varlığınızda sarsılmak bilmez güvenini buluyor.

bedensel: *sıfat* Bedenle ilgili demektir. Bedenî...

Tiyatronun ortaya çıkışında, insanın doğa olaylarını kendi bedensel hareketleriyle simgesel olarak canlandırma çabaları yatar.

bedesten: isim Mücevher, kumaş vb. kıymetli eşyanın alım satımının yapıldığı kapalı çarşıya denir.

Bu bedesten türkülere, masallarda geçer.

beğendirmek: isim Beğenilmesini, hoş görünmesini sağlamaya denir.

Seçilen insanlar, o belli süre dolunca tekrar millete gitmek zorunda olduklarından, kendilerini millete beğendirmek zorundadırlar.

beis: isim Engel demektir. Uymazlık kötülük, zarar...

Bunda bir beis görüyor musunuz? "Beis yok." Fakat ne beis var, söyleyin dedik.

beka: isim Kalıcılık demektir. Ölmezlik...

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ulu önder Mustafa Kemal Atatürk, Türk milletinin bekası için hemen her konuda olduğu gibi Türk folkloru konusunda da gerekli hassasiyeti göstermiş.

bekâr: isim Evlenmemiş kimseye denir.

Bekârdı.

bekçi: isim Bir yeri veya bir şeyi koruyup kollamakla görevlendirilen kişiye denir.

Ben de mahallenin çocuklarına kapılıp bekçinin ardından sokak sokak dolaşacağım, lalamlarla gideceğim, bizim evde toplanan konu komşu çocuklarıyla fincan oynayacağım.

bekçilik: isim Bekçinin yaptığı işe denir.

Biz burada kitaplara bekçilik yapmak için mi bulunuyoruz?

beklemek: fiil Bir iş gerçekleşinceye, biri gelinceye kadar bir yerde hazır bulunmak, durmaktır.

Ben de o muayene odasının ve nice muayene odalarının önünde senelerce bekledim.

beklenmedik: sıfat Umulmayan anlamına gelir. Beklenmeyen birdenbire, ansızın...

O anda beklenmedik bir şey oldu.

belalı: isim Yoran, üzen, can sıkıran kişi ya da varlığa denir.

O güne dek kimseler rastlamamış, / Böyle belalıdır.

belediye başkanı: isim Belediye teşkilatını yöneten kimseye denir. Belediye reisi...

Belediye başkanının yerinde olsaydınız ne tür projeler geliştirdiniz?

belgeç: isim Yazı içeren bilgi veya belgenin telefon sistemi kullanılarak bir yerden başka yere hızlıca iletilmesini sağlayan cihaza denir. Belgegeçer, faks...

Belgeç numaranızı söyler misiniz?

belgegeçer: isim Yazı içeren bilgi veya belgenin telefon sistemi kullanılarak bir yerden başka yere hızlıca iletilmesini sağlayan cihaza denir. Belgeç, faks...

Telefon ve belgegeçer yok, internet ve elektronik mektup yok...

belgelemek: *fiil* Bir olgunun doğruluğunu belge kullanarak gösterme işine denir.

Bizim tüketicilerden talebimiz her alışverişi belgелеmeleri.

belgelik: *isim* Belge ve yazıların saklandığı yere denir. Arşiv...

Aradığım belgeyi belgelikte bulamadım.

belgisiz zamir: *isim* İsmi yerini belirsizce tutan zamire denir. Bazısı, birkaçı, birçoğu, azı, herkes, biri vb...

Aşağıda verilen cümlelerdeki belgisiz zamirleri bulunuz.

belirginleşmek: *fiil* Belirmiş duruma gelmeye denir. Göze çarpar hale gelmek, besbelli olmak, açık olmak, bariz olmak, sarih olmak...

Kuşun görünümünü beni biraz düş kırıklığına uğrattı çünkü henüz keklige özgü renkleri belirginleşmemiş, bomboz hatta çirkin denilebilecek bir kuştur bu.

belirlilik: *isim* Açık ve kesin olarak sınırlanmış veya kararlaştırılmış olma durumuna denir. Muayyenlik...

"A" maddesinde verdiğiniz cevaba göre kuş sesine belirlilik anlamı katan unsur nedir?

belirsizce: *zarf* Niteliği hakkında tam bir bilgi edinilemeyen duruma denir.

Ne yazık ki insanlar bundan yararlanmasını bilmiyorlar ve yıldız zamanları belirsizce kayıp gidiyor.

belirsizlik: *isim* Özelliği hakkında kesin bir bilgi edinilemeyene denir. Müphem, meçhul...

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde, anlam belirsizliğini gidermek için cümlenin başına bir kişi zamiri getirmek gerekir?

belirteç: *isim* Fiil, sıfat, yada kendisi gibi zarf türünden sözcüğün anlamını zaman, yer, ölçü, gibi yönlerden etkileyen sözcüktür. Zarf...

Genellikle kendinden önceki sözcükle öbekleşerek sıfat belirteç ya da yüklem olabilir.

belirtili isim tamlaması: *isim* Tamlayanın -in (-nin) eki, tamlananın da iyelik eki aldığı, ve belli bir kavramı karşılayan tamlamadır.

Aşağıdaki isim tamlamalarından belirtili isim tamlamalarını işaretleyiniz.

belirtisiz isim tamlaması: *isim* Tamlayanın ek almadığı, tamlananın da iyelik eki aldığı ve çoğu zaman tür kavramı karşılayan tamlamadır.

Aşağıdaki isim tamlamalarından belirtisiz isim tamlamalarını işaretleyiniz.

belirtmek: *fiil* Açıklamaktır. Tebarüz ettirmek ...

Aralarında anlaşarak mutluluk yolunda beraberce çalışmalarını gerektiğini belirtir.

belletici: *isim* Özellikle yatılı okullarda etüt saatlerinde öğrencilerin başında durup rahat çalışabilmeleri için disiplini sağlayan, gerektiğinde derslerine yardım eden kimseye

denir. Müzâkereci...

Sayfalarını yırtmamaya özen göstererek dikkatle açar; okulda derslerde öğretmenin, teneffüs sıralarında belleticinin gözünden kaçırmaya çalışarak ilgiyle okurdum.

belli olmak: *fiil* Anlaşılmak demektir. Açıklanmak...

Otomobilinin çevresinde motosikletli polisleri, arabalara binmiş yakınları ile gelişi her zaman belli olurdu.

bencillik: *isim* Sadece kendini düşünen, kendine ait çıkarları diğerlerinden üstün gören kişilik tarzıdır. Hodbinlik, hodkâmlık, egoistlik...

Bencilliği bırak, herkesle anlaş!

benek: *isim* Bir şeyin üzerinde yer alan küçük lekeye denir. Nokta...

Başının üzerinde, sağrısının iki yanında iri, beyaz benekler vardı.

beneksiz: *sıfat* Herhangi bir şey üzerindeki küçük lekenin bulunmaması durumudur.

Bu keçiler kapkara, beneksiz kara idi; tüyleri yeni otomobil boyası gibi aynamsı bir cila ile kızgın güneş altında, pırıl pırıl yanıyordu.

beniz: *isim* Yüz demektir. Yüz rengi, surat...

İşte o vurucu rüzgârda savrulan, uçuk benizleriniz bende.

benli: 1. *sıfat* Ciltte genellikle doğuştan yer alan küçük, koyu renkli leke veya kabartının olmasına denir.

Gerdanından, alnından, kollarından ve kulaklarından biçim biçim, sürü sürü altınlar sallanan kara çarşafı, kara çatık kaşlı, kara iri benli bir kadın göğsüne bastırdı.

2. *sıfat* Parçalı ya da farklı renklerden oluşana denir.

Kağnı kolunun en sonundaki alaca önlük kuşanmış, başına benli bir car örtmüş olan kadın, sırtına sardığı yavrusuyla bu sefere çıkmıştı.

benlik: *isim* Bir kişinin öz varlığına denir. Kişilik, şahsiyet...

Artık erişemeyeceği yurdunun bir deresini, bir rüzgârını, bir türküsünü dinliyormuş gibi hem zevkli hem yası dinliyordu; geçmiş günleri, kaybettiği yerleri düşünerek benliği sarsıla sarsıla dinliyordu.

bent: *isim* Akan suyun önüne suyu biriktirmek için yapılan sete denir. Bütet...

Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.

benzeri: *sıfat* Bütün özellikleri olmamak kaydıyla çoğu özelliğinin aynı olma durumudur.

Röntgen filmi veya benzeri bir plastik levhaya bu parçalar yapıştırıldıktan sonra tekrar kesilip çıkarılır.

benzeşme: *isim* Yan yana veya birbirine yakın olan farklı iki sesin ortak nitelikler almasına denir. Dönüşme, asimilasyon...

Bu benzeşme sert ve yumuşak şekli olan seslerde söz konusudur.

berbat: *sıfat* Kötü demektir.

Fırtınalı, soğuk, berbat bir kış gecesi...

berbat etmek: *fiil* Kötü duruma getirmeye denir.

Daha yirmi yaşında iken geçmiş, poyraza doğru haftalarca, aylarca, kenar kıyı görmeden gitmiş, rast geldiği ücra adalardan cizyeler almış, irili ufaklı donanmaları tek başına hafif gemisiyle berbat etmişti.

berberlik: *isim* Berberin yaptığı işe denir.

Terziliği, elektrikçiliği, musluk tamirciliğini, berberliği düşündük.

bere: *isim* Yuvarlak, yassı ve sipersiz başlığa denir.

Soğuk havalarda başıma bere takmayı seviyorum.

bereket: *isim* Bolluk demektir. Gürlük, ongunluk, feyiz, feyezan...

Yağmurlar ovaya bereket getirdi.

bereketli olsun: *fiil* Yemek, ürün, kazanç vb. için “bol, hayırlı ve artımlı olsun” anlamında bir hayır duâ sözüdür.

Bereketli olsun deyip sofraya kuruldu.

beş duyu: *isim*, Görme, tat alma, işitme, dokunma, koklama duyularının tamamıdır.

Beş duyu organımızın herhangi biriyle algılayabildiklerimizi boyayınız.

betimleyici: *sıfat* Olayı ayrıntıya önem vererek anlatma şekline denir.

Yazar, okurlarının görme, dokunma, işitme, tatma ve koklama duyularına seslenerek varlıkların, çevrenin özelliklerini anlatma yolunu seçmişse bu yolla betimleyici metin ortaya çıkar.

bey: *isim* Âmir, nüfuzlu, ileri gelen, sözü geçen zengin adama denir. Beğ...

Bey ellerine sarıldı, öpmeye başladı.

beyazımsı: *sıfat* Beyazı andıran renge denir. Beyaza benzeyen, beyaz gibi, beyazımtırak...

Ağızlarında beyazımsı bir köpük çiğneyerek dalgın ve küskün, arka arkaya, ağır ağır, yumuşak yumuşak, iz bırakmadan ve toz çıkarmadan gidiyorlardı.

bezenmek: *sıfat* Süslenmek demektir.

İşte, şair Refik Durbaş'ın hazırladığı ve 1977'de kaybettiğimiz değerli karikatür ve çizgi film sanatçısı Yalçın Çetin'in kıvrak ve sevimli çizgileriyle bezenmiş Yedi İklim Dört Bucak, bu açığı kapatan kitaplardan biri.

bıkkın: *sıfat* Çok bıkmış demektir. Usanmış, bezmiş...

Sevim ablanın yüzüne bıkkın bir ifade geldi, alnı kırıştı, omuzlarını silkti.

bırakıvermek: *fiil* Ansızın ve çabucak bırakmaya denir.

Yaprakların dibinden ustaca tutuldu mu gül kendini avuç içine bırakıveriyor.

bi: *zarf* Bir demektir.

Evi bi güzelce tamir ettirdim.

biberli: *isim* İçine biber katılmış olandır. Acı...

Şöyle ekmeğin arasına, bol biberli...

bici bici: *isim* Adana'ya özgü, nişasta, gül suyu ve buzla yapılan bir tatlı türüdür. Karsanbaç...

Bici bici dediğimiz bir tatlı satardı.

biçerdöver: *isim* Sırasıyla ekinleri önce biçen, ardından döven, tanelerini ayıran, samanı deste ya da balya yapan makineye denir.

Doğrusu, bu kocaman biçerdöverlerden insan geçmeye yer bulamıyor.

biçimlendirmek: *isim* Bir şeye belirli bir biçim vermeye denir. Şekillendirmek...

İnsanoğlu, emekle maddeye hükmetmeye, onu biçimlendirmeye, onu işe yarar hâle getirmeye başlamıştır.

biçimlenmek: *zarf* Bir şeyin belli bir biçim kazanmasına denir. Şekillenmek, şekilleşmek...

Sevgi nitelik ve nicelik açısından gelişip yayıldıkça, renklenip biçimlendikçe kişiliği olgunlaştırır ve yüceltir.

biçtirmek: *fiil* Belli bir biçim vererek kestirmeye denir.

Ne var ki istiflenmiş çam tomruklarını biçtireceğine bahçenin güzellik sembolü çam ağaçlarını kestirmiş.

bilakis: *zarf* Tersine olarak demektir. Tersine, aksine, tam tersine...

Öyle hastalıklar vardır ki, bunlar havadan sudan değil, bilakis ağzına kadar dolu tencereler (...) yumuşacık koltuklar ve ipek yataklardan bulaşır.

bildim bileli: *zarf* Öteden beri demektir. Eskiden beri...

Ben beni bildim bileli bu kız benden pek hoşlanamaz.

bildirişim: *isim* İletişim demektir.

Dilin bireyler arasındaki iletişimi yerine getirebilmesi bildirişim teorisinin basit bir kuralına bağlıdır.

bildirmek: *fiil* Herhangi bir şeyi haber vermektir. Duyurmak...

Bari ben gideyim de usulca bildireyim.

bilemek: *isim* Kesici aletlerin kesen tarafını zımpara, ege, bileği taşı vb.nde keskin duruma getirmeye denir. Kılağılama, zağılama...

Kedi ağaca gidip tırnaklarını bilemek istemiş.

bileşik: *sıfat* Birleşerek oluşana denir. Basit olmayan, birleşik, mürekkep...

Bazı kelimeler bileşik yapıdadır.

bilet: *isim* Çeşitli eğlence yerlerine girme, ulaşım araçlarından yararlanma ya da bir şans oyununa katılma imkânı sağlayan belli bir fiyatı olan belgeye denir.

Bir bilet aldım.

bilezik: *isim* Çoğunlukla altın ya da gümüş gibi maddelerden yapıлып, süs için bileğe takılan halkaya denir.

İçinde küpe, yüzük, bilezik vb. değerli süs eşyalarını sakladığı kutu kayboldu.

bilgilenmek: *fiil* Bilgi sahibi olmaya denir. Öğrenmek...

Demokrasi dediğin de neymiş, anlat da bilgilenelim.

bilgisizlik: *isim* Bilginin olmaması durumudur. Cahiliyet, cehalet...

Bora gibi kasırğa gibi sanırım yönelmiş bilgisizliğe.

bilimsellik: *isim* Kainatın ya da olayların bir kısmını konu edinen, deneye dayalı yöntemlerden ve gerçeklikten yararlanıp sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi ile ilgili olma haline denir.

Haksız, düşmanca ve bilimsellikten uzak bu tarih iddialarının yanlış olduğuna inanıyordu.

bilinçlendirmek: *isim* Bir konu hakkında farkındalık, temel bilgi, görüş sağlamaya denir. Şuurlandırmak...

Çalışmaya devam ediyor, halka açık konferanslar düzenleyerek psikolojik hastalıklar konusunda insanları bilinçlendirmeye çalışıyordu.

bilmece: *isim* Bir şeyin ismini söylemeden özelliklerini ipucu vererek o varlığın ne olduğunu okuyan ya da dinleyen bulduğu oyuna denir. Muamma...

Bilmecenin cevabının ne olabileceğini sınıfça tartışınız.

binbaşı: *isim* Rütbece yarbay ile yüzbaşı arasında yer alan ve esas görevi tabur komutanlığı olan subaydır.

Birkaç gün arayla binbaşı haber yolladı.

bindirmek: *fiil* Bir kişiyi herhangi bir şeyin üstüne çıkartma, oturtma ya da içine yerleştirmesini sağlamaya denir.

Onun için bayramın ikinci sabahı, bindirdim ninemi bir otobüse, bayram yerine götürdüm.

birader: *isim* Erkek kardeşe denir. Bilader...

Peki be birader; böyle cekete, böyle gömleğe bu çeşit kravat olur mu, dedim.

bir ara: *zarf* Kısa bir süreye denir.

Bir ara başını çevirip arkadan gelenlere seslenmiş.

bir arada: *zarf* Toplu halde bulunan şeye denir. Birlikte...

Sevgi, insanları bir arada tutan en önemli bağlardan biridir.

birazdan: *zarf* Az sonra demektir.

Birazdan sanki yağmur başlayacak.

bir çırpıda: *zarf* Çabucak demektir.

Ona soracak olursanız, size bir çırpıda üç yüz altmış beş hastalık birden sayardı, yani her gün için bir hastalık.

birikinti: *isim* Bir yerde kendi kendine birikmiş olan şeye denir.

Özellikle deniz, akarsu, göl gibi büyük su birikintilerinin aşırı suyla dolmasıyla beraber, bu birikintilerin çevresinde yaşayanlar can ve mal kaybı ile karşılaşabilirler.

biriktirmek: *fiil* Toplayıp yığmaktır.

Ali, babasından gelen mektupları biriktirmiş; onları tarihine göre sıralamış bir kutu içinde saklıyordu.

birim: *isim* Bir çokluğu oluşturan varlıkların, parçaların her birine denir.

Şiirin son biriminden ne anladığınızı aşağıda noktalı yerlere yere yazınız.

birincilik: *isim* Birinci olma durumudur.

Maşallah, birinciliği kimseye kaptırmaz.

birleşik kelime: *isim* Yeni bir kavramı karşılamak amacıyla sıfat tamlamalarından, belirtisiz isim tamlamalarından, birleşik fiillerden, ikilemelerden, kısaltma gruplarından ya da kalıplaşmış çekimli fiillerden meydana gelen sözcüklere denir. Birleşik sözcük, bileşik sözcük, bileşik kelime ...

Birleşik kelime dışında yapım eki almış tüm kelimeler türemiş kelimedir.

birleşim: *isim* Birleşme işine denir.

Bu ekin birleşiminde k ünsüzü düşer.

birleştirci: *isim* Birliği sağlayan kimse ya da şeye denir.

Daima birleştirci olun.

birliktelik: *isim* Birlikte olma durumuna denir. Beraberlik...

Bu yaşa gelinceye kadar sürdürdükleri örnek kardeşlik ve birliktelik bozulup gitmiş.

bisikletli: *sıfat* Bisikleti olan demektir.

Postacı mahallemizde göreve başladığı gün, gözlerini kırpıştırarak, "Bisikletli postacıyı gördün mü?" diye sormuştu.

bismillah: *zarf* "Koruyan ve bağışlayan Allah'ın adıyla" anlamında ve genellikle bir işe başlangıcında söylenen "bismillahirrahmanirrahim" sözüne denir. Besmele ...

Bismillah deyip evlerden birine daldım.

biteviye: *zarf* Tekdüze demektir. Değişmeyerek, aynı biçimde tekrar edilerek, bitevi...

Durmadan, dinlenmeden, nefes almadan, yanakları sevincinden pembe pembe,

dudakları taze, gevrek, billur sesiyle biteviye konuşuyordu.

bitimsiz: *sıfat* Sonu olmayan demektir. Sınırlandırılıp belirlenmeyen, namütenahi...

Öğretmeni bitimsiz soruları karşısında yorgun düşmüştü.

bitirmek: *fiil* Bitmesini sağlamaktır. Sona erdirmek, tamamlamak, sonuçlandırmak ...

Ben bu adamdan hakkımı isterim, diyerek sözünü bitirir.

bitiş: *isim* Bitme işine denir. Bitmek...

Giriş ve bitiş bölümlerinde, kalıplaşmış sözler ve konuşmalar vardır.

bitki örtüsü: *isim* Belirli bir bölgede yetişebilen bitkilerin tamamına denir. Flora, vejetasyon...

Etrafımızdaki tüm yeşilliklerin, bitki örtüsünün (ağaçlar, çiçekler, ekinler, sebze meyveler vs.) tamamen yok olduğunu düşünün.

biyografi: *isim* Bilim, sanat, spor vb. alanlarda önemli bir kişinin doğumundan yaşadığı zamana kadar geçirdiği hayatının önemli olanlarını anlatan yazıya denir. Hayat hikâyesi, yaşam öyküsü, öz geçmiş...

Bilim, sanat ya da spor alanında yaptığı çalışmalarla adını duyurmuş başarılı bir ismi araştırarak biyografisini yazınız.

biyolog: *isim* Hayvan ve bitkilerin köken, dağılım, gelişim, büyüme ve üremelerini inceleyen bilim dalı olan biyoloji ile uğraşan kimseye denir.

Biyologlar, önce su kaybını önlemek gerektiğini söylüyor.

biyolojik: *sıfat* Hayvan ve bitkilerin köken, dağılım, gelişim, büyüme ve üremelerini inceleyen bilim dalı olan biyoloji ile ilgili olana denir.

Birden fazla ekosistemin bir arada bulunması ise buradaki biyolojik çeşitliliğin zenginleşmesindeki en önemli unsurlardan biridir.

biyouzay: *isim* Her canlı türünün kendine özgü bir yaşam ortamına denir.

Biouzay, bir canlı türünün yediği besin türleri, kendisini avlayarak beslenen diğer canlı türleri, yaşayabileceği sıcaklık, aradığı ve gösterdiği faaliyetler tarafından belirlenir.

biyozaman: *isim* Canlıların ruhsal, içsel zaman duyusuna denir.

Biyozaman canlıların yaşam süreleriyle de bağlantılıdır.

bizce: *isim* Bize göre demektir. Bizim düşüncemizce...

Bunun için bizce zaman ölçüsü, geniş asırların gevşetici zihniyetine göre değil; asrımızın sürat ve hareket kavramına göre düşünülmelidir.

boa yılanı: *isim* Yutmadan önce avlarını uzun ve kalın gövdesiyle sarıp sıkarak boğan ve ezen yılanları kapsayan boagiller familyasına ait, zehirsiz, çok iri, güçlü olan sadece Güney Amerika'da yaşayan yılanı denir. Boa...

Bir hayvanı yutmakta olan bir boa yılanını gösteriyordu.

bocalamak: *fiil* Bir işte yapılması gerekenleri kestirememeye denir. Kararsız olmak...

Bir süre gelsin mi, gelmesin mi, bocaladı.

bodrum: *isim* Bir yapının yol düzeyinden aşağıda kalan bölümüne denir.

Sevimli köpek, tavşanlarla da oynamak isterdi ama bu ürkek hayvanlar onu gördükleri an, kaçıp bodrum katının penceresinden içeriye dalarlardı.

boğuk: *sıfat* Kısılmış anlamına gelir.

Ağzıma sımsıkı vidalanan kahkaha / Bir tenekenin boğuk sesini verir ...

boğum: *isim* Parmak, kamaş, saz vb. bitkilerin şişkince bölümüne denir.

Birinci boğumun üstünde hâlâ beyaz çizgi şeklinde duran bu küçük yara izi, bence çok mukaddestir.

boks: *isim* Belirli kurallara uyularak yapılan yumruk dövüşüne denir. Yumruk oyunu...

Yarım saat bekleyişten sonra atarının başına geçip boks maçından futbola dek saatlerce oynamışım.

bolluk: *isim* Bol olma durumuna denir.

Bolluğun, bereketin sembolüdür.

bombalamak: *zarf* Belli bir hedefe bomba atmaya denir. Bombardıman...

Düşman gemileri topraklarını bombalarken İnebolu halkı neden bu durumu umursamamaktadır?

bombardıman: *isim* Belli bir hedefe bomba atmaya denir. Bombalamak...

Av ve bombardıman uçakları alanında uzmanlaşmıştır.

bomboz: *sıfat* Çok açık toprak rengine denir.

Kuşun görünümünü beni biraz düş kırıklığına uğrattı çünkü henüz keklige özgü renkleri belirginleşmemiş, bomboz hatta çirkin denilebilecek bir kuştur bu.

bonbon: *isim* Şerbet içinde kaynatılarak üzeri şekerle kaplanmış meyveye denir.

Çikolatayı, çay şekerini, bonbonu, kestaneyi, yaş üzümü yedi.

boncuklu: *sıfat* Boncuğu olana denir. Boncukla süslenmiş...

Sırtlarında kocaman güğümleri, ellerinde pırıl pırıl bardakları ve zilli, boncuklu ibrikleriyle bu şerbetçiler ne kadar da güzeldir!

bostan: *isim* Sebze bahçesine denir.

Bostanlarda ise sebzeler, birileri gelsin de bizi toplansın diye sabırsızlanıyormuş.

bostancı: *isim* Sebze yetiştiren kimseye denir.

Bunun üzerine bostancı kızar.

boşboğaz: *sıfat* Söylenmemesi gereken şeyleri birden söyleyene denir. Sır saklayamayan, geveze, ayran ağızlı...

O kadar boşboğaz çocuk arasında da vakayı bir sır olarak saklamak gücü.

boşuna: *zarf* Gereksiz yere demektir. Yararsız yere, sebepsiz yere, beyhude, nafile...

Gel, yorulma boşuna...

boş yere: *zarf* Boşuna demektir. Gereksiz, beyhude...

Üç seferdir boş yere buraya kadar geliyoruz!

bot: *isim* Ağaç, plastik veya kauçuktan yapılmış küçük sandala denir.

Rafting, özel botlarla debisi yüksek ırmaklarda yapılan bir spor türüdür.

boyalık: *isim* Bir tarla türüdür.

Birçok köyün, kasabanın yanı başında "boyalık" denen tarlalar vardır.

boyamak: *fiil* Boya sürerek veya boyaya batırarak renk vermektir.

İşçilerden biri bahçe duvarını boyadı.

boyatmak: *fiil* Boyama işini yaptırmaya denir. Boya sürdürmek...

Geçen yaz evi boyattı.

boykot: *isim* Bir işi, bir davranışı yapmama kararı almaya denir.

Boykot yapıp çocukların okumasına engel olmak iyi bir şey değil.

boylu: *sıfat* Boyu benzerlerinden uzun olana denir.

Çok uzun bacaklı, çok uzun boylu, sırtları kabarık, kambur hayvanlar... Trene bakmıyorlardı bile.

boylu boyunca: *zarf* Boyun uzanabildiği en son noktaya kadar demektir.

Hoca boylu boyunca uzanır; eşek, sağa sola koşmaya başlar.

boynu bükük: *zarf* Üzgün durumda olana denir. Zavallı, boynu eğri, kırılmış, acınacak, yardım bekler...

Dibek dövücü boynu bükük, belindeki keseyi çıkartıp hocanın avucuna mahzun bir şekilde bırakır.

bozarmak: *fiil* Rengin değişerek açık toprak rengine dönüşmesidir.

Horoz ibiği gibi kızardı, bozardı.

bozdurmak: *fiil* Büyük miktarda parayı ufak paralardan oluşacak biçime dönüştürmeye denir. Altın, gümüş vb. değerli şeyleri paraya çevirtmek...

Şimdilik bu altını bozdurayım Hoca Efendi'ye, nasıl olsa sevişiriz Hoca Efendi'yle, dedim.

bozkır: *isim* Kurak yerde yetişen otsu bitkilerden meydana gelen, ılıman ve sıcak iklimlerdeki ağaçsız alana denir. Step...

Kasabalarda hayat bozkırda yapılan yolculuklara benzer.

bozmak: *fiil* Bir şeyi, kendisinden beklenen işi yapamayacak duruma getirmektir.

Seni selâmlamadan uçan kuşun / Yuvasını bozacağım ...

bozukluk: *isim* Bozuk olma durumuna denir.

Kırmızı “da” ve “de” leri çıkararak cümleyi okuduğunuzda cümlenin anlamında bir bozukluk meydana geliyor mu?

bozuvermek: *fiil* Büyük miktarda parayı ufak paralardan oluşacak biçime hemen dönüştürmeye denir.

Biraz eksiğinde olsa bozuver.

bölgesel: *sıfat* Bir bölge ile ilgili veya bir bölgeye özgü olan demektir.

Üçüncü karar, bölgesel kurtuluş yollarına yönelikti.

bölme işareti: *isim* Bölme işlemini gösteren " / veya : " işaretine denir.

Matematikte bölme işareti olarak kullanılır.

bölmek: *zarf* Birliğin bozulmasına yol açmaya denir. Bütünlüğünü bozmak...

Alparslan Emir dedenin düşüncelerini bölmek için sessizce çayırlar üzerine çöküp oturdu.

böylesine: *zarf* Bu tarzda demektir. Bu biçimde, bu şekilde...

Onlar da böylesine akli başında biriyle tanıştıklarına bayağı seviniyorlardı.

branş: *isim* İlim veya meslek için şubeye denir. Dal, kol, alan...

Tıbbın hangi branşında ihtisas yapmak istiyorsunuz?

brîç: *isim* Dört kişi arasında oynanan iskambil oyununa denir.

Onların düzeyine iniyordum; brîç, diyordum, golf, politika, kravat miravat.

bronş: *isim* Nefes borusunun akciğerlere giden iki kolu ve bu iki kolun dallarına denir.

Bronşların daralmasından nefes darlığı meydana gelir.

bronzlaşmak: *fiil* Güneşte yanarak koyu kırmızı renk almaya denir.

Aralarında Güneş altında uzun süre kaldığı için fenalık geçirenler, aşırı derecede bronzlaştığı için evine döndüğünde ailesi tarafından tanınmayanlar oldu...

buğulanmak: *sıfat* (Göz için) Nemlenmeye denir. Yaşarmak...

İşte yine buğulanan gözlerimin önünde o eski ramazanlardan biri yavaş yavaş canlanmaya başlıyor.

buket: *sıfat* Çiçek demetine denir.

Çiçekçiden bir buket papatya aldım.

bulamak: *fiil* Bir şeyin her tarafını başka bir şeye değdirerek üzerini onunla kaplamaktır. Bulaşık hale getirmek...

Şimdi üstünü başını çamura bular gelir.

bulanık: *zarf* Saf ve berrak olmayana denir. Duru olmayan bir biçimde...

Yaz kış, boz bulanık akar.

bulanıklık: *isim* Anlamın karışık olmasına denir.

Anlam bulanıklığı olan, açıkça ifade edilmemiş ya da çelişkili cümleler varsa yeniden düzenleyelim.

bulaşıcı hastalık: isim Parazit, Mikrop, virüs gibi hastalık faktörleriyle yayılan hastalıktır.

Kızamık bulaşıcı bir hastalıktır.

bulaşık: isim Yeme veya içme sonunda temizlenmesi gereken mutfak eşyası veya kap kacağa denir.

Nihayet onu mutfağa attılar ve bulaşıkları yıkama görevi verdiler.

bulldog karınca: isim Uzunluğu yaklaşık 4 cm'yi bulan dünyanın en büyük karıncalarından biridir.

Bulldog karıncalarının ısırmaları çok şiddetlidir.

bulunmak: fiil Var olmak anlamına gelir. Mevcut olmak...

Hiç şüphesiz bu niteliklerin hepsi bir kişide bulunmaz.

bulutlanmak: sıfat Kederlenmek demektir. Hüzünlenmek...

Elinin tersi ile bulutlanmış gözlerini silerek gülümsedi.

bulutsuz: sıfat Bulut bulunmayan demektir. Açık, berrak...

Erken kalktığım açık ve bulutsuz sabahlar, herkes gibi bana da, çocukluğumu hatırlatır.

bunalımlı: sıfat Sıkıntı veren demektir. Gerginliği olan...

Tarihinin en bunalımlı dönemlerinden birinde yaşadı.

bunaltıcı: sıfat Bunaltan demektir. Bunaltı veren, sıkıcı, sıkıntılı...

Akşamın bunaltıcı sıcaklığının üstüne düşüyor içten selamlaşmanın serinliği.

bunca: sıfat Epey demektir. Çok, fazla...

Bunca zahmete teşekkür ederim.

burası: zamir Bu yer demektir. Bura...

Burası ruhunu dinleyebileceği şirin bir kasabaydı.

burcu burcu: zarf Kokmak, tütme, esmek fiillerinin başına gelen "mis gibi" anlamında pekiştirme sözcüğüdür.

Küçük güller burcu burcu kokuyor.

burs: isim Öğrencinin öğrenimine devam edebilmesi ya da bir kişinin bilgisini artırması amacıyla bir süre devlet veya özel kuruluşlar tarafından aylık ödenen paraya denir.

Çocuğumun burs başvurusu için kullanacağım.

buruk: sıfat Alınarak küskünlük gösteren, gücenmiş kimseye denir.

Ne var ki o köşelerde mutlu anılar kalmışsa ve bir daha geri gelmeyecekse sokak kapısından son kez çıkarken buruk bir sesle "işte hayat" demekten kendinizi alamazsınız.

burukluk: *isim* Küskünlük demektir. Gücenmişlik...

İçinde bir eziklik, bir burukluk duydu.

buruşturmak: *fiil* Buruşuk duruma getirmeye denir. Düzenliliğün bozulması...

Ninem, bir içti, bir buruşturdu yüzünü, bir içti, bir buruşturdu yüzünü.

buruşuk: *sıfat* Gerginliğı, düzenliliğü kalmamış anlamına gelir. Buruşmuş olan...

Birdenbire buruşuk yüzü üzerinden bir gözyaşı seli aktı, kurumuş ellerini kaldırdı, avuçlarında muhayyel, aziz bir şeyi öptü.

bu seferlik: *zarf* Sadece bir kereliğine demektir.

Bu seferlik ona hoşgörü göster ancak tekrar yaparsa onu uyar.

buton: *isim* Bazı aletleri çalıştırmaya yarayan düğmeye denir.

Bilgiler doğru ise onay butonuna basınız.

buzlu: *sıfat* Buz tutmuş olana denir. Buz bağlamış olan...

Buzlu yollardan geçerek "I. Dünya Savaşı sonu hükümetinin önemli kişilerinin toplantı halinde oldukları binaya gelelim.

buzluk: *isim* İçecek ve yiyecekleri soğutup saklama maksadıyla kullanılan, buz yardımıyla soğutulan yer veya dolaba denir.

İhtimal bir yarımını buzluğa koyuyor.

bükmek: *fiil* Eğmektir.

Birer tarafı açık, ufak halkalar hazırlamış, bir halka takıp açık tarafını ateşe tutuyor, o hazır oluncaya kadar bir başkasını ateşten çekip ucunu, dikkatle kapıyor, bir parça büküyor.

bükülüvermek: *fiil* Çabucak bükülmeye denir.

Minnacık serçe konsa üstünüze beliniz bükülüverir.

bürokrat: *isim* Devlet kurumlarında çalışan üst düzey yöneticiye denir.

O yıllarda birlikte çalıştığım bazı bürokratlar artık hayatta değildi.

bürümek: *zarf* Sarma, kaplamaya denir. Örtme, basma, istila etme...

Değirmenin kapısını kapalı ve duvarlarla öndeki düzlüğü otlar bürümüş olduğunu göre göre, sonunda değirmencilerin kökü kurudu sanmışlar ve yeri uygun bularak, burasını tıpkı bir karargâha dönüştürmüşlerdi.

büyücü: *isim* Hayatın gerçeklerine aykırı sonuçlar elde etme amacıyla birtakım işlemler yaparak dilediğı sonuca ulaşmaya çalışan kimseye denir. Bağıcı, afsuncu, efsuncu, afsuncu, sihirbaz...

Kaplan olan fare, sevineceğı yerde avcıdan korkmaya başlayınca büyücü şöyle dedi: "Anladım ki korkuyu yenen cüsse değil, yürektir!"

büyükanne: *isim* Nineye denir.

Yıllardır görmediği büyükannesini ziyaret etmeye geldi.

büyükbaş: *sıfat* Sığır cinsi olarak bilinen öküz, inek vb. hayvanlara verilen genel isme denir.

Büyükbaş hayvanların işlenmiş derisinden ayakkabı tabanı, bavul, çanta yapılır.

büyük harf: *isim* Genellikle özel isimlerle cümle başı gibi yerlerde kullanılan, büyük şekli olan harfe denir. Majüskül...

Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kısaltmanın son harfinin okunuşu esas alınır.

büyükler: *isim* Belli bir yaşa gelmiş olanlara denir. Yetişkin...

Gözlerimi ovuşturarak kalkıp alelacele yüzümü yıkadıktan sonra ilk iş evdeki büyüklerin elini öpmeyi özledim.

büyük sesli uyumu: *isim* Türkçede bir sözcüğün ilk hecesinde kalın bir sesli varsa peşinden gelen bütün hecelerin kalın ünlülerle, ince bir sesli varsa sonraki hecelerin de ince seslilerle devam etmesi kuralına denir. Büyük ünlü uyumu...

Sözcüğün sadece son hecesindeki ünlü ile çoğul ekinin ünlüsünün büyük sesli uyumuna uyması yeterlidir.

büzmek: *fiil* Buruşturup, sıkıştırıp ya da kıvrım haline getirerek bir şeyin hacmini ve alanını küçültmeye denir.

Elin ağzı torba değil ki büzesin.

cambaz: *isim* At alıp satan veya yetiştiren kimseye denir.

Bu arada at cambazı, aldatıldığından dolayı kıvrılır dururmuş.

camekânlı: *sıfat* Göstermelik, satılık şeylerin sergilendiği camlı bölmesi olan yere denir.

Sayfaları okunmak için açılmamış kitaplarını camekânlı kitaplıkların karşısında seyredenler vardır.

camlı: *sıfat* Cam takılmış olana denir. Cam geçirilmiş, camı olan...

Bu saatler uzun masaların üzerinde, camlı vitrinlerin içinde, konsolların üstünde ve duvarlardaki raflarda sıralanmışlardı.

can damarı: *isim* Çok önemli ya da en hassas noktaya denir. Yaşam için en önemli araç...

Orman, hayat damarımız, can damarımız gibidir.

candan: *isim* İçten olana denir. Yürekten, gönülden, samimi...

Ah bu türküler, türkülerimiz ana sütü gibi candan ana sütü gibi temiz.

canevi: *isim* En duyarlı yere denir. Yürek, kalpgâh...

Canevimde başlar yaprak dökümü...

can pahasına: *zarf* Canını vererek veya tehlikeye koyarak demektir.

"Görevini Unutan Saat" ile canı pahasına vatana karşı görevini yerine getiren "Şehit Bacı"nın karakter ve sorumluluk bilinci açısından karşılaştırmız.

cankurtaran simidi: *isim* Boğulma tehlikesine karşı suda kullanılan, sudan daha hafif maddeden, simit ya da yelek şeklinde yapılmış araçtır.

Vapurda oyalandı; gırl gırl işleyen vinçlere, üstleri yazılı cankurtaran simitlerine, kurutulacak çamaşırlar gibi iplere asılı sandallara, vardiya değiştirilirken çalınan kampanaya bakarak çok eğlendi.

canlandırma: *fiil* Bir filmde bir karakteri oynamak, ona kişilik vermektir.

Kariyerinde dönüm noktası olan filmde Şener Şen hangi karakteri canlandırmıştır?

can simidi: *isim* Kurtarıcı anlamına gelir. Kurtaran...

Köyde can simidi gibiydi.

can yoldaşı: *isim* Yalnızlıktan kurtulmak için birlikte yaşanan kimseye denir.

Hem bize can yoldaşı olur.

car: *isim* Kadınların örtündükleri çarşafa denir. Zar...

Kağnı kolunun en sonundaki alaca önlük kuşanmış, başına benli bir car örtmüş olan kadın, sırtına sardığı yavrusuyla bu sefere çıkmıştı.

cazibe: *isim* Çekicilik demektir. Alımlılık...

Kitabında 18 hükümdarın ülkesinden geçtiğini, 147 lisan duyduğunu, ancak İstanbul'un güzelliği ve cazibesıyla kıyaslanabilecek bir yer görmediğini yazar.

cazip: *sıfat* Alımı olan demektir. Çekici, cazibeli, albenili, cazibedar, kişmirî...

Ne cazip buluşları var!

cebir: *isim* Pozitif ve negatif gerçek sayılarla, bunların yerine geçebilen harfler yardımıyla nicelik bakımından genel bağlantılar kuran matematik koluna denir.

Cebir öğretmenimiz, ders anlatışının tekdüzeliği içinde, ara sıra kendi kendisiyle konuşur gibi şöyle derdi: Altı yüz kırk gene siyasa ile uğraşıyor!

cedvel: *isim* Toprak kazılarak, içinden suyu geçirmek amacıyla yapılmış, açık oluktur. Karık, ark ...

Bu dallar kışın budanıp, kazılan cedvellere sıralanıyor, üzerlerine yedi sekiz santim toprakla örtülüyor.

cefakâr: *sıfat* Eziyet edilene denir. Eziyet çeken, cefakeş...

Zavallı çok cefakâr kadındır.

cehalet: *isim* Bilgisizliğe denir.

Cehaleti yıkıp, süren ilim öğren bilim öğren...

cellat: *isim* Ölüm cezasına çarptırılanları öldürmekle görevli olan kimseye denir.

Cellât, ölüme hazırlanmasını söyledi.

cemaat: isim Bir imama uyup namaz kılan kişilere denir.

Cemaat arasında Hazret Peygamber'i görür.

cenap: isim Saygı, onur ve büyüklük anlamıyla kullanılan bir sözdür.

Fare cenapları koşup geldi.

cennetleştirmek: isim Güzelleştirme anlamına gelir. İyileştirme, geliştirme...

Evet, bir başka vatanımız yok artık, varımızı yoğumuzu bu vatani cennetleştirmek için kullanmalıyız.

cep saati: isim Cepte taşınan saate denir.

Bir dolabın arkasına düşen cep saati, kendi halinde tik tak ederek çalışmaya devam ediyordu.

cep telefonu: isim Bir kimsenin üstünde taşıyabildiği, kablosuz telefona denir. Mobil telefon...

Bahar babasından bir cep telefonu istemektedir.

cereyan: isim Elektrik yüklü zerrelere bir yöne doğru yer değiştirmesi olayı ve bu olayın meydana getirdiği etkiye denir. Elektrik akımı, seyyâle...

Gayeleri, her çeşit sesi cereyan titreşimlerine ve bu titreşimleri de gerçeğe uygun olarak, tekrar sese çevirebilecek (...) bir telefon yapmaktı.

cesaret etmek: fiil Korku gerektiren bir işe korkusuzca girişmeye denir. Göze almak...

Bana bir şey söylemeye cesaret ettiğini gördünüz mü şimdiye kadar?

cesaretlendirmek: isim Yüreklendirmeye denir. Yiğitlendirmek, cesaret vermek...

Diğer çocukları beni oyunlarına davet etme konusunda cesaretlendirmek işe yarayabilir.

cesaretlenmek: zarf Korkaklığı gitmeye denir. Yüreklenmek, yiğitlenmek...

Bu gülümseyen bakışlardan cesaretlenerek, "Bir şey mi düşünürsün dede?" diye sorusunu tekrarladı.

cesaretli: zarf Tehlikeli ya da zor bir işe girişirken kendine güveni olana denir. Gözü pek, cesur...

İnsanımızın yetenek ve cesaretli olduğunu orada görme fırsatı buldum.

ceset: isim Ölü bedene denir. Naaş...

Hayatta bir tek mühim şey vardı: Öldüğü zaman cesedinin düşman bandırası altında kalmaması.

cevaplandırmak: isim Bir şeyin cevabını, karşılığını vermeye denir. Yanıtlandırmak...

Bence bunu cevaplandırmak için, "İnsan niçin okur?" sorusunu ilkin cevaplandırmak gerekir.

cevapsız: *zarf* Cevabı verilmemiş demektir. Karşılıksız, yanıtızsız olarak...

Bir süre sözlerini duymamış gibi cevapsız ona baktı.

cevizli: *sıfat* Cevizi olana denir. Ceviz katılmış...

Hem biliyor musun, o çok sevdiğim cevizli baklavadan açtım.

ceylan: *isim* Boynuzlugiller familyasına ait, çift parmaklı, çöllerde bulunan, hızlı koşabilen, gözlerinin güzelliği ile bilinen, ince bacaklara sahip, memeli hayvan türüne denir. Ahu...

Çitaların en sevdikleri yemek ceylan ve antilop.

cıdağı: *isim* Atın iki omzunun arasına denir.

Bu demir aleti, hayvanın cıdağına sürter fakat o ahenkli tıkırtıyı çıkaramazdım.

cırt cırt: *isim* (Perde, kumaş, ayakkabı vb.nde) iki parçanın üst üste birbirine yapışmasını sağlayan tırtıklı bölüme denir.

Metinde anlatılan buluşu (cırt cırtı) günlük yaşamınızda kullanıyor musunuz?

civata: *isim* Birbirine tutturulmak istenen demir ya da ağaç parçalarının üstünde ebatına uygun deliklerden geçirilip ucuna altı köşeli demir parça olan somunun takılmasıyla sıkıştırılan büyük başlı vidaya denir.

Bir yerde sabit civata gibi dönüp duranların ne kendilerine faydaları vardır ne çevredekilere.

civiltılı: *sıfat* Kuşların ötüşürken çıkardıkları sesin bulunmasına denir.

Kuşların civiltılı ve hoş sesleri kulağıma geliyordu.

cızırdamak: *zarf* "Cızır" diye ses çıkarmaya denir. Cızırdamak...

Yağ gibi cızırdarken karton parçalarını bir maşa ile tavaya sokup çıkaralım.

cızırtılı: *sıfat* "Cızır" diye ses çıkarana denir. Cızırtısı olan, cızırtılı...

Evde sessizlik talep edilen saatler yalnızca sabahları yataktan kalkmadan küçük pilli radyodan dinlediği, cızırtılı haberleri ve akşam radyo haber bülteni saatleriydi.

ciddileşmek: *fiil* Şaka olmayan, gerçek bir durum almaya denir.

Konuşmaya başlarken onu gülererek dinleyen, hatta bazen laf atan arkadaşları da ciddilemişti.

ciklet: *isim* Sakıza denir. Çiklet, jiklet...

Nine, dedim, şimdi yayla sakızı ne arar, ciklet çıktı.

ciltletmek: *isim* Kitabın üzerine yırtılmaması, yıpranmaması için deri, bez, plastik veya kâğıt kaplatılmasına denir.

Kırmızı meşin üzerine yaldızlı en iyi ciltleri gerçi beş kuruşa yapıyordu ama hem kitap alabilmek hem onları ciltletmek, küçük bir öğrencinin dar bütçesi için çözülmesi en güç sorundu.

ciltlik: *sıfat* Bir eserin ayrı ayrı basılan bölümlerinden her birine denir.

1630 yılında tam 19 yaşındayken gördüğü bir rüya üzerine, yedi iklim on sekiz padişahlığı, hem de 51 yıl boyunca hiç ara vermeden gezen Evliya Çelebi 10 ciltlik bir gezi anlatısı bıraktı geride.

ciltsiz: *sıfat* Yıpranmaması için üzerinde deri, bez, plastik veya kâğıt bulunmayan yazılı esere denir.

Ciltsiz durumlarıyla birbirlerine dargın gibi, yan yana dizilmeleri pek zor olan bizim kitapları kitaplığımın boş raflarına âşıkça bir özenle dizip karşılıklarına geçer; mutlulukla kendimden geçercesine uzun uzun seyredirdim.

cimrilik: *isim* Elindeki parayı harcamaya kıyamayanın durumuna denir. Eli sıkılık, nekeslik, pıntilik, sıkılık...

İri çamlar diğer ağaçların üzerine devrilirken de hızarıcıya efendisinin cimriliği tuttuğunu söyleyerek dert yanarmış.

cinayet işlemek: *fiil* Adam öldürmek veya bu derecede ağır bir suç işlemektir.

İşgal kuvvetleri şu veya bu şekilde cinayetler işlemişlerdir.

cins isim: *isim* Bir türden olan varlıkların adına denir.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde cins isim özel isim olarak kullanılmıştır?

cirit atma: *isim* Beden gücünü, çevikliği, yetenekleri geliştirmeye yarayan sporlardan atletizmin ciridi fırlatmaya dayanan dalına denir.

Eski için yapılmış anıtlar, yüzme, cirit atma, yüksek atlama ve güreş gibi sporların yaygın olduğunu işaret etmektedir.

cirit oyunu: *isim* Atın üstünde birbirine cirit denilen değnekleri atarak takım hâlinde oynanan oyuna denir.

Geleneksel seyirlik oyunları arasında cirit oyunlarının yeri büyüktür.

cizye: *isim* İslam ülkelerinde Müslüman olmayanlardan alınan vergi türüne denir.

Daha yirmi yaşında iken geçmiş, poyraza doğru haftalarca, aylarca, kenar kıyı görmeden gitmiş, rast geldiği ücra adalardan cizyeler almış, irili ufaklı donanmaları tek başına hafif gemisiyle berbat etmişti.

cönk: *isim* Saz şairleri tarafından, kendilerine ait olan ya da diğer şairlerin şiirlerini bir araya getirdikleri, deriyle kaplanmış deftere denir. Sığırdili...

Halk edebiyatı araştırmaları da Cumhuriyet Dönemi'nde değerlendirilmiş; başta Yunus Emre olmak üzere yüzlerce ozanın eserleri cönklerden, halk dilinden kültür diline aktarılmıştır

cümle âlem: *zamir* Herkes demektir.

Değerli bir ressam arkadaşım der ki: Şu, Halit Doral bir Erciyes sergisi açsa da cümle

alem görse hünerini.

cümlecik: *isim* Küçük, kısa cümleye denir.

Atasözleri, dua ve temenni cümlecikleri, bilmece, tekerlemeler vb...

cüsse: *isim* İnsan gövdesine denir.

Kaplan olan fare, sevineceği yerde avcıdan korkmaya başlayınca büyücü şöyle dedi: "Anladım ki korkuyu yenen cüsse değil, yürektir!"

cüsseli: *sıfat* İri yapılı olana denir. İri gövdeli, iri yarı (kimse)...

Cüsseli dibek dövücü utanıp sıkılarak, mahcup bir şekilde: "Benim elimden iş gelir ama ağzım laf yapmayı bilmez Hoca Efendi." diyerek cevaplar.

cüzdân: *isim* Para, kâğıt vb. koymaya yarayan küçük çantaya denir.

Sokakta bulduğu cüzdânı hemen karakola götürdü.

çabuk olmak: *fiil* Çabuk davranmaya denir. Oyalanmamak...

Susunuz, eğer burada bir toplantı yapmak istiyorsanız çabuk olalım.

çağcıl: *sıfat* Bulunulan çağın anlayışına, şartlarına uygun olan demektir.

Kuşku yok ki çok modern, çağcıl bir roman.

çağdaşlık: *isim* Bulunulan çağın anlayışına, şartlarına uygun olma durumuna denir.

Çağcılık, modernlik, asrilik, muasırılık, modernizm...

Milletinin medeni vasfına uygun olarak her zaman en iyiye layık olduğuna inanan, artarda gerçekleştirdiği inkılâplarla ülkesinin ve milletinin çağdaşlık yolunda hızla ilerlemesini sağlar.

çağiltı: *isim* Suyun akarken taşlara, kayalara çarparak çıkardığı sesin adıdır.

Altımdaki eski arabanın güürültüsü olmasa bu yeşilliğin altında, bu yıkık duvarların içinde taşkın bir suyun çağiltılarını işiteceğim sanıyordum.

çağiltılı: *zarf* Akarken taşlara, kayalara çarparak ses çıkaran suya denir.

Üzerindeki kalın buz tabakası eriyen nehir, daha bir çağiltılı akmaya başlamış.

çağırma: *fiil* Bir kimsenin herhangi bir yere gelmesini istemektir. Davet etmek...

Yardım için kızını çağırır.

çağlamak: *zarf* Suyun, sesli, köpürür ve coşkun bir şekilde akmasına denir.

Bir gün nehirler gibi çağlayarak derinden; dağlardan, ormanlardan sana akacak mıyım?

çağrı: *isim* Birinin bir yere gelmesini istemeye denir. Davet...

Bir çağrı gelmeden, öyle kendi kendine oyuna kalkmak hiç hoş karşılanmaz.

çağırışmak: *fiil* Birbirini çağırma denir.

Renkler çağırışır düğünlerde, renkler sergilenir bayramlarda, seyranlarda.

çakıl taşı: *isim* Dere ya da deniz kıyılarında suyun aşındırması sonucu toparlak ya da

badem şeklinde ufak taş çeşidine denir. Çakıl...

Karşiki sahilde güzel bir kumsal vardır, kumları altından, sedefleri inciden, çakıl taşları elmastandır.

çakşır: isim Paçası dizler üstünde ya da dizin altında olan erkek şalvarına denir.

Ayağına bir çakşır getirdiler.

çaktırmak: zarf Birinin bir şeyi sezmesini sağlamaya denir.

Çaktırmadan tabağın yanına bıraktım kirazı.

çaladurmak: fiil Bir müzik aletini çalmaya devam etmeye denir.

Sen çaladur, ben biraz karşı komşuya geçiyorum.

çalar saat: isim İstenilen zamanda çalacak şekilde ayarlanabilen saate denir.

Sabahları çalar saat gibi beni tam altıda o güzel ötüşüyle uyandırır, hemen arkamdan mutfığa koşardı.

çalı çırpı: isim Ateşi kolayca yakmaya yarayan ince, kuru ağaç dalı, ot gibi parçalara denir.

Çalı çırpı toplayıp toprak bir dam kurarım.

çalışkanlık: isim Çalışkan olma durumuna denir. Faaliyet...

Ona göre milletin karakteri; bağımsızlık, kahramanlık, cesaret, çalışkanlık ve vatan sevgisi ile örülüdür.

çalkantı: isim Deniz ve gölde dalgalanmaya denir.

Sana borçluyum eski derdimi, sendeki çalkantıya ey deniz.

çalmak: 1. sıfat Vurma ya da sürtme yoluyla ses çıkartmaya denir. Bir müzik aletini çalıştırmak ...

Gene böyle mızıka çaldığı bir gün Murat kulağıma eğildi ve "Biliyor musun?" dedi "Aslında müzisyen olmak istiyormuş."

2. fiil (Kapı, cam, pencere gibi şeyler için) İçeridekilere veya dışarıdakilere duyurmak için tıklatmak, vurarak ses çıkartmaktır.

Müdür yardımcımızın odasının kapısını çaldım ancak kimse "gel" demedi.

çamlık: isim Çam ağaçları çok olan yere denir.

Çamlık üzerinden yükselen ayı da unutmamak lazım.

çamurlamak: zarf Üzerine çamur sürmeye denir. Çamur bulaştırmak...

Dünyanın fani olduğunu bilirsin / Ev yaparsın çamurlayıp samanı...

çam yarması: sıfat İri yarı, koca gövdeli kimseye denir.

Tam yükü yükleneceği sırada çam yarması bir adam peyda olur.

çantada keklik: sıfat Sahip olunması, elde edilmesi rahat olan şeye denir.

"Çantada keklik demek" yerine "bunu yapmak senin için kolay" demelisiniz.

çap: *isim* Cisimlerin genişliğine denir. Kutur...

Bir ucuna “nylon kâğıt” (satıcıların yiyecek sardıkları) kapatılır ve çıkmaması için etrafına ambalaj lastiği sarılarak bu kapalı ucun bir parmak yanında ve kalem çapında delik açılır.

çapa: *isim* Bağ bahçelerde toprağı işlemek için kullanılan ağaçtan ya da demirden yapılmış kazı yapmaya yarayan araca denir.

Çiftçi onun suyunu, gübresini, çapasını, ilacını ihmal etse fidancık ağaç hâline dönüşebilir mi?

çapraz: *zarf* Eğik olarak birbiriyle kesişene denir.

Aşağıdaki tabloda, okumuş olduğunuz “Kitaplar Arasında” adlı metinde geçen kelimelerden bazıları yukarıdan aşağıya, soldan sağa veya çapraz (sol üstten sağ alta doğru) olarak saklanmıştır.

çardak: *isim* Tarla, bahçe vb. yerlerde ağaç dallarından örülmüş barınağa denir.

Uzaktaki bağ evinin çardağında fişkiran fiskiyeye varsak yüzümüze gülsuyu serpilmek sanıyoruz.

çare bulmak: *fiil* Bir sorunda ortadaki engelleri kaldırmak, bir sonuç almak için takip edilmesi gereken yolun, çözüm yolunun bulunmasına denir.

Hani evim renkli olsun diyorsun ya, biz çaresini bulduk.

çare olmak: *fiil* Bir sonuca varmak, ortadaki engelleri, rahatsızlığı kaldırmak için gerekli olan çözüme denir.

Mandadan başka çare olsaydı elbette biz de görürdük.

çaresizlik: *isim* Bir çözüm yolu bulunmamasına denir.

Çaresizlik içinde beklemeyi seçtim.

çarkifelek: *isim* Çarkifelekgiller familyasından, güzel, büyük, parlak kırmızı çiçeklere sahip olan, duvarların kenarına ve kameryelerin etrafına ekilen tırmanıcı süs bitkisine denir. Fırıldak çiçeği...

Baştaki “terlik” adlı külah, yerine göre “çarkifelek’lerle veya yalnızca ince el oyaları ile süslüdür.

çarpı işareti: *isim* Birbiriyle çarpılan iki sayı arasına konulan işarete denir.

Okuduğumuz özellik denemeye aitse karşısına onay işareti, değilse çarpı işareti koyalım.

çarpıcı: *sıfat* Etkili demektir. Dikkat çeken, sansasyonel...

Gördükleri çok çarpıcıdır.

çarpım tablosu: *isim* Birden dokuza kadar olan sayıların birbiriyle çarpılmasından elde edilen sonuçlarını gösteren çizelgeye denir. Kerrat cetveli...

Matematik, yalnızca çarpım tablosunu ezberlemek demek değil !..

çarpıntı: *isim* Kalbin hızlı ve sık vurmasına denir.

Onların üretilmesi, kuruş kuruş biriktirilmesi sürecine katılmadığı, o yürek çarpıntısını yaşamadığı içindir.

çarpışmak: 1. *fiil* Birbirine çarpmaya denir. Tokuşmak...

Anlatayım öğretmenim, evden tam zamanında çıktım öğretmenim, dolmuşa bindim, dolmuş trenle çarpıştı öğretmenim.

2. *fiil* Askerlikte vuruşmaya denir. Savaşmak...

Karşımıza çıkacak olan kuvvet, kim ve ne olursa olsun, behemehâl çarpışırız ve muvaffak oluruz.

çarpıtmak: *isim* Bir durum ya da olayın gerçek anlamından saptırılmasına denir.

Şimdi öncelikle muhtemelen bu yazar ya okuduğundan anlamıyor ya da konuyu çarpıtıyor istiyor.

çarpmak: 1. *fiil* Hızla değmek, vurmaktır.

Öğrenme uğruna, bilinçsiz de olsa risk alır; düşer, çarpar, yaralanır.

2. *zarf* Kalbin hızlı hızlı vurmasıdır.

Sabahleyin yüreğim çarparak garip bir telaşla uyandım.

çarşaf: *isim* Yorgan kaplamak ya da yatak üstüne sermek için kullanılan bez örtüye denir.

Yataklar, çarşafklar değiştirildi.

çarşafli: *sıfat* Baştan aşağı örten, pelerinli, eteklikli, genellikle siyah dış giysisini giymiş kadındır.

Gerdanından, alnından, kollarından ve kulaklarından biçim biçim, sürü sürü altınlar sallanan kara çarşafli, kara çatık kaşlı, kara iri benli bir kadın göğsüne bastırdı.

çatık kaşlı: *sıfat* Birbirine çok yakın kaşları olan kimsedir. Çatık kaş...

Gerdanından, alnından, kollarından ve kulaklarından biçim biçim, sürü sürü altınlar sallanan kara çarşafli, kara çatık kaşlı, kara iri benli bir kadın göğsüne bastırdı.

çatırdamak: *fiil* "Çatır" diye ses çıkarmaya denir.

Birden kemikleri çatırdadı.

çat kapı: *zarf* Beklenmedik bir zamanda kapıyı çalmaya denir.

"Komşu kapısına çevirmek" deyimini; komşusunun evini kendi evi gibi bilmenin ve zamanlı zamansız, olur olmaz vakitlerde "çat kapı" komşuya uğramanın diğer adıydı aslında.

çatlak: *sıfat* Çatlamış olana denir.

Ben yumurtayı tıklatıp, okşayıp dururken çok ilginç bir şey oldu: Çatlak yumurta

dağılıverdi; önce pembe bir gagacık, sonra da çıkmaz mı içinden.

çatmak: *fiil* (kaş için) Birbirine yaklaştırarak yüze sertlik anlatımı vermeye denir.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!

çay bahçesi: *isim* Genellikle üstü açık, kahve, çay gibi alkolsüz içeceklerin belli bir fiyat karşılığında içildiği bahçeye denir.

Üstü kat kat satılacak, altı ya çay bahçesi olacak ya da gazino!

çay bardağı: *isim* Çay içmekte kullanılan cam bardağa denir.

Elimde ince belli çay bardağı, yudum yudum içerek müşterileri seyrediyorum.

çaycı: *isim* Çay demleyip satan kimseye denir.

Çaycı, bardakları masanın üzerine bıraktı.

çekicilik katmak: *sıfat* Çekici olmayı sağlamaya denir.

Sevgili Çocuklar, anlatıma akıcılık, çekicilik katan, çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan, genellikle de birden çok sözcüklü kalıplaşmış sözcük topluluğuna deyim denir.

çekim eki: *isim* Eylemin, ismin kök ya da gövdesine gelip bağlı olduğu sözcük gruplarına göre sözcükler arasında durum, iyelik, çokluk vb. ilişki kuran ek çeşidine denir.

Daha sonra örnekteki gibi yapım eki kutularını maviye, çekim eki kutularını kırmızıya boyayınız.

çekirdek: 1. *isim* Bir hücrenin merkezini oluşturan cisimciğe denir.

İnce bir zar içindeki protoplazma ve çekirdekten oluşmuş, bir organizmanın yapı ve görev bakımlarından en küçük birliği hücredir.

2. *isim* Etli meyvelerin içinde bir ya da daha çok sayıda, genellikle sert bir kabukla kaplanmış tohumu denir.

Kavrulmuş çekirdek, kabuklu fıstık ve cam kavanozlar içerisinde sarılı kırmızı leblebi şekerleri sergilenirdi.

çekirge: *isim* Düz kanatlı böcek türlerinden, uzun art bacaklarına dayanıp uzağa sıçrayabilen, çok sayıda çeşidi olan böcektir.

Bizim zengin bütün bir öğleden önce koltuğunda oturur, (...) aylak aylak pencereden dışarıyı seyreder, öğle olunca da çekirge gibi yemek tıklar.

çekişmek: *zarf* Ağız kavgası etmeye denir.

Hüseyin amca, Deniz'le tartışırken başını sağa sola çevirir, bir çocukla çekiştiği için kendine kızardı.

çekişmeli: *zarf* Zorlu bir biçimde olana denir. Sert, çetin...

Bu iki hayvan olimpiyatlara katılsaydı bu yarış çok çekişmeli olurdu.

çekiştirmek: *fiil* Uçlarından tutarak ayrı yönlere doğru çekmeye denir.

Tavşanların aksine bizimle oynamak için çırpınır, üzerimize atlar; kolumuzu, bacağımızı çekiştirirdi.

çekivermek: *fiil* Çabucak etkilemek anlamına gelir.

Bu efsanelerin her biri ayrı bir güzelliği sergiler, dinleyenleri kendisine çekiverir.

çekmeceli: *sıfat* Dışarıya çekilen bölümü olan, masa, dolap vb. şeylere denir.

Çekmeceli, dolaplı mobilyası vardı.

çekyat: *isim* Gerektiğinde açılıp yatak durumuna getirilebilen koltuk, kanepeye denir.

Salondaki çekyat da çok rahattır.

çelimsiz: *sıfat* Güçsüz olana denir. Zayıf, nahif...

Bir çelimsiz yavru sandala doğru yürüdü.

çelişki: *isim* Söylenilen sözlerin, yapılan davranışların birbirini tutmamasına denir.

Tenakuz, paradoks...

Zıtlar çelişkiler yok...

çelişkili: *sıfat* Birbirini tutmayan söz ya da davranışlara denir. Çelişken, çelişmeli, çelişik, çatışık, mütenakız...

Anlam bulanıklığı olan, açıkça ifade edilmemiş ya da çelişkili cümleler varsa yeniden düzenleyelim.

çelişmek: *fiil* Düşünce veya davranışın birbirini tutmamasına denir. Birbirlerine ters düşmek, tutarsız olmak, mütenakız olmak...

Çelişiyor gibi görünse de her iki mektup da okudukların da tamamıyla gerçek.

çene: *isim* Dişlerin üzerinde sıralandığı ve ağzın içinde altta üstte bulunan iki kemiğe denir.

Göğsünün ortasında, tıpkı çenesindeki sakalı andıran kırçıl, seyrek bir tutam kıl vardı.

çeneli: *sıfat* Çenesi bulunana denir.

Kapan çeneli karıncaların ise çok büyük çeneleri vardır.

çepeçevre: *zarf* Bütün yanlarını kuşatacak biçimde olana denir. Fırdolayı...

Geldiğim gün, bunlardan, abartısız yirmi kadarı, çepeçevre düzlüğe oturmuş, ön ayaklarını ay ışığına uzatıp ısınmaktaydı.

çeper: *isim* Bazı organların etrafında bulunan ve onları sarmalayan ince ve yumuşak örtüye denir. Zar...

Yutak çeperine yerleşen mikroplar hastalığa yol açmıştı

çeşitlenmek: *fiil* Çeşitli duruma gelmektir. Çeşidi artmak, farklılık kazanmak...

Afyon taraflarında iyiden iyiye çeşitlenir çalgı türleri.

çeşitlilik: *isim* Çeşidi çok olma durumuna denir. İzge, yelpaze, tenevvü, spektrum...

Birden fazla ekosistemin bir arada bulunması ise buradaki biyolojik çeşitliliğin zenginleşmesindeki en önemli unsurlardan biridir.

çetrefilli: *sıfat* Karışık ve anlaşılması güç olana denir.

Doktorların bile çözemediği çetrefilli sorunun cevabı bu kadar basitti ha!

çeviri: *isim* Bir dilden diğer bir dile geçirilmiş yazı veya kitaba denir. Tercüme...

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin tam metin çevirisi, korkutucu hacmi ve tabii ki dilinin hem eski hem de çok fazla Evliya'ya özgü oluşuyla, uzmanlara göre bir yapıt.

çevirmek: *fiil* Bir şeyin yönünü değiştirmeye denir.

Fersiz gözlerini iri yapılı kayıkçıya çevirdi: Koy amca sırtıma, dedi.

çevirmeli telefon: *isim* Üzerinde dairesel şekilde 0'dan 9'a kadar rakamlar bulunan ve bu rakamları çevirerek arama yapan telefon türüdür.

Bu bir adamın çevirmeli telefonunun ahizesinden radyo dinleyememesi, radyodan televizyon yayınlarını seyredememesi gibidir.

çevreci: *zarf* Çevre kirliliği sorunlarıyla uğraşan kimse veya topluluğa denir.

Günümüzde birçok insan çevreci olmakla övünüyor.

çevrecilik: *isim* Çevre kirliliği sorunlarıyla uğraşan kimse veya topluluğun yaptığı işe denir.

Siz de istenilen anlatım çeşitlerine uygun "çevre ve çevrecilik" konusunda paragraflar yazınız.

çevrelemek: *sıfat* Kuşatmaya denir. Sarmak, ihata etmek...

Uzayda bizi çevreleyen şeyleri, havada uçuşan kuşları, çayırdaki dolaşan inekleri görürüz.

çevrimiçi: *isim* Bilgisayar sisteminde sunucuya bağlı ve çalışır durumda olmaya denir. İnternete bağlı...

Araştırma için, kütüphaneden ve çevrimiçi kaynaklardan yararlanınız.

çığırmaq: *zarf* Çağırma, seslenmeye denir.

Bu adam omzunda tokmağı ile dibek dövülür diye çığırarak sokak sokak gezerdi.

çığırkan: *isim* Bir haber ya da olayı bağırarak çevreye duyuran kimseye denir.

Kapıda çığırkanın elindeki çingırağı sürekli sallayarak "Dipten balık, enseden aslan."

çığırkanlık: *isim* Alıcı veya seyirci çekmek için dükkân, sergi, pazar, panayır, sirk, tiyatro gibi yerlerde övücülük yapma işine denir.

Onların rekabeti, öyle görüyorum ki en çok mal satmaktan öte, en ilgi çekici sözlerle bağırmaqta, çığırkanlıklarında...

çığırmaq: *sıfat* Yüksek ses çıkarmaya denir.

Yokuşu süpürerek çığırışan poyrazı yenmek için sesinde azıcık yırtılmış, azıcık hırçın,

fakat gurur ve kuvvet sezilen bir incelikle: — Ben yok muyum, ben anneme bakamaz mıyım? Diye haykırdı.

çıkarmak: *fiil* Bir şeyin dışarı çıkmasını sağlamaktır. Çıkmasına sebep olmak...

İhtiyar, kaftanın altından kolunu çıkardı, sıvadı.

çıkın: *isim* Bir beze sarılarak düğümlenmiş küçük bohçaya denir. Çıkı...

Öküzler kağınlara koşuldu, yiyecek çıkınları hazırlandı.

çıkış noktası: *isim* Bir şeye başlanılan yere denir.

Çıkış noktası nedir?

çınlama: *isim* "Çın" diye ses çıkarmaya denir.

Salonu sonu gelmeyen bir tıkırtı ve çınlama sesi doldurmaktaydı.

çıplak gözle: *zarf* Görmeye yardımcı olacak hiçbir araç kullanmadan görmeye denir.

Neptün, çıplak gözle görülemeyecek kadar sönüktür.

çıra: *isim* Çam gibi reçinesi olan ağaçların yağlı olan kısmından küçük parçalar halinde kesilerek hazırlanmış, ateş yakmak ve aydınlatma amaçlı kullanılan parçaya denir.

Çıralardan birini çakmak ile tutuşturdu.

çırılçırıl: *sıfat* Sade bir biçimde demektir. Yalın, katışıksız...

Köy türküleri, hilesiz hurdasız, çırılçırıl...

çırpınmak: 1. *isim* Ne yapacağını şaşırılmış bir durumda üzülme ve telaşlanmaya denir.

Konağın arkasındaki bahçede, dadımın yalvarıp çırpınmalarına önem vermeden her gün tepesine kadar tırmandığım kocaman erik ağacının altında topaç çeviriyorum.

2. *zarf* Acı ile debelenmeye denir.

Benim gönlüm bir kelebek / Dolaşıyor çiçek çiçek / Tükenecek ömrü böyle / Çırpınarak, titreyerek.

3. *fiil* Çok arzu edilen bir şeyi gerçekleştirebilmek için çok fazla çaba harcamaya denir.

Bir dediğini iki etmiyeyim diye öyle çırpındım ki...

çıyan: *isim* Çok ayaklılardan, sarımtırak renkte, zehirli böceğe denir.

Görünür ya bu dolaylarda yaşayan yiğit insanların anlattığına göre onun da üzerinde yılanlar çıyanlar cirit oynarmış.

çiçekçi: *isim* Çiçek yetiştirip, alım satımını yapan ya da yapay çiçek işiyle uğraşan kimseye denir.

Çiçekçiden bir buket papatya aldım.

çiçeklendirmek: *fiil* Güzelleştirme anlamına gelir.

Kısaca emek; insan yaşamının anlamıdır, beyninin düşündüğünü elleriyle var ederek yaşamını çiçeklendirmesidir.

çiçeklenmek: *sıfat* Çiçek açmaya denir.

Sanki tepeler asırlar öncesinin seslerini dinliyordu ve ürperen gelincikler de yurt olurken şehit düşen askerlerin çiçeklenmiş kanlarıydı.

çiçeklik: isim Koparılmış çiçekleri koymaya yarar kaba denir.

Her evde, bahçelerde, sofalarda, odalarda, saksılarda, çiçekliklerde çiçekler bulunur.

çift: isim Toprağı sürmek için birlikte koşulan iki hayvana denir. Çif...

Çifti bıraktı.

çiftleşmek: isim Dişi ve erkek hayvan ya da bitki hücrelerinin döllenme amacıyla birleşmesine denir.

Hayvanlar karınlarını doyurabilmek, çiftleşmek, avcı hayvanlardan kaçmak ve dış etkenlere karşı durabilmek için her gün inanılmaz rekorlar kırıyorlar.

çiğdem: isim Bir çenekli olup, çiğdem, lale, soğan, gibi bitkileri içine alan familyadan olan zambakgillerden, çeşitli renklerde çiçek açan, çok yıllık, yumruya sahip kır bitkisidir.

Çiğdemi baharın müjdecisi olmuş bize.

çiğnemek: fiil Ezip geçmeye denir.

Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım ...

çiğnetmek: fiil İşgal edilmek, ele geçirilmek demektir.

Yurdumuz azizdir, çiğnetmeyiz biz...

çile: isim Zahmete denir. Sıkıntı...

Her insanın bir derdi, bir çilesi vardır.

çilingir: isim Kilitli kapıları açan kimseye denir. Anahtarcı...

Çilingirle aralarında karşılıklı konuşma başladı.

çilli: sıfat Tüyünde küçük benekler bulunan hayvana denir.

Çilli horoz kedilerle dövüşüyor mu?

çimdik: sıfat Başparmakla işaret parmağının ucu arasına alınan miktarda olana denir.

Bir dilim peyniri, / Bir avuç tiftik, / Bir çimdik çavdar...

çiriş: isim Çiğdem, lale gibi bitkilerin içinde olduğu familya olan zambakgillerden, beyaz çiçekli çiriş otunun kökünün öğütülmesiyle ortaya çıkan ve suyla karıştırılarak yapıştırıcı gibi kullanılan esmer, sarı toza denir.

Demirini topraktan çekti, kösesini dürdü, çivi kutusunu kapadı, çiriş çanağını sarmaladı.

çirkinlik: isim Göze veya kulağa hoş gelmemektir. Güzel karşıtı ...

Güzelliği ve çirkinliği ile geçmişi ve geleceği ile bu dünya hepimizindir.

çirkin olmak: fiil Göze veya kulağa hoş gelmemektir.

Kız gayet çirkin oldu.

çivilemek: *fiil* Bir yerde hareketsiz kalmaya denir.

Maçın sonuna kadar sanki koltuğuna çivilemişler, hiç kıvıldamıyor.

çiy/çiğ: *isim* Havada su buharıyken akşam ya da gecenin soğukluğundan dolayı yerde veya bitkilerin üzerinde biriken su damllarına denir. Şebnem...

Sabah çiğlerinde gülsuyu edası var.

çizgili: *sıfat* Üzerinde düz çizgiler bulunana denir.

Mektup çizgili ve renkli kâğıtlara yazılır.

çizgisiz: *sıfat* Üzerinde herhangi bir çizgi olmayana denir.

Mektup temiz ve çizgisiz kâğıda yazılır.

çobanaldatan: *isim* Kahverengiye yakın gri üzerine çizgili ve benekli tüylere sahip, sivri kanatlı, uzun kuyruklu, kısa boyunlu, iri başlı ve enli, ufak gagalı, kısa ve kancalı kuş türüne denir.

Özellikle böcekler, kirpiller, yer altında yaşayan sincaplar, hatta çobanaldatan gibi bazı kuş türleri de kış uykusuna yatıyorlar.

çocukcağız: *isim* Kendisine şefkat ve acıma duyulan çocuktur.

Çocukcağız rahat eder, dediler.

çocukça: *sıfat* Çocuğa yakışan, çocuk gibi olana denir.

Bu topraklarda içinizi bir huzur, çocukça bir mutluluk kaplar.

çocuklaşmak: *fiil* Çocuğa benzer durum almaya denir.

Annemin gözleri uzaklara dalmış, yüzü çocuklaşmıştı.

çocuksu: *sıfat* Çocuk gibi anlamına gelir.

Annesinin tesiri altında kalır, biraz çocuksu gözleriyle yangından korkar, her türlü korkusunu gizlemek dilermiş.

çocuk yuvası: *isim* Bakıma muhtaç çocukların sabah teslim edilip akşam geri alındıkları bakımevine denir. Kreş...

Bu çocuk yuvası elli çocuğa hizmet veriyor.

çoğaltmak: *fiil* Miktarını, sayısını, ölçüsünü artırmaktır. Fazlalaştırmak, ziyadeleştirmek ...

Gülmek sevgiyi çoğaltır.

çoğul eki: *isim* Getirildiği kelimenin birden çok olduğunu anlatan ektir. Çokluk eki, -ler/-lar eki ...

Çoğul ekinin temel işlevini kavrayalım.

çoğunlukla: *zarf* Genellikle demektir.

Metinde çoğunlukla “-miş /-miş” zaman eki kullanılmıştır.

çok: *zarf* Nicelik, değer, sayı, güç, derece gibi bakımlardan büyük ve fazla olan

demektir. (Abartmak için) çok...
Kış gelince şerbetçilerin salepçi olduğu da çok görülen hususiyetlerdendir.

çokluk: isim Miktar ya da ölçü bakımından fazla olma haline denir. Teklik karşıtı...

Yukarıdaki yoncanın hangi yaprağında çokluk eki almadığı hâlde bir çokluğu anlatan isim vardır?

çokluk eki: isim Eklendiği sözcüğün birden fazla olduğunu göstermeye yarayan eke denir. Çoğul eki, -ler/-lar...

Yukarıdaki yoncanın hangi yaprağında çokluk eki almadığı hâlde bir çokluğu anlatan isim vardır?

çoktan: zarf Çok zaman öncesi anlamına gelir.

Kuş Cenneti, çoktan cehenneme döndü bile.

çoktan seçmeli: sıfat Bir soru kökü ve muhtemel cevaplardan oluşan sınav tipine denir.

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

çok uluslu: sıfat Çeşitli ulusların katılımıyla oluşturulana denir.

Türklerle beraber pek çok farklı milletin de içinde yer aldığı Osmanlı Devleti bu şekliyle çok uluslu bir yapıya sahipti.

çökmek: fiil Çömelmektir. Oturmak...

Duvarın dibindeki taş yığınlarına çöktü.

çöl: isim Kumluk, susuz ve ıssız geniş araziye denir. Sahra, badiye...

Dağlardan çöllere düştüğümüz gün gölgene sığındık.

çömlekçilik: isim Toprak tencere yapıp satanın işine denir.

Ömrü çömlekçilikle geçti.

çöpçatan: sıfat Evlenmelerde aracılık eden kimseye denir.

Genellikle görücü usulüyle gerçekleşen evliliklerde ise, çöpçatan kadın çeşitli bahanelerle kız evini ziyaret ederek kız tarafını araştırırdı.

çözmek: fiil Bir bilinmeyeni bulup ortaya çıkarmaktır.

Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

çözümlemek: zarf Ne olduğu tam olarak bilinmeyen bir konuyu açıkladıktan sonra sonuca bağlamaya denir. Tahlil, analiz etmek...

Seni harekete geçiren duygu ve düşünceyi çözümlemekle işe başlayabilirsin.

çözüm yolu: isim Bir güçlüğü giderme çaresine denir. Hal çaresi...

Bu çözüm yolu işe yaramış mıdır?

çukurlaşmak: fiil Bir yerin ya da şeyin, çevresine göre aşağı çökmesine denir.

Minderin ortası çukurlaşmış.

çürük: isim Sağlam ve dayanıklı olmayana denir.

Bu kararların dayandığı gerekçe ve mantıkların tümü çürüktü, temelsizdi.

dadaş: isim Delikanlı, yiğit kimseye denir.

Dadaşların oynadığı bar şimdi...

dadı: isim Evlerde çocuğa bakan kimseye denir. Daye...

Yokluğumun farkına varan dadımın arkam sıra yolladığı lalam yetişmemiş olsa sabaha dek buralarda kalacağım.

dağbaşı: isim Dağın zirvesine denir. Dağın doruğu, ıssız yer...

Ne yapsın adam, işi gücü bırakıp dağ başına çıkararak çadır mı kursun?

dağ evi: isim Şehrin kirli hava ve gürültüsünden uzaklaşmak, temiz hava almak, doğal varlıklardan ve bunların güzelliklerinden faydalanmak amacıyla dağlık alanlarda yapılmış eve denir.

Saatler süren yolculuktan sonra dağ evine ulaştılar.

dağılıvermek: fiil Çabucak veya ansızın dağılmaya denir.

Ben yumurtayı tıklatıp, okşayıp dururken çok ilginç bir şey oldu: Çatlak yumurta dağılıverdi; önce pembe bir gagacık, sonra da çıkmaz mı içinden.

dağıtıcı: isim Gazete, mektup gibi şeyleri, gezerek sahiplerine vermekle görevli kimseye denir. Müvezzi...

Orası öteki dağıtıcıların da toplantı yeri gibiydi.

dahiliye: isim Vücudun içinde oluşan hastalıklarla ilgili hekimlik koluna denir. İç hastalıkları...

Hastane başhekimini, dâhiliye uzmanı Mevlüt abiyle tanıştım.

dahil olmak: fiil Katılmak, girmek veya içinde olmaya denir.

Evvela ben, behemehâl kongreye dâhil olmalı ve onu idare etmeli idim.

dakikalarca: zarf Uzun süre demektir.

Dakikalarca birbirlerine baktılar.

dalak: isim Diyaframın alt kısmında, midenin arkasında, sol böbreğin üstünde, uzun, yassıca, akyuvar üretip ve yıpranmış alyuvarları toplayan, damarlara sahip, gevşek bir dokudan meydana gelmiş iç organa denir.

Her grupta bulunan iki balık, kurutma kağıdı ile kurulandıktan sonra, metal analizinde kullanılacak karaciğer, solungaç, böbrek, dalak ve kas dokuları disekte edilerek bir araya getirilmiştir.

daldırmak: zarf Sokmaya, batırmaya denir.

Mundar çanaktaki macuna parmağını daldırıp tabanlara sürdü.

dalgacı: sıfat İşine gereken önem ve dikkati göstermeyen kimseye denir.

Gelmiş geçmiş romancıların en büyüğü olan Balzac için gençliğinde şöyle demişler:

“Tembel, uyuşuk, dalgacının biri.”

dalgalandırmak: *isim* Dalgalı duruma getirmeye denir. Dalgalanmasını sağlamak...

O bayrağı dalgalandırmak için her şeyi göze alacak bir milletle karşı karşıya olduklarını anlamaları uzun sürmeyecekti.

dalışçı: *isim* Belli bir amaçla denizin dibine inen canlıya denir.

Dalışçılar içinde imparator penguen, 539 m derine dalabiliyor.

dallı: *sıfat* Üzerinde dal bulunandır.

İnce uzun dallı badem ağaçlarının alaca gölgeleri sahile inen keçiyoluna düşüyor, ilkbaharın tatlı rüzgârıyla sarhoş olan martılar, çılgın bağrıışlarıyla havayı çınlatıyordu.

dalmak: *fiil* Suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmeye denir.

Dalarım, denizlerin dibini keşfederim.

damacana: *isim* Su gibi sıvıları taşımak için kullanılan, ağzı dar, karnı şişkin, sert plastik büyük şişeye denir.

Su damacanelerinin arasına kıvrıldım.

damga: *isim* Herhangi bir şeye iz, işaret basmak için yapılmış araç ve bu araçla basılan iz, nişana denir.

Pulun üstündeki damgada bizim semtin ismi yazmıyor mu?

darağacı: *isim* İdam cezasını uygulamak için kurulan sehpa ve yağlı ipten oluşan düzeneğe denir.

Cellâtlar kızı aldılar, darağacının yanına götürdüler.

daralmak: 1. *isim* Dar duruma gelmeye denir. Küçülmek...

Bronşların daralmasından ileri gelen nefes darlığı...

2. *fiil* Azalmaya denir.

Vakit gittikçe daralıyordu ve davetsiz misafiri olarak yerimi almıştım.

3. *zarf* Başı dara gelmeye denir. Bunalmak...

Daralınca odanın penceresini açtı.

darbe: *isim* Vuruş, çarpışa denir.

Fırça darbeleriyle mavi, kırmızı, şarap rengi, sarı, yeşil, eflatun, lacivert renklerle küçük realist çiçekler, stilize yapraklar, damlalar, sarmaşıklar, kuşlar, balıklar ile süslemiştir.

dargın: *isim* Darılmış olana denir. Küskün...

“Ne o?” dedi, “Dargın mıyız?”

dargınlık: *isim* Küslük durumuna denir.

Bu dargınlığa onun da canı sıkıldı.

darlık: *isim* İç sıkıntısına denir.

Bize darlık yaratan kişi, durum ve olaylardan uzak dur.

darmadağın: *sıfat* Çok dağınık ve karışık olana denir. Darmadağınık, tarumar...

Boston'ın gürültülü yan sokaklarından birine bakan, ufak bir elektrikçi dükkânının üst katında, kirli, tozlu, darmadağın bir atelye_(atölye)...

darmadağın olmak: *fiil* Dağınık ve karışık duruma gelmeye denir.

Şöyle bir dokunmuş koluna, kara kaplı kitap darmadağın olmuş.

davetsiz: *sıfat* Çağrılmayana denir. Haber verilmeyen...

Vakit gittikçe daralıyordu ve davetsiz misafiri olarak yerimi almıştım.

davranmak: *fiil* Bir şeye ya da bir kişiye karşı belli tavır takınmaktır.

Sizce sorumluluklarının bilincinde olan bir vatandaş çevresine karşı nasıl davranır?

dayanak: *isim* Bir iddiayı güçlendirmeye yarayan tanıtı, delile denir.

Ulus olma bilincinin kültürel dayanakları, ilk kez onun döneminde sağlanabilmiştir.

dayanıklılık: *isim* Dayanıklı, sağlam olma durumuna denir. Dayanıklık, metanet ...

Hız, güç ve dayanıklılık...

dayanmak: *fiil* Varmak, ulaşmaktır.

İnsanlar, günlerden bir gün dayanmışlar Lokman Hekim'in kapısına.

debi: *isim* Bir nehrin herhangi bir bölümünden saniyede akan suyun hacmine denir.

Akım...

Özel botlarla debisi yüksek ırmaklarda sal yarışı yaptık.

dedesiz: *sıfat* Dedenin olmamasına denir.

Dedesiz ada olur mu?

dedikodu: *isim* Yanında olmayan bir kişinin hakkında onu kınama ve çekiştirme amaçlı yapılan konuşmaya denir. Kov, gıybet, kılükal...

Zaten ufacık mahalle, dedikodu desen diz boyu.

dedirtmek: *fiil* Demek zorunda bıraktırmaya denir.

Daha ne kadar çok göreceğim yer, kuracağım dostluklar var kim bilir?" dedirtir size.

defnetmek: *fiil* Ölüyü gömmeye denir. Toprağa vermek...

Sudan çıkardılar, Câber Kalesi'nin önüne defnettiler.

değerlendirmek: *fiil* Bir şeyin özünü, önemini, niteliğini ve niceliğini belirlemeye denir.

Tarih bilimi, insanların zaman içinde geçirdikleri gelişmeleri, sebep-sonuç ilişkileri kurarak araştırıp değerlendirir.

değinmek: *fiil* Bir konuyla ilgili ayrıntıya girmeden söz etmeye denir. Temas etmek...

Şimdi de konuşmam da "özgürlük" kavramına değineceğim.

değirmenci: *isim* İçinde buğday, nohut vb. öğütme işi yapılan yeri işleten kimseye denir.

Buğdayı çiftçinin yetiştirmesi, onu değirmencinin öğüterek un yapması, ekmeği fırıncının üretmesi işbölümünün göstergesidir.

değişmek: *fiil* Başka bir biçim veya duruma girmektir. Tahavvül etmek...

Birden dünyanın bütün manzaraları değişti.

değiştirmek: *fiil* Başka bir biçime sokmaktır. Değişikliğe uğratmak...

Belki niyetini değiştirir diye onunla daha yumuşak ve daha samimi konuşmaya çalışıyordum.

deha: *isim* İnsan kişiliğinin, zekasının ulaşabileceği en üst seviyeye denir. Dâhilik...

Atatürk Türk kültürünün doğurduğu ve kültürüne hizmet etmekten başka bir şey düşünmeyen bir deha idi.

delikanlılık: *isim* Çocukluk çağından çıkmış genç erkeklik dönemine denir.

Delikanlılık çağımızın en keyifli günleri...

delikli: *sıfat* Deliği veya delikleri olana denir.

Akan suyun çevreye sıçramasını veya akıp gitmesini önlemek için çeşme, musluk vb.nin altına delikli taş tekne konur.

delmek: *fiil* Delik açmaya denir.

Taşın göze dokunmadığını ve bir parmak aşağıda yanağı deldiğini gördü.

delta: *isim* Bir nehrin çatal şekline gelip göle veya denize ulaştığı yerde oluşan üçgen şeklinde verimli ovaya denir. Çatal ağız...

Nil deltasında yetişen bu bitkiden yapılan papirüs, eski çağlarda, çevresindeki milletlerin yazı gereci olmuştur.

demeç: *isim* Bir konuda yetkisi olan kişinin yayın organlarına yaptığı açıklamaya denir. Beyanat...

O, bu konuşmalarında ve demeçlerinde çoğunlukla, seslendiği kimselere çağdaş uygarlık düzeyine erişmenin; cumhuriyet yönetimine bağlılığın; ilke ve devrimlerini benimseyip ileriye götürmenin önem ve gereğini anlatmaya çalışmıştır.

demek: *fiil* Söylemektir. Konuşmak...

Hiç olmazsa kuşlar yer dedim.

demirci: *isim* Demir satan, demir eşya yapan veya onaran kimseye denir.

Eskiden bu sokak demirci dükkânlarıyla dohuydu.

demirhindi: *isim* Baklagillerden, sert odunlu, iklimin sıcak olduğu yerlerde yetişen ağaç ve bu ağaçtan çıkan meyveye denir.

Demirhindi de mi yok?

demirhindici: *isim* Baklagillerden, sert odunlu, iklimin sıcak olduğu yerlerde yetişen ağaç ve bu ağaçtan çıkan meyveyi satana denir.

A oğlum, demirhindici nerede, diye sordu.

demli: *sıfat* Gerekli lezzetin sağlanması için bir süre bekletilmiş, koyu çaya denir.

Keyifle demli bir çay içiyor.

demokrat: *isim* Halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi yanlısına, taraftarına denir.

Arkadaşları ona "demokrat" derdi.

deneyimlemek: *fiil* Bir kişinin belli bir zamanda ya da hayatı boyunca edindiği bilgileri yaşamında uygulamasına denir.

Yaşam içinde geliştirdiğimiz hoşgörü anlayışını önce ailemizde deneyimleriz.

denizanası: *isim* Sölemler familyasından, yassı bir disk gibi, şeffaf görünümlü, serbest biçimde yüzebilen deniz hayvanına denir. Medüz...

Etçil bir canlı olan Mnemiopsis leidy, denizanası olarak adlandırılmışsa da aslında denizanalarından farklı bir grup olan "taraklılar" (Ctenophora) üyesidir.

denizkızı: *isim* Başı ve göğsü kadın şeklinde, belden aşağısı balık kuyruklu olduğu söylenen olağanüstü yaratığa denir.

Veznecilere doğru panoroma, dünyanın acayip varlıklarından iki başlı buzağı, denizkızı, boa yılanı...

depresyon: *isim* İnsanın çalışmasına, verimine tesir eden fizikî ve rûhî çöküntüye denir. Umutsuzluğun yer aldığı en önemli psikiyatrik bozukluklardan birisi depresyondur.

dere tepe: *zarf* İnişli çıkışlı olana denir.

Sultanı, asker toplar, sefere çıkar; dağ taş, dere tepe aşarlar.

derinden: 1. *zarf* Pek belli olmayan uzak bir yerden demektir.

Bir gün nehirler gibi çağlayarak derinden; dağlardan, ormanlardan sana akacak mıyım?

2. *zarf* İçten olana denir.

Vatan hasretini bu kadar derinden yaşadığım bir günü daha hatırlamıyorum.

derinden derine: *zarf* Uzaklardan demektir.

Derinden derine yine davul sesleri geliyor.

derinleştirmek: *zarf* Ayrıntılarına kadar incelemeye denir. Derinliğine incelemek...

Bir yazarın günlük olaylar arasından seçtiği bir konuyla ilgili kendine özgü görüş ve düşüncelerini fazla derinleştirmeden karşısındakilerle konuşuyormuş gibi anlattığı yazı türü sohbetir.

derleme: *isim* Seçme yaparak toplamaya denir. Bir araya getirmek, tedvin etmek...

Söz ve türkü derlemesi yapılmasını öğütlemişti.

derlemek: *isim* Seçme yaparak toplamaktır. Bir araya getirmek, tedvin etmek...

Ben de Graham Bell hakkında bir araştırma yaptım, ama yaptığım şey internete girip orada bulduğum hazır bilgileri derlemekten başka bir şey değildi.

derli toplu: *isim* Düzenli olana denir. Dağınık olmayan, düzen verilmiş...

Evet, odam her zaman temiz, derli toplu.

dermansız: *zarf* Gücü tükenmiş olana denir. Çok yorgun, argın, aygın, bitkin...

Vuruştuk yaralı, hasta, dermansız ...

dershane: *isim* Okullarda öğrencilerin eğitim ve öğretim gördükleri özel yapılmış, düzenlenmiş odaya denir. Sınıf...

Millî eğitim müdürünün büyük fedakârlıklarla yenileştirdiği dershaneyi şimdi, sabahleyin, daha iyi gördüm.

derslikli: *sıfat* Okullarda öğrencilerin eğitim ve öğretim gördükleri özel yapılmış, düzenlenmiş odası olan yere denir. Sınıflı...

İsraf edilen bu ekmeklere harcanan para ile 24 derslikli 191 ilkokul, 25 derslikli 168 lise ya da 954 spor salonu yapılabilir.

derya: *isim* Bir şeyin bol olduğu yer için kullanılır.

Kütüphane deryam benim.

desenli: *sıfat* Üzerinde çizgi, şekil ve çiçek motifleri bulunana denir.

Eski tezyinatının gayet ince desenli numuneleri vardır.

desteklemek: *fiil* Maddî veya mânevî yardımcı olmaya denir. Takviye etmek...

Görüşlerinizi, gerekçeler oluşturarak destekleyiniz.

destek vermek: *fiil* Birine arka çıkmak, söz ve davranışla, birinin yanında olduğunu göstermeye denir.

Bana destek verin.

destursuz: *zarf* İzinsiz bir biçimde demektir.

Bağa destursuz girdim ...

detay: *isim* Bütünün önem bakımından ikinci sırada gelen parçalarından her birine denir. Teferruat, ayrıntı ...

Bu kitap (...) detaylarının yüzde doksanı ile otantik ve yaşanmış bir devrin gerçek ve yaşanmış bir hayat tablosudur.

detaycı: *sıfat* Ayrıntıya dikkat edene denir.

Detaycı bakış açım ve olağanüstü odaklanma kapasitemle, bir sonraki Einstein (Aynştan), Mozart (Mozart) ya da Van Gogh (Van Goh) olabilirim.

devam etmek: *fiil* Başlanmış bir işi sürdürmeye denir.

Yabancı kökenli sözcüklerin Türkçe karşılıklarını bulmaya devam ediyoruz.

devlet başkanı: *isim* Bir devletin en üst makamında bulunan yöneticiye denir.

Devlet başkanları arasında, Atatürk kadar, kültürü her şeyin üstünde tutmuş, kendisini ulusunun kültür düzeyinin yükselmesine adanmış, bir başka lidere rastlamak çok zordur.

devralmak: *zarf* Bir görevin bir kimseden bir başkasına geçmesine denir.

Gençler bayrağı benden devraldığında ise yarışlardan ayrılıp sporcu yetiştirmeye odaklanacağım.

devretmek: *fiil* Bir malın, eşyanın kullanım hakkını başkasına vermektir.

Bana gelip hissene satın almak istiyorum, bana devret deseydin belki razı olurum.

devrik cümle: *isim* Cümlede yapılan işi belirten kelimenin (yüklemin) sonda olmadığı cümleye denir. Devrik tümce...

Şiirin altıncı dördlüğünde sadece devrik cümleler kullanılmıştır.

deyici: *isim* Söyleyene, diyene denir.

Hınk deyici büyük bir iştah ve şevk ile Hoca'nın yanına doğru atılır.

dımbırdatmak: *fiil* Saz, cura, tambur vb. çalgılar çalmaya denir.

Sen tutmuş bir yerden dımbırdatıyorsun.

dışkı: *isim* Yenilenlerden anüs yoluyla dışarıya çıkarılan besin posasına denir. Büyük abdest...

Köpeğimizi dışarı yürüyüşe götürdüğümüzde, tuvaletini yaptıktan sonra mutlaka dışkısını bir torbaya alıp çöpe atmalıyız.

dibek: *isim* İçinde bir şey dövüp ufalamak için taş, maden, tahta gibi maddelerden yapılmış çukur kaptır. Havan...

Dibeği döven, akçe kesesini alır.

difteri: *isim* Genellikle çocuklarda ortaya çıkan, boğaz, burun, yutak çeperine yerleşmiş mikropların neden olduğu bulaşıcı hastalığa denir. Kuşpalazı...

Ülkemiz sağlık çalışanlarında difteri, tetanos, seropozitiflik oranlarını bildiren çalışmalara ulaşamamıştır.

dikbaşlılık: *isim* Bildiğini yapmaya çalışan, kimsenin düşüncesine önem vermeyen kimsenin haline denir. Dikkafalılık ...

Dikbaşlılıktan bir şey çıkmaz.

dikenli: *sıfat* Bazı bitkilerde sert, sivri ve batıcı çıkıntı olan dikenin bulunmasıdır.

Şu çarpık çurpuk dikenli çalılar...

dikili: *zarf* Yetiştirmek için toprağa yerleştirilmiş bitkidir.

Bağda üzüm kütükleri dikili bulunur.

dikiş: *isim* Giysi dikme işine denir. Terzilik ...

Dikişe, oyaya başladı, hanım hanımcık yaşıyordu, memnundu.

dikiş makinesi: isim Dikiş dikme işleri için yapılmış, kol, ayak ya da elektrik gücüyle çalışanları olan alete denir.

Kütüphanelere dikiş makineleri alarak kadınların kütüphaneyi daha çok kullanmasını sağlamayı planlar.

dikiş kursu: isim Terzilik mesleğini öğretmek amacıyla verilen kursa denir.

Kadınları kütüphaneye çekmek için dikiş kursları açmaya karar verir.

dikiş dikmek: isim Bir kumaş üzerinde dikme işini yapmaya denir.

Burada dikiş dikmeyi öğreneceksiniz, diye duyurular yapılır kadınlara.

dikiş nakış: isim Dikme işiyle birlikte kumaş üstüne renkli iplik veya sırma kullanarak elle, makineyle yapılan işleme denir.

Kadınların kurs için kütüphaneyi kullandığı vakitlerde göz önüne dikiş nakış, moda, yemek yapımı ve çocuk bakımı ile ilgili kitap ve dergiler konarak kadınlara ilgi alanlarına ve ihtiyaçlarına yönelik kaynaklar sunulur.

dikiz aynası: isim Taşıtlarda sürücünün yandan ve arkadan gelenleri görebilmesi amacıyla yan veya ön tarafına konan aynadır.

Otomobiller gibi dikiz aynası olsa arkamı görürdüm.

dikkat çekici: zarf İlgi toplayıcı şekilde olana denir.

Yazının başlığının kısa ve dikkat çekici olmasına dikkat edilmelidir.

dikkat etmek: fiil Bir şeyin özenerek elden geldiğince iyi olmasına gayret ederek yapılmasına denir.

Dikkat et, rolünü iyi oynayamazsan seni bizzat ben tenkit edeceğim, kötü bir aktör olduğumu ilan edeceğim.

dikkatsizce: zarf Önem vermeden yapılana denir.

Beni de çocuklar dikkatsizce hırpalılar.

diklemesine: zarf Dik olarak demektir. Dikçe...

Sıra kitabı kapayıp öğrendiklerimi tekrar etmeye gelince tarihlerin olduğu sayfanın arasına silgiyi diklemesine koyarak masanın üstüne kafamı yatırır, zar zor tarihleri okumaya çalışırdım.

diktatör: isim Ülke siyasi yetkilerinin tamamının kendinde toplandığı kimseye denir.

Diktatörleri halk seçmez.

diktatörlük: isim Egemen ve mutlak siyasi otoritenin, bir ya da daha fazla kişinin oluşturduğu bir yürütme organınca, denetim olmadan yürütüldüğü siyasi düzene denir.

Diktatörlüklerdeyse bütün güç birkaç kişinin elinde bulunur.

diktirmek: fiil Yırtık ya da biçilmiş deri, kumaş, yara vb.ni iğne iplikle yaptırmaya

denir.

Kıyafetlerini her zaman o terziye diktirir.

dilbilgisi: isim Bir dile ait ses, şekil ve cümle oluşumunu inceleyip kurallarını ortaya koyan bilime denir. Gramer...

Büyükler tarih, coğrafya ve dilbilgisiyle ilgilenmemi öğütlediler.

dilsel: sıfat Dil ile ilgili olana denir.

Cümleler arasındaki anlamsal ve dilsel bağlar, zamirler, bağlaçlar ve yinelenen sözcüklerle sağlanır.

dimağ: isim Beyin demektir. Zihin...

Yapacağın bu Ankara Türk Odasına geldiğimiz zaman bütün hatıralarımız gözlerimizde ve dimağımızda canlansın, demişlerdi.

dindarca: sıfat Din inancı güçlü, din kurallarına bağlı şekilde olana denir.

Sanata böyle dindarca bir bağlılık vardı.

dindirici: sıfat Bitirme, dindirme işini yapana denir.

Hastalıkta ağrıları dindirici en iyi ilaç şiiymiş.

dinlemek: fiil Ayağa kalkmaya denir. Dik durmak...

Devcesine dineldi, çağı yenileyerek ...

dingil: isim Tekerleklerin tam ortasından geçen ve enlemesine taşıtın altına yerleştirilmiş mile denir. Eksen, aks...

İki tekerlekli, tekerlekleri tek parça, dingili tekerlekle birlikte dönen öküz arabası...

dinlendirmek: isim Dinlenmesini sağlamaya denir.

Dinlendirmek istemiş müzikle çevresini. ...

dinlenivermek: fiil Hızlıca dinlenmeye denir.

Şöyle dinleniverelim.

dinletmek: sıfat Dinlemesini sağlamaya denir.

Öğretmenimizin dinlettiği öyküyü dikkatlice dinledik mi?

dinmek: zarf Sona ermeye denir. Bitmek, durmak...

Rüzgârın bitmeyen uğultusu, deniz dalgalarının çıkardığı insanı ürperten sesler ve bir türlü dinmek bilmeyen kar...

dinsel: sıfat Dinle ilgili olana denir. Din üzerine...

Bir sabah dinsel bir gerekçe ileri sürerek evden çıkma izni alabildi.

diploma: isim Bir kişinin bir öğrenim dönemini tamamladığında, bir meslek veya sanat dalında çalışmaya hak kazandığını resmi olarak gösteren belgeye denir. İcazetname...

Bizde okumak denince bir meslek elde edene bir diploma alana kadar okumak anlaşılıyor.

dipnot: *isim* Bir metinde bir durumu belirtmek ya da açıklamak maksadıyla sayfa altına konan nota denir. Haşiyeye...

Bazen rastgele bir sayfada, bazen bir dipnotta, bazen de hiç ummadığımız bir el yazması sayfasında bir deyimden çıkış hikâyesiyle karşılaşmak mümkündür.

direksiyon: *isim* Taşıta yön vermek için ve taşıtı belirli bir yönde ilerletmeye yarayan genellikle yuvarlak alete denir. Yönelteç...

Önümüze geçen pahalı bir Alman arabasıydı, direksiyonundaki de bir başka kalas.

direnc: *isim* Dayanmaya denir. Karşı koyma gücü, mukavemet...

1937 yılında direnci azalmaya başladı.

dirilmek: *fiil* Hayat belirtilerini kaybetmiş durumdayken tekrardan canlılık kazanmaya denir. Diri duruma gelmek...

"Öldükten sonra dirileceğime nasıl inanıyorsam elli yıl esirlikten sonra da memleketime kavuşacağıma öyle inanırım!" derdi.

diriltici: *sıfat* Canlılık verici niteliği bulunan şeye denir.

Öteden, adalardan serin, diriltici bir rüzgâr esiyor.

dirlik: *isim* Huzura denir. Erinç...

İnsanlara haz, dirlik düzenlik veren duygusal bir yaşantıdır.

dişçilik: *isim* Diş hekimliğine denir.

Karısı dişçilik yapıyor, hayatlarını böylece kazanıyorlar.

diş çektirmek: *fiil* Ağızdaki bir dişi bir âletle yerinden çıkarttırmaya denir.

Diş çektireceğini söyler.

diş dişe: *zarf* Var olan bütün gücünü kullanmaya denir. Dişe diş ...

O, buna laf kakıştırdırken bu, ona söz yetiştirirken saç saça diş dişe birbirlerine girmişler.

dişi: *isim* Yumurta oluşturan veya yavru doğuran varlığa denir.

Yavruları olan dişilerle karşılaşmak bile İstemezsiniz.

dişlemek: *isim* Bir şeyin bir parçasını ısırarak veya koparmaya denir.

Fare cenapları koşup geldi, başladı dişlemeye.

dişli: 1. *isim* İstedğini yaptırabilen, güçlü kimseye denir.

Rakibi pek dişliydi, ona hiç fırsat tanımadı.

2. *sıfat* Dişe benzer çıkıntısı olana denir.

Hayvanları tımar etmek için sacdan, dişli araç kullanılır.

dişsiz: *zarf* Dişi olmayana denir.

Ağzı kan içinde, dişsiz, zorla sevgilisinin yanından ayrılır.

dişsizlik: *isim* Diş ya da dişlerin olmamasına denir.

Dışsizlikten peltek çıkan bir sesle adam yeniden sordu:

— Ne diye düştün bu cehennem bucağına sen?

diyar diyar: *zarf* Birden fazla ülkeye denir.

Asil bir hayvan olan atını aramak için tebdili kıyafet ile diyar diyar dolaşmış ve sonunda yolu İstanbul'a düşmüş.

diye: *zarf* Diyerek, şeklinde demektir.

Peki size hangi isimle hitap edeceğiz, diye sordum.

diyet: *isim* Sağlığı düzeltmek ya da korumak için yapılan beslenme düzenine denir. Perhiz, rejim...

Kilo almamak için sürekli diyet yapıyor.

dizayn: *isim* Bir şeyin belli ölçüleri dikkate alarak kâğıt üzerine çizilmiş şekline denir. Tasar çizim...

Yeni yaptığı kapak dizaynı herkesçe beğenildi.

dizayn etmek: *fiil* Şekillendirmektir. Biçim vermek...

Otomobil ideolojisi kenti kendine göre dizayn etmiştir.

dizin: *isim* Bir kitapta ya da dergide yer, konu, kişi adlarının geçtiği sayfaları gösteren ve eserin arkasında bulunan alfabetik listedir. Fihrist...

Kısaltmalar dizininden aşağıda kırmızı renkte yazılan kısaltmaların anlamlarını bulalım.

dizüstü bilgisayar: *isim* Her türlü donanımı küçültülüp taşınabilir hale getirilmiş bilgisayara denir.

Ödevini daha kolay yapması için eski dizüstü bilgisayarını hediye ediverdi.

doğaca: *zarf* Doğaya göre, doğa bakımından demektir.

Gelin siz de bir şey ekleyin bu işe, ölçülmüş biçilmiş düzene doğaca ...

doğaçlama: *isim* Yazılı metinden bağımsız, hazırlamadan, yer, zamana göre oyuncuların sahnede yakıştırdıkları ifadelerle oynanan oyuna denir. Tuluat...

Karagöz gösterisinde diğer önemli ve temel özellik de oynatım ve konuşurmaların "doğaçlama" olarak yapılmasıdır.

doğüstü: *sıfat* Doğa yasalarına uymayana denir. Doğa yasalarıyla açıklanamayan, tabiatüstü...

Ermiş kimselerin doğüstü davranış gösterdiklerine inanılır.

doğrudan: *sıfat* Aracı olmadan, arada bir şey bulunmadan yapılamaya denir. Direkt...

Cümlede anlama doğrudan katkıları vardır ve bu nedenle cümleden çıkarıldıklarında cümlenin anlamı bozulur ya da değişir.

doğrulamak: *fiil* Bir şeyin doğruluğunu tekrardan onaylamaya denir. Teyit ve tasdik

etmek ...

Bizi aynı şeyleri düşünen, düşündüren, aynı duyguları paylaşan öteki insanlarla tanıştırıyor ve yalnız olmadığımızı doğruluyor.

doğrusu: *zarf* Gerçeği söylemek gerekirse anlamına gelir. Gerçek şu ki...

Onlara durmadan açıklamalar yapmak da çocuklar için sıkıcı oluyor doğrusu.

doğurmak: *fiil* Ortaya çıkmasına yol açmaktır. Sebep olmak...

Olaylar nasıl sonuçlar doğuruyor?

doğuvermek: *fiil* Ansızın ortaya çıkmaya denir.

Doğurse güneş yüzün ...

dokumacı: *sıfat* Kumaş dokuyan veya dokuma ticareti yapan kimseye denir.

Dokuyucu...

Dokumacı karıncalar ipekle birlikte yaprakları dokuyarak kendi yuvalarını inşa ederler.

dokunaklı: *sıfat* Etkili, insanın içine işleyene denir. Müessir, patetik...

İşte senede bu vesile ile beş on kişi, beş on düşkün, böyle dokunaklı bir saatte yorgun argın gelir, kapıları vururdu.

dokunmak: *fiil* Varlıkların sert, yumuşak, sıcak, soğuk vb. özelliklerini tenin altındaki sinir uçları yardımıyla hissetmektir. Değmek, temas etmek...

Watson tekrar dokundu ve safiha (levha) yine bir iki dakika titredi.

doküman: *isim* Bir gerçeğe şahitlik yapan fotoğraf, yazı, resim, vb., belgeye denir.

Dostumun dokümanlarından çok güzel bilgiler edinmişim.

dolamak: *fiil* Şerit, tel, ip gibi nesnelere herhangi bir şeyin üzerine dolaştırarak sarmaya denir.

Soğuktan korunmak için beresini başına geçirdi, atkısını boynuna doladı ve eldivenlerini taktı.

dolambaç: *isim* Dolanarak giden, dönerek uzanan yolun kıvrıntısına denir.

Ardından zamiri işlevine göre dolambaç içindeki uygun çıkışlara ulaştırınız.

dolambaçlı: *sıfat* Bir düşünceyi kısa ve net bir şekilde ifade etmek yerine farklı çağrışımları ortaya çıkacak bir şekilde anlatmaya denir.

Yalınlık; süssüz, sanatsız, gösterişsiz, dolambaçlı yollara başvurmadan doğrudan anlatımı ifade etmektedir.

dolanım: *isim* Dolaşmaya denir. Dolaşım...

Mars, Güneş çevresinde bir dolanımını 687 günde tamamlar.

dolaplı: *sıfat* Dolabı olana denir.

Momo arkasına döndüğünde dolaplı saatlerin oluşturduğu bir koridorda gümüş gibi beyaz saçlı, ufak tefek ve yaşlı bir adam gördü.

dolar: isim Amerika Birleşik Devletleri, Kanada vb. devletlerin para birimine denir.

Velcro mucidine 100 milyon doların üzerinde bir servet kazandırmıştı.

dolay: isim Bir yeri saran başka yerlerin bütününe denir. Civar...

Görünür ya bu dolaylarda yaşayan yiğit insanların anlattığına göre onun da üzerinde yılanlar çıyanlar cirit oynarmış.

dolmuş: isim Yolcu taşımak için düzenlenmiş otomobil, minibüs, kayak, motor gibi küçük taşıta denir.

Anlatayım öğretmenim, evden tam zamanında çıktım öğretmenim, dolmuşa bindim, dolmuş trenle çarpıştı öğretmenim, yedi ölü, on altı yaralı verdik, bir ben sağ salim kurtuldum ama maalesef derse yetişemedim öğretmenim.

dolu dizgin: zarf Son hızla, çok hızlı bir biçimde olana denir.

Atları haramın doludizgin koşan, bir yazı yazdım ak kâğıdın üstüne ...

donanmak: sıfat Yayılıp kaplanmaya denir.

Hem tümüyle çiçek açmış hem yemişlerle donanmış güzel, ıslak bahçeler de tükendi; zeytinlikler de seyrekleşti.

dondurmacı: isim Dondurma yapan veya satan kimseye denir.

Şimdi fıstıkçılardan, mısırcılardan, dondurmacıların vaktidir.

dondurmak: fiil Bir şeyin donmasına sebep olmaya denir. Soğutmak...

Dışleri donduruyor.

donuk: sıfat Canlılığı az olana denir. Durgun, uyuşuk...

Sıkıntımızı unutmak, donuk hayatımıza biraz renk, biraz ışık vermek, daracık dünyamızda bulamadığımız şeyleri yaşamak için tek çaremiz; kitaplara sarılmaktır.

dosdoğru: zarf Sağa sola sapmadan demektir.

Dosdoğru dayımın karşısına geçerek bağırdım.

dosya: isim Ortak konu, kimse ve işle ilgili belgelerin tamamının bir araya getirildiği genellikle kartondan yapılmış kaba denir.

Kayıt edebildiklerimizi bir dosyada toplayalım.

dosya kağıdı: isim Belirli boyutlarda çizgisiz boş kağıda denir.

Tasvir yapımına başlamadan önce yapılacak tiplerin birer dosya kâğıdına çizilmiş özel resimleri olmalıdır.

doyasıya: zarf Yeterince demektir.

Doğal yaşam alanları; farklı türde canlıları görebileceğimiz, temiz havasını doyasıya soluyabileceğimiz, doğanın sesini dinleyebileceğimiz ve kendimizle baş başa kalabileceğimiz yerlerdir.

doygunluk: isim Bir şeyin elde edilmesi, bir isteğin yerine gelmesi sonucunda ve

ulaşılmak istenen hedefe varılmasıyla beliren duyguya denir. Tatmin...

O da bir şeyi kendi emeğimiz, alın terimiz ve sabrımızla elde etmekten duyduğumuz kıvançtır, ruh doygunluğudur.

doymak: fiil Yemek isteği bitene kadar yemektir. Açlığı kalmamak, kanmak, tatmin olmak...

Ben doydum, demiş tarla faresi, yarın bize beklerim sizi.

doyumsuzluk: isim Doymama durumuna denir. Tatmin olmama ...

Her şeye kolaydan, alın teri dökmeden sahip olanların mutsuzluğu, doyumsuzluğu bu yüzdendir.

doymak: fiil Açlığını gidermektir.

Aslan bir temiz karnını doyardı.

doyurucu: sıfat İhtiyacı fazlasıyla karşılayıcı olana denir. Tatminkâr...

Toprağını bulmuş gürbüz fidanlar gibi ruhumuzun da birden yeşerip filizlenmesini istiyorsak kitapların ruh doyurucu zevkinden kendimizi yoksun bırakmamalıyız.

dozer: isim Tırtıllı veya lastik tekerlekli yol yapım makinesine denir. Yoldüzler...

İnşaat başlayınca dozerlerin gürültüsünden önce kuşlar nasibini alacak, "Burası elden çıktı, göçelim." diyecekler.

dökülürmek: fiil Çabucak veya kısa sürede dökülmeye denir.

Gözleriniz dolu dolu olur ama ağlayamazsınız; gözyaşlarınızı bir tek siz bilirsiniz, içinize dökülür.

döndürmek: fiil Bir şeyin kendi hizasında ya da başka bir şeyin çevresinde dönmesinin sağlanmasına denir.

Oyuncağı son hızla döndürüyordu.

dönme dolap: isim Eğlence yerlerinde, bir şekli veya cismi eşit iki parçaya ayıran doğru (eksen) etrafında dönen ve oturacak yerleri bulunan eğlence aracına denir.

Onları atlıkarıncaya, dönme dolaba bindirir.

dönük: sıfat Yönelmiş olana denir. Yönelik...

Artık kendime dönük şeyler yazmıyordum.

dönüm: isim Tekrarlanan belli bir olayın tamamlanması ve yenisinin başlamasına denir.

Mevsim dönümü kendini iyice hissettirmiş, sararan yapraklar rüzgârla birlikte savrulmaya başlamıştı.

dönüşlü: sıfat Dönüşü olana denir.

Gidişli dönüşlü yolculuklar yaptılar.

dönüşlülük zamiri: isim Şahıs kavramını pekiştirerek belirten zamire denir. Kendi ...

"Bu yemeği ben kendim yaptım." cümlesindeki kendim kelimesi dönüşlülük zamiridir.

dönüşmek: *fiil* Bir şekilden, bir durumdan başka bir şekile veya duruma geçmeye denir. Tahavvül etmek...

Kentler, pençesinden kimsenin kurtulamayacağı bir zindana dönüşmüştür.

dörtnala: *zarf* Atın en hızlı koşma biçimine denir.

Bu yüzden atlılar, kendilerini hedef alan ciritlerden korunmak için at üzerinde çeşitli hareketler yapar; gizlenir; dörtnala giden atın üzerinde türlü hünerler gösterirler.

döşeli: *isim* Halı, kilim, kumaş kullanarak bir yeri iyice kaplayacak biçimde sermeye denir.

Belki gün geçtikçe bir kitaplığım olacak, tabanında halı döşeli.

döşemek: *fiil* Bir zemini mermer, taş, tahta vb. yapı araçlarıyla kaplamaya denir.

Yalnız tabanına tahta döşemişler, genişletilen pencerelere cam, çerçeve taktırmışlardı.

dövücü: *isim* Bir şeyi toz durumuna getirmek için ezme işini yapana denir.

Sonrasında da hane sahibi sözleştikleri akçeleri bir bir bu dibek dövücünün avucuna saydı.

dövüş: *isim* Tokat, yumruk, tekme gibi saldırılarla yapılan kavgaya denir.

Kırk senedir dövüşe hasretim.

dövüşmek: *fiil* Karşılıklı birbirini dövmeye denir. Vuruşmak...

Çilli horoz kedilerle dövüşüyor mu?

dram: *isim* Acı, üzüntü verici, durumları bazen güldürü yönlerini de katıştırarak konu edinen tiyatro oyununa denir. Drama...

Tiyatro; komedi, trajedi ve dram olmak üzere üçe ayrılır.

dramatize etmek: *zarf* Bir edebî ürünü TV, radyo ya da tiyatro şekline getirmeye denir.

Aşağıdaki metni dramatize ederek okuyunuz.

dua etmek: *isim* Allah'a bir isteğin, dileğin olması için yalvarmaktır.

Dua etmeye, her şeye gücü yeten yaratıcıdan yardım istemeye başladı.

dulavrat otu: *isim* İki çenekliler sınıfından ve birleşikgillerden, geniş yapraklı, dallı, morumsu çiçekli, kök, yaprak ve tohumlarında idrar söktürücü, yumuşatıcı, terletici, kan temizleyici hassalar bulunan, hâricen deri hastalıklarında kullanılan çok yıllık otsu bitki. 1941'de İsviçreli tarım mühendisi George Mestral, Alpler'de köpeğini gezdirdikten sonra eve döndüğünde yüzlerce dulavrat otu tohumunun pantolonuna ve köpeğinin tüylerine yapıştığını fark edip sinirlendi.

duraklama: *isim* Bir süre ses çıkarmamaya denir. Bir şey söylememek, duraksamak...

Uygun yerlerde vurgu, tonlama ve duraklama yapılmalıdır.

duraklamak: *fiil* Hareket halindeyken kısa süreliğine durmak ya da arada bir durmaktır.

Mehmet durakladı:

– *Kitap yazıyor efendim.*

durgun: *sıfat* Canlı olmayan, sönük, hareketsiz olana denir.

Hepsi birer birer, aile ocağımızın o durgun, sessiz ve içten yaşamına güzellik ve coşku kattılar.

durgunlaşmak: *isim* Cansız, sönük, hareketsiz hale gelmeye denir.

Durgunlaşmasının sebebi ne olabilir?

duru: *sıfat* Kötülük düşünmeyen, masum anlamına gelir.

Sonra gelip küçük Alparslan'ın yeşil çakıl taşı rengindeki duru bakışlarında dinlendi bir süre, nefes aldı.

durulaştırmak: *isim* Anlatımı açık hale getirmeye denir.

Yalınlığa duruluğun, durulaştırmanın sonucunda ulaşılır.

duruluk: *isim* Dil veya üslubun karışık olmama durumuna denir. Açıklık...

Yazarken özgünlük, yalınlık, duruluk, açıklık ve akıcılık özelliklerini göz önünde bulunduralım.

duvak: *isim* Gelinin yüzünü, başını örten tül ya da dantelden örtüye denir.

Evet, Cemile'yi elimle süsledim, duvağını elimle taktım.

duvarlı: *sıfat* Duvarlı olana denir.

Bu dört yanı duvarlı, tek kat, basık ve toprak evde öyle canı sıkılıyordu ki...

duyarlılık: *isim* Dış etkenlerden bazılarına karşı özel ilgiye denir. Duygun, hassas...

Doğaya karşı duyarlılığı ona "Erozyon Dede" unvanını kazandırdı.

duyumsamak: *fiil* Duyular aracılığıyla bir şeyi algılamaya denir.

Duyumsadım varlığımı, kalmış gibi sokaklarda.

duyurmak: *fiil* Duymasını sağlamaktır. İlan etmek...

Sevginin ne değerli, ne önemli bir duygu gelişimi olduğunu bize duyursalardı.

duyusal: *sıfat* İnsanların, hayvanların, dış dünyaya ait uyaranlarını işitme, görme, gibi organlarla algılama yeteneği olan duyular ile ilgili olandır.

Duyusal algılarım bozuktur.

düğümlü: *zarf* Sorunlu demektir. Karışık...

Aramızdaki dil birkaç yerinden düğümlü olduğu için tekrarlıyor.

dümbelek: *isim* Ağız tarafına deri gerilmiş, çanak şeklinde, darbuka gibi bir tür çalgı aletine denir. Dümbelek...

Bazı yerde yalnız davul zurna ile çalınırken, bazı yerde işin içine kavallar, çobandüdüğü, klarnet, bağlama, saz, dümbelek, tef, kaşık, cura, sipsi, fincan ve ziller katılır.

dünyalı: *sıfat* Dünyaya ait olana denir.

Öyleyse ben bir İspanyol olduğum kadar dünyalıyım da.

dürmek: *fiil* Bir şeyi kıvrırıp silindir biçiminde kendi üzerine sarmaya denir.

Demirini topraktan çekti, kösesini dürdü, çivi kutusunu kapadı, çiriş çanağını sarmaladı.

dürtmek: *fiil* Sivri uçlu bir şeyle ya da el ile hafif şekilde itmeye denir.

Üvendiresiyle öküzleri dürttü.

dürttü: *isim* Ruhsal ya da bedensel dengenin değişmesiyle ortaya çıkan ve canlıyı çeşitli tepki vermeye sürükleyebilen içten gelen duyguya denir.

Yazar, hayal kurmasının yazma dürtüsünü harekete geçirdiğinden söz ediyor.

dürtüklemek: *fiil* Üst üste birkaç kez dürtmeye denir.

Annesi dürtüklüyor: “Çocuğum hadi ama gitsene, bak arkadaşın bekliyor.”

dürümlemek: *zarf* Silindir biçiminde kıvrırmaya denir. Kıvrırmak...

Deri gibi sert, yayvan tandır ekmeğine alışmıştı; yer sofrasında bunu hem kaşık hem çatal yerine dürümleyerek kullanmayı beceriyordu.

dürüstçe: *zarf* Sözüde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayacak bir şekilde davranana denir.

Sizce yazar, kaşağıyı kırmak gibi bir hata yaptıktan sonra kardeşine iftira etmek yerine hem dürüstçe hem de kimsenin üzülmeyeceği nasıl bir çözüm yolu bulabilirdi?

düş gücü: *isim* Hayal gücüne denir.

Düş gücümüzü kullanalım ve öyküyü tamamlayalım.

düş kırıklığı: *isim* Çok arzu edilen ya da çok beklenen bir şey olmadığında duyulan üzüntüye denir.

Bu düş kırıklığıyı anneme de anlattım.

düşmanca: *sıfat* Düşman gibi, düşmana yaraşır şekilde olana denir.

Haksız, düşmanca ve bilimsellikten uzak bu tarih iddialarının yanlış olduğuna inanıyordu.

düşündürmek: *isim* Düşünmesine sebep olmaya denir. Düşünmesine yol açmak...

Güldürüp düşündürmesinin ayrı bir tadı vardır.

düşünmek: *fiil* Aklından geçirmektir. Göz önüne getirmek...

Yedi hamle ötesini düşünüyor, belli.

düzenlemek: *fiil* Yapmak, hazırlamaktır.

Tema Vakfı, 2008 yılının 25-26 Aralık tarihlerinde “Arıcılık Eğitim Semineri” düzenledi.

düzenlilik: *isim* Düzenli olma durumuna denir. Sistemlilik...

Bilim doğadaki düzenlilikleri bulmaktır.

düzensiz: *zarf* Düzeni bulunmayan ya da düzeni bozuk olana denir. Karışık ...

Bu egzersizi yapmak, kırmızı ışıklarda sık sık durmak gerektirdiği ve kaldırımlar düzensiz olduğu için şehirlerde zordur.

düzensizlik: *isim* Düzensiz olma durumuna denir. Tertipsizlik, intizamsızlık, nizamsızlık...

Kitapların irili ufaklı düzensizliğine de üzülürdüm.

düzine: *isim* Aynı cinsten on iki parçanın oluşturduğu takıma denir.

İki ortak ve yarım düzineden fazla çocuk arasındaki bu hayat çekilir şey değildi.

ebediyyen: *zarf* Sonsuz olarak demektir. Sonsuzluğa kadar, hiçbir zaman...

Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl.

e-bilgi: *isim* Daha çok genel ağ sistemi kullanılarak yapılan bilgi alışverişine denir.

Cevap beklediğiniz tüm soru, öneri, dilek ve şikâyetlerinizi Bilgi Edinme Kanunu çerçevesinde T.C kimlik numaranız ile başvurmak suretiyle e-bilgi yoluyla bizlere iletebilir ve takip edebilirsiniz.

ecdad: *isim* Geçmişteki büyüklere denir. Atalar...

Esirliğe karşı çocuklarını isyana dâvet eden ecdadın sesi kalplerimiz içinden yükseldi, bizi son kurtuluş mücadelesine dâvet etti.

ecnebi: *sıfat* Başka bir milletten veya yabancı bir devlet halkından olan kimseye denir. Yabancı...

Ecnebi kadın bize doğru erkek adımlarla ilerliyor.

eda: *isim* Davranışa denir. Tavrı, hal...

Sabah çiğlerinde gülsuyu edası var.

eda etmek: *fiil* Dinî buyrukları yerine getirmeye denir.

Daima güneşin doğduğu tarafı soluna alır, gözlerini kibleye çevirir, beş vaktini gizli gizli işaretle eda ederdi.

edat: *isim* Kendi başına anlamı olmayan, cümleler veya kelimeler arasında ilişki sağlayan sözcük çeşidine denir. İlgeç...

Aşağıda verilen edat, bağlaç ve ünlemleri işlevlerine uygun birer cümlede kullanınız.

edebilik: *isim* Bir yazılı eserin yazınsal, sanatsal değerinin olmasına denir.

Böylesine bir bilgi, yorum, sanat, estetik, edebilik eseri başka nerede var?

edep: *zarf* İyi ahlaka denir. İncelik, terbiye...

Yanlış davranışları edeple uyarırlar.

edinmek: *fiil* Elde ederek hazırda bulundurmaktır. İktisap etmek...

Sabırlı, hoşgörülü olmayı ister istemez yaşam biçimi edinmiş; (...) durumundan

yakınmayan; ama hep ilerisi için iyi, güzel, doğru düşler kuran...

editör: isim Gazete, dergide yayımlanacak yazıları tekrar düzenleyip yayıma hazırlayan görevliye denir.

Ben hem yazar hem de yazdıklarımın editörüydüm.

edivermek: fiil Çabucak gerçekleştirmeye denir.

Ödevini daha kolay yapması için eski dizüstü bilgisayarını hediye ediverdi.

efe: isim Yiğit, özellikle Batı Anadolu köy yiğidine denir. Zeybek...

Aydın ili efelere dar şimdi.

eflatun: isim Açık mor renge denir.

Fırça darbeleriyle mavi, kırmızı, şarap rengi, sarı, yeşil, eflatun, lacivert renklerle küçük realist çiçekler, stilize yapraklar, damlalar, sarmaşıklar, kuşlar, balıklar ile süslemiştir.

efsaneleşmek: isim Eski zamanlardan itibaren dilden dile dolaşan, olağanüstü şeyleri, olayları anlatan hayalî öykülerden olan efsane gibi olmaya denir. Çok dikkat çekici hale gelmek...

Ordinaryüs Profesör Mazhar Osman, psikiyatri alanında ülkemizde efsaneleşmiş çok değerli bir bilim insanıdır.

egemenlik: isim Bir devletin, ulusu adına taşıdığı siyâsî yetkilerin tamamını kullanarak ve bağımsız kararlar alarak ülkesi içinde hâkim olma hakkına denir. Hükümranlık, hâkimiyet...

Var kuvvetimizle egemenliğin millete ait olduğu fikrini yayımlayacağız.

ego: isim Bir kimsenin kişiliğini oluşturan temel ögeye denir. Ben...

Ego benim en yakın arkadaşımıdır.

eğik çizgi: isim Şiirde yan yana yazılan mısralar, sözcük grupları ve cümle öğeleri; adreslerde kapı numarası ile daire numarası vb.nin arasında kullanılan noktalama işaretine (/) denir.

Aşağıda eğik çizginin kullanımına ilişkin kurallarla bu kurallara ait örnekler verilmiştir.

eğik yazı: isim Üstten sağ tarafa doğru eğilmiş olarak yazılan basım harfiyle yazılan yazıdır. Yatık yazı, italik...

Düzgün, okunaklı ve işlek "bitişik eğik yazı"yla konuyla ilgili kısa ve dikkat çekici bir başlık koyacağınız "akşam" konulu bir şiir yazınız.

eğilim: isim Bir şeyi istemeye, sevmeye ya da yapmaya içten yönelime denir. Meyil, temayül...

Köylü kadınların geleneklerden dolayı erkeklerin yoğun olduğu yerlere gitmeme eğilimi

bulduğunu, ev işleri, çocuk bakımı ve diğer işlerle yoğun olarak uğraşmaları gibi nedenlerle kütüphaneye gelmediklerini öğrenir.

eğitici: *sıfat* Eğitimi sağlayan, eğitmeye elverişli veya eğiten değerleri bulunana denir.

Sizce oyunların çocuklar üzerinde eğitici bir yönü var mıdır?

eğitimci: *isim* Eğitim işiyle uğraşan kimseye denir. Terbiyecisi...

Öğretmenler! Yeni kuşağı, cumhuriyetin fedakâr öğretmen ve eğitimcileri, sizler yetiştireceksiniz.

eğitim kurumu: *isim* Öğrencilerin eğitim ve öğretimlerinin yapıldığı yere denir.

İl dışından pek çok eğitim kurumu gözlemevi kurmak istediklerini söyleyerek okulu ziyarete geliyor.

eğitmek: *isim* Ruhi ve fiziki yönlerden istenilen şekilde yetişmesini sağlamak amacıyla gerekenleri yaparak bir kişiye gerekli nitelik ve bilgileri kazandırmaktır. Terbiye etmek...

Bu bakımdan pek çok sanatçı tiyatroyu okul olarak görmüş ve tiyatro aracılığıyla halkı eğitmeyi amaçlamıştır.

eğitmen: *isim* Eğitim işiyle uğraşan kimseye denir.

El sistema bugün 15 bin eğitmen ile 350 bin gence ulaşan, bünyesinde 250'yi aşkın gençlik ve çocuk orkestrası barındıran geniş çaplı bir sosyal sistemdir.

eğreti: *sıfat* Uyumsuz demektir. Yakışmamış...

Bizim komşu bana 'eğreti' bir çift ayakkabı verdi.

eğri büğrü: *isim* Bazı yerleri bükülmüş ve eğilmiş olana denir. Çarpık çurpuk...

Bıçak gibi kemiğe dayansın yeter; eğri büğrü, kör topal kabulüm.

ehemmiyet: *zarf* Öneme denir.

Ehemmiyetle belirtmeliyim ki yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihi niteliği de güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir.

e-kitap: *isim* Dijital ortamda yayımlanan, yazı, resim, fotoğraf içeren, bilgisayarlar ve diğer elektronik aygıtlarda görüntülenebilen ve okunabilen kitaplara denir.

E-kitap teknolojisi gelişmekte olan bir teknoloji olduğu için henüz bir standart dosya formatı oluşmamıştır.

eklemek: *fiil* Bir şeyi ekle tamamlamaktır. Ulamak, ilave etmek...

Şair, "Gelin, siz de bir şey ekleyin bu işe" diyor.

ekolojik: *isim* Canlı varlıkların kendi aralarındaki ve çevreleriyle olan ilişkilerini tek tek ya da beraber ele alan bilim dalıyla ilgisi olanıdır.

Sultan Sazlığı'ndaki sulak alan ekosisteminin nadir karşılaşılan bir örnek olarak bulunan tatlı ve tuzlu su ekosistemini bir arada bünyesinde barındırması ise bu alanın

ekolojik önemini daha da artırmaktadır.

ekosistem: *isim* Belirli bir alandaki canlılar ve bunların bulunduğu çevrenin karşılıklı ilişkileri ile ortaya çıkan, devamlılık gösteren ekolojik sisteme denir.

Tatlı ve tuzlu su ekosisteminin etrafında ise tuzcul çayır ve meralar hâkimdir.

eksilmek: *fiil* Azalmaya denir. Az duruma gelmek...

Gecedен sabaha doğru sesler akın akın / Artar, eksilir gibiydi...

ekstra: *zarf* Fazladan demektir. Alışılan ve gerekenden başka, ek olarak...

Teknolojinin hızlandırdığı hayatımızdan ekstra kalan zamanı bu sitelerde aktif olarak harcıyoruz.

ekşimek: *sıfat* Çatık kaşlı halde yüze dargın ya da küskün bir anlam vermeye denir. Somurtmak...

Ertesi gün postacının geliş saatinde ekşimiş bir suratla kapının önünde oturdum, beklemeye başladım.

el altından: *zarf* Gizlice demektir.

Bu husus el altından soruldu.

elastiki: *isim* Dış gücün etkisiyle kısalma, uzama, eğilme gibi şekil değişikliklerine uğradıktan sonra, dış gücün etkisinin ortadan kalkmasıyla eski biçimine geri dönme niteliğinde olana denir. Esnek ...

Uzamaz, elastiki değil esnemelerim.

el ayası: *isim* Elin, bilekle parmaklar arasındaki iç bölümüne denir.

Saçlarının ortası, el ayası kadar sıfır numara makine ile kesilmiş, alınına perçemler uzatılmıştı.

elektrikçi: *isim* Elektrik işleri yapan ustaya denir.

Tecrübelerini mümkün olan en uzun mesafe ile yapabilmek için vericiyi tavan arasına, alıcıyı ise elektrikçi dükkânının arka odasına yerleştirmişlerdi.

elektrikçilik: *isim* Elektrik işleri yapan ustanın işidir.

Terziliği, elektrikçiliği, musluk tamirciliğini, berberliği düşündük.

elektronik sayfa: *isim* Bir internet adresine girildiğinde karşımıza çıkan, farklı şekillerde düzenlenmiş sayfaya denir.

Aşağıda Milli Eğitim Bakanlığı'na ait "EBA" elektronik sayfası yer almaktadır.

elektronik posta: *isim* Bir ağ içindeki bilgisayar türündeki aygıtlarla belli gönderim merkezleri arasında elektronik bilgi, belge iletişimine denir. Elmek, e-posta...

Aşağıya elektronik posta ile gönderilmek üzere bir mektup yazınız.

eleman: *isim* Bir toplulukta çalışan insanların her birine denir.

Dekor ve kostüm sorumlusu, ışıkçı ve suflör gibi yardımcı elemanlar görev alır.

el emeği: *isim* Makine kullanmadan, elde yapılan işe denir.

Özenle, alın teri ve el emeğiyle oluşturulan eserler ustaların duygu, düşünce ve ruhuyla bütünleşmektedir.

eleştirel: *sıfat* Bir eseri, bir kişiyi, bir olguyu doğru, yanlış, eksik taraflarını bulup ortaya çıkarmak niyetiyle inceleme olan eleştiri özelliği gösteren şeye denir.

Köşe yazıları, siyasi, kültürel, ekonomik, toplumsal vb. konuları eleştirel bir bakış açısıyla ele alır.

eleştirmek: *fiil* Bir eseri, bir kişiyi, bir kararı inceleyerek doğru, yanlış, eksik taraflarını bulup ortaya çıkarma ve bunun gerçek değerini belirtme işine denir. Tenkit etmek...

Metnin yazarı, bu tabloda sizce neyi eleştirmiştir; okura / seyirciye hangi düşünceyi iletmek istemiştir?

el feneri: *isim* Elektrikle ya da pille çalışan, elde taşınabilen ışık yayan cihaza denir.

El feneri yeniymiş.

eli açık: *isim* Para veya malını esirgmeden verene denir. Cömert, selek, semih, ahi, bonkör...

Eli pek açık ve eğlenceye biraz fazla düşkündü.

eli ağır: *zarf* Yavaş iş görene denir. Ağirelli...

Daha çok dinlemek için de elini ağır tutuyordu.

eli bol: *sıfat* Para ve malını esirgmeden verene denir. Eli açık...

Ahmet amca nazik, dürüst ve eli bol bir insandı.

eli sıkı: *sıfat* Parasını özellikle gerekli yerde harcamak istemeyene denir. Bitli, cimri, ekti, hasis, kısmık...

Eli sıkı insanların dostu olmaz.

eliyle: *zarf* Aracılığıyla, vasıtasıyla demektir.

Orman yangınlarının %97'si insan eliyle çıkıyor.

elmacı: *isim* Elma yetiştiren veya satan kimseye denir.

Bu yoldan elmacılar gelip geçerdi.

el öptürmek: *isim* Yaşlı veya saygı gösterilmesi gereken kimselerin kendinden küçüklere elini öptürmesine denir.

Annemin, babamın ve her bayram ama her bayram gurbetten kaçıp ağabeyinin evine koşan küçük amcamın ve tabii ondan sonra "Hadi bakalım, ben de senin büyüğünüm!" diye sana, benim biricik kardeşime elimi öptürmeyi özledim.

el sanatları: *isim* El dokuma tezgâhlarında yardımcı araçlarla yapılan işlerin tamamına denir.

Geleneksel el sanatlarımızdan en ilginç halı ve kilim dokumacılığıdır.

elverişli: *zarf* Uygun demektir. Müsait...

Bu bölgede sanayinin gelişmiş olması, önemli ticaret merkezlerini bulunması, iklimin elverişli olması ve kıtalarının birleştiği bir yerde olması gibi birçok etken, bölgenin diğer bölgelere göre daha çok gelişmesini sağlamıştır.

el yazısı: *isim* Kalemle yazılan yazıya denir.

Bütün bu izlenimlerini de el yazısıyla tam 4600 sayfa tutan on büyük ciltte toplamış.

e-mail: *isim* Bir ağ içindeki bilgisayar türündeki aygıtlarla belli gönderim merkezleri arasında elektronik bilgi, belge iletişimine denir. Elmek, e-posta...

Linki kopyalayıp Ali'ye e-mail attım.

emanet: *isim* Geçici olarak birisine bırakılan ve sonra teslim alınan, bırakılan kişi tarafından korunması lazım gelen eşyaya, kimseye denir. İnam, vedia...

Zamanınız yetmezse emanete isteyin.

emektar: *sıfat* Bir görevi çok uzun zaman yapıp o işe emeği geçmiş kişiye denir.

Ha gayret emektar deve!

emmek: *zarf* Dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyin içe çekilmesine denir. Somurmak...

Çanağımdaki köpüklü sütü emer gibi içeceğim.

emniyette olmak: *fiil* Güven içinde, tehlikeden uzak durumda olmaya denir.

Burada hep emniyette oldu..

empati: *isim* Aynı duyguları paylaşmaya denir. Duygudaşlık...

Empatiyle dinleyelim.

emsalsiz: *sıfat* Bir eşi benzeri daha olmayana denir.

Yüzünde, bakışlarında, her konuya göre değişen emsalsiz bir ifade kudreti vardı.

emzirmek: *isim* Kadın veya dişi hayvanın memesindeki sütü yavruya verme işine denir.

Çocuk acıkmış olmalıydı ki biraz uzaklaşıp sırtını dönerek yavruyu emzirmeye başladı.

ender: *zarf* Çok seyrek olana denir. Çok seyrek bir biçimde...

Ender olarak rastlanan yıldız zamanını gösterir.

enderun: *isim* Osmanlı Devleti'nde devlet görevlilerini yetiştiren okula denir.

Yetişkin olduğunda, hem kuyumcubaşının oğlu olduğundan hem de enderun eğitimi aldığından çelebi lakabı ile anılır.

endişe etmek: *fiil* Tasalanmaya denir. Kaygılanmak...

Ya hayal görüyorsam diye endişe etmişti.

endişeli: *isim* Kaygısı olana denir. Tasalı...

Sen de onun gibi endişeli misin?

endüstri: *isim* İşlenmemiş maddeleri işlemek, yeni enerji kaynakları oluşturmak

amacıyla kullanılan metotların ve araçların tamamına denir. Sanayi, uran...

Kullanım alanı arayışından vazgeçmeyen mucit, gelişmekte olan havacılık endüstrisine yöneldi.

engellemek: *fiil* Bir şeyin gerçekleşmesini veya yapılmasını önlemektir.

Atari oyunu senin derslerini engellemeyecek.

engizisyon: *isim* Ortaçağ'da Katolik mezhebinin etkili olduğu ülkelerde dînî inançlara karşı gelenleri cezâlandırma amacıyla kurulan ve aşırı cezâlar veren kiliseye bağlı mahkemelerdir.

O dönemde Batı dünyasında egemen olan Engizisyon Mahkemesi'nde yargılanır ve düşüncelerinden vazgeçmeye zorlanır.

enine boyuna: *zarf* Çok ince ayrıntıları ile demektir. Eksiksizce, enikonu...

Altmış yaşına kadar bin kitap okumuş biri, aynı yaşa kadar yüz kitap okumuş birinden, çok daha enine boyuna, çok daha genişliğine algılamış olur dünyayı.

enjekte etmek: *fiil* Bir sıvının dokulara, damar içine, kanallara, vücut boşluklarına ve benzeri bölgelere şırınga veya enjeksiyon pompası gibi araçlar kullanılarak basınçla verilmesi işlemine denir. Zerk etmek, şırıngalamak...

Zıplayan bazı küçük böcekleri çeneleriyle yakalayıp onlara zehir enjekte ederler.

enkaz: *isim* Yıkıntıya denir. Döküntü, çöküntü...

Fabrika enkazı taşınınca yerine yağmur sularının doldurduğu bir gölcük yerleşti.

entari: *isim* Kadınların genellikle evde ve yatakta, erkeklerin eskiden evde, sokakta veya yatakta giydikleri kollu, çoğunlukla bol ve uzun giyeceğe denir.

Birçok çocuk da gelmişti; entarilerinin üstüne hırka yerine ceket giymiş, saçları perçemli, başları takkeli çocuklar...

entarili: *isim* Kadınların genellikle evde ve yatakta, erkeklerin eskiden evde, sokakta veya yatakta giydikleri kollu, çoğunlukla bol ve uzun giyecek olan entari giymiş olana denir.

Üstünde gocuğu, boynuna asılı davuluyla her zamankinden daha heybetli görünen bekçinin ardı sıra, irili ufaklı, entarili takunyalı, (...) sözün kısası bin bir biçimde ve kılıkta, her an çoğalan, neşe dolu bir çocuk alayı konağın önünden geçiyor.

entelektüel: *isim* Kültürlü, okumuş, görgülü, ileri düşünceli kimseye denir. Münevver, aydın...

Ne kadar entelektüel olursa olsun bir kadınla bir erkek arasındaki farkı hesaba katıyordum.

erek: *isim* Ulaşılmak ve erişilmek istenen şeye denir. Amaç, gaye, maksat, hedef...

Onun metodunu uygulamakla araştıracının varamayacağı erek yoktur.

erguvan: *isim* Baklagiller familyasından, kırmızı ile eflatun arası renkte çiçeği olan, süs ağacına denir. Deliboyuz...

Açtı baharımız hep erguvanlar / Dağlara çiçekler armağan verdik.

erişmek: *isim* Bir yere ulaşmaya denir. Bir yere gitmek...

Genel ağ ortamında herhangi bir konuyla ilgili sayfaya erişmek için genel ağ adreslerinden yararlanınız.

eritmek: *fiil* Erimesini sağlamaya denir. Erimesine yol açmak...

Açık havada (balkon veya bahçede) ve bir tava içinde beyaz bir mumu eritelim.

erkan: *isim* Yol, yönleme denir.

Zeybek, öylesine uzun bir kültür birikiminin ve geleneğinin sonucudur ki, sayısız usul ve erkânla belirlenmiş, başlı başına bir kültür seviyesine yükselmiştir.

erkekçe: *zarf* Erkeğe yakışır bir biçimde demektir. Yiğitçe, mertçe, erkek gibi ...

Gözlerini budaktan esirgemeyen sert bakışlı, yağız yüzlü, cesur, vefakâr kayıkçısının güür sesi erkekçe gürlüyor: 'kürek başına!'

erkeksiz: *sıfat* Erkeğin olmadığı anlamına gelir.

Çevrede birçok erkeksiz köy vardı.

erkence: *zarf* Oldukça erken zamana denir.

Sabahleyin erkence kalkmış; elini yüzünü yıkamış; kahvaltısını yapmıştı.

erkenden: *zarf* Erken olarak demektir. Çok erken, ercecik...

Erkenden kalkıp herkes yola koyulurdu.

ermiş: *isim* Dinî inanışa göre kendisinde normal üstü manevi güç bulunduğu inanılan kişiye denir. Eren, veli, evliya...

Söyle sen ermiş misin?

erozyon: *isim* Yer kabuğunu meydana getiren kayaların, akarsular ve diğer dış faktörlerle yıpratılıp yerinden ayrılması, eritilmesi ya da bulunduğu yerden başka bir yere taşınmasına denir.

Ülkemizdeki erozyonu engellemek için neler yapmalıyız?

erteleme: *isim* Bir işi sonraya bırakma demektir. Tehir etme, tecil etme, talik etme...

Önemli işlerimizi ertelemeyi severiz.

esaret: *isim* Köleliğe denir. Tutsaklık, esirlik...

İnsanoğlu, icat ettiği canavarın eline düşmüştür ve işin tuhafı bu gönüllü bir esarettir.

esef: *isim* Üzüntüye denir. Kaygı, tasa...

Esef mi geldi? Ne esefi kız?

esenlemek: *fiil* Birisini selamlamaya denir. Selam vermek...

Tilki tatlı tatlı sözlerle geyiğin yanına varmış, esenlemiş.

esin: isim Çağrışım, içe doğma ya da etkilenmeyle ortaya çıkan yaratıcı duyguya denir. Düşünce...

Bir roman, bir müzik parçası için esin kaynağı olabilir.

esirlik: isim Savaşta düşman eline düşen kimsenin içinde bulunduğu duruma denir. Tutsaklık...

Öldükten sonra dirileceğime nasıl inanıyorsam elli yıl esirlikten sonra da memleketime kavuşacağıma öyle inanırım!" derdi.

eskiler: isim Yaş olarak büyük olanlara denir.

Öyle derler eskiler ama yeniler neler derler, bilemeyiz.

esnaf: isim Yaptıkları işlere göre sınıflara ayrılmış olan, kazançları sermayeden ziyade çalışmaya ve beden gücüne dayanan zanaatkârlara ve küçük ticaret sahiplerine denir.

Film çekimi boyunca, o yıllardan kalan arkadaşlarım, eski personelim, kasabanın beni hatırlayan esnafları, ellerinde bazı fotoğraflarla sık sık ziyaretime geldiler.

esnasında: zarf Sırasında, olduğu anda demektir.

Opera temsillerinden önce öyküleri bana anlatır, gösteri esnasında kıpırtılarımdan ilgimin dağıldığını fark edince de kulağıma eğilerek öykünün neresinde olduğumuzu anımsatırdı.

esnek: sıfat Dış gücün etkisiyle kısılma, uzama, eğrilme gibi şekil değişikliklerine uğradıktan sonra, dış gücün etkisinin ortadan kalkmasıyla eski biçimine geri dönme niteliğinde olana denir. Elastik, elastiki...

Çelik ve kauçuk çok esnek cisimlerdir.

esnemek: 1. fiil Genellikle, uyku, yorgunluk ya da sıkıntı duyulan bir durumda ağzı geniş biçimde açarak nefes alıp vermeye denir.

Birden çenelerim gerildi, uzun uzun esnedim.

2. fiil Bir cismin bir etki ile biçim değiştirmesidir.

Esneyen ince tahtalardan aşarak falcının yanına gitti.

espri: isim Güldürmek, hoş bir hava yaratmak için söylenen veya düşündürücü bir mânâ taşıyan ince anlamlı, şakalı söze denir. Nükte...

Esprileri kabak tadı vermeye başladı.

esprili: isim Güldürmek, hoş bir hava yaratmak için söylenen veya düşündürücü bir mânâ, ince anlam taşıyan şakalı söz ya da yazıdır.

Mektup çok esprili ve güzeldi.

esrarengiz: sıfat Aklın erişemediği, açıklanamayan veya çözülemeyen şeye sahip olana denir. Gizemli ...

1866 yılında esrarengiz bir deniz canavarı olduğu düşünülen bir cisim okyanusta korku

salmaktadır.

estetik: *sıfat* Güzellik duygusuna uygun olana denir.

Binalarımızı inşa ederken estetik açıdan güzel görünmelerini sağlamalıyız.

esvap: *isim* Giysiye denir. Kıyafet...

Duvar taşlarının arasından çıkan kertenkeleler üzerinde geziniyorlar, çuvaldan esvabının içine kaçıyorlar, gür beyaz sakalının üstünde oynuyorlardı.

eş anlamlılık: *isim* Kelimelerin aynı anlamlı olma durumudur. Anlamdaşlık ...

İkinci ve üçüncü sözcükler arasında eş anlamlılık ilişkisi vardır.

eş değer: *sıfat* Değer yönünden birbirine eşit olana denir. Muadil...

Günümüzün taşınabilir hesap makinelerine eş değer özellikteki bu cihaz, bir dolap büyüklüğünde, üç bin kilo ağırlığındaydı.

eş dost: *isim* Tanıdıklara denir.

"Ne çok kitabı var." diyecektir eş dost.

eşekli: *isim* Eşeğin kullanıldığı anlamına gelir.

Kısa bir zaman içinde bakanlık yetkilileri eşekli kütüphane hizmetini önemseyip benimser ve çalışmalarını desteklenir ...

eşit: *zarf* Nicelik ve nitelik, yapı, değer, boyut bakımından birbirinden ne fazla ne eksik olmayan iki ya da daha çok şeye denir.

Babaanne, pazardan aldığı 2 kilogram elmayı torunları arasında eşit şekilde bölüştürdü.

eşitlemek: *fiil* Nicelik ve nitelik, yapı, değer, boyut bakımından birbirinden ne fazla ne eksik olmayacak duruma getirmektir.

Uyku eşitliyor insanları.

eşitsizlik: *isim* İki veya daha çok şeyin birbirinden nicelik ve nitelik, yapı, değer, boyut bakımından farklı olmasına denir. Müsavatsızlık...

Şair, şiirdeki hangi üçlükte gelir dağılımındaki eşitsizlikten söz etmiştir?

eşkiya: *isim* Dağda, kırdan yol kesen hırsızlara denir. Haydutlar...

Bolu Bey'ine baş kaldıran ünlü eşkiya Köroğlu - şair Köroğlu'yla karıştırılmasın - bir gün atını çaldırması.

eşleştirmek: *fiil* Birbiriyle eş ya da aynı hale getirmektir.

Hangi anlamın hangi kelimeye ait olabileceğini belirleyerek anlamlar ile kelimeleri doğru şekilde eşleştiriniz.

eşraf: *isim* Bir yerin zenginlerine denir. Sözü geçenler, ileri gelenler...

Adaletli olmasıyla tanınan bir padişah, saray eşrafı ve hizmetçileriyle birlikte ava çıkar.

eşsizlik: isim Benzeri ya da aynısının olmamasıdır.

“Sizlerin de belirttiğiniz gibi Mimar Sinan, elbette yapıtlarının çokluğu, çeşitli oluşu, eşsizliği nedeniyle de büyüktür ama...” dedi ve kişisel görüşünü belirtti.

etki etmek: fiil Etkilemeye denir.

Hangi uygulamalar doğaya ve insanlara olumsuz etki etti?

etkilemek: fiil Etkiye uğratmaktır. Tesir etmek...

Kurduğu cümlelerle salondakileri çok etkilemişti.

etkili olmak: fiil Etkisi duyulmaya denir. Etkisini göstermek, tesirli olmak...

Bu belirlemeyi yaparken hangi dizelerin bu kararı vermenizde etkili olduğunu belirtiniz.

etmen: isim Ayrı ayrı ya da beraber etkisini ortaya koyan ve belirli bir sonuca ulaştıran şartlardan, güçlerden, parçalardan her birine denir. Faktör...

Metne göre bir buluşun ortaya çıkış süreci nasıl oluyor, buluşun gerçekleşmesinde ne gibi etmenler etkili olabiliyor?

etnografik: sıfat Kavimleri karşılaştırarak inceleyen, kültür oluşumlarını araştıran etnografya ile ilgili olandır.

1930 yılında ise Ankara'da Etnografya Müzesi'ni kurdurarak çeşitli el sanatlarının ve etnografik eşyaların burada sergilenmesini sağlamıştır.

etnografya: isim Kavimleri karşılaştırarak inceleyen, kültür oluşumlarını araştıran bilime denir.

Etnografya bilimi çok ilgimi çekiyor.

etraflıca: zarf Ayrıntılı olarak demektir. Derinlemesine, etraflı...

O dağa tırmanmak, orada olup bitenleri etraflıca görebilmek herkesin kârı değildir.

etüt: isim Herhangi bir konuda yapılan incelemeye denir. Araştırma, ön çalışma...

Sen, o eski evlere git, oralarda etüt yap.

evcil hayvan: isim Evde bakımı yapılabilen, insanla birlikte yaşamaya alışmış hayvana denir.

İnsan gelişiminde hayvanların, bitkilerin özellikle de evcil hayvanların katkısı sanıldığından daha çoktur.

evcilleşmek: fiil Evde bakılır bir duruma gelmeye denir.

Kediler nasıl evcilleşti?

evelallah: zarf Kesinlikle, elbette demektir.

Evelallah hepsinde varım.

ev halkı: isim Bir evde yaşayanların hepsine denir.

Doksan saatin ancak on saatinde konu komşunun, yahut ev halkından herhangi birisinin ilmiklerime el sürdüğü oldu.

ev bark: isim Eve, mülke denir.

Kış günü herkesin evi barkı olsun.

evlat edinmek: fiil Kanunlar dahilinde genellikle bir çocuğu ya da kimseyi evlat olarak nüfusuna geçirmeye denir.

Daha yüzünü görmeden o da seni kendine evlat edindi.

evliya: isim Dinî inanışa göre kendisinde normal üstü manevi güç bulunduğu inanılan kişiye denir. Eren, veli...

“Yedi İklim Dört Bucakta Rehberimiz Evliya” adlı metni okurken önemli bilgilerin altını çizelim ve aşağıdaki not kâğıdına kısa kısa yazalım.

evrak: isim Resmî kurumlarda işlem gören belgelere denir.

İlçe kaymakamının önünde imzalayacağı birçok evrak bekliyordu.

evirmek: fiil Bir şeyin biçim ve kalıbını değiştirmektir. Yapısını değiştirmek, taklip etmek, döndürmek, çevirmek...

Dedem, yıllardır tanıdığım bu adamı bambaşka bir kimliğe evirmişti.

evsiz: zarf Evi olmayana denir.

Konaksız, saraysız, evsiz, yuvasız, köysüz kalabilirim...

eyer: isim Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesneye denir.

Eyerlerin arasına falan baktım, yok.

eyleme dökmek: isim Eylemde bulunmaya, uygulamaya denir.

Sıra yaptığımız planları eyleme dökmeye gelmişti.

eylem sayar: isim İyi ve kötü eylemleri yazan meleklerle denir.

Bilgisayarı tabii ki biliyordum fakat “eylem sayarı hiç duymamıştım

eyvallah: isim "Allah'a ısmarladık" anlamına gelen bir seslenme sözüdür.

Kusuruma bakma Hoca, biz cahil insanlarız, kusura bakma, hadi eyvallah.

ezberlemek: zarf Bir şeyi olduğu gibi akılda tutmaktır. Hıfzetmek...

Kuran'ı ezberleyerek hafız olur, enderuna alınır.

ezdirmek: fiil Ezme işini yaptırmaya denir. Ezmesini sağlamak...

“Acaba atlara ezdirmiş olmasın!” derdi.

eziklik: isim Bir kimsenin karşısında kendini silik, güçsüz ve mahcup hissetme durumuna denir.

İçinde bir eziklik, bir burukluk duydu.

ezile büzüle: zarf Utangaç bir şekilde anlamına gelir. Sıkılarak...

Ezile büzüle:

—Aman beyefendi, zaten hepsi bu!

ezmek: zarf Üstüne basarak veya bir şey arasına sıkıştırarak yassılaştırmaktır.

Çiğnemek...

Bir yerden şöyle kazara çıkmış bir çimen ucu görsek hep birlikte oraya hücum ederek ezdik onu, mahvettik...

facia: isim Çok üzüntü veren, acıklı olaya denir. Afet...

Ne yangın ne facia ne zarar ve ziyan ne de işkencenin onca manası vardı.

fakfon: isim Nikel ve çinkodan oluşan gümüş görünümünde alaşıma denir.

Annemin bir hafta evvel gönderdiği hediyeler içinde çıkan fakfon kaşığı, parıl parıl parlıyordu.

fakirlik: isim Yoksulluğa denir.

Hem devletin ekonomik durumu gittikçe kötüleşmiş hem de halk fakirlik ve moral bozukluğu ile mücadele etmek zorunda kalmıştır.

faks: isim Yazı içeren bilgi veya belgenin telefon sistemi kullanılarak bir yerden başka yere hızlıca iletilmesini sağlayan cihaza denir. Belgeç, belgegeçer...

Telefon hatları sesimiz haricinde faks ve elektronik postaları da transfer edebilmektedir.

faktör: isim Beraber ya da ayrı şekilde etkisini gösteren ve bir sonuca ulaştıran şartlardan, güçlerden, öğelerden her birine denir. Etmen...

Aile faktörü, bireylerin hayatında önemli bir yer tutar.

fanatik: sıfat Bir inanış ya da bir düşünceye aşırı derecede bağlanıp diğer düşünce ve inanışları kabul etmeyene denir.

Kendine fanatik tutkunluk duyan insana göre, dünyanın ekseni kendisidir.

fark ettirmek: isim Anlatmaya, sezdirmeye denir.

Bu etkinliğin fark ettirmek istediği nedir?

farkındalık: isim Bilinmesi ya da görülmesi gerekli şeylerden haberi olmaya denir.

Şimdi kısaca bir farkındalık çalışması yapalım.

farklılaştırmak: fiil Farklı duruma getirmeye denir.

Bu son olay onu bayağı farklılaştırmıştı.

fasıl: isim Orta oyununa başlamadan saz takımı tarafından çalınan curcuna ve köçek havasına denir.

Söyleşme olmadan "fasıl" bölümü oynatılamaz.

faıldanmak: fiil Bir şeyden yararlanmaya denir.

Gerektiğinde yazım kılavuzundan faıldanmalıyız.

fayton: isim Dört tekerleği olan, bir körüklü, genelde çift atlı binek arabasına denir. Payton...

Madem o yok, bu yok, o zaman şuradan bir fayton tut da sağı solu seyrede seyrede eve gidelim.

fazlaca: *zarf* Olması gerekenden biraz daha fazla olarak anlamındadır. Bir hayli...

Evet biraz fazlaca esiyordu.

fazlalaşmak: *fiil* Çoğalmaya denir.

İhtiyar gazi, başını havaya kaldırmış gökyüzünü incelerken yüzünde bir endişe bulutu dolaşiyor, sanki yılların yüzüne çizdiği çizgiler daha da fazlalaşıyordu.

fazlalık: *zarf* Çokluk, gereğinden artık olma durumuna denir.

Eşi, babasını istemiyor ve onun evde bir fazlalık olduğunu düşünüyordu.

feci: *sıfat* Acıklı olana denir. Çok acıklı, yürekler acısı, trajik...

Ankara en feci ve korkulu devirlerde bizi göğsüne bastırılmış, sevgili bir yurt parçasıdır.

fedakâr: *sıfat* Bir amaç ya da olması istenen herhangi bir şey için kendi faydasından vazgeçene denir. Özverili...

Öğretmenler! Yeni kuşağı, cumhuriyetin fedakâr öğretmen ve eğitimcileri, sizler yetiştireceksiniz.

felç: *isim* Hareket ve hissetmenin ortadan kalkması şeklinde vücudun bir kısmında kendini gösteren hastalıktır. Nüzul ...

Eğer kalp krizi ve felç geçirmemişseniz, sağlıklı bir insansanız ve sadece kolesterolünüz yüksek olduğu için kalp damar hastalıklarından korunmak amacıyla ilaç içiyorsanız sağlığınız tehlikede olabilir.

fen: *isim* Cihanın ya da olayların bir kısmını konu edinen, deneye dayalı yöntemlerden ,gerçeklikten faydalanarak sonuç elde etmeye çalışan düzenli bilgiye denir. Bilim...

Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, başarı için, en hakiki mürşit bilimdir, fendir.

fener: 1. *isim* Şeffaf bir maddeden yapılan ya da bu tür bir madde ile kuşatılmış, içinde ışık kaynağı olan aydınlatma cihazına denir.

Ormandaki bir gezide her olasılığa karşı yanınızda çakmak ve fener olmalı.

2. *isim* Gemilere yol gösteren ışık kulesine denir.

Nasıl yaşayacağım ey deniz senden uzak? Yanıp sönüyor gibi gözlerimde fenerin.

fer: *isim* Parlaklığa denir. Aydınlık...

Kalpte ışık, gözlerde fer, önde oldun sen her sefer ...

feragat: *zarf* Hakkından kendi isteğiyle vazgeçmeye denir.

Şüphesiz, eski binalarda gördüğümüz o süslü aletler, böyle dükkânlarda, bu nezaketle, bu ihtimamla, bu kanaat ve feragatle işlenir, yapılırdı.

ferahlamak: *fiil* Sıkıntısı, tasası dağılmaya denir.

Vapur, rıhtımdan kalkıp da doğru uzaklaşmaya başlayınca yolcuyu geçirmeye gelenler, üzerlerinden ağır bir yük kalkmış gibi ferahladılar.

fermuar: *isim* Elbise, çanta gibi malzemelerde kullanılan, karşılıklı dişleri olan ve bunların üzerinde hareket eden kapatıcıdan oluşan sisteme denir. Cırcır, carcur...

Fermuar ve ayakkabı bağcığı çoktan icat edilmişti ve her ikisi de mükemmel çalışıyordu.

fermuarsız: *sıfat* Elbise, çanta gibi malzemelerde kullanılan, karşılıklı dişleri olan ve bunların üzerinde hareket eden kapatıcıdan oluşan sistem olan fermuarın olmamasına denir.

Başlangıçta "fermuarsız fermuar" diye pazarlanan Velcro zamanla çocuk giyim ürünlerinde kullanılmaya başlandı.

fersah: *isim* Yaklaşık beş kilometreye denk gelen bir uzaklık ölçüsüdür.

Şehirden çıkıp birkaç fersah uzaklaştıktan sonra bir dağ tepesinde birkaç saat geçiren insan, bu zamanlarda fenâ bir rüyâdan uyanır gibi oluyordu.

fersiz: *sıfat* Donuk ya da cansız göze denir.

Fersiz gözlerini iri yapılı kayıkçıya çevirdi.

fes: *isim* Genelde kırmızı renkte, kalın çuhayla yapılmış, püsküllü silindir şeklinde başlığa denir.

Başıma bir fes almıştım da, gelirken yorgunluk almak üzere uğrayım demiştim.

fesli: *isim* Genelde kırmızı renkte, kalın çuhayla yapılmış, püsküllü silindir şeklinde başlığı takana denir.

Üstünde gocuğu, boynuna asılı davuluyla her zamankinden daha heybetli görünen bekçinin ardı sıra, irili ufaklı, entarili takunyalı, fesli takkeli, (...) sözün kısası bin bir biçimde ve kılıkta, her an çoğalan, neşe dolu bir çocuk alayı konağın önünden geçiyor.

findık faresi: *isim* Kemirici familyasından, beyazımsı karna sahip, sırtı boz ,findıklıklara çok zarar veren bir çeşit memeli hayvana denir.

Onu, içimden, pek sevimli bir findık faresine benzetirdim.

fırt: *zarf* Çabucak anlamına gelir. Hemen...

Şehir faresi fırt bodruma, tarla faresi de peşinden...

fırtınacılık: *isim* Masal kahramanları rüzgar ile Akdeniz'in oynadıkları oyuna denir.

Onunla bazen fırtınacılık oynarız.

fırtınalı: *sıfat* Çok rüzgârlı demektir.

Fırtınalı, soğuk, berbat bir kış gecesi...

fısıltı: *isim* Başkalarının duyamayacağı kadar alçak sesle konuşurken çıkan, güçlkle duyulan sese denir.

Kimi ağızlardan bir fısıltı yükseliverdi, saygıyla korku karışımı fısıltılar.

fıstıkçı: *isim* Fıstık yetiştiren veya satan kimseye denir.

Şimdi fıstıkçıların, mısırcıların, dondurmacıların vaktidir.

fıstıklı: isim İçinde fıstık bulunan yiyeceğe denir.

Altına da bir sıra lokum, fıstıklısından!

fidanlaşmak: isim Fidan haline gelmeye denir.

Nisanda fişkırdığı fidanlaştığı görülüyor.

figan: isim Bağırarak ağlama, inlemeye denir.

Saat feryat figan bağırma, haykırmaya başladı.

figüranlık: isim Genellikle sinema ve tiyatrodaki, konuşma gerektirmeyen rollere çıkan kimsenin yaptığı işe denir.

Sinemaya ilk adım attığı yıllarda figüranlık dahil her işi yaptı.

fiil: isim Olumsuz ya da olumlu olarak çekimli şekilde zaman, dilek, istek, kişi belirten sözcüğe denir. Eylem...

Konuşmanın temeli olan fiil ve sıfatları bile öğrenmek istemiyorlar.

fiilen: zarf Gerçekten anlamına gelir.

Harbin fiilen başlaması ise seçim günlerinin arifesine başlıyor.

fiil gövdesi: isim Kökün başka bir yapım eki almış olduğu eyleme denir.

"Uçurtma şenliğine ilgi büyüktü." cümlesindeki altı çizili kelime bir fiil gövdesidir.

fiil kök: isim Fiil soyundan bir kelimenin bölünmeyen anlamlı kısmına denir.

Kimi kökler hem isim hem de fiil kökü olarak kullanılabilirler.

fiil köklü: zarf Fiil soyundan bir kelimenin bölünmeyen anlamlı kısmından oluşan sözcüğe denir.

Fiil köklü olanları mavi sayfaya, isim köklü olanları sarı sayfaya yazınız.

fikir adamı: isim Herhangi bir alandaki düşüncelerine kıymet verilen kimseye denir.

Dünyanın bugünkü medeniyet seviyesine ulaşması için birçok fikir adamının kafa yorduğu muhakkaktır

fikirli: sıfat Herhangi bir konu üzerinde düşüncesi olana denir. Akıllı, düşünceli...

Kim söylüyormuş ki bunu? O zamanki sabit fikirli insanlar!

fil: isim Filgillerin hortumlular grubundan, Asya ve Afrika'nın sıcak yerlerinde yaşayan, çok büyük, derisi kalın hayvana denir.

Ben şapka değil, bir fili sindirmekte olan bir boa yılanı çizmiştim.

file: isim Yün, pamuk vb. ipliklerden düğümlerle oluşmuş ağa denir.

Özel hazırlanmış renkli uçurtmalar, fileler içerisinde sarkan naylon toplar, uçan balonlar, kavrulmuş çekirdek, kabuklu fıstık ve cam kavanozlar içerisinde sarılı kırmızı leblebi şekerleri sergilenirdi.

filiz: isim Tomurcuk ya da tohumdan çıkan taze ve küçük dala denir. Sürgün, ışkın...

Ekin saplarını kanatları ile yere yatırıp kırar, tohumları yer, filizleri söküp yağma ettiğinden çiftçiler tarafından sevilmezler.

filozof: *isim* Varlığı ve bilgiyi bilimsel olarak araştıran bilim dalı olan felsefe ile ilgilenen ve gelişmesi için çalışan kişiye denir. Felsefeci...

Bir filozof dünyaya alışmayı bir türlü beceremez.

filtre: *isim* Bir şeyin içindeki yabancı maddeleri süzerek ayıran alet veya aletlerden oluşan düzeneğe denir.

1000 m² ladin ormanı yılda 32 ton, kayın ormanı 68 ton ve çam ormanı ise 30-40 ton tozu hüp diye emebilir ve havadaki zehirli gazları da filtre eder.

fincan: *isim* Kahve, çay gibi sıcak içecekleri içmek için kullanılan, kulplu, cam veya porselenden yapılmış küçük kaba denir.

Bir çeşit içgüdüyle fincanı alıyor tepside ve hemen dudaklarına götürüyor.

firavun: *isim* Eski Mısır hükümdarlarına verilen unvana denir.

Firavunların yaşamlarını şaşkınlıkla dinleyip zalimliklerine şaşırıp kaldık.

fişman: *isim* Önemsiz görülen, dikkate alınmayan kimse, şeye denir. Filan falan...

Aman efendim, falan yerde, fişman yerde bir düğün var.

fizikçi: *isim* Madde ile enerjinin birbirine etkisiyle cisimlerin kimyevî yapıları bozulmadan biçim, hareket ve durumlarında ortaya çıkan değişiklikleri inceleyen bilim dalı ile uğraşan kimseye denir.

Unutmamalıyız ki aydınlanmamızı sağlayan, ödüllü büyük fizikçi üniversiteden mezun değildi.

fiziki: *sıfat* Madde ile enerjinin birbirine etkisiyle cisimlerin kimyevî yapıları bozulmadan biçim, hareket ve durumlarında ortaya çıkan değişiklikleri inceleyen bilim dalı ile ilgili olandır.

O metni ve haritayı göz önüne alarak Ege ve Karadeniz kıyılarının fiziki yapısını karşılaştırınız.

flüt: *isim* Yan biçimde tutarak çalınan, orkestrada bulunan üflemeli çalgıya denir. Flavta...

Küçükülüğümde kendi kendime müzik aletleri yapardım. Düdük, flüt, kaval, saz gibi...

fobi: *isim* Belirli durum ya da nesnelere karşısında her zaman duyulan çok güçlü korkuya denir. Yılgı...

Fobim, tsunami.

fonksiyon: *isim* Bir kişi ya da bir nesnenin yaptığı işe denir. Görev, işlev...

Zamanla bu odaların yerini "mahalle kahvehaneleri" aldı belki ama onlar bu yardımlaşma fonksiyonunu ne kadar icra edebildiler, orası tartışılır herhalde.

forma: isim Bir kâğıt tabaka üstüne basılan on altı sayfadan oluşan kırılarak yapılmış kitap parçasına denir.

O yıllarda yayımlanan romanlar on altışar sayfalık formalar hâlinde, haftada bir kez, perşembe günleri çıkardı.

formalite: isim Önemsiz görüldüğü hâlde zorunluluğa bağlı olarak yapılan, gerçekte bir amaca hizmet etmeyen gösterme davranışa denir.

Şimdi idareye uğrayıp formaliteleri tamamlayacak, birazdan kapı açılacak, hemşire haber verecek ve ben kalkacağım, annemle kucaklaşıp evin yolunu tutacağım.

formül: 1. isim Bir kuralı, bir olguyu ya da ilkeyi açıklayan semboller takımına denir.

Formüllerle kanıtladığı çalışmalarında açıkça Kopernik'in düşüncelerini savunmaktadır.

2. isim Çıkar yol, tutulan yola denir. Yöntem...

Erkeklerle oranla kütüphaneye çok az gelen yöre kadınlarını kütüphaneye nasıl çekerim diye düşünen Güzelgöz, çok iyi bir formül bulur.

fors: isim Söz geçirirliğe denir. Saygınlık...

"Benim forsum hiçbir çağda geçmez ufaklık." dedi.

forsa: isim Gemilerde kürek çeken tutsak veya hükümlü kimseye denir.

Bu, her gece uykusunda onu kurtarmak için birçok geminin pupa yelken geldiğini gören zavallı eski bir forsasıydı.

fotoğraf çektirmek: isim Başkası tarafından fotoğrafın çekilmesine denir.

Gün bebeğiyle fotoğraf çektirmek istiyordu.

fotosentez: isim Yeşil bitkilerde güneş ışığının etkisi ve klorofilin katalizörlüğü ile su ve karbondioksidin birleşip selüloz, glükoz, früktoz vb. karbonhidratlara çevrilmesi ve bu sırada oksijenin açığa çıkması olayına denir.

Bu milyarda bir; yeryüzünün yaz-bahar olmasına, denizlerin ısınmasına, meyvelerin dallarında pişmesine, ağaçların fotosentez yapmasına, yani yeryüzündeki hayatın sürüp gitmesine yeter.

frekans: isim Şiddete denir. Sıklık ...

Yaşanan mekânların, buradaki sohbet toplantılarının gürültü frekansı biraz yükselirse bunun adı da ortamı "mahalle kahvesine döndürmek" idi.

fukara: isim Yoksula denir. Fakir...

Bizde böyle kral sofraları yok, fukara işi bizimkisi.

fund: isim İki çenekliler sınıfının fundagiller familyasından, kurak ve işlenmemiş topraklarda yetişen ve büyük alanları kaplayan, 500 kadar türü bulunan, çoğu dik çalı veya yarı çalı, az olarak da boyu 2-3 metreyi bulan ağaççık görünüşünde, odunu koyu

kırmızı, kendisi her zaman yeşil ağaçsı bitki.

Tavşanlar, "fundalığa" kaçıştırsa; fundalık nasıl bir yer olabilir, funda nedir?

fundalık: isim İki çenekliler sınıfının fundagiller familyasından, kurak ve işlenmemiş topraklarda yetişen ve büyük alanları kaplayan, 500 kadar türü bulunan, çoğu dik çalı veya yarı çalı, az olarak da boyu 2–3 metreyi bulan ağaççık görünüşünde, odunu koyu kırmızı, kendisi her zaman yeşil ağaçsı bitki ile kaplı yere denir.

Tavşanlar, "fundalığa" kaçıştırsa; fundalık nasıl bir yer olabilir?

futbolcu: isim Futbolu iş edinen kimseye denir.

Futbolcular isteksiz görünüyorlar.

gagacık: isim Genellikle kuşlarda bulunan, ağzın uzantısı olan, küçük, katı ve çıkıntılı organa denir.

Çatlak yumurta dağılıverdi; önce pembe bir gagacık, sonra da çıkmaz mı içinden.

gamsız: sıfat Kaygısı, tasası, sıkıntısı, üzüntüsü olmayana denir.

Bu gibi durumlar da "dünya yansa hasın tütmeyecek" olan yeni apartman hayatının gamsız sakinlerine ithaf olunur!

garanti belgesi: isim Bir alış verişten doğacak zararı karşılamak veya hatalı malı değiştirme imkânı verebilmek amacıyla hazırlanmış belgedir.

Bir ürüne yasal garanti belgesi verilmiyorsa o da ayıplıdır.

gardırop: isim Giysi dolabına denir.

Gardırobumda hiç temiz kıyafetim kalmamış.

gardiyanlık: isim Cezaevlerinde çalışan, oranın düzenini ve tutuklu bulunanların kurallara uymalarını sağlamakla görevlendirilmiş kimsenin yaptığı işe denir.

Ne işiymiş o? Gardiyanlık.

gariban: isim Kimsesiz kimseye denir. Zavallı, garip...

Perdesiz gariban evlerinin pencerelerine perde oluyor.

garson: isim, Pastane, kahvehane, lokanta gibi işletmelerde müşterilerin hizmetini yapan kimseye denir.

Yemek yerken bir garsonun alacalı bulacalı bir köpeği sopayla kovaladığını gördüm.

gayretli: sıfat Çalışkan, çaba gösterene denir.

Ali ve Gülşah gayretli iki öğrenciydi.

gazel: isim 5-10 beyit arasında yazılan, birinci beytinin mısraları birbiriyle, diğer beyitlerinin ikinci mısraları birinci beyitle kafiyeli, genellikle lirik konularda yazılan Divan Edebiyatı nazım şekline denir.

Perde gazelini (özel şiir) okuduktan sonra iyi dileklerini açıklar, bilgi verir ve yanına gelmesi için arkadaşı "Yâr bana bir eğlence!" şeklinde seslenir.

gazete: *isim* Siyaset, spor, ekonomi ve daha başka alanlarda bilgi ve haber vermek amacıyla yorumlu ya da yorumsuz, her gün ya da belirli zaman aralığında yayımlanan yayındır. Halk dilinde gazata...

Özellikle bazı dersler, roman ve gazete okumaya elverişliydi.

gaz lambası: *isim* İçine gaz yağı konularak bir fitil yardımıyla yakılan, şişe ve çeşitli biçimlerdeki ilkel lambaya denir. Gaz...

Babamın bir işareti üzerine ablam eline bir kitap alır; gaz lambasının yanına oturur; bir gece önce bıraktığı yerden okumaya başlardı.

gebermek: *fiil* Sevilmeyen bir kişinin ölümü için kullanılan ifadedir.

Hele yaklaş yanıma, geberdiğin gündür.

gecekondu: *isim* İmar ve yapı yasalarına ters olarak, başkası ya da devlete ait arsa veya araziler üstünde toprak sahibinin rızası ve bilgisi olmadan aceleyle yapılmış eve denir. Kondu...

Aşağıda gecekondu halkının panik içinde koşuştukları bir sırada konukların gelişi anlatılmaktadır.

gecelemek: *zarf* Geceyi bir yerde geçirmeye denir.

Denizli'nin Çal ilçesinde büyüyen 39 yaşındaki Demirciler, ailesine ait bağlarda, üzümleri kurutmak için gecelerken gökyüzüyle haşır neşir olmaya başlamış.

gece yarısı: *isim* Güneşin batışından doğuşuna kadar olan sürenin ortasına denir.

Tam bir saat, on dakika sonra "vakit tam gece yarısı" olacaktı.

gecikmeli: *zarf* Gecikmesi olana denir. Tehirli, rötarlı...

Uçağımız gecikmeli kalktı bu nedenle konferansa yetişemedik.

geçerlilik: *isim* Geçerli olma durumuna denir. Geçerlik...

Bu alfabe günümüzde hâlâ geçerliliğini korumaktadır.

geçersiz: *zarf* Yürürlükten çıkarılmışa denir. Hükümsüz...

3 oy da geçersiz sayıldı.

geçindirmek: *sıfat* Geçinmesini, hayatta kalmasını sağlamaya denir.

Suriye'de hayatımın "çocuklar devri" dediğim yılında açlık ve sefalet faciası arasında kalbimin ortasında dört kişilik ailesini geçindiren dokuz yaşında Rüstem bir acıydı.

geçmişseverlik: *isim* Geçmişteki yaşanan güzelliklere duyulan hasret duygusu ve bunun baskın bir hale gelmesine denir. Nostalji, gündedün...

Geçmişseverlikle suçlanışına bu dizeler karşı çıkıyor.

gedikli: *isim* Bir yere sürekli olarak giden kimseye denir. Müdavim...

Sokaklar gibi, sokakların gediklileri de bir şehrin şahsiyetini yapan belli başlı unsurlardandır.

gelgelelim: *bağlaç* Aralarında zıtlık olan cümleleri bağlantısını kurmaya yarayan söze denir. Ama, fakat, lakin, ne var ki...

Gelgelelim, Bayan Y, Bayan X'ten de kötü çıktı.

gelgit: *isim* Güneş'in ve Ay'ın yer yuvarlağı üzerindeki çekim güçlerinden dolayı deniz yüzeyinde, genellikle ana denizlerde su düzeyinin alçalması, yükselmesi olayına denir. Medcezir...

Hobim ay ile gelgit oynamak.

gelinlik: *isim* Gelinin giysisine denir.

Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü ...

gelip geçici: *sıfat* Sürekli olmayana denir. Kısa süreli...

Köy, dünya durumunu bu gelip geçici, cahil insanların getirdikleri yalan yanlış haberlerle öğrenirdi.

geliştirme: *isim* Gelişmesini sağlamaya denir. Gelişmesine yol açma...

Gelişme bölümünde konu, genellikle düşünceyi geliştirme yollarından yararlanılarak açıklanır.

gelmek: 1. *fiil* Ortaya çıkmak, doğmaktır.

Birden aklıma parlak bir fikir geldi.

2. *fiil* Ulaşmak, varmaktır.

Yıldızlar koştı geldi karanlığı sürüye sürüye ...

3. *fiil* Belli bir zamana ulaşmaktır.

Mevsimler geldi geçti görüşmeyeli ...

4. *zarf* Belli bir süre dolmaktır.

Bu etkinlikte İstiklâl Marşı'nın bir dörtlüğünü, sıramız geldiğinde grup arkadaşlarımızla okuyacağız.

5. *fiil* Etkisini herhangi bir biçimde göstermektir.

Tipi o kadar fazlalaşmıştı ki ilerleyemez hâle geldiler.

gelmiş geçmiş: *sıfat* Bugüne kadar gelmiş olanların hepsine denir.

Sonuç olarak tüm yarışları kazanmaya başladım ve gelmiş geçmiş en iyi motorcularından biri olma unvanını kazandım.

gemicisi: *isim* Gemide çalışan veya gemi işleten kimseye denir.

En şanlı, en meşhur gemicilerindendi.

geminin kıç: *isim* Geminin geri tarafına denir.

Kendini kadırgaya getiren askerlerle beraber büyük geminin kıçına doğru yürüdü.

genel ağ: *isim* Bilgisayar ağlarının bağlanmasıyla oluşan, herhangi bir yöneticisi ve sınırlaması bulunmayan milletlerarası bilgi iletişim ağına denir. İnternet...

Genel ağ ortamından ve basılı kaynaklardan (kitaplar, ansiklopediler vs.) edindiğimiz bilgileri, kendi cümlelerimizle kısa kısa not edelim.

genelge: *isim* Kanun ve yönetmeliklerin nasıl uygulanacağı konusunda yol göstermek, herhangi bir konuda bilgilendirmek, önemli olduğunu belirtmek için ilgililere gönderilen resmi yazıya denir. Tamim, sirküler...

Genelge'deki "Milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır." sözüyle kurtuluşun yolunu gösteren meşaleyi yakmış olur.

genelleşmek: *fiil* Genel duruma gelmeye denir. Genel bir durum almak, taammüm etmek...

Kuş gözlemcileri genelleşmiş ve özelleşmiş olanlar olarak ikiye ayrılabilirler.

general: *isim* Hava ve kara kuvvetlerinde albaylıktan rütbesinden sonra gelip ve mareşallik rütbesine kadar olan rütbece yüksek subayların genel adına denir.

1916 yılında da general olur.

genişletmek: *sıfat* Daha fazla bilgisi ve görüşü olacak duruma getirmektir.

Kitap, yaşamı genişleten öğelerin başında gelir.

genişlik: *isim* Geniş olma durumuna denir. Bir şeyin iki yanı arasındaki uzaklık, en, arz...

Bu tür 100 metre uzunluğunda ve 2 metre genişliktedir.

geniş ünlü: *isim* Alt çenenin açılmasıyla oluşan ünlü harfe denir. "a, e, o, ö."

Geniş ünlülerden a, e ünlüleriyle biten bir fiile -yor eki getirildiğinde geniş ünlüler daralarak ı, i, u ü ünlülerinden birine dönüşür.

geometri: *isim* Yüzey, çizgi, nokta, açı ve cisimlerin birbirleriyle ilişkilerini, niteliklerini, ölçümlerini inceleyen matematik dalına denir. Hendese...

Şekillerin geometrisi gövdem her yerim...

geometrik: *sıfat* Yüzey, çizgi, nokta, açı ve cisimlerin birbirleriyle ilişkilerini, niteliklerini, ölçümlerini inceleyen matematik alanından geometri ile ilgili olana denir. Hendesesi...

Toprak yüzeyinde geometrik biçimde yontulmuş büyük taşlar görünüyordu.

gerçekleşivermek: *fiil* Hızlıca, hemen gerçekleşmeye denir.

Bu dilekler, isteklerin kabul edildiği bir saate rastlamış olmalı ki hemen gerçekleşivermiş.

gerçekleştirivermek: *fiil* Hızlıca, hemen gerçekleştirilmeye denir.

Çıkınca dinlediğim kahramanlık menkabeleri ise bu hülyamı daha ilk adımdan itibaren sanki gerçekleştirivermişti.

gerçekten: *zarf* Gerçek olacak biçimde demektir. Cidden, hakikaten, sahi...

Bilim acaba gerçekten senin sandığın şey mi?

gerçeküstü: *sıfat* Gerçeği aşan, gerçeğin üstündeki gerçeğe denir. Sürrealite...

Metindeki kahramanlar gerçeküstü varlıklardır.

gerdan: *isim* Vücudun omuzlarla baş arasında kalan ön bölümüne denir.

Gerdanından, alınından, kollarından ve kulaklarından biçim biçim, sürü sürü altınlar sallanan kara çarşafı, kara çatık kaşlı, kara iri benli bir kadın göğsüne bastırıldı.

gerdanlık: *isim* Genellikle kıymetli taş ve madenlerden ya da altın para kullanılarak yapılmış, boyna takılarak kullanılan takıya denir.

Gerdanlık mı?

—*Hayır, gardiyanlık!*

gerçekçelendirmek: *zarf* Gerektirici sebebi olan bir duruma getirmeye denir. Sebep göstermek...

Metnin verilen ilkelere uyup uymadığını gerçekçelendirerek yazınız.

gereklilik: *isim* Zorunluluğa denir.

Toplum, yeniliklerin gerekliliğini zamanla anlıyordu.

gereksinme: *isim* İhtiyaç duymaya denir. İhtiyacı olma...

Babamın küçük kitaplığı, aslında benim duyduğum gereksinmeyi karşılamaktan uzaktı.

gergedan böceği: *isim* Boyu dört santimetreye yakın, erkeğinde sert boynuz olan ve kurtçuk dönemini ağaç kökü kemirmeyle geçiren kın kanatlara sahip böceğe denir.

Şaşıracaksınız ama gergedan böceği ...

gergef: *isim* Üstüne kumaşın gerilmesiyle nakış işlemeye yarayan, genellikle dikdörtgen şeklinde olan çerçeveye denir.

Anadolu kadını, tezgâhının, gergefının başına oturmaya görsün, bir kitap dokur, bu kitabı ancak o dilden anlayan okur.

gergin: *sıfat* Huzursuz durumda olana denir.

Her hadisenin rüzgârı onun gergin sınırlarını derin derin sarsmıştır.

gerginlik: *isim* Çekilebileceği kadar çekilmiş, uzayabileceği kadar uzamış olup olabileceği en düz durumda olma durumuna denir.

Kapalı ucundaki zarın gerginliği iyi ayarlanmalıdır.

geri kalmışlık: *isim* Az gelişmişliğe denir.

Biliyordu ki gelişmemiş uluslar, yüzyıllar boyu çağdaş uygarlığı ve bu uygarlığın teknolojisini reddeden yetersiz yöneticilerin elinde ve geri kalmışlığın karanlık çukurunda boğulup tükenirler.

gerili: *zarf* Belirli bir uzama ile çekilmiş olana denir.

Gerili iken ses vermeyen zar ayarı, parmak ucu ile yavaş yavaş bastırıp gevşetilerek

yapılır.

gerinmek: *fiil* Kolları açarak gövdeyi gergin bir duruma sokmaya denir.

Bunlar kış uykusuna yattıkları zaman ara sıra uyanırsalar, gerinseler de havalar ısınincaya kadar beklerler.

getirmek: *fiil* Bir şeyi yanında veya üstünde bulundurmadır.

Ben ödevimi getirdim, seninki nerede?

geveze: *isim* Gereksiz, amaçsız fazlaca konuşana denir. Çenesi düşük, çaçaron...

Kaplumbağa geveze mi geveze...

gevezelik: *isim* Çok konuşmaya denir. Zevzeklik, lafazanlık...

"Gevezeliği bırak da, şapkamı getir içeriden." dedi.

gevezelik etmek: *fiil* Saçma sapan, gereksiz konuşmaya denir. Zevzeklik etmek...

Mektup getirdiği kişilerle gevezelik etmek de hoşuna gidiyordu.

gevrek: *sıfat* Şen, neşeli demektir.

Durmadan, dinlenmeden, nefes almadan, yanakları sevincinden pembe pembe, dudakları taze, gevrek, billur sesiyle sürekli konuşuyordu.

gevşetici: *sıfat* Rahat hareket etmeyi sağlayan anlamına gelir.

Bizce zaman ölçüsü, geniş asırların gevşetici zihniyetine göre değil; asrımızın sürat ve hareket kavramına göre düşünülmelidir.

gevşetmek: *fiil* Rahatlatmak, sakinleştirmektir.

Kur'ân'ın o âhengi hastanın âsâbını gevşetti.

geyik: *isim* Erkek cinsinin başında çatallı ve uzunca boynuzu bulunan memeli hayvana denir.

Tilki böyle söyleyince geyik inanıverdi.

gezginci: *sıfat* Gezerek iş görene denir. Gezici, seyyar...

Gezginci satıcıların mesai saati...

gezici kütüphane: *isim* Eğitim ve öğretim maksadıyla halkın yanına götürülen kitaplık hizmetine denir.

Bu haber sonrasında, dünyada ve Türkiye'de ilk defa yapılan "eşek sırtında köylere gezici kütüphane hizmeti götürülmesi" uygulaması büyük bir ilgi uyandırır.

gezici kuş: *isim* Kuluçkada bulunduğu yerden farklı yönlere doğru kısmen ayrılan kuşlara denir.

Kargagiller ailesinden, geniş kanatlı, kalın ve sivri gagalı, kuvvetli ayaklı, yarı yırtıcı, gezici ve ötücü kuşların genel adıdır.

gezi yazısı: *isim* Gezip görme sonucu o yerlerin özelliklerini, insanların yaşam tarzlarını, kültüründen bahseden düzyazıya denir.

Okuduğumuz özellik gezi yazısına aitse karşısına onay (✓) işareti, değilse çarpı (X) işareti koyalım.

gezmek: *fiil* Herhangi bir biçimde gezinmektir. Dolaşmak...

Burun ameliyatı olunca bir hafta sargılı gezdim.

gıcıklamak: *sıfat* Rahatsız etmeye denir.

Çıtır çıtır kopan güller kulağı gıcıklayan bir ses çıkarıyorlar.

gıcılama: *fiil* Sert nesnelere birbirine sürtünmesi sonucu ses çıkarmasıdır.

Uzun kavak gıcım gıcım gıcılar ...

gıcırdamak: *fiil* Gıcır gıcır ses çıkarmaya denir. Gıcırta çıkarmak.

Boğazım az yağlandığı için gıcırda.

gıcırtili: *sıfat* Birbirine sürtme sonucu "gıcır" şeklinde ses çıkaran nesnelere denir.

Alışveriş arabalarının çıkardığı o gıcırtili ses, günün indirimli ürününü tekrar tekrar anons eden mekanik ses, kasadaki işlem sesleri...

gık: *isim* "Ses çıkmasına meydan vermemek" anlamına gelen gık dedirtmemek, gıkı çıkmamak deyimlerinde geçen söze denir.

Gık diyemedi.

gırtlak: *isim* Nefes borusunun üst kısmına denir. Ümük, hançere...

Portakal bahçelerine dalmış; göğsünde bir katılık, gırtlakta lokmasını yutamamış gibi bir sert düğüm, hep susuyordu.

gidermek: *fiil* Ortadan kaldırmaya denir.

Öyle ki bir bakraç ayran, koca bir ordunun susuzluğunu giderir.

gidip gelmek: *sıfat* Farklı durumlar arasında geçiş yapma anlamına gelir.

Kızıl ile sarı arasında gidip gelen gökyüzü, bir an kanat sesleriyle karışıyor; sonra yine sükûnet buluyor.

girintisiz: *sıfat* Düz bir yüzeyde bulunan, içeri girmiş bölümü bulunmayana denir.

Akdeniz köpük köpük bir harita çizerken, Ege Karadeniz'in girintisiz kıyılarını kıskanır.

girişken: *sıfat* Bir işe korkmadan girebilen, yardımsız iş, uğraş oluşturabilen, diğer insanlarla kolay ilişki kurabilene denir. Girişkin...

Girişken insan işsiz kalmaz.

gişe: *isim* Mağaza, banka, sinema, istasyon ve bazı giriş kapılarında para ya da bilet alıp verilen, çoğu küçükçe yapılmış pencere şeklindeki yerdir. Şalter...

Aynı filmde Kemal Sunal ile müthiş bir ikili oluşturdu ve o yıllarda büyük gişe hâsılatı yapan "Süt Kardeşler, Şabanoglu Şaban, Tosun Paşa, Kibar Feyzo, Çöpçüler Kralı ve Davaro" gibi filmlerde oynadı.

giydirmek: *fiil* Giyme işini yaptırmaya denir.

Eğer hiç konuşmaksızın, bir kelime bile kullanmaksızın on bir kazağı örer ve kuğulara giydirirsen onlar derhal eskisi gibi insan olurlar.

giyim kuşam: isim Giyeceklere denir. Giysiler, üst baş...

Kitap, 17. yüzyılda ve komşu ülkelerdeki toplumsal ilişkiler, mimari yapılar ve giyim kuşama ilişkin çok geniş bir görünüm sunar.

giz: isim Bazı tarafları ya da varlığı ortaya konulmak istenmeyen, gizli tutulan, gizli olan şeye denir. Sır...

Bu giz, bu kapalılık sende oldukça hep yalnız kalacaksın çocukların yanında.

gizemli: sıfat Bazı tarafları ya da varlığı ortaya konulmak istenmeyen, gizli özellikte olana denir. Esrarengiz, sırlı...

Farklı kültürlerden ve dinlerden insanların yan yana dostluk ve barış içinde yaşadığı bu gizemli güneydoğu kenti her mevsim gezilebilir.

gizil: sıfat Henüz varlığı meydana çıkmamış, gizli kalmış olana denir. Potansiyel...

Oyuncakların gizil dilini bilersen de çocukluğun altın çağı bir daha yaşanmayacak.

gizli oy: isim Kimse görmeden, tek başına oy kullanma yöntemidir.

Gizli oyla seçim yapılacağını unutmuş gibiydi.

gocuk: isim İçi kürk, pelüş vb.nden yapılan kalın cekete denir.

Üstünde gocuğu, boynuna asılı davuluyla her zamankinden daha heybetli görünen bekçinin ardi sıra, irili ufaklı, entarili takunyalı, (...) sözün kısası bin bir biçimde ve kılıkta, her an çoğalan, neşe dolu bir çocuk alayı konağın önünden geçiyor.

golf: isim Açık, geniş çimenlerle kaplı bir alanda, küçük bir topu özel yapılmış sopalarla ilerletip bir deliğe sokmayı amaçlayan oyundur.

Onların düzeyine iniyordum. Briç, diyordum, golf, politika, kravat miravat.

gonca: isim Daha açılmamış ya da açılması yakın olan çiçektir. Tomurcuk...

Bir dalda yedi sekiz gonca açmış bulunuyor.

göbekli: isim Yaprakları büyüüp sıklaşmış marul, lahanadır.

Hadi hadi bulalım, başında marulcular olur, şöyle iri göbektisinden alır yeriz.

göçmek: fiil Bazı hayvanların sıcak iklimli ülkelere gitmesine denir.

Burası da elden çıktı, göçelim diyecekler.

göçmen: 1. fiil Memleketinden ayrılarak yerleşme amacıyla başka memlekete giden aile, kişi veya topluluktur.

Tanıdığınız insanların farklılıklarından dolayı (örneğin solak olmak, göçmen olmak, çok zayıf ya da çok kilolu olmak, çok çekingen olmak vb.) toplum içinde sorun yaşadığı oldu mu?

2. sıfat Sıcak iklimli ülkelere giden hayvana denir.

Göçmen kuşlar artık gelmiyor, her yıl 40 bin tür yok oluyor.

gök bilimci: isim Gök bilimiyle uğraşan bilgine denir. Astronom...

Dünya'ya benzerliği ve yüzey şekillerinin sürekli değişmesinden ötürü her zaman gök bilimcilerin ilgisini çekmektedir yani benim de.

gökçe: isim Güzel, hoş a gidene denir.

Hangi anı gökçe dedem?

gökçek: isim Güzel, sevimli olana denir.

Attığın her tohum gökçek ...

gökdelen: isim Yirmi ve yirmiden fazla katlı yapıya denir. Göktırmalayan...

Dev gökdelenlerin arasından süzölen güneş ışığı caddeyi aydınlatıyordu.

gökdoğan: isim Kuzey yarım kürede yaşayan bir tür göçmen kuştur.

Kuşlar arasında en hızlı uçan, gökdoğan.

gölcük: isim Sulamak maksadıyla birikmiş suların genellikle bir setin ardında toplandığı küçükçe göle denir. Gölek, büvet ...

Fabrika enkazı taşınınca yerine yağmur sularının doldurduğu bir gölcük yerleşti.

gölet: isim Sulamak maksadıyla birikmiş suların genellikle bir setin ardında toplandığı küçükçe göle denir. Gölek, büvet...

Ovada küçük göletler var.

gölgeli: sıfat Gölge altında olana denir.

Gölgeli yoldan eve doğru koştum.

gölgelik: isim Gölge altında bulunan yere denir.

Beş kuğu da kanatlarını açarak salın üzerine bir gölgelik oluşturdular.

gömlekli: isim Gömleği olana denir.

Siyah saten gömlekli, beyaz yakalı, saf kız çocuğunu hatırlatıyordu.

gömülüvermek: fiil Çabucak veya kısa sürede bir şeyin derinliğine inmeye denir.

Çaylar tazelendi, sigaralar yakıldı ve şaşırtıcı bir hızla gömülüverdi kuaför salonu her zamanki rahatına.

gönderici: isim Posta ile paket, telgraf, mektup vb. gönderen kimsedir.

Metnin sağ alt bölümünde göndericinin ismi bulunmaktadır.

gönderim yapmak: fiil Konuşurken ya da yazarken başka kaynak veya olaylarla bağlantı kurmaya denir.

Şair, "Ölüm bin kez bizimle / Nötrona atoma gerek yok" dizelerinde dünya tarihindeki önemli bir olaya gönderim yapmaktadır.

göndermek: fiil Bir yere ulaştırmaktır. Yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak, irsal etmek ...

Çalışmanızı elektronik postayla bir arkadaşınıza gönderiniz.

gönençli: *zarf* Rahat, iyi bir hayatı olana denir. Müreffeh, refahlı, varlıklı...

Ne denli zengin ve gönençli olursa olsun, bağımsızlıktan yoksun bir ulus, uygar bir insanlık önünde uşaklıktan öteye gidemez.

gönlün pasını silmek: *fiil* Güzel duyguların ortaya çıkmasına denir.

Küçücük bir serçenin narin sesi, gönlümüzün pasını siliyordu ve kıştan kalmış son soğuk da sıranın kendisine gelmesini bekliyordu...

gönüldaş: *isim* Duyguları aynı olanlardan her birine denir. Candan dost...

Yiğitler terkilerine kadınlarını, gönüldaşlarını almışlar.

gönülsüz: *zarf* İsteği, arzusu olmaksızın demektir. İstemeyerek...

Olur, dedi ama gönülsüz...

gördürmek: *fiil* Bir işi başkasına yaptırmaya denir.

Öyle garip bir güveni, kuvveti vardı ki insan bu çocuğa bir iş gördürmeden mümkün değil bir şey veremezdi.

görelilik: *isim* Uygunluk demektir.

Çocuğa görelilik ilkesi çocuğun özelliklerini ön plana alan bir eğitim faaliyetine ağırlık verilmesini esas almıştır.

görevsiz: *sıfat* Bir görevi bulunmayana denir.

Görevsiz, ödevsiz hayat nasıl olurdu?

görgülü: *sıfat* Bir toplumda olan ve uyulması gerekli incelik ve saygı belirten davranışlarda bulunana denir. Terbiyeli...

Bildiğini iyi bilen, görgülü, kendine güveni tam olan bir erkekti.

görünmek: *fiil* Görülür duruma gelmektir. Görülür olmak, gözükmek...

İşte bu sırada, ta karşiki tepelerden omzunda ayran bakracı, ak saçlı bir nine görünür.

görünür: *sıfat* Görünen, gözle görülebilene denir.

Bütün bunlar görünürde pazarlama taktiği ama aslında bir acındırma, kandırma seansı idi.

görünüş: *isim* Gözün ilk görüşte ya da aklın direkt algıladığıdır.

Bu müzik aletinin dış görünüşünü, müzik türünü ve daha çok hangi yörelerde çalındığını onun ağzından anlatınız.

görüşmeci: *isim* Görüşme yapan kimseye denir.

Görüşmeci, görüşme yapacağı kişi hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olur.

görüşmek: *fiil* Buluşup konuşmaktır. Konuşup sohbet etmek...

Herhalde akşam görüşürüz.

gösterge: *isim* Bir şeyin varlığını gösteren belirtiyeye denir. İşaret, im, iz...

Buğdayı çiftçinin yetiştirmesi, onu değirmencinin öğüterek un yapması, ekmeği fırıncının üretmesi iş bölümünün göstergesidir.

gösterici: *isim* Gösterme işini yapana denir. Gösteren kimse veya şey...

Elbette güneş yön göstericidir, ancak ormanın kimi bölgelerinde onu gün boyunca görmeyebilirsiniz.

gösterim: *isim* Konser, sinema, tiyatro gibi sanat dallarında yapılan her bir gösteriye denir. Seans...

Bu film gelecek hafta gösterime girecek.

gösteriş: *isim* Başkalarına kendini beğendirmek amacıyla kişinin yaptığı yapay davranışa denir. Çalım, alım çalım, kurum...

Yalınlık; anlatımın süsten, gösterişten, özentiden, basmakalıp söyleyişlerden uzak olması niteliğidir.

gösterişsiz: *sıfat* İçten gelerek yapıлана denir. Mütevazı, doğal, samimi ...

Yalınlık; süssüz, sanatsız, gösterişsiz, dolambaçlı yollara başvurmadan doğrudan anlatımı ifade etmektedir.

göstermelik: *sıfat* Gerekli olduğu için değil, iş olsun diye yapıлана denir.

En dipte köşeleme kurulmuş bir hayal perdesi, altmış santimetrekarelik bir bölümünde göstermelik bir arslan gölgesi var.

götürüvermek: *fiil* Hızlı bir şekilde götürmektir.

Siz de bu yoldan götürüverin.

göz: *isim* Görme organına denir. Basar, yoz...

Gülen insanların gözlerinde yıldızlar parlar.

göz alıcı: *sıfat* Güzellik bakımından ilgi çekene denir. Alımlı ...

Göz alıcı tüyleri olan kuşları hayal et.

gözcülük: *isim* Gözleme veya gözetleme işine denir.

Küçük çocuk kampta gözcülük yapıyordu.

göz değdirmek: *isim* Kötülük ya da uğursuzluk getirdiğine inanılan hayran veya kıskanç bakışlarla kötü bir hale düşürmeye denir.

Neokesaria halkı tarafından, nazar değdirmek deyiimi göz değdirmek göz takmak olarak da kullanılmaktadır.

göz değmemek: *sıfat* Görülmemiş, bilinmemiş demektir.

Köprüler kurarım okyanuslar üstüne göz değmemiş ülkelere yolculuklar yaparım.

gözetlemek: *fiil* Birisine ya da bir şeye ona belli etmeden gizlice bakmaya denir. Dikizlemek...

Ben devamlı onları gözetlerim.

göz kapağı: *isim* Göz yuvarlarının ön tarafında yer alan, birbirlerine yaklaşp gözü kapatan, kenarlarında kirpiklerin olduğu koruyucu organa denir.

Göz kapaklarımı bin güçlükle açık tutabiliyorum.

gözlükçü: *isim* Gözlük satan veya onaran kimseye denir.

Gözlükçüye uğrayıp hemen geliyorum.

göz önü: *isim* Görülebilen yakın yerdir.

Kadınların kurs için kütüphaneyi kullandığı vakitlerde göz önüne dikiş nakış, moda, yemek yapımı ve çocuk bakımı ile ilgili kitap ve dergiler konarak, kadınlara ilgi alanlarına ve ihtiyaçlarına yönelik kaynaklar sunulur.

göz önünde canlanmak: *sıfat* Anlatılanları sanki görüyormuş, yaşıyormuş gibi göz önüne getirmeye denir.

Şiiri okuduğunuzda gözünüzün önünde canlanan vatan/memleket görünümü nasıl?

gözünden okunmak: *fiil* Düşüncelerini bakışlarından anlamaktır.

Girer, cimriliği gözünden okunur.

granit: *isim* Feldspat, ortoklaz, kuvars ve mika minerallerinden birleşmiş çeşitli renkte, billur gibi, sert bir kayaç türüdür.

Yirmi senenin yazları, kışları, rüzgârları, fırtınaları, güneşleri onun granit vücudunu eritemedi.

gri: *isim* Kül renginde olana denir. Boz renk, demir rengi, demirî...

Türkçede boz renk, Avrupalıların gri rengine karşılıktır.

grupça: *zarf* Grupla birlikte demektir.

Grupça yazdığınız metne göre aşağıdaki cümleyi tamamlayınız.

gruplandırmak: *fiil* Ortak özellikleri olan varlıklara ayırmaktır. Gruplar hâline getirmek...

Ninenin istedikleri ve torununun önerdiği yiyecekleri gruplandırınız.

guguk kuşu: *isim* Genelde Avrupa'da bulunan, dişileri diğer kuşların yuvasına yumurta yaparak yavrularını onlara gördüren, gri sırtlı, kahverengi beyaz çizgili karınlı, 35 cm boyunda, böcek yiyen bir kuştur.

Bu öğüdümü tutmazsanız, önümüzdeki ilkbaharda guguk kuşlarının ötüşünü duymak size nasip olmayacaktır.

gurbetçi: *isim* Doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer olan gurbete giden ve geçimini orada kazanana denir.

Şehir, kaybettiği topraklardan gelen insanlarla dolu âdeta bir "göçmenler ve gurbetçiler" yurdudur.

gururu incinmek: *fiil* Küçük düşmek, hakarete uğramaktır. Onuru kırılmak...

Gururu incinmişti, içi yanıyordu.

gücendirmek: *sıfat* Birinin, beklenilmeyen bir davranış veya söz karşısında kırgınlık duymasına sebep olmaktır. İncitmek, gönlünü kırmak...

Bir de tembellik yapmak uğruna dostlarını gücendiren saatin verdiği zararlar vardı.

gücenmek: *fiil* Bir kişinin beklenmedik bir davranışı ya da sözü karşısında üzüntü yaşamaktır. Kırılmak...

Önce bunu bir artist kaprisi sanan gücenir gibi oluyor hatta öfkeleniyor.

güç almak: *fiil* Destek almaya denir.

Türk psikiyatrisinin geçmişinden güç alarak hiç vakit kaybetmeden çalışmaya başladı.

güçsüz: *zarf* Gücü olmayana denir. Âciz...

Yaşlılık yüzünden güçsüz kalmıştı.

güçsüzlük: *isim* Gücün yetersiz olma durumudur. Kuvvetsizlik, acizlik, iktidarsızlık...

Yabancı bir devletin koruyuculuğunu ve kollayıcılığını istemek, insanlık niteliklerinden yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği benimsemekten başka bir şey değildir.

güdülemek: *fiil* Amaçlanan davranışa yönelirken bireye güç vermektir. Hedefe yoğunlaştırmak...

Merak insanı öğrenmeye, bilmeye, tanımaya hazır hale getirir, güdüler.

güdümlü: *isim* Yönetme işine denir. İdare...

Açıkladığım bilgilere ve gözlem sonuçlarına göre üç türlü karar ortaya atılmıştı: Birincisi, koruyuculuğunu istemek, ikincisi, güdümlü istemek. (...) Üçüncü karar, bölgesel kurtuluş yollarına yönelikti.

gügüm: *isim* Yandan kulplu, boynu uzun, genellikle bakırdan su kabına denir.

Sırtlarında kocaman gügümleri, ellerinde pırıl pırıl bardakları ve zilli, boncuklu ibrikleriyle bu şerbetçiler ne kadar da güzeldir!

güldürmek: *fiil* Gülmesine sebep olmaktır.

Dalgınlığım onları güldürmeyecek.

güldürücü: *sıfat* Gülmeyi sağlayana denir. Gülmeye yol açan, komik...

Özlü bir anlatımı olan, nükteli ve güldürücü kısa hikâyelere fıkra denir.

güle güle: *zarf* Mutlu bir yaşam sürerek, gönül ferahlığı ile (otur, giy, büyüt, kullan vb.)" anlamlarına gelen iyi dilek sözüdür.

Karagözüm, "Güle güle başında paralansın!" demek yok mu?

güle oynaya: *zarf* Sevinerek, neşe ile demektir.

İnsan, kendi hazırladığı acı sona güle oynaya gidiyor!

gül ibikli: *sıfat* Horoz, hindi vb.nin tepesinde bulunan gül renginde deri uzantısının bulunmasına denir.

Onun çocukluğu boyunca bir tek oyunağı oldu: Bir horoz, gül ibikli bir horoz!

gül kurusu: *isim* Kurutulmuş gül yaprağıdır.

Gül kurusu rengindeki elbisesini giydi.

gülle: *isim* Önceleri demir ya da som taş, yuvarlak şekilde yapılyorken, şimdi ise çelik silindir şeklinde, bir ucu sivrice olan top mermisine denir.

Bir cepbane sandığıı veya bir gülleyi omuzlayarak (...) dik merdivenlere doğru ilerliyor.

gülmek: *fiil* Hoşa ya da tuhafına giden durumlar için, olaylar karşısında insanın genellikle sesli olarak duygusunu açığa çıkarması eylemidir.

Kelebeğe kar tanesi sevgiyle gülmüştü.

gül suyu: *isim* Gül yağı çıkarılırken yan ürün olarak elde edilen renksiz ve kokulu sıvıya denir.

Sabah çiğlerinde gül suyu edası var.

gül yağı: *isim* Güllerin süzgeçten geçirilmesiyle yapılan gül suyunun üzerinde toplanan gül kokulu yağa denir.

Gülleri üstlerindeki sabah çiği kurumadan toplayıp acele imbiğe götürmek en iyi gül yağı almanın tek çaresidir.

gümbür gümbür: *zarf* Büyük bir gürültü ile demektir.

Bidon gümbür gümbür yuvarlandı.

gümrük: *isim* Sınır kapılarında denetim ve gözetim işlerinin yapıldığı yere denir.

İyi bir eğitim almış olan Ali Rıza Efendi gümrük memurluğu yapmıştır.

gün batımı: *isim* Güneşin ufukta kaybolmasına, batmasına denir. Gurup...

Güneş'e yakın olduğu için de bu gezegen gün doğumu sırasında Güneş'ten önce doğan bir sabah yıldızı ya da gün batımında Güneş'ten sonra batan bir akşam yıldızı olarak görülebilir.

gün boyu: *zarf* Bütün güne denir.

Evin -e hâli, gün boyu, / Ha gayret emektar deve!

günden güne: *zarf* Gün geçtikçe demektir. Gittikçe, gün günden...

İnsanın düşüncelerinde günden güne değişiklikler görülebilir.

gün doğumu: *isim* Güneş'in doğduğu zamana denir.

Güneş'e yakın olduğu için de bu gezegen gün doğumu sırasında Güneş'ten önce doğan bir sabah yıldızı ya da gün batımında Güneş'ten sonra batan bir akşam yıldızı olarak görülebilir.

gündüzlü: *sıfat* Okula gündüz giden, yatılı olmayan öğrenciye denir. Yatısız, nehari...

Artık gündüzlü öğrenci olarak gidiyordum.

güneş enerjisi: isim Güneş çekirdeğinde bulunan füzyon süreci sonunda ortaya çıkan ışına enerjisidir.

Hatırlıyorum da ilk kez güneş enerjisi ile çalışan bir hesap makinesi gördüğümde ne kadar şaşırmıştım.

güneşlendirmek: isim Güneşin ısısından ve ışığından yararlanmasını sağlamaktır.

Havanın güzel ve güneşli olduğu günler, balkonu güneş gören insanlar, hayvanlarını güneşlendirmek için balkona çıkartırlardı, güneşi iyi alamayan dairedekiler ise bahçeye indirirlerdi.

güneş pili: isim Güneşin ışığından üretilen enerjinin direkt olarak elektrik enerjisine dönüşmesini sağlayan cihaza denir.

Güneş pili hücrelerinin üst tabakaları çatlamaların, kırılmaların ve enerji kaybının önlenmesi için yansımaya önleyici kaplama ve korumalardan oluşur.

güneş saati: isim Bir düzlem merkezine yerleştirilmiş bir çubuğun, bu düzlem üstüne farklı zamanlarda düşen gölgesine bakılmak suretiyle saati gösterecek bölümlerin çizildiği araca denir.

Aralarında minicik kıymetli taşlarla süslü kol ve cep saatleri, (...) güneş saatleri, tahtadan, taştan ya da camdan yapılmış çeşit çeşit saat ve akan bir suyun şırlıtısıyla çalışan saatler göze çarpıyordu ...

güneş sistemi: isim Gezegenler, güneş ve kuyruklu yıldızların meydana getirdikleri dizgeye denir.

Güneş Sistemi'ndeki en büyük gezegen Jüpiter'dir.

güneydoğu: isim Güneyle doğu arasındaki yöne denir.

Farklı kültürlerden ve dinlerden insanların yan yana dostluk ve barış içinde yaşadığı bu gizemli güneydoğu kenti her mevsim gezilebilir.

günüşiği: isim Aydınlık demektir.

Ayvalara sindi gün ışığı.

günlerce: zarf Pek çok gün boyunca demektir.

Günlerce çalışmaya dayanır, at üstünde yorulmadan uzak yerlere gidebilirdi.

günübirlik: sıfat Rastgele, gelişigüzel demektir.

Köşe yazıları, gündelik konularla ilgili "günübirlik" yazılardır.

güpegündüz: zarf Havanın en aydınlık olduğu zaman dilimine denir. Dalgündüz...

O gün güpegündüz İstanbul'un üstünde düşman tayyareleri dolaştılar.

gürbüz: sıfat Sağlam, güçlü ve gelişmişe denir.

Toprağını bulmuş gürbüz fidanlar gibi ruhumuzun da birden yeşerip filizlenmesini istiyorsak kitapların ruh doyurucu zevkinden kendimizi yoksun bırakmamalıyız.

güreşmek: *fiil* İki kişinin türlü oyunlarla birbirinin sırtını yere getirmek için çalışmasına denir.

Tıpkı güreşir gibi boğaz boğaza geldiler.

gürgen: *isim* En çok Karadeniz kıyılarındaki ormanlarda yetişen, değerli kerestesi olan ağaç türüdür.

Gerçekten orman deyince çağıl çağıl akan dereler, cıvı cıvı ötüşen kuşlar, ıslıl ıslıl kaynayan pınarlar, nihayet saçlarını yele vermiş çam ağaçları, meşeler, gürgenler düşer hayal aynamıza...

gürül gürül: *zarf* Akan şeylerin bol ve gür ses çıkarmasıdır.

Sevgi dağlardan gürül gürül akan bir suya benzer.

gürültülü: *sıfat* Aralarında uyum bulunmayan düzensiz seslerin bulunduğu ortama ya da duruma denir.

Lalam beni uyandırıp yine kolumdan tutuyor; ayaklarım uyku sersemliği ile kaldırım taşlarına takıla takıla, aynı gürültülü yollardan eve dönüyor.

gütmek: *sıfat* Bir düşünceyi veya bir ilkeyi gerçekleştirmeye çalışmaktır.

Fabl, sonunda ders verme amacı güden, düşündüren ve genellikle şiir biçiminde yazılan öykülerdir.

güvenç: *isim* Güvenme duygusuna denir. İtimat...

O, milletine olan inancını ve güvencini şu sözlerle ifade eder.

güvenlik görevlisi: *isim* Güvenliği sağlamakla görevli kimseye denir.

Oturduğumuz sitenin güvenlik görevlisi değişti.

güvensizlik: *isim* Çekinme, korku olmadan ve şüphe duymadan bağlanma ve inanma duygusunun olmaması durumudur. İtimatsızlık...

Başkalarına duyduğu bu güvensizliğin nedeni, kendini bildi bileli orman halkından kimsenin ona iyi davranmamış olmasıymış.

güya: *zarf* Sanki demektir. Sözde...

(Güya nefes nefese) Öğretmenim, affedersiniz, biraz geciktim.

güzelleştirmek: *sıfat* Güzellik katmaktır. Güzellik kazandırmak...

Şehri güzelleştiren palmiyeleri bahçemde görmek istedim.

haber bülteni: *isim* Radyo, televizyon ve haber ajanslarının günün iç ve dış olayları hakkında halkı bilgilendirmek maksadıyla yayımladıkları kısa metne denir.

Evde sessizlik talep edilen saatler yalnızca sabahları yataktan kalkmadan küçük pilli radyodan dinlediği, cızırtılı haberleri ve akşam radyo haber bülteni saatleriydi.

haberdar olmak: *fiil* Bilgi edinmektir. Haber almak...

1957 yılında Hayat Mecmuasında, "Köylere Giden Kitaplık" diye bir yazı yayınlanır ve

bu olaydan bakanlık yetkilileri de haberdar olur.

haberleşmek: *fiil* Karşılıklı olarak bir durumu, haberi iletme. Karşılıklı şekilde haber alıp vermek, muhabere etmek...

Dünyanın her tarafıyla haberleşiyoruz, cep telefonları sayesinde.

hacimli: *isim* Büyükçe olan ve fazla yer kaplayan demektir.

İçinizde en yaşlılardan biri benim, aynı zamanda en hacimli, en kalın olanı da...

hademe: *isim* İş yerlerinde, resmî kurumlarda getirme götürme ve temizlik işlerinden sorumlu görevliye denir. Hizmetli, odacı...

Bir beş lira bulundu ama bunun yarısı da temizlik yapan hademeye vaat edilmişti.

hafif hafif: *zarf* Çok yavaş bir şekilde olana denir. Ağır ağır...

Şimdi okşar gibi hafif hafif / Bir gün yerden yere çalar rüzgâr ...

hafifletmek: *fiil* Azaltmak demektir. Dindirmek, tahfif etmek...

Bazen surf özlemimi biraz hafifleteyim diye buradaki arkadaşlardan ayrılırken "Allaha ısmarladık." diyorum.

hakan: *isim* Moğol, Türk ve Tatar hükümdarlarının "hükümdarlar hükümdarı" anlamında kullandıkları unvana denir.

Bundan yüzyıllarca önce insanlar tarım diye bir şey bilmez, yalnız avcılıkla, balıkçılıkla geçinirken Çin ülkesinde kardeş iki hakan yaşarmış.

hakaret: *isim* Küçültücü söz veya davranıştır. Onur kırma, onura dokunma...

Nilüfer, kardeşlerini gördüğü müddet, saraydaki hakaretlere tahammül etti lakin kardeşlerinin uçup gittiklerini gördükten sonra, artık sarayda kalmayı istemedi, bir gün gizlice saraydan çıktı.

hakaret etmek: *fiil* Bir kişiye karşı onu değersiz ve aşağılayıcı gösterir şekilde davranmaktır.

Sen annene hakaret ettin öyle mi?

hakiki: *sıfat* Gerçek, asıl demektir.

Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, başarı için, en hakiki mürşit bilimdir, fendir.

hâkim olmak: *zarf* Etkili olmak, hükmetmektir.

Akşam, dağların üzerindeki son kızılığ da örtüp şehre tamamen hâkim olunca hava biraz daha serinliyor.

hakkaniyet: *isim* Hak ve adalete uygunluktur. Doğruluk, nasfet...

Bunu burada hakkaniyet borcu olarak belirtmeliyiz.

hakkı olmak: *fiil* Payı, alacağı, hissesi olmaktır.

Siz de onların hakkı olan seçmek ve seçilmek hakkına ereceksiniz.

haklılık: *isim* Haklı olma durumuna denir.

Bu sözlerde ne kadar haklılık payı var?

hala: *isim* Babanın kız kardeşine denir. Bibi...

Yoktu öğretmenim, babam balkondan düşünce, buna çok üzülen annem kalp krizi geçirdi, kardeşimin de heyecandan dili tutuldu, halamın da...

hâl eki: *isim* İsmi bir isimle ya da fiille ilgisini sağlayan eke denir. Durum eki...

Hâl eklerinin görevlerini biliyor muyuz?

halıcı: *isim* Halı dokuyan veya satan kimseye denir.

Buradan pazar sabahları halıcılar geçirdi.

halıcılık: *isim* Halı dokuma sanatı veya sanayisine denir.

Kastamonu sanayi mektebinde dokumacılık ve halıcılığın gelişmeye başladığı bir dönemdir.

halı saha: *isim* Futbol oynanmak için tabanı halı benzeri bir maddeyle kaplanan ve çevresi tel örgüyle kapalı alana denir.

Bugün birlikte halı saha maçı yapalım mı?

halife: *isim* Hz. Muhammed'in yerine geçerek Müslümanların önderliğini ve İslamiyet'in koruyuculuğunu yapmak için seçilen kimseye denir.

Osmanlı Devleti, onun bağımsızlığı, padişah, halife, hükümet bunların tümü, anlamını yitirmiş birtakım anlamsız sözlerdi.

halk bilimi: *isim* Bir halkın kültür ürünlerini, geleneklerini, sözlü edebiyatını, müziğini, oyunlarını, törelerini, inançlarını, mutfağını, inceleyip bunların birbiriyle ilişkilerini belirten, evrim, kaynak, değişim, yayılım, etkileşim gibi sorunlarını çözmeye, sonuç, kuram, kural ve yasaları bulmaya çalışan bilim dalına denir. Folklor, halkiyat...

Folklor, diğer bir ifadeyle halk bilimi; halkın geleneğe bağlı maddi ve manevi kültürünün tamamıdır ya da halk hayatının veya kültürünün ilmidir.

halk dili: *isim* Belirli bir çevre veya bölgede yaşayan kişilerce konuşulan ortak dile denir.

Halk edebiyatı araştırmaları da Cumhuriyet Döneminde değerlendirilmiş; başta Yunus Emre olmak üzere yüzlerce ozanın eserleri cönklerden, halk dilinden kültür diline aktarılmıştır.

halk evi: *isim* Halkı eğitmek, bir ülkeye ve millî birliğe yöneltmek maksadıyla açılmış kuruluşa denir.

1932 yılında Atatürk'ün emriyle kurulan halk evlerinde halk müziği ve halk oyunu çalışmalarına önem verilmiş, halk şairleri ile görüşmeler yapılmıştır.

halk müziği: *isim* Yazısız olarak sadece kulaktan duyma yoluyla nesilden nesile

aktarılan, halkın ortak mirası olan geleneksel müzik türüdür.

Okulumuza TRT'den halk müziği sanatçıları geldi.

halk ozanı: *isim* Halkın içinden olan, genellikle sazla deyiş söyleyen, sözlü şiir geleneğinden gelen ozana denir. Âşık...

Halk ozanlarının bir yönü de destan şairi olmalarıdır.

halk şiiri: *isim* Toplumun içinden çıkan ve geleneksel ilke ve yöntemlere bağlı olarak aşıklar tarafından yazılıp okunan ya da anonim hale gelmiş edebî türe denir.

Halk biliminin, seyirlik oyunlarının, halk şiirinin, tiyatrosunun, minyatürünün, orta oyununun bilimsel yöntemlerle ilk incelenişinin yapılması asla bir rastlantı değildir.

halter: *isim* İki gülle veya disklerden yapılan, birbirine metal sapla bağlanan halteri iki elle kaldırmayı hedefleyen spor dalına denir.

Ya halter kaldırmada altın madalyayı hangi hayvan alırdı?

hamle: *isim* İlerleme amacıyla atılan adım, yapılan çalışmadır. Atılım, savlet...

Bu inkılâpların hepsi akıl ve bilimin öngördüğü, çağın gereklerine uygun hamlelerdir.

hamsi: *isim* Kemikli balık çeşitlerinden, Karadeniz, Akdeniz ve Batı Avrupa'da avlanan, 10-12 cm boyu olan, ince bir balık türüdür.

Onlar da bana hamsi tava yaparlar.

hanım böceği: *isim* Uğur böceğine denir.

Tam otların sarardığı zamanlar, / Ellerime hanımböcekleri konuyor...

hap: *isim* Zorlanmadan yutabilmek için yuvarlak top şekline getirilmiş ilaçtır.

Tüm dünyada milyonlarca insan gereksiz yere kolesterol hapi alıyor.

hapsetmek: *zarf* Ayrılamaz duruma gelmektir. Sınırlamak, bağlamak...

Bunlar düzgün kullanılmadığında hayatla olan bağlarımızı koparıp bizi kendi ekranlarına hapsederek toplumdaki kopmamıza neden olur.

hapolmak: *fiil* Bulunduğu yerden dışarı çıkamamaktır. Kapalı kalmak...

Bazı zamanlarda şehri ağır bir sis kaplar ve her şey bu sisin içinde hapolmuş gibidir.

hara: *isim* At yetiştirilen ve bakımı yapılan, atların rahat hareket etmelerini sağlayan yerlerin bulunduğu tesise denir.

Atları haramın doludizgin koşan / Bir yazı yazdım ak kâğıdın üstüne / Sevdiklerimizin adına okunur...

harabe: *isim* Yıkılmaya yaklaşmış ya da yıkılmış halde olan yapıdır. Yıkı...

Nasıl da yangın harabeleri ortasında masun kalan beş on evden birindeydim.

harap olmak: *sıfat* Bayındırlığı kalmamış, yıkılacak, yikkın, viran duruma gelmektir. Haraplaşmak, perişan olmak...

Yakıcı güneşin altında harap olmuş sokaklar, evler, hanlar, hamamlar, pencereler,

çerçeveler renkleri solmuş bir tabloyu andırıyordu.

hararet: isim Susuzluk demektir.

Harareti söndürüyor.

harç: isim Maddelerin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan karışıma denir.

Yüreğimde sevgi harcı...

harçlık: isim Ufak tefek gereksinimler için harcanacak paraya denir.

Okul harçlığımın azlığı nedeniyle, fiyatını bile sormaya cesaret edemiyordum.

hard disk: isim Sabit disk de denilen, bilgisayarın kendisine yüklenen bilgileri sakladığı, depoladığı donanımdır.

Bilgisayarın hard diskini yaptırdım.

harekât: isim Bir amaç çerçevesinde manevra, çarpışma, çevirme, kovalama vb. işler yaptırılan askerî birliğe denir.

İzmir harekâtı on beş gün içinde amacına ulaştı.

hareket etmek: fiil Yola gitmektir. Yola çıkmak...

Ne vakit hareket edeceğiz, Kenan?

harekete geçirmek: sıfat Bir şeyin ortaya çıkmasına sebep olmaktır. Kımıldatmak, canlandırmak...

Seni harekete geçiren duygu ve düşünceyi çözümlenmekle işe başlayabilirsin.

hareketli: isim Durumu ve yeri değişen varlığa denir. Yer değiştiren, devingen, müteharrik, mobilize...

Uygurlar, IX ve X. yüzyıllarda Çinlilerin blok baskı ile çoğaltma tekniğinden farklı bir baskı sanatı bulmuşlar; sert ağaçtan, tek tek, hareketli Uygur harfleri ile kitap basmayı ilk olarak gerçekleştirmişlerdir.

hareketlilik: isim Eklem ve kasların, belli doğal şartlar içinde çalışmasıyla vücudun bölümlerinde olumlu ve düzenli etkilerle ortaya çıkardıkları yer değişimi durumuna denir. Devingenlik...

Doktor hemen onun derdinin çaresinin ilaç değil de düzenlilik ve hareketlilik olduğunu anlamış ve "Bekle bakalım seni hemen iyileştireceğim!" diye düşünmüş.

harelenmek: fiil Hareket ettikçe üzerinde parlak çizgilerin ortaya çıkmasıdır. Dalgalanmak...

Şimdi kızarıyor, şimdi bozarıyor, renk renk hareleniyordu.

harfiyen: zarf Olduğu gibi demektir. Hiçbir değişiklik yapmadan, aynen, harfi harfine...

Doktorun dediklerine harfiyen uyan zengin adam, yetmiş sekiz yıl dört ay ve on gün turp gibi sağlıklı bir yaşam sürdü.

harıl harıl: *zarf* Aralıksız olarak, durmaksızın anlamına gelir.

Belki daha çabuk yem bitkilerine, yoncaya, korungaya sarılırdık; belki de zengin linyit, taşkömürü ocaklarımız şimdi harıl harıl çalışıyor olacaktı.

hariciye: *isim* Hastanelerde ameliyat gerektiren hastalıklarla ilgilenen bölüme denir. Cerrahi ...

Yalnız başıma demir parmaklı kapıdan içeriye girerdim, dokuzuncu hariciye koğuşuna doğru ağaçların bile sıhhatine imrenerek yürürdüm.

hariç: *isim* Dış, dışarıya denir.

Telefon hatları sesimiz haricinde faks ve elektronik postaları da transfer edebilmektedir.

harmani: *isim* Vücudun tamamını saran, bazen kukuletalı ve kolsuz bir çeşit üst kıyafetine denir.

Beyaz harmanisi içinde düşünceli durmakta olan, yüksekçe bir tepeye çıkararak merakla onu dinleyen askerlerine şu kısa konuşmayı yaptı:– Kimin gönlü savaşmak istemezse gitsin, üzerinizde kimsenin cebri yoktur.

harmanlamak: *fiil* Birden fazla türden özellikler alıp yeni bir birleşim meydana getirmektir.

Milattan önce 8000'lere değin uzanan geçmişinde birçok uygarlığın yeşerip solduğu, farklı kültürleri ve dinleri içinde harmanlamış, yoğurmuş şiir gibi bir kent ...

harman yeri: *isim* Tahıl demetlerinin biçildikten sonra üzerinden düven geçirilmesiyle tanelerin başaklardan ayrılma işinin yapıldığı toprağı sert alana denir.

Şapkasını özenle kafasına yerleştirip harman yerine doğru yola çıktı.

harp akademisi: *isim* Türk Silahlı Kuvvetlerinin komutan ve kurmay subay ihtiyacı için subay yetiştiren okula denir.

Harp akademisini bitirdikten sonra 1905 yılında görevine başladı.

harp okulu: *isim* Türk Silahlı Kuvvetlerinin subay ihtiyacı için açılmış yüksekokuldur.

Askerî Rüştüye'den sonra, ardından da harp okuluna girer.

hasar: *isim* Bir olayın sebep olduğu dökülme, kırılma, ezilme gibi zarara denir.

İçerde verdiğim hasardan dedemin henüz haberi yoktu.

hasbice: *zarf* Gönüllü ve karşılık beklemeden demektir.

Kurduğumuz, kuracağımız yeni hayatların, en az insani ilişkilerin hasbice yaşandığı o eski "mahalle" hayatı kadar huzurlu ve bereketli olmasını kim istemez ki!

hasılat: *isim* Gelire denir. Kazanç...

Aynı filmde Kemal Sunal ile müthiş bir ikili oluşturdu ve o yıllarda büyük gişe hasılatı yapan Süt Kardeşler, Şabanoglu Şaban, Tosun Paşa, Kibar Feyzo, Çöpçüler Kralı ve Davaro gibi filmlerde oynadı.

hasır: *sıfat* Bir bölümü ya da tamamı kabuk, saz, yaprak gibi bitki maddesiyle örülmüş örgüye denir.

Gül tarlalarında kadınlar, kızlar ellerinde hasır sepetlerle gül topluyorlar.

hassasiyet: *isim* Duyarlıktır. Duyarlılık, hassaslık ...

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ulu önder Mustafa Kemal Atatürk, Türk milletinin bekası için hemen her konuda olduğu gibi Türk folkloru konusunda da gerekli hassasiyeti göstermiş, yeri geldikçe bu konudaki düşüncelerini dile getirmiştir.

hasta olmak: *fiil* Hastalanmaya denir.

Yazık, çocuk hasta olmuş!

haşin: *sıfat* Sert, kırıcı, gönül kırıcı demektir.

Çocuk, sanki gururu (...) kırılmış gibi kendisinden beklenmeyen haşin bir sesle bağırdı: 'Koy omzuma; sen karışma.'

haşmet: *isim* Gösterişli ve göz alıcı olmaya denir. Debdebe, ihtişam, şaşaa...

Öyle ne heybeti ne haşmeti var.

hata yapmak: *fiil* Yanlışlık yapmaktır. Yanılgıya düşmek...

Çok kitap okuyan insanlar az hata yaparlar.

hatırlamak: *fiil* Unutulan ya da o anda düşünülmeyen bir şeyin akla gelmesidir. Zihinde canlanmak...

İhtiyar, ağacın yanından geçerken anılarını hatırladı.

hatip: *isim* Güzel ve etkileyici konuşan kişiye denir.

Maarif vekili, ünlü hatip, Hamdullah Suphi Tanrıöver Bey bunun için bir müsabaka açtı.

hattat: *isim* Çok güzel el yazısı yazan sanatçıya denir.

Osmanlı devrinden adı bize kadar gelen en eski hattat Derviş Ali'dir.

hava meydanı: *isim* Şehirler arası ya da uluslararası hava yolu ulaşımında gerekli olan ticari ve teknik kuruluşların tamamına denir. Havalimanı...

Çiçeğine, meyvesine, suyuna, seline, insanına, oyununa hayran olduğumuz Antalya'nın hava meydanından kalkmak üzereyiz.

havuçlu: *sıfat* İçinde havuç bulunana denir.

"Havuçlu, patatesli çorban hazır." diye seslendi.

havuzlu: *sıfat* Suyu toplama, çevreyi güzelleştirme, yüzme gibi amaçlarla altı ve yanları beton vb. maddelerden yapılıp içine su doldurulan, genelde üstü açık olan havuzun olduğu yerdir.

Evi bahçeli ve havuzluydu.

havza: *isim* Tepe ya da dağlarla sınırlanmış, ırmaklarını aynı göle, denize ya da ırmağa

akıtan bölgeye denir.

Sultan Sazlığı, İç Anadolu step ekosistemi içerisinde kapalı bir havzada yer alan, uluslararası öneme sahip bir sulak alandır.

hayal etmek: *fiil* Bir şeyi zihinde tasarlayıp canlandırmaktır. Hayallemek...

Öğretmenimiz aşağıdaki şiiri okurken gözlerimizi kapatıp hayal edelim. Bir kuş olmayı, bulut olmayı, kelebek olmayı...

hayal meyal: *zarf* Belli belirsiz bir biçimde olana denir. Açık seçik olmayan...

Annemin şefkatli sözlerle beni ikna edip yatağıma doğru sürüklediğini bile hayal meyal hatırlıyorum.

haydut: *isim* Silahlı soygun yapan, yol kesen kimsedir.

Her insan öldüren, serseri, haydut olmaz.

hayırlı: *zarf* Yararı, hayrı olana denir.

Hayırlı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmış olanların uydurma neşesiyle fakat gönülleri isli evlerine döndüler.

hayırsız: *isim* Sevgi ve bağlılığını yitirene denir. Yararı, hayrı olmayan, vefasız...

Çok hayırsızdır.

haysiyet: *isim* Saygınlık anlamına gelir. Şeref, İtibar, değer...

Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar.

haytalık: *isim* Serserilik, başıboşluktur. Külhanbeylik, kabadayılık, apaşlık...

Babası öğüt verme fırsatını kaçırmıyor: "Haytalıkta tembel değil ama..."

hayvanat bahçesi: *isim* Genellikle her çeşit hayvanın doğal şartlarına yakın olarak korunduğu, bakımının yapıldığı, halkın ziyaretine açık büyük bahçeye denir.

Diğer dairelerde tavşan, papağan, muhabbet kuşu, kaplumbağa... Bu durumu görenler: "Burası hayvanat bahçesi gibi olmuş." derler ve gülerlerdi.

hayvancık: *isim* Kendisine şefkat ve acıma duyulan hayvana denir. Hayvancağız...

Kim inanır bu sevimli hayvancıkların elimi kolumu yırttığına.

hazırlamak: *fiil* Önceden düzenlemektir. Bir şeyi kullanılacak, yararlanılacak duruma getirmek...

Yazımızın planını hazırlamalıyız.

hazır yemek: *isim* Hazırlaması kısa süren ve hemen yenebilen hafif yiyeceğe denir.

Avustralya'da bir hazır yemek firması, atıklarını bu yılın sonuna kadar sıfıra indirmek için harekete geçti.

hazın: *sıfat* Hüzünlü demektir.

Ahırın avlusunda oynarken aşağıdaki, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hazin şırıltısını işitirdik.

hazmolmak: *fiil* Yenilenlerin midede sindirilmesine denir.

Bir, dört, beş der demez aklına yuttuğun sayılar gelsin. Bunları geri çıkarmak iste fakat iki artık hazmolmuş olsun.

hazret: *isim* Değerli, ulu sayılan kişilerin isimlerinin başına övme, saygı, yüceltme için getirilen unvana denir.

Cemaat arasında hazreti peygamberi görür.

hazzetmek: *fiil* Hoşlanmaktır.

Hiç hazzetmem öyle sözlerden.

heceli: *sıfat* Herhangi bir sayıda hecesi olana denir.

Aşağıdaki tek heceli kelimelere ünlü ile başlayan ekler getiriniz.

hekimlik: *isim* Doktorluğa denir.

Cemiyetlerde bir nevi hekimlik vazifesi görür.

hektar: *isim* Yüz arlık (10.000 m²) yüzey ölçüsüne denk gelen birimine denir.

Bakanlık verilerine göre toplam orman alanı 21, 7 milyon hektardır.

hektarlık: *sıfat* Yüz arlık (10.000 m²) yüzey ölçüsüne denk gelen alana denir.

2008-2012 yıllarını kapsayan ağaçlandırma seferberliği kapsamında 2 milyon 420 bin hektarlık alanda ağaçlandırma yapılarak rekor kırılmıştır.

hela: *isim* Tuvalet denir.

İlk gecenin acı şaşkınlığı geçip sabah helâların ve muslukların sıra sıra dizildiği, tuvaletteki serin su tadı ile karışık diş macunu kokusuyla tanıştığım ertesi günün gecesi, battaniyeyi üstüme çekip ağlamıştım.

helyum: *isim* 2 atom numarasına, 0,13 yoğunluğa sahip olan, havada az bulunan soy gazlardan biridir.

Bu gaz topunun merkezinde her saniye 500 milyon ton hidrojen, helyuma dönüşür.

hemfikir: *isim* Aynı düşüncede, aynı görüşte olana denir. Oydaş...

Bereket versin, sırf merakım yüzünden bindiğimde hemfikirdiler.

hemşehri: *isim* Aynı memleketten olana denir. Memleketli ...

Hey! Beri gel biraz hemşehri...

hendek: *isim* Geçilmesi zor olacak şekilde uzunca ve derin kazılmış çukurdur.

Bir hendekten çıkıp öbürüne giriyor, bir çukurdan kurtulup bir başkasına dalıyordu.

her bir: *sıfat* Sayılabilen şeylerin ayrı ayrı hepsine denir. Beher...

Yani yaşayan her bir kişi günde yaklaşık 1, 2 kg çöp üretiyor.

herkesçe: *zarf* Herkes tarafından demektir.

Ayılar, kış uykusunun herkesçe bilinen bir sembolüdür.

her zaman: *zarf* Sürekli demektir. Ara vermeden, daima, sık sık...

Her zaman yanımızda okuyabileceğimiz bir gazete bulundurmak gerekir.

heybe: isim Omza geçirilebilen tek gözlü bir çanta türüne denir.

Asker heybesini hazırladı.

heybet: isim Saygı veya korkuya sebep olan görünüşe denir. Ululuk, azamet...

Öyle ne heybeti ne haşmeti var.

heybetli: isim Büyük bir görüntüye sahip olana denir. Ulu, azametli...

Ayakları çok heybetlidir.

heyelan: isim Yağışlarla birlikte toprağın alt katmanlarının gevşemesiyle üst katmanın yerinden oynayıp hareket etmesine denir. Toprak kayması ...

Kaynağını doğrudan yer kabuğundan ya da yerin derinliklerinden alan jeolojik doğal afetler; deprem, heyelan, yanardağ patlamaları, tsunami gibi olaylardır.

heyet: isim Bir işi yönetmek, yapmak ya da bir kuruluş ve kurumu temsil etme amacıyla görevlendirilmiş kişilerden oluşturulan topluluktur. Kurul, konsey ...

Bu konuşma bir an o kadar samimi bir şekil alıyor ki Atatürk heyete başkanlık eden Muhsin Ertuğrul'dan oynadığı eserlerden birinin bir sahnesini, bir parçasını huzurunda tekrar etmesini, oynamasını veya inşat etmesini rica ediyor.

heykeltıraşlık: isim Heykel yapanın işine denir.

Türkiye'de patenti yabancı şöhretlerin elinde bulunan heykeltıraşlık Türk sanatkârına para getirmez.

heyula: isim Korkunç hayale denir.

Korkunç bir el heyulası göstermeliği perdeden çekip alıyor.

hırdı hır: isim Kedinin çıkardığı sese denir.

Bir yandan da "Hırdı hır, mırdı mır!" diye sesler çıkarıyor.

hırıltı: isim Gürültüyle çıkan sese denir.

Kedinin hırıltısı bitince:

— Efendim, demiş, köylüler ziyafet veriyorlar.

hırkalı: isim Genelde soğuktan korunmak için giyilen, kumaştan, bazen de içinde pamuk olan, ceket şeklinde, önü açık, kola sahip üst giysi hırkayı giymişe denir.

Üstünde gocuğu, boynuna asılı davuluyla her zamankinden daha heybetli görünen bekçinin ardı sıra, (...) pamuk hırkalı, sarıklı, kalpaklı, yalın ayak, sözün kısası bin bir biçimde ve kılıkta, her an çoğalan, neşe dolu bir çocuk alayı konağın önünden geçiyor.

hırpalamak: fiil İtip kakmaktır. Azarlamak veya yıpratmak...

Çocuklar bizi insafsızca hırpalyorlar.

hırsızlık: isim Bir nesneyi çalmak demektir. Arakçılık...

Kargalar hırsızlığı ile ünlü, çirkin sesli hayvanlardır.

hısım: isim Evlilik yoluyla birbirine bağlı olan kimselere denir.

Hısımi, akrabası yoktu.

hışım: zarf Öfke, kızgınlık demektir.

Tokmağı dibeğe her vurduğunda hışımla hınk demen lazım.

hışırıtı: isim İnce cisimler hışırdarken çıkan sesin adına denir.

Yazın bir ormanda kuşların ve böceklerin çıkardığı vızıltıyı ve tatlı tatlı esen rüzgârın salladığı ağaçların yapraklarından çıkan hışırıtıyı andırıyordu.

hızarcı: isim Kereste ve tahta biçmekte kullanılan, petrol veya elektrik gücüyle çalışan bıçkı olan hızzar ile biçim yapana denir.

Efendi, giderken köşkü bekleyecek uşağa bir hızarcı bulup ağaçların arkasındaki çamları biçirmesini, tahta ve kalas yaparak sundurmanın arasına istiflemesini söylemiş.

hızlandırmak: sıfat Hız verilmek demektir. Hızı artırılmak...

Teknolojinin hızlandırdığı hayatımızdan ekstra kalan zamanı bu sitelerde aktif olarak harcıyoruz.

hiç yoktan: zarf Herhangi bir neden veya zorunluluk yokken demektir. Sebepsizce...

Aldanmış, kanmıştı hiç yoktan, / Donmuştu bile, küçük kelebek çoktan...

hidrojen: isim Oksijenle birleşip suyu meydana getiren, 1 atom numarasına sahip, tadı, kokusu ve rengi bulunmayan bir gazdır. Müvellidülma...

Bu gaz topunun merkezinde her saniye 500 milyon ton hidrojen, helyuma dönüşür.

hiyjenik: sıfat Sağlığa uygun olana denir. Temiz, sağlıklı...

Gıda maddelerinin hijyenik koşullarda üretilip, hijyen zinciri bozulmadan tüketiminin sağlanması sağlıklı beslenmede önemli bir kriterdir.

hikâyeci: isim Hikâyeye yazana denir. Öykücü...

Dâhi besteci Wagner, büyük ozan Baudelaire, ünlü hikâyeci Edgar Allen Poe' da tembel, başarısız öğrencilermiş.

hikâyecik: isim Kısa hikâyeye denir. Fıkra, anekdot...

Bir hikâyecik düşünceyi azaltmaktan başka ne işe yarar?

hikâyecilik: isim Hikâyeye yazma işine denir. Öykücülük...

Son dönem hikâyeciliğinin kilometre taşlarından olan Mustafa Kutlu, çeşitli zamanlarda televizyonda sohbet programları yaptı.

hikayeleştirmek: zarf Hikâyeye durumuna getirmektir.

Siz de seçtiğiniz bir atasözü ya da deyimini hikâyeleştirerek yazınız.

hilesiz: sıfat Birini aldatma, yanıltma amacı olmayana denir. İçine hile karışmamış, yalansız, dosdoğru...

Ah bu türküler, köy türküleri, / Mis gibi insan kokar; mis gibi toprak; / Hilesiz, hurdasız, çırılçıplak...

himaye: isim Koruma demektir. Gözetme, esirgeme, koruyuculuk, gözetim...

Anlaşıyor ki arkadaşlar İngiliz veya Amerikan himayesinden birini kabul etmekten başka bir çaremiz yok...

Hindistan cevizi: isim Tropikal bölgelerde yetişen, 25 metre boyu olabilen bulabilen, lifleri, yaprakları, meyvesinden ve kabuğundan yararlanılan, ince gövdeli, palmiye cinsinden ağaç ve bu ağacın portakaldan büyük, çok sert kabuklu yemişine denir.

Annem, yaptığı pastalarda Antep fıstığı ve Hindistan cevizini çok kullanır.

hisse: isim Bir bütünün birden fazla kişi arasında paylaştırılmasıyla, bu kişilerden her birine düşen parçaya denir. Pay...

Elbette her satırda bütün ömrümün, bütün okuduklarımın birer hissesi var.

hissetmek: fiil Bir şeyden etkilenmektir. Sezmek, farkına varmak, anlamak...

Baharın güzelliğini bu sabah tekrar tekrar hissettik.

hitabet: isim Etkili söz söyleme sanatına denir.

Söylevlerde hitabet gücü önemlidir.

hitap etmek: fiil Seslenmeye denir. ... -e karşı söylemek, söz yöneltmek...

Çocuklarımıza güzel sözlerle hitap etmeliyiz.

hizmetçi: isim Görevi hizmet etmek olan kimseye denir.

Adaletli olmasıyla tanınan bir padişah, saray eşrafi ve hizmetçileriyle birlikte ava çıkar.

hizmetkâr: isim Ücretle iş gören genellikle erkek işçiye denir. Uşak...

Profesör Pierre Aronnax (Piyer Aronaks), sadık hizmetkârı Konsey ve Kanadalı bir mızrak atıcısı olan Ned Land, canavarın izini sürmek için Abraham Lincoln (Linkoln) adlı savaş gemisinde bir araya gelirler.

homurtu: isim Taşıtın, aletin vb. alışılmışın dışında çıkan bozuk sesidir.

Hiç durmadan yanımdan geçen araçların homurtusunu ve dillerden düşen sözcükleri dinliyorum.

hoplama: isim Korku, sevinç ya da oyun için, bulunduğu yerden havaya zıplamaya denir.

Annemin cevabını beklemeden yerimde hoplamaya başladım.

horozibiği: isim Ispanaklar takımından, kırmızı çiçekleri horoz ibiğini andıran süs bitkisidir.

Her desenin bir adı vardır: Yılanlı bahçe, horozibiği, güneş yangını, karınca izi, yürekağrısı, cennet çiçeği, güvercin gözü bunlar arasındadır.

horoz şekeri: *isim* Türlü renklerde, ince tahta çubuğa takılan horoz şekli verilip satılan şekere denir.

Onun niyeti horoz şekeri almaktı.

hostes: *isim* Taşıtlarda, özellikle uçaklarda yolcu ağırlayan bayana denir.

Uyumuşum ki hostesin dürtmesiyle uyandım.

hoşgörülü: *sıfat* Her şeyi anlayışla karşılamaya çalışana denir. Olabildiği kadar hoş gören, müsamahalı, toleranslı...

Anlayışlı olmak hoşgörülü davranmak için esas şarttır.

hoşgörüsüzlük: *isim* Anlayışsız olma durumudur. Müsamahasızlık, toleranssızlık...

Saplantılardan, hoşgörüsüzlükten kurtulamaz.

hoş karşılanmak: *fiil* Gücenilecek veya karşı gelinecek bir davranışın hoşgörü ile karşılanmasına denir.

Bir çağrı gelmeden, öyle kendi kendine oyuna kalkmak hiç hoş karşılanmaz.

hoşlanmak: *fiil* Hoşuna gitmektir. Hoş bulmak, hazzetmek, sevmek...

O ailenin çocuğu hoşlanmıyor tabii bu sözlerden.

hoşsohbet: *sıfat* Güzel ve tatlı konuşan kimsedir.

Siyah nakışlı perdesinde "Bursa Hatırası" yazılı olan ve resminizi ille bu perdenin önünde çekmek isteyen bu fotoğrafçılar, hoşsohbet, tatlı, nüktedan insanlardır.

hukukçu: *sıfat* Toplumunu düzenlemek amacıyla çıkarılan ve devletin ceza gücünü belirleyen kanunların tamamı olan hukukla uğraşan kimseye denir.

Hukukçu kimliği ona her zaman adil olmayı öğretmiş.

hukuksal: *zarf* Toplumunu düzenlemek amacıyla çıkarılan ve devletin ceza gücünü belirleyen kanunların tamamı olan hukuku ilgilendirene denir. Hukuki...

Hukuksal olarak hakkını arar.

hurdasız: *sıfat* Bozulmamış, herhangi bir şeyden etkilenmemiş, sağlam demektir. Doğal haliyle ...

Ah bu türküler, köy türküleri,/ Mis gibi insan kokar; mis gibi toprak; / Hilesiz, hurdasız, çırılçıplak...

hususiyet: *isim* Bir şeyi diğerlerinden ya da benzerinden ayıran nitelik demektir. Özellik ...

Mevsimine göre, limonata, nar şerbeti, vişne şerbeti satan bu insanlar, sokaklarının belli başlı hususiyetlerindedir.

huysuzlanmak: *fiil* Aksileşmek, hırçınlaşmaya denir. Huysuzca davranmak...

Tam tumar biteceğine yakın huysuzlanır; oynar; o zaman , "Höyt, kerata!" diye sağrısına bir tokat indirir; sonra öteki atları tımara başlardı.

hükmetmek: *isim* Kontrol altında tutmaya denir.

Kanaatimce teknolojiyi yerinde kullanmak ve zamana doğru adapte olmak, teknolojinin kölesi olmayıp ona hükmetmek, bu yanlış algının alternatifi olacaktır.

hükümsüz: *isim* Geçerli olmayana denir. Yürürlükten kaldırılmış, geçersiz, hükmü kalmamış...

Kimliğimi kaybettim, hükümsüzdür.

hüngürtü: *isim* Yüksek sesle ve hıçkırarak ağlarken çıkan sestir.

Küskün bakışlar, için için ağlamalar, hatta hüngürtüler...

hüviyet: *isim* Kimlik demektir.

Genç kadının hüviyeti tespit edilerek köyü olan Seydiler'e gömüldü.

hüzünlenmek: *fiil* Kederli, sıkıntılı duruma gelmeye denir. Hüzün duymak...

Okuduğunuzda hem hüzünleniyor hem de düşünüyorsunuz.

ılıman: *sıfat* Ne çok sıcak ne de çok soğuk olana denir. Orta sıcaklık, mutedil, ılık...

Isıcak ılıman suyum koyarlar / İyi kötü elbisemi soyarlar .

ılıyivermek: *fiil* Bir anda, aniden çok yüksek veya çok düşük olmayan sıcaklığın oluşmasına denir.

Bir gün ılıyivermişti hava, o buna kandı.

ıpıssız: *zarf* Hiç kimsenin ya da hiçbir şeyin olmadığı yere denir. Çok tenha, çok ıssız ...

Gerçekten ıpıssız bir göl...

ısırlık: *isim* Isırılan yerde kalan ize denir.

Otuz ısırlık bir insanı 15 dakikada öldürebilir.

iskalanmak: *fiil* Gözden kaçırılmaktır. Atlanmak, değeri ve önemi anlaşılmamak, ıska geçilmek...

Avrupa Futbol Şampiyonası nedeniyle iskalandı bu kızımızın başarısı.

ışıkçı: *isim* Tiyatro ya da sinema, bale, opera gibi gösteri sanatlarında sahne aydınlatılmasında ışık ve elektrik işlemini düzenleyen kimseye denir.

Dekor ve kostüm sorumlusu, ışıkçı ve suflör gibi yardımcı elemanlar görev alır.

ışıklı: *sıfat* Işığlı olana denir. Aydınlık, ışıklandırılmış, nurlu, nurani, ziyalı, ziyadar...

O seslerin sahiplerine, o ışıklı odalara, kokulu mutfaklara doğru gönlüm büyüdükçe büyüyor.

ışılıtlı: *sıfat* Parlak bir ışığı olana denir. Işıltı yapan...

Gökyüzüne çakılmış gibi, süt beyaz, ışıltılı, bazen dumana batmış, bazen mor, bazen şafakta bir yanı kızarmış.

iade etmek: *fiil* Geri vermektir. Geri çevirmek...

Daha fazla bir şey demeyerek değneği genç adamın elinden aldı, eski taktıklarını da sökerek iade ettikten sonra:

— *Biz para âşıklısı değiliz, var başka yerde yaptır, dedi.*

ibaret: *isim* Oluşan, meydana gelen demektir.

Benim vereceğim öğüt bundan ibaret.

ibik: *isim* Hindi, horoz, gibi hayvanların başının üstündeki kırmızıya yakın deri uzantısına denir.

Horoz ibiği gibi kızardı, bozardı.

ibret: *isim* Kötü bir olaydan alınması gereken derse denir. Uyarıcı sonuç...

İnsanlar arasında yaşanabilecek olan ibret verici olayların, hayvanlar arasında geçen olaylar hâline dönüştürülerek anlatıldığı olay yazısına denir.

icazet: *isim* İzine denir. Onay, onaylama...

İcâzetinizle erenlerim, deyip ruhsat alırlar, niyaz edip görüşerek huzurundan ayrılırlar.

icbar etmek: *fiil* Bir kişiye bir şeyi zorla yaptırmaya denir. Zorlamak...

Not almak da olur fakat beğendiğiniz cümle sizi bizzat buna icbar etmeli.

icra: *isim* Yapma, yerine getirme demektir. Bir işi yürütme...

Dilimizde gereği yapılamayacak vaatleri anlatmak, güya onların icra zamanını bildirmek üzere “balık kavağa çıkınca...” denir.

icra etmek: *fiil* Yapmak, gerçekleştirmek demektir.

Bu ilk memurlar, reisin temsil ettiği ilâhî ve dünyevî gücü onun adına icrâ ederlerdi.

içerlemek: *fiil* Üzülme. Alınmak, kırılmak, için için öfkelenmek...

İhtiyar, belki ısrar etmeyip takacaktı; ancak “parasıyla” sözüne fena hâlde içerledi.

içgüdü: *isim* Canlıda öğrenmeye bağlı olmadan doğuştan gelen ve onu kendi türüne özgü davranışları yapmaya iten güce denir. İnsiyak, sevkıtabii...

Bir çeşit içgüdüyle fincanı alıyor tepside ve hemen dudaklarına götürüyor.

içgüdüsel: *sıfat* Canlıda öğrenmeye bağlı olmadan doğuştan gelen ve onu kendi türüne özgü davranışları yapmaya iten güç ile ilgili olana denir. İçgüdü, insiyaki...

Belki de içgüdüsel bir davranıştır bu.

iç güveysi: *zarf* Eşinin ailesinin evinde oturan damada denir. İç güveyi...

Ailesi içgüveysi olarak obaya gitmesini ister.

iç hastalıkları: *isim* Vücudun mide, akciğer, karaciğer, kalp gibi organlarında görülen hastalıklara denir.

Hastanenin iç hastalıkları bölümünde yatıyor.

iç içelik: *isim* Birbirine aşırı yakın olmaktır. Beraberlik...

Gümüş ve altın işlemeciliğinde ülke çapında ün yapmış ve hala varlığını sürdüren

ustalarla bakırcı ustaların yan yanalığına, iç içeliğine ne demeli?

içirmek: *fiil* İçmesine yol açmaktır. İçmesini sağlamak...

Kopar beni, kaynat, içir insanlara, öksürüğü şıp diye keserim.

içli: *sıfat* Kolay duygulanıp incinene denir. Duygulu, hisli...

Onun her yıl içli, duygulu ve övgü dolu sözlerle anılmasının büyük bir anlamı vardır.

içme suyu: *isim* İçilebilecek nitelikte olan suya denir.

Serin ırmaktan toprak testi ile içme suyu almaya giden küçük, döndüğünde dedeyi dalgın ve düşünceli görünce adımlarını kısarak uzaktan onu seyretti.

içsel: *sıfat* İçle ilgili demektir. İç ilişkili, dâhilî...

Canlıların çoğunun içsel bir zaman duygusu vardır.

içtenlik: *zarf* Samimi, candan olma durumuna denir. İçten davranış, samimilik, samimiyet...

Her yıl 10-16 Kasım'da onun hayatını, başarılarını, ülkemize yaptığı hizmetleri hayır ve iyilikle anar, ona olan şükranlarımızı içtenlikle dile getiririz.

idadi: *isim* Osmanlı Devleti döneminde, bugünkü lise derecesindeki okula denir.

Düşünürlerin eserlerini daha Askerî idadi yıllarında iken okumuş ve bu eserlerdeki düşünceleri arkadaşlarıyla müzakere etmiş, devletin ve milletin içinde bulunduğu olumsuzluklardan nasıl kurtulabileceği konusuna öğrencilik yıllarından itibaren kafa yormuştur.

idare: 1. *isim* Yönetime denir. Yönetme...

23 Nisan 1920'de açılması cumhuriyet idaresine giden yolun ilk adımlarıydı.

2. *isim* Bir kurum veya kuruluşun yönetildiği yer veya makama denir.

Şimdi idareye uğrayıp formaliteleri tamamlayacak, birazdan kapı açılacak, hemşire haber verecek ve ben kalkacağım, annemle kucaklaşıp evin yolunu tutacağım.

idareci: *isim* Yöneticiye denir.

Öğretmenlikten ayrılarak idareci olarak çalışmaya başladı.

iddia etmek: *fiil* Sözüde direnmeye denir. Bir iddia ileri sürmek...

Türkler, Avrupalıların iddia ettiği gibi idare ettikleri milletlerin medeniyetlerini yok etmemişler, aksine onları koruyarak günümüze kadar ulaşmalarını sağlamışlardır.

iddialı: *sıfat* Kendine çok güvenene denir.

Kendisine yakın devlet adamları ile yaptığı iddialı güreşlerde açılış duası yapar.

ideoloji: *isim* İlme, tartışmaya, akla dayanmadan zihinde oluşturulup bir zümre, bir parti, bir devlete benimsetilip toplumda uygulanmak istenen politik, dînî, hukuki, felsefî düşüncelerin tamamına denir.

Otomobil ideolojisi kenti kendine göre dizayn etmiştir.

idrak: *isim* Anlama yeteneğine denir. Anlayış, akıl erdirme...

Kişilik idraklerle doğar, diyenler de var.

ifade etmek: *fiil* Anlatmaya denir.

Herkes tarafından aynı şekilde kabul edilen ve algılanan bir bilgiyi ifade ediyor.

iftihar: *isim* Övünme demektir. Kıvanma, kıvanç, övünç...

Öteki şubede "tembelce" saydıklarımız ayarındaki talebeleri bu şubede iftihar listesine yazıyorduk.

iftiracı: *isim* Kendinde olmayan bir ayıbı yükleyene ya da işlemediği bir suçu işlemiş gibi gösteren kişiye denir. Müfteri, fassal...

Dalar dalmaz hayali gözümün önüne geliyor, "İftiracı, iftiracı!" diye karşımda ağlıyordu.

iftira etmek: *isim* Kendinde olmayan bir ayıbı ya da işlemediği bir suçu işlemiş gibi göstermeye denir. Kara çalmak, kara sürmek...

Sizce yazar, kaşağıyı kırmak gibi bir hata yaptıktan sonra kardeşine iftira etmek yerine hem dürüstçe hem de kimsenin üzülmeyeceği nasıl bir çözüm yolu bulabilirdi?

ihmal etmek: *fiil* Gereken ilgiyi göstermemektir. Boşlamak, önem vermemek...

Sadece görevini ihmal etmemişt.

ihracat: *isim* Bir ülkenin üretimini yaptığı ürünleri diğer bir ülkeye satmasına denir. Dış satım...

Fiskobirlik'te fındık ihracatının hacmi her geçen gün yükseliyor.

ihhtarname: *isim* Bir davranışın yersiz, haksız, uygunsuz olduğundan kabul edilmediğini belirten resmî yazıya denir. Protesto...

Senet düzenlenmişse, siz ihtarname çekeceksiniz.

ihtilal: *isim* Bir ülkenin politik, ekonomik ve sosyal yapısını ya da yönetim sistemini değiştirmek için yasalara uymadan cebir ve zorlamayla olan geniş halk hareketidir. Devrim...

Bir daha resmen ihtilâle kalkmadan onlar haber gönderdiler.

ihtimal vermek: *fiil* Bir şeyin olabileceğini düşünmek, gerçekleşeceğini mümkün görmektir.

Ben de ihtimal vermedim doktor...

ihitimam: *isim* Bir işin olabildiğince iyi olması için gayret etmeye denir. İtina, özen...

Şüphesiz, eski binalarda gördüğümüz o süslü aletler, böyle dükkânlarda, bu nezaketle, bu ihtimamla, bu kanaat ve feragatle işlenir, yapılırdı.

ihthiyarca: *sıfat* Biraz yaşlı olana denir.

Bu adam, babamın seyisi, ihtiyarca bir Çerkez'di.

ihiyarlık: *isim* İhtiyar olma durumuna denir. Yaşlılık...

Ara sıra kasabaya iniyor, ihtiyarlığına acıyanların verdiği ekmek parçalarını toplayıp dönüyordu.

ikişer: *sıfat* Her seferinde ikisi beraber olana denir. Her birine iki...

“Sergiler Dolusu” metninden amaç-sonuç ve sebep sonuç cümlelerine ikişer örnek bularak aşağıya yazınız.

iki yüzlü: *zarf* Özü sözü bir olmayana denir. Kendisini olduğundan başka türlü gösteren, mürâî...

Sevgi dolu insan yalan söylemez, iki yüzlü olmaz, kötülük düşünmez.

ikna etmek: *fiil* İnanandırmaktır. Kandırmak...

Allah biliyor ya, onu ikna edip elinden almayı düşündüm.

ilenmek: *fiil* Bir kişinin bir kötülüğe uğramasını içinden geçirmek ya da açıktan söylemektir. Beddua etmek...

Günahı, vebali anlatanların boynuna; daha develer tellal, keçiler berber olmadan çok önce, Büyük Ağrı ile Küçük Ağrı birbirlerine ilenmese imişler birisinin başında her Allah'ın günü fırtınalar patlayıp tipiler şaklamayacak; öbürünün sırtında yılanlar, cıyanlar dans etmeyecekmiş.

ileri gelen: *sıfat* Bir toplulukta değer verilen, sözü dinlenen, saygın kişilere denir.

Karşı obanın ileri gelen yaşlılarıyla konuşur, anlaşırlar.

ileri geri: *zarf* Sırasıyla ileri ve geri hareket etmeye denir.

Larvaları ipeği üretir ve muhteşem karıncalar yavrularını âdeta canlı bir mekik gibi ileri geri götürerek bu yuvayı yaparlar.

ilgeç: *isim* Kendi başına anlamsız olan, sözcükler ya da cümleler arasında ilişki kuran kelime türüne denir. Edat...

Bu cümleden hareketle edatların diğer adıyla ilgeçlerin özelliklerini belirlemeye çalışalım.

ilgi eki: *isim* Bağlantı anlamını sağlayan -ki ekine denir. Aidiyet eki...

Cümlede ilgi eki hangi kelimeye gelmiştir?

ilgili olmak: *sıfat* İlgisi bulunana denir. Alakalı...

Aşağıda verilen görsellerden Mevlana ve okuduğunuz şiirinde geçen düşünceleriyle ilgili olan görselleri işaretleyiniz.

ilginçlik: *isim* İlginç, değişik olma durumuna denir. Sıra dışı...

Asıl ilginçliği bu değil tabi...

ilham kaynağı: *isim* Esinlenmeyi ve içe doğmayı sağlayan şeye denir.

Dinlediğiniz metnin yazarı eserleriyle birçok buluşa ilham kaynağı olmuştur.

ilişkilendirmek: *zarf* Bağlantı kurmaya denir. Temas kurmak, ilişkili duruma getirmek...

Karikatürde anlatılanları okuduğunuz metinle ilişkilendirerek yazınız.

ilköğretim: *isim* Örgün eğitim sisteminde ilk sekiz yıllık eğitim öğretim basamağını oluşturan, zorunlu olan, temel bilgi ve becerileri kazandıran kademeye denir.

İlköğretim 6. sınıf öğrencisiyim.

ilkyaz: *isim* İlbahara denir.

Umutlar yeşerince ilkyazı kışla açan...

ille: *zarf* Her durumda, hangi şartta olursa olsun demektir. Ne olursa olsun, her hâlde, illaki ...

Bilimin ne olduğunu biliyorum ille de tanımlamam gerekmez.

illegal: *sıfat* Devletin kanunlarına aykırı, ters olana denir. Yasa dışı...

İllegal göçmen sayısındaki artış yerli halkı rahatsız edebilir.

illüstrator: *isim* Ressam, kitap vb. çizimleri yapan kimseye denir. Tanımlayıcı...

Tasha Tudor bir illüstrator...

illüzyon: *isim* Gerçekte olmayan bir şeyi, el çabukluğu ve ustalıkla oluyor gibi göstermeye denir. Göz bağı...

Çalışmanın devamında, illüzyon motifini açıklar nitelikte bir örnekleme olması bakımından, Yazar'ın "Der grüne Kakadu" adlı dram eseri incelenecektir.

ilmek: *isim* Çözülmesi kolay düğüme denir. Eğreti düğüm, ilmik...

Bunun üzerine ilmekleri ve kancaları iki farklı madde üzerinde yeniden oluşturmanın bir yolunu aramaya koyuldu.

ilmekli: *sıfat* Çözülmesi kolay düğüme sahip olana denir.

Sonunda dokuma endüstrisinin merkezi olan Fransa Lyon'a (Liyon) gitti ve orada bir şirketi, biri kancalı diğeri ilmekli İki pamuk şerit üretmeye ikna etti.

ima etmek: *fiil* Açıkça söylemeden üstü kapalı olarak anlatmaya denir. Anıştırmak, ihsas etmek...

Kendisine bu sevdadan vazgeçmesini nezaketle ima ettim.

imaj: *isim* Genel görünüşe denir. İzlenim, imge...

Yıldırım Belediye Başkanı Özgen Keskin, Yıldırım'ın kaçak yapılaşma konusunda kötü bir imaja sahip olduğunu belirterek "Kaçak yapılaşma ne yazık ki hızlı gelişen tüm kentlerin ortak sorunu.

imar etmek: *isim* Bir yeri; geliştirip güzelleştirme, hayat şartlarına uygun hale getirme için çalışmaya denir.

Bu şehri imar etmek yalnız sokak açmak, alan yapmak değildir.

imbik: *isim* Akışkan karışımlarda, değişken, karmaşık birleşimleri oluşturan öğeleri, nitelikleri, belirli ürünlere ayırmak için kullanılan, damıtma yapılırken kullanılan araçtır. Damıtıcı...

Gülleri üstlerindeki sabah çiği kurumadan toplayıp acele imbiğe götürmek en iyi gülyacağı almanın tek çaresidir.

imparator: *isim* Kendine ülkesinde oturan değişik ulusları, hakimiyeti altında toplayan imparatorluğun yöneticisine denir.

İmparator rıhtıma çıkmak istediği bir sırada eli yere değerek tozlandı.

imparator penguen: *isim* Penguengiller familyasının en büyük türüdür.

İmparator penguen, 539 m derine dalabiliyor.

imza günü: *isim* Bir program dahilinde yazarların eserini okuyucuları için imzaladıkları güne denir.

Ne zaman elime "Çocuk Hakları" kitapçığını alsam, imza günlerinde çocukların kendi adlarını ve soyadlarını söylerken çektikleri sıkıntılar gelir aklıma.

imzalamak: *sıfat* Bir yazı veya belgeye imzasını yazmaktır. İmza atmak...

İlçe kaymakamının önünde imzalayacağı birçok evrak bekliyordu.

imzalatmak: *fiil* İmza attırmaktır.

Hemen senet imzalatıyorlar tüketiciye ve bununla baskı yapıyorlar.

inandırıcılık: *isim* İnandırıcı olma durumuna denir.

Sevgili Çocuklar, bir yazıda ileriye sürülen görüş ve düşüncenin inandırıcılığını sağlamak amacıyla yazar çeşitli yollara başvurur.

inandırmak: *sıfat* İnanmasını sağlamaktır.

Hayırlı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmış olanların uydurma neşesiyle fakat gönülleri isli evlerine döndüler.

inanıvermek: *fiil* Çabucak inanmaktır.

Tilki böyle söyleyince geyik inanıverdi.

inatçılık: *isim* Karşı çıkma, kabul etmeme durumuna denir. Direngenlik, inatlık, anutluk, muannitlik...

Aşağıdaki bölümde, "(...) yaratıcılığıyla, kendine has kararlılığı ve inatçılığıyla tüm dünyaya ün salmış bir insan, Mustafa Güzelgöz'ün" Ürgüp Sistemi olarak da anılan eşekli kütüphane uygulamasının ortaya çıkışı anlatılmaktadır.

inat etmek: *fiil* Direnmektir. Diretmek, ayak diremek...

Hiçbir fiziksel aktivite yapmamak konusunda inat edenlerdenseniz, bu işten bu kadar kolay kurtulamazsınız.

incelemek: *fiil* Bir şeyin ya da bir işin ne olduğunu, inceliklerini, bilinmeyen yönlerini,

dikkatli bir şekilde anlamaya, öğrenmeye çalışmaktır.

Merak ettiği şeylere bakar, inceler, kavrar, ağızına götürür, fırlatır, üstüne yatar, çeker, çekiştirir ve her hareketinde bir şeyler öğrenir.

ince ünlü: isim Ağızda dilin ileriye götürülmesiyle ön damakta meydana gelen sesliye denir. e, i, ö, ü ünlüleri ...

Kalın ve ince ünlüleri ayırt edelim.

incinmek: 1. fiil Burkulmaya, çarpmaya, sıkışmaya bağlı nedenlerle vücudun bir yerinde ağrı ya da sızı oluşmasına denir.

Ben de düşünüyorum, bu durumda arkam fazla incinmeyecek fakat beni çocuklar niye dikkatsiz okuyorlar?

2. fiil Bir kişinin davranışının üzüntüye neden olmasıdır.

Acıkmış, incinmiş, korkmuş, akli karışmış olabilirim.

indirimli: sıfat Fiyatında değer düşürümü yapılmış mala denir. Tenzilatlı, iskontolu...

Alışveriş arabalarının çıkardığı o gıcırtılı ses, günün indirimli ürününü tekrar tekrar anons eden mekanik ses, kasadaki işlem sesleri...

inilti: isim Acı, üzüntü belirten kesik sese denir.

Perde açıldığında hafif bir inilti işitilir.

inisiyatif: isim Karar verme yetkisine denir. Gerekli kararları almayı bilen kişinin niteliği...

Sorumlu insan ise, yapılması gereken bir işi zamanında yapabilmek için inisiyatifi ele alıp kendiliğinden harekete geçebilen insandır.

inkâr: isim Yaptığı davranışı, konuştuğunu, şahit olduğunu kabul etmemektir. Gizleme, yadsıma...

Hasan inkârında inat etti.

inkâr etmek: sıfat Yaptığı davranışı, konuştuğunu ya da şahit olduğu bir şeyi hiç olmamış gibi kabul etmektir. Yaptığını saklamak, yadsımak...

Her şeyi inkâr eden o devre gelmemiş olsaydı, şüphesiz bu güzel şeyler sönmüş gitmeyecekti.

inkılâp: isim Toplumdaki düzeni, toplum yapısını iyi duruma getirme amacıyla kökten yapılan değişikliğe denir. Devrim, reform...

Sosyal ve siyasi alanlarda gerçekleştirilen inkılâplar ve ekonomide atılan adımlar ile çağdaş Türkiye'nin temelleri atıldı.

inkışaf: isim Gelişmeye denir. Gelişim...

Asla şüphem yoktur ki unutulmuş büyük medeni vasfı ve büyük medeni kabiliyeti, bundan sonraki inkişafı ile atının yüksek medeniyet ufkundan yeni bir güneş gibi

doğacaktır.

insafsızca: *zarf* Vicdansız bir biçimde, acımasızca demektir.

Çocuklar bizi insafsızca hırpalıyorlar.

insafsızlık: *isim* Acımasızlıktır. Vicdansızlık ...

Haklısın, kendimize alıştırdığımız bir canlıyı tek başına doğaya terk etmek insafsızlık.

insanca: *zarf* İnsana yakışan bir şekilde demektir. İnsana özgü olan, insanla ilgili, insani...

Bir tuğla koyun bu yapıya insanca.

insansız: *zarf* İçinde insan bulunmayana denir.

Dünyamızı nasıl insansız düşünemezsek insanı da kitapsız düşünemeyiz diyeceğim.

inşaat: *isim* Yapımı süren binaya denir.

Bekçi, izinsiz inşaaata girenlerin arkasından bağıryordu.

inşa etmek: *zarf* Kurmaya, yapmaya denir.

Binalarımızı inşa ederken estetik açıdan güzel görünmelerini sağlamalıyız.

inşat etmek: *isim* Bir şiir ya da edebi eseri yüksek sesle okumaya denir.

Bu konuşma bir an o kadar samimi bir şekil alıyor ki heyete başkanlık eden oynadığı eserlerden birinin bir sahnesini, bir parçasını huzurunda tekrar etmesini, oynamasını veya inşat etmesini rica ediyor.

ip cambazı: *isim* İki direğin arasında gerilmiş yüksek ipin üstünde tehlikeli gösteriler yapan kişiye denir.

Burada orta oyunu, ötede komedi dram on iki perde kantolar, ip cambazları...

ipek böceği: *isim* Kozalarından ipek elde edilen, dutun yaprağı ile beslenen, pullu kanatları olan kelebeğin tırtılına denir.

İpek böcekçiliği doğal bitki örtüsü açısından, ipek böceğinin kozasını örmesini kolaylaştırması nedeniyle çalı formasyonunun bulunduğu yerlerde gerçekleştirilen bir faaliyettir.

iptal etmek: *fiil* Geçersiz kılmak demektir. Kaldırmak...

Bu karakuşî hükümlerin birçoğunu ya tâdil veya iptal etmiştir.

irdellemek: *fiil* Bir konunun eleştirilip incelenmesi gerekli bütün taraflarını ayrıntılı incelemeye denir. Tetkik ve tetebbu etmek ...

Ben de kendimi irdeliyorum.

irfan: *isim* Bilme, anlama, sezme, kültür demektir.

Hiçbir zaman unutmayın ki, cumhuriyet sizden “fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür” kuşaklar ister.

irice: *sıfat* Normalden daha hacimlice, normali aşan büyüklükte olana denir.

Öyle küçük, öyle sevimli, öyle beyaz, ipek kanatlı, irice gözleri biraz....

isabet ettirmek: *fiil* Nişan alınan yere değdirmektir. Rast getirmek...

Sopaları kim kime daha çok isabet ettirirse o taraf yenmiş sayılsın.

isabetsizlik: *isim* Yerinde olmamaktır. Uygun düşmeme, yersizlik...

Bahtiyarım ki bu sözlerimin hiçbirinde, milletimin hakkımdaki itimadını sarsacak bir isabetsizliğe uğramadım.

isim gövdesi: *isim* İsim ve fiil köklerinden yapım ekleri kullanılarak türetilen ve isim görevindeki gövdeye denir. Ad gövdesi...

"Bugün herkes durgun." cümlesindeki altı çizili kelime isimden türemiş bir isim gövdesidir.

isim kökü: *isim* Bir adın eke bölünemeyen anlamlı olan en küçük parçasıdır. Ad kökü...

Köklerin isim kökü mü, fiil kökü mü olduklarını yazınız.

isim tamlaması: *isim* İki ya da daha fazla isim kökünden sözcük ile yapılmış tamlamadır. Ad tamlaması...

Aşağıda yer alan resimlerin altlarındaki kelimeleri kullanarak bu resimlere uygun isim tamlamaları oluşturunuz.

iskemle: *isim* Arkalıksız sandalyeye denir.

Evin avlusuna sırtında çuval kaplı bir yayvan torba, elinde bir ufacık iskemle ve uzun bir demir parçası, dağınık kıyafetli bir adam girdi.

isli: *isim* Kederli, üzüntülü anlamına gelir. Dumanın geride bıraktığı leke, islenmiş, is bulaşmış...

Hayırlı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmış olanların uydurma neşesiyle fakat gönülleri isli, evlerine döndüler.

isnat etmek: *fiil* İftira atmaya denir. İftira etmek...

Güzel sever diye isnat ederler / Benim Hak'tan gayri sevdiğim mi var?

ispatlamak: *isim* Bir şeyin gerçekliğini kanıtla ortaya koymaktır. Kanıtlamak...

Metin okuyucuya bir fikri inandırmak ve ispatlamak için yazılmıştır.

ispirotolu kalem: *isim* İçeriğinde kalıcı boya bulunan, birçok çizim için canlı renklendirme imkanı sunan kalem çeşididir. Keçeli kalem ...

Bir başka yapım şeklinde ise beyaz dosya kâğıdına ispirotolu kalemle çizilen kalıp parçaları boyandıktan sonra kesilir.

isteklilik: *isim* Bir şeye karşı istekli, arzulu olma durumuna denir. Talepkârlık...

Okumaya başlamak için okumaya istekliliğimizin olmasını beklemek büyük bir yanıldır.

istemek: *fiil* İstek duymaktır. Arzulamak, dilemek ...

Şimdi ne yapmak isterdiniz?

istifade etmek: *fiil* Bir şeyden yararlanmaya, çıkar sağlamaya denir.

İleride işler yapmaya, dolaplar çevirmeye başlarsa kendi de bundan istifade edecekti.

istiflemek: *isim* Düzgün bir biçimde üst üste yığmaya denir.

Efendi, giderken köşkü bekleyecek uşağa bir hızarıcı bulup ağaçların arkasındaki çamları biçirmesini, tahta ve kalas yaparak sundurmanın arasına istiflemesini söylemiş.

istikamet: *isim* Yöne denir. Tutulan, izlenen yol...

Sabır,(...) üstesinden gelinmez gibi çetin işler karşısında istifini ve istikametini bozmadan günlerce, aylarca, yıllarca çalışabilme gücüne sahip değildir.

istilacı: *isim* Bir şeyi zarar vermek amacıyla kaplayana denir. Yayılmacı...

Yuvalardan çıkan karıncalar her gün 100.000 adet turtul ile bitkilere zarar veren istilacıları yemektedir.

istila etmek: *sıfat* Yayılmak, kaplamak anlamına gelir. Sarmak, bürümek...

Ne zaman balkon kapısını açsa burnunu istilâ eden rutubet ve küf kokusunu mektubun tâ başına yazmıştı.

istismar: *isim* Birinin iyi niyetini kötüye kullanmaktır. Sömürme...

Türkiye Cumhuriyeti, laikliği umdeleri arasına koymakla dini, tecavüzden, istismardan, menfaate, şerre alet etmekten kurtardı.

isyan: *isim* Bir düzene veya emre boyun eğmeyip karşı gelmeye denir. Uymama, itaat etmeme, başkaldırı...

Ardından isyanları bastırır.

isyan etmek: *zarf* Kabullenmemek anlamına gelir. Razı olmamak, ayaklanmak...

Topraklarına göz diken devletlerin de kışkırtmasıyla isyan edip bağımsızlık çabası içine girdiler.

iş adamı: *isim* Kâr sağlamak için sanayi veya ticarete yatırım yapan kişidir.

Okul idarecileriyle birlikte kapı kapı kentteki iş adamlarını ziyaret edip maddi destek istediler.

işaret dili: *isim* İşitme engellilerin aralarında iletişim sağlarken el ve yüz hareketlerinden oluşan görsel dildir.

Bana diğer odadan seslendiğinizde, duyduğum sadece bir işaret dili gibi olabilir.

işaret etmek: *fiil* Belirtmektir. Dikkat çekmek...

Şiirde kimi dizeler bize köy türkülerinin özelliklerini işaret ediyor.

işaret zamiri: *isim* Nesnelere yerine geçip, yerlerini işaret bakımından tutan zamire

denir. Gösterme zamiri...

İşaret zamirleri gibi ve kadar edatları ile ilgi durumu eki alarak da almadan da birleşebilirler.

işbaşı: isim İş yerlerinde işe başlamaya denir.

Yani seçimle işbaşına gelmezler.

iş bölümü: isim Bir işin, birden fazla kişi arasında bölünmesidir.

Evde, okulda ve sosyal hayatta insanların ihtiyaçlarının karşılanması, hayatın daha yaşanabilir olması için bir iş bölümü ve dayanışma gereklidir.

işçilik: isim İşçi emeğine denir. Yapılış, işleme niteliği...

Eşi benzeri olmayan kesmetaş işçiliğini sergileyen yapılarıyla tamamı sit alanı ilan edilen dünyadaki ikinci kenttir.

işitmek: fiil Kulakla algılamaktır. Duymak...

Ahırın avlusunda oynarken aşağıdaki, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hazin şırlıtısını işitirdik.

işkolik: isim İşine düşküne denir. İşsever...

Sadece dikkat etmiş: "Herkes, özellikle müziği duymasını bilmeyenlere, hayatın güzelliklerini kaçıran işkoliklere, şarkısını söylememeye."

işlek: sıfat Çabuk ve özenmeden yazılan güzel ve okunaklı yazıya denir.

Etkinliğin "b" maddesinde sıraladığınız kelimeleri kullanarak; düzgün, okunaklı ve işlek "bitişik eğik yazı"yla konuyla ilgili kısa ve dikkat çekici bir başlık koyacağınız "akşam" konulu bir şiir yazınız.

işlemecilik: isim Elle oyma, nakış vb. yapan kimsenin yaptığı işe denir.

El sanatları arasında ağaç işlemeciliği ve oymacılığı önemli bir yer tutar.

işlemek: 1. fiil Bir şeyin üzerinde çalışarak onu daha işlevsel bir duruma getirmektir.

İnsan eli demire, ağaca, taşa şekil vermiş, onları işlemiştir.

2. sıfat Durağan durumdan hareketli duruma geçmektir. Çalışmak...

Hasan vapurda oyalandı; gırıl gırıl işleyen vinçlere, üstleri yazılı cankurtaran simitlerine, kurutulacak çamaşırlar gibi iplere asılı sandallara, vardiya değiştirilirken çalınan kampanyaya bakarak çok eğlendi.

işlemeli: sıfat Üzerinde elde yapılan, nakış, oya, örgü olana denir.

Üstünde sırma işlemeli uzun bir ceket, dize kadar gelen ipekten mavi bir pantolonla dizine kadar uzayan beyaz çoraplar vardı ve üstleri kocaman altın tokalı ayakkabılar giymişti.

işleyicilik: isim Bir şeyin üzerinde çalışarak onu daha işlevsel bir duruma getirmeye denir.

Demir işleyicilik, madencilikte son safha olarak görülmektedir.

işlik: isim Resim, heykel sanatlarıyla ilgilenenlerin ya da zanaatçıların işlerini yaptıkları yere denir. Atölye...

İşliğin karanlık köşelerinde babasının yüzlerce hayali vardı.

iştahlandırma: sıfat Bir şeyi arzular hale getirmektir. İsteklendirmek...

Bu arada yazdıklarımı da aralıklarla gönderiyor, konuyla ilgili onu iştahlandırarak ayrıntıları hatırlamaya, kaydetmeye çalışıyordum.

iştirak: isim Bir işe ya da bir düşünceye katılmaya denir. Katılım...

Asil endişenizin icap ettiği ne varsa hepsini yaparız.” diye mektup yazıp “müسابakaya iştirak buyurmasını, memleketi bu tesirli telkin ve heyecan vasıtasından mahrum bırakmamasını” ondan rica etti.

itelemek: fiil Sarsa sarsa itmek, kakmaktır. İtelemek...

Kurtasiyenin sahibi, önüne bıraktığım bozuk paraları geri itekleyip:

— *Sen ne diyorsun koçum, dedi.*

itfaiye: isim Yangın söndürme kuruluşuna denir. Yangın söndürme aracı...

Yangın çıktığı zaman hemen itfaiyeden yardım istemiş.

itfaiyeci: isim Yangın söndürme kuruluşunda görevli kimseye denir. Yangıncı...

İtfaiyeciler ağaçtaki sevimli kediyi kısa zamanda kurtardılar.

ithaf: isim Birinin adına sunmaya denir. Armağan etme...

Bu gibi durumlar da "dünya yansa hasın tütmeyecek" olan yeni apartman hayatının gamsız sakinlerine ithaf olunur!

ithafen: zarf Birinin ya da bir şeyin adına demektir.

Üzerinde çok çalıştığı zaman makinesini sonunda icat etmiş, adını da bir Osmanlı gemisine ithafen “Ertuğrul” koymuştur.

itham: isim Suçlamaya denir. Birini suçlamak...

Övgü dolu bir itham var yüreğimin söylediklerinde.

itibarıyla: zarf Bakımından anlamına gelir.

Renk, ornömanlar (süsler) itibarıyla bu yapacağın oda tam bir Ankara Türk odası olsun.

itilaf: isim Anlaşma demektir. Uyuşma, uzlaşma...

İtilaf Devletlerinin Mondros Ateşkes Antlaşması'nın hükümlerine dayanarak ülkemizi işgal etmeye başlamaları üzerine, vatanın kurtuluşu için başka çare kalmadığını anlayan Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919'da kurtuluş mücadelesini başlatmak üzere Samsun'a çıkar.

itimat: isim Güvene denir. Güvenç, emniyet...

Bahtiyarım ki bu sözlerimin hiçbirinde, milletimin hakkımdaki itimadını sarsacak bir isabetsizliğe uğramadım.

itina: isim Bir işin olabildiğince iyi olmasına gayret etmeye denir. İhtimam...

Barakanın bir köşesini temizledi, hazırladı ve arabadan yüklendiği yatağı oraya itina ile serdikten sonra diğer malzemeleri de taşıyarak babasını sırtlayıp yatağa yerleştirdi.

itiraf: isim Başkaları tarafından bilinmesi sakıncalı görülen bir gerçeği saklamaktan vazgeçip açıklama, söyleme, bildirmeye denir.

Şu acı itirafa bakın, sevgili dinleyenlerim.

itiraf etmek: fiil Başkalarınca bilindiğinde kendi için sakıncalı olabilecek gerçeği gizlemeyi bırakıp açıklamaya denir.

Hem size bir şey daha itiraf edeyim mi; ben o kadar çok ders çalıştım ki oyun oynamayı öğrenemedim.

itminan: isim İnanma, güvenme anlamlarına gelir.

Mezarlığın ümrani ölülerden ziyade yaşayanların teselli ve itminanı için değil midir?

iyelik: isim Sahiplik demektir.

Özel isimlere getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır.

iyelik eki: isim İsim kökünden sözcüğe eklenip onun neye veya kime ait olduğunu bildiren ektir.

Noktalı yerleri uygun iyelik ekleriyle doldurunuz.

iyiden iyiye: zarf Adamakıllı, iyice demektir. Fazlaca...

Afyon taraflarında iyiden iyiye çeşitlenir çalgı türleri.

iyi kötü: sıfat Ne çok iyi ne de çok kötü olana denir. İkisi arası, şöyle böyle...

Eski eviniz artık, iyi kötü anılarda, geçmişte ve bir başka yerde kalmıştır.

iyileşivermek: fiil Çabucak ya da kısa sürede iyileşmeye denir.

Herkesin şaşkın bakışları altında, bir anda iyileşivermişti.

iyiliksever: isim Yoksula, düşküne, yardıma ihtiyacı olanlara yardım etmeyi ve iyilik yapmayı seven kişiye denir.

Kullanabileceğimiz karakter özellikleri şöyle: Paylaşımçı, iyiliksever, cimri, sanatçı, arkadaş canlısı, sanatsever, acımasız vb.

iyimserlik: isim Genelde çoğu iş ve fikri iyi olarak gören bir kişilik veya tutum özelliğidir. Nikbinlik...

İçimdeki iyimserlik duygusunu tamamen yırtıp atmak istedim.

iyi olmak: fiil Yerinde, uygun olmaktır.

Anlaştık, toplandığımız pek iyi oldu, değil mi?

izinli: isim Müsaadeyle belli bir süreliğine bir işten, bir yerden ayrılmış olan kişiye

denir. İzin verilmiş...

Öğretmen pazartesi günü izinliymiş.

izinsiz: *zarf* İzin almamış olana denir.

Bekçi, izinsiz inşaata girenlerin arkasından bağıırıyordu.

izin vermek: *fiil* Birine herhangi bir şey yapması için müsaade etmeye denir.

Satıcı, onu tanımadığı için binmesine izin vermiş.

izlemek: 1. *fiil* Vakit, süre, sıra vb. bakımından gelmektir. Peşinden gelmek...

Bu başarıları Avrupa ve sonrasında da Dünya Şampiyonası izledi.

2. *fiil* Bir yöntemi benimsemektir.

Sizce kitapçı doğru bir yöntem mi izlemektedir?

3. *fiil* Eğlenmek, görmek, öğrenmek için bakmaktır. Seyretmek...

Annem mızızlandı: "Bunun yerine güzel bir film bulalım da onu izleyelim."

izlence: *isim* Belirli düzen ve şartlara göre yapılması planlanan işlemlerin tamamına denir. Program...

Basit bir çizimle de tarifimizi görselle destekler ve gidilecek yol izlencesini çizebiliriz.

jandarma: *isim* Güvenliğin sağlanması ve toplum düzeninin korunmasında görevli silâhlı askerîye inzibat kuvvetidir.

Bu konuda jandarma ve muhtarlarla görüşeceğiz, dedi.

jeoloji: *isim* Yer yuvarlığının oluşumunu, oluşumundaki maddeleri, değişimini inceleyen bilimdir. Arziyat, yer bilimi...

Bu jeoloji tarihindeki en büyük evrensel yok oluşlardan biri anlamına geliyor, diyor.

jeolojik: *sıfat* Yer yuvarlığının oluşumunu, oluşumundaki maddeleri, değişimini inceleyen bilimle ilgili olana denir. Yer bilimsel...

Doğal afetler jeolojik ve meteorolojik kökenliler olmak üzere iki gruba ayrılırlar.

jeton: *isim* Bilet satış yerlerinde satılan, çeşitli oyunlarda para yerine kullanılan küçük, plastik veya metalden yapılmış cisimdir.

On tane oyun jetonu birden aldım.

kabadayı: *isim* Kendine göre namus kuralları belleyip bunları dikkate alıp toplumun genel kurallarının dışına çıkan zorba yapan kişidir.

Nesli tükenen bir kabadayıyı canlandırdığı "Kabadayı" (2007) ve başrollerini Çetin Tekindor ve Cem Yılmaz'la paylaştığı "Av Mevsimi" (2010) en son rol aldığı filmler olmuştur.

kabak çekirdeği: *isim* Genellikle vakit geçirmek için yenilen, bal ve sakız kabağının tohumunun kurutulmasıyla oluşan bir kuru yemiş türüdür.

Kabak çekirdeğini daha çok ...

kaba kuvvet: *isim* Bir amaç için zorbalık yapma ya da güç kullanmaya denir.

Kaba kuvvete başvurmak, haklarımızı elde etmede gerçekten işe yarar mı?

kabarık: *isim* Hayvanların tüyleri dikilmiş olana denir.

Yalnız ara sıra kocaman kocaman hayvanlara rast geliyorlardı; çok uzun bacaklı, çok uzun boylu, sırtları kabarık, kambur hayvanlar trene bakmıyorlardı bile...

kabarmak: 1. *fiil* Öfke, sevgi vb. duyguların gittikçe güçlenmesidir.

Küçük kardeşimin merhamet duyguları iyice kabarmış olacak ki ani bir hareketle elindeki yirmi beş kuruşu bana uzattı.

2. *fiil* Şişmek, genişlemektir.

Sürekli surat asar, kiminle karşılaşsa hep yakınır, yanına kim gelirse gelsin hemen tostoparlak olur, kabarıp, dikenlerini sivriltirmiş.

kabartma: *sıfat* Bir süsleme veya bir biçimin düz yüzey üstündeki çıkıntısına denir. Rölyef...

Pirinç madeninden yapılmış, üzeri kabartma desenlerle süslü bir salep kazanı vardı.

kabile: *isim* Ortak bir soydan gelen ve bir başkanın emrinde yaşayan göçebe topluluktur. Boy, klan...

Bir kabile reisi gibiydi.

kabiliyetli: *sıfat* Yetenekli olana denir.

Okudukları kitaplar sayesinde hangi dalda kabiliyetli olduklarını keşfettiler ve başarılı oldular.

kabir: *isim* Mezara denir. Sin...

Önce Ankara Etnografya Müzesi'nde geçici kabre konan naaşı 15 yıl sonra 1953 yılında Anıtkabir'e taşındı.

kabul etmek: 1. *fiil* Değerlendirmektir. Değer biçmek...

O, insanlığı geniş bir aile kabul eder.

2. *fiil* Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olmaktır.

Muhsin bu bahsi kabul ediyor ve Atatürk'ün emrini bu şekilde memnunlukla yerine getireceğini söylüyor.

kaburga: *isim* Göğüs kafesini meydana getiren kemiklerin her birine denir.

Sakarya Meydan Savaşı devam ederken talihsiz bir şekilde atından düşmüş, bunun üzerine kaburga kemiği kırılmıştı.

kâbus: *isim* Sıkıntılı ve korkulu düşe, rüyaya denir. Karabasan...

Sıradan bir market alışverişi benim için tam bir kâbus olabilir.

kaçınmak: *fiil* Herhangi bir görevi yapmaya ya da özverili davranmaya yanaşmamaktır. İmtina etmek...

Vatanını ve milletini çok seven Atatürk, bu uğurda canını feda etmekten kaçınmazdı.

kaçkın: isim Bir şeyden, yerden ya da bir işten uzak duran kişiye denir. İnsanlardan uzak duran...

Oh, temiz hava, kuş sesleri falan demeye kalmadı yanına yöresine kooperatif ormanları inşa edildi, marketler açıldı, oteller, rezidanslar yapıldı ve fakara "kent kaçkını" yine bina ve otoların arasına sıkışıp kaldı.

kadarcık: sıfat Çok az miktarda olana denir.

Sense bir hasta kulağını tırmaladı diye ürküverdin, o kadarcık acıya dayanamadın.

kadayıf: isim Malzemesi un olan, çeşitli şekillerdeki tatlı türüne denir.

Malları ya baklavadır ya kadayıftır ya soyup soyup yenecek muzdur, kurabiyedir.

kadeh: isim Genellikle içki içmeye yarayan ayaklı bardaktır.

Öyle hastalıklar vardır ki, bunlar havadan sudan değil; bilakis ağızına kadar dolu tencereler, kadehler, yumuşacık koltuklar ve ipek yataklardan bulaşır.

kadifeli: sıfat Bir yüzü ince, kısa, sık tüylü, pamuk, ipek ya da yünden, parlak yumuşak kumaş olan kadifenin olduğu şeydir.

Şekerci kalfası; üzeri çiçekli, içi dışı kadifeli, iç kapağının ortası aynalı, pırıl selafonlu, ne kadar kutu varsa serdi tezgâhın üstüne.

kâfi: isim Yeterli, yetecek ölçüde olana denir.

Dikkatle, ciddiyetle okumanız kâfidir; yani kitap veya mecmua okuduğunuz zaman elinizdeki yazı, tuhaf varlık ve vakalar bile anlatıyorsa ciddi bir iş gördüğünüze inanın.

kâfi görmek: fiil Yeter bulmaktır.

Yaptıklarımızı asla kâfi göremeyiz çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz.

kafile: isim Birlikte, bir amaç için hareket eden topluluktur.

Kafiledekiler hedefe varabilmek için üvendireleriyle hayvanları dürtüyorlardı.

kafiye: isim Şiirde mısraların sonunda tekrarlayan ve aynı ritmi veren hece ya da farklı görevde olan ancak benzeşen seslere denir. Uyak...

"Yollar" ve "duvarları" sözcükleriyle kafiye yapılmıştır.

kâhin: isim Olağanüstü yolları kullanarak bilinmeyen, gizli şeyleri, gelecekte ne olacağını bilme iddiasında olan kişidir.

Hiçbir kâhin, hiçbir büyücü büyümlü sözler söyleyerek onları gökten indirmemiştir.

kahkaha atmak: fiil Yüksek sesle gülmeye denir.

Birden şaşalamıştım fakat sonra işi hemen anladım ve sınıf ortasında, okul hayatımın ilk büyük kahkahasını attım.

kahvaltı etmek: fiil Genellikle sabahları hafif yiyeceklerle karın doyurmaktır.

Önce o kahvaltısını eder, sonra ben.

kalas: isim Kalın biçilmiş uzun tahtaya denir.

Efendi, giderken köşkü bekleyecek uşağa bir hızarıcı bulup ağaçların arkasındaki çamları biçirmesini, tahta ve kalas yaparak sundurmanın arasına istiflemesini söylemiş.

kalbi yerinden çıkmak: fiil Birdenbire heyecanlanmak veya korkmaktır.

Köpeği karşısında görünce kalbi yerinden çıktı.

kalça: isim Vücudun arka kısmında, bacaklarla belin birleştiği yerdeki şişkin kısma denir.

İnce, uzun bacakları üstünde kocaman kalçalarını sallayarak dolaşıyorlar.

kaldırım taşı: isim Yaya yolu yapımında kullanılabilen sert bir taş türüdür.

Lalam beni uyandırıp yine kolumdan tutuyor; ayaklarım uyku sersemliği ile kaldırım taşlarına takıla takıla, aynı gürültülü yollardan eve dönüyoruz.

kaldırıp vermek: fiil Çabucak kaldırmaktır.

Gel de biraz kaldırıp ver.

kaldırmak: 1. fiil Yukarı doğru hareket ettirmektir.

Kumanda masasındaki adam, sağ elini yukarı kaldırdı.

2. fiil Alıp başka yere götürmektir.

Birisi beni zorla kaldırdı ve bana bir yumruk vurdu.

3. fiil Çekmek, taşımaktır.

Yükünü kendin kaldır.

kaleci: isim Topla oynanan oyunlarda kalenin önünde bekleyerek kaleye topun geçmesini önleyen oyuncuya denir. File bekçisi...

Fenerbahçe ve Beşiktaş'ın kaleci formaları kriz çıkarttı.

kalıcı: zarf Her zaman geçerliğini sürdürecektir.

İnsanlar, yaşamları boyunca geçici ya da kalıcı olabilecek birtakım işler yaparlar.

kalınlık-incelik: isim Türkçede bir sözcüğün ilk hecesinde kalın bir sesli varsa peşinden gelen bütün hecelerin kalın ünlülerle, ince bir sesli varsa sonraki hecelerin de ince seslilerle devam etmesi kuralına denir. Büyük sesli uyumu...

Aşağıdaki kelimeleri kalınlık-incelik kuralına göre inceleyerek ilgili sütunlara yazınız.

kalıntı: isim Çok eski zamanlardan kalma yapı veya şehre denir. Ören, harabe...

Büyük bir kentin küçük çam ormanında gizlenmiş bir amfi tiyatrosuna günlerden bir gün küçük bir kız yerleşir.

kalın ünlü: isim Dilin geriye doğru çekilmesi sonucu ortaya çıkan, art damakta oluşan ünlü (a, ı, o, u) harflerdir.

Kalın ve ince ünlüleri ayırt edelim.

kalitesiz: *sıfat* Benzerlerinden ayırt edilecek niteliği olmayana denir. Basit, düz, nitelik bakımından üstün olmayan...

Kalitesiz malı satıyorlar.

kalkındırmak: *fiil* Durumun düzeltilmesi, aşamalı bir biçimde geliştirilmesine denir.

Okuyan, inceleyen kalkındırır bu yurdu ...

kalkınmak: *isim* Durumunu düzeltmek, aşamalı bir biçimde gelişmektir. İlerlemek...

Ülkenin gelişmesine ve kalkınmasına yardım eder.

kalmak: 1. *fiil* Olmak, herhangi bir durumda bulunmaktır.

Artık hiç kuvveti kalmamıştı.

2. *fiil* Zaman, uzaklık veya nicelik belirtilen miktarda bulunmaktır.

Belki yarım saate de kalmaz Hoca, eyvallah.

3. *fiil* Varlığını korumak, sürdürmek

Ortada gölcük falan kalmayacak.

4. *fiil* Yetinmektir.

Gezmele kalmamış, gezip gördüğü yerleri tıpkı İstanbul'da yaptığı gibi adımlayıp ölçülerini çıkarmış, tarihlerini öğrenmiş, konuşulan dilleri, efsanelerini, yemeklerini, folklorunu, kısaca kültürünü de unutmamış.

kaloriferli: *sıfat* Merkez ve depo olarak düzenlenmiş büyük bir kazandan çıkan suyu, buharı, sıcak havayı borularla dolaştırarak bir yapının her tarafını ısıtan tesisat ya da araç olan kaloriferin olmasına denir.

Kış uykusu tembelliğin değil, doğaya karşı yenik düşmek istemeyen canlıların sığındığı, içi erzak dolu kaloriferli bir evdir.

kalpak: *isim* Kesilmiş koni şeklinde kürk, kumaş ya da deri kullanılarak yapılmış başlıktır.

Başında bir kara kalpak...

kalpaklı: *isim* Kesilmiş koni şeklinde kürk, kumaş ya da deri kullanılarak yapılmış kalpağı giyene denir.

O üç kişinin yanı başındaki masaya kalpaklı, poturlu bir adam geldi.

kalp krizi: *isim* Kalbi besleyen damarlardan birinin tıkanması sonucu meydana gelen, çare bulunmazsa ölüme sebep olan rahatsızlıktır. Kalp aksesi...

Babam balkondan düşünce, buna çok üzülen annem kalp krizi geçirdi, kardeşimin de heyecandan dili tutuldu, halamın da...

kamara: *isim* Gemilerde her bölmeye, odaya denir.

Kaptanla kamaralarımız yan yanaydı.

kambiyoy: isim Alacak tahsili, borç ödenmesi ya da bir yerden toplanmış para ya da para yerine geçebilen taşınabilirlerin bir yere aktarılmasında hizmet bedelidir.

Kambiyonun düşmesi, ahvalin karışıklığı, iratlarımızı tamamıyla yetişmez bir hâle getirmişti.

kambiyoy senedi: isim Belirli bir sürenin sonunda belirli bir parayı kendi adına veya bir başkasının emrine ödemesi için alacaklının borçluya yazdığı bildirim kopyası ya da aslına denir.

Senet, kambiyoy senedi özelliğini yitirir o zaman.

kamburlaşmak: sıfat Bel veya göğüs kemiğinin eğrilmesine denir.

Sırtı hafif kamburlaşmış, yaşlı bir babacıkmuş Güz.

kamp: isim Çadır, baraka vb. eğreti araçlardan oluşturulan konak yerine denir.

Tatiller ve hafta sonlarında annemin şoförlüğünde gidilen kamplar, piknikler düzenlenir; bahçede arkadaş ve dostlar için yemekli davetler verilirdi.

kampana: isim İçindeki sallanan tokmağın kenarlarına vurması sonucu ses yapan madenden araca denir. Çan...

Vapurda eğlendi; gırl gırl işleyen vinçlere, üstleri yazılı cankurtaran simitlerine, kurutulacak çamaşırlar gibi iplere asılı sandallara, vardiya değiştirilirken çalınan kampanaya bakarak çok eğlendi.

kanaatkâr: sıfat Azla yetinene denir. Elindeki ile yetinen, kanık, kanaatli, yetingen...

Yaşadığı zorluklardan sonra kanaatkâr olmayı öğrenmişti.

kanatmak: fiil Kanın akmasına yol açmak veya kanamasını sağlamaktır.

Biraz kulaklarını kanattı, işte o kadar.

kan bağı: isim Aynı soydan gelme durumuna denir.

Benim için hiçbir önemi yoktu, aramızda kan bağı bile bulunmuyordu.

kanca: isim Ucu çengelli nesnedir.

Hevesi tazelenen mühendis çok daha sağlam olan naylona yöneldi ama kancaları ilmeklerle aynı hizaya dizmeyi beceremediği için tasarım işe yaramadı.

kancalı: sıfat Ucunda, çengelli nesne olan kanca bulunana denir.

Sonunda dokuma endüstrisinin merkezi olan Fransa Lyon'a (Liyon) gitti ve orada bir şirketi, biri kancalı diğeri ilmekli iki pamuk şerit üretmeye ikna etti.

kandırma: fiil Aldatmaya denir. İnanmasına neden olmak...

Ormanda oturan koca geyik yok mu, gidip dil döker, kandırırsın onu.

kanını akıtmak: fiil Savaşta düşmanla çarpışırken yaralanmaya denir.

Bu memleketi korumak için bu milletin özgür yaşaması için yüzyıllardan beri kanını akıtmış, canını vermiş, memleketin gerçek sahiplerine, kahramanlar kahramanı

Anadolu'ya bir şey sordunuz mu?

kanıtlamak: *fiil* Bir şeyin gerçekliğinin delille ortaya koymaya denir. İspat etmek...

Açıkkası ben Aristo'nun bu konuyu yanlış açıklayacağını düşünüyorum ve bunu kanıtlayacağım.

kan kardeşi: *isim* Genellikle çocuklar arasında birbirlerinin kanlarını emme veya yalama yoluyla ant içerek kardeş olanlardan her birine denir. Ant kardeşi...

Bir gün tesadüfen oyun oynarken parmağı kanayınca kan kardeşi olurlar.

kanto: *isim* Tuluat tiyatrosunda genellikle kadın sanatçıların oyundan önce dans edip şarkı söyleyerek yaptığı gösteriye denir.

Burada orta oyunu, ötede komedi dram on iki perde kantolar, ip cambazları...

kaos: *isim* Uyumsuz ve karışık duruma denir. Kargaşa...

Âdeta bir kaos içinde el yordamıyla yürüyor, hedefini göremiyor, gâyesini teşhis edip yakalayamıyordu.

kapaklanmak: *fiil* Ayağı takılıp yüzüstü düşmeye denir.

Kelime-i Şahadet getirerek kağının üzerine serdiği yorgana kapaklandı.

kapaklı: *sıfat* Bir kabın üstünü örtme veya bir deliği kapatmaya yarayan kapağı olan eşyaya denir.

Dükkanın camında şu yazlıydı: Kapaklı ev eşyası bulunur.

kapalılık: *isim* Konuşma ya da başka yollarla diğer insanlarla etkileşime girmemektir.

Bu giz, bu kapalılık sende oldukça hep yalnız kalacaksın çocukların yanında.

kapamak: *fiil* Bir açığı örtme amacıyla herhangi bir şeyi, açık yerin üstüne getirmektir.

Demirini topraktan çekti, kösesini dürdü, çivi kutusunu kapadı, çiriş çanağını sarmaladı.

kapıcı: *isim* Bina, apartman, otel gibi yapılarda alışveriş, bekçilik, temizlik gibi işlere bakan kişiye denir.

Tavşanların sahibi kapıcı amca, kızardı: "Bana bak, tavşanlar bahçedeyken köpeğini bağla demiyor muyum ben sana?"

kapılmak: *fiil* Bir şeyin veya kimsenin güçlü etkisinde kalmaya denir.

Boğaz'ın büyüstüne hepimiz kapıldık.

kapısız: *sıfat* Kapısı olmayana denir.

Bağın ortasındaki yıkık kulübenin kapısız girişinden bir ihtiyar çıktı.

kapış kapış: *zarf* Kapan kapana, büyük bir istekle demektir. Kapışarak...

Eskiden onunla kese kâğıdı da yapılır ve bakkallara kapış kapış satılırdı.

kapı tokmağı: *isim* Kapıyı çalmakta kullanılan metal parçaya denir.

Kapıların üzerindeki taşlara çizilmiş resimler (Eğer sahibi hacca gitmişse resmi

vardır.), işlemeler, kuş gagasını andıran kapı tokmakları, bir evin altından geçen sokağın devamı kemerli tüneller...

kapkaççı: *isim* Kapıp kaçmak yoluyla hırsızlık yapan kimsedir.

Kapkaççı nezarete konuldu.

kaplama: *isim* Bir şeyin dış tarafına koruma ya da süsleme maksadıyla yapıştırılan başka maddeden kata denir.

Ocak başları gibi kapkara görünen duvar kaplamalarında tepe aşağı takılmış bir harita ile bir iskelet levhası, bir çiftlik ve yılan resmi sarkıyordu.

kapris: *isim* Geçici, düşüncesizce, değişken istektir. Huysuzluk...

Önce bunu bir artist kaprisi sanan Atatürk gücenir gibi oluyor hatta öfkeleniyor.

kapsam: *sıfat* Sınırları içinde olma durumuna denir. Şümul...

2008-2012 yıllarını kapsayan ağaçlandırma seferberliği kapsamında 2 milyon 420 bin hektarlık alanda ağaçlandırma yapılarak rekor kırılmıştır.

karaborsa: *isim* Ticari alanda az olan ya da hiç olmayan bir malın yüksek fiyata gizlice alınıp satılması işine denir.

Bir teneke benzin aldık karaborsadan, dayan, dedik.

karadut: *isim* Siyah renkte olan duta denir.

Karadutum, çatalkaram, Çingene'm / Nar tanem, nur tanem, bir tanem.

karagöz oynatmak: *fiil* Mukavvadan ya da deve derisinin kesilmesiyle boyanmış insan şekillerini beyaz bir perdeye arkasından ışık verip yansıtarak oynatmaya denir.

Evet, evet, evet, karagöz oynatalım!

kara haber: *isim* Üzücü ya da sıkıntı verici haberdir.

Öldüğü, bayrağın onun için yarıya çekildiği kara haberi kulaktan kulağa dolaştı.

karakarga: *isim* Kargagiller ailesinden, Kuzey Amerika'nın fundalık, dağlık yerlerinde bulunan, siyah tüyleri olan bir çeşit kuştur. Kuzgun...

Baykuş ve karakarga kötülükleri; bülbül ve güvercin ise iyi şanslı simgeler.

karakterce: *sıfat* Bir kişinin kendine ait yapısı, onu diğerlerinden ayıran temel fark olan karakter bakımından anlamına gelir.

Türk devleti, sizin bedence gürbüz, ruhça uyanık, karakterce üstün varlığınızda sarsılmak bilmez güvenini buluyor.

kara kurbağası: *isim* Yaşamını karada süren, suya yumurtlayıp orada yumurtasını bırakan bir tür kurbağaya denir.

Uzun atlama dalında şampiyon yalnızca 2,5 cm uzunluğundaki bir tür karakurbağası.

karalı: *sıfat* Karası olana denir. Siyah renkli...

O ibiği kan kırmızı, tüyleri kızılı karalı, gökkuşağı gibi çok renkli bir horozdu.

karamazı: *isim* Servigiller bitki familyasından, almaşık ve küçük pullu biçimde yaprakları olan, düz gövdeli, dibinden dallanan, rengi siyah bir süs bitkisidir.

Kırmızı mı gerek, kaynatırlar kızılçam kabuğunu, karamazıyı, sütleğeni, doğu çınarını, işte size tutam tutam kırmızı.

karamsarlık: *isim* Hep en kötüyü bekleme, kötüye yorumlama durumuna denir. Kötümserlik, bedbinlik...

Sevgili Sahibim, sen insanlara ve olaylara takıldığın, fazla alınganlık gösterip karamsarlığa ve kızgınlığa gömüldüğün zamanlar ben de kararıyorum, görevimi yapamaz oluyorum.

karanlık bastırmak: *zarf* Havanın kararmasına denir.

Karanlık bastırınca mecburen sana geldim.

kararlaştırmak: *fiil* Bir iş ya da görevle ilgili kesin düşünce içinde bulunmaktır.

Görüşlerimizi hangi sırayla sunacağımızı kararlaştıralım.

kararlılık: *isim* Bir iş veya sorun hakkında düşünülecek varılan kesin yargıya sahip olma haline denir. İstikrar...

Aşağıdaki bölümde, “(...) yaratıcılığıyla, kendine has kararlılığı ve inatçılığıyla tüm dünyaya ün salmış bir insan Mustafa Güzelgöz'ün, Ürgüp Sistemi olarak da anılan eşekli kütüphane uygulamasının ortaya çıkışı anlatılmaktadır.

kara tahta: *isim* Sınıflarda üstüne tebeşir kullanarak yazı yazılan, tahtadan, yeşil ya da siyah renkte, genişçe levhaya denir. Yazboz tahtası, tahta...

Yazı devriminden sonra (1928), kara tahta başındaki resmi görülünce ona “başöğretmen” denilmeye başlanmıştı.

karbon kağıdı: *isim* Aynı zamanda hem yazıp hem de yazılanların kopyasını almak amacıyla kâğıtlarının arasına konulan renkli kâğıttır.

Karagözün kalıbındaki özel çizimleri, araya karbon kâğıdı koyarak beyaz bir kartonun bir yüzüne geçirelim.

kardelen: *isim* Nergisgiller bitki familyasından, bahar aylarında erkenden çiçek açan, ecza alanında da kullanılan soğanlı bitkidir.

Tam yerlerde bembeyaz kardelenler belirmeye başlarken, ülkeye genç bahar ulaşmış.

kargaburnu: *isim* Küçük, yuvaya yerleştirilmiş vidaları sökmek için kullanılan ince, uzun ağızlı alete denir.

Usta kargaburnunu nereye koydun, bulamıyorum?

kargagiller: *isim* Kuşların, ötücü kuşlar grubundan, en bilineni karga olan kuş ailesidir.

Kargagiller ailesinden, yeni bir kuş türü bulundu.

karıcık: *isim* Kadınlar için kullanılan bir sevgi sözüdür.

Sorma karıcığım, ben öldüm...

karıncalanmak: *zarf* Vücuttaki uyuşukluğun ardından, kan dolaşımının başlamasıyla uyuşukluk olan yerde karınca gezer gibi bir his uyanmasına denir.

Herkes elini şöyle karıncalanmış gibi oynatır da çalar.

karışmak: *fiil* İki ya da daha fazla şeyin bir araya gelip birbirinin içinde kaybolması, iç içe girmesidir.

İnsanlar sağa sola koşuyor, insan seslerine hayvan ve çocuk sesleri karışıyordu.

kariyer: *isim* Meslekte çalışmaya ve zamana bağlı elde edilmiş başarı, aşama ve uzmanlıktır.

Sizin kariyerinizde ailenizin herhangi bir katkısı oldu mu?

karma: *isim* Ayrı türden olan öğelerin karıştırılmasıyla oluşmuş demektir. Muhtelit...

Okulumuz karmadır, sınıflarda kız erkek karışık oturulur.

karnabahar: *isim* Turpgiller familyasından, tanecikli ve etli bir görünüşte çiçekleri olan, lahana yaprağına benzeyen yapraklara sahip bir sebzedir.

"Hayattaki en büyük korkunuz?" "Yemekte karnabahar olması."

karne: *isim* Eğitim öğretim yılı içinde ve sonunda belirli zamanlarda okul yönetimince öğrencilere ders ve devam durumlarını göstermek amacıyla verilen belgeye denir.

Çocuk karnesini almaya annesiyle gelmiş.

karpuzcu: *isim* Karpuz yetiştiren veya satan kimseye denir.

Epeydir mahalle komşularımız arasına katılan kavun, karpuzcular mesaiyi henüz bitirmediler.

karşılaşmak: *fiil* Karşı karşıya gelmektir. Rastlaşmak ...

"Yaşasın! şunlardan birkaç tane yakalasam çok zengin olurum!" diye sevinirken Hüma kuşunun annesi ve babası ile karşılaşmış.

karşılaştırmak: *fiil* İki nesne ya da durumun kıyaslanması, benzer ve farklı yanlarının ortaya konulması işine denir.

Metnin kahramanlarının kişilik özelliklerini karşılaştırmamız.

karşılaştırmalı: *zarf* Nesne ya da kişilerin birbiriyle aynı ya da farklı taraflarını incelemek amacıyla kıyaslama yolunun kullanıldığı duruma denir. Mukayeseli...

Deneme, makale ve hikâye türlerinin özellikleri aşağıda karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

karşıt: *sıfat* Özellik bakımından birbirine tamamen ters olana denir. Zıt, ters, kontrast...

Bu görüntüyü ve bu görüntünün karşıt durumunu anlatınız.

karşıtlık: *isim* Nitelik ve durumları birbirine büsbütün aykırı olma durumuna denir. Zıddiyet, mübânenet, tezat, zıtlık, kontrast...

Benzerliklerin ya da karşıtlıkların ortaya konması karşılaştırma ile olur.

kartopu: isim Elle topak hale getirilmiş, eğlenmek için birbirine atılan kar topağına denir.

Sevinç çığlıkları içinde kayıyor, kartopu savaşı yapıyor, yollara, bahçelere kardan adamlar dikeyorlarmış.

karyola: isim Üstüne yatak konulan, yatılabilen metalden ya da tahtadan ev eşyasıdır.

Karikatürlerde hep uyuyan bir ayı, karyolasının ayak ucunda ya da kapısında, “Lütfen 15 Mart’a kadar rahatsız etmeyiniz!” yazıları görürüz.

kasap: isim Eti yenebilen koyun, sığır gibi hayvanları kesen kişi ya da bunların satıldığı dükkâna denir.

Bakkalla, kasapla, marketteki kasiyerle birkaç kelam sohbet etmeyi; karşılaşıncı “merhaba”, ayrılırken “Allahısmarladık.” demeyi özledim.

kasık: isim Vücudun karın ile uyluk (kalçadan dize kadar olan bacak bölümü) arasındaki bölümüne denir.

Uzun uzadı kasıklarım, korku damarlarım bastı.

kasıtlı: sıfat İsteyerek, bilerek yapılanı denir. Maksudlı...

Bu yüzden İstanbul’un, perde perde sis ardına çekilmekteki ısrarını, kasıtlı bir husumet, kendisine yöneltilmiş bir hakaret gibi algıladı.

kasiyer: isim Kasada oturup para almak ve fiş vermekle görevli kimsedir. Kasadar...

Bakkalla, kasapla, marketteki kasiyerle birkaç kelam sohbet etmeyi; karşılaşıncı “merhaba” ayrılırken “Allahısmarladık.” demeyi özledim.

kastetmek: fiil Demek istemektir. Amaçlamak, amaç olarak almak...

Metnin devamını da düşünerek Atatürk’ün burada kastettiği “durum ve koşullar” nelerdir?

kasvetli: sıfat Sıkıntılı demektir.

1984 yılının Kasım ayında, soğuk bir gününde, uzun ve kasvetli toplantı salonunda, mecburi hizmet için kura çekimleri yapıyordu.

kaşağı: isim Hayvanları tımar etmek için kullanılan, sacdan, dişli araçtır.

O vakit beni sırtına kor, elime kaşağıyı verir:

— Haydi yap, derdi.

kaşalot: isim Büyüklük olarak balınaya benzeyen, alt çenesindeki geniş diş bakımından ondan ayrılan deniz memelisidir. İspemeçet balinası...

Kaşalot, 1609 m derine dalabiliyor ve orada 2 saat kalabiliyor.

katmak: fiil Bir şeyin üstü, içi veya yanına, miktarını artırmak, özelliğini değiştirmek amacıyla başka bir madde eklemeye, karıştırmaya denir.

Bir gün önce hava yağmurlu olduğundan tabiat canlanmış, parlak yaprakları ağaçlara taze bir görünüm katmıştı.

katı atık: isim Üretim aşamasından tüketime kadar tüm aşamalarda meydana gelen ve kullanılan artık işine yaramayan katı maddelerin hepsine denir.

Günlük katı atığının 13.000 ton olduğunu biliyor musun?

katılık: isim Acımasız, duygusuz olma durumudur.

Portakal bahçelerine dalmış; göğsünde bir katılık, gırtlığında lokmasını yutamamış gibi bir sert düğüm, hep susuyordu.

katılımcı: isim Herhangi bir etkinliğe katılan kimseye denir. İştirakçi...

Yetmiş yedi kişi üzerinde yapılan araştırmada katılımcılardan günde yirmi bir kat merdiven inip çıkmaları istendi.

katır: isim Erkek eşek ile kısrağın çiftleşmesinden meydana gelen melez hayvana denir. *Çarşıda, pazarda yapılan alışverişten eve sipariş edilen likit gaz tüpüne kadar yükler eşek ve katırlarla ya da insan gücüyle taşınır.*

katiyet: zarf Kesinlik demektir.

Bugün, aynı iman ve katiyetle söylüyorum ki millî ülküye, tam bir bütünlükle yürümekte olan milletin büyük millet olduğunu, bütün medeni âlem az zamanda bir kere daha tanıyacaktır.

kat kat: sıfat Üst üste demektir.

Bu kat kat koruyucu tavan -atmosfer- Güneş'ten gelen enerjiyi bir güzel süzüp aşağıda yaşayan nazlı canlıları incitmeyecek kıvama getirecek şekilde yaratılmıştır...

katlamak: 1. fiil Kumaş, kâğıt, gibi nesnelere üst üste kat şeklinde bükme.

Gazeteleri itina ile katlayıp cebine koydu.

2. fiil Arttırarak çoğaltmaktır.

Parasını ikiye katladı.

katlanmak: 1. isim Hoşa gitmeyen bir duruma, zor şarta dayanmaktır. Tahammül etmek...

Bu acıya katlanmak gerçekten kolay değil.

2. zarf Artarak çoğalmaktır.

Bu süreç şu anda da katlanarak devam ediyor.

kaval: isim Genelde kamış kullanılarak yapılan, çobanların kullandığı, sesi yumuşak, üfleyerek çalınan bir çalgıdır.

Dağlarda çobanlar kaval çalıyor kuşlara.

kavim: isim Aynı nesilden gelen, ortak töre, kültür ve dillere sahip insan topluluğuna denir.

Münasebette buldukları veya idareleri altına aldıkları kavimlere saygılı ve adaletli davranmışlardır.

kavramak: *fiil* Bir şey ya da fikrin her yönünü anlamaktır.

Okuyan insan hangi dalda başarılı olacağını çok çabuk kavrar.

kavrayışlı: *sıfat* Kolayca anlama, algılama yetisi olana denir.

Gerçekten kavrayışlı biri mi değil mi anlamaya çalışıyordum.

kavuncu: *isim* Kavun satan kimseye denir.

Ardından caddeye iki sıra boyu dizilmiş kavuncuların coşkun sesleri...

kavurmak: *fiil* Genellikle sebze ya da eti bir tencerede başka bir malzeme ekmeden pişirmeye denir.

Altımızdaki teyze soğan kavuruyor.

kavurucu: *sıfat* Çok yakıcı sıcaklara denir.

Anadolu'nun güneyi kavurucu sıcakların etkisi altında.

kayaç: *isim* Yer kabuğunun yapısını oluşturan bir ya da daha çok minerallerden meydana gelen kütleye denir. Külte...

Suyla kuşatılmış ve kayalardan oluşmuş bir çekirdeği vardır.

kaybetmek: 1. *fiil* Bazı nitelik veya özelliklerin yok olmasıdır. Yitirmek...

Onunla birlikte çok şey kaybettik...

2. *fiil* Yakın birini ölüm sonucu kaybetmektir.

Mustafa bu okulda okurken babasını kaybetti.

kaydetmek: *fiil* Hatırlamak için yazmaktır. Not etmek...

Evlîya Çelebi gezip dolaştığı yerlerde duyduklarını kaydetmiş, ardından notlarını gözden geçirerek 10 ciltten oluşan Seyahatname'sini ortaya koymuştur.

kaydettirmek: *fiil* (Bir şeyin veya kimsenin) bir yere mâl edilmesi için gerekli işlemlerin yapılmasına denir.

Kısa bir süre sonra buradan alarak Şemsi Efendi Okulu'na kaydettiler.

kaydolmak: *fiil* Kendini bir yere yazdırmaktır. Yazılmak...

Askerî Rüştiyenin sınavlarını kazanarak bu okula kaydolur.

kaygılı: *sıfat* Genelde kötü bir şey olacaktı gibi hissetmeyle ortaya çıkan ve sebebi belli olmayan gerginlik hissinin bulunmasına denir. Üzüntülü...

Kaygılı bakışlarını bana doğrulttu.

kayın: *isim* Kayıngillerden, yapraklarını kışın döken, çeşitli yerlerde kerestesinden yararlanılan, güzel görünüşlü, soğuk ya da ılıman bölgelerde yetişen bir orman ağacı

1000 m² ladin ormanı yılda 32 ton, kayın ormanı 68 ton ve çam ormanı ise 30-40 ton tozu hüp diye emebilir ve havadaki zehirli gazları da filtre eder.

kaynakça: *isim* Belli bir dönem, konu ve yerle ilgili yayınları içine alan ya da en iyilerini seçen esere denir. Bibliyografya...

Bu derleme iki ayrı kaynakça çalışmasının birleştirilmesiyle oluştu.

kaynaklı: *isim* Ortaya çıkmak veya sebep olmak anlamlarına gelir.

Günde 30 dakika egzersiz yapmak kalp damar hastalıkları, kanser ve alzheimer kaynaklı ölüm riskini yüzde 40 oranında azaltmaktadır.

kaynar kaynar: *isim* Çok sıcak olana denir.

"Sıcak salep, kaynar kaynar!" diye sizi kendine davet eden bu ses de Bursa sokaklarına aykırı değildir.

kaynaştırma: *sıfat* Sözcük ya da birleşik sözcük içinde birleşen seslerin birbirlerini etkileyip kısalmaya neden olması olayına denir.

Aşağıdaki metinde kaynaştırma seslerinin geçtiği sözcükleri bulup yazalım.

kaz: *isim* Perde ayaklılar kuşlardan, gri, beyaz veya uzun boynu olan, kara ve suda yaşayan, uçabilen, yabanisi ve evcili olan kuştur.

Kazı yıkayıp temizlemişler, sonra da parçalayıp tencereye koymuşlar.

kazandırmak: *fiil* Katmak, eklemek anlamına gelir.

İnsana ait bir özelliği bir varlığa yüklemek şiirdeki anlatıma ne kazandırmıştır?

kazara: *zarf* Rastgele, tesadüfen demektir.

Bir yerden şöyle kazara çıkmış bir çimen ucu görsek hep birlikte oraya hücum ederek ezdik onu, mahvettik...

kazazede: *isim* Kazaya uğramış, kaza geçirmiş olan kimseye denir.

Güzeel! Kazazede söyle bakalım nerededir?

kazı: *isim* Yer altında bulunan tarihsel değeri olan yapıları, nesnelere meydana çıkarmak için arkeologlar tarafından toprağın belli yöntem ve şartlara göre kazılıp araştırılmasına denir.

Kazı faaliyeti; Artemision, agora ve ilk kez araştırmalara başlanan antik liman sahasında sürdürülmüştür.

kazmak: *zarf* Herhangi bir araçla toprağı açma, oymaya denir.

Kabartılmış ya da tümsek bir toprak görsem gerçekten kazıp bakacağım.

kebab: *isim* Direkt olarak ateşte ya da tencere içinde susuz olarak pişirilmiş ete denir.

Ninem kıyma kebab aradı.

kebabçı: *isim* Direkt olarak ateşte ya da tencere içinde susuz olarak pişirilmiş kebabı yapıp satan kimseye denir.

Mektubu öğleyin dedem verdi, bizi yemeğe götürdü ünlü kebabçıya, pideli kebab ve kadayıf yedik.

keçe: *sıfat* Keçi kılın ya da yapağının dokunmadan sadece dövülmesiyle elde edilen kaba kumaştır.

Onun üzerine giyilen keçe fes, bazen kısa ipek püsküllerle, bazen upuzun siyah püsküllerle aşağılara iner.

keçiboynuzu: *isim* Baklagiller familyasından, marangozlukta kerestesi, kabukları tabaklık yapımında kullanılan bir ağaç ve bu ağacın baklaya benzeyen, tatlı yemişine denir. Harnup...

Çeneleri, çeliktenmiş gibi, durup dinlenmeden fıstık, leblebi, kuru üzüm, kavrulmuş fındık, keçiboynuzu çiğneyen bir çocuk topluluğu burada.

keçi yolu: *isim* Yürünmesi zor yerlerden gelip geçenlerin ayak izleriyle oluşan, aracın sığmadığı dar yola denir. Çığır, patika, yolak...

İnce uzun dallı badem ağaçlarının alaca gölgeleri sahile inen keçiyoluna düşüyor, ilkbaharın tatlı rüzgârıyla sarhoş olan martılar, çılgın bağrıışlarıyla havayı çınlatıyordu.

kekremsi: *sıfat* Genzi yakan, buruk kokudur. Tadı az, acımtırak, ekşimsi...

Bu kekremsi kokunun dimağa tesirini bu semtte yatıp kalkanlar bilirler.

kelam: *isim* Söze denir.

Bakkalla, kasapla, marketteki kasiyerle birkaç kelam sohbet etmeyi; karşılaşınca "Merhaba" ayrılırken "Allaha ismarladık." demeyi özledim.

kelime-i şehadet: *isim* İslâmiyet'in beş temel esâsından birincisi olan, "Şâhitlik ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur ve yine şâhitlik ederim ki Hz. Muhammed O'nun kulu ve elçisidir" anlamındaki "Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh" cümlesine denir.

Kelime-i şehadet getirerek kağnının üzerine serdiği yorgana kapaklandı.

kelimelik: *isim* Belirli sayıda kelimeden oluşana denir.

Metinde 20-25 kelimelik uzun cümleler vardır.

kelli felli: *sıfat* Giyimi kuşamı güzel, düzgün ve gösterişli kimsedir. Kerli ferli...

Derken kapıda kelli felli bir hanım peyda oldu.

kem: *sıfat* Kötü, fena olandır.

Tanrım seni kem nazardan saklasın deyip dualar yollamışsındır.

kement: *isim* Hayvanları yakalamak amacıyla yapılmış, ucunda ilmik olan, uzun iptir.

Gökyüzüne attığınız o kement boş da dönebilir, bir şey de yakalayabilirsiniz, ben epeyce yakaladım.

kemerli: *sıfat* Yapıların pencere, kapı gibi bölümlerini, köprü açıklıklarını, geçit, su yolunu, oyuğu aşağıyı görecek biçimde üstten kavisli olarak örten yapı unsuru olan

kemeri bulunandır.

Bana da alt kattaki beyaz badanalı, basık ve kemerli küçük oda kalıyor.

kemirgen: isim Kesici dişleri çok gelişmiş olan hayvandır.

Bir ormanın geyik kontenjanı, daha fazla geyiği besleyecek yiyecek olmadığı için dolmuş olabilir, ancak kemirgenler ya da çiçekler gibi diğer canlı türleri için hâlâ yer olabilir.

kemirmek: zarf Sert bir şeyi dişlerle azar azar koparmaya denir.

Sarmaşığın dibini biri beyaz, diğeri kara iki fare kemirip durmaktadır.

kemre: isim Toprağı verimli hale getirme amacıyla toprağa bırakılan çeşitli hayvan dışkısına denir. Kimyasal veya bitkisel madde, tezек, gübre...

Kırık kiremit, tahta parçaları, odun yerine kullanılan, hayvan tersinden yapılmış kemre, merkep pisliği mahşerine dönmüştü oda.

kenarsız: sıfat Kenarı olmayana denir.

Gemisi altın, gümüş, inci, elmas, esir dolu vatana dönerken kenarsız denizin ortasında evlenmiş, oğlu Turgut Çanakkale'yi geçerken doğmuştu.

kendi kendime: zarf Kimseye danışmaksızın demektir.

Kendi kendime, bu adamın peşine takılırsam kolayca eve kadar giderim diye düşündüm.

kendiliğinden: zarf Başka şeylerin etkisi olmadan demektir. Kendi kendine, bizatihi...

"Hadi be sen de" demiş hizmetçi kadına, "keyfimi kaçırdın"; ama ben yine de bal kokusu incirde kendiliğinden varmış gibi nedenini araştıracağım.

kendilik: isim Bir nesnenin varlığını veya kökünü oluşturan şeye denir.

Kendilik değerini tek bir alanda ele almak ve bütüncül bir değer olarak düşünmek de yanıltıcı olabilir.

kentli: isim Şehir halkından olana denir. Şehirli ...

Artık köylümüz, kentlimiz biliyor, ormansızlığın yurdu ne hale getirdiğini.

kereste: isim Ağaç tomruğunun uzunca biçilmesi sonucunda elde edilen ve marangozlukla inşaatta kullanılan nitelikli ağaçtır.

Keresteyi sonbaharda tomruk hâline getirip duvar dibine istifletmiş.

kerpeten: isim Çivi sökmeye ya da diş çekiminde kullanılan, hareketli bir merkez etrafında çapraz iki parçadan oluşmuş, kısaç şeklindeki araçtır.

Anası dişini çekmek için kerpeteni ağızına sokar.

kertenkele: isim Uzunca vücuda sahip, kuyruğu sivri, hızlı, böcek yiyen, küçük sürüngendir.

Duvar taşlarının arasından çıkan kertenkeleler üzerinde geziniyorlar, çuvaldan esvabının içine kaçıyorlar, gür beyaz sakalının üstünde oynuyorlardı.

kesintisiz: *zarf* Aralıksız demektir. Sürekli ...

Dinleyicilerle göz teması, kesintisiz olmalıdır.

kesmece: *sıfat* Kesilip müşteriye gösterilerek satılan kavun, karpuz denir.

Bal bunlar, bal bunlar. Kesmece bunlar, kesmece...

kesme taş: *isim* Bir yapıda kullanılmak ya da yola dizme amaçlı şekillendirilmiş taş denir.

Eşi benzeri olmayan kesme taş işçiliğini sergileyen yapılarıyla tamamı sit alanı ilan edilen dünyadaki ikinci kenttir.

kestane: *isim* Kayıngiller familyasından, ılıman iklimleri seven, boyu 25-30 metre olabilen, doğramacılıkta kereste olarak yararlanılan bir orman ağacı ve bu ağacın yenilen yemişine denir.

Evlerde, sıcacık ocaklarda kestaneler pişiriliyor, uzun kış gecelerinde dedeler torunlarına masallar anlatıyormuş.

kestirme: *sıfat* Alışılanın dışında kısa olana denir. Kese...

Her işin esas hedefine kısa ve kestirme yoldan ulaşmak arzu edilir olmakla beraber, yolun makul, mantıklı ve özellikle bilimsel olması şarttır.

keten helva: *isim* Şekerin kavrulmasıyla yapılan, pamuk görünümünde helva çeşididir.

Keten helva yoktu ama tost, sosis vardı.

keten helvacı: *isim* Kavrulmuş şekerden yapılan, pamuk görünüşündeki keten helvayı yapan ve satan kimseye denir.

Hani o keten helvacılar, hani o kırık leblebiler?

keyfince: *zarf* Arzusuna, dileğine göre demektir.

Milletten oy almak, yani seçilmek gibi bir derterli olmadığından ülkeyi keyiflerince yönetirler.

kible: *zarf* İbadetlerin bazıları yapılırken dönülen Kâbe'nin bulunduğu yöndür.

Daima güneşin doğduğu tarafı soluna alır, gözlerini kibleye çevirir, beş vaktini gizli gizli işaretle eda ederdi.

kıdemli: *sıfat* Bir işte eski ve deneyimi çok olana denir.

Ondan kıdemli olanlar var ama dayım, en ateşli Fenerli.

kılıklı: *sıfat* Kıyafetli demektir.

Evin avlusuna sırtında çuval kaplı bir yayvan torba, elinde bir ufacak iskemle ve uzun bir demir parçası, dağınık kılıklı bir adam girdi.

kıl payı: *zarf* Son anda demektir.

Geçen yıl Meksika 'da düştüğü için kıl payı kaçırmış altın madalyayı.

kımıldamak: *sıfat* Yerinde hafifçe hareketlenmektir.

Bunun sonucunda ise yerinden kımıldamayan (...) bir vücuda sahip olmuştu.

kın: isim Bıçak, kılıç vb. kesici araçların kabına denir.

Kılıç kınlarından süzüldü kanlar ...

kına: isim Kına ağacının yaprağının kurutulmasıyla elde edilen, özellikle el ve saçları boyama amaçlı kullanılan tozdur.

Bir süre sonra kına renginin ortaya çıktığını göreceksin zaten.

kına gecesi: isim Kız evinde düğünden önceki gece, gelin olacak kızın parmaklarına kına yakılırken yapılan eğlenceye denir.

O günden sonra düğünlerde, kına gecelerinde bir oyun oynanmış.

kınalı keklik: isim Tavukgiller familyasından, Orta ve Doğu Asya ile Balkan Yarımadası'nda yaşayan, 38 cm uzunluğu olan bir tür kuştur.

Bitkisel besinlerle beslenen kınalı keklik, bütün bölgelerinde 'yerli kuş' olarak yaşar.

kınamak: fiil Bir işin kötü olduğunu açıkça ortaya koyan bir şekilde söz söylemeye denir. Ayıplama, takbih etme...

Kınamazlar güzel sevse yiğidi / Güzel sevmek koç yiğide ar değil.

kıpırdamak: zarf Kımıldamaktır. Sürekli ve hafifçe oynamak...

Kıpırdamadan, nefes almadan apartmanı gözetliyordu.

kıptırsız: zarf Kımıldanma olmadan demektir. Hareketsiz ...

Kendisini yukarıki odada, ana milin üstünde, sıva ve kiremit parçaları arasında dimdik ve kıptırsız buldum.

kıraç: sıfat Verimsiz veya susuz olan, bitek olmayan topraktır.

Kıraç bir bölgeden geçeceğiz.

kırçıl: sıfat Beyazla az miktarda siyah karışmasından oluşan renkten oluşana denir. Kır renkli...

Göğsünün ortasında, tıpkı çenesindeki sakalı andıran kırçıl, seyrek bir tutam kıl vardı.

kırgınlık: isim Vücutta duyulan ağrı, yorgunluktur. Rahatsızlık, kırıklık ...

Yorgunluk, kırgınlık, bedbinlik, başarı ve zaferler, akşamları evimizin kapısı kapanınca dışarıda kaldı; soframıza, odamıza ulaşamadı.

kırcı: zarf Çevresindekileri inciten kaba, sert, davranıştır.

Lütfen ama kırcı oluyorsun.

kırışmak: fiil Bir yüzeyin düzgünlüğünün bozulmasıdır. Kırışık oluşmak...

Saçı beyazlamış, yüzü kırışmış, iyice yaşlanmıştı.

kırmızılı: sıfat Üstünde ya da çevresinde kırmızı renk bulunana denir.

Özel hazırlanmış renkli uçurtmalar, fileler içerisinde sarkan naylon topolar, uçan balonlar kavrulmuş çekirdek, kabuklu fıstık ve cam kavanozlar içerisinde sarılı kırmızılı

leblebi şekerleri sergilenirdi.

kırpık: *sıfat* Kesilmiş, parçalara ayrılmış olana denir.

Dudak üstleri kırpık, beyaz bıyıklar ve hiç kimsenin yüzüne bakmayan, rengini göremediğim gözler...

kırpışık: *sıfat* Gözkapaklarını sürekli açıp kapayana denir.

Neyse, bu kırpışık gözlü ve asık yüzlü sessiz kiracı, bu haliyle hepsinden çok hoşuma gitti.

kırmak: *zarf* Parçalara ayırmaktır. Kesmek, kırmak...

İlmekli iki naylon şerit aldı ve kanca yapmak için bir tarafını makasla kırparak aynı hizaya getirip getiremeyeceğini görmek istedi.

kırsal: *sıfat* Şehirlerin dışında kalmış dağ, bayır boş arazi olan kır özellikleri gösterendir.

Kırsal turizm, ülkelerin bölgesel kalkınmışlık farklılıklarını gidermek ve kırsal kesimde yaşayanların refah düzeylerini yükseltmek için son yıllarda büyük önem kazandı.

kırtasiye: *isim* Yazı araç gereçlerin çoğunu satan dükkana denir.

Kırtasiyeden üç kalem satın aldım.

kısa çizgi: *isim* Satırların sonuna sığmayan sözcükleri hecelerine ayırırken yararlanılan noktalama işaretinin adıdır. Tire...

Aşağıdaki cümlelerde kısa çizginin hangi amaçla kullanılmış olabileceğini altlarındaki noktalı yerlere yazınız.

kısa mesaj: *isim* Genellikle taşınabilen ya da sabit telefonlar arasında gönderilen iletidir.

Bu değişimle gelen kısa mesaj, e-posta, anlık yazışma gibi iletişim yolları ile mektup yazmayı karşılaştıralım.

kısık: *sıfat* Hacmi, niceliği az olana denir.

Kazan, camın önünde durduğu için altında kısık bir ateşin yandığını görürdük.

kısırlaşmak: *fiil* Verimsiz, yararsız, sonuçsuz hale gelmektir.

Türkçemiz gitgide kısırlaştı; ruhunu, fonetiğini, rengini, ahengini yitirdi.

kıssa: *isim* Ders çıkarılması gereken anlatı, olaya denir.

Nükteli fıkralardan, kıssalardan ve atasözlerinden faydalanılmıştır.

kışkırtmak: *fiil* Bir kişiyi kötü bir davranışa yöneltmektir. Tahrik etmek...

Arkadaşlarını bize karşı kışkırtıyor.

kışla: *isim* Askerlerin toplu olarak barındıkları yapılar bütününe denir.

Nihayet el birliğiyle o terk edilmiş kışla yeni bir hastaneye dönüştürüldü.

kışlık: *sıfat* Kışa özgü, kış için olandır.

İnsanlarda kışlık yakacak telaşı başlatmış.

kış uykusu: *isim* Bâzı hayvanlarda kış mevsiminde ortaya çıkan bir çeşit uyuşukluk ve uyku durumuna denir.

Pek çok hayvan gibi, kaplumbağalar da kış uykusuna yatıyorlar.

kıvama getirmek: *zarf* Gerekli ve istenilen şartların yerine getirilmesine denir.

Bu kat kat koruyucu tavan atmosferden gelen enerjiyi bir güzel süzüp aşağıda yaşayan nazlı canlıları incitmeyecek kıvama getirecek şekilde yaratılmıştır.

kıvanmak: *fiil* Beğenilen bir davranıştan dolayı sevinmeye denir. İftihar etmek, memnun olmak...

Oğlumun at seçirtiş, kılıç salış, ok atışın göreyim, sevineyim, kıvanayım.

kıvılcım: *isim* Harekete geçiren etkene denir.

Beyninde düşünce kıvılcımının parladığı andan beri insan düşündüğünü ve duyduğunu türlü şekillerle eline ne geçirdiyse ona aktarmaktan kendini alamamıştır.

kıvırcık: *sıfat* Küçük küçük kıvrımları olana denir.

Kendi yüreğinde diyerek eliyle kızın kıvırcık saçlarını okşadı Hora Usta .

kıvrım: *isim* Bükülmüş, kıvrılmış şeylerin oluşturduğu kata denir. Büklüm...

Her kıvrımı bir dalgaya yol verdi.

kıvrım kıvrım: *zarf* Üzerinde kıvrımlar bulunana denir. Büklüm büklüm ...

Saçları kıvrım kıvrım oldu.

kıyafetli: *sıfat* Üzerinde giysi, elbise bulunana denir.

Evin avlusuna sırtında çuval kaplı bir yayvan torba, elinde bir ufacık iskemle ve uzun bir demir parçası, dağınık kıyafetli bir adam girdi.

kıyamet: *isim* Tek tanrılı dinlerdeki ortak inanca göre Allah tarafından belirlenen zamân gelince bu kainatın ve bu kainattaki bütün her şeyin aniden yok olması, ölenlerin dirilmesi, âhiret hayâtının başlayacağı ve bütün bunların meydana geldiği zamandır. Hesap günü, kıyamet günü, mahşer günü...

Zaten kıyamet senaryoları da buradan yola çıkıyor.

kıyaslamak: *fiil* Karşılaştırmaktır. Oranlamak, örneksmek, mukayese etmek...

Bazen kendimizi başkalarıyla kıyaslarız.

kıydırmak: *fiil* Bir şeyi çok ince ve küçük parçalar biçimine getirmektir.

Ne kadar çıra varsa ince ince kıydırmış.

kıyma: *isim* Çok ince ve küçük parçalar biçiminde doğranmış ettir. Çekilmiş et ...

Ninem kıyma kebab aradı.

kıymak: *fiil* Acımayıp öldürmektir.

Zavallıya nasıl kıydılar?

kıymet: *isim* Değer, önem anlamına gelir.

Günler böyle geçip giderken zamanın kıymetini herkesten iyi bilen duman adamlar bir gün şehre yerleşirler ve insanların zamanları üzerine planlar kurarlar.

kıymettar: *sıfat* Değerli anlamına gelir.

Kıymettar, esmer bir kösele gibi buruşuk yüzünde, ihtiyar, siyah gözlerinde muradına ermiş bir ruhun huzuru ve olgunluğu vardı.

kızcağız: *isim* Kendisine şefkat ve acıma duyulan kızdır.

Kızcağızdan herkes öğreniyordu.

kızdırmak: *fiil* Öfkelenmesine neden olmaktır. Öfkelenmek, sinirlendirmek...

Pişkinliği ev sahibini çok kızdırıyor.

kızgın kızgın: *zarf* Öfkeli, sinirli bir şekilde demektir.

Kızgın kızgın Şaka'ya bakar.

kızgınlık: *isim* Öfkeli olma haline denir.

Sevginin olduğu yerde de kıskançlık, öfke, kızgınlık, önyargı, farklı görme olmaz.

kızılıcak şerbeti: *isim* Kızılıcak meyvesinden yapılan bir şerbet türüdür.

Yüreğim yandı, bana bir kızılıcak şerbeti al gel, dedi.

kızılçam: *isim* Uzun boylu bir çam türüdür.

Kırmızı mı gerek, kaynatırlar kızılçam kabuğunu, karamazıyı, sütleğeni, doğu çınarını, işte size tutam tutam kırmızı.

kızilli: *isim* Parlak kırmızı rengi olandır.

O ibiği kan kırmızı, tüyleri kızilli karalı, gökkuşağı gibi çok renkli bir horozdu.

kızillık: *isim* Güneş doğarken veya batarken oluşan hafif parlak kırmızı renktir.

Güneş batarken geniş yapraklı incir ağaçlarının dallarını koyu bir kızillık kaplar.

kızılmak: *fiil* Öfkelenmeye denir. Sinirlenmek...

Yalnızca bir kez kızmıştım ona.

kibirleşmek: *zarf* Kendini üstün görmektir. Büyüklenmek...

Ey oğul! Kibirleşip insanlara yüz çevirme.

kiler: *isim* Evlerde bulunan yiyecek ve erzakın saklandığı küçük bölmeye denir. Ambar veya dolap...

Sandıklar, kaplar, kiler hep dolu.

kilise: *isim* Hıristiyanların ibadet etmek için toplandıkları yere denir.

Mardin'de Süryani kiliseleriyle camilerin, medreselerin iç içe geçtiği kent dokusu içinde değişik zamanlarda kilise çanının sesiyle ezan sesi birbirine karışır.

kilise çanı: *isim* Hıristiyanların ibadet etmek için toplandıkları kiliselerde, saat başlarında ve dinî törenlerde çalan büyük çana denir.

Mardin'de Süryani kiliseleriyle camilerin, medreselerin iç içe geçtiği kent dokusu içinde değişik zamanlarda kilise çanının sesiyle ezan sesi birbirine karışır.

kilitlemek: *fiil* Anahtarla kilidi kapamaktır.

Çantasından anahtarını çıkarıp kapıyı kilitledi.

kilogram: *isim* Bin gramlık bir ağırlık ölçü birimidir. Kilo (kg)...

Babam pazardan 2 kilogram domates, 5 kilogram patates ve 3 kilogram soğan aldı.

kilolu: *isim* Bulunması gereken kilodan fazla kilosuna olana denir. Şişman ...

Tanıdığınız insanların farklılıklarından dolayı (örneğin solak olmak, göçmen olmak, çok zayıf ya da çok kilolu olmak, çok çekingen olmak vb.) toplum içinde sorun yaşadığı oldu mu?

kilometrelerce: *zarf* Mesafece, uzaklık olarak uzun sürene denir.

Ormanın içine doğru kilometrelerce uzayıp giden toprak bir yol var.

kimsesiz: *zarf* Annesi babası, yakını, koruyucusu olmayan kişi demektir.

O olmasaydı ne denli "kimsesiz" ve "yalnız" kalacaktık ...

kimya: *isim* Maddelerin atom ve molekülleri bakımından yapısını, birbirlerine etkilerini, bunların dönüşüm ve birleşimlerini inceleyen bilime denir.

Kaoru yine okulun kitaplığına daldı, teleskop yapımı ile ilgili fizik, kimya ve optik bilgilerini âdeta yuttu.

kimyager: *isim* Maddelerin atom ve molekülleri bakımından yapısını, birbirlerine etkilerini, bunların dönüşüm ve birleşimlerini inceleyen kişiye denir. Kimyacı...

Bir doktor, bir kimyâger gözüyle değil.

kin: *isim* Birisine duyulan öç alma arzusuna denir.

Yüreğin vardır öğretmenim / İçinde ne kötülük, ne karanlık, ne de kin ...

kiracı: *isim* Bir mülkün, evin ya da taşıt gibi herhangi bir şeyin belli bir değer karşılığında, geçici süreliğine kullanım için sahibi tarafından teslim edildiği kimsedir. Müstecir...

Bizim çıktığımız eve taşınan kiracı hiç köpek sevmemiş.

kiralamak: *fiil* Bir mülkü, evi ya da taşıt gibi herhangi bir şeyi belli bir değer karşılığında, geçici süreliğine kullanım için sahibi tarafından başkasına teslim etmektir.

Babam, 4. Cadde'nin sonundaki dükkânlardan birini kiraladı.

kira sözleşmesi: *isim* Kiralama işinde karşılıklı yükümlülükleri belirten resmî belgedir. Kira kontratı...

Ben de hemen kira sözleşmesini yeniledim.

kirletmek: *fiil* Kirli duruma getirmeye denir. Pisletmek ...

Yurdumun toprağı temizdir, o elinizi kirletmez, diyerek kralı elinden tutup rıhtıma

çıkardı.

kir pas: *isim* Kirli ve pis bir halde bulunmaya denir.

Kir pas içindeydi.

kişioğlu: *isim* İnsan demektir. İnsanoğlu ...

Kişioğlu bu cümbüş senin adına.

kişi zamiri: *isim* Varlıklardan kişilerin yerini tutan söze denir. Şahıs zamiri...

Kişi zamirleri şunlardır: ben, sen, o, biz, siz, onlar...

kitapçık: *isim* Genelde bir şeyin tanıtımı amaçlanarak hazırlanan, az sayfalı, ince kitaba denir. Risale, broşür...

Ne zaman elime "Çocuk Hakları" kitapçığını alsam, imza günlerinde çocukların kendi adlarını ve soyadlarını söylerken çektikleri sıkıntılar gelir aklıma.

kitap fuarı: *isim* Çeşitli yayınevlerinin katıldığı, kitaplarla ilgili farklı etkinliklerin düzenlendiği ve kitap satışların yapıldığı büyük kitap sergisidir.

Bu yılki kitap fuarına yazar katıldı.

kitaplaştırmak: *fiil* Basılı bir kitap durumuna getirmektir. Kitap olarak yayımlamak...

Galileo Galilei, Jüpiter'in uydularını bularak başladığı gökyüzü gözlemlerini yıllarca sürdürür ve öğrendiklerini kitaplaştırarak dünyayla paylaşır.

kitle: *isim* Bir yerde toplanmış, bir araya gelmiş insan topluluğudur. Kütle...

Çığ gibi büyüyen bir kitlesi var.

kitre: *isim* Dikenli bir çalı olan gevenden çıkarılan bir zambak, yapıştırıcı türüdür. Kestere...

Koyulaştırıcı bir madde kitre ile kıvamı artırılmış suyun üzerine, (...), suda erimeyen boyaların serpilmesi ve su yüzeyinde meydana gelen şekillerin bir kâğıda geçirilmesiyle yapılır.

klarnet: *isim* Tahta malzemenin yapılan, metal perdesi olan, orkestrada önemli yere sahip üflemeli çalgıdır.

Bazı yerde yalnız davul zurna ile çalınırken, bazı yerde işin içine kavallar, çobandüdüğü, klarnet, bağlama, saz, dümbelek, tef, kaşık, cura, sipsi, fincan ve ziller katılır...

koç: *isim* Sağlıklı, gülbüz, güçlü genç erkek anlamına gelir.

Kırtasiyenin sahibi, önüne bıraktığım bozuk paraları geri itekleyip:

— Sen ne diyorsun koçum, dedi.

koçboynuzu: *isim* Kilim ve halılara işlenen, elleri belinde insan figürüne benzeyen bir motif türüdür. Eliböğünde ...

Bereket motifi birlikte kullanılan "eli belinde" ve "koçboynuzu" ile kadın ve erkeği ve

bereketi temsil eder.

kod: isim Telgraf, telefon, flama, ışıldak vb. ile haberleşmeye yarayan işâret veya işâretler topluluğudur.

Radyodan “acil” koduyla bir anons yapıldı.

koğuş: isim Hastane, kışla, okul gibi kalabalık yerlerde, birçok insanın barınması için yapılmış genelde büyük odaya denir.

Yalnız başıma demir parmaklı kapıdan içeriye girerdim, dokuzuncu hariciye koğuşuna doğru ağaçların bile sıhhatine imrenerek yürürdüm.

koklaşmak: fiil Birbirini koklamaya denir.

Hâlâ kadınlar gelip gidiyor; hâlâ birbirimizin boynuna sarılıp koklaşıyoruz; hâlâ geçen günleri konuşuyorduk.

kokuşmak: fiil Bozulup kötü bir koku çıkarmaktır. Taaffün etmek...

Hem yerinde duran sular kokuşur.

kola: isim Kolagiller familyasından, Afrika'da sıcak yerlerinde yetişen ve kola cevizi olarak bilinen, çekirdekleri çok uyarıcı olan, bazı içeceklerde, doktorlukta ilaç yapımında kullanılan bir bitki ve bu bitkinin yaprağından çıkarılan kokulu bir maddeyle kokulandırılan ve içine karbonat, şeker eklenerek elde edilen içecektir.

Nine, dedim, ne arar kızılık şerbeti, kola var, gazoz var.

kol ağzı: isim Giysi kolunun uç bölümüne denir.

Ceketinin altından görüldüğü kadarı ile gömleğinin boyun ve kol ağzlarında dantel işlemeleri vardı; gümüş renkli saçlarını da ensesinde küçük bir örgü yapıp bir kurdeleyle bağlamıştı.

kolesterol: isim Çok miktarda ödde ve kanda bulunan, besin yoluyla alınan genelde karbon atomlarından meydana gelen, alkol özelliği gösteren organik bir maddedir. Kolesterolin...

Tüm dünyada milyonlarca insan gereksiz yere kolesterol hapi içiyor.

kollayıcılık: isim Koruyuculuk demektir. Korumacılık ...

Yabancı bir devletin koruyuculuğunu ve kollayıcılığını istemek, insanlık niteliklerinden yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği benimsemekten başka bir şey değildir.

kollu: sıfat Vücudun kol bölümünü saran parçası bulunan giysiye denir.

Ne kadar yıkanayım anne, kısa kollu gömlek için mi, yoksa uzun kollu gömlek için mi?

koloni: isim Birlik durumunda yaşayan aynı türden canlıların oluşturduğu topluluktur.

Bu, 20 milyon adetten oluşan bir karınca kolonisidir ve sabit bir yuvaları yoktur.

kolonya: isim İçerisinde lavanta, tütün, limon gibi bitkilerin yağı olan, hafif kokan alkollü bir maddedir.

O giderken yanaklarına, ellerine kolonya sürdüdü.

kolsuz: *sıfat* Vücutun kol bölümünü saran parçanın olmadığı giysiye denir.

Kolsuz ve kukuletalı bir kıyafet giymişti.

komedi: *isim* Güldürüye denir. Gülmeye neden olan olay veya olaylar...

Burada orta oyunu, ötede komedi dram on iki perde kantolar, ip cambazları...

komiklik: *isim* Gülme duygusu uyandıran, güldürücü, gülünç olma halidir.

Adımı anmanız, komikliğimi çağrıştırmaya yeter de artar bile.

komiser: *isim* Güvenlik biriminde bulunduğu yerdeki emniyet ve güvenlik işlerinden sorumlu yönetici olan, polislerin âmiri konumunda bulunan, polis enstitüsü ya da lise mezunu görevliye denir.

Biz o gün akşam saatlerinde, üç araba dolusu insan; komiser, savcı, diğer görevliler ve yanımızda katillerle “cesedi bulmak” için başlayan ve sabaha kadar süren tuhaf bir yolculuk yaptık.

kompakt disk: *isim* Manyetik olmayan ince bir metalden yapılmış ve yüksek yoğunlukta ışık kaynağından yararlanarak optik tarama sistemi ile okunan bilgi saklama ortamıdır. Disk...

CD (compact disc - kompakt disk) gibi güneş ışığını yansıtacak parlak renkli cisimleri ayna gibi kullanıp yerinizi belli etmeye çalışabilirsiniz.

kompozitör: *isim* Bir müzik eserini oluşturan ezgilerin bütününe yapana denir. Besteci...

Kastamonu'ya yaptığım turistik bir gezi sırasında gördüğüm bir piyanonun gerçekte Türkiye'de yapılan ilk Türk piyanosu olduğunu müzikolog, orkestra şefi ve kompozitör Sayın Emre Arıcı ile yediğim bir yemek sırasında anladım.

kompresör: *isim* Yol inşasında, yoldaki malzemeleri sıkıştırma amacıyla kullanılan ağır silindirik araçtır.

İnşaat başlayınca kompresörlerin, dozerlerin gürültüsünden önce kuşlar nasibini alacak.

konaksız: *zarf* Konaklayacak, misafirlik yapacak yerin olmamasına denir.

Konaksız saraysız / Evsiz yuvasız köysüz / Kalabilirim...

konca: *isim* Henüz açılmamış çiçektir. Tomurcuk...

Dağıldı kara bulutlar / Açıldı konca.

konferans: *isim* Topluluğa bir konuda bilgi vermek amacıyla yapılan konuşmaya denir.

Bu konferans öğretmenler için verilecek.

konfor: *isim* Günlük hayatı kolaylaştıran maddi rahatlıktır.

Tasha Tudor'un hiçbir kaygısı yok, büyük büyük işlerde gözü yok, ne şehirlerde ne de

modernitenin süper konforunda...

kongre: isim Amerika Birleşik Devletleri'nde Senato ile Temsilciler Meclisi'nin beraberken aldıkları isme denir.

2002 yılında ABD kongresi, telefonun mucidinin Bell değil, İtalyan Antonio Meucci (Entonyo Muzi) olduğunu kabul ettiğini bildirdi.

konmak: sıfat Kısa bir süre için bir yere yerleşmektir. Geçici olarak bir yerde bulunmak...

O sırada ağaca konmuş olan Hüma kuşu, yoksul adamı görünce ona acımış.

konserve: isim Isı yoluyla bozulmasına sebep olabilecek mayalar ve mikroorganizmalardan arıtılmış olan, uzunca bir süre saklanacak şekilde kutulanmış yiyecektir.

İki küçük konserve kutusunun onun kolları arasında ne kadar kocaman olduğunu görünce yardım etmek zorunda kaldım.

kontenjan: isim Bir sorumluluk ya da faydalanma işinde, o işin kapsamında olanların oluşturduğu belirli sayıdaki topluluktur.

Bir ormanın geyik kontenjanı, daha fazla geyiği besleyecek yiyecek olmadığı için dolmuş olabilir

konu komşu: isim Birbirine yakın yerde oturan kimselerin toplamına denir. Bütün komşular ...

Önce babadan yetim kalan küçük Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşunun yardımıyla halasının yanına, Filistin'in sapa bir kasabasına gönderiliyordu.

konuşkan: isim Konuşmayı, lakırdıyı sevene denir. Çok konuşan...

Suskun değil, aksine çok konuşkan.

konuşmacı: isim Bir topluluğun önünde güzel, açık konuşarak fikirlerini ifade etmede, duygularını aşılama maharetli kişiye denir. Hatip, konferansçı...

Konuşmacı, kişisel görüş ve düşüncelerini paylaşır.

konuşma çizgisi: isim Yazıda yer alan karşılıklı konuşma metninde, farklı bir konuşana geçildiğinde kullanılan noktalama işareti denir. Uzun çizgi, tire...

Tırnak içine almadığımız cümlelerden, evet, peki, olur, tamam gibi sözcüklerden sonra, ayrıca konuşma çizgisinden önce ne kullanırız?

konuşmak: fiil Bir dilin kelimeleriyle, düşüncesini sözlü olarak anlatmaktır.

Ertesi gün öğretmenimle konuştum.

konut: isim İnsanların yaşadıkları eve denir. Apartman vb. yer, mesken, ikametgâh...

Arsaya bir alışveriş merkezi, yanına da lüks bir konut sitesi yapılacakmış.

kooperatif: sıfat Ortaklarının ihtiyaçlarını uygun şartlarda gidermelerini sağlamak için

kurulan birliğe denir.

Demeye kalmadı, yanına yöresine kooperatif ormanları inşa edildi, marketler açıldı ve fukara kent kaçkını yine bina ve otoların arasında sıkışıp kaldı.

koordinat: isim Bir nokta veya nesnenin bir başlangıç noktasına göre yerini belirlemeye yarayan büyüklüklerin hepsine birden verilen addır. Apsis ve ordinat...

Koordinatlarımızı yeryüzüne bildirdi.

kopkoyu: sıfat Çok koyu olana denir. Çok siyah...

Dağıtır kopkoyu karanlıkları ...

kopmak: 1. sıfat Gövdeden ayrılmaktır.

Çıtır çıtır kopan güller kulağı gıcıklayan bir ses çıkarıyorlar.

2. fiil Rüzgarın şiddetli esmesidir.

Günün bitiminde rüzgâr, uzak tepelerden bir kaplan kükremesi gibi birdenbire koptu.

3. fiil Bütünü ayrılmak veya uzaklaşmaktır.

Orada da tarihten kopmadım.

kopuk: sıfat Yerinden ayrılmış olana denir.

Hemen hemen babası yerinde kocaman adamların yanı başında bir nokta kadar küçücük, yırtık gömleği, yamaları kopuk elbiseleriyle cin gibi otururdu.

kopukluk: isim Herhangi bir bağlantının kalmamasına denir.

Değişik anlamlara gelen cümleler, belirgin olmayan bağlantılar, mantıksal yapıdaki kopukluklar, anlatımın açıklığını engeller.

kopya ettirmek: zarf Bir sanat eserinin veya yazılı bir metnin taklidinin yapılmasına denir.

Beyaz kâğıda çizip boyadığınız tasvir kalıbını, asetat üzerine, renkli fotokopi ile kopya ettirdikten sonra parçaları kesip çıkarabilirsiniz.

kopyalamak: zarf Bilgisayarda bir bilginin veya dosyanın aynısının yapılmasına denir.

Linki kopyalayıp Ali'ye e-mail attım.

kordon: isim Saat, madalyon vb.ni takmaya yarayan ince zincire denir.

Gittikçe küçülen cep telefonları sayesinde fiş ve kordonlara bağımlı olmaksızın dünyanın her noktasından sevdiğimizize ulaşabiliyoruz.

korkulu: sıfat Kendisinden kötülük gelebilen, tehlikeli demektir.

Haydi, hoş çakal kardeş, / Korkulu yemek bana gelmez.

korkuluk: isim Bağ, tarla ve bahçelerde özellikle kuşların zararlarından korunmak için yapılan, insana benzer kuklaya denir.

"Korkuluk" kelimesinde bir tane yapım eki vardır.

korkuluksuz: sıfat Düşme tehlikesi olan yerlerde korkuluk denilen duvar veya

parmaklığın bulunmamasına denir.

Vapur iskeleden ayrılırken mendilini sallaya sallaya korkuluksuz iskelenin ucuna dek yürüdü.

korkusuzca: *zarf* Korku olmadan davranmaya denir.

Korkusuzca yaşar bütün insanlar.

korkutmak: *fiil* Korkmasına yol açmaya, sebep olmaya denir.

Sen herkesi korkutsan da beni korkutamazsın şövalye dostum.

korkutucu: *sıfat* Oldukça büyük anlamına gelir. Çok büyük ...

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin tam metin çevirisi, korkutucu hacmi ve tabii ki dilinin hem eski hem de çok fazla Evliya'ya özgü oluşuyla, uzmanlara göre bir yapıt.

koro: *isim* Tek ya da çok sesli yazılmış bir müzik eserini seslendirme amacıyla bir araya gelen gruba denir.

Sizler kısa sürede bu kadar başarılı olduysanız, ilerde muhteşem bir koro hâline geleceksiniz.

korolu: *sıfat* Tek ya da çok sesli yazılmış bir müzik eserini seslendirme amacıyla bir araya gelen grup olan koronun bulunduğu müzik etkinliğine denir.

Korolu, orkestralı sahne oyununda görevliydi.

korsan: *isim* Gemilere saldıran deniz hayduduna denir. Deniz hırsızı...

Otuz yaşında, dinç, levent, kuvvetli bir kahramanken korsanlarının eline düşmüştü.

koruk: *isim* Henüz olgunlaşmamış ekşi üzüme denir.

Yine ne var koruk, üzüm?

korumak: *fiil* Süregelen bir durumun değişikliğe uğramasını önlemektir.

Sabah yıldızı; uykulara, ihlamur kokularına aldırmandan hür parlaklığını koruyor.

korunga: *isim* Genellikle boyu 30-70 cm, otsu, çiçekleri pembe, çok yıllık, hayvan yemi amaçlı kullanılan bir bitkidir.

Belki daha çabuk yem bitkilerine, yoncaya, korungaya sarılırdık; belki de zengin linyit, taşkömürü ocaklarımız şimdi harıl harıl çalışıyor olacaktı.

koruyuculuk: *isim* Daha güçlü olanın koruması ve gözetimi altında bulunmaya denir.

Kollayıcılık, himaye...

Yabancı bir devletin koruyuculuğunu ve kollayıcılığını istemek, insanlık niteliklerinden yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği benimsemekten başka bir şey değildir.

koşmaca: *isim* Birbirini kovalayarak oynanan bir çocuk oyunudur.

Ziyaretiyle beni, sınıfta defter kitap başında beklemekten kurtarıp güz ve ilkbahar günlerinde bahçede, kışları koridorlarda ya geniş sofalarda, koşmaca, saklambaç, ya mendillere doldurulmuş kağıtlarla yapılmış toplarla futbol oynama özgürlüğüne

kavuşturan babaannem hiç gitmesin, hep otursun isterdim.

koşmak: 1. *fiil* Genelde çift hayvanını sabana, arabaya vb.ne bağlamaktır.

Öküzleri kağınlara koştular.

2. *zarf* Adım atışlarını hızlandırmaktır.

Fare cenapları koşup geldi.

koşulsuzca: *zarf* Hiçbir şarta bağlı olmayacak biçimde demektir.

Lütfen beni koşulsuzca sevin.

koyulaştırıcı: *sıfat* Koyu duruma getirmek için kullanılan maddedir.

Koyulaştırıcı bir madde (kitre) ile kıvamı artırılmış suyun üzerine, (...), suda erimeyen boyaların serpilmesi ve su yüzeyinde meydana gelen şekillerin bir kâğıda geçirilmesiyle yapılır.

koza: *isim* İpek böceğinin ördüğü ve içine kapandığı korunaktır.

Minik bir kelebek kozasını erken deldi ...

kök bilgisi: *isim* Dile ait sözcüklerin köklerini, hangi dil veya lehçeye âit olduklarını, ne zaman meydana geldiklerini, anlam ve ses bakımından geçirdikleri evreleri inceleyen dil bilimi dalıdır. Etimoloji...

Masala eklediğiniz cümlelerde geçen sözcükler üzerinde ek ve kök bilgisi çalışması yapınız.

kökenli: *sıfat* Belli bir kaynaktan çıkmış olana denir. Bir kaynağa dayanan...

Yabancı kökenli sözcükleri kullanıyoruz!

kökleşmek: *zarf* Güçlü bir biçimde yerleşmektir. Yer etmek, kök salmak...

Dilin bünyesinde kalıplaşmış ve kökleşmiş olarak değişmeden kullanılan deyimler, hiç şüphe yok ki anlatıma canlılık ve güç katarlar.

kölelik: *isim* Birinin emri altında bulunan, özgür olmayan kimsenin içinde bulunduğu durumdur. Esirlik, kulluk, esaret...

Bu davada, yaşadığı ülkedeki yasaların bu tür bir köleliğe meydan vermeyecek şekilde değiştirilmesi isteniyordu.

köpek balığı: *isim* Büyük balıklardan, mekik şeklinde gövdeye sahip, sivri burunlu, boynun iki yanında solungaçları olan, kıkırdaklı, yırtıcı balıklardandır.

Gözlerini kapat ve engin okyanusları aşan yırtıcı deniz canlılarını, köpekbalıklarını, yunusları ve büyük balinaları, mercanları ve arasındaki rengârenk çiçekleri, yengeçleri hayal et.

köpüklenmek: *fiil* Sıvıların üzerinde hava kabarcıkları yığınının oluşmasına denir.

Durgun çayı köpüklendi, Daday'ın ...

köpüklü: *sıfat* Çalkanan, yukarıdan dökülen sıvıların üzerinde oluşan hava kabarcıkları

yığınının olması halidir.

Kardan daha beyaz köpüklü sular da yıkandılar.

kördüğüm: isim Çözülmesi hemen hemen imkânsız olan soruna denir.

Kördüğümü kılıçla değil, bakışla açan ...

körelmek: zarf Ucu keskin ya da sivri bir şeyin keskinliğini, sivrilğini kaybetmesidir.

Örneğin kalem aşk şiirleri yazsın ve köreldikçe kılıç yontsun ...

köreltmek: fiil Keskin bir nesnenin keskinliğinin azaltılmasıdır.

Biraz köreltmek için duvarın taşlarına sürmeye başladım.

kör topal: isim, İyi kötü biçimde idare edecek olana denir. Şöyle böyle...

Eğri büğrü, kör topal kabulüm ...

körük çekmek: fiil Açılıp kapandıkça içindeki havayı üfleyen körükle ateşi canlandırmaya denir.

Bir küçük ocak yanıyor, bir çocuk körük çekiyor.

kösele: isim Bavul, çanta, ayakkabı tabanı gibi malzeme yapımında kullanılan, büyükbaş hayvanların işlenmiş derisine denir.

Demirini topraktan çekti, kösesini dürdü, çivi kutusunu kapadı, çiriş çanağını sarmaladı.

köşebaşı: isim Bir cadde ya da sokağın başka bir cadde veya sokakla kesiştiği yere denir.

Hemen her köşebaşında sizi bir seyyar fotoğrafçı selamlar.

köşe bucağı: isim Her tarafa denir.

Köşe bucağı aratır.

köşeleme: zarf Köşeye çapraz gelecek bir biçimde olandır.

En dipte köşeleme kurulmuş bir hayal perdesi, altmış santimetrekarelik bir bölümünde göstermelik bir aslan gölgesi var.

köşe yazarı: isim Dergi ya da gazetelerde günlük konuları bir görüş ve fikre dayalı olarak işleyen ciddi ya da eğlendirici türde yazı yazan kişiye denir. Fıkra yazarı...

Usta kalemleriyle, bize heyecan veren, yarattıkları güzel duygularla bizi yaşam sevincine boğan, bize en yakınlarımızdan da yakın gelen köşe yazarlarımız da birkaç çizgiyle her şeyi anlatan çizerlerimiz de onda...

köşe yazısı: isim Dergi ya da gazetelerde günlük konuları bir görüş ve fikre dayalı olarak işleyen ciddi ya da eğlendirici türdeki yazıya denir. Fıkra...

Gazetede köşe yazısı okudum.

kötüleştirmek: fiil İstenilmeyen, beğenilmeyen, hoş gitmeyen, bir duruma gelmeye denir.

Bu yüzden de hem devletin ekonomik durumu gittikçe kötüleşmiş hem de halk fakirlik ve moral bozukluğu ile mücadele etmek zorunda kalmıştır.

köysüz: *zarf* Köyü olmayana denir. Bir köye mensup olmamak...

Konaksız saraysız / Evsiz yuvasız köysüz / Kalabilirim ...

köy türküsü: *isim* Köyü veya köylüyü anlatan türküye denir.

Ne zaman bir köy türküsü duysam / Şairliğimden utanırım ...

krallık: *isim* Devlet yönetiminde yetkilerini kalıtım veya soylularca seçilme yöntemiyle elinde bulunduran kişinin görevine denir. Kraliyet...

Krallara krallık aileden kalır.

kravat: *isim* Gömlek yakasının altından tarafından geçirilip boyna bağlanan uzun, dar kumaş parçasına denir. Boyun bağı ...

Uzun uzun düşünmüşsündür: Çocukluğumun bu mesut bayram sabahlarını, o küçük ayakkabımı, mendilimi, ipek kravatımı.

kredi kartı: *isim* Bankamatikten para çekmek için, alışverişte çek ya da nakit para yerine kullanılan şifreli, manyetik plastik karttır.

Bankalar kredi kartı müşterilerine harcama limiti tahsis ederler.

krem: *sıfat* Açık saman rengi anlamına gelir. Krem rengi...

Pembe koltuğun yanından geçerek krem masaya yaklaştı ve "Bu odayı seçmekle doğru yaptım." dedi.

kriter: *isim* Bir karar almak ya da değer biçmek için başvuru şartına denir. Kıstas, ölçüt...

Teknolojiyi kullanmadaki kriter ne olmalı?

kucaklamak: *fiil* Kucağına almak, kucağında taşımaktır.

Babasına lazım olabilecek bütün malzemeleri hazırladıktan sonra, yatalak olan babasını yatağından kaldırdı ve kucakladığı gibi arabaya attı.

kudurmak: *sıfat* Köpek, tilki, kedi vb. hayvanlardan ısırma, salya veya tırmalamayla insana geçen; çırpınma, sudan korkma gibi belirtileri olan, zamanında aşılılmazsa ölüme sebep olabilen kuduz hastalığına yakalanmaya denir. Kuduz olmak...

Kudurmuş, iri ve kara çoban köpeğiyle pençeleşen aslan ve bahadır hayalini görürüm.

kuklacı: *isim* Elde yapılmış bebeklerin alttan el yardımıyla ya da başka şekilde hareketlendirilmesiyle ortaya çıkan oyunda kuklayı oynatan veya yapıp satan kimseye denir.

Bir uçurtma gördüğünde sanki görünmez bir kuklacı uzatıyor sana ipin yumağını ...

kukla oyunu: *isim* Elde yapılmış bebeklerin alttan el yardımıyla ya da başka şekilde hareketlendirilmesiyle ortaya çıkan oyuna denir.

Ülkelerin gölge ve kukla oyunlarının tanıtılması için pek çok etkinlik ve çalışma düzenleniyor.

kukuletalı: *sıfat* Soğuk, yağmur gibi dış etkilere karşı başa takılan, elbiseye dikilmiş veya bağımsız şekilde kullanılan başlıklı kıyafete denir.

Keşiş Benito kukuletalı uzun cübbesini atmış, Bizans köylüleri gibi giyinmişti.

kulağa hoş gelmek: *sıfat* Belli bir ahenk ve ritim içinde, dinleyeni rahatsız etmeyen bir şekilde kulağın duymasına denir. Kulak okşamak ...

Dışarıdan kulağa hoş gelmeyen sesler geliyordu.

kule: *isim* Çoğunlukla kare veya silindir biçimindeki yüksek yapılara denir.

Bu sistemde tepeler üzerine, birbirini gören kuleler yaparak işaretler yöntemiyle çok uzaktakilerle haberleşebildiler.

kullanışlı: *sıfat* Rahatça kullanılabilene denir. Ergonomik...

Dünyanın gördüğü en kullanışlı buluşlardan biri olan bu icat, kalp ameliyatlarından köpek kıyafetlerine kadar binlerce farklı amaçla kullanılıyor.

kulp: *isim* Dolabın, tencerenin, kazanın, altının elle tutulması için yapılmış çıkıntıya denir.

Salep kazanının iki kulpu da gövdesi gibi süslüydü.

kuluçka: *isim* Yumurtadan civciv çıkarmak için yatmış veya yatacak hale gelmiş kuş veya kümes hayvanına denir. Gurk...

Kuşlar için farklı kuluçka, beslenme, üreme, konaklama ve sığınma yeri sağlaması sebebiyle fauna içerisinde en zengin tür çeşitliliğine sahip bölgedir.

kumanda kolu: *isim* Elektronik aygıtları belli bir mesafeden açma, kapama ve yönetme için kullanılan genelde kablosuz cihazdır.

Kumanda kolu bozulduğundan oyun yarıda kaldı.

kumanya: *isim* Yolculuk için hazırlanan yiyeceğe denir. Azık...

Sırt çantalarını, kumanyayı, suyu yüklediniz, sabahın erken saatinde buluştunuz.

kumlu: *sıfat* İçinde kum bulunana denir. Kumsal...

Akşama doğru altın kumlu, inci sedefli, elmas taşlı kumsala indiler.

kumpanya: *isim* Tiyatro topluluğuna denir.

Kumpanyası var mıydı, pek hatırlamıyorum.

kum saati: *isim* Dar bir boğaza sahip ve birbirine bu boğazdan bağlanmış iki camlı kaptan meydana gelen ve üst kaptaki kumun aşağıdaki kaba akmasından yararlanılarak zaman hakkında karar vermeye yarayan araca denir.

Aralarında minicik kıymetli taşlarla süslü kol ve cep saatleri, çalar saatler, kum saatleri, (...) tahtadan, taştan ya da camdan yapılmış çeşit çeşit saat ve akan bir suyun

şırltıısıyla çalışan saatler göze çarpıyordu.

kundak: *isim* Birkaç aylık bebekleri sıkıca sarıp sarmalama için kullanılan genişçe beze denir.

Kundaktaki yavrular, hamileler ve hastalar sedyelerle tepelerin arkasına taşınmıştı.

kundaklamak: *fiil* Kasten, bilerek yangın çıkarmaya denir. Zarar vermek ...

İnsanoğlu, bindiği dalı kesmek misali, başka yere kaçamayacağını bile bile, üzerinde yaşadığı dünyayı kundaklamakta ve bunu da sabırla, merakla, heyecanla seyretmektedir.

kura: *isim* İki veya daha çok aday arasında bir sıralama, seçim yapılacağı zaman başvuru, bilgisayar yardımıyla ya da kağıttan seçerek şansa dayalı isim belirlemeyi amaçlayan işlemdir. Ad çekme...

1984 Temmuz kurasında dönem arkadaşlarımla çoğu ve ücra sağlık ocaklarına gitmişlerdi.

kura çekimi: *isim* İki veya daha çok aday arasında bir sıralama, seçim yapılacağı zaman başvuru, bilgisayar yardımıyla ya da kağıttan seçerek şansa dayalı isim belirlemeyi amaçlayan işlemlerin hepsine denir.

1984 yılının Kasım ayında, soğuk bir Ankara gününde, Sağlık Bakanlığı'nın uzun ve kasvetli toplantı salonunda, mecburi hizmet için kura çekimleri yapılıyordu.

kurak: *zarf* Yağışsız hava ya da mevsime denir.

Bir vilayetten ötekine geçen arabasız yolcular, bazen havalar çok kurak gidip geçit verirse, şoseyi bırakırlar ve kestirmeden bu köye uğrayarak iki günlük yol kazanırlardı.

kurakçıl: *sıfat* Nem tutmayan, çabuk kuruyuveren, çorak toprakta yetişen bitkiye denir. İç Anadolu ova kesiminde genellikle kurakçıl bitkilerin egemen olduğu kurakçıl ve daha az olarak da çorakçıl bir flora yaygındır.

kural dışı: *isim* Kurala uymayana denir. Kurala aykırı, ayırık, müstesna, şaz...

Bu örnekler kural dışında ama hatalı da değil.

kuralsız: *sıfat* Davranışlarımıza yön veren, uyulması gereken ilkenin yokluğu anlamına gelir. Kurala uygun olmayan, kaidesiz...

Herkesin işini, kuralsız ve kendi istediği biçimde istediği zaman yaptığı bir yaşam...

kurbağa: *isim* Küçük göl ve derelerde yaygın olarak bulunan, yumurta ile üreyen, derisi çıplak, sıçrayıcı ve yüzücü, kendine has bir ötüşü olan küçük hayvandır.

Bu kurbağa kendi vücut uzunluğunun yaklaşık 60 katı kadar ileri sıçrayabiliyor.

kurbanlık: *sıfat* Dinin buyruğunu veya bir dileğin gerçekleşmesi durumunda yerine getirilmek üzere yapılan vaat olan adağı yerine getirmek için kesilen hayvana denir. Kurban edilmeye uygun...

Allah'ın huzuruna bir kurbanlık koç gibi gitsin diye.

kurdurmak: *fiil* Belli bir işte beraber çalışacak kimselerin belirlenmesini sağlamaktır.

Türk Tarihi Tetkik Cemiyetini kurdurmuş, kurucu ve koruyucu başkanı olmuştur.

kurgulamak: *fiil* Bir bütünü oluşturan parçaları uyumlu bir şekilde birleştirmektir.

Şimdi bu sözün desteklendiği kısa bir öykü kurgulayalım.

kurgulu: *sıfat* Saatin zembereğinin kurulmuş olma durumuna denir.

Aralarında minicik kıymetli taşlarla süslü kol ve cep saatleri, çalar saatler, kum saatleri, üzerlerinde oyuncakların döndüğü kurgulu saatler, (...) ve akan bir suyun şırlıtısıyla çalışan saatler göze çarpıyordu.

kurgusal: *isim* Sadece düşüncede kalmış gerçekleşmemiş durumlara denir. Düşüntülü, spekülatif...

Bu metinlerde olaylar, kişiler, yerler kurgusaldır.

kurmaca: *isim* Bir şeyin nasıl gerçekleşebileceğinin düşünülüp, zihinde hazırlanmış haline denir.

Dinlediğimiz bu metinde anlatılanlar kurmaca mıdır yoksa gerçek midir?

kurmak: 1. *fiil* Hazırlamaktır.

Ağacın dalına bir salıncak kurmuştuk.

2. *fiil* Önemli ve etkili geniş şeyler ortaya koymaktır. Tesis etmek...

Tarih boyunca Büyük Hun, Göktürk, Büyük Selçuklu ve Osmanlı Devleti gibi birçok devlet kurmuş olan Türk milleti, köklü ve zengin bir tarihe sahiptir.

3. *fiil* Yapmak, inşa etmektir.

Kentten kaçan şehirli epeyce uzakta, tarlalar içinde bir çiftlik evi kurdu, oraya yerleşti.

kurmay: *isim* Harp akademilerinden başarılı bir şekilde mezun olmuş subaydır. Erkânıharp...

1905 yılında harp akademisindeki öğrenimini de tamamlar ve kurmay yüzbaşı rütbesiyle orduya katılır.

kurnaz: *sıfat* Kolayca inanmayan, başkalarını ise oyunlarla kolayca kandırmasını bilen ve becerene denir. Açık göz, hin...

Tilki gibi kurnaz bizim bakkal.

kurşuni: *sıfat* Koyu kül rengine denir. Kurşun rengi...

Bana yuvarlak gözleriyle bir an baktı, sonra beni yabancı bulmuş olacak ki, "Hu! Hu!" demeye ve tozdan kurşunî bir renk almış kanatlarını güçlkle çırpmaya başladı.

kurtarıcı: *sıfat* Kendi hayatını hiçe sayarak bir kişiyi, bir grubu zor bir durumdan ya da yok olmaktan kurtaran kişiye denir. Halaskâr...

Kurtarıcı ve kurucu Mustafa Kemal Atatürk, Türk milletinin bir ferdi olmakla övünürdü.

kurtçuk: *isim* Yumurtadan çıktıktan sonra bâzı böceklerin ergin karakterini kazanmadan geçirdiği devrelerin ilkinde denir. Sürfe, larva...

Yumurtalardan kurtçuklar yine çıkarlar.

kurtlanmak: *fiil* Bir bitkinin içinde veya üzerinde vücudu yumuşak, gövdesi uzun, bacaksız, omurgasız, ayaksız ya da çok ilkel ayakları olan kurtların çoğalmasına denir.

Yağmur mu yağmış üzerine nedir, belli, tüm kirazlar kurtlanmış.

kurtlu: *zarf* İçinde veya üzerinde vücudu yumuşak, gövdesi uzun, bacaksız, omurgasız, ayaksız ya da çok ilkel ayakları olan kurt olana denir. Kurtlanmış...

Kirazların kurtlu olduğunu söylesem ya da hissettirsem bu mutluluk bir anda yok olacak.

kurtulmak: *fiil* Tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmaya denir.

Kelebek ve uğurböceği öyle islanmışlar ki, sele kapılmaktan zor kurtulmuşlar.

kurulmak: *fiil* Kurma işine konu olmak veya kurma işi yapılmaktır.

Bir yıl sonra Türk tarihini her yönüyle araştırmak üzere Atatürk'ün direktifleri ile Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu) kuruldu (1931).

kurultay: *isim* Kuruluşların, mevcut sorunlarını, genel konuları konuşmak ve yeni kurullar seçmek amacıyla belli zamanlarda ya da gerektiğinde yaptığı genel toplantıdır. Kongre...

Dinlemiş olduğumuz "Benim Kararım" adlı metin, M. Kemal Atatürk'ün bir kurultayda kendisinin ve silah arkadaşlarının faaliyetlerini özetleyen konuşmasından alınmıştır.

kuruntulu: *sıfat* Yanlış ve yersiz düşünceye sahip olana denir. Evhamlı...

Bir kuruntulu adam, kendisinde kalp hastalığı olduğunu sanmaktadır.

kuruş kuruş: *zarf* Tam hesaplanarak anlamına gelir. Kuruşu kuruşuna...

Onların üretilmesi, kuruş kuruş biriktirilmesi sürecine katılmadığı, o yürek çarpıntısını yaşamadığı içindir.

kurutmak: *isim* Bazı meyve ve sebzelerin içindeki sıvısının buharlaşmasıyla kuru hale gelmesini sağlamaktır.

Denizli'nin Çal ilçesinde büyüyen 39 yaşındaki Demirciler, ailesine ait bağlarda, üzümleri kurutmak için gecelerken gökyüzüyle haşır neşir olmaya başlamış.

kusurlu: *zarf* Eksikliği, noksanı bulunana denir.

Dil kusurlu olursa kelimeler düşünceyi iyi anlatamaz.

kusursuz: *zarf* Eksikliği, noksanı bulunmayana denir. Mükemmel...

Ertuğrul yoluna kusursuz devam ediyordu.

kuşaklı: *sıfat* Belinde uzun ve enli kumaş olana denir.

Şimdi onun da kuşaklı entarisi, ceketi, takkesi, kırmızı ayakkabıları vardı.

kuşatmak: *zarf* Çevresini, etrafını sarmaktır. Çevrelemek, çevirmek, abluka etmek...

Yönü yöreyi kuşatan bu mavilik ...

kuş bakışı: *zarf* Yüksekçe bir yerden bütün genişliği içine alacak şekilde aşağıya bakışa denir.

Araziye kuş bakışı bakmak istiyorsunuz.

kuşkonmaz: *isim* Zambakgiller familyasından, yapraksı görünüşte uç dalları olan, köklerinden çıkan taze sürgünleri yenen bir bitkidir.

Gidip mantar, kuşkonmaz ve rezene arayalım ya da sadece yeşeren ilkbaharın kokusunu içimize çekelim.

kuşkulu: *zarf* Gerçeğin ne olduğunu anlayamamaktan meydana gelen kararsızlık içinde kalmaya denir. Şüpheli...

Ya güvensiz, kuşkulu, sert, soğuk, kırıcı davranırlar ya da çevreden uzaklaşıp her şeyi, herkesi kötülerler.

kuşpalazı: *isim* Genelde çocuklarda ortaya çıkan, boğaz, burun, yutağa yerleşen mikropların sebep olduğu bulaşıcı hastalıktır. Difteri...

Kasabaya at gönderdik, doktor geldi, kuşpalazı dedi.

kuşsuz: *zarf* Kuşun bulunmamasına denir. Kuş olmayan...

Kuşsuz kalan ağaçlar belki üzüntüden kuruyacak.

kutlu: *sıfat* İnsana iyilik ve saâdet getiren duruma denir.

Bu anda büyük milletinin bir bireyi olarak bu kutlu güne kavuşmanın en derin sevinci ve heyecanı içindeyim.

kutsallık: *isim* Değerli ve önemli, kutsi, mukaddes olma durumuna denir. Kutsiyet, mukaddeslik...

O, konuşmasının giriş bölümünde yine günün kutsallığını belirtir.

kuytu: *isim* İnsanlardan uzak, sessiz, sakin, تنها yere denir.

Bari saklan bir kuytuya, biraz nefes al.

kuyumcu: *isim* Kıymetli taş ve metallere yüzük, küpe gibi takı yapan ya da satan kimsedir. Sarraf, mücevherci, cevahirici...

Yazar veya şair kullandığı her sözcüğü tek tek işleyip bir kuyumcu titizliği ile yazıdaki yerine yerleştirmek zorundadır.

kuyumcubaşı: *isim* Altın, gümüş, pırlanta vb. ziynet ve süs eşyâlarını îmal ve tedârik eden kimselerin başıdır.

Yetişkin olduğunda, hem kuyumcubaşının oğlu olduğundan hem de enderun eğitimi aldığından çelebi lakabı ile anılır.

kuzeydoğu: *isim* Kuzeyle doğu arasındaki yöne denir.

Kuzeydoğudan esen poyraz, ay ışığında beyazımsı görünen asfalttan geçerek vadiye indi.

kuzguni: *sıfat* Çok koyu olana denir. Kapkara...

Beri yanda kuzguni siyahlardan / Ödü patlamış beyazlar ...

kuzine: *isim* Hem ısıtma hem de içi veya üstünde yemek yapma amaçlı kullanılan büyükçe mutfak sobasına denir.

Isıtma sistemi yok, şömine, soba ve kuzine var.

küçük çaplı: *sıfat* Değeri ve ağırlığı az olana denir.

Yarışlar dediğim çok küçük çaplı sadece dört ya da beş sporcunun yer aldığı organizasyonlardı.

küçük harf: *isim* Büyük harfin küçük yazılan türüne denir. Minüskül...

Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kelimenin okunuşu esas alınır.

küçükler: *isim* Yaşı daha az olan çocuklara denir.

Parkta küçükler oyun oynuyor.

küçültme eki: *isim* Sözcüklere gelerek anlamlarına azlık, acıma, sevgi, küçüklük vb. anlamı katan -ceğiz, -cik, -cek, , -imsi, -imtırak, -rek, -ce eklerine denir.

Küçültme eki tek heceli bazı kelimelere getirildiğinde türeme olmuştur.

küçümsemek: *zarf* Değer ve önem vermemektir. Küçük görmek...

Küçümseyerek baktı mikilere.

küflenmek: *fiil* Suda veya havanın nemli olduğu zamanlarda metallerin, özellikle demirin yüzeyinde oksitlenmeye bağlı olarak madde oluşumuna denir. Paslanmak ...

Zincirleri küflendi, çürüdü, kırıldı.

küfür etmek: *fiil* Onur kırıcı, çoğu basmakalıp kaba sözler söylemeye denir. Sövmek...

İnsan nasıl küfür eder, başkasını kırar, aklım almıyor...

küheylan: *isim* Soylu Arap atına denir.

Al döndü akından kır küheylanlar ...

kükreme: *isim* Aslanın ya da kaplanın bağırmasına denir.

Günün bitiminde rüzgâr, uzak tepelerden bir kaplan kükremesi gibi birdenbire koptu.

külah: *isim* Erkeklerin giydiği genellikle keçeden, ucu sivri ve yüksek başlıktır.

Baştaki "terlik" adlı külah, yerine göre "çarkı felek"lerle veya yalnızca ince el oyaları ile süslüdür.

küllenmek: *zarf* Genellikle ateşin üzerinde arta kalan toz madde oluşmasına denir.

Eskiden kibrit, çakmak gibi ateş yakacak aletlerin bulunmadığı zamanlarda o gün yanmış olan ateşin bir kısmı, ertesi gün için ocaklarda küllenip saklanırdı.

kültürlü: *sıfat* Gerekli her türlü bilgiyi edinerek muhakeme, zevk ve eleştirme

yeteneklerini geliştirmiş olana denir.

Bir haberleşme aracı olarak kâğıt, kültürlü toplumların en çok faydalandıkları gereçtir.

kümbet: *isim* Tavanı koni ya da piramit şeklinde olan, köşeli veya yuvarlak yapıya denir. Kubbe...

Kümbetleri, kervansarayları, camileri, mescitleriyle Kayseri eski bir şehirdir.

kümelenmek: *fiil* Bir yere toplanmaya denir. Yığılmak...

Bu metinde dizeler nasıl kümelenmiştir?

küpe: *isim* Kulak memelerine takılan süs eşyasıdır.

İki bin lira saydı, bana bir küpe aldı.

küre: *isim* Tüm noktaları merkeze aynı uzaklıkta bulunan bir yüzeyle sınırlı cisimdir. Yeryüzü, dünya...

Ben de yıldızlar gibi, küre gibi, ben de yalnız ve herkese uzaktım.

kürkçü: *isim* Hayvan postlarından yapılan giysi hazırlayan veya bu işin ticaretini yapan kimseye denir.

Ben mi, hanım bilirsin ki tilki ya ormandadır ya da kürkçü dükkânında.

kürsü: *isim* Kalabalığa karşı konuşma yapanların önünde bulunan yüksekçe yere denir.

Atatürk gülümsedi öğretmenim / Kürsüde kendini görünce.

küskün: *zarf* Küsmüş olana denir. Gücenik, dargın, muğber...

Ağzlarında beyazımsı bir köpük çiğneyerek dalgın ve küskün arka arkaya, ağır ağır, yumuşak yumuşak, iz bırakmadan ve toz çıkarmadan gidiyorlardı.

küstahça: *sıfat* Utanmaz, saygısız bir biçimde söylenen söz ya da yapılan davranıştır.

Küstahça sözlerin kalbime bir bıçak gibi saplandı.

küstürmek: *fiil* Konuşmasını, görüşmesini, ilişkisini kesmesine yol açmaya denir.

Daha doğrusu biz küstürdük onu; yaktık, kestik, kemirttik...

küt küt: *zarf* Peş peşe "küt" şeklinde ses çıkarmaya demektir.

Yüreğim küt küt vuruyordu.

lafı ağzına tıkayıvermek: *fiil* Birinin rahatça konuşmasını engelleyip onu çabucak susturmaya denir. Söylemesine hiç imkân tanımamak...

Nüfus memuru, "Biliyorum," diyerek lafı ağzına tıkayıverdi.

laf kakıştırmak: *zarf* Bir kişinin konuşmalarına gereksiz karşılık vermektir.

O, buna laf kakıştırdı, bu, ona söz yetiştirirken saç saça diş diş birbirlerine girmişler.

laik: *sıfat* Devlet işleriyle din işlerini ayrı tutana denir.

Türkiye Cumhuriyeti, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.

lakap: *isim* Bir kişiye, bir aileye sonradan takılan, o kişinin ya da o ailenin bir özelliği

ile ilgili isme denir.

Kişi adlarından önce ve sonra gelen saygı sözleri, unvanlar, lakaplar, meslek ve rütbe adları büyük harfle başlar.

lapa lapa: *zarf* Büyük ve yassı taneler şeklinde yağın kara denir.

Üç gün üç gece hiç ara vermeden lapa lapa kar yağmış.

laptop: *isim* Bilgisayarın küçültülüp yanda taşınabilir hale getirilmişine denir. Dizüstü, leptom...

Annemin yeni aldığı laptop için fare almaya gideceğim.

larva: *isim* Yumurtadan çıktıktan sonra bazı böceklerin ergin karakterini kazanmadan geçirdiği devrelerin ilkine denir. Sürfe...

Bu karıncalar ne kadar korkunç da olsalar koca çeneleriyle yumurtalarını veya larvalarını -her annenin bebeğine yaptığı gibi- nazikçe taşırlar.

layık olmak: *zarf* Hak kazanmış olmaya denir. Uygun olmak ...

Türk milletinin medeni vasfına uygun olarak her zaman en iyiye layık olduğuna inanan Mustafa Kemal, art arda gerçekleştirdiği inkılâplarla ülkesinin ve milletinin çağdaşlık yolunda hızla ilerlemesini sağlar.

lego: *isim* Plastikten ya da tahtadan yapılmış birçok parçadan oluşan ve parçaların yan yana, üst üste vb. getirilmesiyle birçok yapı ve biçim oluşturulabilen, çocuklar için yaratıcılığı geliştirici, eğitici bir oyuncaktır.

Legolara karşısın ...

leh: *zarf* Bir şeyden veya bir kimseden yana olmaktır. Aleyh karşıtı...

Her gün yüzlerce konu çözüme ulaşıyor tüketici lehine.

lekeli: *sıfat* Herhangi bir sebeple üzerinde kirliliği gösteren iz oluşmuş olana denir.

Yıkayan oydu mürekkep lekeli parmaklarımı.

leş: *isim* Kokmuş hayvan ölüsüne denir.

Tohum, böcek, leş ve avladıkları küçük kuşlarla beslenirler.

leylak: *isim* İki çenekli olup leylak, zeytin, yasemin gibi bitkileri içine alan zeytingiller familyasından, yaprakları karşılıklı bir ağaççıktır.

Bahçe akasya, leylak, gül ağacıyla doluydu.

leziz: *sıfat* Tadı güzel olana denir. Lezzetli...

Perde pilavı, Anadolu'nun en leziz yemeklerindedir.

libretto: *isim* Bir operanın sözlerinin yazılı bulunduğu kitaba denir.

Almanya'dan gelen Braille romanlarının ve opera librettolarının bitmesini bekleyemeden bize de anlatması için ısrar edersek "Okuduğum kadarını anlatacağım fakat herkes bu öyküye bir son uydurup bana anlatacak."

likit gaz: isim Sıvılaştırılmış petrol gazına denir.

Çarşıda, pazarda yapılan alışverişten eve sipariş edilen likit gaz tüpüne kadar yükler eşek ve katırlarla ya da insan gücüyle taşınır.

limonata: isim Su, şeker ve limon suyundan yapılan şerbettir.

Mevsimine göre, limonata, nar şerbeti, vişne şerbeti satan bu insanlar, sokaklarının belli başlı hususiyetlerindedir.

link: isim Bir web sitesinden o sitenin içinde bir sayfaya veya sitenin dışındaki başka bir başka web sitesine gitmenize yarayan tıklanabilir alanlardır. İlişim...

Başvuru işlemi için link mail adresinize gönderilecektir.

linyit: isim İçindeki karbon oranı % 60-70 olan, siyah ya da kahverengi renkte kömürdür.

Belki daha çabuk yem bitkilerine, yoncaya, korungaya sarılırdık; belki de zengin linyit, taşkömürü ocaklarımız şimdi harıl harıl çalışıyor olacaktı.

lisan: isim Duygu, düşünce ve isteklerin, bir millette anlam ve ses bakımından ortak öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına iletilmesini sağlayan, çok yönlü sisteme denir. Dil ...

Kitabında 18 hükümdarın ülkesinden geçtiğini, 147 lisan duyduğunu, ancak İstanbul'un güzelliği ve cazibesıyla kıyaslanabilecek bir yer görmediğini yazar.

lise: isim Ortaokul kademesinden sonra dört yıl süreli bir eğitimle hayata ve üniversiteye hazırlayan ortaöğretim kurumuna denir. Ortaöğretim...

Ablam, bu sene liseden mezun oluyor.

liseli: sıfat Ortaokul kademesinden sonra dört yıl süreli bir eğitimle hayata ve üniversiteye hazırlayan ortaöğretim kurumu olan lisede eğitim, öğretim gören öğrenciye denir.

Yüzümüzden düşenin bin parça olduğu günlerden birinde bir de baktım gayet kibar bir zat yanına dört liseli genci almış, bizim resimlere veryansın etmiyor mu?

listelemek: fiil Bir yazının alt alta ya da madde madde yazılarak düzenlenmesine denir.

Daha sonra da kaynaştırma seslerini aşağıya listeleyelim.

loca: isim Sinema, tiyatro gibi yerlerde ya da parlamentolarda kişi için özel hazırlanmış bölmeye denir.

İlk alkışlar, en değerli alkışlar, locasından yükseliyor.

lokantacı: isim Yemek pişirilip satılan yeri işleten kimseye denir.

Lokantacı kabul etti.

lokma: isim Ağza bir defada alınıp götürülen yiyecek parçasıdır. Sokum...

Portakal bahçelerine dalmış; göğsünde bir katılık, gırtlığında lokmasını yutamamış

gibi bir sert düğüm, hep susuyordu.

lokum: isim Nişastanın şekerli eriyiğinden yapılan, dikdörtgen ya da küçükçe küp şeklinde kesilen şekerlemeye denir. Kesme, latilokum...

Altına da bir sıra lokum, fıstıklısından!

loşluk: isim Az ışık aldığından yeterince aydınlık olmama, yarı karanlık olma durumuna denir.

Biz o odaların loşlukları içinde, mum, gaz lambalarının solgun ışıkları altında ne mühim ve tarihî kararlar verdik.

lunapark: isim Türlü eğlence ve oyun kuruluşları bulunan alana denir.

Dün arkadaşlarımla lunaparka gidemedim.

lüks: 1. sıfat Gösterişli olana denir. Şatafatlı...

Arsaya bir alışveriş merkezi, yanına da lüks bir konut sitesi yapılacakmış.

2. isim Gereksinim dışı olana denir.

Hayatta tek lüksüm iyi ve temiz sudur.

lüks lambası: isim Hava basınçlı bir tür petrol lambasına denir.

Akşamın sakinliğine hürmetle, beyaz bir ışık saçan lüks lambalarının başında oturuyorlar.

lüzum: isim İhtiyaç demektir. Gerek, gereklik, gereklilik, icap ...

Uzağa gitmeye ne lüzum var.

maalesef: zarf Üzülerek söylüyorum ki, ne yazık ki anlamına gelir. Maatteessüf ...

Bilindiği üzere karpuzun domatesten çok daha büyük ve ağır bir ürün olması nedeniyle vatandaşlarımız arasında maalesef yaralanmalara yol açtığından festivalimizi iptal etmek zorunda kaldık.

maarif: isim Öğretim ve eğitim sistemine denir.

Maarif vekili, ünlü hatip Hamdullah Suphi Bey, bunun için bir müsabaka açtı.

maddelemek: zarf Aşağı doğru sıralayarak yazmaktır.

Metnin gelişme ve sonuç bölümlerinde anlatılanları maddeleyerek yazınız.

maddiyat: isim Sahip olunan mal veya paraya denir.

Dünyada her şey için, maddiyat için, maneviyat için, başarı için en hakiki yol gösterici ilimdir.

maden: isim Çeşitli iç ve dış doğal etkenlerle yer kabuğunun bazı bölgelerinde oluşan, ekonomik olarak değerli minerale denir.

Demir madenin kullanımını dünya medeniyetine armağanıdır.

madencilik: isim Yer altında bulunan madenlerin varlığı, çıkarılması, incelenmesi ve işletimiyle ilgili yolların tamamına denir.

Demir işleyicilik, madencilikte son safha olarak görülmektedir.

magazin: isim Toplumun çoğunu ilgilendirecek, her türlü konuları ele alan, bol resimli yayına denir.

Magazin dergilerine dadananlar vardı aramızda, olanca ukalalığımızla “Sen onları mı okuyorsun?” derdi.

mahalle kahvesi: isim Mahalle sakinlerinin devamlı gittiği, oyun oynayıp çay vb. içtiği kahvedir.

Yaşanan mekânların, buradaki sohbet toplantılarının gürültü frekansı biraz yükselirse bunun adı da ortamı "mahalle kahvesine döndürmek" idi.

mahalleli: isim Aynı mahallede oturan kimselerin bütününe denir.

Hafta sonları bütün mahalleli burada toplanıyor ve spor yapıyorlar.

mahalle mektebi: isim Bir mahallede bulunan ilkokuldur.

Okul çağına geldiğinde annesi Mustafa'yı mahalle mektebine göndermek ister.

mahcupluk: isim Utangaç olma durumuna denir. Utangaçlık...

“Korkma sönmez!” diye başlayan şiir okunurken baktım mahcupluğundan, başını kollarının arasına sokmuş, sıranın üstüne kapanmıştı.

mahfaza: isim Değerli süs eşyalarının içine konulup saklandığı kutuya denir.

Mika ve cam karışımı şeffaf mahfazası içinde görünmemem mümkün değildi.

mahkûm: isim Ceza hükmü verilmiş olana denir. Hüküm giymiş, hükümlü...

Bayan Y'nin evinde bir mahkûm gibi yaşamaktan kurtulmanın ötesinde kendi yaşadıklarının başka hiçbir çocuğun başına gelmemesini de sağlamıştı.

mahlas: isim Takma ada denir. Takma isim...

Şair, son dörtlükte adını mahlasını kullanmıştır.

mahluk: isim Yaratılmış canlıya denir. Yaratık ...

Gelip giden elektrikle karanlık arasında sarı, zayıf küçücük bir mahluktu.

mahpus: isim Kapatılmış, hapsedilmiş kimseye denir.

Hasan evde mahpustu.

mahkûm etmek: fiil Kötü bir duruma sürüklemektir.

Herkes kadını mahkûm etmeye çalıştı.

mahrum bırakmak: isim Birinin istediğini elde etmesine engel olmaya ya da istediği şeyi vermemeye denir. Yoksun bırakmak...

Asil endişenizin icap ettiği ne varsa hepsini yaparız.” diye mektup yazıp “Müسابakaya iştirak buyurmasını, memleketi bu tesirli telkin ve heyecan vasıtasından mahrum bırakmamasını” ondan rica etti.

mahsul: isim Doğadan elde edilen, üretilen yararlı şeye denir. Ürün...

Bize hammadde gibi görünen kömür, petrol alın terinin birer mahsulü değil midir?

mahvetmek: *fiil* Yok etmeye denir. Heba etmek...

Bir yerden şöyle kazara çıkmış bir çimen ucu görsek hep birlikte oraya hücum ederek ezdik onu, mahvettik...

mahzun: *zarf* Üzgün demektir.

Dibek dövücü boynu bükük, belindeki keseyi çıkartıp hocanın avucuna mahzun bir şekilde bırakır.

makara: *isim* Etrafına şerit, tel, ip vb. sarılan, çıkıntılı kenarlara sahip, merkezi delik silindire denir. Bobin...

Tellerinin sargısını adi bir tire makarası ile sarar.

maket: *isim* Bazı sanat dalları, mimari, sanayiye ait eserlerin proje halindeki küçültülmüş örneğidir.

Bir ev maketi yapmaya karar verdik.

makinelî: *isim* Tetiğine basıldığında sürekli kurşun atan bir tür tüfektir.

Ali artık mavzer ve makinelî kullanabiliyordu.

makineleşmek: *sıfat* Hareket ve davranışların, çalışma yönünden makineye benzemesine denir. Bazı işleri alışkanlıkla yapmak...

Zamandan tasarruf edeceğim derken giderek gülmeyen, tek tip, soğuk, makineleşmiş insanlar topluluğu ortaya çıkar.

makine yağı: *isim* Bir sabun ile arındırılmış bir yağlama yağının istenen yoğunluğa göre değişen oranlarda iyice karıştırılmasından meydana gelen yarı koyu yağlama yağıdır. Gres yağı...

İçine makine yağı mı konmuş, dedi.

makoni: *isim* Radyoya benzer bir cihazdır.

1900'lü yılların başlarında ilk radyo sayılabilecek makoni adı verilen bir cihaz geliştirildi.

maksat: *isim* İstenilen şeye denir. Amaç, gaye, erek, hedef ...

Benim yazıma veya onun romanına yalnız vakit geçirmek maksadı ile bir göz atmak hakkınız mıdır?

makul: *zarf* Akla uygun olana denir. Akıllıca...

Her işin esas hedefine kısa ve kestirme yoldan ulaşmak arzu edilir olmakla beraber, yolun makul, mantıki ve özellikle bilimsel olması şarttır.

mamur: *sıfat* Bir yerin; geliştirip güzelleştirilmiş, hayat şartlarına uygun hale getirilmiş haline denir.denir. Abat...

Vazifemiz, gelecek nesillere daha mamur bir yurt bırakmak olmalıdır.

manastır: *isim* Kesin kurallara bağlı bazı Hıristiyan din adamı ve kadınlarının dünya ile ilgilerini keserek yaşadıkları yapıya denir. Keşişhane...

Kentin çok yakınlarında bulunan manastır ve antik kent gezileri günlerce sürebilir.

mandolin: *isim* Kısa sapa sahip, aynı değerde olan ikişer ikişer dört çift teli bulunan bir çalgıdır.

Klavye veya mandolin de çalınabilir.

manga: *sıfat* On kişiden oluşan ve birlikte hareket eden asker topluluğuna denir.

Ormanın kıyısından dönen yoldan, neredeyse bir manga silahlı adam çıktı.

mangır: *isim* Paraya denir.

Ne altın var, ne mangır var...

manolya: *isim* Ayrı taç yaprağı olan iki çenekliler familyasından, manolya gibi güzel kokan bitkileri temsil eden manolyagillerden, almaşık yapraklı, parlak ve iri, rengi yeşil süs ağacına denir.

Az rastlanır pembe kırmızı salkım çiçek açan at kestaneleri hatta manolyalar vardı.

mantar: *isim* Zehirli ve zehirsiz çeşitleri olan, gövdesi silindir ve üst tarafı şapka şeklinde olan ilkel canlıların adıdır.

Gidip mantar, kuşkonmaz ve rezene arayalım ya da sadece yeşeren ilkbaharın kokusunu içimize çekelim.

mantıki: *zarf* Mantığa uygun olana denir. Akla uygun, mantıksal, lojik...

Her işin esas hedefine kısa ve kestirme yoldan ulaşmak arzu edilir olmakla beraber, yolun makul, mantıki ve özellikle bilimsel olması şarttır.

mantıklı: *sıfat* Mantığa uygun olana denir. Akla uygun, mantıksal, lojik...

Düşüncenin akışına göre bu cümlelerin mantıklı sırasını belirleyiniz.

manyetik alan: *isim* Bir mıknatısın kutuplarının arasında bulunan ve demir tozlarının sistemli çizgiler şeklinde sıralanmasıyla görünür hale gelen kuvvet çizgilerinin bulunduğu alana denir.

Hafif çubuk, suyun yüzey gerilimini yenemeyeceği için kabın üzerinde kalacak ve dünyanın manyetik alanından etkilenerek dönecek.

manzaralı: *sıfat* Görünüşü olana denir.

Kocaman kocaman, pırıl pırıl parlayan, harika manzaralı kirazlar bunlar.

marangozhane: *isim* Ağaç işleri, ağaçtan farklı çeşit eşya yapan ustanın iş yerine denir.

Marangozhanede çalışmaya başlar.

marangozluk: *isim* Ağaç işleri, ağaçtan farklı çeşit eşya yapan ustanın yaptığı işe denir.

26 Aralık 1941'de, o zamanlar marangozluk yapan ünlü oyuncu Ali Şen'in oğlu olarak Adana'da dünyaya geldi.

maratoncu: isim 42,195 metrelik en uzun yol koşusunda yarışan sporcuya denir.

Maratoncu ümitsizliğe kapılıp kendini koyvermek yerine azim ve hırsla antrenmanlara devam ederse bir sonraki maratonda birinci olabilir.

marifet: isim Ustalığa denir. Hüner, uzmanlık...

Marifet de orada ya!

marul: isim Birleşikgiller familyasından, salatada kullanılan, çiğ yenilebilen, yeşil ve bol yaprağa sahip bitkidir.

Kendi elimle soğan, marul falan ekecektim.

marulcu: isim Birleşikgiller familyasından, salatada kullanılan, çiğ yenilebilen, yeşil ve bol yaprağa sahip marulu yetiştiren veya satan kimseye denir.

Hadi hadi bulalım, başında marulcular olur, şöyle iri göbeklisinden alır yeriz.

masabaşı: isim Kuruluşlarda büro benzeri yerlerde genellikle oturularak yapılan işe denir.

Sabahlara kadar süren masabaşı kâğıt, kalem didişmelerinden beğenilmeyip yeniden yazılan cümleler, paragraflar ve sayfalardan sonra yapıt ortaya çıkar.

masa örtüsü: isim Masanın üstüne serilmek için kumaş gibi şeylerden yapılan örtüye denir.

Kızımı da yanıma alıp masa örtüsü var mıdır diye süpermarkete geri gittim.

maskaralık: isim Hal ve hareketleriyle insanları güldürüp eğlendiren kişinin yaptığı iştir. Soytarılık, kaşmerlik...

Yapmadığı maskaralık kalmazdı.

masrafsız: sıfat Hiç para gerektirmeyene veya az miktarda para gerektirene denir. Ucuza mal olan...

Eğer spora ayıracak fazla zamanınız yoksa sizin tempolu yürüyüş, bisiklet ya da koşu gibi basit ve masrafsız aktivitelere yönelmenizi tavsiye ederim.

masun kalmak: sıfat Korunmak, muhâfaza edilmektir.

Salihli' de nasılsa yangın harabeleri ortasında masun kalan beş on evden birindeydim.

matar: isim Genelde askerler ve yolcuların kullandığı, bel veya boyunda taşınan, genelde deri, aba ya da metalden yapılan su kabıdır.

Manga manga, bölük bölük ellerindeki bakır mataraları doldururlar.

matbaacı: isim Kitap, gazete, dergi, broşür, kart vb. şeylerin basıldığı yeri işleten, basım işleri yapan kişiye denir.

Matbaacı ağabeyi mi aradınız?

matematik: isim Niceliklerin özelliklerini cebir, aritmetik, geometri gibi ölçü ve sayı temeline göre inceleyen bilimlerin ortak adına denir. Riyaziye...

Matematiği seviyor musunuz?

matematiksel: *sıfat* Niceliklerin özelliklerini cebir, aritmetik, geometri gibi ölçü ve sayı temeline göre inceleyen matematikle ilgili olana denir. Riyazi...

Bu yy.da yapılan araştırmalar bilim adamlarını uzay ve zamanı aynı matematiksel dille, uzay zaman denen tek bir kavram olarak tanımlamaya yöneltmiştir.

matrak: *sıfat* Eğlenceli olana denir. Gülünç, hoş...

Birtakım minik ve matrak böcekler karıncaların yuvalarında saklanır.

mavimsi: *sıfat* Maviye yakın renktir. Maviye benzeyen, mavimtrak...

Uranüs çok benzediği Neptün'den biraz daha büyük ve yeşilimsi, mavimsi renklindedir.

mavimtrak: *sıfat* Rengi maviyi andırana denir. Maviye benzeyen, mavimsi...

Üzerinde mavimtrak bir elbise vardı.

mazeret: *isim* Özüre denir. Bahane...

Kabahatime mazeret, haklı sebep aramıyorum.

mazi: *isim* Kozalaklı bitki ailesinden, almaşık yapraklı ve yaprağı küçük pul şeklinde olan, düz gövdeli, dipten dallanma yoluyla büyüyen bir süs bitkisidir.

Babamın, aşağıdaki dereyi görmek için sarktığı mazi ağaçları arasındaki bir uçurum (...) dibinde yattığımız Yıldız Dağı ve bugün uzağından geçtiğimiz Süphan Dağı, sonra bu dağların benim çocuk muhayyilemde yaptığı acâyip tesir...

mazi: *isim* Geçmişe denir.

Bütün mazi, güzel hatıralar, tatlı maceralar bu sokaklara sinmiş, bu sokakların şahsiyetini meydana getirmiştir.

mazot: *isim* Petrolden üretilen ve dizel motorların yakıtı olarak kullanılan akar yakıttır. Motorin...

Havayı mazotla doldurduk.

mebus: *isim* Milletvekiline denir.

Tam dört defa okundu ve mebuslar ayakta dinlediler.

mebusluk: *isim* Milletvekilliğine denir.

O zamanlar, hele İstiklal Savaşı paşalığı, hele mebusluk öyle önemli, öyle saygın unvanlar ki...

meburen: *zarf* Kendi isteğinin dışında olana denir. Zorla, kaçınılmaz, zorunlu olarak...

Karanlık bastırınca meburen sana geldim.

meburi hizmet: *isim* Yurt içinde veya yurt dışında devlet hesâbına okuyan, staj yapan kimselerin belli bir süre devletin emrinde yapmaya mecbur oldukları hizmete denir.

1984 yılının Kasım ayında, soğuk bir gününde, uzun ve kasvetli toplantı salonunda,

mecburi hizmet için kura çekimleri yapıyordu.

mecmua: *isim* Dergiye denir.

Aldığınız kitaba nihayet yüz, yüz elli, mecmuaya da on yahut en fazla elli kuruş vermiyor musunuz?

meczip: *isim* Aklını yitirmiş kimseye denir. Deli...

Hay meczup hay!

meçhul: *sıfat* Bilinmeyene denir. Bilinmedik...

On beş yaşındaydım, sol dizimde meçhul bir hastalık vardı, sekiz yaşından beri çekiyordum.

medeni: *sıfat* Fikir ve sanat gibi alanlarda çok büyük bir ilerleme göstermiş, kendini geliştirmiş insana denir. Uygar...

Bugün, aynı iman ve katiyetle söylüyorum ki millî ülküye, tam bir bütünlükle yürümekte olan milletin büyük millet olduğunu, bütün medeni âlem az zamanda bir kere daha tanıyacaktır.

mehteran: *isim* Askeriyede zil, nakkare, kös, zurna ve boru gibi müzik aletlerinden kurulan mızıkta takımına denir.

Yanaşıp mehteran ekibinin nereye ait olduğunu sordum.

mekik: *isim* Otomatik dokuma tezgâhlarında ya da elde, argaç yâhut atkı ismi verilen enine iplikleri arış veya çözüğü adı verilen uzunlamasına ipler içinden geçirmeye yarayan ve masura takılan âlettir.

Larvaları ipeği üretir ve muhteşem karıncalar yavrularını âdeta canlı bir mekik gibi ileri geri götürerek bu yuvayı yaparlar.

meltem: *isim* Yazın karadan denize doğru esen mevsim rüzgârına denir.

Bana kasırgalar meltem ...

meme: *isim* Yavruların emmeleri amacıyla, dişilerin göğsünde çeşitli şekil ve sayıda yer alan, meme başı denilen çıkıntıya sahip organa denir. Bicik, emcek, emcik...

Üçü de kız. Biri memede.

memeli: *sıfat* Yavruların emmeleri amacıyla, dişilerin göğsünde çeşitli şekil ve sayıda yer alan, meme başı denilen çıkıntıya sahip memesi olanların genel adıdır.

Bu hızla memeli hayvanlar arasında en hızlı koşucu olarak biliniyorlar.

memleketli: *isim* Aynı memleketten olan kimseye denir. Toprak, yerdeş, hemşehri...

O zaman gördü ki, küçük çocuk, memleketlisi mini mini yavru ağlıyor.

memnuniyetle: *zarf* Övünç, sevinç duyarak, kıvançla demektir.

Memnuniyetle efendim, dedi.

memnunluk: *zarf* Övünülecek bir olaydan dolayı sevinmeye denir. İftihar etme,

kıvanma...

Bu bahsi kabul ediyor ve emrini bu şekilde memnurlukla yerine getireceğini söylüyor.

memuriyet: isim Devlet hizmetinde aylıkla çalışan kimsenin yaptığı işe denir.

Memurluk...

Babamın memuriyeti sebebiyle ilkokulu Denizli'de okudum.

memurluk: isim Devlet hizmetinde aylıkla çalışan kimsenin yaptığı işidir. Memuriyet...

İyi bir eğitim almış olan Ali Rıza Efendi gümrük memurluğu yapmıştır.

menkıbe: isim Tarihte ünlü kimselerin ya da din büyüklerinin hayatları ve yaşadıkları olağanüstü olaylarla ilgili hikâyeye denir.

Askerin içinde onun menkıbelerini bilmeyen, şöhretini duymayan yoktu.

mensup: isim Bir yer, bir kimse veya bir grupla bağlantısı olana denir. İlişkili...

Hangi cümlede/cümlelerde din ve mezhep isimleri ile bunların mensuplarını bildiren sözler büyük harfle başlamıştır?

menteşe: isim Kapı, pencere kanadı, kapak gibi şeyleri açıp kapamaya yarayan, bir mil etrafında hareket eden, biri sâbit, diğeri hareketli iki lamadan oluşan mâdenî parçadır.

Reze...

Bir çilingir dükkânı... Ufak kilitler, eski zaman kapı halkaları, menteşeler, hayvan zincirleri...

mera: isim Hayvan otlatılan yere denir. Salmalık, yaylak, otlak ...

Tatlı ve tuzlu su ekosisteminin etrafında ise tuzcul çayır ve meralar hâkimdir.

merak etmek: fiil Anlamayı veya öğrenmeyi istemeye denir.

Sizin konuşmalarınızı duyduk ve ne olduğunu merak ettik.

meraklanmak: sıfat Bir şeyin nedenini öğrenmek amacıyla çaba harcamaya denir.

Meraklandığımız durumları hatırlamaya çalıştım.

mercan: isim Tropik denizlerde yaşayan, ağaçlarda olduğu gibi kök salıp gelişen, rengi kırmızı, kalker iskeletli hayvandır.

Gözlerini kapat ve engin okyanusları aşan yırtıcı deniz canlılarını, köpekbalıklarını, yunusları ve büyük balinaları, mercanları ve arasındaki rengârenk çiçekleri, yengeçleri hayal et.

merhum: isim Ölmüş Müslüman erkeğe denir. Rahmetli, rahmetlik...

Aman karıma sormayın, erenler, merhum sağlığında bu yoldan giderdi.

merserize: sıfat Kimyasal yöntemlerle parlaklık verilen pamuk ipliğine ve bu özellikte iplikten yapılan denir.

Gülerek cebinden kenarı nakışlı merserize bir çorap çıkarıp, bana uzattı.

mesafeli satış: isim Satıcı veya sağlayıcı ile tüketicinin eş zamanlı fiziksel varlığı

olmaksızın, mal veya hizmetlerin uzaktan pazarlanmasına yönelik olarak oluşturulmuş bir sistem çerçevesinde yapılan alışverişe denir.

Taksitli, mesafeli, kapıdan satışlar ile yasanın diğer konularıyla da ilgileniyoruz tabii.

mesai: isim Çalışmaya denir. Emek...

Epeydir mahalle komşularımız arasına katılan kavun, karpuzcular mesaiyi henüz bitirmediler.

mesai saati: isim Çalışma saatlerine denir. İş zamanı...

Gezginci satıcıların mesai saati...

mesleki: sıfat Mesleğe ilişkin olandır. Meslekle ilgili olan, mesleksel...

Dışarıda yaşanan mesleki fırtınalar, zorluklar, mutluluk ya da mutsuzluklar onun evde benimle ve kardeşimle paylaşmaktan asla taviz vermediği dünyamıza pek girmedir.

meslektaş: isim Aynı meslekten olanlardan her biridir.

Avrupa'daki yeni tıp hareketlerini, bazı meslektaşlar gibi büsbütün ihmal etmiş değildir.

mesut: sıfat Mutlu, sevinçli, ongun olana denir.

Seninle orada mesut bir hayat yaşayabiliriz.

meşrutiyet: isim Halkın kendi seçtikleri tarafından yönetildiği yönetim şekline denir.

Meşrutiyete uygun yönetim, yurt hainlerinin döküntüleriyle kurulamaz.

metabolizma: isim Organizmada ya da canlı hücrelerde enerji ve hareketi sağlamak için meydana gelen, kimyasal ve biyolojik değişimlerin bütününe denir.

Metabolizma hızınız artar ve terlersiniz.

metanetli: sıfat Herhangi bir zor, acı verici durum karşısında dayanma gücünü yitirmeyene denir. Metîn...

Metanetli duruşuyla dikkat çekiyordu.

meteorolojik: sıfat Hava şartlarındaki değişiklikleri, iklim çeşitlerini araştırıp hava durumunun nasıl olacağı hakkında öngöründe bulunan meteoroloji ile ilgili olana denir.

Atmosferdeki doğa olayları sonucunda meydana gelen meteorolojik doğal afetler ise; sel, fırtına, kuraklık, çığ, erozyon ve su taşkınları gibi olaylardır.

metodik: sıfat Yöntemli olana denir. Düzenli...

Ne Bell, ne de Watson (Vatsın), o sıcak öğle üzeri yaptıkları metodik tecrübelerden fazla bir şeyler beklemiyorlardı.

metot: isim Bir amaca erişmek için izlenen, tutulan yola denir. Yöntem ...

Mahalle mekteplerinden farklı olarak bu okulda yeni öğretim metotları uygulanmakta, okumayı ve yazı yazmayı kolaylaştıracak araç ve gereçler kullanılmaktaydı.

metropol: isim Bir ülkede nüfus, eğitim, sanayi, sağlık vb. alanlarda diğer şehirlere

göre daha gelişmiş merkezi, önemli, büyük şehre denir. Ana şehir...

Metropollerde bina sayısı arttıkça yeşil alanlar azalıyor.

mevcut olmak: isim Var olmaya denir. Bulunmak...

Bir insanın aklını bozabilmesi için evvelce bu aklın mevcut olması lazım gelir.

mevil: isim Bir kişi ya da şeye diğerlerinden daha fazla ilgi, eğilim, istekle içten yönelmeye denir.

Beni görüp yönün öte döndürme / Yine gitmez meylim sendedir sende.

mezarlık: isim Mezarların topluca bulunduğu yere denir. Kabristan, gömütlük, sinlik, tahtalıköy, mezaristan, bamyaratlası...

Kardeşlerini büyüden kurtarmak istersen mezarlıklardaki ayırık otundan on bir kazak örmelisin.

mezeci: isim İçki içilirken yenilen yiyecekleri satana denir.

Gaziantep'te kebab ustası Ali Haydar'ı canlandırdığı "İkinci Bahar" (1998-2001) dizisinde diğer başrol oyuncusu Hanım adlı Trakyalı bir mezeciyi canlandıran Türkan Şoray'dı.

mezhep: isim Bir dinde belirli yorum, fikir ve anlayış farklılıklarından ortaya çıkan yolların her birine denir.

Hangi cümlede/cümlelerde din ve mezhep isimleri ile bunların mensuplarını bildiren sözler büyük harfle başlamıştır?

meziyet: isim Bir kişiyi veya nesneyi benzerinden üstün gösteren niteliktir.

O, milletinin üstün meziyetlerine daima inanmış, milletinin gücünü hep arkasında hissetmiştir.

mezuniyet: isim Okulu bitirmeye denir.

Üniversiteden mezun olduğumda ailem mezuniyet hediyesi olarak 32500 liralık araba satın aldı.

mezun olmak: Okul, kurs vb.ni bitirmeye denir.

Diplomalarda yanlış kişi mezun olur.

mıhlı: isim Bir şeyi diğer bir şeye tutturma amacıyla iki ucundan biri sivri diğeri başlı şekilde yapılmış, ağaç ya da madenden mihle tutturulmuşu denir. Çivili ...

Artık bacaklarından mıhlı değildi.

mısırcı: isim Mısır yetiştiren veya satan kimseye denir.

Şimdi fıstıkçılardan, mısırcılardan, dondurmacılardan vaktidir.

mızımızlanmak: fül Her şeyde kusur bulmaya denir. Hiçbir şeyden memnun olmamak...

Annem mızımızlandı: "Bunun yerine güzel bir film bulalım da onu izleyelim."

mika: *isim* İnce ve yapraklar durumunda ayrılabilen levhalar hâlinde kristalleşmiş, parlak ve saydam, elektrik ve ısıyı iletmeyen, silikat ve potasyum karışımından meydana gelen ve granitte fazlaca bulunan bir mineraldir. Evren pulu...

Mika ve cam karışımı şeffaf mahfazası içinde görünmemem mümkün değildi.

mikroskop: *isim* Normal gözle görülemeyen çok küçük canlıları ya da nesnelere bir mercek sistemi yardımıyla çıplak gözle görülebilecek hale getiren alettir.

Tohumları çıkardıktan sonra, meraktan tohumların bir kısmını mikroskobun altına yerleştirdi.

mil: *isim* Karada 1609 metreye, denizde ise 1852 metreye denk gelen uzaklık ölçü birimidir.

Gemi sahilden 1 mil uzaktadır.

milat: *isim* Özellikle milâdî takvim başlangıcı olarak kabul edilen Hz. İsa'nın doğduğu 24 – 25 Aralık gününe denir.

Milattan önce 8000'lere değin uzanan geçmişinde birçok uygarlığın yeşerip solduğu, farklı kültürleri ve dinleri içinde harmanlamış, yoğurmuş şiiir gibi bir kent ...

milletlerarası: *sıfat* Farklı ulusların arasında olan, değişik milletlerin arasındaki ilişkileri ilgilendirene denir. Uluslararası, beynelmilel, enternasyonal...

Kaldı ki böyle bir hareket, milletlerarası hukuka taban tabana zıttı.

millettaş: *isim* Aynı milletten olanlardan her birine denir.

Sevincinden kırk senedir hasret kaldığı millettaşlarını görmekten şaşırmış, aptallaşmıştı.

milliyet: *isim* Bağlı bulunulan millete denir. Tabiiyet...

Kimsenin doğuştan ırkını, dilini, dinini, milliyetini, derisinin rengini seçme imkânı yoktur.

minareli: *sıfat* Minaresi olana denir.

Kırk senedir İstanbul'un minareli ufku hayalinden hiç silinmemişti.

minibüs: *isim* 10-12 kişilik oturma kapasitesi olan küçük otobüstür.

Köye her gün bir minibüs, o da saat 15.00 gibi minibüs durağından kalkarmış.

minibüs durağı: *isim* 10-12 kişilik oturma kapasitesi olan minibüslerin yolcu indirip bindirdikleri yerdir.

Elimde bavulum, caddeden aşağıya dümdüz yürüyerek köy dolmuşlarının kalktığı minibüs durağını buldum.

minimini: *sıfat* Küçük, çok küçük anlamına gelir.

O zaman gördü ki küçük çocuk, memleketlisi minimini yavru ağlıyor.

minnacık: *sıfat* Çok küçük olana denir. Minimini...

Minnacık serçe kónsa üstünüze / Beliniz bükülüverir ...

mirasyedi: *isim* Çok aşırı harcamalar yapan kimseye denir. Çok savurgan ...

Mirasyedinin koca bir serveti birkaç günde eritmesi de bundandır.

misafir etmek: *fiil* Konuk olarak karşılayıp yedirip içirmeye, yatırmaya denir.

Beni bu gecelik misafir eder misin, demiş.

misal: *isim* Örnek olarak alınabilen, gösterilen şeye denir. Örnek, benzer...

İnsanoğlu, bindiği dalı kesmek misali, başka yere kaçamayacağını bile bile, üzerinde yaşadığı dünyayı kundaklamakta ve bunu da sabırla, merakla, heyecanla seyretmektedir.

misina: *isim* Genelde balık avlamada olta ipi yapımında kullanılan ve naylon, ipek yahut at kuyruğu kılından yapılan, farklı kalınlıkta sağlam ipliktir.

Sallanan elinin ucuna bir ip veya misina bağlanıp kol serbest sallanacak şekilde çene altına tutturulursa karagözü de tek sopa ile oynatabilirsiniz.

miskin: *sıfat* Çok uyuşuk olan kimseye denir.

Hayran olduğum adamı, miskin bir mektep çocuğu gibi yaka paça alıp götürdü.

miskinlik: *isim* Çok uyuşuk olmaya denir. Meskenet...

Bu miskinlikle bir arpa boyu yol gidemezsin sen.

miskin miskin: *zarf* Uyuşuk bir halde demektir. Tembel tembel...

Bir köşeye çekilmiş, miskin miskin duruyordu.

mitoloji: *isim* Özellikle Yunan ve Latinler'in eski zamanlardaki olağanüstü dinsel mâceralarını anlatan efsânelerin bütünü bilimdir.

Din ve mitoloji kavramlarını karşılayan özel adlar büyük harfle başlar.

mizaç: *isim* Huy demektir. Yaradılış, tabiat, karakter...

Mesleğiyle zıt gibi görünen fakat kendisini yakından tanıyanlarca malum olan bu mizacı yüzünden Atatürk'ün emrini yerine getiremiyor.

mizahi: *sıfat* İçinde gülmece bulunan, gülmece niteliği taşıyan anlatımdır.

Mizahi bir dil kullanılmıştır.

moda: *isim* Değişme ihtiyacı ya da süslenme hevesiyle toplumun hayatına giren geçici yeniliktir.

Seçil'in saçı son yılın modasına çok uygundu.

modernite: *isim* Yaklaşık olarak 17. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan, daha sonra bütün dünyada etkisini gösteren toplumsal değerler sistemine denir.

Tasha Tudor'un hiçbir kaygısı yok, büyük büyük işlerde gözü yok, ne şehirlerde ne de modernitenin süper konforunda...

monoton: *zarf* Olduğu gibi değişmeden, aynı düzende, aynı şekilde tekrarlanana denir.

Sürüp giden, tekdüze...

Hiç monoton olmayan bir yaşam yaşadık babamla.

mor: *sıfat* Mavi ve kırmızı rengin karışımından ortaya çıkan renge denir.

Belki o sırada yapılacak tek iş, mor ampullü lambayı yakıp bakmaktır.

moral bozukluğu: *isim* Ruhsal yönden direnme gücünün yitirilmesi haline denir.

Hem devletin ekonomik durumu gittikçe kötüleşmiş hem de halk fakirlik ve moral bozukluğu ile mücadele etmek zorunda kalmıştır.

motivasyon: *isim* İsteklendirmeye denir. Güdüleme...

Milli Eğitim Bakanlığı bir ilke imza atarak uluslararası yarışmalarda derecelere giren öğrencilerle motivasyon toplantıları başlattı.

motive etmek: *fiil* İsteklendirmek demektir. Güdülemek ...

Öğretmenimiz her dersin başında bizi motive ederdi.

motorcu: *isim* Hacmi 125 santimetreküpten büyük motor silindirine sahip olan ve iki tekerleği olan motorlu taşıt sürücüsüne denir.

Sonuç olarak tüm yarışları kazanmaya başladım ve gelmiş geçmiş en iyi motorcularından biri olma unvanını kazandım.

motosiklet: *isim* Hacmi 125 santimetreküpten büyük motor silindirine sahip olan ve iki tekerleği olan motorlu taşıta denir. Motor...

Motosiklet yarışçısı ağabeylerim de olmasaydı belki de bu sporla alakam olmazdı.

motosikletli: *sıfat* Hacmi 125 santimetreküpten büyük motor silindirine sahip olan ve iki tekerleği olan motorlu taşıta binmiş olana denir.

Otomobilinin çevresinde motosikletli polisleri, arabalara binmiş yakınları ile Atatürk'ün gelişi her zaman belli olurdu.

muamele etmek: *fiil* Davranmaya denir.

Hayvanlara karşı sorumluluklarımın bilincindeyim çünkü onlara merhametle muamele ediyor, onları besliyor ve koruyorum.

muasır: *isim* Çağdaş olana denir. Aynı çağda yaşayan...

Hatta çok kere muasırlarından Namık Kemal ve Ziya Paşa bu hususta daha muvaffak olmuşlardır.

muayene etmek: *fiil* Bir kimsenin ya da hayvanın hasta olup olmadığını veya hastalığının nerede olduğunu araştırmaya denir.

Veteriner iyice muayene etti ve hiçbir hastalığının olmadığını söyledi.

muğlak: *isim* Anlaşılması güç olana denir. Anlaşılmaz, karışık, çapraşık...

Bunun cevabı son derece muğlak ve şahsa göre değişmekte.

muhabet kuşu: *isim* Esas Avustralya'da yaşayan, Papağangiller ailesinden, ülkemizde

de kafeslerde bakılan, basit bazı sesleri ve sözcükleri taklit edebilen, yeşil, sarı ve kül renginde tüye sahip, sivri ve uzun kuyruğu olan bir kuştur.

Diğer dairelerde tavşan, papağan, muhabbet kuşu, kaplumbağa...

muhaçir: *zarf* Ülkesinden tamamen ayrıлып yerleşme amacıyla başka ülkeye giden kişi, aile ya da topluluktur. Göçmen...

Hey oğul ben beş defa muhaçir oldum, beş defa evim yandı.

muharebe: *isim* Savaşta yapılan çarpışmalardan her birine denir.

Bu muharebe bana pek uzun geldi.

muhasebe: *isim* Hesaplaşmaya denir. Karşılıklı hesap görme...

Şu hâlde zamanı kullanırken öyle özenli davranmalıyız ki bir gün geçmişin muhasebesini yaptığımızda pişman olmayalım.

muhasebecilik: *isim* Hesap işlerini görenlerin yaptığı işe denir. Muhasiplik, saymanlık...

Muhasebecilik göreviyle babam Serez'e giderken bizi de götürdüğü zaman sekiz yaşlarındaydım.

muhatap: *isim* Kendisine söz söylenen kimse, kendisiyle konuşulan kimseye denir.

Taksitli alışveriş yerleşik mağazalardan yapılırsa daha sağlam olur gibi geliyor bana, muhatap olur.

muhavere: *isim* İki kişi arasında karşılıklı yapılan konuşmaya denir.

Dadısıyla çocuk beyninde geçen muhavereye kulak verirdi.

muhayyel: *sıfat* Hayal gücüyle yaratılana denir. Hayal edilen...

Birdenbire buruşuk yüzü üzerinden bir gözyaşı seli aktı, kurumuş ellerini kaldırdı, avuçlarında muhayyel, aziz bir şeyi öptü.

muhtaç olmak: *sıfat* İhtiyaç duymaya denir.

Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

muhtemelen: *zarf* Umulur ki, beklenir ki, görünüşe bakılarak demektir.

Bulamaması hâlindeyse muhtemelen soyu tükenecektir.

mukaddes: *isim* Çok değerli ve önemli olana denir. Üstüne titrenilen, kutsal...

Birinci boğumun üstünde hâlâ beyaz çizgi şeklinde duran bu küçük yara izi, bence çok mukaddestir.

mukavva: *isim* Kalın kartona denir.

Torbasında da mukavva gibi bükülmüş bir tomar duruyordu.

mundar: *sıfat* Kirli demektir. Pis, murdar...

Mundar çanaktaki macuna parmağını daldırıp tabanlara sürdü.

muntazam: *sıfat* Düzenli olana denir. Derli toplu...

Böylece muntazam bir zincir vücuda geliyor, bir cilâsı noksan kalıyordu.

muska: isim Hastalık, büyü, nazar ya da değişik tehlikelerden korunmak için bir kâğıda yazılarak genelde üçgen şeklinde katlanıp sonra naylona sarılarak üstte taşınan ya da boyuna takılan duâdır.

İnsan, üstünde tercihen boynunda mutlaka bir muska taşımalıydı.

mutlakiyet: isim Ülke yöneticisinin tüm siyasi güce sahip olduğu yönetim şekline denir. Saltçılık ...

Abdülhamit devrinde liberal ve demokrat olan Ferid Paşa, şimdi tekrar Sultan Vahdeddin'in şahsında bir mutlakiyet kurmaya çalışıyordu.

mutlu kılmak: isim Mutluluk vermeye denir. Bahtiyar etmek...

Haydi, arkadaşlar, çocukları bilgilendirmek, eğlendirmek, mutlu kılmak için çalışalım.

mutlu olmak: fiil Mutluluk duymaktır. Bahtiyar olmak...

Bu hayat dolu hikâyelerle mutlu olacaksınız.

muvaaffakiyet: isim Başarıya denir.

Bundaki muvaaffakiyeti, Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak, azimkârane yürümesine borçluyuz.

muvaffak olmak: fiil Başarmaya denir.

Uzun ısrar ve münakaşalardan sonra, Muhsin arkadaşlarının da yardımıyla, kendisini ikna etmeye muvaffak oluyor.

muvasala: isim Bir yere ulaşmaya denir. Varmak...

Anadolu'nun kalbine, Ankara'ya tek muvasala yolu İnebolu'dan geçmekteydi.

muzaffer: sıfat Üstünlük elde edene denir. Zafer kazanmış, yenmiş, utkulu...

Sirasının üzerinde duran sarı yapraklı müsvedde defterini kaptı, sayfalarını karıştırdı, yarım dakika geçmeden aradığını buldu, muzaffer bir tavırla bana gösterdi.

muzipçe: zarf İnsanlara takılıp, şakayla onları üzecek, rahatsız edecek ya da uğraştıracak davranışlarda bulunmayı alışkanlık haline getirmiş kişinin davranışına denir.

Nüfus memuru muzipçe gülümsedi.

müdafaa etmek: isim Savunmaya denir. Korumak...

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

müddet: isim Belli bir zaman aralığına denir. Süre ...

Bir müddet sonra ortalık karardı.

müdür yardımcısı: isim Müdürün işlerine yardımcı olan, müdür olmayınca yetkilerini kullanabilen kimsedir. Müdür muavini...

Müdür yardımcımızın odasının kapısını çaldım ancak kimse “gel” demedi.

müfettişlik: *isim* Bir kurum veya kuruluşa ait işlerin kanunlara uygun biçimde yürütülüp yürütülmediğini kontrol eden kişinin yaptığı işe denir. Denetmenlik ...

İzmir'in düşmanlar tarafından işgalinden bir gün sonra Mustafa Kemal Paşa müfettişlik göreviyle Samsun'a hareket ederek burada Kurtuluş Hareketini başlattı.

mühimmat: *isim* Savaş gereçlerine denir. Cephanelik...

Otomobillerdeki topçu mühimmatını kurtarıp mahalline ulaştırmak elzemdi.

müjdecı: *isim* Sevindirici haber getirene denir. Muştucu...

Anadolu çiğdemi baharın müjdecisi olmuş bize.

mükemmellik: *isim* Eksiksiz, kusursuz, tam, yetkin olmaya denir. Mükemmeliyet...

Bazılarımızda bu, tembellikten ve ihmalden çok mükemmellik aşkıdır.

mülakat: *isim* Görüşmeye denir. Buluşma...

Mülakat yapıyoruz!

mülk: *isim* Bir şahsa ait olan yer ya da yapıya denir. Ev, dükkân, arazi vb. ...

İnsan, para veya mal, mülk sahibi olabilir.

mümessil: *isim* Bir kimse veya topluluk adına konuşma, karar verme yetkisine sâhip kimsedir. Temsilci...

O, yalnız devrinin değil, bütün asırlar boyunca Türk edebiyatının en kuvvetli mümessillerinden biri olmuştur.

münasebet: *isim* İlişkiye denir. İlişik, ilinti...

Alışverişten başka bir münasebetimiz olmadığı halde aramızda görünmez bir bağ, bir dostluk bağı var.

münasebetsiz: *sıfat* Uygun olmayan demektir. Aksi...

O, sekizinci gün doktorun bulunduğu şehre vardığında ve ertesi sabah uyandığında kendini öyle iyi hissetti ki tam da doktora geldiğim sırada bu kadar sağlıklı olmam çok münasebetsiz bir durum.

münevver: *isim* Kültürlü, okumuş, görgülü, ileri düşünceli kimseye denir. Entelektüel...

Ustanın kendisini küçük burjuva münevveri diye aşağılık görmesinin acısını çıkarıyor.

müracaat etmek: *fiil* Bir konuda bilgi edinmek amacıyla bir kaynağı kullanmaktır. Danışmak...

Bir tüketici size müracaat ediyor.

mürekkepli: *sıfat* İçine mürekkep konularak kullanılabilecek denir.

Mektup mürekkepli kalemle yazılır.

mürşit: *isim* Doğruya yönelten, doğruyu gösteren kimseye denir.

Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.

müsaade: isim İzin demektir. İcazet, ruhsat...

Müsaadenle ben de sana rica edeceğim ki sen de hiç üzülme.

müsavi: sıfat Eşit demektir.

Bu hizmet müsavi adamlar arasındaki hizmettir; siz muharriri kendinizden küçük görür.

müspet: sıfat Gözetilen amaca veya beklenilene uygun olana denir. Yararlı, pozitif...

Türk milletinin, yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda, elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müspet ilimdir.

müstemleke: isim Bir devletin kendi ülkesinden başka, sınırları dışında yönettiği siyasal veya ekonomik çıkarlar elde ettiği ülkeye denir. Sömürge...

Liberalizm, müstemlekelerde tatbik edilmiş bir sistemdir.

müsvedde: isim Yazı taslağına denir. Karalama, ön çalışma...

Yazık ki bu üstün eserin(!) müsveddesi yırtılmıştır.

müşkülpesent: sıfat Her şeyde kusur bulana denir. Güçbeğenir, zorlukla karar veren...

İhtiyar ev sahibi kadın bu müşkülpesent misafiri tatmin etmeye hazırды.

mütemadiyen: zarf Ara vermeden yapılamaz denir. Sürekli olarak, mütemadi...

Mütemadiyen af dileyerek borcunu ödedi, gitti.

mütevazı: sıfat Kendi başkalarından büyük görmeyene denir. Alçak gönüllü ...

Valiye sıcak ve mütevazı bir karşılama töreni hazırladılar.

mütevazilik: isim Başkalarını küçük görmeyen, büyülenmeyen kimsenin davranış biçimine denir. Mütevazı olmak...

Duruşunun mütevaziliği, güvercinle, kediyle, keçi ve tavukla muhabbeti, hiçbir derdi yok yaratılmışla, bilakis muhabbet kurmuş onlarla.

müzakere etmek: isim Bir konuda fikirler ileri sürerek düşünce belirtmeye denir.

Ben de sizinle bu hususu müzakere etmek niyetindeydim sultanım.

müzikal: isim Müzik eşliğinde sergilenen film veya tiyatro oyunudur.

Bir grup genç, gençlik sorunlarını dile getiren bir müzikal hazırlamaya karar verir.

müzikolog: sıfat Müzikle ilgili alanda araştırma yapan bilgin ya da uzmandır. Müzik bilimci...

Kastamonu'ya yaptığım turistik bir gezi sırasında gördüğüm bir piyanonun gerçekte Türkiye'de yapılan ilk Türk piyanosu olduğunu müzikolog, orkestra şefi ve kompozitör Sayın Emre Arıcı ile yediğim bir yemek sırasında anladım.

müziksiz: sıfat Müziğin duyulmadığı, dinlenilmediği anlamına gelir.

Müziksiz hayat zaten mevcut olamaz.

nadiren: zarf Çok bulunmayıp da az rastlanana denir. Seyrek, nadir...

Gerçek nadiren ortadadır.

nağme: isim Güzel, uyumlu sese denir. Ezgi, melodi...

Bu küçük sazın bağrından kopan nağmeleri, bu istikamette geliştirmeye ve değerlendirmeye değer ve önem verilmelidir.

nakavt: isim Boks maçında yere düşüp ve on saniye içinde kalkmayı başaramayıp maça devam edemeyen oyuncunun yenilmesine denir.

Rakibini nakavt etmeye çalıştı.

nakışlanmak: fiil Baharın gelmesiyle doğanın farklı renklere bürünmesi anlamına gelir.

Halı gibi nakışlandı ovalar ... / Bölük bölük sarı, yeşil, mor şimdi.

nakışlı: sıfat Genellikle üstünde sırma ya da renkli ipler ve sim kullanarak makineyle ya da elle yapılan işleme, el işi, ince iş bulunan kumaş vb. şeye denir.

Gülerek cebinden kenarı nakışlı merserize bir çorap çıkarıp, bana uzattı.

nakış nakış: sıfat Çok farklı renklerden oluşan anlamına gelir.

Gözlerimiz, yeşilin cennetinde, nakış nakış renklerden demetler yapar.

nakil: isim Bir şeyi her zaman bulunduğu yerden alıp başka bir yere iletmeye denir.

Geniş asfalt caddeler, büyük modern binalar, son nakil vasıtaları da yeni Bursa'nın yeni şahsiyetini meydana getirir.

nakliyecisi: isim Taşımacıya denir.

Nakliyeciler bugün eşyalarımı taşımaya geldi.

nal: isim Yük hayvanlarından at, eşek gibi hayvanların tırnaklarına çakılan, ayağın biçimine göre olan demir parçasıdır.

Nal sesleri vardı zamanda uzak yakın ...

namaz kılmak: fiil Namaz ibadetini yerine getirmeye denir.

Unutmadığı ayetlerle namaz kılıyor, dua edebiliyordu.

namuslu: sıfat Ahlak kurallarına uygun olarak davranana denir. Namuskâr...

Sahifenin ortasında şu cümleler yazılıydı: "Hasan'ın babası fakir fakat namuslu, değerli bir adamdı.

nankör: zarf Kendisine iyilik yapan kişiye hainlik yapana denir. İyilikbilmez...

Annene karşı nankör olduğunu görmektense ölmeyi tercih ederim.

nankörlük: isim İyiliğe karşı hainlik, kötülük yapma davranışına denir.

Öyle ki bir öpücüğü, alındaki nankörlük lekesini silsin.

nareke: isim Bir ucuna bir sigara kâğıdı bağlanan ve bunun üç parmak aşağısına açılan bir delikten üflenmek sûretiyle çalınan, iki baş parmak kalınlığında ve bir karış uzunluğunda bir nevi kamyş düdüktür.

Çengi oynarken çalınacak oyun havası için varsa bir "teyp" kullanılabileceği gibi, tef

ve nareke ile de uygun bir müzik parçası seslendirilebilir.

nar şerbeti: *isim* Taze nardan yapılan şerbettir.

Mevsimine göre, limonata, nar şerbeti, vişne şerbeti satan bu insanlar, sokaklarının belli başlı hususiyetlerindedir.

nasır: *isim* Genelde elde ya da ayakta, bunların her zaman sürtünmelere uğrayan kısımlarında üst derinin sertleşip kalınlaşmasıyla oluşmuş deridir.

Topuğundaki nasır onu rahatsız ediyordu.

nasırlanmak: *zarf* Duyarlılığını yitirmeye denir. Hissizleşmek...

Bunları derken onun da katı, nasırlanmış yüreği yumuşamış, şişmişti.

nasihat etmek: *zarf* Öğüt vermeye denir.

Cellat ağzından bir kelime çıkarmak için ona abdest almasını namaz kılmasını, tövbe etmesini nasihat edip duruyordu.

nazar eylemek: *fiil* Bakmaya denir.

Kitaplara eyle nazar ...

nazarlık: *isim* Nazardan koruduğuna inanılan kumaş, kurşun, mavi boncuk, duanın yazılı olduğu kâğıt, muska gibi. şeylere denir.

Nazarlık yoluyla canlı veya nesneye yönelen bakışların dikkatinin başka bir nesneye yöneleceğine inanılır.

nazenin: *sıfat* Narin, ince yapılı olana denir. Cilveli, nazlı...

Nasıl süsler bayırları / Zümrüt gibi çayırları / Yüze gülen o nâzenîn / Gelin yüzü papatyalar ...

nefes darlığı: *isim* Solumada yaşanan sıkıntıya denir.

Akciğer zarları arasında biriken sıvının miktarına bağlı olarak nefes darlığı da görülür.

nefret etmek: *fiil* Bir şey, bir kimse, bir düşünceyi beğenmeyerek; iğrenip, tiksiniş ondan uzak durmayı istemektir.

Birilerinin söyleyeceği "Boş ver." lafını duymaktan nefret ederdi.

nene lazım: *isim* "Beni ilgilendirmez, ben karışmam" anlamlarında kullanılan bir sözdür. Neme gerek...

Delikanlı, usulü bozmakta ısrar ediyordu:

— Canım sen tak. Nene lâzım...

nerdeyse: *zarf* Hemen hemen, neredeyse demektir. Az kalsın ...

Nerdeyse dükkanın ortasında düşüp bayılacaktım.

nere: *zamir* Hangi yer? Anlamına gelir.

Nereden geliyordu?

nergis: *isim* Bir çenekliler familyası olan nergisgillerden, bazı çeşitlerinde sarı,

bazılarında beyaz çiçekleri ayrı veya bir kök sap üstünde şemsiye şeklinde, açılmadan bir yenle örtülü olan, yüksekliği 20-80 cm olan, soğanlı bir süs bitkisidir.

Laleler, nergisler süsler baharı ...

neşelenmek: *fiil* Mutlu, huzurlu olmaktır. Şenlenmek, keyiflenmek...

Çocuklar, kitap okuyunuz; ne kadar neşeleneceksiniz; bilmediğiniz sözcükleri de bende bulacaksınız.

neşretmek: *fiil* Kitap, gazete, dergi vb. şeyleri basmak ve dağıtmaktır. Yayımlamak...

Alacağımız cevaplar içinde dikkate şayan görülenleri gazetemizde neşredeceğiz.

neticelendirmek: *fiil* Sonuca ulaştırmaya denir. Bitirmek, sonuçlandırmak, intaç etmek...

Kahraman Türk evlatlarından oluşan bu orduyla kurtuluş mücadelesini zaferle neticelendirir.

neviinden: *sıfat* Çeşidinden demektir. Cinsinden, türünden...

Bir gün kârından vazgeçtik, zararına devam edip giderken mucize neviinden bir şey oldu.

nezle olmak: *fiil* Soğukta kalmaktan ortaya çıkan, burnun akması, hapşırma gibi belirtileri olan hastalıktır. İngin, tumağı, dumağı, çaputlama, zükâm, nevazil...

Azıcık soğuk alsam, nezle olsam hemen anneciğim sevecen çehresiyle karşıma geliyor.

nicelik: *sıfat* Bir şeyin sayısı, ölçü veya azalıp çoğalma haline denir. Kemiyyet, miktar, kantite...

Sevgi nitelik ve nicelik açısından gelişip yayıldıkça, renklenip biçimlendikçe kişiliği olgunlaştırır ve yüceltir.

nikel: *isim* Gümüş beyazı renkte olan, dövülebilen, sert, oksitlenmeye dayanabilir olması bakımından kaplama ve alaşımlarda sıkça kullanılan, atom ağırlığı 58,69, atom numarası 28, sembolü Ni olan metaller gurubundan elementtir.

Eğer nikel alerjiniz varsa size önereceğim web sitesinde nikeli ayırt etmenizi ve kaplamanızı sağlayacak solüsyonlar bulabilirsiniz.

nilüfer: *isim* Geniş ve yuvarlak yapraklı, beyaz, mavi, sarı, pembe renkte çiçeklere sahip, havuzda ve durgun sularda yetişen bir su bitkisidir.

Sudaki nilüfer mükemmel görünüyor.

nispet: *isim* İki şeyin ya da bütün ile parçanın nicelik ya da nitelikleri bakımından birbirine göre olan durumuna denir. Rasyo...

Geçen zamana nispetle daha çok çalışacağız, daha az zamanda daha büyük işler başaracağız.

nişanlamak: *fiil* Bir çiftin evlenmesine karar verildiğinde işaret olarak parmaklarına

yüzük takma işlemlerine denir.

Köyün ağası oğlunu yakın köylerden istediği bir kızla nişanlamış.

nitekim: *zarf* Gerçekten, hakikaten demektir.

Nitekim bütün büyük işler başarmış adamlar küçük işleri başara başara büyük işlere geçmişlerdir.

nitelemek: *isim* Bir şeyin özelliğini belirtmeye denir.

“Üç kuşağın yazarı” nitelemesinin nedenini keşfedelim.

nitelendirmek: *fiil* Bir şeyin nasıl olduğu, hangi özelliklere sahip olduğu hakkında karar vermektir. Nitelik kazandırmak, vasıflandırmak...

Şair, bu dönemi neden “tarihe hükmeden” olarak nitelendirmiştir?

nitelikli: *sıfat* Ayırt edici özelliğe sahip olana denir. Vasıflı, kaliteli...

Bu tür nitelikli derlemeler de yazık ki çok fazla değil.

nodul: *isim* Hayvanın yürümesini hızlandırma amacıyla üvendirenin ya da kısa bir çubuğun ucuna çakılan demir, sivri çiviye denir.

Çifte koşulan öküzleri yürütmek için, değneğin ucuna nodul çakmıştı.

noksan: *zarf* Eksik olmaktır.

Muntazam bir zincir vücuda geliyor, bir cilâsı noksan kalıyordu.

noktalı virgül: *isim* Birbirinden bağımsız yalnız anlam bakımından birbirini tamamlayan cümleleri bağlamaya yarayan noktalama işaretine denir.

Yukarıdaki örnekte noktalı virgül (;) niçin kullanılmıştır?

nostalji: *isim* Geçmişteki güzelliklere duyulan özleme bağlı olarak bu duygunun baskın bir hale gelmesine denir. Gündedün...

Telgraf kiminiz için bir nostalji artık.

nöbet: 1. *isim* Zaman zaman ortaya çıkan benzer fizyolojik bozuklukların tamamına denir.

Öfke nöbetlerimi tetikleyen şeyleri bulmaya çalışın.

2. *isim* Sıra ile yapılan görev, iş...

Selâm verir nöbetini unutan kurşun asker ...

nötron: *isim* Proton ağırlığı kadar ağırlığı olan ve elektrikle yüklü olmayan bir atom cisimciğidir.

Nötrona atoma gerek yok ...

nutuk: *isim* Bir topluluğa belli bir düşünce, duygu aşılama maksadıyla söylenen, uzun, coşku dolu ve etkili söze denir. Söylev...

Onun nutkundan sonra bu meselenin artık münakaşa edilmemesi, bitmesi lazımdı.

nüfus kağıdı: *isim* Nüfus cüzdanına denir.

Ödevinin kapağındaysa nüfus kâğıdının fotoğrafını kullanmak istiyordu.

nüfus kaydı: *isim* Nüfusa kayıtlı olunan defterdeki kayda denir.

Nüfus kaydını gösteren bir belge almak isteyen adam, bir sabah resmî bir kurum olan ilçe nüfus müdürlüğüne gider.

nüfuslu: *sıfat* Herhangi bir sayıda kişiye sahip olana denir.

İşte beş bin nüfuslu kahraman İnebolu, çoluğu çocuğu, ihtiyarı genci ile 9 Haziran 1921 günü mübarek bayramını böyle kutlamıştı.

nüfus yoğunluğu: *isim* Bir yerin nüfus sayısı ile bu nüfusun üstünde bulunduğu toprak parçasının yüzölçümü arasındaki orana denir.

Sürekli göç alan bölge, nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu bölgedir.

nüktedan: *sıfat* İnce anlamlı, düşündürücü ve şakalı söze sahip demektir. Esprili ...

Siyah nakışlı perdesinde “Bursa Hatırası” yazılı olan ve resminizi ille bu perdenin önünde çekmek isteyen bu fotoğrafçılar, hoşsohbet, tatlı, nüktedan insanlardır.

nükteli: *sıfat* İnce anlamlı, düşündürücü ve şakalı söze denir. Nüktesi olan, esprili...

Nükteli fıkralardan, kıssalardan ve atasözlerinden faydalanılmıştır.

objektif: *isim* Bireyin kişisel görüşünden bağımsız olana denir. Nesnel ...

Metinde gerçeklik objektif değildir.

oburluk: *isim* Gereğinden çok yemek yiyen, doymak bilmeyen kimsenin durumuna denir.

Bunların arasında, benim çocukça oburluğumu ilgilendirecek tek tük cümleler kulağıma geliyor.

odak: *isim* Herhangi bir fikirde, özellikte olan kişilerin kaynağı ya da bir şeyin toplandığı, yoğunlaştığı yerdir.

Yukarıdaki sorular odağında metnimizin planını oluşturalım.

okşamak: *zarf* Elin bir şeyin üzerinde sevgi, şefkat belirtisi olarak yavaş yavaş gezmesi veya ona hafifçe vurmasına denir.

Selim'le ikimizin yanaklarını okşadıktan sonra merdivenlerden inip gitti.

okunabilirlik: *isim* Kitap, yazı vb. için ilgiyle okunabilme özelliğine denir. Okuma çekiciliği olma durumu, ilgi çekicilik, akıcılık...

Haberin tek okunabilirlik gerekçesi de dilimizdeki “balık kavağa çıkınca” deyimini olsa gerektir.

okuryazar: *isim* Okuması yazması olana denir. Öğrenim görmüş kimse...

Bırakınız ıssız bir adaya gitmeyi, herhangi bir yolculuğa çıkarken bile hangi okuryazar yanına bir roman, bir iki şiir kitabı almayı düşünmez!

okuyuvermek: *fiil* Çabucak veya kısa sürede okumaya denir.

İnanmazsanız gelip okuyuverin masallarımızı, ısınacaksınız.

olabilirlik: *isim* Mümkün olma haline denir. İhtimal, mümkünlük...

Ölüm, olabilirliklere çekilen kesin bir çizgidir.

olagelmek: *fiil* Öteden beri sürüp gelmeye denir.

Kavak ağacı, sulak yerlerde hızla yetişen ve kerestesinden istifade edilen bir ağaç olduğu için bizim coğrafyamızda daima var olagelmiştir.

olanaklı: *isim* Olma ihtimali bulunandır. Kâbil ...

“Zamanın atlıların ayağı altında ezilmesi” olanaklı mıdır?

olanca: *sıfat* Bütün, elde bulunanın hepsine denir.

Kardeşim ve ben duygu ve düşüncelerimizi olanca yoğunluğuyla, sesli ve coşkulu olarak paylaşmanın güzelliğini ondan öğrendik.

olaysız: *zarf* Olayı olmayan, hiçbir olay çıkmamış olana denir. Hadisesiz...

Bir süre olaysız devam eden yolculuk Nedd Land’ın (Ned Land) sesiyle hareketlenir.

oldum olası: *zarf* Çok zamandan beri demektir.

Bu büyükler oldum olası böyledirler.

olgu: *isim* Birtakım olayların nedeni ya da bu nedenlerin yol açtığı sonuca denir. Vakıa...

Gök bilimciler bu olguya “kenar kararması” derler.

olgunlaşma: 1. *isim* Meyvenin olgun duruma gelmesine denir.

Onların olgunlaşması için Güz’ün soğuk soluğunun gerektiğini biliyorlarmış.

2. *isim* Yazının, düşüncenin işlenmiş, tamamlanmış duruma gelmesidir.

Senin içinde de sözcüklerin doğup olgunlaşması aynı sürede olur.

olgunlaştırmak: *fiil* Bilgiyi, görgüyü ve hoşgörüyü gereği kadar geliştirmeye denir.

Sevgi nitelik ve nicelik açısından gelişip yayıldıkça, renklenip biçimlendikçe kişiliği olgunlaştırır ve yüceltir.

olgunluk: *isim* İnsanlarda görgü, saygı ve bilginin yeteri kadar var olması ve bunları uygulanması durumuna denir. Yetkinlik, kemal...

Kıymettar, esmer bir kösele gibi buruşuk yüzünde, ihtiyar, siyah gözlerinde muradına ermiş bir ruhun huzuru ve olgunluğu vardı.

olmak: 1. *fiil* Gerçekleşmek veya yapılmaktır.

Böylece üstün başarılarla dolu askerlik hayatı başlamış oldu.

2. *fiil* Bir görev, makam, san veya nitelik kazanmaktır.

Türk Tarihi Tetkik Cemiyetini kurdurmuş, kurucu ve koruyucu başkan olmuştur.

3. *fiil* Bir durumdan başka bir duruma geçmektir.

Artık anadili büsbütün işitilmez olmuştu.

4. *fiil* Bulunmaktır.

Bir aralık nerede ve kimlerle olduğunu keyfinden unuttu, dalgınlığından anadiliyle sordu.

5. *isim* Bir şeyi elde etmektir. Edinmek ...

Güzel günlerin bizim olması için sizi en önde olanlar arasında görmek isterim.

olumsuzluk: *isim* Yapıcı ve faydalı olmayan, hiçbir sonuca varmayan, hedeflenen amaca ya da beklentiye uygun olmayan durumdur. Menfilik, negatifiklik, nefiy...

İki olumsuzluğun da tercih edilmediğini bildirmektedir.

oluşmak: *fiil* Belli bir varlık kazanma, meydana gelmeye denir.

İki ay sonra o güzelim çizgileri, kınaları oluştu.

oluşturmak: *fiil* Meydana getirme, ortaya çıkarmaya denir.

Ünlü romancıların eserlerinden bir kitaplık oluşturdu.

onarım görmek: *fiil* Tamir edilmeye, aksayan yanların ortadan kaldırılıp tekrardan işlerlik kazandırılmaya denir. Onarma işi yapılmak...

Zinciriye Medresesi ve giriş kapısındaki detaylardan sıyrılıp Şehidiye Camisi'ne nazır çay bahçesindeki küçük bir moladan sonra 12. yüzyılda, Artuklular döneminde yapıldığı sanılan, Akkoyunlu ve Osmanlılar döneminde onarım görmüş Ulu Cami'de soluklanmak ayrı bir keyiftir...

onarmak: *fiil* Eskimiş, kullanılmaz hale gelmiş olan bir nesnenin çalışmayan taraflarını düzeltip, işler veya kullanılabilir duruma sokmaya, tamir etmeye denir.

Bu yırtık pırtık ayakkabıların hepsini de özenle onarmıştı.

onlarca: *sıfat* Pek çok, çok sayıda olana denir.

İşte tam bu kara günlerde onlarca zavallı hastanın imdadına yetişti.

onlu: *sıfat* On parçadan oluşana denir. Kendinde herhangi bir şeyden on tane bulunan...

Bugün dünyadaki devletlerin ordularında kullanılan onlu sistem (askerî birliklerin on, yüz, bin, on bin kişilik birlikler hâlinde teşkilatlanması) Hun Türklerinin bulduğu bir sistemdi.

onulmaz: *sıfat* İyileşmez demektir. Şifâ bulmaz, şifâsız, onmaz ...

Bilhassa türküleri söylerken derin ve onulmaz bir gurbet ve sıla acısı gözlerinde yaşarırdı.

onurlandırmak: *fiil* Kendisine saygı duyulan bir kimsenin, başkalarını mutlu etmesine denir. Onur kazandırmak, onurunu artırmak, şereflendirmek, şeref vermek...

Anne ve babanızın hakkını belki ödeyemezsiniz; ama yaptıklarınızla onların yüzlerini güldürüyor ve onları onurlandırıyorsanız bilin ki doğru yolda ilerliyorsunuz.

onurlu: *sıfat* Şeref, saygı, öz saygı, haysiyet bulunan insana denir. Onurunu üstün tutan,

şerefli, gururlu...

Temel ilke, Türk ulusunun onurlu ve şerefli bir ulus olarak yaşamasıdır.

opera: isim Sözlerinin tamamı ya da büyük çoğunluğu şarkıyla söylenen müzikli tiyatro eserine denir.

Dokuz yaşıma basınca artık beni de konser, bale ve operalara götürmeye başladılar.

optik: isim Fizik biliminin ışık olaylarını inceleyen koluna denir.

Kaoru yine okulun kitaplığına daldı, teleskop yapımı ile ilgili fizik, kimya ve optik bilgilerini âdeta yuttu.

orak: isim Ekin, ot vb. biçmeye yarayan, yarım çember şeklinde yassı, keskin ve ensiz metal bir bıçakla, bu bıçağa bağlı bir sapı olan alete denir.

Açılan bazı mezarlarda baltalarla birlikte orakların da bulunması bu durumun delilidir.

oransal: zarf İki nesnenin ya da bütün ile parçanın sayı yahut özellik bakımından birbirine göre durumuyla ilgili olan anlamına gelir.

Oransal olarak azalma gözüktü de devam ediyor.

orantılı: zarf Bir bütünü meydana getiren parçaların kendi arasında ve parçalarla bütün arasında bulunan uygunluk bulunma haline denir.

Eserin değeri, sizin ustalık ve özverinizin derecesiyle orantılı bulunacaktır.

ordinaryüs: isim 1960 öncesinde Türk üniversitelerinde, en az beş yıl profesörlük yapanlardan, bilim alanında çalışmalarla kendini kanıtlamış öğretim üyeleri içinden seçilip bir kürsünün yönetiminde görevlendirilen kişilere verilen unvana denir.

Ordinaryüs Profesör Mazhar Osman, psikiyatri alanında ülkemizde efsaneleşmiş çok değerli bir bilim insanıdır.

ordugâh: isim Ordunun konakladığı yere denir.

Bütün ordugâh bozguna uğradı ve kuyruk havada, bütün o küçük beyaz tavşancıklar, haydi fundalığa.

organizma: isim Canlı bir varlığı oluşturan organların bütününe denir. Uzviyet...

Organizmada hastalığa yol açan bir mikrop bulundu.

orkestral: sıfat Yaylı, üfleli ve vurmali çalgılar topluluğu olan orkestradan oluşan oyuna denir.

Baştan sona bestelenmiş, korolu, orkestralı sahne oyununu izledik.

ormancı: isim Ormanı korumakla görevli kimseye denir. Orman koruma memuru...

Aman ormancı yaktın ormancı, / Köyümüze getirdin yoktan bir acı.

ormansızlık: isim Orman olmaması durumuna denir.

Artık köylümüz, kentlimiz biliyor, ormansızlığın yurdu ne hale getirdiğini.

ornöman: isim Süse denir.

Renk, ornömanlar itibarıyla bu yapacağın oda tam bir Ankara Türk odası olsun.

ortaöğrenim: *isim* İlköğrenim ile yükseköğrenim arasında görülen öğrenim dönemine denir.

Ortaöğrenimini tamamlar tamamlamaz üniversiteye başlamış.

ortaöğretim: *isim* İlköğretimi bitirdikten sonra öğrenimine devam etmek isteyen öğrencileri üniversiteye hazırlamak maksadıyla planlanmış öğretim kademesine denir. Lise ...

İlk ve ortaöğretimde astronominin yaygınlaştırılması için sempozyum yapıldı.

ortaya konmak: *fiil* Açıklamaya, izah etmeye denir.

Değiştirilmek istenen düşünce ortaya konur ve yazar onu değiştirmek için kendi düşüncesini kanıtlamaya çalışır.

oruç: *isim* Allah'a ibadet için belli bir süre yeme, içme gibi işlerden uzak kalmaya denir.

Benim orucum öğleye kadardır, büyüklerinkine benzemez.

otağ: *isim* Büyük ve süslü çadıra denir. Çerge...

Kuruldu İzmir'e Türk'ün otağı...

otantik: *sıfat* Eskiden beri mevcut olan özelliklerini taşıyana denir.

Müzedeki Kastamonu'nun otantik eşyalarını izlerken konsol tipi bir piyano ilişti gözüme.

otistik: *isim* İçe, hayale yönelik olana denir.

Ben otizmi olan bir çocuğum, otistik değilim!

otizm: *isim* Doğuştan gelen, sinir sisteminin ve beynin değişik yapısından veya çalışma şeklinden kaynaklandığı düşünülen sinirsel bir bozukluktur. İçe yöneliklik...

Otizm benim seçimim değil!

otizimli: *zarf* Doğuştan gelen, sinir sisteminin ve beynin değişik yapısından veya çalışma şeklinden kaynaklandığı düşünülen sinirsel bir bozukluk olan otizm özellikleri gösterene denir.

Şimdilerde bu kişilerin de otizimli olduğu düşünülüyor.

otlatmak: *sıfat* Sürü ya da hayvanı otlatmak için bir yere götürmek, otlamaya bırakmaktır.

Sonunda padişahın adamları, bir dere kenarında koyunlarını otlatan bir çobana rastlarlar.

otobiyografi: *isim* Bir kimsenin kendi yaşamını anlattığı yazı veya eserdir. Hayat hikâyesi, öz yaşam öyküsü...

Mein Kampf ihtirashlı bir otobiyografi, bir doktrin kitabından çok bir aksiyona çağrı ...

otogar: *isim* Şehirler arası hizmet veren taşıtların yolcularını bindirdikleri ve

indirdikleri yere denir.

Doğruca otogara gittim.

otoyol: isim Trafik akışının çok hızlı olması için yapılan, birden fazla şeritli, gidiş gelişli, geniş yola denir.

Bazı yolların karıncaları koruyacak topraktan damları bile vardır ve karıncalar otoyol konusunda oldukça titizdirler.

otsu: sıfat Ota benzeyen, gövdesi odun hale gelmeyen, kısa ömürlü bitkiye denir. Otsul...

Ülkemizde de yetişen çok yıllık dayanıklı otsu bitkidir.

oturmak: 1. fiil Vücudun belden üst kısmı dik şekilde, ağırlığın kaba etlere verilerek bir yere yerleşmeye denir.

Satıcı iskemlesine oturdu.

2. fiil Biriyle beraber yaşamaktır.

"Hep Pervin'le otursun!" diye haykırdı.

3. sıfat Bir yerde devamlı olarak bulunmaktır.

Yıllarca oturduğunuz semtten bir başkasına taşınmışsınızdır.

4. fiil Hiçbir iş yapmadan boş vakit geçirmektir. Boş durmak...

Paşa dayım, villanın bahçeye uzanan terasında yalnız başına oturuyor.

oturum: isim Bir kurum ya da meclisin sorunları çözmek amacıyla görüşüp tartışmak maksadıyla yaptığı birleşimlerden her birine denir. Celse...

Şimdi bana bakınız, oturumu açıyorum.

ovmak: fiil Bir şeyin üzerine bastırarak el gezdirmektir.

Gözlerini kurumuş elleriyle iyice ovdu.

ovuşturmak: zarf Bir şeyi bastırarak başka bir şey üzerinden geçirmeye denir.

Gözlerimi ovuşturarak kalkıp alelacele yüzümü yıkadıktan sonra ilk iş, evdeki büyüklerin elini öpmeyi özledim.

oya: isim Genelde ipek ibrişimle mekik, tığ, firkete ya da iğne ile yapılan ince dantele denir.

Oya gibi işlenmiş.

oyalamak: fiil Bir süreliğine bir kimsenin ilgi ve dikkatini başka bir şeye vermesini sağlamaya denir. Meşgul etmek...

Gazino varmış / Denize karşı / Beni oyalarmış / Dükkânlarıyla çarşı.

oy birliği: zarf Oylama yapan bütün üyelerin aynı yönde oy kullanmasına denir.

1 Kasım 1928'de TBMM'de oybirliğiyle yeni Türk harfleri kabul edildi.

oydaş: isim Aynı düşüncede, aynı görüşte olana denir.

Onunla bu konuda oydaştık.

oymacılık: *isim* Bir şeyin en dışını özel araçlarla delerek ya da oyarak nesneye çeşitli şekiller verme sanatıdır.

El sanatları arasında ağaç işlemeciliği ve oymacılığı önemli bir yer tutar.

oynatici: *isim* Bir oyunu oynatan, yönetene denir.

Karagöz oynaticısının bunları ezbere bilmemesi gerekir.

oynatım: *isim* Oynatma işine denir.

Oynatım çalışması için birkaç çocuk bir grup kuralıdır ve işbölümü yapmalıdır.

oynatmak: 1. *fiil* Tiyatroda sahneye koymaktır.

Karagöz'ü bir kişi oynatır ve tipleri konuşturur.

2. *fiil* Kımıldamasına yol açmaktır.

Herkes elini şöyle karıncalanmış gibi oynatır da çalar.

oyuncakçılık: *isim* Oyuncak yapma veya satma işine denir.

Oyuncak tarihinde Alman oyuncakçılığı önemli bir yer tutmaktadır.

oyun dışı kalmak: *isim* Bir oyunda, oyuna devam etmeye engel olacak yaralanma, ceza gibi nedenlerle oyundan çıkmaya denir.

Ciridin ata isabet etmesi, savuranın oyun dışı kalmasını gerektirir.

oyun havası: *isim* Kıvrak ritimli ezgiye denir.

Çengi oynarken çalınacak oyun havası için varsa bir "teyp" kullanılabilceği gibi, tef ve nareke ile de uygun bir müzik parçası seslendirilebilir.

oyun oynamak: *zarf* Özellikle çocuklar için zeka ve yeteneği geliştiren, belli kurallara dayanan, hoş vakit geçirmeye yarayan eğlencenin yapılmasına denir.

Bir gün tesadüfen oyun oynarken parmağı kanayınca kan kardeşi olurlar.

oyun salonu: *isim* Oyun masalarının bulunduğu, oyun oynamak için düzenlenmiş geniş odaya denir.

Çoğu kez oyun salonuna gidiyor ya da arkadaşımın evinde oynuyorduk.

ozan: *isim* Şiir söyleyen veya yazan kimsedir. Şair...

Halk edebiyatı araştırmaları da Cumhuriyet Dönemi'nde değerlendirilmiş; başta Yunus Emre olmak üzere yüzlerce ozanın eserleri cönklerden, halk dilinden kültür diline aktarılmıştır.

ozon şemsiyesi: *isim* Yer'in yüzeyinde 30 km. yukarıda bulunan, Güneş'ten gelen morötesi ışınlarının dünyaya erişmesini ve doğaya zarar vermesini önleyen gaz tabakası anlamına gelir.

Rüzgârı, ozon şemsiyesi, uçurtmaları ile hava...

ozon tabakası: *isim* Yer'in yüzeyinde 30 km. yukarıda bulunan, Güneş'ten gelen

morötesi ışınlarının dünyaya erişmesini ve doğaya zarar vermesini önleyen gaz tabakası.
Ozonosfer ...

Ozon tabakası kimyasal formülü O_3 olan ozon bileşeninden oluşmaktadır.

öbek: *isim* Yüklem, özne ya da değişik tümleçlerle beraber kullanılan sözlerin tamamına denir. Grup ...

Diğer sözcüklerle öbek kuramaz; sadece bağlama görevi yaparlar.

öbekleşmek: *zarf* Bir grup oluşturmaya denir. Öbek durumunu almak...

Genellikle kendinden önceki sözcükle öbekleşerek sıfat (ön ad), zarf (belirteç) ya da yüklem olabilir.

öbürü: *zamir* Öteki demektir. Öbür kişi veya şey, diğeri, öbürkü ...

Söyledikleri bir kulağından girip öbüründen çıkıyordu.

ödemek: *fiil* Bir alışverişte alınan şeyin ya da hizmetin karşılığını alacaklıya vermeye denir.

Bir yıl boyunca psikiyatri seanslarının parasını ödeyecek.

ödüllü: *sıfat* Ödül kazanmış, ödül almış olana denir.

Unutmamalıyız ki aydınlanmamızı sağlayan Edison, Nobel ödüllü büyük fizikçi Einstein üniversiteden mezun değildi.

ödül vermek: *fiil* Bir başarıyı veya bir iyiliği armağanla değerlendirmektir.

Okul müdürü başarılı öğrencilere ödül verdi.

öge: *isim* Bütünü meydana getiren parçalardan her birine denir. Unsur...

Kitap, yaşamı genişleten ögelerin başında gelir.

öğlen: *isim* Öğle vaktine denir.

Öğlene doğru yola çıkacağız.

öğleüzeri: *isim* Öğleye yakın zamana denir. Öğleüstü...

Gün, öğleüzeriydi.

öğle yemeği: *isim* Öğle saatlerinde yenen yemeğe denir.

Öyle ki, adamın öğle yemeğinin ne zaman bittiğini ve akşam yemeğinin de ne zaman başladığını tam olarak söylemek mümkün değildi.

öğrenmek: *fiil* Bilgi edinmektir. Bilgi sâhibi olmak...

Köy, dünya durumunu bu gelip geçici, cahil insanların getirdikleri yalan yanlış haberlerle öğrenirdi.

öğretici: *sıfat* Öğretme, yetiştirme ve açıklama niteliğinde olana denir. Didaktik...

Babam, özel eğitim alanında durup dinlenmeden hizmet verirken evde de çok özel, öğretici, eğlenceli ve farklı bir babaydı.

öğretim üyesi: *isim* Yükseköğretim kurumlarında görev yapan doçent, profesör vb.

akademisyene denir.

Sistemin ilk yıllarında göreve getirilen öğretmen üyeleri emekli olmuştur.

öğretmek: *fiil* Bilinmeyen bir konuda bilgi sahibi olmasını sağlamaya denir.

Ne bileyim, sen öğrettin.

öğretmenlerce: *zarf* Öğretmenler tarafından demektir.

Gene de biliyorsunuz ki bu görüşlerin, izlencelerin kesin ve açık olması; çok önemli olmakla birlikte yararlı ve verimli olabilmesi; onların yeterli, anlayışlı ve emeğini esirgemeyen öğretmenlerce okullarımızda çok büyük bir özen ve çaba ile uygulanmasına bağlıdır.

öğütme: *zarf* Tane halindeki parçaları bir araç yardımıyla ezip un haline getirmeye denir.

Buğdayı çiftçinin yetiştirmesi, onu değirmencinin öğüterek un yapması, ekmeği fırıncının üretmesi iş bölümünün göstergesidir.

öksürük: *isim*, Solunum organlarının zorlanması ve kasılmasına bağlı olarak ciğerlerde bulunan havanın ağızdan yüksek ses şeklinde çıkmasıdır.

Kopar beni, kaynat, içir insanlara, öksürüğü şıp diye keserim.

ölçmek: *fiil* Bir şeyin niteliğini kendi kıymet hükümlerine göre tâyin etmek, belirlemektir. Değer biçmek...

Karanlık sokağı gözleriyle ölçtü.

ölçülü: *sıfat* Dikkatli demektir. Düşünerek...

Davranışları ölçülü kimseleri severim.

ölçüt: *isim* Bir karara varmak ya da değer belirtmek amacıyla başvuru ilkeye denir. Kıstas, mısdağ, kriter...

Bağlaçlardan ayırmada en önemli ölçütlerden biri her ikisinin de çıkarıldığında anlamın bozulup bozulmadığına bakılmasıdır.

ölmek: *fiil* Yaşamaz olmaktır. Hayatı sona ermek, can vermek ...

İşçi karıncalar yedi yıl yaşarken kraliçe karıncalar on dört yıl yaşar ve sonra yaşlanıp ölür.

ölüm kalım: *isim* Her türlü tehlikeyi göze almaya denir.

Daha sonra katıldığı, milletimiz için bir ölüm kalım mücadelesi olan Çanakkale Savaşları'nda elde ettiği başarılarla ünü neredeyse bütün dünyaya yayılır.

ölümlü: *sıfat* Gelip geçici olana denir. Kalımsız, fâni...

Bunları söyleyen ölümlü varlığı, bir gün elbet toprak olacaktı.

ölümsüz: *zarf* Hiçbir zaman ölmeyecek olana denir. Ebedî, layemut...

İnsanlar ölümsüz olmalıdır.

ölümsüzlük: *isim* Ölümsüz olma durumuna denir. Ölmezlik, kalıcılık, ebedilik...

Şair, ölmeyen önce ölümsüzlüğü yakalayabilmiş ender sanatçılardandı.

ölüvermek: *fiil* Ansızın ölmeye denir.

Her gün, burada ölüverirsem, mezarım bandıra altında kalırsa diye çıldırıyordum.

ömürlü: *isim* Ömrü uzun anlamına gelir. Uzun süreli...

Soğuk ve sıcağa dayanıklı ve uzun ömürlüdürler.

öncelemek: *fiil* Yapılması gereken bir işi zamanından önce yapmaktır. Takdim etmek...

Babam bir sürü işinin arasında benim işimi öncelemiştir.

öncülük: *isim* Yol göstericiliğe denir. Öncü olma durumu, önderlik, kılavuzluk ...

Bugün Bolşoy (Bolşoy), Metropolitan (Metropolitan), Skala (Sıkala) gibi dünyanın en büyük sanat merkezlerinde, bizim sanatçılarımızın da sesleri duyuluyorsa bu Atatürk'ün öncülüğünde kurulmuş kültür ve sanat kurumlarının verdiği güzel ürünlerin yansımalarından başka bir şey değildir.

öncülük etmek: *fiil* Bir görevi başlatmaktır. Bir işe önyak olmak...

Atatürk, Türk tarihinin araştırılması, Türk dilinin geliştirilmesiyle birlikte halkbiliminin de değerlendirilmesi yönünde teşvikçi olmuş ve buna öncülük etmiştir.

ön çalışma: *isim* Bir göreve, işe başlamadan yapılması gereken hazırlıktır.

Ön çalışmalar bitti, başlayabiliriz.

önderlik etmek: *zarf* Yol göstermektir. Liderlik etmek ...

Mustafa Kemal Paşa, Kurtuluş Savaşı'na önderlik ederek Türk milletini bu savaşta zafere ulaştırdı.

öne çıkarmak: *fiil* Dikkat çekici, etkili, baskın hale getirmeye denir.

Şair, şiir boyunca hangi duyguyu öne çıkarmaktadır?

önemli olmak: *isim* Bir şeyin nitelik veya nicelik bakımından değerli olmasına denir.

Mühim, ehemmiyetli...

Okuduğunu anlayabilmek, anladığını yorumlayabilmek ve yorumladığını hayata geçirebilmektir önemli olan.

önemsemek: *fiil* Önemli saymaktır. Önem vermek, mühimsemek, saymak...

Oyunlarda kaçınıcı olduğumu önemsemiyorum.

önem taşımak: *fiil* Önemli durumda olmaya denir.

İkisi de hayatımız için büyük önem taşır.

öngörmek: *sıfat* Bir işle ilgili gelecekte olacakları kestirmek ya da bir işin nasıl ilerleyeceğini önceden fark edebilmek ve ona göre davranmaktır.

Bu inkılâpların hepsi akıl ve bilimin öngördüğü, çağın gereklerine uygun hamlelerdir.

önlemek: *zarf* Önleme ihtimali veya imkânı bulunmaya denir. Önlemeye gücü

yetmek...

Ülkemizde erozyonu önleyebilmek için vakit geçirmeden ağaç dikmeliyiz.

önlük: isim Herhangi bir iş yaparken kıyafetin kirlenmesini önlemek için, boyundan askısı olan ve belden bağlanan örtüye denir.

Kağrı kolunun en sonundaki alaca önlük kuşanmış, başına benli bir car örtmüş olan kadın, sırtına sardığı yavrusuyla bu sefere çıkmıştı.

önlüklü: isim Herhangi bir iş yaparken kıyafetin kirlenmesini önlemek için, boyundan askısı olan ve belden bağlanan örtü takmış olana denir.

O kırmızı önlüklü, genç olanı ne güzel bağırtıyor bütün gün!

ön plana çıkmak: fiil Kendini göstermeye, belirginleşmeye denir.

Dostluklarda hangi değerler ön plana çıkar?

ön yargı: isim Bir kişi ya da durumla ilgili; olay, görüntü ve belirli şartlara dayanarak önceden var olan olumlu ya da olumsuz yargıya denir.

Sevginin olduğu yerde de kıskançlık, öfke, kızgınlık, ön yargı, farklı görme olmaz.

öpücük: isim Sevgi göstermek için dudaklarıyla başka birisinin elini, yüzünü öpmektir.

Öpüş, buse...

Öpücüklerine isteyerek karşılık vermiş olmayacağım.

öpüvermek: fiil Ansızın öpmektir.

Öpüver o güzelim sarı çiçekleri.

ören yeri: isim Şehir ya da ev yıkıntısına denir. Kalıntı...

Odanı bir müze ören yeri gibi başkalarına gezdirmeyin.

örf: isim Yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uyduğu gelenektir.

Birlik ve beraberliğin korunması da geçmişi bilmekle, ortak dile, dine ve bayrağa sahip çıkmakla; örf, âdet, gelenek ve göreneklere bağlı kalmakla ve bunları yaşatmakla mümkündür.

örgücü: isim Özel makine ya da elde şiş, tığ kullanarak ilmiklerin yan yana getirilmesiyle örülmüş örgüyü örüp satan kimseye denir.

O bereyi köşedeki örgücüden aldım.

örgütlemek: fiil Bir amaç gözetilerek insanları bir araya getirmektir.

Adamları örgütlüyor ve çalıştırıyordu.

örnekleme: isim Bir fikrin somutlaştırılıp daha anlaşılır olması amacıyla anlatılanlarla ilgili benzerlerinin söylenmesi, gösterilmesi yöntemine denir.

Konunun özelliğine uygun tanımlama, karşılaştırma, örnekleme gibi düşünceyi geliştirme yollarını kullandı.

örneklendirmek: isim Örnek göstererek açıklamaktır. Örneği göstermek...

Anlattıklarımı, örneklendirmem gerekirse...

örtük: *sıfat* Her okuyanın farklı anlamlar çıkaracağı anlamına gelir.

Örtük anlama ulaşalım.

örtülü: 1. *sıfat* Açıklama yapmadan, belli belirsiz bir biçimde olana denir. Müphem, gizli, saklı...

Yücel, bu durumu göz önünde bulundurarak bir devlet adamı bilinci ve duygusu ile birkaç konuşmasında açıkça, ötekilerinde de örtülü biçimde gelecek güçlüklerle, tehditlere karşı gençlere bedence ve ruhça hazırlıklı olmalarını söyler.

2. *sıfat* Bir şey ile kaplanmış, bir şeyin etkisi altına girmiş olana denir.

Orda kavuşacağım yavaş yavaş huzura / Çekirge sesleriyle örtülü sabahlardan ...

örtüsüz: *zarf* Herhangi bir ürün yetişmeyen toprağın haline denir.

Hayır, yağmur değil toprağın örtüsüz, bağız bırakılışıdır.

örtüşmek: *sıfat* İki görüşün, düşüncenin, sözcüğün, cümlenin birbiriyle tam olarak uyuşmasına denir.

Minyatürler yapıldıkları dönemin sanat anlayışı ile örtüşen, genellikle iki boyutlu ve perspektifsiz olarak yapılmış tasvirlerdir.

örtüştürmek: *fiil* İki görüşün, düşüncenin, sözcüğün, cümlenin birbiriyle uyuşmasını sağlamaya denir.

Gökyüzüne kement atmayı ben yaşamımda hayallerle örtüştürüyorum.

örülü: *sıfat* Ağaç dallarının çatı yapmak amacıyla bir araya getirilmesi anlamına gelir.

Başımızın üstünde her zaman yeşil, iğne yapraklı dallardan örülü bir çatı var.

öteberi: *isim* Önemsiz, ufak tefek şeylere denir.

Kiler kapısının önünde, yerde duran bir yığın öteberiyi raflara yerleştirmeye uğraşan annem de müjdeyi doğruluyor.

öteye beriye: *zarf* Çeşitli yerler demektir.

Babam her sabah dışarı giderken bir kere ahıra uğrar, öteye beriye bakardı.

ötücü: *sıfat* Güzel ötene denir. Ötüşü güzel olan...

Sabahın seherinde o ağaçlığı mekân tutan ötücü kuşların korosunu dinlerdik.

övmek: *fiil* Bir kişi ya da bir şeyin iyi, üstün taraflarını söyleyerek önemini yüceltmektir. Yermek karşıtı...

Beni diğer çocukları inciterek övmeyin.

övüngen: *isim* Bir özelliğinden dolayı kendini değerli sayarak bundan abartılı bir şekilde, sıkça söz edene denir.

Kaplumbağa geveze mi geveze. Bir parça da övüngen.

öyküleme: *isim* Öykü, roman, gibi metinlerdeki gerçek ya da tasarlanmış, düşsel

olayların anlatımına denir.

Öyküleme yöntemi roman ve öykü gibi olay esaslı türlerde kullanılır.

öyküleştirmek: *fiil* Öykü durumuna getirmektir.

Yaşadığı olayı hemen öyküleştiriyordu.

öykünce: *isim* Hikaye kadrosu genellikle hayvanlardan seçilen, sonunda öğüt verme amacı taşıyan, genelde manzum olarak yazılmış hikâyedir. Fabl...

Dinlediğimiz metnin türü fabldır (öykünce).

öykünmek: *isim* Birinin yaptığı gibi yapmaya ya da ona benzemeye çalışmaktır. Taklit etmek...

Okumayan sanatçı; bildiği, tanıdığı birkaç büyük ustaya öykünmenin ötesine geçemez.

öylesine: *sıfat* Çok fazla anlamına gelir. Aşırı, olması gerekenin çok uzağında...

Ada öylesine küçüktü ki adı bile yazılmamıştı.

özdeş: *isim* Her türlü özellikleri bakımından eşit olana denir. Aynı...

Aşağıdaki altı çizili kelimelerden hangisindeki yapım eki, görev yönüyle "sevgi" kelimesindeki yapım ekiyle özdeştir?

özel isim: *isim* Dünyada bütün özellikleri bakımından eşi benzeri olmayan, aynıısı bulunmayanlara verilen addır.

Tabloda özel isim olarak işaretlediğiniz isimlerin doğru yazılışlarını aşağıya yazınız.

özelleşmek: *fiil* Ayırt edici bir niteliğe sahip olmaya denir.

Metnin ana konusuyla ilgili olsa da her bir bölümün konusu kendi içinde özelleşmektedir.

özendirici: *zarf* Bir şeyi yapma isteği uyandıranı denir. İsteklendirici...

Devlet her alanda özendirici olmalıdır.

özendirmek: *fiil* İsteklendirmeye denir. Teşvik etmek...

Babasının sözleri onu okumaya özendirmişti.

özenti: *isim* Beğendiği bir durumda olma, beğendiği şeye benzeme çabasına denir.

Yapmacıktan, taklit ve özentiden uzak bir sesle konuşulmalıdır.

özetlemek: *fiil* Bir söz ya da yazıyı ayrıntı olmadan ve özlü biçimde vermektir. Hülasa etmek...

Metni okuyup aşağıda boş bırakılan bölüme özetleyiniz.

öz geçmiş: *isim* Bir kişinin doğumdan yaşadığı zamana kadar geçirdiği önemli olayları anlattığı yazıdır. Biyografi...

Öz geçmiş, insanın hayatını, kabiliyetini, yeteneğini, iş yapma gücü ve tecrübelerini ortaya koyan bir belgedir.

özgünlük: *isim* Yalnız kendine özgü, kendine ait bir nitelik taşıma durumudur.

Orijinallik...

Yazarken özgünlük, yalınlık, duruluk, açıklık ve akıcılık özelliklerini göz önünde bulunduralım.

özgürleşmek: *isim* Herhangi bir kısıtlamanın, zorlamanın olmadığı, serbest duruma gelmeye denir.

Bilgisayar ve telefonlar dünyaya açılmamızı ve özgürleşmemizi sağlayan unsurlar olarak kabul edilmektedir.

özne: *isim* Bir cümlede fiili gerçekleştiren, işi yapan kimse veya şeydir. Fail, süje...

Fiiller, özneler, sıfatlarla doluyum.

özümsemek: *fiil* Canlı varlıkların, aldıkları besinleri, değiştirerek yeni bir birleşimle, organizmanın ihtiyaç duyduğu maddeler haline dönüştürmesidir.

Doğa üretiyor, sen bedene alıyorsun, sindirip özümsüyor ve başkalaştırıp doğaya geri veriyorum.

paça: *isim* Giyeceklerde bacakların çıktığı açık bırakılan aşağı bölümdür.

Şimdilerde yurtdışında uluslararası bir örgütte uzman olarak çalışan bir arkadaşım, o zamanlar kaymakam olan genç babasının paçalarına sarılmış haykırıyordu.

pahalanmak: *zarf* Bir ürünün fiyatının artmasıdır. Pahalılaşmak...

Ekmek pahalandıkça içimde bir sızı ile düşündüm.

pahalı: *isim* Fiyatı yüksek olana denir. Ucuz karşıtı...

O kitap çok pahalı, bu parayla olmaz.

paklamak: *fiil* Temizlemektir.

Eli yüzü kir içindeki hastaları yıkayıp pakladı.

palavra: *isim* Uzun ve boş konuşmaya denir. Martaval...

Ya palavrası bol, beceriksiz biri seçilirse?

palmye: *isim* Gövdelerinin üstünde yelpâzeye benzer telek damarlı yapraklara sahip, iki yüzdenden fazla cinsi olup bunlardan Hindistan cevizi, hurma gibi bâzılarının meyvesinden, bazısının lifinden, bâzılarının yapraklarından, besi suyundan ve kerestesinden yararlanan, bâzıları süs bitkisi olarak yetiştirilen, bir çenekli tropikal ağaç familyasına denir.

Şehri güzelleştiren palmyeleri bahçemde görmek istedim.

paltosuz: *zarf* Genelde soğuk havalarda dış giyeceklerin üstüne giyilen paltoyu giymeyene denir.

O kışı paltosuz geçiren güçlü şairin yarışmaya katılmayış sebebi kazanacak olan şiire, para mükâfatı verilmesiydi.

pancar: *isim* Ispanakgiller familyasından, vitamin bakımından zengin bir bitki ve bu

bitkinin şeker yapılan etli ve kalın köküdür.

Kuruluştta günde 1800 ton olan pancar işleme kapasitesi 1980'de 6000 tona çıkarıldı.

pankart: isim Gösteri ve yürüyüşlerde taşınan, üstünde benimsenen ilkelerin birkaç kısa sözle yazıldığı karton ya da bezden levhadır.

Bu konu ise çeşitli araçların ve alanların kullanılması demektir. Pankart, afiş, broşür, konferans, film, Karagöz, kukla, özel günler, şiir, şarkı...

panorama: isim Yüksekçe bir yerden aşağı bakıldığında gözün görebildiği geniş görünüşe denir.

Kalenin eteklerinden 1385 yılında yaptırılmış Zinciriye Medresesi'nin kubbesiyle Şehidiye Cami minaresi ve Ulu Cami'nin ovayla iç içe görünümü eşsiz bir panoramadır.

pansiyon: isim Tamamı ya da bir kısmı her zaman ya da belli bir süre için kiraya verilen, bazı durumlarda yemek de veren eve denir.

Pansiyonun kapısında yaşlı bir amca bizi karşıladı.

pantolonlu: sıfat Pantolon giymişe denir.

Ben, bir hayalet kadar zayıf, on altı yaşında, çarliston pantolonlu, şık fesli bir mektepli efendiydim.

papaz: isim Hıristiyan din adamına denir. Peder...

Papazla cami imamının bir sokak başında güneydoğu lehçesiyle derin sohbe daldığını görürsünüz.

paralel: zarf Aralarındaki uzaklık sâbit olacak biçimde yan yana uzayan ve birbiriyle hiç kesişmeyen çizgi ya da düzlemdir. Muvazi...

Kenti diğer yerlere bağlayan yollar nehrin kollarına paralel şekilde uzanıyordu.

paralı: sıfat Para karşılığında girilen yere denir.

Dâvetiyeli baloların imrenicileri, paralı baloların iğrenicileri fazla olur.

parıldatmak: fiil Işık saçmasını, parlamasını sağlamaktır.

Ali köyünün üstünden yükselen güneş güllerin üzerindeki çiğleri purlanta gibi parıldatıyor.

parıl parıl: zarf Nesnelere güçlü ışık saçtığını anlatmak için kullanılan bir ifadedir.

Annemin bir hafta evvel gönderdiği hediyeler içinde çıkan fakfon kaşığı, parıl parıl parlıyordu.

parıltı: isim Göze çarpan parlaklık anlamına gelir. Parıldama...

Camlı kapıların garip bir beyazlıkla gözlerime vuran ve içimde korku ile karışarak yuvarlanan parıltıları arasında o koridora girerdim ve yalnız başıma bir köşeye ilişirdim.

parıltı kazanmak: fiil Önem kazanmaktır. Değerli hale gelmek ....

Kişinin düşüncesi, duyguları yeni bilgilerle sürekli değişir, parlı kazanır.

parkur: isim Çeşitli yarışma, koşu gibi sporların, yarışmaların yapıldığı özel yoldur.

Yarışların yapıldığı parkuru görünce ilk önce tedirginlik yaşadım ama onları görünce ben de yaptım.

parlaklık: isim Göz alıcı olma durumuna denir. Revnak...

Sabah yıldızı; uykulara, ihlamur kokularına aldirmeden hür parlaklığını koruyor.

parlattırmak: fiil Başkası tarafından temiz ve ışıltılı duruma getirilmeye denir.

Hasta, bu mektubu alır almaz hemen ertesi sabah çizmelerini parlattırdı ve doktorun tavsiye ettiği gibi yaya olarak yola koyuldu.

parmaklı: sıfat Bir yeri bölmek, geçişi engellemek, düşme tehlikesini vb. önlemek gibi işler için kullanılan, dikine ve birazcık aralık olacak biçimde yan yana dizilerek tutturulmuş demir, tahta gibi çubuklar kullanılarak yapılan bölme veya korkuluktan oluşan düzenektir.

Yalnız başıma demir parmaklı kapıdan içeriye girerdim.

parola: isim Varılmak istenen amacı özetleyen sözdür.

İşte gerçek kurtuluşu isteyenlerin parolası bu olacaktı.

pars: isim Kedigiller familyasından, genelde Afrika ve Asya'nın sıcak taraflarında yaşayan, benekli ya da siyah düz postu olan; hızlı, etçil, yırtıcı, memeli hayvandır. Leopar, panter, pelenk...

Yaban domuzunu akılsızdır diye, ayıyı kabadır diye, parsı acımasızdır diye, kaplanı da övünür durur diye istemiyor.

paslanmak: fiil Bir şeyin üzerinde; nemli havada ya da suda metallerin, özellikle de demir yüzeyinde oksitlenmeyle oluşan pasın olmasıdır.

Unutmayalım! İşlemeyen demir paslanır.

paslı: isim Üzerinde, nemli havada ya da suda metallerin, özellikle de demir yüzeyinde oksitlenmeyle oluşan pas bulunana denir. Pas tutmuş, paslanmış...

Salıncağın biri bozuk diğerinin zinciri paslı.

pastane: isim Pasta vb. yapılan, yenilen ve satılan yere denir. Pastacı...

Güz soğukları artıp mevsimin ilk karı yağmaya başlayınca da bu küçük dükkanı küçük bir pastaneye dönüştürdü.

pastel boya: isim Resim yapmak için kullanılan kalem biçimindeki değişik renkleri bulunan kuru boyadır.

Pastel boyalarımı ressam amcaya verdim.

paşalık: isim Osmanlı'da yüksek dereceli sivil memurlar ve albaydan üst rütbede olan askerler için kullanılan unvana denir.

O zamanlar, hele İstiklal Savaşı paşalığı, hele mebusluk öyle önemli, öyle saygın unvanlar ki ...

patatesli: *sıfat* İçinde patates olan, patatesle yapılmışa denir.

Havuçlu, patatesli çorban hazır, diye seslendi.

patent: *isim* Bir buluşun ve onu uygulama hakkının o buluşu yapan kimseye âit olduğunu gösteren belgeye denir.

Mucit 1978'e kadar neredeyse tekel konumundaydı ama patentlerini yenilemeyi unuttunca ve Çin ve Güney Kore'de üretilen ucuz taklitler hemen piyasaya akın etti.

patlayıcı: *sıfat* Patlama özelliği olan maddeye denir.

Patlayıcı maddelerde çeşitli kimyasallar kullanılıyor.

patrik: *isim* Hıristiyanlıkta Ortodoks mezhebinin ve bazı Doğu kiliselerinin başkanına denir.

Süryanilerin en önemli ziyaret yerlerinden biri olan ve içinde 52 Süryani patriğinin mezarı olan bu manastır, 4. yüzyıl sonlarında kurulmuştur.

payda: *isim* Bayağı kesirlerde bütünü kaç eşit parçadan oluştuğunu belirten sayıya denir.

Aşağıdaki daireyi çalışmaya, oyuna, eğlenmeye, dinlenmeye ayırdığımız zamanlara göre paydalara ayırıp her paydayı neye ayırdığımızı yazalım.

paylaşımçı: *isim* Olumlu özelliklerini diğer insanlar yararına da kullanana denir.

Kullanabileceğimiz karakter özellikleri şöyle: Paylaşımçı, iyiliksever, cimri, sanatçı, arkadaş canlısı, sanatsever, acımasız vb.

paylaştırmak: *fiil* Herkese kendi payına düşeni aldırma veya vermektir.

Cevizleri, çocuklara ikişer ikişer paylaştırdım.

pazarlama: *isim* Bir hizmet ya da ticari eşyanın satışını arttırmak amacıyla girişilen piyasa gereksinimlerini belirleme, bunları karşılamak için lazım olan işleri yapma, satış elemanları yetiştirme, reklam, satışa hazır hale getirme gibi çalışmaların bütünüdür.

Bütün bunlar görünürde pazarlama taktiği ama aslında bir acındırma, kandırma seansı idi.

pazarlamak: *fiil* Satışa sunmaya denir.

Başlangıçta "fermuarsız fermuar" diye pazarlamıştı velcroyu.

pazılı: *isim* Omuzla dirsek arasında yer alan ve gerildiğinde belirginleşip şişkinleşen pazının bulunmasına denir.

Bütün haklar koca pazılıların, bütün haklar en güçlülerin.

pek çok: *sıfat* Yeterinden fazla, bir hayli olandır.

Bizim apartmanda pek çok ailenin evde beslediği bir hayvanı vardı.

pekiştirmek: *isim* Sağlamaştırma, tahkim etme, güçlendirmeye denir.

Anlamı güçlendirmek ve pekiştirmek için kullanılmıştır.

peltek: *zarf* Bâzı sesleri (özellikle s, z) çıkaklarını değiştirip dilin ucuyla basık şekilde söyleyen, normal söyleyemeyen kişiye denir.

Beş yaşında idi; peltek, şirin konuşmalarıyla da güvertede yolcuları epeyce eğlendirmişti.

penceresiz: *sıfat* Penceresi olmayana denir.

Ahırın köşesinde penceresiz, küçük odası vardı.

pençeleşmek: *fül* Çok uğraşmak, mücadele etmektir. Pençe pençeye gelmek, kavga etmek, dövüşmek...

Delikanlı beş saat dalgalarla aslanlar gibi pençeleşmiştir.

pense: *isim* Çeşitli nesnelere kıvrma, germe, tutma, kesme gibi işlerde yararlanılan el aletidir.

Damacanaların arasında duran penseyi buldu.

perçem: *isim* Alna düşen kısa kesilmiş saç denir. Kakül...

Saçlarının ortası, el ayası kadar sıfır numara makine ile kesilmiş, alnına perçemler uzatılmıştı.

perçemli: *isim* Alna düşen kısa kesilmiş saç, kâkülü olana denir.

Birçok çocuk da gelmişti; entarilerinin üstüne hırka yerine ceket giymiş, saçları perçemli, başları takkeli çocuklar...

perdesiz: *sıfat* Perdesi olmayana denir.

Perdesiz gariban evlerinin pencerelerine perde oluyor.

pergel: *isim* Çember ya da yay çizmeye ve ölçmeye yarayan araçtır. Yayçizer...

Boya kalemleri, kokulu silgiler, ucu püsküllü kalem başlıkları, pergel takımları, cetveller ve daha bir yığın şey...

perişanlılık: *isim* Acınacak durumda olmaya denir. Zavallılık...

Bu serbest bırakmak değil, sokağa, açlığa, perişanlığa atmaktır.

peron: *isim* Gar ve otogaralarda yolcu taşıtının yanaşarak, yolcu inip binmesi ve eşyaların yüklenmesi için yapılmış bölümdür.

Otobüs 15. perondan 5.9.2017 tarihinde saat 9.30'da kalktı.

personel: *isim* Bir kurum, kuruluş ya da hizmetin görevlileri, bir iş yerinde çalışanların tamamıdır.

Film çekimi boyunca, o yıllardan kalan arkadaşlarım, eski personelim, kasabanın beni hatırlayan esnafları, ellerinde bazı fotoğraflarla sık sık ziyaretime geldiler.

peşin: *zarf* Alışverişte, alınan şeyin değerinin alım-satım esnasında ödeme yöntemine

denir. Veresiye karşıtı...

Peşin mi yoksa taksitle mi alacaksınız?

peşi sıra: *zarf* Arkasından demektir. Takiben...

Hayat birbirinin peşi sıra geçen şimdilerin toplamıdır.

peşkir: *isim* Genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş ince havluya denir.

Dokuduğu kitap, halıdan kilime, uçkurdan peşkire renk renk, sayfa sayfa açılır.

peş peşe: *zarf* Arka arkaya demektir.

Eş anlamlı sözcükleri sürekli peş peşe sıralamamalı ve gereksiz yere sık sık bağlaç kullanarak sözü uzatmamalıyız.

peştamal: *isim* Bele bağlanan ve belden aşağısını örten beze denir.

Peştamallar ekseriya çubuklu ve renkli olarak dokunur.

peyda olmak: *fiil* Ortaya çıkmak, oluşmak, çıkmaktır.

Birkaç gün sonra baktı ki, balkonda küçük parlak taşlar peyda oluyor.

peyke: *isim* Genelde eski kahvehânelerde olan duvara bitişik tahtadan divan, dar ve alçak tahta oturma yeridir.

İskemleler, peykeler dolu.

pırlıtlı: *sıfat* Pırlıdayan şeyin yansıtmasıyla ortaya çıkan duruma denir.

Başka şehirlerin üzerine pırlıtlı ışıklarını yolluyordu.

pırlanta: *isim* Birçok façetası olacak biçimde yontulmuş foyasız parlak elmadır.

Ali köyünün üstünden yükselen güneş güllerin üzerindeki çiğleri pırlanta gibi parılatıyor.

pıtırak: *isim* Dikenli tohumlara sahip olup bu tohumların temas halinde insanların elbiselerine ve hayvan kıllarına takıldığı bir yıllık otsu bir bitkidir.

Evin önü pıtırak / O yâr gelsin oturak / Bir o desin bir de ben / Bu sevdâdan kurtulak.

pikap: *isim* Elektrikle veya pille çalışan, plak dinlemekte kullanılan araçtır.

Pikap, teyp her ne ise sonuna kadar açılmış.

pilli: *sıfat* Pili olan, pille çalışana denir.

Önce tahta oyuncaklar sonra da sırasıyla kâğıt, teneke, kurmalı, buharlı, elektrikli ve pilli oyuncaklar oyuncak sanayinde yerini almıştır.

pilotluk: *isim* Bir hava taşıtını kullanmak ve yönetmekle görevli kimsenin yaptığı işe denir.

Başka bir iş tutmalıydım, pilotluğa merak sardım.

pipet: *zarf* Genellikle soğuk meşrubatları, şişe ya da bardaktan kolayca içmeye yarayan ince, uzun, plastik borudur.

Meyve suyunu hep pipetle içerdi.

pir: *isim* Herhangi bir alanda uzmanlaşmış, tecrübe kazanmış, o işi çok iyi bilen kişiye denir. Guru...

Derler ki, Lokman Hekim doktorların piriymiş.

piramit: *isim* Mısır firavunlarının mezarına denir. Ehram...

Mısır'ın piramitleri, İnkaların tapınakları, Babil'in asma bahçeleri insan emeği, alın teri ve çabası ile ortaya çıkmıştır.

pisletmek: *fiil* Pis duruma getirmeye denir. Kirletmek...

Hayvanları beslerken, alt katta oturan komşumuzun penceresinin önünü pisletirsek, apartman girişlerini çeşitli pis kaplarla doldurursak, üst kat penceresinden bahçeye yiyecek atıkları dökersek, bu hiç de hoş olmaz.

pislik: *isim* Kire denir.

Tüylerini okşar, parlatır, gagasına bulaşmış pislikleri temizlerdim.

pişkinlik: *isim* Utanmazlıktır. Sıkılmazlık, çekinmezlik, arsızlık...

Pişkinliği ev sahibini çok kızdırıyor.

pişmanlık: *isim* Bir davranışın ya da işin istenmeyen sonucunu görüp bu durumdan dolayı üzülme haline denir. Nedamet...

Kitabın sonuna geldiğinde hem pişmanlık hem de sevinç duyuyordu.

piyanist: *isim*, Ağır ve büyük, klavyeli, çok sayıda tuşa basılarak çalınan, tellere sahip bir çalgı olan piyanoyu çalmayı kendine iş edinen kimseye denir.

1975 yılında Venezüella'da piyanistin çocukların ve gençlerin suça eğilimlerini engellemek için başlatmış olduğu bir müzik projesi olan El Sistema, şu an dünyada klasik müzik adına gerçekleştirilen en önemli projedir.

plaj: *isim* Deniz, göl, okyanusların vb. girmeye müsait, genelde kumluk alanlarına denir. Kumsal...

Herkes sahil ve plajlara dökülmüş.

planlamak: *fiil* Yapılacak bir işi belli plana göre düzenlemektir.

Yazı bir ana fikir etrafında planlanmalıdır.

pohpohlamak: *fiil* Birini, yüzüne karşı gereğinden çok övmektir. Koltuklamak, pehpehlemek...

Kısacası gerektiği zaman gerekenleri de pohpohlamışlardır.

polo: *isim* Ucu tokmak şeklinde uzun bir sopayla yerdeki topa vurarak at üstünde oynanan bir oyundur.

Atlı polo oyunu bunlar arasındadır.

popüler olmak: *fiil* Herkesçe tanınan, bilinen ve beğenilen durumda olmaktır.

MÖ. 2000'li yıllara ait Çin'de bulunan eski eserler ve yapılar, eski Çin'de jimnastiğin

popüler olduğunu göstermektedir.

porsuk: *isim* Sansargiller familyasından, tilki kadar, bacakları kısa, gövdesi ağır, kazdığı deliklerde yaşayan, tüylerinden fırça yapımında yararlanan, tarım ürünlerine zarar veren, kötü kokan, hem otçul hem etçil, memeli bir hayvandır.

Kış geldiği için tavşanın, tilkinin hatta porsuğun tüyelerinin rengi beyaza dönüyormuş.

portre: *isim* Bir kişinin farklı yollarla yapılmış resmine denir.

Lokantacıya yiyeceği yemeğe karşılık kendisinin portresini yapacağını söyledi.

post: *isim* Tüylü hayvan derisine denir.

Tohumların hayvan postu gibi ilmekli şeylere tutunacak biçimde yüzlerce minik kancaya evrildiğini ve böylece bitkinin kırsal alanda yayılmasına yardımcı olduğunu fark etti.

postacılık: *isim* Mektup, paket, havale vb.ni gönderilen yere ulaştırmakla görevlendirilmiş kişinin işine denir.

Günün birinde babam, 'Bir meslek seç artık' dediğinde postacılık yapayım da mektup bekleyenleri sevindireyim dedim.

posta kodu: *isim* Posta sisteminde gönderinin alıcıya daha rahat ulaştırılmasını sağlama amacıyla posta idaresince şehirlerin bölgelerine göre verilen kodlara denir.

Zarfin ön yüzünün sol üst bölümüne, gönderenin adı, soyadı, açık adresi ve posta kodu yazılır.

poyraz: *isim* Kuzeydoğu 45°'lik yöne denir. Kuzeydoğudan esen soğuk rüzgâr...

Daha yirmi yaşında iken Tarık Boğazı'nı geçmiş, poyraza doğru haftalarca, aylarca, kenar kıyı görmeden gitmiş.

pozitif bilim: *isim* Sonuçlarını deneye dayandıran bilim veya bilimlere denir.

Bu sözlerinde, temelleri kültüre, pozitif bilime ve çağdaş uygarlığa dayanan doğum müjdesi vardır.

pöhrenk: *isim* Pişirilmiş beton ya da topraktan yapılan kalın su borusuna denir. Büz, künk...

Döşediğimiz pöhrenkleri, su borularını her sene seller götürüyor.

pösteki: *isim* Koyun veya keçi postuna denir.

Siz şu pöstekiye oturun.

prensip: *isim* Temel düşünceye denir. Temel inanç, umde, prensip, ilke...

İnsanı ayakta tutan iskelet ve kas sistemi değil; prensipleri, sorumlulukları ve inançlarıdır.

prestij: *isim* Saygı görme, değerli, güvenilir olma durumuna denir. İtibar, saygınlık...

Bir taraftan yeni kurulan ülkenin temellerini bina ederken diğer taraftan ülkenin yurt dışındaki prestij ve konumunun düzeltilmesi için de yoğun çaba sarf ediyordu.

profesörlük: isim Yükseköğretim kuruluşlarında en üst aşamada olan öğretim üyesinin bulunduğu makama denir.

Türk üniversitelerinde 1960 öncesinde, en az beş yıl profesörlük yapmış, bilimsel çalışmalarıyla kendini tanıtmış öğretim üyeleri arasından seçilerek bir kürsünün yönetimiyle görevlendirilen kimselere ordinaryus unvanı verilir.

profesyonel: zarf Kazanç sağlamak için bir işi yapan kimsedir. Ustalaşmış, uzmanlaşmış...

Günümüzde de hâlâ spor olimpiyatları düzenlenmekte ve amatör ya da profesyonel olarak sporla uğraşan kişiler bulunmaktadır.

propaganda: isim Bir düşünce ya da öğretiyi başkalarına benimsetmek, yaymak, fikir, kanâat ve değer yargılarını değiştirmek için söz, yazı gibi yollarla yapılan çalışmaya denir. Yaymaca...

Gazetelerde bu propagandayı yaptırmak isteyen Atatürk'ün bizzat bu uğurda nasıl çalıştığına on dört ay yakından tanık oldum.

prototip: isim İlk örneğe denir. Model...

De Mestral bir kez daha destekten yoksun kalmıştı ama ürettiği prototip işe yaradı ve 1951'de başvurduğu patent 1955'te kendisine verildi.

psikiyatri: isim İnsanın rûhî hayatını konu alan, düşünce ve davranışlarındaki uyumsuzlukları teşhis ve tedavi etmeyle ilgilenen tıp dalına denir.

Bir yıl boyunca psikiyatri seanslarının parasını ödeyecek.

psikolojik: sıfat İnsanın ruh halini ilgilendirene denir. Ruhsal ...

İnsanların psikolojik sorunlarının nedenleriyle ilgilenen Mazhar Osman, tıbbın psikiyatri alanında

kendini geliştirmek istiyordu.

pulsuz: sıfat Damga resmi ve posta parası karşılığında mektuplara ya da evrâka yapıştırılmak için devletin bastırıldığı ve belli bir ücret karşılığında alınan arkası yapışkan pulun bulunmamasıdır.

Dinlediğiniz "Pulsuz Dilekçe" adlı metinden hareketle bir şiir yazınız.

pusula: isim Üstünde her zaman kuzeyi gösteren mıknatıslı bir ibre ve kadranı olan, yön belirlemeye yarayan âlettir. Yön belirteci...

Yönünüzü bulmak için pusula yapabilirsiniz.

pürüz: isim Engel, güçlük anlamına gelir.

Akıcılık; anlatımda dilin takılacağı pürüzlerin, ilgiyi azaltacak ve dağıtacak duraksamaların bulunmaması demektir.

püskül: isim Bir ucu saçak şeklinde serbest bırakılmış, öbür ucu bulunduğu yere

bağlanmış ya da dikilmiş, genelde iplik, ipek ya da ince telden demet biçimindeki süstür.

Şapka yerine kullanılan, kırmızı, tepesinde püskülü olan, silindir biçiminde başlık festir.

püsküllü: *sıfat* Bir ucu saçak şeklinde serbest bırakılmış, öbür ucu bulunduğu yere bağlanmış ya da dikilmiş, genelde iplik, ipek ya da ince telden demet biçiminde püskülü olana denir. Püskül takılmış olan...

Boya kalemleri, kokulu silgiler ucu püsküllü kalem başlıkları, pergel takımları, cetveller ve daha bir yığın şey...

püskürük: *sıfat* Yanardağın püskürmesiyle ortaya çıkana maddeye denir.

Bölgemizde volkanizma eserlerinden hem iç ve hem de dış püskürük kayalara rastlanmaktadır.

radio istasyonu: *isim* Radyo vericilerinin bulunduğu merkeze denir.

Bugün hala ticari amaçla kurulan radyo istasyonları hemen hemen tüm dalgaları kısa dalgalar halinde göndermektedir.

rafting: *isim* Dağlar arasındaki, yatağı kayalık olan akar sularda şişme sandallarla ve can yelekleri giyilerek yapılan tehlikeli spordur.

Düzce'de sıcaktan bunalan vatandaşlar Melen Çayı'ndaki rafting tesislerine akın etti.

rahatlatmak: *fiil* Rahatlamasını sağlamaktır. Ferahlatmak...

Sevgili sahibim, duygularını tanımak güzeldir seni de beni de rahatlatır.

rahatsız edici: *isim* Rahatsızlığa sebebiyet verene denir.

Çıkan ses hiç rahatsız edici değildi.

rahatsız etmek: *fiil* Rahatını bozma, keyfini kaçırmaya denir.

Işıklarına ihtiyacım yok, beni rahatsız ediyor.

rahatsız olmak: *fiil* Rahatı bozulmaktır. Keyfi kaçmak, sağlığı bozulmak...

Yüksek sesle müzik dinlediklerinden komşuları rahatsız oldu.

rahmetli: *sıfat* Ölmüş bir kişiden bahsedilirken adının başına ya da sonuna getirilen "Allah'ın rahmetine kavuşmuş olan" anlamına gelen sözdür.

Sanki rahmetli babacığımın bayram namazına gidecektik.

rahmetlik: *isim* Ölmüş Müslüman erkek ve kadına denir.

Dedem rahmetlik, "İstanbul'un üstüne çıkar olur mu?" deyip dururdu.

rakamlık: *sıfat* Belirtilen rakamdan oluşana denir.

İlk örnekler, üç saniye içinde yirmi üç rakamlık iki sayıyı çarpabiliyorlardı.

rakkas: *isim* Saatlerin hareketini düzenlemeye yarayan, zembereğin itişiyile sağa sola salınım yaparak saatteki çarkları harekete geçiren, ucunda ağırlığı olan uzunca çubuğa denir. Pandül...

Evliya Çelebi dış görünüşü yönünden başının biraz büyük olduğunu, gözlerinin saat rakkası gibi oynadığını söyler.

ramazan: isim Ay takviminin oruç tutulan dokuzuncu ayına denir. Üç ayların sonuncusu ...

İşte yine bir ramazan geldi.

rampa: isim Füzelerin havaya fırlatılmak için üstüne yerleştirildikleri eğik destektir.

Kulakları sağır eden bir gürültü koptu ve bizi taşıyan roket rampadan ayrıldı.

rastgele: zarf Seçmeden, iyisini kötüsünü ayırmadan demektir. Gelişigüzel, lalettayin...

Rastgele bir kitabı eline aldı.

rastlamak: fiil Herhangi bir şeyle karşı karşıya gelmektir.

Bir karayel, bir karayel ki / O güne dek kimseler rastlamamış / Böyle belalisına ...

rayiha: isim Güzel kokuya denir. Reyha...

Köy türkülerinin kiminin rayihısından geçilmez ...

raylı sistem: isim Ray üstünde hareket eden tren çeşitleri, teleferik gibi taşıtların kullandığı sisteme denir.

Arkadaşımıza yakın mesafe ise yürüyerek; uzak ise hangi toplu taşıma araçlarıyla hangi otobüs, dolmuş ya da raylı sistem aracına bineceğini, hangi yolları izleyerek gelebileceğini tarif edelim.

realist: sıfat Gerçeğe göre davranan veya gerçeğe uygun yapılanı denir. Gerçekçi...

Fırça darbeleriyle mavi, kırmızı, şarap rengi, sarı, yeşil, eflatun, lacivert renklerle küçük realist çiçekler, stilize yapraklar, damlalar, sarmaşıklar, kuşlar, balıklar ile süslemiştir.

reçine: isim Bazı bitkilerin, özellikle çamlarda bulunan, havayla temas sonunda sertleşen, akışkan, yapışkan sıvıdır. Ağaç sakızı...

Yaz gelse ve şöyle kendimizi çamların altına atabilsek, ormanın saf havasını, reçine kokusunu içimize doldurabilsek ne hoş olurdu.

redingot: isim Arkadan yırtmaçlı, uzun etekli, çift sıra düğmelere sahip, erkeklerin giydiği resmî cekettir.

Yeni gelen, sırtında siyah bir redingot, başında astragan kalpak bulunan genç bir adamdır

reform: isim Düzeltmeye denir.

Öyle ki askerî zaferler bile, ulusları kültür reformuna götürecek bir araçtır.

rehber edinmek: fiil Birini ya da bir şeyi yol gösterici olarak kabul etmeye denir.

O, gerçekleştirdiği inkılâplarda daima çağın gereklerini dikkate almış ve bilimi rehber edinmiş büyük bir devlet adamıdır.

rejim: isim Sağlığı koruma, düzeltmek için uygulanan beslenme sistemidir. Diyet...
Tuz rejimi yaptığım hâlde fazla tuzlarımdan kurtulamadım.

rekabet: isim Aynı şeyi amaçlayan varlıklar arasındaki çekişmeye denir. Yarışma...
İki canlı türü rekabet hâlindeyse bunlardan biri kendine başka bir yer bulmak zorunda kalacaktır.

rektörlük: isim Bir üniversiteyi temsil eden, üniversitenin yönetiminden, eğitim ve öğretimin işleyişinden sorumlu olan profesörün bulunduğu makam ve görevlilerinin çalıştığı binaya denir.

O bina şimdi rektörlük olmuş, analarının eteklerine, babalarının paçalarına sarılan çocuklar da torun sahibiler artık.

renk cümbüşü: isim Türlü renklerin oluşturduğu karışıma denir.
Sağlı sollu vitrinler sanki bir renk cümbüşüne bürünürdü.

renklenmek: isim Canlılık, hareket kazanmaya denir.
İnsanın bütün yaşam boyu duyduğu ilgi ve sevginin açılıp gelişmesi, olgunlaşması, renklenmesi çocukluk çağında sevgi gereksinimine sağlanan doyuma bağlıdır.

resmen: zarf Devlet adına demektir. Devletçe, resmî olarak...

16 Mart 1920'de İstanbul'daki Meclis-i Mebusan dâhil bütün hükümet daireleriyle beraber İstanbul, İngilizler (Britanyalılar) tarafından resmen işgal edilmiştir.

resmetmek: fiil Bir kimsenin ya da varlığın resmini çizmektir.
Atatürk'ü güçlü, yağız bir atın üzerinde resmetmişti.

resmî: sıfat Devletin olana denir. Devlete ait, devletle ilgili, özel karşıtı...

Nüfus kaydını gösteren bir belge almak isteyen adam, bir sabah resmî bir kurum olan ilçe nüfus müdürlüğüne gider.

resulallah: isim "Allah'ın elçisi" Hz. Muhammed'e denir.

"Şefaât ya resulallah!" (günahlarımın bağışlanması için bana yardım et, ey Allah'ın elçisi) diyeceği yerde "Seyahat ya resulallah!" der.

revir: isim Okul, kışla vb. yerlerde hastalar için ayrılmış bölüme denir.

Boğaz'ın lacivert sularında Yunusların görüldüğü ve benim yalnızlık duygumun yoğun olduğu o yıllarda, ne zaman ateşim çıksa revire sevinçle koşardım.

rey: isim Toplantıya katılan kişilerin, bir meseleyi çözüme kavuşturmak için çözümle ilgili birden fazla seçenekten birini tercih etmesidir. Oy...

Parlamentoda itimat reyi alamayan her hükümet şüphesiz istifa etmek zorunda kalacaktır.

rezidans: isim Yüksek makamdaki devlet görevlileri, elçiler gibi önemli kişilerin

oturmaları için ayrılan konuttur.

Oh, temiz hava, kuş sesleri falan demeye kalmadı yanına yöresine kooperatif ormanları inşa edildi, marketler açıldı, oteller, rezidanslar yapıldı ve fakara "Kent kaçkını" yine bina ve otoların arasına sıkışıp kaldı.

rıhtım: isim Bir deniz ya da ırmak kıyısında sonradan yapılmış, su taşıtlarının yükleme boşaltma, indirme bindirme yapması için yapılan yerdir.

Biraz sonra rıhtımından kalkacak olan küçücük vapur boğumlarından sıyrılıp çıkarak beni bir geniş hürriyet diyarının kıyısına bırakacaktı.

rica etmek: fiil Birinden bir şeyin yapılmasını istemektir. Dilemek ...

Rica etsem bana okulunun yerini tarif eder misin?

rivayet: isim Ağızdan ağza dolaşan, kesinlik kazanmayan habere denir. Bir olay, bir haber veya sözü nakletme...

Kerem ile Aslı hikayesi, rivayete göre Kayseri'de son bulur.

romen rakamı: isim Sayıları karşılık gelen, Romalılardan kalma, sırasıyla 1, 5, 10, 50, 100, 500 ve 1000 rakamlarına denk gelen I, V, X, L, C, D ve M işaretlerine denir.

Romen rakamları ancak yüzyıllarda, hükümdar isimlerinde, tarihlerde, ayların yazılışında, kitap ve dergi ciltlerinde ve kitapların asıl bölümlerinden önceki sayfaların numaralandırılmasında kullanılabilir.

röntgen: isim Bir organın sağlığını tespit etmek amacıyla çekilen filmidir.

Röntgen filmi veya benzeri bir plastik levhaya bu parçalar yapıştırıldıktan sonra tekrar kesilip çıkarılır.

ruhça: isim Bedeni etkin kılan canlılık ilkesi olan ruh yönünden anlamına gelir. Ruhun...

Türk devleti, sizin bedence gürbüz, ruhça uyanık, karakterce üstün varlığınızda sarsılmak bilmez güvenini buluyor.

ruhlu: isim Görünüşü veya ruhsal durumu herhangi bir nitelikte olana denir.

Bazı insanlara "şair ruhlu" derler.

ruhsal: sıfat İç dünya ile ilgili olana denir. Ruhi, tinsel, psikolojik, psişik...

Huzurlu ve sakin bir yerde yaşamak istiyormuş öyleyse ruhsal gereksinimlerine önem veriyor.

ruhsat: isim İzine denir. İcazet, müsaade...

Resmî ruhsat tezkeresi dosyamda mevcuttur.

rutubetli: sıfat Hafif ıslak olana denir. Nemli...

Soğuk kış gecelerinde devasa sobalarla ısıtılan, rutubetli yatakhanelerde (Artık sınıf olmuş.) ders veriyorum şimdi.

rüştiye: *isim* Eskiden ortaokul derecesinde olan eğitim kurumuna denir.

Ardından rüştiye mektebine girer.

rütbeli: *isim* Subaylık, astsubaylık ve polislikte herhangi bir dereceye, mevkiye sahip olana denir.

Yaptığı kahramanlıkla bütün dünyaya adını duyuran asker, yüzbaşı rütbeliydi.

rüzgarlı: *sıfat* Rüzgâr alan, rüzgâra açık yere denir.

Ama sizin soy nedense gider / Sulu, rüzgârlı yerlerde biter ...

saat başı: *zarf* Her saatte bir kez yapılan eyleme denir.

Dedem geçtiğimiz koordinatları, yönümüzü saatte kaç km hızla yol aldığımızı her saat başı seyir defterine yazıyordu.

saatçi: *isim* Saat yapana, satana veya tamir edene denir.

Zorbanın biri, saatini tâmir ettirmek için bir saatçiye götürmüş.

saat kulesi: *isim* Bazı şehirlerin en işlek yerleinde bulunan, üzerinde uzaktan görülebilen saat olan kuledir.

Yolun üzerinde bir saat kulesi vardı.

saban: *isim* Genellikle bir çift öküz tarafından çekilen demir uçlu çift sürme aracına denir.

Bak çorak tarlasında sabanına dayanmış / Geniş alını güneşle, bağı ateşle yanmış.

sabırlı olmak: *fîl* Tahammül edilmesi zor olan üzücü bir durum karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini beklemeye denir. Sabretmek...

Hayvanlarla zaman geçirenler, diğer insanlara göre daha mutlu, sakin ve sabırlı olurlar.

sac: *sıfat* Yassı demir çelik ürününe denir.

İskenderun'da evimize taşındığımız günlerde sac sobamıza elden düşme borular alınmıştı.

saçmalık: *isim* Yersiz, gereksiz ve değersiz söz söylemeye ya da davranış göstermeye denir. Abuk sabukluk ...

Bu bilgiler ışığında hala Dünya'nın evrenin merkezinde olduğunu söylemek büyük bir saçmalık!

saç sakal dağılık: *isim* Saçın sakalın çok uzamasıyla bakımsız hale gelmeye denir.

Eskicide saç sakal dağılık, göğüs bağı açık, pantolonu dizlerinden yamalı, dişleri eksik ve suratı sarı, sapsarıydı; gözlerinin akına kadar sarıydı.

sadakat: *isim* İçten bağlılığa denir.

Nerede sadakat beklersek orada ihanete uğrarız.

sadeleştirmek: *isim* Yalın, sade bir duruma getirmektir. Yalınlaştırmak...

Bana öyle geliyor ki bu tarife işini kolaylaştırmak, sadeleştirmek kötü olmaz.

sadık: *sıfat* İçten bağlı olana denir. Sadakatlı...

Nihayet dedem ve onun sadık asistanı, deri koltuklarına oturdular.

safa: *isim* Eğlenceye denir. Gönül rahatlığı, zevk, neşe, rahatlık, kaygısız ve sakin olmak....

Beni tam manasıyla mesut eden de asıl bu çeşit tatil sefalarıydı.

safha: *isim* Bir olayın gelişiminde art arda görülen değişik dönemlerden, durumlardan her birine denir. Evre, merhale...

Demir işleyicilik, madencilikte son safha olarak görülmektedir.

safıha: *isim* İnce, yassı ve geniş metal nesneye denir. Levha...

Devrelerin bağlanmasıyla mıknatısların iki kutbunu birleştiren demir vazifesini gören yumuşak demir saçtan yapılmış safıhalar titreştirilecekti.

sağır olmak: *fiil* İşitme duyusundan yoksun duruma gelmektir. Sağırlaşmak, duymamak...

Kitaplar mı konuşmazdı, kendi kulakları mı sağır olurdu, anlayamazdı.

sağlamak: *fiil* Bir şeyin gerçekleşmesi amacıyla gerekli şartları, durumları hazırlamaktır. Temin etmek...

Düzenli olarak kitap yazıp üç kuşağa hizmet vermeme onlar sağladılar diye düşünüyorum.

sağlı sollu: *sıfat* Hem sağda hem solda olana denir.

Benim içinde bulunduğum çocuk alayı, sağlı sollu fanuslar, kâğıt fenerlerle bezenmiş tiyatro kapılarının önünde şaşkınlıktan dili tutulmuş.

sağrı: *isim* Memeli hayvanların bel ile kuyruğu arasında yer alan dolgun ve yuvarlakça bölüme denir.

Atın sağrısından kuyruğu görünmezdi.

sağ salim: *zarf* Hiçbir zarar görmeden, sağ selamet demektir.

Bir ben sağ salim kurtuldum ama maalesef derse yetişemedim öğretmenim.

sahanlık: *isim* Binalarda ve bazı taşıklarda kapının önünde, merdivenlerin başı veya orta bölümünde bulunan geniş yere denir.

Merdivenin orta sahanlığındaki adam boyu pencereden, uzakta yakında bulunan dört beş caminin kandillerini gördüm.

sahi: *zarf* Gerçekten demektir. Gerçek olarak...

"Sahiden beni bekliyor muydun?" diye şaşkınlıkla sordu.

sahibe: *isim* Herhangi bir şey üzerinde mülkiyeti olan kadındır.

Ev sahibesi ile çıktı o da geldi.

sahife: *zarf* Bir kâğıt yaprağının iki tarafından her birine denir. Sayfa...

Ben, mecmuanızda nihayet bir sahife yer tutacak bu satırları ne kadar zamanda yazıyorum?

sahifelik: *sıfat* Sayfa sayısına denir.

İşte önünüzde iki yüz, üç yüz sahifelik bir kitap...

sahip olmak: *isim* Elinde bulundurmadır.

Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler.

sahte: *sıfat* Bir nesnenin gerçeğine benzetilerek yapılmış, taklit edilmişine denir.

Düzme, düzmece, gerçek olmayan, yalancı...

Köylü kadınlar boyunlarında sıra sıra sahte altınlar taşırlardı.

sahur yemeği: *isim* Oruç tutan kimselerin Ramazan ayında güneş doğmadan belli saatte yedikleri yemektir. Er ekmeği...

Ev halkı sofrada başında sahur yemeği yiyorlar.

sakızcı: *isim* Sakız yapan veya satan kimseye denir.

Bu ağacın altında sakızcılar olurdu, dedi.

sakinçe: *zarf* Sakin bir biçimde demektir.

Ne demek istediklerine değil, gerçekten ne dediklerine odaklan ve geleni sakince karşıla.

sakinleşmek: *fiil* Yatışmak, durgun duruma gelmektir. Durgunlaşmak, dinginleşmek...

Hele bir sakinleş.

sakinlik: *isim* Sessiz olma durumudur. Durgunluk, dinginlik, sükûnet...

Bu akşam sakinliğinde yollar o hareketten, o kalabalıktan, o gürültüden kurtulduğuna memnun, geniş geniş nefes alıyor.

sakin olmak: *isim* Sakin duruma gelmektir.

Adama daha sakin olmasını, biraz beklerse istediği belgenin kendisine verileceğini söyler.

saklamak: *fiil* Görünmesine engel olmaktır. Ortalıkta bulundurmamak...

Bütün özen ve dikkatimle, burada sakladığım değerler de sanırım sokaklarda satılan destanlar, Âşık Garip ve Kerem hikâyeleri idi.

saldırgan: *sıfat* Başkasına saldırana denir. Zarar verme amacıyla hücum eden...

Bu saldırgan angutlar, kuru gürültüden başka bir şey değildir.

salep: *isim* Salepgiller familyasından tek kökü olan, salkımlı, yumrulu ya da başak çiçekli örnek bitkisi ve bu örnek bitkinin yumru halindeki köklerinin dövülmesiyle hazırlanan beyaz toz, bu tozun şekerli su ya da sütle kaynatılmasından elde edilen sıcak

içecektir.

Sarı sakallı yaşlı bir adam, önüne bağladığı beyaz bir önlükle salep satardı.

salepçi: isim Salepgiller familyasından tek kökü olan, salkımlı, yumrulu ya da başak çiçekli örnek bitkisi ve bu örnek bitkinin yumru halindeki köklerinin dövülmesiyle hazırlanan beyaz toz, bu tozun şekerli su ya da sütle kaynatılmasından elde edilen sıcak içeceği satan kimsedir.

Kış gelince şerbetçilerin salepçi olduğu da çok görülen hususiyetlerdendir.

salkım: isim Aynı sap üstünde aşağı doğru sarkmış şekilde topluca bulunan birçok yemişin, özellikle üzüm tanelerinin oluşturduğu bütüne denir.

Az rastlanır pembe kırmızı salkım çiçek açan at kestaneleri hatta manolyalar vardı.

sallamak: fül Belli bir düzende ve hep aynı hizada hareket ettirmeye denir.

Hora Usta gülerek başını salladı.

saltanat: isim Bir ülkede hükümdarın, padişahın, sultanın egemen olmasına denir.

Saltanat devam ediyor ve bu durum ulusal egemenliğin önünde önemli bir engel olarak duruyordu.

salya: isim Ağızdan sızan tükürüktür.

Hastalandığında öyle üzülmüştüm ki Kınalı'nın ötüşü kesilmiş, ağzından salyalar akıyordu.

salyangoz: isim Yumuşakçalar familyasından, daha çok nemli yerlerde yaşayan, sarmal kabuğa sahip küçük hayvana denir.

İlk gün öyle yavaş yol aldı ki, bir salyangoz bile onu geride bırakırdı.

samimiyet: isim İçtenliktir. Senli benli olma durumu, samimilik...

Uzaktan uzağa samimiyet kurduk.

sanatlı: sıfat Söz ve anlam sanatlarına, mecazlara özel bir önem ve fazlaca yer verildiği anlatımdır.

Metinde süslü, sanatlı ve anlaşılması zor bir dil kullanılmıştır.

sanatsız: sıfat Söz ve anlam sanatlarına, mecazlara fazla yer vermeyen anlatıma denir.

Yalınlık süssüz, sanatsız, gösterişsiz, dolambaçlı yollara başvurmadan doğrudan anlatımı ifade etmektedir.

sanayici: isim Yatırım yapmak için bir sanayi alanında iş gören kimsedir.

Sanayici arkadaşı Nihat Gökyiğit'le birlikte 1992'de Tema'yı yani Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı'nı kurdu.

sancı: isim Sıkıntı, üzüntü, dert anlamındadır.

Bu türkünün yüreğinde sancı var.

sanrı: isim Uyanık birinin, kendi dışında olduğunu zannettiği fakat gerçekte olmayan

şeyleri hissetmesi, yaşamasına denir. Halüsinasyon...

Artık sanrıların sabun köpüğü gibi kaybolup gitme zamanı...

santimetrekarelik: *sıfat* Kenarı 1 santimetre olan bir karenin kapladığı alandır.

En dipte köşeleme kurulmuş bir hayal perdesi, altmış santimetrekarelik bir bölümünde göstermelik bir arslan gölgesi var.

sapa: *sıfat* Merkezden uzak, kıyıda köşede kalmış yere denir.

Önce babadan yetim kalan küçük Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşunun yardımıyla halasının yanına, Filistin'in sapa bir kasabasına gönderiliyordu.

saplantı: *isim* Bir kimsenin, kendini etkisinden kurtaramadığı gereksiz, saçma fikirlere denir. Sabit fikir, fikrisabit, idefiks ...

Saplantılardan, hoşgörüsüzlükten kurtulamaz.

saraysız: *zarf* Sarayın bulunmaması, saraya sahip olamamaya denir.

Konaksız saraysız / Evsiz yuvasız köysüz / Kalabilirim ...

sarf etmek: *zarf* Konuşmaya, kullanmaya denir.

Bu sözü sarf ettiğinde dünyadaki otomobil sayısı kaçtı acaba?

sargılı: *zarf* Vücudun bir bölümünü baskı altında ya da yerinde tutmak için uygunca şeritle sarılması halidir.

Burun ameliyatı olunca bir hafta sargılı gezdim.

sarıklı: *sıfat* Başa takılan fes, külah gibi bazı başlıkların etrafına şal, tülbent sarmış kişiye denir.

Ak sakallı, hırçın bakışlı sarıklı ihtiyarın karşısında kasketleri ters dönmüş, minder üzerinde oturan on tane delikanlı gördüm.

sarılı: *sıfat* Üstünde sarı renk bulunana denir.

Özel hazırlanmış renkli uçurtmalar, fileler içerisinde sarkan naylon toplar, uçan balonlar kavrulmuş çekirdek, kabuklu fıstık ve cam kavanozlar içerisinde sarılı kırmızılı leblebi şekerleri sergilenirdi.

sarışın: *sıfat* Beyaz tenli ve saçları sarı kimsedir.

Bu sarışın genç adamın insanı çeken, sürükleyen, etkisi altına alıveren, garip bir havası var.

sarıvermek: *fiil* Çabucak sarmaya denir.

Aman haydi şunu çabuk sarıverin.

sarkaç: *isim* Saatlerin hareketini düzenlemeye yarayan, zembereğin itişiyile sağa sola salınım yaparak saatteki çarkları harekete geçiren, ucunda ağırlığı olan uzunca çubuğa denir. Pandül...

Kalp atışlarını ölçmek için sarkaç kullanmak gibi buluşlar yaparak insanların yaşamını

kolaylaştırdı.

sarmalamak: *fiil* Sıkı sıkı sarmaya denir.

Demirini topraktan çekti, kösesini dürdü, çivi kutusunu kapadı, çiriş çanağını sarmaladı.

sarmaşık: *isim* Koyu yeşil rengi, farklı biçimde yaprakları olan, dal ve sapsarından çıkan küçük ek köklerle duvar, ağaç gibi şeylere yapışarak tırmanan bitkidir.

Yanınızda su var, ancak olmasaydı sarmaşıkların ve çaluların yapraklarından yararlanabilirdiniz.

sarmısak: *isim* Zambakgiller familyasından, yüksekliği 25-100 cm olan, toprak altındaki soğanında, yapraklarında ve sapsarında kokulu yağı olan bir kültür bitkisi ve bu bitkinin baharat olarak kullanılan dişli kısmıdır. Sarımsak ...

Öyle bir dua okuyarak yüzüme üfledi ki sarmısak kokusundan aksırdım.

sarp: *sıfat* Dik, çıkması ve geçilmesi güç yerdir. Yalman...

Aç çıplak savaştık tipide, karda; / Kartallar avladık sarp kayalarda ...

sarsmak: *fiil* Birdenbire ve güçlü bir şekilde kımıldatmaktır. Sallamak, oynatmak, titretmek...

Sonra sarı saçlı başını sarsarak:

— Ben kırmadım, dedi.

satın almak: *fiil* Bir şeyi belirlenen bedeli karşılığında kendine mal etmektir. Mübayaa etmek...

Bazen birden fazla kitabı satın alır, ne kadar ağırlık yaptığına bakmadan onları beşer beşer taşırdı.

satmak: *fiil* Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermektir.

Mahalledeki evi sattınız.

satranç: *isim* İki kişi ile, altmış dört kareye bölünmüş bir tahta ya da yüzey üstünde piyon, at, fil, kale, vezir, şah isimlerinde, değişik şekillerdeki on altışar taşla oynanan bir oyundur.

Bir tabak kirazı, daha önce yana ayırdıklarım dâhil, bir tek tane bırakmadan silip süpürdüm satranç maçımız bitene kadar.

satranç tahtası: *isim* İki kişi ile, altmış dört kareye bölünmüş bir tahta ya da yüzey üstünde piyon, at, fil, kale, vezir, şah isimlerinde, değişik şekillerdeki on altışar taşla oynanan satranç oyununun tahtasına denir.

Paşa dayım bize geldiğinde hemen satranç tahtasını ortaya çıkarırdı.

sav: *isim* İleri sürülerek savunulan düşünceye denir. İddia, dava...

Deneme, büyük savlar içermez.

savaşsız: *sıfat* Savaş olmayan, savaşın olmadığı demektir.

Beni dinlediğiniz için teşekkür eder, savaşsız bir dünya dilerim.

savcı: *isim* Devlet namına ya da yararına dava açıp, kamu faydasını gözetmek ve hukuku yerine getirmek amacıyla devlet adına kovuşturma yapan, suçla ilgili şeyleri araştıran, soruşturan görevlidir. Müddeiumumi ...

Biz o gün akşam saatlerinde, üç araba dolusu insan; komiser, savcı, diğer görevliler ve yanımızda katillerle "cesedi bulmak" için başlayan ve sabaha kadar süren tuhaf bir yolculuk yaptık.

savunmasız: *sıfat* Saldırıya karşı koyamayan, müdafaa gücü olmayana denir.

Ne kadar büyük adam olursan ol ve ne kadar güçlü biri olursan ol, kendini savunmasız ve güçsüz, zavallı bir çocuk zannedeceksin.

saydamlaşmak: *fiil* Bir şeyin içinden ışık geçecek ve arkasındaki şeyler görülecek bir hale gelmesidir. Şeffaflaşmak...

Saydamlaşacak ve biraz daha sertleşeceklerdir.

saygısız: *sıfat* Saygı içeren davranış ya da sözde bulunmayana, saygısı olmayana denir. Hürmetsiz...

"Kimdir bilir misin? Vatanın ... Şimdi saygısız / Bir göz bu nazlı çehreye -Allah esirgesin- / Kem bir nazarla baksa tahammül eder misin?"

saygısızlık: *zarf* Gereken saygıyı göstermeyen, saygısı olmayanın davranışına denir. Saygısızca davranış, hürmetsizlik...

Her ne olursa olsun babasına saygısızlık yapmamasını da özellikle vurguladım.

sayıca: *zarf* Sayı bakımından demektir. Adetçe, adedi...

Çoğul ekleri (-lar ve -ler), eklendiği sözcüğün sayıca birden fazla olduğunu göstermektedir.

sayım: *isim* Bir yerdeki nüfus sayısını tespit etmek için yapılan sayma işine denir. Tadat...

Şehrimizin nüfusu son sayımda 32.489 olarak belirlendi.

sayısal: *sıfat* Sayı ile ilgili olandır. Sayıya dayanan, numerik, dijital...

Düşünceyi inandırıcı kılmanın yollarından biri de sayısal verilerden yararlanmadır.

saymak: *isim* Bir şeyden kaç adet olduğunu bilmek amacıyla bunları tek tek elden ya da gözden geçirmektir. Sayısını bulmak...

Kaç yıl oldu saymadım köyden göçeli...

sazlık: *isim* Genelde su kenarlarında, bataklık alanlarda yetişen açık sarı renkte, ince saz adı verilen kamışı çok olan yerdir.

Erciyes'in batısına doğru, tam dibinde bir göl, daha doğrusu bir sazlık vardır.

sebatlı: *sıfat* Bir işi yılmadan sonuna kadar götürene denir. Direşken, sebatkâr...

Toplum kendisinden bir şey istemeyene, yani devamlı ve sebatlı bir şekilde istemeyene bir şey vermez.

sebatsız: *sıfat* Sözünden veya kararlarından dönen, bir işi sonuna değin sürdüremeyene denir.

Sebatsız kişiler için başarı hayaldir.

sebeplemek: *fiil* Kendisine dolaylı olarak yarar sağlamaktır. Yararlanmak...

Fazla olarak arada bir fakir kör sebeplenmiş olacak.

sebep olmak: *fiil* Neden olmaktır. Yol açmak...

Bu onu kullanan toplumlarda ortak yorum, düşünce ve davranış kalıplarına sebep olur.

sebepsiz: *zarf* Bir sebebi olmadan demektir.

Bu sebepsiz ağrılar gibi onun her şeyi asabi mizacının belirtisi idi.

sebil: *isim* Karşılıksız, hayır yapma amacıyla içme suyu dağıtılan, genellikle camilere bitişik özel olarak yapılmış taş yapıdır. Sebilhane ...

A oğlum nasıl olmaz, sebildi o çeşme.

seciyeli: *sıfat* Sağlam kişilikli, kendisine güvenilir olana denir. Karakter sahibi...

Cumhuriyet düşünce, bilgi ve beden yönünden güçlü ve yüksek seciyeli koruyucular ister.

seçilme hakkı: *isim* Herhangi bir seçimde aday olup seçilmeyi beklemeye denir.

Pek az zaman içinde kadınların seçme ve seçilme hakkını kabul eden yasa kabul edildi.

seçkin: *sıfat* Benzerlerinin içinde özelliklerinin iyi olmasıyla öne çıkana denir. Üstün, mümtaz, güzide, mutena...

Bayanlar, Baylar! Seçkin topluluğunuzun içinde bulunmaktan doğan sevincim sonsuzdur.

seçmek: *zarf* Tercihini bir yönde kullanmaktır.

Yukarıdaki deyimlerden seçtiğiniz beş tanesini cümle içinde kullanınız.

seçmen: *isim* Seçimde oy verme hakkı olan kimseye denir. Müntehip...

Demokrasilerde seçmenler -ki bu sınıfta bizleriz- belli bir süre sonra ve beğenmezlerse yönetimi değiştirme hakkına sahiptir.

sedef: *isim* Deniz hayvanlarından özellikle midye, istiridye vb. kabuğunda yer alan sedefçilikte kullanılan, beyaz, sert, pırıltılı bir maddedir.

Karşiki sahilde güzel bir kumsal vardır, kumları altından, sedefleri inciden, çakıl taşları elmastandır.

sedefli: *sıfat* Deniz hayvanlarından özellikle midye, istiridye vb. kabuğunda yer alan sedefçilikte kullanılan, beyaz, sert, pırıltılı bir madde ve bu madde ile süslenmiş ya da

bu maddeden yapılmış olandır.

Akşama doğru altın kumlu, inci sedefli, elmas taşlı kumsala indiler.

sedye: isim Hasta ya da yaralı taşımak için kullanılan, katlanabilen, seyyar hasta yatağıdır.

Kundaktaki yavrular, hamileler ve hastalar sedyelerle tepelerin arkasına taşınmıştı.

seferberlik: isim Bir alanda yapılan geniş çaplı çalışma ve işlerin bütününe denir.

Ağaçlandırma seferberliği nedeniyle birkaç fidan diktik.

seher: isim Sabahın güneş doğmadan önceki zamanıdır. Seher vakti...

Sabahın seherinde o ağaçlığı mekân tutan ötücü kuşların korosunu dinledik.

seher yeli: isim Sabahın güneş doğmadan önceki zamanında esen rüzgardır.

Suları ürperten seher yeli / Baş eğdirir size ...

sekme: isim Bir internet sitesinde her bölümün ismine denir.

www.tdk.gov.tr adresinde "sözlükler" sekmesinden sırasıyla şu başlıkları seçelim.

seksek: isim Yere değişik şekiller çizdikten sonra ayakla çizilen bölümler arasında taşları sektirerek oynanan bir çocuk oyunudur.

Şuraya bir seksek çizelim.

sektör: isim Aynı işi yapan topluluktur. Bölüm, kol, dal, kesim...

2000 yılı verilerine göre çalışan nüfusun yaklaşık yarısı (%48, 4) tarım sektöründedir.

selafonlu: sıfat Matbaada, baskı işlemi sonrasında üstünde plastik kaplama olan ürüne denir.

Şekerci kalfası; üzeri çiçekli, içi dışı kadifeli, iç kapağının ortası aynalı, pırıl selafonlu, ne kadar kutu varsa serdi tezgâhın üstüne.

selamlama: isim Bir kimseyle karşılaşma, birinin yanına gitme ya da yanından uzaklaşma hallerinde karşıdaki kişiye sözle ya da hareketle bir nezaket gösterisinde bulunmaya denir. Esenleme...

M. Kemal, sözlerini bitirince, kimsenin yüzüne bakmadan, kimseyi selamlamadan çıkıp gitti.

selamlık: isim Saray, köşk veya konaklarda erkeklere ayrılan bölümdür. Haremin tersi...

Bu konuklarda salonlar evvela selamlık tarafında idi.

selin: isim Bodur, sürekli yeşil kalan, genelde Orta Asya'da yetişen bir bitkidir.

Nasıl süsler bayırları / Zümrüt gibi çayırları / Yüze gülen o nazenin selin yüzlü papatyalar ...

semafor: isim Demiryollarında bayrak, ışık ya da mekanik biçimde hareket ettirilen kollar aracılığıyla yolun açık veya kapalı olduğunu gösteren alete denir.

Semafor'un kendine özgü bir alfabesi de bulunmaktaydı.

sembolizm: isim Olayları yorumlamaya veya inançları anlatmaya yarayan simgeler sistemine denir. Simgecilik...

Türkülerimizde, edebiyatımızda (servi yerine), folklorumuzda kavak sembolizmine sıkça rastlanmaktadır.

semer: isim Yük taşıyan hayvanların sırtına geçirilen, üstüne binilen ya da yük bağlanan, ağaçtan yapılan araçtır.

Sandıklar eşeğin semerine yerleştirilir ve artık eşekler kitapları taşımak için hazırdır.

seminer: isim Bir konu hakkında insanları bilgilendirmek ve bu bilgiler hakkında tartışmak maksadıyla birkaç uzmanın yönetiminde yapılan toplantıya denir.

Tema Vakfı 2008 yılının 25- 26 Aralık tarihlerinde "Arıcılık Eğitim Semineri" düzenledi.

semizotu: isim Semizotugiller familyasından, mayhoş ve etli yaprakları sebze olarak tüketilen otsu bir bitkidir.

Sebzelerden taze fasulye, semizotu, patlıcan; meyvelerden de kiraz, çilek ve karpuz vardı.

sempatik: sıfat Sıcakkanlı olana denir. Çok hoş, hoş giden...

Geçende girdiğim dükkân da böyle sempatik bir yerdi.

sempozyum: isim Konuşmacılar tarafından, belli bir konu etrafındaki düşünce ve bilgilerin ortaya konduğu toplantıya denir. Bilgi şöleni...

Tübitak gibi kurumların da astronomiyle ilgili sempozyumlarına ve eğitim programlarına katılmış.

senarist: zarf Dizi film, film, tiyatro gibi eserlerin planını gösteren yazılı metin olan senaryonun yazarına denir.

Uzun yıllar sonra, artık senarist ve oyuncu olarak gittiğim bu topraklarda filmindeki psikolog gibiydim.

senelerce: zarf Birçok yıl demektir. Yıllarca...

Ben de o muayene odasının ve nice muayene odalarının önünde senelerce bekledim.

senelik: isim Belirli sayıda seneden oluşana denir. Yıllık...

Kırk senelik bir beklemenin son azmiyle davrandı.

sepet: isim İnce dal, kamyş, saz ya da tellerden hasır şeklinde örülerek yapılan, genellikle bir sapa sahip, eşya ya da yiyecek taşımada kullanılan kaptır.

Gül tarlalarında kadınlar, kızlar ellerinde hasır sepetlerle gül topluyorlar.

sepetçi: sıfat İnce dal, kamyş, saz ya da tellerden hasır şeklinde örülerek yapılan, genellikle bir sapa sahip, eşya ya da yiyecek taşımada kullanılan kap olan sepeti yapan

veya satan kimsedir.

Sepetçi bacının oradan geliyorum.

sepetçilik: *isim* İnce dal, kamış, saz ya da tellerden hasır şeklinde örülerek yapılan, genellikle bir sapa sahip, eşya ya da yiyecek taşımada kullanılan kap yapan veya satan kimsenin işine denir.

Sepetçilik konusunu ben aldım.

seramik: *isim* Yüksek sıcaklıkta pişirilmiş killi topraktan yapılan çanak, çömlek, sürahi vb. nesneye denir.

Biçim bakımından da seramiklerinin zarafeti etkileyicidir.

sere serpe: *zarf* Serbestçe, rahatça demektir.

Boş evde sere serpe dolaşıyorum.

serili: *isim* Serilmiş, yayılmış olandır.

Yerde bir eski bir kilim seriliydi.

serinlemek: *fiil* Havanın ılık ile soğuk arası bir duruma gelmesidir. Hafifçe soğumak, serinleşmek...

Sonbaharda günler kısalır, havalar serinler.

serinletmek: *fiil* Susuzluğu gidermeye denir. Serinlik vermek...

İhtiyar anne "Doldur!" dedikçe askerler "Ana, dolu." diyerek buz gibi ayranla bağrırlarını serinletirler.

seri üretim: *isim* Bir fabrika veya iş yerinin uzun bir zaman aynı çeşit ve nitelikteki üretim şekline denir. Seri imalat ...

Oyuncakların seri üretimini ise 18. yüzyılda başlamıştır.

serpilivermek: *fiil* Şehit olmak anlamına gelir. Toprağa düşmek, bir yere hızlıca dağılmak...

Serpilivermiş ovaya üçer beşer Mehmetler...

sertçe: *zarf* Sert bir biçimde demektir.

Bugün öğleden sonra küçük bir kız beni burada yüzüstü bıraktı, sonra biri gelip beni sertçe kapadı, arkamı kırdı.

sert ünsüz: *isim* Ciğerlerden gelen havanın ağız boşluğunda bulunan tam ya da yarı kapalı engellere çarpmasıyla ortaya çıkan, titreşimsiz, ötümsüz ses veren ünsüzdür. p, ç, t, k, h, ş, f, s sesleri...

Okuduğumuz şiirde sert ünsüzle ve yumuşak ünsüzle biten sözcükleri bulalım.

servi: *isim* Kozalaklılardan ve servigiller familyasından, en çok Akdeniz bölgesinde yetişen, yapraklarını kışın da dökmeyen, boyu 25 m, ince, uzun, piramit şeklinde, koyu yeşil yaprakları olan bir ağaçtır. Andız, selvi, servi ağacı...

Türkülerimizde, edebiyatımızda servi yerine, folklorumuzda kavak sembolizmine sıkça rastlanmaktadır.

servi boylu: *sıfat* Uzun boylu ve ince yapıda kız veya kadındır.

Pembe Hatun delikanlıları, servi boylu kızları peşine takıp konağa gitmiş.

servigiller: *isim* Mazı, ardiç, servi vb. ağaçların içinde bulunduğu, çiçekleri bir ya da iki evcikli olan kozalaklılar familyasına denir.

Mazı servigillerden bir süs bitkisidir.

seslendirmek: *fiil* Bir müzik eserini okumaktır. Sesli duruma getirmek, sesli olmasını sağlamak...

Müziyen güzel eserlerini seslendiriyordu.

seslenmek: *fiil* Uzaktan bağıarak çağırmaya denir. Ünlemek...

Yolculardan biri şoföre seslendi.

sesletmek: *isim* Dinletmeye denir.

Tabii yazarlar da doğayı sözcüklerle sesletmek, sözcüklerle göstermek istemişlerdir.

sesli harf: *isim* Ciğerler ve ağızdan herhangi bir engele çarpmadan çıkan sese denir. Ünlü harf, vokal...

Sevgili Çocuklar, sesli harflerdeki kalınlık incelik uyumuna büyük ünlü uyumu dendiğini öğrenmiştik.

ses olayı: *isim* Ünlü ve ünsüz harfler arasında meydana gelen ses değişimlerine denir.

Aşağıdaki dizelerin hangisinde “aklım” kelimesinde görülen ses olayı vardır?

sessiz sedasız: *zarf* Kimsenin haberi olmayacak biçimde olana denir.

Ben, sessiz sedasız Ege'ye, Marmara'ya, oradan da Karadeniz'e kadar giderim.

sesteş: *sıfat* Ses ve biçim olarak aynı, anlam ve kökleri farklı olan sözcüklere denir. Eş adlı, eş sesli, homonim...

Aşağıdaki sesteş kelimelerin metinde hangi anlamda kullanıldığını bulunuz.

ses türemesi: *isim* Bir sözcüğün kendisinde olmayan bir ünlü ya da ünsüzün sonradan sözcüğe girmesine denir.

Aşağıda verilen örnekten hareketle kelimelerdeki ses türemesini gösteriniz.

seveda: *isim* Güçlü sevgiye denir. Aşk...

Kütüphane sevdam benim.

sevdalanmak: *fiil* Güçlü sevgi, aşka tutulmaktır.

İki genç birbirine sevdalanır ve her çarşamba günü buluşurlar.

sevdirci: *sıfat* Bir şeyin sevilmesini sağlayana denir.

İşte bizler için teşvik edici, güzel sanatları sevdirci bir kuvvetti.

sevdirmek: *fiil* Birinin bir şeyi sevmesini sağlamaya denir.

Eğer biz, çocuklara bir şeyler öğretir; onlara kendimizi sevdirmek hepimizi beğenecekler ve hırpalamayacaklardır.

sevecenlik: isim Acıyarak ve koruyarak sevmeye denir. Şefkat, müşfiklik...

Çocukta sevgi anne babanın gösterdiği denge, düzen, ilgi, anlayış, bağlılık, beğeni, sevecenlik ve özveri oranında gelişir.

sevgisiz: sıfat Sevgi olmayana denir.

İçinde biriken nice sevgisiz anıyı siliver gitsin.

sevindirici: sıfat Sevinç veren, hoşça giden durum oluşturanı denir. Sevindiren...

Masada birlikte oturup yemek yemek, az yaşanan ve benim için çok sevindirici bir durumdur.

sevindirmek: fiil Sevinmesine yol açmaktır. Sevinmesini sağlamak...

Günün birinde babam, 'Bir meslek seç artık' dediğinde postacılık yapayım da mektup bekleyenleri sevindireyim dedim.

sevinmek: fiil Sevinç duymaktır.

İçten içe seviniyordum ama eğer ona ciddi bir arıza vermişsem bu sevincimin kursağında kalacağını da biliyordum.

sevişmek: 1. isim İyilikleri, güzellikleri ortaya koymak anlamına gelir.

Cennet misali sevişen, / Cehennemler gibi dövüşen ...

2. fiil Anlaşmak, orta yol bulmak demektir.

Şimdilik bu altını bozdurayım Hoca Efendi'ye, nasıl olsa sevişiriz Hoca Efendi'yle, dedim.

sevmek: fiil Sevgi ve bağlılık duymaktır.

Öğrencilerimi çok seviyorum.

seyahatname: isim Bir gezginin gezileri esnasında aldığı notları ve seyahat anılarını yazdığı kitaba denir. Gezi yazısı...

Gezi yazıları, turizm konulu dergiler, turistik rehber kitaplar, gezi günlükleri, eski adıyla söylersek seyahatnameler, her zaman en çok satan, en çok okunan yayınlar arasında yer alıyor.

seyirlik oyun: isim Genellikle beceriye dayanan, eğlendirici nitelikteki oyunlardan seyircinin önünde oynananlarına denir.

Anadolu'nun geleneksel seyirlik oyunları arasında cirit oyunlarının yeri büyüktür.

seyis: isim At bakıcısına denir.

Bu adam, babamın seyisi, ihtiyarca bir Çerkez'di.

seyretmek: fiil Eğlenmek, görmek, öğrenmek vb. için bakmaktır. İzlemek...

Havada uçuşanları ilgiyle seyrettik.

seyrettirmek: *sıfat* Seyretme işini yaptırmaya denir. Baktırmak, izlettirmek ...

Öğretmenimizin seyrettireceği "İstiklâl Marşı Belgeseli"ni izlerken önemli bilgileri not alalım.

seyyah: *zarf* Tanıma, görme, eğlenme vb. amaçlarla uzak şehir ya da ülkeleri gezen kişiye denir. Turist...

Seyyah olup şu âlemi gezerim / Bir dost bulamadım gün akşam oldu.

sezgi: *isim* Gerçeğin deneye veya akla vurmadan doğrudan doğruya kavranmasına denir. Sezme yeteneği, feraset...

Deneme, büyük savlar içermez, daha çok duyguya, sezgiye, birikime ve akla dayanır.

sezinlemek: *fiil* Anlamaya, fark etmeye denir. Sezmek...

Tartışmakta olan önemli kişilerden pek çoğu kapının açıldığını, birinin içeri girdiğini sezinlemediler.

sezmek: *fiil* Anlamak, fark etmektir.

Ben bunu, bahçeye bakan mutfağın aralık duran kapısından seziyorum.

sıcacık: *sıfat* Yeterli seviyede ve hoş gidici bir sıcaklığa sahip olana denir.

Sıcacık yatağında, uykunun en tatlı yerinde kulağıma gelen o kararlı sesi özledim; babamın sesini...

sıcakkanlı: *zarf* Sevimli olana denir. Cana yakın, sempatik...

Sıcakkanlı oluşum da bu yüzdendir.

sıçratmak: *fiil* Bir işi farklı bir alana yaymaya, farklı bir alanda geliştirmeye denir.

İnsan kitaba gideceğine, kitap insanın ayağına gelmelidir" diyen Güzelgöz, 1944 yılında başladığı çalışmalarını farklı bir mecraya sıçratmak için girişimci ve yaratıcı ruhunu kullanarak yeni projeler oluşturmak için çalışmaya başlar.

sıçrayıcı: *sıfat* Sıçrama özelliği olana denir.

Kangurular sıçrayıcı hayvanlar grubuna girer.

sıfat tamlaması: *isim* Sıfatın kendisinden sonra gelen bir adı belirterek ya da niteleyerek meydana gelen tamlamadır.

Aşağıdaki cümlelerde yer alan sıfat tamlamalarının altlarını çiziniz.

sığdırmak: *fiil* Bir şeyi bir kabın veya bir yerin içine aldırma denir.

Kitapları çantaya sığdıramadım.

sığınmak: *fiil* Tehlikelerden kaçarak güvenilir bir yere çekilmeye denir.

Orman alır başını uzaklaşır, dağlara tepelere sığınır, insanoğlunun şerrinden.

sığıntı: *isim* Bulunduğu yerde kalması istenmeyen, varlığı gereksiz görülene denir.

Türk milleti, bir başka devletin sığıntısı uşağı haline nasıl getirilir?

sığır: *isim* Geviş getirenlerden, boynuzlu büyükbaş evcil hayvanların genel adıdır.

Parşömen; koyun, sığır, dana ve başka cins hayvan derilerinin özel olarak hazırlanmasından meydana gelir.

sıhhat: isim Sağlığa denir. Esenlik...

Anneciğim sen bana sıhhatime iyi bakmamı söylüyorsun değil mi?

sıhhatli: zarf Sağlığı iyi olana denir.

Sağlık ve sıhhatli olmana sevindim.

sıkılğan: sıfat Kendine güveni olmadığı için rahat davranamayana denir. Çok utanan, utangaç, çekingen, mahcup...

Muhsin, sahne dışında, kalabalık bir mecliste bile uzun boylu konuşmaktan, hatta oturmaktan kaçınacak kadar sıkılğan bir insandır.

sıkıntı verici: isim Sıkıntıya sebep olan duruma ya da etkene denir.

Burasının havası, toprağı, her şeyi sıkıntı vericidir.

sıkışık: sıfat Zor bir durumda bulunmaktır.

Birinin sıkışık ve çaresiz durumunda yardımına yetişmek güzel bir davranıştır.

sıla: isim Memleketinden uzakta yaşayan bir kişi için memleketinin ifade ettiği anlama denir.

Bilhassa Rumeli türküleri söylerken derin ve onulmaz bir gurbet ve sıla acısı gözlerinde yaşarırđı.

sımsıcacık: sıfat Çok samimi, çok duygulu olana denir. İçten...

Örneğın Kibritçi Kız sımsıcacık bir masaldır, değil mi?

sımsıkı: zarf Çok sıkı olarak, sıkı bir biçimde demektir.

Gözlerimi sımsıkı yumdum.

sınamak: isim Bir şeyin değerini anlamak, gerekli özelliklere sahip olup olmadığını öğrenmek için bir kişiyi, bir şeyi ya da bir fikri test etmektir. Denemek, tecrübe etmek...

Kendimizi sınamak için aşağıdaki alıştırmayı yapalım.

sınıf başkanı: isim Öğretmen sınıfta olmadığında öğretmen ya da idare ile sınıf arasındaki iletişimi yürütmek, sınıfın düzenini sağlamakla görevlendirilen öğrenciye denir.

Oylar sayıldı, sınıf başkanı belirlendi.

sınıf başkanlığı: isim Öğretmen sınıfta olmadığında öğretmen ya da idare ile sınıf arasındaki iletişimi yürütmek, sınıfın düzenini sağlamakla görevlendirilen öğrencinin yaptığı işe denir.

Siz de sınıf başkanlığına aday olduğunuzu düşününüz.

sınıfça: zarf Sınıfta bulunanlarla birlikte, sınıfın bütünüyle demektir.

Bilmecenin cevabının ne olabileceğini sınıfça tartışınız.

sınıflı: *sıfat* Sınıfı bulunana denir.

Tek sınıflı okulda bir genç öğretmen ders veriyordu.

sınıf öğretmeni: *isim* İlkokulun ilk dört yılında görev alan öğretmene denir.

O yıl okullar açıldığında sınıf öğretmenleri kendi istediğine göre bir başkan seçmeyi uygun gördü.

sınırsızlık: *isim* Pek çok, sonsuz olma halidir.

Yalnız bilim adamlarıyla sanatçılara değil toplumda değişik alanlardaki kişilere de bilginin sınırsızlığını, insanın baş erdemi hoşgörüyü ancak okumak öğretir.

sıralamak: *fiil* Art arda ya da yan yana koyarak sıra haline getirmektir.

Dairelere yazdığınız kelimelerden birbiriyle ilişkili bulduklarınızı alttaki listede sıralayınız.

sırlıklam: *isim* Büsbütün ıslak demektir. Çok ıslak, sırsıklam...

Terimi silmediğim için yüzüm sırlıklam idi.

sırtmak: *sıfat* Aşırı derecede görünür, bilinir olmaktır.

Sırtan gerçek nedir?

sırlanmak: *zarf* Bazı nesnelerin üstüne parlaklık kazandırma, sızmalarını önleme, dış etkilere karşı koruma gibi amaçlara bağlı olarak donuk ya da saydam vernik sürülmesine denir.

Çömlekçilik, fırında pişirilerek sırlanan veya sırlanmadan yapılan toprak çanak, çömlek, testi, vazo, küp vb. yapma sanatıdır.

sırtlamak: *zarf* Sırtına alıp yüklenmeye denir.

Barakanın bir köşesini temizledi hazırladı ve arabadan yüklendiği yatağı oraya itina ile serdikten sonra diğer malzemeleri de taşıyarak babasını sırtlayıp yatağa yerleştirdi.

sıva: *isim* Bir yapıdaki yüzeyleri düzgünleştirme, nemden koruma maksadıyla o yüzeye kaplanan, yarı akışkan çimento, kum, kireç karışımı ya da toprak harçtır.

Kendisini yukarıki odada, ana milin üstünde, sıva ve kiremit parçaları arasında dimdik ve kıpırtısız buldum.

sıvacı: *isim* Yarı akışkan çimento, kum, kireç karışımı ya da toprak harcı herhangi bir yapıdaki yüzeyleri düzgünleştirmek amacıyla kullanan kimseye denir.

Sıvacılar işlerini bitirip yola koyuldular.

sıyrmak: *zarf* Hafifçe hissedilmek anlamına gelir.

Güneşin yakıcılığı tenimizi sıyırıp geçiyordu.

sızlamak: *fiil* Birisinden ya da bir şeyden yakınmak, şikayet etmektir.

Ağladı, sızladı.

sızlatmak: *sıfat* Sızlmasına sebep olmaya denir. Acıtmak, acı vermek...

Ey hanların gönlümü sızlatan duvarları!..

sigorta: *isim* Koruyucu anlamına gelir.

Orman sadece suyumuzun kaynağı değil, boğazımızın, sırtımızın da sigortasıdır.

silivermek: *fîil* Hızlıca unutmak anlamına gelir.

İçinde biriken nice sevgisiz anıyı siliver gitsin.

silkelemek: *zarf* Üstündeki şeyleri dökmek, kaydırmak, düşürmek için bir şeyi üst üste, birden silkmeye denir.

Omzundaki tozları silkeleyerek çıkan tozlara bakar.

sima: *isim* Yüze, surata denir. Çehre

Karagözcü Camcı İrfan Açıkgöz'ün oyununu seyrettikten sonra İsmet İnönü'ye dönerek; "İsmet, işte Türk'ün canlı simasının sanatkârları bunlardır; onları koruyun!" demiştir.

simit: *isim* Halka biçiminde, genellikle üzerine susam serpilmiş çöreklerdir.

Bir simit, bir çay kaç lira ediyor?

simsiyah: *zarf* Kapkara, çok siyah demektir.

Gece yarısına doğru gökyüzü simsiyah oldu.

simyacı: *isim* Elementleri altına çeviren kişiye denir. Kimyacı, Alşimist...

Sevilmez mi o güzel insan ve mucizeler yaratan o büyük simyacı?

sine: *isim* Göğse denir. Yürek, gönül, bağır, iç...

Nasıl bir zinde millet çıktı, gördüm hasta sinenden ...

sinirlendirmek: *fîil* Sinirlenmesine sebep olmaya denir.

Aklıma gelince sinirlendiriyor, hasta ediyor.

sinyal: *isim* Bir şey bildirmek için verilen işarettir. Çevir sesi...

Vericiden sinyal alınamıyormuş.

sipsi: *isim* Ağaç dallarından yapılan düdüktür.

Bazı yerde yalnız davul zurna ile çalınırken, bazı yerde işin içine kavallar, çoban düdüğü, klarnet, bağlama, saz, dümbelek, tef, kaşık, cura, sipsi, fincan ve ziller katılır.

sirk: *isim* Cambazların ve eğitilmiş hayvanların gösterilerini yaptıkları genelde üstü kapalı yere denir.

O yalnız hasmıyla değil, bütün sirk halkıyla güreşiyor.

sis: *isim* Çok küçük su ya da buhar taneciklerinin oluşturduğu bulutların iyice alçalıp yeryüzüne inmesiyle çevreye yayılan beyaz dumana denir.

Belki yarın gelir, evet mutlaka yarın, diye diye sabah sisler arasından küreklerine balıkçıların sarıldığı alamanalar geçerken martı sesleriyle uyanmak üzere dalardım.

sis çanı: *isim* Genellikle gemilerde bulunan ve göz gözü görmez sisli havalarda

denizcilerin birbirlerine çaldıkları çandır.

Bir sis çanı gibi gecenin içinde / Ta gün ışıncaya kadar / Vakur metin sade / Çalacaksın.

sismoloji: isim Depremleri, yer sarsıntılarını inceleyen bilim dalına denir.

Günümüzde sismoloji sürekli gelişen bir alandır.

sit alanı: isim Eski çağlardan günümüze kadar gelen, eski uygarlıklara ait kültürel öğeleri temsil eden eserleri veya kalıntıları bulunduran ya da asırlık ağaçların, kayaların vb. doğal anıt niteliğinde olan şeylerin koruma altına alındığı yerdir.

Eşi benzeri olmayan kesme taş işçiliğini sergileyen yapılarıyla tamamı sit alanı ilan edilen dünyadaki ikinci kenttir.

sitemli: sıfat Bir kimseye, yaptığı davranış ya da söylediği sözden dolayı kırgınlık, dargınlık, üzüntü gibi duygular uyandırdığını kızmadan belirten davranış ya da söze denir.

Küçük Prens adlı metinde yazarın ara sıra yakındığını, sitemli veya şikâyet eder bir hâli olduğunu sezinliyoruz.

sivrilmek: sıfat Sivri duruma gelmeye denir.

Çenesine doğru sivrilen armudi bir yüzün, ince bir burnu, hâlâ beyaz ve düzgün dişleri vardı.

siyahımtrak: sıfat Siyaha yakın renge denir.

Çoğunun tüyleri siyahımtrak ve mavi metal parlaklığındadır.

siyasa: isim Devlet işlerini yönetme, düzenleme, devletler arası ilişkiler kurma, ve yürütme sanatına denir. Siyaset, politika...

Cebir öğretmenimiz Boyacıyan Efendi, ders anlatışının tekdüzeliği içinde, ara sıra kendi kendisiyle konuşur gibi şöyle derdi: "Altı yüz kırk Hüseyin Cahit Efendi gene siyasa ile uğraşiyor!"

siyaset: isim Devlet işlerini yönetme, düzenleme, devletler arası ilişkiler kurma, ve yürütme sanatına denir. Siyasa, politika...

O günlerde savaş ve siyaset hayatının içine bir de sanat fırtınası düşmüştü.

siz siz olun: zarf Kendinizi iyi bilin, kendinizin farkında olun anlamında bir sözdür.

Siz siz olun hiç acele etmeyin, ama geç de kalıp kimseyi bekletmeyin.

sofa: isim Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe yere denir. Hol...

Yorgunluktan sofadaki eski kanepeye kendimi zor atıyorum.

soğukkanlı: isim Beklenmeyen olaylara, tehlikelere, gelişmelere; sakin, temkinli, kontrollü ve panik yapmadan yaklaşıma denir. Serinkanlı, itidal sahibi...

Babam daha soğukkanlıydı.

solak: *zarf* Genellikle sol elini kullanan kimseye denir.

Tanıdığınız insanların farklılıklarından dolayı, örneğin solak olmak, göçmen olmak, çok zayıf ya da çok kilolu olmak, çok çekingen olmak vb. toplum içinde sorun yaşadığı oldu mu?

sol anahtarı: *isim* Müzikte, üzerine veya arasına nota yazılmış portedeki notaların sol yüksekliğinde olacağını gösteren işarettir.

Öğretmenimiz, notaların başına sol anahtarı çizmemiz gerektiğini söyledi.

solgun: *sıfat* Rengini, tazeliğini, canlılığını veya parlaklığını yitirmiş olandır. Solmuş ...

Biz o odaların loşlukları içinde, mum, gaz lambalarının solgun ışıkları altında ne mühim ve tarihî kararlar verdik.

soluklanmak: *fiil* Kısa süreliğine dinlenmeye denir.

Zinciriye Medresesi ve Zinciriye Camisi'nin giriş kapısındaki detaylardan sıyrılıp Şehidiye Camisi'ne nazır çay bahçesindeki küçük bir moladan sonra 12. yüzyılda, Artuklular döneminde yapıldığı sanılan, Akkoyunlu ve Osmanlılar döneminde onarım görmüş Ulu Cami'de soluklanmak ayrı bir keyiftir...

soluksuz: *zarf* Soluk almadan, uzunca bir süre devam edene denir.

Bir zaman öyle sessiz, soluksuz bakiştılar.

solumak: *isim* Nefes alıp vermektir.

Mardin'in ılık havasını solumak, labirenti andıran sokaklarını arşınlamak bazen de kaybolmak gerekir.

somun: *zarf* Yuvarlak ve şişkin ekmeğe denir.

Öyle desen ya! "Somun oldum, limon oldum" deyip duruyorsun.

somutlaştırmak: *isim* Bir şeyin varlığını duyuyla algılanabilir duruma getirmektir.

Sabır ve heyecanla aylarca uğraşarak kafasındaki soyut resmi tuvalde somutlaştırmaya uğraşır.

sonlandırmak: *fiil* Sona erdirmeye denir. Bitirmek...

Konuşmayı nasıl sonlandıracağız?

sonlanmak: *fiil* Sona ermeye denir. Bitmek ...

Ne yazık ki, söyleşileri, kendi kendisiyle yaptığı kadar hızla sonlanmadı.

sonsuzluk: *isim* Sonsuz olma durumuna denir. Ebediyet...

Türk Milleti, sonsuzluğa akıp giden her on senede bu büyük millet bayramını, daha büyük şereflemlerle, saadetlerle, huzur ve refah içinde kutlamayı gönülden dilerim.

sonuçlandırmak: *fiil* Sonuca ulaştırmaktır. Bitirmek, neticelendirmek, intaç etmek...

Zor bir çalışmayı başarı ile sonuçlandırmıştı.

sonuncu: *zarf* Yer, sıra, zaman yönünden diğerlerine göre en arkada olan kimse veya şeydir.

Sanırım kişilerin okudukları kitap ortalaması açısından, dünyada sonuncu gelen toplumlar arasındayız.

sorgu: *isim* Araştırma, soruşturma veya sorgulama amacıyla sorulan soruya denir.

Festival alanına karpuz savaşı amacıyla getirilen yaklaşık 3 ton karpuzu, vatandaşların üzerine atarak karpuz savaşı başlatmaya çalışan 15 zabıta görevlisi ise sorgularının ardından serbest bırakıldı.

sorgulamak: *zarf* Bir konu hakkında olumlu ya da olumsuz görüş belirtmeye denir.

İnsan; kendisini ancak başkalarıyla karşılaştırarak, seçimlerini sorgulayarak tanır.

soru eki: *zarf* Cümleye soru anlamı veren eke denir. -mi/-mı ...

Millî Tarih” adlı metinle ilgili, “mi” soru ekiyle kurulmuş üç soru yazınız.

soru işareti: *isim* Soru anlamı olan cümlelerin sonuna konulan noktalama işaretinin adıdır.

Eğer kafamız karışırsa soru işareti (?) yapıp öğretmemize soralım.

sorumsuz: *sıfat* Üstüne aldığı veya yaptığı işlerden dolayı hesap vermeyene denir. Mesuliyetsiz ...

Sorumsuz insan sürekli başkaları tarafından güdülen insandır.

soru sorma: *isim* Bir konu hakkında bilgi edinmek üzere soru yöneltmeye denir.

Bir anda yüzlerce soru sorma olanağına kavuşmuştu.

soruvermek: *fiil* Ansızın sormaya denir.

O gün, aniden tuhaf bir şey soruverdi.

soru zamiri: *isim* Varlıkların yerini soru yoluyla tutan zamirdir.

Kim gelecek? Sorusunda kim sözcüğü soru zamiridir.

sosis: *isim* Kıyılmış etle baharat karıştırılıp yoğrulduktan sonra tam veya yarı pişirilip bağırsağa doldurulmasıyla yapılan yiyecek türüne denir.

Keten helva yoktu ama tost, sosis vardı.

sosluk: *isim* Domates, sarımsak, baharat, un, süt, yağ vb. ile yapılan ve bâzı yemeklerin üstüne dökülen sosun konulduğu kaptır.

Sosluğu uzatır mısın?

sosyal bilgiler: *isim* Toplumsal konuları içeren bilgilere denir.

Sosyal bilgiler dersinde dağlardan Palandöken, Süphan, Kaçkar; nehirlerden ise Seyhan, Yeşilirmak ve Meriç’i öğrendik.

soyut: *sıfat* Varlığı duyularla algılanamayana denir. Mücerret, somut karşıtı, abstre...

Sevgi sadece soyut bir kavram, duygusal bir yaşantı değil, bütün tutum ve davranışların

temelinde bulunan toplumsal bir güçtür.

soyut isim: *isim* Beş duyu yoluyla algılanamayan ama düşünce yoluyla kabul edilen varlığın adıdır.

Yukarıdaki numaralı cümlelerden hangisinde soyut isim kullanılmamıştır?

sökük: *sıfat* Dikişi sökülmüş olana denir.

Konuştular; sonra önüne bir sürü patlak, sökük, parça parça ayakkabı dizdiler.

sömürge: *zarf* Bir devletin kendi sınırları dışında hakimiyet kurup yönettiği, siyasal ve ekonomik çıkarlar elde ettiği ülkeye denir. Müstemleke, koloni...

Türkiye hiçbir zaman sömürge (koloni) olmadı.

söndürmek: *fiil* Ateş veya ışığın yanmasına, aydınlatmasına son vermeye denir.

Ateş yakarsanız, oradan ayrılırken mutlaka söndürün.

sönük: *isim* Parlaklığı, hızı az veya azalmış olana denir. Etkisiz, zayıf...

Neptün çıplak gözle görülemeyecek kadar sönüktür.

söylemek: *fiil* Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmaktır.

Söyleyin bakalım, Estergon Kalesi nerededir?

söylenegelmek: *fiil* Öteden beri söyleniyor olmaya denir.

Bunun söylenegeldiğini herkes bilir.

söyleşme: *isim* Karşılıklı konuşmaya denir. Hasbihâl etme, sohbet etme...

Söyleşme sonunda iki arkadaşın perdeden çekilmelerinden sonra diğer tiplerinde katıldığı ve söyleşmeden çok daha uzun süren asıl oyun başlar.

söyletmek: *fiil* Söylemesine yol açmaya denir.

Kendisine laf söyletmiyor.

söylev: *isim* Bir topluluğa belli bir düşünce, duygu aşılama maksadıyla söylenen, uzun, coşku dolu ve etkili söze denir. Hitabe...

Söylevlerde cümleler kısa tutulur.

sözcüklü: *sıfat* Sözcükten oluşana denir.

Anlatıma akıcılık, çekicilik katan, çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan, genellikle de birden çok sözcüklü kalıplaşmış sözcük topluluğuna deyim denir.

söz etmek: *fiil* Bir şey üzerine konuşmaya denir.

Şair, ikinci ve üçüncü bölümdeki durumu değiştirecek kişilerden hangi bölümde/bölümlerde söz etmiştir?

sözleşme: *isim* Hukuki sonuçları olmak kaydıyla iki ya da daha çok kişinin, kurumun, birbirine uygun ve karşılıklı söylemleriyle gerçekleştirdikleri işleme denir. Mukavele, kontrat...

Arada bir sözleşme olacak ve orada "siyah" diye yazacak.

sözleşmek: *sıfat* Herhangi bir iş konusunda birbirine karşılıklı söz vermeye denir.

Sonrasında da hane sahibi sözleştikleri akçeleri bir bir bu dibek dövücünün avucuna saydı.

söz sahibi: *isim* Bir konuda bilgisi veya yetkisi olana denir.

Kral bütün kararlarda tek söz sahibiyse de mutlakıyet denir.

sözün özü: *isim* Özet olarak demektir. Özetle, kısaca...

Sözün özü, hayvanlar onlara yaptığınız iyiliğin, duyduğunuz sevginin farkındadır.

sponsor: *isim* Destekleyiciye denir.

Kariyerinizde, yarıştığınız takım ve sponsorlar dışında destek aldınız mı?

sporculuk: *isim* Sporcu olma durumuna denir.

Bu yan unsurların ardından hep bir elden beni yönlendirmeleri, sporculuk kariyerimin de başlamasını sağladı.

standart: *sıfat* Belirli ölçülere, yasaya, kullanıma uygun olana denir. Ölçün, ölçünlü...

Yazarken standart Türkçenin dışına çıkmamalıdır.

step: *isim* Kurak yerde yetişen otsu bitkilerden meydana gelen, ılıman ve sıcak iklimlerdeki ağaçsız alana denir. Bozkır...

Sultan Sazlığı, İç Anadolu step ekosistemi içerisinde kapalı bir havzada yer alan, uluslararası öneme sahip bir sulak alandır.

stok: *isim* Bir gereksinimi karşılayacak maddeden çok miktarda yığmaya denir. İstif...

Kış uykusundan uyandıklarında besin stokları tükenir ve hepsi iyice zayıflar.

strateji: *isim* Önceden belirlenen bir amaca ulaşmak için tutulan yola denir. İzlem...

Bu yarına erteleme stratejisinin sonucundaysa sağlığımız zarar görmektedir.

su kabağı: *isim* Kabakgiller familyasından, altı şişkince, kurutulunca su kabı olarak kullanılan bir çeşit asma kabağıdır. Kantar kabağı...

Boş su kabağı gibi rüzgârda ötüyor.

su kaybı: *isim* Ateş, ishal gibi nedenlerden dolayı vücutta suyun azalmasıdır.

Biyologlar, önce su kaybını önlemek gerektiğini söylüyor.

sulak: *sıfat* Suyu olan, suyu bol yere denir.

Kavak ağacı, sulak yerlerde hızla yetişen ve kerestesinden istifade edilen bir ağaç olduğu için bizim coğrafyamızda daima var olagelmiştir.

sultanlık: *isim* Müslüman, özellikle Sünni hükümdarların kullandıkları unvan olan sultan olma durumuna denir. Padişahlık, saltanat...

Ben sultanlığımı değil, şahadetimi düşünürüm.

suluk: *isim* Öğrencilerin okula su götürdükleri kaba denir. Su kabı...

Belime suluğumu soktum, elime sopamı aldım, köyden bilirsin (...) uzaktır, ama bir

hafta sonra alıştım gitti.

sumru: isim Boyu 35 cm, kanat açıklığı 80 cm olan bir deniz kuşu türüdür.

Kuzey sumrusu, her yıl Kuzey Kutbu ve Güney Kutbu arasındaki 48 bin km'lik mesafeyi kat ediyor.

sundurma: isim Güneş, yağmur ya da kardan korunmak amacıyla yapılan ve arka tarafı duvara verilen çatıya denir.

Efendi, giderken köşkü bekleyecek uşağa bir hızarıcı bulup ağaçların arkasındaki çamları biçirtmesini, tahta ve kalas yaparak sundurmanın arasına istiflemesini söylemiş.

sunucu: isim Bir törende, radyo, televizyon programında ya da eğlence yerinde programı açıklayıp, sunan kişiye denir. Takdimci, anonsör...

Belgesel filmin sunucusu, keklük hakkında bilgiler veriyordu.

suskun: sıfat Çok az konuşana denir. Sessiz, sakin olan, sükûti...

Suskun Ayla Hanım gitmiş, yerine bambaşka birisi gelmişti.

suskunluk: isim Sessiz, sakin olmaya denir. Sükûtilik...

Suskunluk, kulak çınlamasına neden olabilir.

su yolu: isim Toprak, çimento ya da demir borudan yapılmış oluğa denir.

Hunlardan kalan su yollarına, toprağı işlemek için gerekli olan alet-edevata bu araştırmalarda tesadüf edilirken, Orta Asya'nın her tarafında bulunan kaya resimlerinde ziraata dair figürleri görebilmekteyiz.

sünger: isim Yapay olarak elde edilen temizlik veya dolgu gereğine denir.

Bir sünger gibi emer suyu orman toprağı.

süngü: isim Tüfeklerde namlunun ucuna takılan, küçük, kesici ve delici silahtır.

Süngü ile nasıl savaşacağını, süngüyü nasıl kullanacağını iyi öğrenmişti.

süpürge: isim Süpürme işinde kullanılan ve çalı, hasır, tavan, sokak veya elektrik süpürgesi gibi pek çok çeşidi olan araçtır.

Tabiatın harika, sessiz süpürgeleri ormanlar yaratılmasaydı yaşadığımız dünya tozdan geçilmeyecekti.

sürat: isim Hızlılıktır. Çabukluk, ivinti...

Bunun için bizce zaman ölçüsü, geniş asırların gevşetici zihniyetine göre değil; asrımızın sürat ve hareket kavramına göre düşünülmalıdır.

sürdürmek: fiil Bir durumun, bir şeyin sürmesini, olmasını sağlamaktır. Devam ettirmek...

Birçok güçsüz canlı, milyonlarca yıldır varlıklarını sürdürüyor.

süreksiz ünsüz: isim Ciğerlerden gelen havanın ağız boşluğundaki tam ya da yarı

kapalı engellere çarpıp patlaması ile ortaya çıkan, titreşimsiz ses veren ünsüzdür. Titreşimsiz ünsüz, tonsuz ünsüz, sedasız ünsüz, ötümsüz ünsüz...

Metinden alınmış bu cümlelerdeki sonu sürekli ve süreksiz ünsüzle biten sözcükleri bulalım ve uygun bölüme yazalım.

süresince: *zarf* Süresi kadar demektir. Boyunca ...

Hasan Ali Yücel, bakanlığı süresince küçük ya da büyük topluluklar karşısında çoğu bugün birer belge niteliği taşıyan konuşmalar yapmış, demeçler vermiştir.

sürgün: *isim* Tomurcuk ya da tohumdan çıkan taze ve küçük dala denir. Sürgün, ışık, filiz...

Minicik sürgünler başlarını çıkarmışlar.

sürtmek: *fiil* Bir şeyi bastırarak diğer bir şeyin üzerinden geçirmeye denir.

Bu demir aleti, hayvanın cıdağına sürter fakat o ahenkli tıkırtıyı çıkaramazdım.

sürü sürü: *sıfat* Pek çok sayıda ve birlikte hareket eder halde demektir.

Gökyüzünde sürü sürü kuşlar dolanıyordu.

süs bitkisi: *isim* Yerleşim yerlerinde iç ve dış süslemede kullanılan bitkiye denir.

Tek sorun, salonun dört bir yanını dolduran birbirinden nazlı ve alımlı süs bitkilerinin fazla güneş istemeleriydi.

süslemeli: *isim* Yüzeyi motifli, oymalı olan eşya ya da yere denir.

Arkadaşımın odası çok süslemeliydi.

süssüz: *sıfat* Sade, kısa ve kesin olan anlatım biçimine denir.

Yalınlık; süssüz, sanatsız, gösterişsiz, dolambaçlı yollara başvurmadan doğrudan anlatımı ifade etmektedir.

süt beyaz: *isim* Bembeyaz olana denir. Çok beyaz...

Gökyüzüne çakılmış gibi, süt beyaz, ışıltılı, bazen dumana batmış, bazen mor, bazen şafakta bir yanı kızarmış.

sütkardeş: *isim* Aynı kadının emzirdiği çocukların birbirine göre aldıkları ada denir.

Öğretmenim, üzülmeysin diye söylememiştim, geçenlerde sütkardeşim ölmüştü, dün helvasını yaparken tüp gaz patladı.

sütleğen: *isim* Sütleğengillerden, yaprak sapları ve köklerinde süte benzer, yakıcı ve kekremsi bir öz suyu olan, bu öz su çeşitlerine göre sanayi ve hekimlikte kullanılan, yedi yüz kadar çeşidi olan, bir ya da çok yıllık bir bitkidir. Japon kaktüsü...

Kırmızı mı gerek, kaynatırlar kızılçam kabuğunu, kara mazıyı, sütleğeni, doğu çınarını, işte size tutam tutam kırmızı.

süveter: *isim* Genellikle altına gömlek veya bluz giyilen kolsuz kazağa denir.

Süveter giydi.

süzgeç: isim Sıvıları süzmeye yarayan araca denir. Süzek...

Makarna yapmak için bir adet süzgece ihtiyacımız var.

süzgün: isim Bayrağın çok hafif bir şekilde dalgalanması halidir.

Ey şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı ...

süzmek: fiil Bir şeye inceleyerek, dikkatle bakmaktır.

Yarı kapalı, yumuk yumuk gözlerini büsbütün küçülterek nehrin iki kıyısını süzdü.

şahadet: isim Yüksek bir ülkü uğrunda ölmektir. Şehit olma, şehadet...

Ben sultanlığımla değil, şahadetimi düşünürüm.

şahit: isim Gördüğünü ve bildiğini anlatan, bilgi verene denir. Tanık...

Tarih şahittir ki hiçbir tsunamiye adım karışmadı.

şahitlik etmek: fiil Bir olayı ifadesiyle doğrulamaktır.

Kardeşleri de bu sözlerin doğru olduğuna şahitlik ettiler.

şahsen: zarf Bizzat kendi demektir.

İngiltere sefiri, kendi devletinin prensibini burada şahsen de takip ediyor.

şairlik: isim Şiir söyleyen veya yazan kimsenin durumuna denir. Ozanlık...

Ne zaman bir köy türküsü duysam şairliğimden utanırım ...

şakak: isim Başın her iki yanında, gözle kulak arasında kalan, elmacık kemiğinin üst tarafındaki biraz çukurca olan bölgedir.

Ara sıra boynunu, şakaklarını ovdururdu bana.

şakalaşmak: fiil Karşılıklı olarak şaka etmek, şaka yapmaktır.

Siz bizim gültüp şakalaştığımızı mı sanıyorsunuz?

şakırtı: isim Suyun yukarı doğru fişkırması sonucu ortaya çıkan sese denir.

Komşu parkların karşılıklı salıverdikleri, çok kere birbirine benzeyen bu şarkılara, fiskyelerin şakırtıları da karışınca biraz garip ama insanı hiç rahatsız etmeyen, kulağı tırmalamayan bir ses yayılıyor.

şaklamak: fiil Yağmak, etkisi altına almak anlamına gelir.

Günahı, vebali anlatanların boynuna; daha develer tellal, keçiler berber olmadan çok önce, Büyük Ağrı ile Küçük Ağrı birbirlerine ilenmese imişler birisinin başında Allah'ın her günü fırtınalar patlayıp tipiler şaklamayacak; öbürünün sırtında yılanlar, çıyanlar dans etmeyecekmiş.

şal: isim Kadınların bellerine sardıkları, motifli bir tür kumaştır.

İnce bel üstüne şalı severim ...

şalvar: isim Bel altı oldukça geniş olan, bele uçkurun büzülmesiyle bağlanan, bolca bir pantolon çeşididir.

Harmanı kaldırdım birazı kaldı / Tokurcun şalvarım al kanla doldu.

şamata: *isim* Gürültü patırtıya denir.

Derken bir gürültü, bir şamata...

şampiyonluk: *isim* Uluslararası ya da ulusal bir müsabakayı ilk sırada bitiren, birinci gelen kimse ya da takımın durumuna denir. Bökellik...

Bu yıl Güney Kore'de 1.5 dakikalık harika gösterisiyle ulaşmış dünya şampiyonluğuna.

şantiye: *isim* İnşaat halinde bulunan her türlü yapı ya da inşaat çalışmaları için hazırlanmış yere denir.

Hemen her gün şantiyemize merhum Hamdullah Suphi Bey gelir, işler hakkında malumat alırdı.

şapırtı: *isim* Öperken veya yemek yerken çıkan sesin adıdır.

Komşuları bazen "Dışarıda rüzgâr mı var yoksa komşudan mı geliyor bu şapırtılar?" diye sorarlardı.

şarapnel: *isim* Patladığı zaman etrafa parçacıklar saçan bir çeşit top mermisidir.

Çanakkale Savaşlarında Anafartalar Grubu komutanı olan Mustafa Kemal Atatürk'ün vücuduna bir şarapnel parçası isabet etmiş, sağ cebinde taşıdığı saat kendisini ölümden kurtarmıştı.

şarap rengi: *isim* Kırmızı şarabın rengidir.

Fırça darbeleriyle mavi, kırmızı, şarap rengi, sarı, yeşil, eflatun, lacivert renklerle küçük realist çiçekler, stilize yapraklar, damlalar, sarmaşıklar, kuşlar, balıklar ile süslemiştir.

şarj: *isim* Yükleme, doldurma, bir yerde elektrik yükü biriktirmeye denir.

Telefonun şarjı bitmiş, arayamadım.

şarkıcık: *isim* Kısa şarkıya denir.

Karınca, bir şarkıcık istedi yalvararak.

şarkı söylemek: *isim* Belli bir beste ile güfteyi uyumlu biçimde okumaya denir.

Ağustosböceği, şarkı söylemekten vazgeçmemiş.

şaşalamak: *fiil* Şaşkın bir hale gelmektir. Şaşırmak...

Birden şaşalamıştım fakat sonra işi hemen anladım ve sınıf ortasında, okul hayatımın ilk büyük kahkahasını attım.

şaşkınlık uyandırıcı: *sıfat* Kendinden beklenmeyen, farklı olandır.

Son zamanlarda şaşkınlık uyandırıcı davranışlarda bulunuyordu.

şavk: *isim* Işığa denir.

Güneş tuğlu gür şafağın, / Şavkı sensin öğretmenim ...

şayet: *bağlaç* Eğer anlamındadır.

Yıllarca oturduğunuz, her köşesinde anılarınızın bulunduğu bir evden çıkmak, oldukça

hüzünlüdür şayet orada güzel, anlamlı anularınız varsa.

şebnem: isim Havadaki buğunun akşamın ya da sabahın serinliğiyle yerde veya bitkilerin üstünde küçük su damlacıklarına dönüşmüş haline denir. Çiy, jale...

Ben, yalnız güzel sözcükleri severim. Şebnemler, mavi gök, güzel kokulu çiçekler gibi.

şefat: isim İslamiyet'e göre peygamberlerin, insanları bağışlaması için Allah'a dua etmesine denir.

*“Şefa*t ya Resulallah” diyeceği yerde “Seyahat ya Resulallah” der.

şeftali: isim Gülgiller familyasından, ılıman yerlerde yetişen, pembe renkte çiçekleri olan bir ağaç ve bu ağaçtan olan sulu ve tatlı meyvedir.

Daima fesleğen, yasemin, hanımeli kokularının eşliğinde, nisan ve mayısta kiraz, çilek; haziran ve temmuzda şeftali, kayısı, domates, salatalık; ağustosta incir, üzüm; böyle bir eylül akşamı ise kavun kokuları duyuyorum.

şehadet parmağı: isim Elde, başparmağın yanındaki parmağıdır. İşaret parmağı ...

Daima, farkında olmayarak, sol elimin şehadet parmağına bakarım.

şehirli: isim Şehir halkından olana denir. Kentli...

Kentten kaçan şehirli epeyce uzakta, tarlalar içinde bir çiftlik evi kurdu, oraya yerleşti.

şehremaneti: isim Osmanlı Devleti'nde, bugünkü belediyenin görevini yapan yerel yönetim veya bu kuruluşa ait yapıdır. Belediye...

Şehremanetini geçip rüzgârın uluduğu karanlık yokuşa dönünce bu durumun yalnız taşımaktan daha zor olduğunu duydum.

şehir merkezi: isim Şehrin en işlek yerine denir.

Ford; herhâlde banliyölere, şehrin merkezinden uzak semtlere taşınım, diyordu.

şekerci: isim Şeker ve şekerleme yapan veya satan kimseye denir.

Şekerci kalfası; üzeri çiçekli, içi dışı kadifeli, iç kapağının ortası aynalı, pırl selafonlu, ne kadar kutu varsa serdi tezgâhın üstüne.

şeker hastalığı: isim Kanda bulunan şekerin normal değerinin üstüne çıkmasıyla çok yemek yeme, çok idrar yapma, çok su içme ve idrarda şekerin çıkması ile belirti gösteren hastalıktır. Diyabet...

Sonuçlara göre, haftada iki buçuk saat halterle kol çalışması yapma, tip 2 şeker hastalığına yakalanma riskini yüzde 34 oranında düşürmektedir.

şekerlik: isim Şeker konulan kaba denir.

Belki bekçi, çöpçü gelirse tutarız diye azıcık misafir şekeri alıp, şekerliğe koymuştuk.

şekillendirmek: fül Bir şeye belirli bir biçim vermektir. Biçimlendirmek...

Okuduklarımız yaşamımızı şekillendirmelidir.

şema: isim Bir alet, bir araç ya da bir biçimin ana hatlarını gösteren çizime denir.

Anahtar sözcükleri, grup arkadaşlarımızla tartışarak konuşmamızın ana fikrini ve bu ana fikri destekleyen yardımcı fikirleri belirleyelim ve aşağıdaki şemaya yerleştirelim.

şen: *zarf* Hayatta olmaktan mutlu olduğunu davranışlarıyla gösterendir. Sevinçli, neşeli...

Gündüzleri oturursun, / Geceleri şen durursun ...

şenlikli: *zarf* Eğlenceli, hareketli olana denir.

Pazar, ne şenlikli oluyor!

şen şakrak: *zarf* Çok neşeli demektir. Şakrak, şen şatır...

Haydi gözün aydın, yakında yine şen şakrak ötmeye başlarsın, dedi.

şer: *isim* Kötülüğe denir. Fenalık...

Orman alır başını uzaklaşır, dağlara tepelere sığınır insanoğlunun şerrinden.

şerbetçi: *isim* Meyve suyu ve şekerli suyu karıştırarak içecek yapıp satan kimseye denir.

Ve sonra şerbetçiler gelir...

şeref konuğu: *isim* Dâvet, toplantı ya da balo gibi özel günlerin onuruna düzenlendiği veya bu gibi etkinliklerde kendine en çok değer verilen, el üstünde tutulan kişiye denir. Şeref misafiri...

Sizi de şeref konuğu olarak davet ediyorlar.

şereflendirmek: *fiil* Toplum tarafından önemli görülen bir kimsenin, bir yere gelip oradakileri mutlu etmesi, onurlandırmasıdır.

Öyleyse dedim, yarın ikiniz beraber bahçemi şereflendirseniz.

şerefli: *sıfat* Onuru olan veya onurunu üstün tutana denir. Onurlu, gururlu...

Temel ilke, Türk ulusunun onurlu ve şerefli bir ulus olarak yaşamasıdır.

şerif: *sıfat* Kutsal, şerefli olana denir.

Bu gece ol gecedir kim ol şerîf / Nûr ile âlemleri eyler güzel .

şeritli: *sıfat* Trafik çizgileri ile ayrılmış bölümlere sahip kara yoludur.

Bundan yaklaşık 25-30 yıl önce Bakırköy tarafında bulunan evimize gitmek için iki şeritli bir yolu kullanıyorduk.

şeritlik: *sıfat* Belli sayıda trafik çizgileri ile ayrılmış bölümlere denir.

Şimdi otomobillerin emrinde 25 şeritlik bir yol var ama trafik sıkışıklığında değişen bir şey yok.

şeyhülislam: *isim* Osmanlı Devleti'nde devlet yönetiminde sadrazamdan sonra gelen ve genellikle din işlerine bakan üyedir.

6 günlükken törenle adı konur, dönemin âdetlerine göre şeyhülislam kulağına Evliya ismini okur.

şeysiz: *zarf* Maddesiz, eşyasız anlamına gelir.

Her şeysiz kalabilirim, her şeysiz olabilirim bayraksız olamam.

şımarmak: *zarf* Birinin, gösterilen sevgi, duyulan saygı ya da verilen değerden cesaret bularak sorumsuz ve aşırı davranışlarda bulunmasına denir.

Çok önemsendiğinin farkında olan saat kulesi son günlerde pek şımarmış görünüyordu.

şingirdatmak: *fiil* Küçük şeyleri bir yere çarptırıp düşürürken veya birbirine değerken çınlama sesi çıkartmaktır.

Kulağının tam hizasında keseyi biraz sallayarak şingirdatır.

şingirtti: *isim* Küçük şeylerin bir yere çarpıp düşerken veya birbirine değerken çıkardıkları çınlama sesidir.

Dibek dövenin yanında hınk diyen de akçelerin şingirtisini..." diyerek mahkemeyi bitirir.

şıpır şıpır: *zarf* Su vb. ara vermeksizin, "şıp" sesi çıkararak damla damla akmasına denir. Şıpırdayarak...

Şıpır şıpır yağmur taneleri toprağa düşmeye başladı.

şiddet: *zarf* Bir hareketin, bir gücün derecesine denir. Yeğlilik, sertlik...

Canavarın birkaç hareketiyle güverteye büyük bir su dalgası şiddetle çarptı.

şiddetlenmek: *fiil* Etkinin giderek artmasıdır. Hızlanmak, azıymak...

Kar birden şiddetlendi.

şiiirleştirmek: *fiil* Şiir durumuna getirmektir.

"Doğacaktır sana vaat ettiği günler Hakk'ın, Kim bilir belki yarın, belki yarından da yakın!" mısraları, Gazi Paşa'nın düşüncelerini sanki şiiirleştiren söz ve âhenk âbideleriydi.

şiiirsel: *sıfat* Şiir niteliğinde olana denir.

Bu derste de belki bir şair gibi ustaca bir şiiir yazamayabiliriz, ancak sözcüklerle ve seslerle oynamayı deneyerek şiiirsel ifadeler oluşturabiliriz.

şikayet etmek: *zarf* Bir kimsenin yanlış bir davranış ya da işini ilgili makama ya da daha üst makama yazılı veya sözlü olarak bildirmektir.

Şikâyet ettiğimde müdürün bana nasıl baktığını görmedin mi?

şillop şillop: *zarf* Öperken çıkan yüksek sese denir.

İki yanağımdan şillop şillop öptü.

şimşeklenmek: *sıfat* Gözün canlı, ışıltılı bakmasına denir.

Emir dedenin gururdan şimşeklenmiş bakışları, bir ışık rüzgârı gibi bir daha dolandı Zeho Ovası'nı.

şipşirin: *sıfat* Çok sevimli olandır. Çok şirin, küçük, minik...

Bu şişşirin sinemanın perşembe gündüz seanslarını severim.

şişman: *sıfat* Derisinin altında fazla yağ birikmesinden dolayı vücudunun her tarafı şişkin görünene denir. Şişko, mülahham...

Yoksa sadece şişman, gözlüklü ya da sakar bir kişi mi?

şişmanca: *sıfat* Şişmana yakın olana denir.

Bakın, yaşlı ve şişmanca bir adam ne diyor.

şişmanlamak: *fiil* Derisinin altında fazla yağ birikmesinden dolayı vücudunun her tarafının şişkin hale gelmesine denir.

Zannediyorum ki biraz şişmanladım bile.

şoförlük: *isim* Genellikle kara taşıtlarının idaresini sağlayan kişinin yaptığı iştir. Sürücülük...

Tatiller ve hafta sonlarında annemin şoförlüğünde gidilen kamplar, piknikler düzenlenir; bahçede arkadaş ve dostlar için yemekli davetler verilirdi.

şose: *isim* Genellikle kırık taşların üzerine kum dökülüp üstünden silindir geçmesiyle yapılan yoldur.

Bir vilayetten ötekine geçen arabasız yolcular, bazen havalar çok kurak gidip Kızılırmak geçit verirse, şoseyi bırakırlar ve kestirmeden bu köye uğrayarak iki günlük yol kazanırlardı.

şov: *isim* Gösteriye denir.

Oyuncular şovlarını sunmaya başladılar.

şovmen: *isim* Gösteri yapan kişiye denir.

Ünlü şovmen bu sabah hayatını kaybetmiş.

şömine: *isim* Genellikle oda ya da salonların duvar kenarlarına tuğla ya da taştan yapılan, bacalı, odun ocağına denir. Ocak...

Isıtma sistemi yok, şömine, soba ve kuzine var.

şövalye: *isim* Orta Çağ'da, Avrupa'da özel eğitimle yetişmiş ve özel hizmetler yapan, asil, atlı savaşçıya denir.

Sen herkesi korkutsan da beni korkutamazsın şövalye dostum.

şube: *isim* Okullarda aynı düzeydeki sınıflardan her birine denir.

O sene birinci sınıfın haylaz şubesi korkunç bir sınıftı.

şuuraltı: *isim* Bilinç dışının, dilendiğinde hatırlanabilen birtakım izlenimleri ya da bastırılan bazı arzu ve duyguları saklayan bölümüne denir. Bilinçaltı, tahteşşuur...

Şuuraltı, eski bayramları hatırlayarak uyanmışım.

şükran: *isim* İyilik bilmektir. Gönül borcu, minnettarlık...

Her yıl 10-16 Kasım Atatürk Haftasında onun hayatını, başarılarını, ülkemize yaptığı

hizmetleri hayır ve iyilikle anar, ona olan şükranlarımızı içtenlikle dile getiririz.

şüphelenmek: *fiil* Gerçeğin ne olduğunu anlayamamaktan meydana gelen kararsızlık içinde kalma haline denir. Kuşkulanmak...

Padişah kızı çok seviyordu fakat konuşmamasından kendisi de biraz şüphelenmişti.

ta: *zarf* Dek, kadar, beri, değin gibi edatlarla kullanılan bir fiilin, bir yerin, bir hareketin, bir şeyin başladığı ya da bittiği noktayı, uzaklık ve zaman yönünden abartarak anlatan bir sözdür.

Eyvah biri geliyor, ta karşıki sırtta.

taarruz: *isim* Saldırıya denir.

Herhangi bir devletin İstanbul'a taarruzu artık hatırandan geçmiyordu.

tabansız: *zarf* Korkak anlamına gelir. Yüreksiz, ödleğ...

Senin bu kadar korkak, bu kadar tabansız olduğunu bilmezdim doğrusu, dedi.

tabiplik: *isim* Hekimlik, doktorluktur.

Anadolu hastanelerinin birinde diş tabipliğı eden bir oğlu olduğunu işitmişim.

tabir: 1. *isim* Öyküye denir.

İsterseniz bir tabiri anlatayım sizlere.

2. *isim* Söyleme biçimidir. Anlatım biçimi, ifade etme şekli ...

Motorcu tabiriyle ağabeyi Sinan'ın motoruyla yaptığı bu ilk kalkış, onu dünya pistlerine taşıdı.

tabur: *zarf* Dört bölükten kurulan, bir binbaşının komutasındaki asker birliğine denir.

Gönderilecek askerin sekiz tabur olmasında büyük isabet vardır.

tabure: *isim* Sırt ve kol dayayacak yeri olmayan iskemledir.

Yemekhaneden taşınan taburelerin üzerine tünerdik.

taç: *isim* Bir yeri süsleyen, güzelleştiren anlamına gelir.

Durgun çayı köpüklendi Daday'ın, / Palmiyeler zümrüt tacı Hatay'ın ...

tadı tuzu: *isim* Güzelliğı, zevki, lezzeti anlamına gelir.

Erciyes'in tadı tuzu Halit Doral'ın resimlerindedir.

tahammül etmek: *fiil* Bir şeye dayanmaktır. Katlanmak, kaldırmak...

Nilüfer, kardeşlerini gördüğü müddet, saraydaki hakaretlere tahammül etti lakin kardeşlerinin uçup gittiklerini gördükten sonra, artık sarayda kalmayı istemedi, bir gün gizlice saraydan çıktı.

tahliye etmek: *zarf* Boşaltmaya denir.

Hepimiz o dik bayır ve yamaçlardan birer bayram çocuğı sevinciyle sahile koşarak Anadolu'da çarpışan kahraman Mehmetçiklerimize ulaştırılacak cephaneyi tahliye etmek üzere yarı belimize kadar sular içerisinde hasretle bekliyoruz.

tahminde bulunmak: *fiil* Bir olay ya da durumun olmadan sonucu hakkında fikir ileri sürmektir. Sonucu kestirmek...

Oynanacak maç için tahminde bulundular.

tahta kaşık: *isim* Genelde şimşir ağacından yapılan, yemek yapmada, yemede ya da bir halk oyununda kullanılan kaşıktır.

Dedesi köyde tahta kaşık yapıyormuş.

tak: *isim* Millî bayramlar ya da anma günleri için düzenlenen şenliklerde, tören geçidinin yapılacağı caddelere geçici kurulan, yazı ve çiçeklerle süslenen kemerdir.

Milletimin şan ve zafer / Takı sensin öğretmenim ...

takdim eylemek: *zarf* Bir şeyi sunmaktır. Arz etmek...

Daha sonra söz konusu piyanoyu Vali Enis Paşa satın almış ve padişaha takdim eylemek üzere İstanbul'a göndermiştir.

takdir etmek: *isim* Beğenip belirtmeye, değer verdiğini göstermeye denir.

Güzel davranışları için onun sahibini takdir etmek gerekir.

takılma: 1. *isim* Kızdırmak, üzme, şaşırtmak amacıyla şaka yollu konuşmaya denir. ...

İltifatlara, takılmalara karşılık verdiği yoktu.

2. *isim* Bir kimse ya da aileye herhangi bir sebepten dolayı asıl isminden ayrı olarak sonradan isim verilmesidir.

Doğrusu ya, bana isim takılmasından hoşlanmazdım.

takır takır: *zarf* Vurulduğunda "tak tak" ses çıkaran anlamına gelir. Takır tukur...

Takır takır kurumuştü.

takıvermek: *fiil* Çabucak takmaktır.

Sen takıver, ötesine karışma!

takip etmek: 1. *isim* İzinden gitmek, uymaktır.

Farklı sanat dallarına ilgi duyması ve bunları takip etmesi yazara nasıl bir katkı sağlamış olabilir?

2. *zarf* Belli bir yöne gitmektir.

Numaraları takip ederek resmi tamamlayınız.

3. *sıfat* Basılı bir eseri seçip belirli aralıklarla okumaktır.

Evde, işe gelip giderken seyahatlerde hep başucumuzda takip ettiğimiz bir kitabımız bulunmalı.

takke: *isim* İnce kumaştan yapılan ya da ipten örülen, genellikle yarım küre şeklindeki başlıktır.

Şimdi onun da kuşaklı entarisi, ceketi, takkesi, kırmızı ayakkabıları vardı.

takkeli: *sıfat* İnce kumaştan yapılan ya da ipten örülen, genellikle yarım küre şeklindeki

takke takmış olana denir.

Birçok çocuk da gelmişti; entarilerinin üstüne hırka yerine elbise ceket giymiş, saçları perçemli, başları takkeli çocuklar...

takmak: *sıfat* Bir şeyi başka bir şey veya yere uygun bir şekilde tutturma, ilişirme, geçirmeye denir.

Başına taktığı şapkayı anneannesi almış.

taksi: *isim* Bir ücret karşılığı yolcu taşımak için kullanılan, taksimetreye sahip otomobildir.

İlahi nine, ne arar fayton, taksi var.

taksim etmek: *zarf* Bir şeyi bölmek, bölüştürmektir. Paylaşmaktır...

Ve toplayabildiği askeri dört fırkaya taksim ederek biriyle bizzat Alâiye üzerine yürüdü.

taksit: *zarf* Borcun belli zamanda ve belli miktarda ödenecek parçalarından her biridir.

Peşin mi yoksa taksitle mi alacaksınız?

taksitli: *sıfat* Bir borcun parça parça ödenmesi şeklindedir.

Kapıdan taksitli satışlar, ekonomik düzeyi düşük bölgelerimizde pek çok problemleri de yanında getirerek devam ediyor.

taktirmek: *isim* Bir şeyi başka bir şey ya da yere uygunca tutturma, ilişirme, geçirme işini yaptırmaya denir.

Genç adam, değneğin yan tarafına bir halka daha taktirmek istiyordu.

taktik: *isim* İstenen hedefe varmak için takip edilen yol ve kullanılan yöntemlerin tümüne denir.

Bütün bunlar görünürde pazarlama taktiği ama aslında bir acındırma, kandırma seansı idi.

takunya: *isim* Genellikle banyo, hamam gibi tabanı ıslak yerlerde kullanılan, tahtadan yapılmış, yüksek ökçeli ayak giysisidir. Nalın ...

Geri vereceği ayakkabıları görmek için eğildim, iki kocaman takunyayı silah gibi beline sokmuştu.

takunyalı: *sıfat* Genellikle banyo, hamam gibi tabanı ıslak yerlerde kullanılan, tahtadan yapılmış, yüksek ökçeli takunya giyendir.

Başı yemenili, saçları iki örgü, ayağı takunyalı sarışın bir köylü kızı bana sordu.

talebe: *isim* Öğrenciye denir.

Öteki şubede "tembelce" saydıklarımız ayarındaki talebeleri bu şubede iftihar listesine yazıyorduk.

talep etmek: *fiil* İstemektir. İstekte bulunmak...

Soruşturma açılmasını bizzat ben talep ettim.

talihsiz: *zarf* Şanssız, bahtsız kimseye denir. Talihi ters olan, talihi kötü olan ...

Sakarya Meydan Savaşı devam ederken talihsiz bir şekilde atından düşmüş, bunun üzerine kaburga kemiği kırılmıştı.

talim: *isim* Öğretime denir. Alıştırma...

Atlı savaşçılar, savaş öncesi talimlerinde ağaç sopalar kullanırlardı.

talimat: *isim* Bir konuda izlenecek yol için üst makamlardan ast makamlara doğru belli esasa göre verilen emirdir. Yönerge, direktif...

Başarılı sporcu yetiştirmek Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın bana vermiş olduğu önemli bir talimat.

tamamlamak: *fiil* Bitirmektir.

Emir dede, aklaşmış sakallarını sıvazlayarak sözlerini tamamladı.

tamamlayıcı: *sıfat* Eksiksiz, bütün duruma getirene denir. Bütünleyen...

İşlediğiniz metinden yola çıkarak aşağıdaki metinde yer alan duygu ve düşünceleri tamamlayıcı bir deneme yazınız.

tambura: *isim* Halk müziğinde kullanılan; bağlama, çöğür, cura, bulgari gibi telli ve mızrapla çalınan sazların genel adıdır.

Tahtanın orasını burasını gıcır gıcır keser, teller takar, tambura yapardı.

tamircilik: *isim* Bir şeyi onaran kimsenin işine denir.

Terziliği, elektrikçiliği, musluk tamirciliğini, berberliği düşündük.

tamir etmek: *fiil* Yapılan bir yanlış düzeltmeye çalışmaktır.

Eğer ben yaptıklarımınla bir kalp tamir etmişsem herkes edebilirdi.

tamirhane: *isim* Genellikle teknik araçların onarıldığı yere denir.

Babamın motosiklet tamirhanesinde büyüdüm diyebilirim.

tamlanan: *isim* Tamlamada anlamı belirtilen, açıklanan ada denir. Belirtilen, mevsuf ...

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde tamlayanla tamlananın arasına sıfat girmiştir?

tamlayan: *isim* Tamlamalarda temel olan ismi (tamlananı) açıklayan isim, adıl ya da sıfata denir. Belirten...

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde tamlayanla tamlananın arasına sıfat girmiştir?

tandır ekmeği: *isim* Yere çukur kazılarak yapılan bir fırında pişirilen ekmeğe denir.

Deri gibi sert, yayvan tandır ekmeğine alışmıştı; yer sofrasında bunu hem kaşık hem çatal yerine dürümleyerek kullanmayı beceriyordu.

tanıdık: *sıfat* Tanınan bilinen kişidir. Tanış, aşına...

O sırada yanı başımda tanıdık bir ses duydum.

tanıklık etmek: *sıfat* Sosyal bir olayı, dönemi yaşamış olmaktır.

O döneme tanıklık eden yazarların kitaplarından, o döneme ilişkin çekilen film, belgesel

ve fotoğraflardan yararlanalım.

tanık olmak: *fiil* Bir olayı görmek, bilmek ya da duymaktır. Şahit olmak...

Dinlediğimiz metinde, otizmlili bir çocuğun seslenişine tanık olduk.

tanımak: *fiil* Bilmektir. Daha önce görmüş olmak, ilişkisi bulunmak...

Karıncaıları herkes tanır.

tanişıklık: *isim* Birbiriyle tanışmış bulunma, birbirini tanımış olma durumudur.

Bu tanışıklık aylarca, yıllarca sürdü.

tanıştırmak: *fiil* Birbirini tanımayan kişilerin karşılıklı birbirlerini tanımalarını sağlamaktır. Tanıtmak ...

Birbirleriyle tanıştırmadım ve gerçeği söylemedim.

tanıtıcı: *sıfat* Bir şey ya da kişinin tanınip bilinmesini sağlayan faktöre denir. Tanıtıcı...

Bu tanıtıcı haber metnine çarpıcı ve ilgi çekici bir başlık koymayı unutmayalım.

tanıtmak: *fiil* Bir kişinin kim olduğunu başkasına bildirmektir.

Akdeniz'e sordum:

– Bana kendini tanıtır mısın?

tanrı: *isim* Çok tanrıçılıkta var olduğuna ve insanüstü güce sahip olduğuna inanılan, tapınılan varlıkların her biridir. İlah...

Eski Yunanlıların deniz ve su tanrısının adı Neptün'dür.

tan yeri: *isim* Güneş doğmadan hemen önce ufukta hafifçe aydınlanan yere denir.

Tan yeri ağarırken atılan her adım ...

tapınak: *isim* İçinde ibadet edilen, tapınılan yapıya denir. Mabet, ibadethane, ibadetgâh...

Mısır'ın piramitleri, İnkalar'ın tapınakları, Babil'in asma bahçeleri insan emeği, alın teri ve çabası ile ortaya çıkmıştır.

tarak: *isim* Saç, sakal, hayvan tüylerinin karışıklığını ortadan kaldırmak ya da kadınların saçlarını tutturmak için kullandıkları dişli araçtır.

Bir ay boyunca, kırılan saçlarına tarak sürmedi.

tarif etmek: *fiil* Bir şey veya yerin nerede olduğunu yakın çevresinden yararlanarak açıklamaktır.

Sonra Kanlıca'daki evlerini tarif etti.

tarifsiz: *sıfat* Söyle ya da yazıyla anlatılamayacak olana denir. Tarif edilemeyen, tarif edilemez...

Gözlerinde bir müjde parıltısı, yüreğinde tarifsiz bir kıpırdanma vardı.

tarihçi: *isim* Tarihe ilgi duyan, tarihi konular hakkında araştırmalar yapan, tarihle ilgili kitaplar yazan kimsedir. Müverrih...

Tarihçilere göre Evliya Çelebi toplam 19 gezi yapıp, üç kıtada at koşturmuştur.

tarihlenmek: *sıfat* Kazıbilim buluntuları için üslup özelliklerine bakılarak yapıldıkları tarihin saptanmasıdır.

İran ve Mezopotamya'da yürütülen arkeolojik çalışmalar MÖ 3000 olarak tarihlenen oyuncaklar ortaya çıkardı.

tarihsel: *sıfat* Tarihle ilgili olandır. Tarihe dair, tarihî...

Bir ülkenin tarihsel varlığı, onun sahip olduğu ölçülemez bir değerler kalıtımıdır.

tarikât: *isim* Bir öndere bağlanıp, belli şartlara uyup, kötülüklerden arınmayı, ahlâkı güzelleştirmeyi ve Allah'a ulaşmayı amaç edinen din yollarından her birine denir.

Âyin ve erkânlarına dâir doğru bilgimiz olan ve hâlâ yaşayan ilk büyük tarikatlar XII. asırda Bağdat çevresinde kuruldu.

tarla faresi: *isim* Sıçangiller familyasından, boyu 10 cm olan, toprağa yuva yapan, ekinler için zararlı bir çeşit faredir. Tarla sıçanı...

Ben doydum, demiş tarla faresi.

tartışmacı: *sıfat* Birbirine karşıt düşünceleri karşılıklı savunmaya yönelik anlatım şekline denir.

Yazar, bir konudaki görüşlerini, çeşitli gerekçelerle kanıtlamaya çalışırsa ortaya tartışmacı bir metin çıkar.

tartışmak: 1. *fiil* Bir konuda, birbirinin tersi düşünce ve inançları karşılıklı savunmaktır. *Metnin anlatım biçimini tartışalım.*

2. *fiil* Karşılıklı kırııcı, üzücü, kaba sözler söyleyerek çekişmektir. Münakaşa etmek ...

Evlendiğinden beri evinde kalan babası yüzünden eşiyle sürekli tartışıyordu.

tartışmalı: *sıfat* Karşılıklı kırııcı, üzücü, ya da kaba sözler söyleyerek yapılan işe denir. Ağız dalaşı, dil dalaşı, dil kavgası...

Tartışmalı konuşma başlayalı hayli oldu.

tasa: *isim* Üzüntülü düşünce durumuna denir. Kaygı, endişe, gam...

Bir umut meltemi dağıtır tasa ...

tasarı: *isim* Yapılması ya da olması düşünülen bir şeyin zihinde aldığı şekle denir.

Öyleyken içimdeki daha güçlü bir şey, bu tasarıdan bir türlü vazgeçmiyordu.

tasavvuf: *isim* Kuran'ın önerdiği ve peygamberimizin yaşamında görülen uygulamaları, hayat biçimini kendi hayatına uygulama gayretidir.

Bu dil derindir ve birçok tasavvuf deyimleri ile zengindir de!

tasavvur etmek: *zarf* Zihinde canlandırmaktır. Göz önüne getirmek...

Yaya kaldırımalarını tasavvur ettiği kadar kalabalık bulmadı.

tastamam: *zarf* Bütünüyle, tamamıyla demektir.

Tastamam yirmi beş yılı geçti ben bayram yerini görmeyeli.

taşımak: 1. isim Sahip olmaktır. Özellik olarak bulundurmak...

Aşağıdaki tamlamalardan belirlilik özelliği taşıyanların altlarını çiziniz.

2. sıfat Üstünde bulundurmaktır.

Çanakkale Savaşlarında Anafartalar Grubu Komutanı olan Mustafa Kemal Atatürk'ün vücuduna bir şarapnel parçası isabet etmiş, sağ cebinde taşıdığı saat kendisini ölümden kurtarmıştı.

taşımak: fiil Taşıma işini yaptırmaya denir.

Mardin Belediyesi şehrin sokaklarının doğal yapısı gereği çöpleri hayvanlarla taşır.

taşkın: sıfat Taşmış bir durumda olana denir. Aşırı coşkun ...

Nehrin taşkın suları tarlalara zarar vermişti.

taşkömürü: isim Bütün jeolojik dönemlerde dönüşüme uğrayıp yüksek kaloriye ulaşan, bitki fosillerinden meydana gelen yakıttır. Maden kömürü ...

Belki daha çabuk yem bitkilerine, yoncaya, korungaya sarılırdık; belki de zengin linyit, taşkömürü ocaklarımız şimdi harıl harıl çalışıyor olacaktı.

Tatar böreği: isim İçi kıymalı kalınca yufka parçalarının suda haşlanmasıyla sonra üzerine kızgın yağ dökülmesi ile yapılan ve yoğurt da katılan bir tür yemektir.

Beyefendi soğuk köfteyi sever, Tatar böreği unutulmasın, hoşafın tadı yerinde olsun, üzümün sapları önceden ayıklansın.

tatil olmak: zarf Faâliyetine ara verme, faaliyetini durdurmaya denir. Ara verilmek...

Ardından okullar da tatil olunca, çocuk orduları kızaklarıyla sokakları, yamaçları ele geçirmişler.

tatlanmak: zarf Uykunun en yoğun olduğu zamandaki uyuma haline denir.

Uykuların tatlandığı sularda ...

tatmak: isim Duymak, hissetmektir.

Bu duyguyu tatmak için günler hatta haftalar boyu Mardin'de yaşamak, Mardin'in ılık havasını solumak, labirenti andıran sokaklarını arşınlamak bazen de kaybolmak gerekir.

tatminkâr: sıfat İhtiyacı yeterince karşılayana denir. Uygun, doyurucu...

Akşam babam geldiğinde aynı soruyu ona da sorduk fakat tatminkâr bir cevap bulamadık.

tava: isim Yiyecekleri kızartma, yağı kızdırma gibi yemek işlerinde kullanılan, sapı uzun, yayvan kaptır.

Açık havada (balkon veya bahçede) ve bir tava içinde beyaz bir mumu eritem.

tavırlı: sıfat Bir kişinin, bir olay ya da durum karşısında bir davranış içinde

bulunmasıdır.

Beni görünce şaşıranlardan biri de, yirmi yıldan beri değirmende oturan, birinci katın kiracısı, düşünür tavırlı, yaşlı ve korkunç bir baykuş oldu.

tavsiye etmek: isim Bir kişinin faydası için, o kişiden bir şeyi yapmasını veya yapmamasını istemektir. Salık vermek...

Hâlâ güzel ya da ilginç bir şey okuduğum zaman, aileme ve arkadaşlarıma okumalarını tavsiye etmek yerine yüksek sesle tekrar okumak alışkanlığı galiba o günlerden kaldı.

tavşancık: isim Küçük, sevimli tavşana denir. Tavşan yavrusu...

Bütün ordugâh bozguna uğradı ve kuyruk havada, bütün o küçük beyaz tavşancıklar, haydi fundalığa.

tay: isim Üç yaşına kadar olan at yavrusudur.

İri taylar tâ yanımızdan sürtünürcesine geçiyorlar.

tayin: isim Birini bir göreve getirmektir.

Biraz da böyle bir beklentiyle gittiğim kura salonundan, Ankara Keskin Ceritmüminli (Günümüzde Kırıkkale'ye bağlıdır.) Sağlık Ocağı'na tayin emriyle çıktım.

tayin etmek: fiil Birini bir göreve getirmektir. Atamak...

Üstelik, bu adi entrikacı tipleri, daha yüksek rütbelere ve aylıklarla şuraya buraya tayin etmişti.

tazelik: zarf En ayrıntılı haliyle demektir. Körpelik, taravet...

9 Haziran 1921 gününü, bugün gibi bütün tazeliği ve canlılığıyla hatırlıyorum.

tazı: isim Tavşan avlarken kullanılan, çok hızlı koşabilen, bacakları uzun, karnı çekik, bir cins köpektir.

Bir tazı gibi geyiğin izlerini koklaya koklaya yola düştü türlü düzenler kurdu: "Buradan yaralı bir geyik geçti, görmediniz mi?" diye çobanlara sordu.

tebdili kıyafet: zarf Kıyâfet değiştirmeye, tanınmayacak kılığa girmeye denir.

Asil bir hayvan olan atını aramak için tebdili kıyafet ile diyar diyar dolaşmış ve sonunda yolu İstanbul'a düşmüş.

tebeşir: zarf Çizdiği yerde beyaz ya da açık renkte iz bırakan, kolay parçalanabilen, kirecin içine kil katılmasıyla oluşmuş madde ve bu maddeden yapılan, özellikle okullarda kara tahtaya, duvar gibi yerlere yazı yazmak için kullanılan ufak çubuktur.

Bu sözler tebeşirle tahtaya yazıldı.

tebrik: isim Mutluluk verici bir olaya sevinildiğini yazı, söz ya da armağanla anlatmaktır.

Tebrikler kaptan, dedim.

tecessüm etmek: sıfat Görünmeye başlamaktır. Belirmek, boyut kazanmak,

cisimlenmek...

Küçük bir şehirde, bu telaşlı akşam vakitleri beraberliğin, dostluğun, cemiyet olmanın tecessüm edip göze görüldüğü, elle tutulduğu, hazzını iliklere geçirdiği saatlerdir.

tecrübe etmek: fiil Denemektir. Sınamak ...

Dişleri bozulunca tekrar tecrübe ettim.

tedarik etmek: zarf Bulmaktır. Sağlamak...

İçlerinden muhtaç olanları, ev eşyalarını tedarik ederek evlendiriyordum.

tedbirli olmak: isim Önceden hazırlıklı davranmaktır. Önlemine zamanında almak...

"Ayağını yorganına göre uzat." derken hesaplı ve tedbirli olmayı, "Sürüden ayrılan kuzuyu kurt kapar." derken birlik ve beraberliği, "Ağaç yaş iken eğilir." derken ailede, çocukların küçük yaşta eğitimini öğütler.

tedirgin: sıfat Rahatı, huzuru kaçana denir. Bizar...

Oradaki önemli bir kişi tedirgin bir sesle:

— Burada olduğunuzu bilmiyorduk paşam.

tedirginlik: isim Rahatı, huzuru kaçmış olma haline denir.

Yarışların yapıldığı parkuru görünce ilk önce tedirginlik yaşadım ama onları görünce ben de yaptım.

tedirgin olmak: fiil Rahatı, huzuru kaçmaktır.

Yaklaşan fırtınayı hissedip tedirgin oldu ve etraftakilere, —Toplanın gidiyoruz, dedi.

tef: isim Yuvarlak bir kasnağın bir tarafına kursak zarından ince bir deri gerilmiş ve kenarlarına birkaç çift zil takılmış, parmakla vurularak çalınan, müzik âletidir.

Küçük, oyuncak bir tef kullanılabilir.

teğmen: isim Asteğmen ve üsteğmen rütbesi arasında olup takım komutanı olan subaya denir. Mülazım...

Onu bana Teğmen Vorin hediye etti.

tehlikeli olmak: fiil Çok fazla zarara ya da yok olmaya sebep olacak durumun olmasına denir.

Onu tekrar dağlara bırakmak da tehlikeli olurmuş, bırakmayız değil mi baba?" dedim.

tek başına: zarf Yanında kimse olmadan demektir. Münferiden...

Tek başınıza ormanda dolaşmayın.

tekdüzelik: isim Değişmeksizin, düzenli olmaya denir. Yeknesaklık, monotonluk...

Cebir öğretmenimiz Boyacıyan Efendi, ders anlatışının tekdüzeliği içinde, ara sıra kendi kendisiyle konuşur gibi şöyle derdi: "Altı yüz kırk Hüseyin Cahit Efendi gene siyasa ile uğraşıyor!"

tekel: sıfat Bir malın üretim yetkisinin sadece bir kuruluşa veya kişiye ait olduğu

duruma denir. İnhisar, monopol...

Mucit 1978'e kadar neredeyse tekel konumundaydı ama patentlerini yenilemeyi unuttunca Çin ve Güney Kore'de üretilen ucuz taklitler hemen piyasaya akın etti.

teklif etmek: *fiil* Önermektir. Öneride bulunmak...

Bayındırlık Bakanı Fazıl Paşa'yı gördüm, "Şiir bitince tekrar okunmasını" bağıarak teklif etti.

teklilik: *isim* Sözcüklerde tek bir varlığı ya da çekimli fiillerde yalnızca bir kişiyi belirten biçimdir. Tekil, çokluk tersi...

Belirtme hâli eki olan -i/-ı ile 3. teklik şahıs iyelik eki olan -i/-ı karıştırılmamalıdır.

tekrar etmek: *zarf* Yeni baştan söylemek veya yapmaktır.

Bunu birkaç kere tekrar edince Emin Efendi de arkasını bırakmış.

tek taraflı: *sıfat* Sadece bir tarafın kabulüne dayanan duruma denir. Tek yanlı, tek yönlü ...

Onların sevgisini demiyorum, çünkü emin olun bu tek taraflı değil, karşılıklı bir sevgidir.

tek yürek: *zarf* Hep birlikte demektir.

Türk milletinin tek yürek olup Atatürk ve silah arkadaşlarına destek vermesidir.

telaffuz etmek: *zarf* Söylemektir.

Akıcı bir biçimde ve kelimeleri doğru telaffuz ederek okudu.

telefon direği: *isim* Telefon tellerinin bir yerden başka bir yere aktarılmasında dikilen metal ya da ağaç direktir.

Bunca telefon direğine rağmen kimse kimseyi duymuyor.

telefon hattı: *isim* Telefon bağlantılarını ve iletişimini sağlamak için kurulmuş tel örgü ağına denir.

Telefon hatları sesimiz haricinde faks ve elektronik postaları da transfer edebilmektedir.

telefon rehberi: *isim* Bir il ya da ilçede bulunan; kişilere, kuruma ait telefon numaralarının sahiplerini alfabetik olarak gösteren kitaptır.

Söylediğim numarayı telefon rehberinden bulabilir misin?

telekomünikasyon: *isim* Tel, radyo, optik gibi elektromanyetik sistemlerle yazı, resim, haber ya da her çeşit bilginin iletilmesi, yayınlanmasıdır.

Meselâ yurdun büyük dâvâsı olan telekomünikasyon dosyasını hazırlamak tam üç buçuk yıl sürdü.

telkin etmek: *sıfat* Birtakım düşünce veya duyguları başkasına benimsetmektir. Aşılmak, etkilemek...

Anadolu'nun bitmez tükenmez, binlerce, on binlerce atasözü, dilden dile, ağızdan ağıza,

bize kadar ulaşan baba öğütleri, doğruyu, iyiyi telkin eden insanlık ilkeleridir.

tematik: *sıfat* Temel bir konu etrafında oluşana denir.

Ünlü yönetmen daha çok "tematik" filmler çekti.

tembel: *zarf* Çalışmaktan hoşlanmayan, sıkıntıdan kaçan kimsedir. Üşengeç...

"Tembel dediğiniz o çocuk beni üç kez okudu." diye söze karıştı.

tembelce: *zarf* Çalışmaktan uzak, çaba göstermeyen bir durumda bulunmaya denir.

Tembelcesine...

Öteki şubede "tembelce" saydıklarımız ayarındaki talebeleri bu şubede iftihar listesine yazıyorduk.

tembellik: *isim* Çalışmayı sevmeme, işten kaçma durumuna denir. Atalet...

Bir de tembellik yapmak uğruna dostlarını gücendiren saatin verdiği zararlar vardı.

tembihlemek: *fiil* Bir şeyin nasıl yapılacağını sık sık hatırlatmaktır. Sıkı sıkıya hatırlatmak ...

Padişah hemen bir hizmetçisini çağırarak yakındaki bir köyü gösterir ve "Hemen git oradan bir tutam tuz al gel. " der ve sıkı sıkıya da parasını ödemesini tembihler.

temelsiz: *isim* Gerçek veya sağlam olmayana denir. Asılsız, yanlış...

Bu kararların dayandığı gerekçe ve mantıkların tümü çürüktü, temelsizdi.

temenni: *isim* Bir şeyin gerçekleşmesini dilemektir. Dileme...

Telefonu kapatmadan önce iyi dilek ve temennilerimizi belirtmeliyiz.

temin: *isim* Sağlamaktır. Tedarik, elde etme...

Dikiş makinesinin temini için gerekli yerlerle yazışmalar yaparak kütüphanelere dikiş makinelerini sağlar.

teminat: *zarf* Bir antlaşmada taraflardan birinin sorumluluğu üzerine almasına denir. Güvence, garanti...

Bu teminat üzerine şiir meclise getirildi.

temin etmek: *zarf* Sağlamak, elde etmektir. Tedarik etmek ...

Kütüphaneye dikiş makinelerini temin ederken devletin verdiği bütçeyi kullanmaz, makineleri yardımseverlerin katkısıyla temin etmeyi planlar.

tempolu: *sıfat* Belirli süre içinde tekrarlanma hızı yüksek olan vücut alıştırmasıdır.

Eğer spora ayıracak fazla zamanınız yoksa size tempolu yürüyüş, bisiklet ya da koşu gibi basit ve masrafsız aktivitelere yönelmenizi tavsiye ederim.

temsil etmek: 1. *fiil* Bir görev ya da hak bakımından bir kişi veya topluluğun adına davranmaya denir.

Başkan mademki sınıfı temsil ediyordu o hâlde seçim hakkı öğrencilerde olmalıydı.

2. *fiil* Belirgin özellikleriyle yansıtmaktır. Sembolü olmak...

Hürriyeti temsil eder al rengi.

ten: isim İnsan vücudunun dış yüzüdür. Cilt...

Güneşin yakıcılığı tenimizi sıyırıp geçiyordu.

tencere: isim Yemek pişirmeye yarayan, kapağı olan, genellikle metalden yapılmış kaba denir.

Geri verirken size güzelim tencereyi, "Kazan doğurdu!" diye vermişti, unuttun mu?

tenha: isim İssız olandır. Kalabalık olmayan...

Artık bütün bir günün artıklarının ilk kontrolünü yapmak üzere köpekler gündüzden çok geceye yakışan, kalabalıktan ziyade tenhaları seven köpekler gelebilir.

tenkit etmek: fiil Bir fikri, bir eseri, bir kararı inceleyip bunun doğrularını veya yanlışlarını ortaya çıkarmak ve gerçek değerini belirtmektir. Eleştirmek...

Dikkat et, rolünü iyi oynayamazsan seni bizzat ben tenkit edeceğim, kötü bir aktör olduğumu ilan edeceğim.

tepinmek: zarf Ayaklarını hızlıca yere ya da bir şeye art arda vurmaktır.

Tepinerek bağırmaya başlar.

tepişmek: fiil Birbirini tepmektir. İtişip kakışmak...

Yaban tayları çayırda tepişiyor mu?

terakki: isim İlerleme, yükselmeye denir. Gelişme...

Türk milletinin, yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda, elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müspet ilimdir.

teras: isim Bir yapının üstünde etrafı, üstü açık yere denir. Taraça...

Paşa dayım, villanın bahçeye uzanan terasında yalnız başına oturuyor.

terbiye etmek: fiil Eğitmeye denir.

Seni validen terbiye etmedi mi?

terbiyelemek: fiil Çeşitli katkı maddeleriyle yemeği lezzetli duruma getirmektir.

Geçen gün mutfakta idim, bir yumurta, iki de limon sıkıp birbirine karıştırdı, sonra başıma döküp güzelce beni bi terbiyeledi.

tercih etmek: fiil Ötekilerden daha iyi, daha üstün görmektir. Yeğ tutmak, yeğlemek...

Necdet daha önce ne yapıyorsa onu yapmayı tercih etti.

terk etmek: fiil Bıraktır. Ayrılmak...

Atatürk sınıfa girince öğretmen kürsüsünü terk etti.

terlik: 1. isim Genelde evde giyilen, naylon, deri gibi malzemeden yapılan, hafif, arkası açık, ayak giysisine denir.

Terlik, çorap, şapka ile bir uyumu yakalamıştı.

2. isim Başlık altına giyilen yün ya da patiskadan takkedir. Başlık...

Baştaki “terlik” adlı külah, yerine göre “çarkı felek’lerle veya yalnızca ince el oyaları ile süslüdür.

terminal: isim Yolcu taşıtlarının yolcularını ilk aldığı ya da son bıraktığı, özel yapılmış yere denir.

Ertesi hafta, aralık ayının karlı bir sabahı, Ankara'nın meşhur AŞOT terminalinden bindiğim ... otobüsünden Keskin yol ayrımında indim.

ters gelmek: fiil Uygun gelmemektir.

Bu seçim türü Mehmet’e her zaman ters gelirdi.

terslemek: fiil Bir kişiye gönlünü kırıcı, incitici davranma ya da sert söz söylemektir.

Bana hak verecek yerde beni tersledi.

terzilik: isim Giysi biçip diken kimse, dikişçinin yaptığı işe denir. Dikişçilik...

Terziliği, elektrikçiliği, musluk tamirciliğini, berberliği düşündük.

tesadüf: isim Planlanmadığı halde karşılaşmaya denir. Rastlantı, rast geliş...

Örneğin anne sevgisine ihtiyaç duyan bir kişinin benim hastalanmam nedeniyle bebekliğindeki gibi beslenmeye geçmesi bir tesadüf değil.

tesadüf etmek: fiil Rastlamak, rast gelmektir.

Bunlar hakkında beni tatmin edebilecek hiçbir malumata tesadüf edemedim.

tesadüf eseri: zarf Rastlantı sonucuna denir.

Bu tamamen tesadüf eseri ortaya çıkartılmış, belgelere dayanan tarihî bir olaydır.

tesfiye: isim Düz duruma getirmeye denir. Tesviye, düzleme...

Ne iş görüyorsun?

Çocuk: -Torna tesfiye.

tesir: isim Bir kişi ya da nesnenin başka bir kimse ya da nesne üstündeki gücüdür. Etki...

Bazılarının da kanaati şudur ki iyi ahlakta çalışmanın rolü ve tesiri vardır.

tesir etmek: fiil Etki etmektir.

Derede tokaçlanmak kilime tesir etmez.

tesirli: sıfat Etkili olana denir.

“Müسابakaya iştirak buyurmasını, memleketi bu tesirli telkin ve heyecan vasıtasından mahrum bırakmamasını” ondan rica etti.

teslim etmek: isim Herhangi bir şeyin başkasına kullanım haklarını, mülkiyetini ya da korunmasını vermektir. Bırakmak, devretmek ...

Sahile yaklaşacak ve İnebolu'nun cephaneyi teslim etmesini isteyecektir.

tespih: isim Bazı dinî terim ya da sözleri tekrar etmek veya elde oyalanma amacıyla kullanılan, çeşitli maddelerden boncuk şeklinde yapılan, genellikle 33 ya da doksan 99

boncuktan oluşmuş diziye denir.

Gerçekten de şehrin her yerini adım adım gezip tespahiyle hesaplamış.

teşhis: isim Hangi hastalık ya da sorunun bulunduğu belirlemeye denir. Tanılama, tanı...

Önceden koyduğu nice teşhislerin doğruluğu sonradan kaç defa sabit olmuş.

teşkilatlı: sıfat Kurumların veya kişilerin ortak bir işi ya da amacı gerçekleştirme maksadıyla bir araya geldikleri duruma denir.

Muntazam teşkilatlı bir şehir tiyatrosu hâlinde yeniden hayata kavuşan "Darübedayi" o zamanlar sayısı on beşi geçmeyen kadrosuyla yeni bir Anadolu turnesine çıkmıştır.

teşrif etmek: fiil Şereflendirmektir. Şeref vermek, onurlandırmak...

Bir gece Atatürk şantiyemize teşrif etmişlerdi.

teşvikçi: isim Özendiren, isteklendiren kimseye denir. Teşvikkâr...

Atatürk, Türk tarihinin araştırılması, Türk dilinin geliştirilmesiyle birlikte halk biliminin de değerlendirilmesi yönünde teşvikçi olmuş ve buna öncülük etmişti.

teşvik edici: sıfat İsteklendirici, özendirici demektir.

İşte Atatürk'ümüz bizler için teşvik edici, güzel sanatları sevdirci bir kuvvetti.

tetiklemek: sıfat Harekete geçirmeye denir.

Öfke nöbetlerimi tetikleyen şeyleri bulmaya çalışın.

tetkik: isim İnceleme, araştırmaya denir.

Galata lokantalarının yemekleri üzerine tetkikler yapmaya başlamış.

tetkik etmek: isim İncelemek, araştırmaktır.

Bunu aramak, tetkik etmek, Türklüğe ve cihana bildirmek bizler için bir borçtur.

tevdî etmek: fiil Vermek, bırakmaktır.

Bu hizmet müsavi adamlar arasındaki hizmettir; siz muharriri kendinizden küçük görür; onu ciddiye almaz

ve eserlerini ancak vakit geçirmek için bir vasıta sayarsanız o da size küser ve yazısı, size sırlarını tevdî etmez.

tevhit etmek: fiil Allah'ın birliğini söylemektir. Birleştirmek...

Tevhit etsin dilimiz / Dîdar (yüz) görsün gözümüz.

teyzemgil: isim Teyzenin ailesine denir. Teyzemler...

Teyzemgil bize geldi.

tezahür etmek: sıfat Belirmeye denir. Ortaya çıkmak...

Nâmık Kemal'in, Fikret'in, Hâşim'in, Yahyâ Kemal'in bütün eserlerinde tezâhür eden muayyen bir kâinat görüşü, bir davranış tarzı ve bir üslûp vardır.

tezhip: isim Elde yazılan kitapların sayfalarının boya ve yıldızla süslenmesine denir.

Yaldızlama ...

Babasından tezhip, hat ve nakış öğrenir.

tezyinat: isim Süse, ziynete denir.

Eski Türk tezyinatının gayet ince desenli numuneleri vardır.

tıka basa: zarf Çok sıkıştırıp, boş yer kalmayacak şekilde olana demektir.

Ressam karnını tıka basa doyurdu daha sonra lokantacının portresini birdenbire çizerek masaya bırakıp kalktı, yürümeye başladı.

tıkamak: fiil Herhangi bir boşluğu içine yerleştirilen ya da dışarıdan bir nesneyle kapamaktır.

İçlerinde Rıfkı Ezici adında biri vardı ki gülünç olaylar karşısında kendini hiç tutamaz; beyaz, şişman yumruklarını ağızına tıkayarak kıkır kıkır gülerdi.

tıkanık: isim Sessiz, sakın, içe kapalı demektir.

Hasan durgun, tıkanıktı; susuyor, susuyordu.

tıkınmak: fiil Eline geçen yiyeceği oburca yemektir.

Bizim zengin bütün bir öğleden önce koltuğunda oturur, (...) aylak aylak pencereden dışarıyı seyreder, öğle olunca da çekirge gibi yemek tıkınır.

tıkırtı: isim Tıkırdayan bir şeyin çıkardığı sesin adına denir.

Bu demir aleti, hayvanın cıdağısına sürter fakat o ahenkli tıkırtıyı çıkaramazdım.

tıklamak: fiil Bilgisayarda, internet sayfalarında bağlantılara erişmek için fareyle düğme veya bağlantıya dokunmaktır. Kliklemek...

Yazım kuralları için tıklayınız.

tıkmak: sıfat İterek, zorla, aceleyle sokmaktır.

Bir kere bile ayak basmadığımız spor salonları, kullanmayı bodruma tıktığımız egzersiz aletleri...

tımar etmek: isim Binek hayvanlarının kıllarını, derisini temizlemektir. Tımarlamak, tımar...

İçimde bir tımar etmek hırsı uyandı.

tırmalamak: fiil Tırnaklarıyla çizmek veya hırpalamaktır. Tırmalamak, tırmıklamak, cırmalamak...

Sense bir hasta kulağını tırmaladı diye ürküverdin o kadedarcık acıya dayanamadın.

tırmanmak: 1. sıfat El ve ayaklarıyla tutunup yüksekçe bir yere çıkmaktır.

Büyük zorlukla tırmandığı dağın zirvesinden çevresini seyre koyuldu.

2. fiil Belli bir durumun, olayın gittikçe güç kazanması, giderek etkisini artırmasıdır.

Umursamazlığımız bulutlara tırmanır.

3. fiil Yokuş, merdiven vb. çıkmaktır.

Perşembe günleri sabahleyin okula giderken ayaklarım Beyazıt yokuşunu her zamankinden daha hızlı ve istekle tırmanırdı.

tırnak makası: isim Eldeki ve ayaktaki uzayan tırnakları kesmek için kullanılan araçtır. *Tırnak makasını unutmamalıyım.*

tırtıl: isim Yumurtadan çıkan kelebek kurtçuklarının ilk durumuna denir. *Tırtılın kapısını çalmışlar.*

tıslamak: fiil Kaz, kedi, yılanın "tıs" diye ses çıkarmasına denir.

Küçük Ağrı'nın üzerinde yılanlar tıslar, akreplerle çıyanlar gezinir.

ticari: sıfat Kazanç amacıyla yürütülen alım satım etkinliği ile ilgili olana denir. *Ticarete ilişkin...*

Bugün hala ticari amaçla kurulan radyo istasyonları hemen hemen tüm dalgaları kısa dalgalar halinde göndermektedir.

tiftik: isim Tiftik keçisinin ince, yumuşak, parlak yününe denir. *Moher...*

Bir dilim Trabzon peyniri, bir avuç tiftik ...

tiksindirici: isim Bir şeyin, bir kimsenin, bir düşüncenin, bir durum vb.nin kötü, iğrenç veya aşağılık durumda olmasıdır. *Menfur ...*

Bunlar benim için çok tiksindiricidir.

tik tak: isim Genellikle saatin çalışırken çıkardığı sestir.

Bin bir çeşit çınlama, tik tak ve din dan sesleri, boy boy dizilmiş, sayılamayacak kadar çeşit çeşit saatten geliyordu.

tilkilik: isim Kurnazlık veya kurnazca davranış anlamına gelir.

Sen git de tilkiliğini başkalarına göster, o krallık masallarını başkalarına anlat.

tipi: isim Kar fırtınasına denir.

Kar ve tipi yüzünden yolu zor seçiyorlardı.

tipik: sıfat Bir kimsenin veya nesnenin kendine ait özelliğidir. Karakteristik, çok özgün olan...

Kenti "u" biçiminde bölen ana caddenin ah basamağında ise tüm kentin eşsiz güzellikte yapılarıyla en uç noktada kalesiyle bütünleşen başka bir panorama ile karşılaşacaksınız ki bu Mardin'in tipik, klasik fotoğraflardaki görünümüdür.

tire makarası: isim Dikişte kullanılan pamuk ipliğinin sarıldığı makaraya denir.

Tire makarasında hiç ip kalmamış.

tişört: isim Genellikle kısa kollu, pamuklu spor giysisidir.

Annenizin sizin için iki şey yapmasını istiyorsunuz: Parka gitmenize izin vermesi ve tişörtünüzü ütülemesi.

titiz: sıfat Bir işte çok dikkatli ve özenli davranan veya bu şekilde davranılmasını

isteyen kimsedir. Müşkülpesent...

Çok titiz bir adam, tüm ödevleri büyük bir titizlikle inceliyor.

titreştirmek: *fiil* Bir noktanın gözün göremeyeceği kadar kısaca kımıldamasıdır.

Devrelerin bağlanmasıyla mıknatısların iki kutbunu birleştiren demir vazifesini gören yumuşak demir saçtan yapılmış safihaları (levhalar) titreştirmişti.

tohumluk: *isim* Bitki yetiştirmek için ayrılan çekirdek, tane vb.nin tamamına denir.

Tarlalarımızdaki sararmış ekinlerden tut da kıyıda ki kışlık tohumluklarımıza kadar bütün ürünlerimizi söktüler, kazıdılar, yüklenip gittiler.

tokaç: *isim* Çamaşır yıkarken kullanılan, tahtadan, yassı tokmaktır.

Tokaç, tokmak, çekiç arasındaki fark nedir?

tokalaşmak: *fiil* Birbirinin elini sıkmaya denir.

Yalnız rüyalarında birbirlerinden bir lahza ayrılıp tokalaşıyorlardı.

tokalı: *sıfat* Ayakkabı, kayış, kemer gibi eşyaların uçlarını bağlamaya, bunların aralığını ayarlamaya yarayan, çeşitli biçimlerde tokanın olduğu eşyaya denir.

Üstünde sırma işlemeli uzun bir ceket, dize kadar gelen ipekten mavi bir pantolonla dizine kadar uzayan beyaz çoraplar vardı ve üstleri kocaman altın tokalı ayakkabılar giymişti.

tokat indirmek: *fiil* El içiyle vurmaya denir.

Tam tımar biteceğine yakın huysuzlanır; oynar; o zaman Dadaruh, "Höyt, kerata!" diye sağrısına bir tokat indirir; sonra öteki atları tımara başlardı.

tomar: *sıfat* Dürülerek boru biçimi verilmiş deriler veya kâğıtlara denir.

Cebinden bir tomar para çıkartıp dükkân sahibine uzattı.

tomruk: *isim* Ağacın kesilerek silindir biçimine getirilmiş gövdesine denir.

Ne var ki istiflenmiş çam tomruklarını biçtireceğine bahçenin güzellik sembolü çam ağaçlarını kestirmiş.

tonlarca: *sıfat* Çok miktarda olana denir. Tonla...

Giderken tonlarca zurna balığı götürürüm.

toparlamak: *fiil* Şaşkın durumdan kurtulup kendine gelmektir. Çekidüzen vermek.

Anası, Ali'nin kına sözünü duyar duymaz gözlerinin yaşını sildi, kendini toparladı.

toplamak: *zarf* Bir araya getirmeye denir.

Çalıcırpı toplayıp toprak bir dam kurarım.

toplatmak: *fiil* Toplama işini başkasına yaptırmaya denir.

Belediye, Mardin sokaklarının doğal yapısı gereği çöpleri hayvanlarla toplatır.

toplayıcı: *sıfat* Derleme, düzenleme ve bir araya getirme işini yapana denir.

Birleştirici ve toplayıcı bir liderdir.

toplu iğne: isim Başında küçük bir toparlak bulunan iğnedir.

Toplu iğne kalınlığında bir telden "U" şeklinde bir parça hazırlanır.

toplu taşıma: isim Bir şehirde yaşayan halkın ulaşım ihtiyaçlarını, çok sayıda insan taşıyabilen otobüs, tren, vapur gibi araçlarla karşılayan ulaşım sistemidir.

Arkadaşımıza yakın mesafe ise yürüyerek; uzak ise hangi toplu taşıma araçlarıyla (hangi otobüs, dolmuş ya da raylı sistem aracına bineceğini) hangi yolları izleyerek gelebileceğini tarif edelim.

torna: isim Ağaçtan ya da metalden bir eşyaya yuvarlak şekil vermede kullanılan çarklı tezgâhtır.

Orhan Bey: -Ne iş görüyorsun?

Çocuk: -Torna tesviye.

tost: isim İçine genelde sucuk, peynir vb. konulup özel makinesiyle gevretilerek kızartılan sandviç şeklinde ekmektir.

Keten helva yoktu ama tost, sosis vardı.

tostoparlak: zarf Bütünüyle toparlak olana denir.

Sürekli surat asar, kiminle karşılaşsa hep yakını, yanına kim gelirse gelsin hemen tostoparlak olur, kabarır, dikenlerini sivirtirmiş.

toy: isim Ziyafete denir.

Düğünde, dernekte, toyda bulunur ...

toz bulutu: isim Havada oluşan yoğun toza denir.

Bu şehrin göğünde sürekli bir duman, yollarında yuvarlanan toz bulutları vardı.

tozlanmak: fil Bir şeyin toz ile kaplanmasına denir. Üstüne toz konmak...

İmparator rıhtıma çıkmak istediği bir sırada eli yere değerek tozlandı.

töre: isim Bir toplulukta yerleşmiş, kabul edilmiş davranış ve yaşama şeklinin, örf ve adetlerin, ortak alışkanlıkların, tutulan yolların tamamına denir. Âdet...

Vazifeler gereği gibi yapılamazsa töre ve kültür bozulur.

trajedi: 1. isim Efsaneleri veya tarihi olayları konu edinen, sonu acıklı biten bir tür tiyatro eseridir.

Komedi, trajedi ve dram olmak üzere üçe ayrılır.

2. isim Faciaya denir. Tragedya, ağlatı...

Biz çok küçükken onun dizinde, öykü kahramanları Amundsen (Amuntsen) olan öykülerle Himalayalara tırmandık; Charles Lindbergh (Çarls Linberk) ile okyanusu uçakla aşp aile trajedilerine ortak olduk.

trajik: sıfat Acıklı olana denir. Çok acıklı, yürekler acısı...

Yeni trajik insan işte bu bilincin ürünüdür.

traktör: *isim* Arâzi ve sürülmüş tarla gibi yumuşak zeminde hareket etmeye elverişli tekerlekleri olan, arazide çift sürmek için kullanılan, römork takıldığında kamyon görevi gören motorlu taşıttır.

Tekerleği patlayan traktör kaza yapmış.

tropik: *sıfat* Ekvatorun güney ve kuzeyinde 23 derece 27 dakika enlemleri arasında kalan bölgede yetişen bitkilerin genel adıdır.

Geniş pencerelerin önünde bakımlı tropik bitkiler var.

tsunami: *isim* Deniz tabanında oluşan depremin yarattığı büyük dalgaya denir.

Tarih şahittir ki hiçbir tsunamiye adım karışmadı.

tufan: *isim* Çok yoğun veya şiddetli şeye denir. Şiddetli yağmur...

İlkbahar, bir ümit tufanı gibi her tarafı parlatıyordu.

turistik: *sıfat* Turistlerin ihtiyaçlarını karşılama amaçlı ve turizmle ilgili olana denir.

Gezi yazıları, turizm konulu dergiler, turistik rehber kitaplar, gezi günlükleri, eski adıyla söylersek seyahatnameler, her zaman en çok satan, en çok okunan yayınlar arasında yer alıyor.

turne: *isim* Tiyatro veya müzik sanatçılarının başka yerlere gösteri yapmak için gitmelerine denir.

Muntazam teşkilatlı bir şehir tiyatrosu hâlinde yeniden hayata kavuşan Darülbedayi o zamanlar sayısı on beşi geçmeyen kadrosuyla yeni bir Anadolu turnesine çıkmıştır.

turnuva: *isim* Oyuncu veya takımlar arasında sırayla yapılan yarışma dizisine denir.

Şimdi 15 yaşında, 60'a yakın madalyası var, çoğu uluslararası turnuvalarda ve bunların 35'i de altın.

turp: *isim* Turpgiller familyasından, tüylü yaprakları olan, beyaz çiçekli, mor, sarı renkteki bitki ve bu bitkinin tüketilen etli, yumru köküdür.

Bahçedeki turp tarlasına neden gazoz şişeleri gömüyorsun?

turuncu: *isim* Sarı ile kırmızının birleşmesinden meydana gelen kızıl sarı renktir. Turunç rengi, portakal kabuğu rengi ...

Pembeye gönlüm akmaz, turuncuya kimse bakmaz.

turunçgiller: *isim* Sedefotugiller familyasından, portakal, turunç, mandalina, limon vb.ni içine alan bir alt familyadır. Narenciye...

Narenciye ya da turunçgiller, turunç, portakal, mandalina, greylift ve limon gibi ekonomik değeri yüksek olan Citrus cinsi meyve ağacı türlerini de içine alan bir bitki topluluğudur.

tutam tutam: *sıfat* Tutulacak kadar birçoğu bir arada olana denir.

Kırmızı mı gerek, kaynatırlar kızılçam kabuğunu, kara maziyi, sütleğeni, doğu çınarını,

işte size tutam tutam kırmızı.

tutarsız: *sıfat* Birbirini tutmayan, söz ya da yapılan davranışlardır. İnsicamsız...

Tutarsız her olayı, her davranışı alaturkadır diyerek Doğu'ya yükledik.

tutkunluk: *isim* Bir şeye alışma, bağlanma, düşkün olma halidir.

Şairin türkülere olan tutkunluğunu hangi dizelerden anlıyoruz?

tutmak: 1. *fiil* Bırakmamaktır.

Birkaç saniye orada tuttu ve elini aşağı indirirken "Ateş!" diye haykırdı.

2. *sıfat* Denetimi ve yetkisi altına almaktır.

Anne-babalarının elinden tutmuş küçük çocuklar seviniyor.

3. *fiil* Elde bulundurmaktır.

Bir elleriyle yemek yerken bir elleriyle de sopaları tutuyorlar.

tutsak: *sıfat* Serbestçe hareketine engel olunana denir.

Böyle bir ulus, tutsak yaşamaktansa yok olsun, daha iyidir.

tutsaklık: *isim* Savaşta ele geçen düşmanın içinde bulunduğu durumuna denir. Esirlik, esaret...

Bu ile garip geldim ben bu ilden bezerim. / Bu tutsaklık tuzağın demi (zamanı) geldi üzerim (kırarım).

tutucu: *sıfat* İçinde bulunduğu şartları, düzeni, düşünceleri olduğu gibi korumak isteyenine denir. Muhafazakâr, konservatör...

Dönemin öğretim kurumları tutucu bir eğitim veriyordu.

tutuklamak: *fiil* Bir kişiyi yasalara dayanarak hürriyeti kısıtlamak için bir yere kapatmaktır. Tevkif etmek...

Birleşik Krallık birlikleri İstanbul'da bulunan, başta Rauf Bey olmak üzere önde gelen Millî Mücadele yanlısı milletvekillerini tutukladılar.

tutuklu: *zarf* Kanun yoluyla hürriyetlerinden alıkonularak bir yere kapatılan kimsedir. Tutuk, mevkuf...

Artık benim sayfalarımı yırtmayacaksınız, evlerinizde tutuklu olarak bulundurmayacaksınız.

tutumsal: *sıfat* Bir durum karşısında tutulan yol, takınılan tavır ve davranışla ilgili olana denir.

Yurt çocukları, her öğrenim basamağında, tutumsal alanda yapıcı, etkili ve başarılı olacak biçimde donatılmalıdır.

tuzağa düşürmek: *fiil* Birinin hazırlanan kötü bir duruma düşmesini sağlamaya denir. Oyuna getirmek...

Yırtıcı İşkembe Çelebi Efendi'yi tuzağa düşürelim, demiş.

tuzcu: *isim* Tuz satan kimseye denir.

Dışarıdan tuzcuların sesleri geliyordu.

tuzcul: *sıfat* Tuzlu toprakları seven bitkidir.

Tatlı ve tuzlu su ekosisteminin etrafında ise tuzcul çayır ve meralar hâkimdir.

tuzluk: *isim* İçine tuz konulan kaptır.

Tuzluk sözcüğünü düşünelim.

tümce: *isim* İş, oluş, hareket, duygu ya da bir karar (hüküm) bildiren anlamlı, sözcük topluluğuna denir. Cümle ...

Ben de tuttum bir kömür parçası bulup, evimizin arka duvarına şu tümceyi yazdım:

"Bugün Gülibik ilk kez öttü.

tümlemek: *zarf* Eksik bir durumdan bütün duruma getirmeye denir. Tamamlamak, ikmal etmek...

Yedi rengi şerit şerit tümleyerek bir kemer gibi gökyüzünü kuşatan gökkuşağı, Anadolu'da bir efsane kaynağıdır.

tüp: *isim* İçine akışkan maddeler konulan, genelde silindir şeklinde, içi boş, ağzı özel tıkaçlı kaptır.

Çarşıda, pazarda yapılan alışverişten eve sipariş edilen likit gaz tüpüne kadar yükler eşek ve katırlarla ya da insan gücüyle taşınır.

tüp gaz: *isim* Yüksek basınçla bütan gazı ve likit petrol gazı doldurulan mutfak ihtiyacı ve ısınmak için kullanılan tüptür.

Öğretmenim, üzülme diyen söylememiştim, geçenlerde süt kardeşim ölmüştü, dün helvasını yaparken tüp gaz patladı.

türemiş kelime: *isim* Sözcük kök ya da gövdesine getirilip o sözcüğün farklı bir anlam kazanmasına yarayan yapım ekini almış kelimedir. Türemiş sözcük...

"Anahtarlık" kelimesi yapısı bakımından türemiş bir kelimedir.

türetmek: *fiil* Ortaya çıkarmaktır. Oluşturmak, meydana çıkarmak, meydana getirmek...

Aşağıdaki kelime köklerine verilen eklerden uygun olanları getirerek yeni kelimeler türetiniz.

türlü türlü: *sıfat* Çeşit çeşit demektir. Farklı farklı...

Mahallenin afacanları, kapımıza türlü türlü oyuncaklar, eşyalar bırakmış.

tüzel: *sıfat* Devletin yaptırım gücünü açıklayan yasaların tümü olan hukuk ile ilgili olana denir. Hukuki, hukuksal...

Bu işin bir de tüzel kısmı var.

ucuz: *isim* Fiyatı yüksek olmayana denir. Pahası az, düşük fiyatlı, pahalı karşıtı...

1970'li yıllardan sonra ise çocukların güvenliği ve daha ucuza mal edilmesi nedeniyle plastik oyuncaklar yaygınlık kazanmıştır.

uçkur: isim Bele şalvarı bağlamada ya da torba, kese vb. şeylerin ağzını büzmede kullanılan bağa denir.

Dokuduğu kitap, halıdan kilime, uçkurdan peşkire renk renk, sayfa sayfa açılır.

uçtan uca: zarf Bir baştan bir başa olana denir.

Salınsın türküler, bir uçtan uca ...

uçuk: sıfat Rengi etkisini kaybetmiş, soluk olana denir.

İşte o vurucu rüzgârda savrulan, / Uçuk benizleriniz bende ...

uğrak: sıfat Çok uğranılan yere denir.

Sultan Sazlığı, her yıl Afrika-Avrupa-Asya arasında göç eden göçmen kuş yolunun en önemli uğrak yerlerinden biridir.

uğraşı: isim Uğraşılan şeye denir. Meşgale...

Kitap okumamız için istekliliğimizin olmasını ya da hiçbir uğraşımızın olmadığı boş vaktimizin olmasını beklememeliyiz.

uğraşmak: fiil Bir iş üzerinde sürekli çalışmaya denir. Bir işi başarmaya çalışmak...

Ortanca gelin her oturuşta en aşağı bir saat, en çok dört saat uğraştı benimle.

uğultu: zarf Boğuk, gürültülü ve karışık sestir. Uğuldama ...

Dışarıda büyük bir uğultu hâlinde sesler yükseliyordu.

uğultulu: sıfat Gürültülü, boğuk ve anlaşılmaz sesi olana denir. Uğultu çıkaran...

Şehrin uğultulu kalabalığından bunalmış, kendini buraya atmıştı.

uğurböceği: isim Yarım küre şeklinde vücuda sahip, kırmızı, turuncu renklerde, üstünde yedi adet siyah nokta olan kın kanatlı böcektir. Uçuş böceği...

Bizim salyangoz; kelebek ve uğurböceğini çok severmiş.

uğurlu: isim İnsana iyilik, mutluluk getirdiğine inanılan belirtiyeye denir.

Öyleyse aynı tende uğurlu ne, uğursuz ne?

uğursuz: isim Kötülük getirdiğine inanılan şeye denir. Yomsuz, meşum...

Öyleyse aynı tende uğurlu ne, uğursuz ne?

uğursuzluk: isim İnanışa göre bir kötülük geleceğinin işaretini gösteren şey ya da durumdur. Meymenetsizlik ...

Ay tutulması uğursuzluktur demişler.

ukala: sıfat Akıllı ve bilgili olduğunu zannedip bilgiçlik gösteren kişidir.

Sinirli, ukala, münasebetsiz herifin biridir.

ukalalık: isim Kendini akıllı ve bilgili zanneden bir davranıştır.

Bir de ukalalık ediyor.

ulamak: *fiil* Eklemeye denir. Katmak, ilave etmek ...

Sözcüklerle ekleri birbirine ulayalım.

ulaştırmak: *fiil* Ulaşmasını sağlamaktır.

Mustafa Kemal Paşa, Kurtuluş Savaşı'na önderlik ederek Türk milletini bu savaşta zafere ulaştırdı.

uluma: *isim* Kurt, köpek, çakal gibi hayvanların uzunca, iniltili ve ağlamaya benzer şekilde çıkardığı sese denir.

Kurt ulumaları gecenin sessizliğini yırtarken ruhlara bir ürperti vermeye başladı.

ulvi: *sıfat* Eşsiz, benzersiz özellikler taşıyandır. Yüce...

O gündün beri ceviz, bana ulvi bir şeyin timsali gibi görünüyor.

umursamazlık: *isim* Önem vermeme, aldırış etmeme durumuna denir.

Umursamazlığımız bulutlara tırmanır.

unutkan: *zarf* Çok unutan, unutma huyu olana denir.

Nöroloji Uzmanı Dr. Özlem Acar, unutkan olmamak için egzersiz yapılması gerektiğini söylüyor.

unutkanlık: *isim* Çok unutan kişinin durumuna denir.

Sonra da, belki unutkanlıktan, belki de yaşlılıktan gömdükleri yeri unutulur.

ustaca: *zarf* Ustaya yakışan bir şekilde yapılındır. Ustacasına ...

Yaprakların dibinden ustaca tutuldu mu gül kendini avuç içine bırakıveriyor.

usül: *isim* Bir amaca ulaşmak için takip edilen yola denir. Tutulan yol...

Çilingir, "Olmaz, bunun usulü böyledir." diyordu.

uşaklık: *isim* Birinin, kendi öz saygısı pahasına başkasına yaptığı hizmete denir.

Ne denli zengin ve gönençli olursa olsun, bağımsızlıktan yoksun bir ulus, uygar bir insanlık önünde uşaklıktan öteye gidemez.

üt: *isim* Klasik Türk müziğinde kullanılan, karnı iri, kirişe sahip, mızrap kullanarak çalınan bir çalgıdır.

Ver udu hanım, ver şuradan udu da biraz çalayım.

utana sıkıla: *zarf* Çok fazla utanarak anlamına gelir.

Babasının, "neden?" sorusuna utana sıkıla, "Bilgisayar sadece bir yazı aracı değil ki aynı zamanda bir iletişim aracı." diye cevap verdi.

utanç verici: *sıfat* Utandırmaya, utanmasına yol açan şey ya da sebeptir.

İşte bu acı, bu utanç verici kavga böyle başlamış.

utanmak: *fiil* Gülünecek ya da onursuz kabul edilecek bir duruma düşmekten üzüntü duymaktır. Mahcup olmak...

Başını önüne eğen iki nokta yaptığından utandı ve son derece üzüldü.

utkulu: *sıfat* Üstünlük kazanmış olandır. Muzaffer...

Kadın, utkulu bir bakışla gülümsüyordu.

uyanıklık: *isim* Uyanık olma durumuna denir. Anıklık, saklık...

İnsanlar doğal bir uyku ve uyanıklık ritmine sahiptir.

uyanmak: *fiil* Uyku durumundan çıkmaktır.

Peki siz sabahları nasıl uyanıyorsunuz?

uydurma: *sıfat* Gerçek olmayandır. Yalan, sahte, düzme...

Doğru bir haber mi yoksa uydurma bir haber mi?

uydurmak: *isim* Zamana ya da duruma göre hareket etmeye denir.

Geçmişteki olaylardan ders almayan milletler kendilerini günün şartlarına uydurmakta zorluk çekerler.

uygulamak: *fiil* Öğrenilen bir bilgiyi, düşüncüyü, kuralı; hayatta yapmak, kullanmaktır. Tatbik etmek...

Şimdi bu durumu göz önünde bulundurarak aşağıdaki tartışma yönergesini okuyalım ve uygulayalım!

uygulanagelmek: *fiil* Öteden beri uygulanmakta olmaya denir.

Bununla birlikte kararlaştırılmış şekiller uygulanagelmiş ve iletişim sağlanmıştır.

uygun adım: *zarf* Birbirine uyan adım atar şekilde yürümektir.

Özellikle yaz aylarında mutfağınızı incelemek için evinize doğru uygun adım yola çıkan karıncaları mutlaka görmüşsünüzdür.

uygun olmak: *zarf* İsabetli, yerinde olmaktır.

Bulutların içinde verilen kelimeleri cümlelerdeki noktalı yerlere uygun olarak yerleştiriniz.

uymak: *isim* Bağlı kalmaktır. Tabi olmak...

Doktor da şöyle dedi: "Benim tavsiyelerime uymakla çok iyi ettiniz, karnınızdaki kurt şimdi ölmüş durumda.

uymazlık: *isim* Aykırılık, uyumsuzluk demektir. Başkalık, beis, mugayeret...

Uymazlıklarla mücadele etmede kararlıydı.

uysal: *sıfat* Herkese kolayca uyabilen, inat etmeyen, herkesin sözlerini dinleyip kimseye karşı gelmeye denir. Yumuşak başlı...

Uysal, uyumlu bir ses, anamın sesi, aşçıya uzun uzun emirler veriyor.

uyumak: *fiil* Uyku durumunda olmaktır.

Sağa sola bakmak beni sıkmış olacak ki, uyumuşum.

uyumluluk: *isim* İki ya da daha fazla şey arasındaki uygunluğa denir. Uyarlılık...

Dilin bireyler arasındaki iletişimi yerine getirebilmesi, bildirişim teorisinin basit bir

kuralına bağlıdır:

Verici ile alıcı arasındaki uyumluluk.

uyumsuzluk: *isim* Uygun olmama haline denir. Ahenksizlik, imtizaçsızlık...

Bu durumun gerçeklerle uyumsuzluğu ona acı geliyor.

uyurgezer: *isim* Uykusu sırasında konuşan, yürüyen kimsedir. Sairfilmenam...

Bay Aşır, emekliye ayrılınca uyurgezerler gibi ayakları nereye giderse orada kendini buluyordu. Ne yapacağını, ne ile oyalanacağını bilemiyordu.

uyuşuk: *isim* Tembele denir. Gevşek, sünepe, uyuntu...

Gelmiş geçmiş romancıların en büyüğü olan Balzac (Balzak) için gençliğinde şöyle demişler: "Tembel, uyuşuk, dalgacının biri."

uyuşukluk: *isim* Duymaz ve hareket edemez duruma gelmiş birinin içinde bulunduğu durumdur.

Öyle bir uyuşukluk içindeydim ki kalkıp gidemiyordum.

uzatmak: *fiil* Bir şeyi vermek için birine yöneltmektir.

Yağmurlu havalarda tramvayla geçerken bile pencereden benim romanlarımı uzatırdı.

uzaylı: *isim* Uzayda yaşadığı varsayılanı denir.

Uzaylılar var mı yok mu, hep merak edilmiştir.

uzmanlaşmak: *fiil* Belli bir alan, belli bir işte çok becerili hale gelmektir.

Av ve bombardıman uçakları alanında uzmanlaşmıştır.

uzmanlık: *isim* Belli bir alanda, belli bir konuda bilgisi, fikri ve yeteneği fazla olan kimsenin durumudur. Mütihassıslık, ihtisas, kompetanlık...

Atatürk, ne bir mimar ne de sanatın herhangi bir dalında uzmanlık sahibi bir kişiydi.

uzun boylu: *sıfat* Boyu uzun olana denir.

Yalnız ara sıra kocaman kocaman hayvanlara rast geliyorlardı; çok uzun bacaklı, çok uzun boylu, sırtları kabarık, kambur hayvanlar trene bakıyorlardı bile...

üçerli: *sıfat* Her biri üç birimden oluşana denir.

Metnin bağlamı çerçevesinde aşağıdaki kelimeleri örnekteki gibi üçerli gruplar halinde eşleştiriniz.

üçkağıtçı: *sıfat* Dolandırıcı, hilebaz, düzenbaz kimseye denir.

Bu filmle üçkağıtçı, sahtekâr karakterleri canlandırmaktan sıyrılan Şener Şen artık iyi, insanları kandırmayan, saf, temiz yürekli karakterleri canlandırmaya başladı.

üçlük: *isim* Üç tanesi bir arada bulunan dize anlamına gelir. Üç taneden oluşmuş...

Şair her üçlükte yaşamak istediği memleketin özelliklerini sıralamıştır.

üç nokta: *isim* Tamamlanmayan cümlelerin sonuna ya da başına, başkasından alınan uzunca cümlelerde yazılmak istenmeyen sözcüklerin yerine yan yana konulan

noktalama işâretine denir.

Herhangi bir nedenle söylenmeyen kelimelerin yerine üç nokta konur.

üfleme: *fiil* Dudakları büzüp nefesini bir şeye doğru hızlıca vermektir. Üfürmek...

Öyle bir dua okuyarak yüzüme üfledi ki sarmısak kokusundan aksırdım.

ülkece: *zarf* Ülke çapında, genelinde olana denir.

Millî Mücadele yıllarında ve hemen sonrasında ülkece yaşadığımız zorlukları, sıkıntıları öğrenmeye çalışalım.

ümit etmek: *fiil* Ummak, beklemektir.

Annemi üzersen, hayatında rahat ve huzur ümit etme sakın.

üniformalı: *sıfat* Silahlı kuvvetlerin resmî giysisini giyendir.

Selânik sokaklarında gördüğü üniformalı subaylar Mustafa'nın ilgisini çekiyordu.

ünlem işareti: *isim* Herhangi bir duygu içeren cümlelerin, doğadaki bir sesi yansıtan sözcük ya da tümcelerin sonuna getirilen noktalama işaretinin adıdır.

Aşağıdaki cümlelerden hangisinin sonuna ünlem işareti getirilemez?

ünlü türemesi: *isim* Sözcüklerdeki sesin niteliklerine ya da birbirleriyle birleşme durumlarına göre sözcüğün sonuna, içine ya da önüne ünlü eklenmesine denir.

Etkinlikten hareketle yanındaki kelimelerden uygun olanını yazıp ünlü türemesi kuralını bulunuz.

ünlü uyumu: *isim* Türkçede, sözcüklerdeki ünlü harflerin kalınlık, incelik ya da düzlük, yuvarlaklık açısından birbirine benzemesidir. Ünlü benzeşmesi ...

Aşağıdaki kelimelerin hangisinde büyük ünlü uyumu aranmaz?

ünsüz: *sıfat* Ses yolundaki kapanmaya bağlı olarak ya da bir engele çarpıp çıkarak oluşan sese denir. Sessiz, sessiz harf ...

Ünlü sesle biten bir sözcüğün sonuna ünlü ile başlayan bir ek gelirse iki ünlünün arasına bir ünsüz ses girer.

ünsüz düşmesi: *isim* Bir kelimeye başka bir kelime ya da ek eklenirken birleşen bölümdeki harflerden birisinin kelimedenden çıkmasıdır

Etkinlikten hareketle yanındaki kelimelerden uygun olanını yazıp ünsüz düşmesi kuralını bulunuz.

ünsüz sertleşmesi: *isim* Türkçede, f, h, s, ç, ş, p, t, k ünsüzleriyle biten kelimelere, yumuşak bir ünsüzle (b, c, d, g) başlayan ek getirilip de c, d, g sesleri sırasıyla ç, t, k sert sessizlerine dönüşürse meydana gelen bu ses olayına ünsüz sertleşmesi denir.

Ünsüz sertleşmesi kuralına uyan sözcüklere ikişer örnek verelim.

üretkenlik: *isim* Yeni, farklı şeyler ortaya koyma durumuna denir.

Sevgili Sahibim, Zekânın, ilhamın, üretkenliğin, duyguların, renklerin, ritmin

merkeziyim.

ürküvermek: *fiil* Ansızın bir şeyden korkup sıçramaktır.

Sense bir hasta kulağını tırmaladı diye ürküverdin, o kadarlık acıya dayanamadın.

ürpermek: *fiil* Korkma, tiksınma, üşüme vb. durumlarda tüylerin dikleşip derinin nokta şeklinde kabarmasıyla yaşanan titremeye denir.

Çevrede yaşayan tüm canlılar, ürpermiş, titremiş.

ürpertici: *zarf* Korkma, tiksınma, üşüme vb. durumlarda tüylerin dikleşip derinin nokta şeklinde kabarmasına yol açan duruma, şeye denir. Ürperten.

Gözlerinin dolduğunu ve sakallarından kayan yaşların Arabistan sıcağıyla yanan kızgın göğsüne bir pınar sızıntısı kadar serin, ürpertici, döküldüğünü duydu.

ürpertmek: *fiil* Kıınılatmaya denir. Titretmek ...

Suları ürperten seher yeli / Baş eğdirir size ...

üstat: *isim* Belirli bir alanda çok bilgisi ve kabiliyeti olan kimsedir.

Gaziantep'li kebab ustası Ali Haydar'ı canlandırdığı "İkinci Bahar" (1998-2001) dizisinde diğer başrol oyuncusu Hanım adlı Trakyalı bir mezeciyi canlandıran Türkan Şoray'dı.

üst geçit: *isim* Trafik akışını engellemek ve akışı sağlamak amacıyla köprü şeklinde yolun üstünden geçirilen üstü açık ya da kapalı yola denir.

Aradan geçen zaman içinde trafiğe akışkanlık sağlamak üzere yol genişletildi, alt ve üst geçitler yapıldı.

üstünkörü: *zarf* Özen göstermeden ve önem vermeden, rastgele yapılan denir.

Gelişigüzel, alelusül...

Bir şeye üstünkörü bakmak anlamına gelen deyim aşağıdakilerden hangisidir?

üst üste: 1. *zarf* Birbiri arkasından olacak şekilde demektir.

Üst üste yaşanan savaşlar yüzünden ülkede herkes kendi derdine düşmüş hastanelerdeki akıl hastalarıyla kimse ilgilenmez olmuştu.

2. *zarf* Birbirinin üstüne konulmuş bir biçimde olana denir.

Karıncalar gibi, toplu hâlde yaşayan böcekler kelimenin tam anlamıyla üst üste yaşarlar; albatros gibi bazı büyük kuşlar ise okyanusların üzerinde geniş alanlara yayılmışlardır.

ütülemek: *fiil* Ütü ile buruşukluklarını gidermeye denir.

Evden çıkmadan önce onu ütüleceğim.

üvendire: *isim* Öküzleri çifte koşarken dürterek yürütmek için kullanılan, ucuna sivri demir olan nodul takılmış uzun değneğe denir. Üvendire, gönder ...

Kafiledekiler hedefe varabilmek için üvendireleriyle hayvanları dürtüyorlardı.

üzücü: *sıfat* Üzüntü verene denir. Acıklı...

Sabır; acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemidir.

üzünç: *isim* Üzüntüye denir.

Üzünçleri, sevinçleri, sırları benim olur ...

vaat: *isim* Bir işi yerine getirmek için verilen söze denir.

Dilimizde gereği yapılamayacak vaatleri anlatmak, güya onların icra zamanını bildirmek üzere "balık kavağa çıkınca..." denir.

vadetmek: *sıfat* Bir işi yerine getireceğine söz vermektir.

Doğacaktır sana vadettiği günler Hakk'ın...

vadi: *isim* İki dağ arasındaki çukurca arazi veya geçide denir. Koyak...

Munzur Vadisi de ülkemizdeki bu doğal yaşam alanlarından birisidir.

vahiy: *isim* Bir buyruk veya düşüncenin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesine denir.

Allah, Cebrail aracılığıyla vahiyler göndermiştir.

vakit kaybetmeden: *zarf* Hemen, derhâl demektir.

Türk psikiyatrisinin geçmişinden güç alarak hiç vakit kaybetmeden çalışmaya başladı.

vakitli vakitsiz: *zarf* Zamanı dikkate almadan olana, yapılan denir. Gelişigüzel, zamanlı zamansız...

Vakitli vakitsiz ayrılır bir bir...

vakitsiz: *zarf* Vakti, zamanı gelmeden olan ya da yapılandır.

Kimi "cellat elinden kaçmış bir çelebi", kimi "sevgilisi öldüğü için dünyadan elini eteğini vakitsiz çekmiş garip" derdi.

vakur: *sıfat* Ölçülü, olgun davranışlara sahip olandır. Ağırbaşlı, ciddi, hoppa olmayan...

Dağ keçileri kadar çevik, dağlar kadar ağırbaşlı ve vakur zeybek...

vali: *isim* Bir ilde devleti temsil eden en yetkili kişiye denir. İlbay...

Daha sonra söz konusu piyanoyu Vali Enis Paşa satın almış ve padişaha takdim eylemek üzere İstanbul'a göndermiştir.

valide: *isim* Anneye denir.

Seni validen terbiye etmedi mi?

valiz: *isim* Genelde yolculuk yaparken kullanılan ve içine çeşitli eşya konulan küçük el bavuludur.

Dolaptaki kıyafetleri düzgünce valize koydu.

vardiya: *isim* Gemilerde beklenen nöbete denir.

Hasan vapurda oyalandı; gırl gırl işleyen vinçlere, üstleri yazılı cankurtaran simitlerine, kurutulacak çamaşırlar gibi iplere asılı sandallara, vardiya değiştirilirken çalınan kampanaya bakarak çok eğlendi.

varıvermek: *fiil* Çabucak ya da kısa sürede varmaya, ulaşmaya denir.

Ahmet Ağa'nın köşeye kadar varıver.

varı yoğu: *isim* Bir kimsenin sahip olduğu her şeye denir.

Evet, bir başka vatanımız yok artık, varımızı yoğumuzu bu vatani cennetleştirmek için kullanmalıyız.

varmak: *fiil* Gidilmek istenen yere ulaşmaktır. Erişmek, vasıl olmak...

Köye akşam vakti varmışlar.

varoluş: *isim* Yaşamaya, var olmaya denir. Ortaya çıkış...

İnsanoğlu varoluşundan beri haberleşmek için çok çeşitli yöntemler kullandı.

varsaymak: *zarf* Bir olay hakkında fikir yürütebilmek ya da sonuçlarından yararlanmak amacıyla onu olmuş veya olacakmış gibi kabul etmeye denir. Farz etmek...

Yazarın Rüstem'le yeniden karşılaştığını varsayarak aşağıdaki konu başlıkları doğrultusunda defterimize yeni bir son yazalım.

varsıl: *isim* Parası, malı çok olana denir. Zengin, yoksul karşıtı...

Güçlü zayıf, mutlu mutsuz, varsıl yoksul, güzel çirkin, beyaz siyah demeden bütün insanları sevmeyi öğrenseydik...

vasıf: *isim* Bir şeyin nasıl olduğunu gösteren, onu diğer şeylerden, benzerlerinden farklı yapan özelliğe denir. Nitelik, keyfiyet...

Demek ki güzele olan eğilim insanın özgül bir vasfı değil.

vatan borcu: *isim* Askerlik anlamına gelir.

Vatan borcunu ödemek için askere gidiyor.

vatandaşlık: *isim* Bir vatana ait olma, bir yurttan doğup büyüme ya da yaşamış olmaya denir.

Her çocuk; doğuştan itibaren bir isim alma, vatandaşlık edinme, anne babasını tanıyıp bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahiptir.

vatani görev: *isim* Askerlik hizmetine denir. Vatani vazife...

O, askere gidecek; vatani görevini yapacaktı.

vazgeçirmek: *fiil* Hakkı olan bir şeyi artık bırakmasını, terk etmesini, yapmakta olduğu bir şeyi yapmamasını veya kararından dönmesini sağlamaktır.

Sonunda kararından vazgeçirmişlerdi.

vazgeçmek: *fiil* Niyetten veya karardan dönmektir. Caymak...

Horoz şekerlerinden vazgeçtim.

vebal: *isim* Dinî bakımdan suç sayılan iş veya davranışa denir. Günah...

Günahı, vebali anlatanların boynuna.

vecize: *isim* Bir düşünce, bir duygu ya da bir ilkeyi kısa ve öz bir şekilde anlatan, genellikle söyleyeni belli olan söze denir. Özdeyiş, kelimikibar, aforizma, motto...

Daima birtakım vecizeler zikreden eniştemiz yemeğe dair de böyle şeyler söyler.

vefakâr: *sıfat* Sevgisi geçici olmayan, dostluğunu devam ettirene denir.

Gözlerini budaktan esirgemeyen sert bakışlı, yağız yüzlü, cesur, vefakâr İnebolu kayıkçısının gür sesi erkekçe gürlüyor: 'kürek başına!'

vekâlet: *isim* Birinin yerine iş görme yetkisine denir. Naiplik...

Onun temsilcisi bir avukata vekâlet verir.

vekil: *isim* Bir kimsenin, kendi işini yapması için yerine bıraktığı ya da yetkilendirdiği başka bir kişidir.

Nitekim maarif vekili, ünlü hatip Hamdullah Suphi Bey, bunun için bir yarışma açtı.

veli: *isim* Bir çocuğun bakım, barınma, korunma gibi her türlü ihtiyaçlarıyla davranışından sorumlu kişidir. Ege, iye...

Sayın Veli, okulumuzun düzenlemiş olduğu şiir okuma gösterisinde sizleri de aramızda görmekten mutluluk duyarız.

verimlilik: *isim* Yapılan masrafa ve verilen emeğe nispetle üretilen miktara denir. Ürün verme gücü, üretkenlik, prodüktivite...

Bunu kısaca açıklamak gerekirse kültür, tabiatın yüksek verimliliğiyle mutlu olmaktadır.

vesaire: *isim* Ve benzerine denir.

Taşköprülü oğlu Mehmet Efendi, evinde kurduğu bir atölyede çekmece, dolap vesaire imalatı ile meşguldür.

vesile: *zarf* Sebep, bahaneye denir. Elverişli durum, fırsat...

Bunu her vesileyle söylemekten memnunum.

vızlamak: *sıfat* "Vız" diye ses çıkarmaya denir.

Bunlar hâlâ büyük bir gürültüyle havada vızlayan mermi seslerini (...) dinliyor ve sanki şöyle söylüyorlardı: Cephemizi taşıdık artık ölsek de ne umrumuz.

vicdan: *isim* Kişiyi kendi davranışlarıyla ilgili olarak bir karar vermeye iten, kişinin kendi ahlaki değerlerinin adil ve kendiliğinden yargılamasını sağlayan duygudur.

Vicdanın seni asla rahat bırakmaz.

vida: *isim* Döndürülerek bir yere sokulan burmalı çiviye denir.

Birçok vida getirdi ama hiçbiri uymadı.

vidalamak: *fiil* Döndürülerek bir yere sokulan burmalı çivi olan vida ile tutturmaya denir.

Babasıyla beraber pencereleri vidalamıştı.

vilayet: isim Ülkede valinin yönetimi altında bulunan alandır. İl...

Bir vilayetten ötekine geçen arabasız yolcular, bazen havalar çok kurak gidip Kızılırmak geçit verirse, şoseyi bırakırlar ve kestirmeden bu köye uğrayarak iki günlük yol kazanırlardı.

villa: isim Yazlıkta veya şehir dışında, bahçeli, müstakil evdir.

Paşa dayım, villanın bahçeye uzanan terasında yalnız başına oturuyor.

viran: sıfat Yıkık, yıkılmış, kullanılamaz halde olandır. Harap...

İhtiyar esir, bu viran bağın içindeki harap kulübeyi buldu, içeri girdi.

vişne: isim Gülgiller familyasından, kırmızımtırak dalları, beyaz çiçekleri olan, kiraza benzeyen bir ağaç ve bu ağacın genelde şerbet, şurup ve reçel yapılan, kırmızı renkli ekşimsi meyvesine denir. Ekşi kiraz...

Kapalı bardaklarda gelen şerbetler ise koruk, ahududu, firenk üzümü, vişne nevinden itinâ ile kaynatılmış (...) meşrûbâtın en âlâlarını teşkil ederdi.

vişne şerbeti: isim Taze vişneden yapılan şuruptur. Vişne şurubu...

Mevsimine göre, limonata, nar şerbeti, vişne şerbeti satan bu insanlar, Bursa sokaklarının belli başlı hususiyetlerindedir.

vitray: isim Renkli cam parçalarının rastgele ya da düzenli bir şekilde bir araya getirilmesiyle yapılan pencere süslemesi veya resmidir.

Pencerelerin camları takılmış, vitrayları kalmıştı.

vizite: isim Hekimin hastanedeki hastaları dolaşıp yoklamasına denir.

Amsterdam'daki bütün doktorlar ona viziteye gelmişlerdi.

vurgulamak: fiil Bir konuşma ya da yazıda önemli olduğundan üzerinde durulan, önemle belirtilen düşünceye dikkati çekmektir.

Her ne olursa olsun babasına saygısızlık yapmamasını da özellikle vurguladım.

vurgulayıcı: sıfat Bir konuşma ya da yazıda önemli olduğundan üzerinde durulan, önemle belirtilen düşünceye, cümlelere denir.

O ise şu vurgulayıcı cümleleri sıralar:

— *Eğer ben padişah olarak ücretini ödemedi halkın bir yumurtasını alsam, çevremdekiler o halkın bütün tavuklarını keser, yerler.*

vurgun: isim Birine veya bir şeye tutulmuş, aşırı bağlı, çok sevmiş olandır. Âşık, meftun...

İçerisine insan kokusu sinmiş mısralara vurgunum ...

vurucu: sıfat Etkileyici olana denir.

İşte o vurucu rüzgârda savrulan, uçuk benizleriniz bende ...

vuruşma: isim Savaşma, çarpışmadır.

Yiğitler, bir savaş düzeni içinde vuruşmaya başlarlar.

vücut dili: isim El, kol, yüz ifadesi, beden duruşu vb. yollarla düşünce ve duyguların ifade edildiği iletişim şeklidir. Beden dili, jest ve mimik...

Vücut dilime ve rahatsızlık duyduğumda gösterdiğim tepkilere dikkat edin.

web sayfası: isim İnternet üzerinde yer alan sitelerdeki bilgilerin düzenli biçimde kullanıcılara sunulabilmesi için oluşturulmuş sayfalardır.

Uzun bir uğraştan sonra bir web sayfası buldum.

yabancı dil: isim Kişinin doğduktan sonra en yakın çevresinden öğrendiği dil olan ana dilden başka dillere denir.

Aşağıdaki cümlelerde yabancı dillerden alınmış kelimelerin karşılıklarını kullanarak cümleleri yeniden yazınız.

yaban domuzu: isim Domuzgiller familyasından, domuzdan büyük, tarım ürünleri ve bitkilere zarar veren saldırgan, yabani hayvandır.

Ayılar, kurtlar, yaban domuzları ormanda yaşar.

yaban gülü: isim Gülgiller familyasından, soluk, beyaz, pembe çiçekli, kırmızı renkte parlak yemişi olan bir bitkidir. Yabani gül...

Yerdeki çiğ taneleri gözüne öyle taze, tarlalardaki yaban gülleri öylesine kırmızı göründü.

yadırgamak: fiil Bir kimseye, duruma veya bir şeye karşı yabancılık hissetmektir. Alışmamamak, ısınmamamak...

Eh! Yadırgadığım bir durum değil aslında.

yadigar: isim Bir kişiyi, bir olayı hatırlatan eşya ya da kişiye denir. Andaç...

Erkeğinin yadigârıydı.

yadsımak: fiil Yaptığı bir işi ya da söylediği sözü kabul etmemektir. İnkâr etmek...

Söylediklerini sonradan yadsımış, duyduğu güvensizliği ortaya koymuştur.

yağız: sıfat Esmer renkte olana denir.

Gözlerini budaktan esirgemeyen sert bakışlı, yağız yüzlü, cesur, vefakâr kayıkçısının gür sesi erkekçe gürlüyor.

yağlamak: fiil Kaymayı kolaylaştırmak için yağlı bir maddeyi sürtünen iki yüzey arasına sürmektir. Yağ sürmek, yağ koymak...

Gemilerin bakiyesini dahi yağladı ve deryâya çıktı.

yağlık: isim Keten, pamuk veya ham ipekten dokunmuş, kenarlarına çeşitli nakışlar, âşikâne sözler veya mısırâlar işlenmiş, el ve yüz silmekte veya örtü olarak kullanılan büyük bezdir.

Sevdiğine sarı bir yağlık gönderenin sevdası yeğindir, sararıp solmadadır.

yağmacı karınca: isim Endonezya'da yaşayan ve kendi yollarını yapabilen karınca türüdür.

Yağmacı karıncalar ise Endonezya'da yaşarlar.

yağma etmek: zarf Zor kullanarak elde etmeye denir.

Ekin saplarını kanatları ile yere yatırıp kırar, tohumları yer, filizleri söküp yağma ettiğinden çiftçiler tarafından sevilmezler.

yağmurluk: isim Yağmurdan korunmak amacıyla su geçirmeyen maddeden yapılmış giysidir. Trençkot ...

Bisikleti, sarı yağmurluğu ve küçücük bir köpeği vardı.

yakacak: isim Isınmak amacıyla yakılan odun, kömür gibi maddedir. Mahrukat...

İnsanlarda kışlık yakacak telaşı başlatmış.

yakan top: isim Birkaç kişilik iki grup arasında topu rakip oyuncuya vurmaya amaçlayan bir oyundur.

Yakan top nasıl oynanır?

yakarmak: fiil Israrlı bir biçimde istemek, yalvarmaktır.

Yine tilkiye yalvarıp yakarmışlar.

yakıcılık: isim Yakıcı olma durumuna denir. Etkili, dokunaklı...

Güneşin yakıcılığı tenimizi sıyırıp geçiyordu.

yakım: isim Harcamaya, tüketmeye denir.

Kaslar büyük şeker tüketicileridir; onlar çalıştıkça vücutta şeker yakımı gerçekleşir.

yakın anlamlılık: isim Kelimelerin anlamları arasındaki ayrımın çok az olma durumudur.

Yakın anlamlılık ilişkisine örnek olabilecek bir kelime çifti belirleyiniz.

yakınlaşmak: isim Aradaki ilgi, sevginin daha güçlü bir duruma gelmesidir.

Sonraları bizim Kınalı ile dostluğumuzu gördükçe ona zarar vermeyeceğimize inandı ve yakınlaşmaya başladı.

yakışksız: sıfat Uygun olmayana denir. Çirkin, münasebetsiz...

Her gösteriden sonra, Karagöz şakadan kavga ettikleri ve ağzından yakışksız sözler kaçtığı için de seyircilerden özür dilemeyi unutmamalıdır.

yakıştırmak: fiil Uygun ve yerinde görmeye denir.

Kızı o oğlana bir türlü yakıştıramadı.

yakıt: isim Doğal gaz, mazot gibi ısı sağlamak amacıyla yakılan maddedir.

Yakıt bittiği için kaloriferler yanmıyor.

yaklaşıklık: isim Gerçek değerden, miktardan, fazla veya eksik olma durumuna denir.

Toplumsal gerçekte yalnızca yaklaşıklık vardır.

yaklaşım: *isim* Bir sorunu ele alış, ona bakış biçimine denir.

İlkel bir yaklaşım.

yaklaşmak: *fiil* Bir kişi ya da şeye doğru aradaki uzaklığı kapatacak biçimde ilerlemektir.

Tam oyuncaklarına doğru yaklaşmıştı ki gözlerini açtı.

yaktırmak: *fiil* Yakma işini yaptırmaya denir.

İnsanlara, dolaplardan sıcak giysilerini çıkarttırmış, sobaları, şömineleri, ocakları yaktırmış.

yalak: *isim* Hayvanların su içtikleri ağaç ya da taştan oyularak yapılmış kaba denir.

Bir de hayvanları sulamak için yalak vardı.

yalancı: *isim* Yalan söylemeyi huy edinmiş olan kimseye denir.

Gene aynı şeyi söylediği bir gün "Yalancı" diye bağırdım.

yalan söylemek: *zarf* Gerçeğe uymayan şeyler söylemeye denir.

Yalan söylediği için babam yüzüne bile bakmıyordu.

yalaz: *isim* Aleve denir. Ateş...

Savaş yalazlarıyla ak etti kara günü ...

yalçın: *sıfat* Çıkması ve geçilmesi güç yere denir. Dik, sarp ...

Yamaçlarında keçiler otlayan kuru, yalçın, çatlak dağlar arasından geçiyorlardı.

yaldız: *isim* Eşyâlara gümüş veya altın görünüşü kazandırmak için sürülüp, yapıştırılan, toz eriyik ya da ince bir tabaka biçimindeki altın ya da gümüş veya bunların taklidi olan maddeye denir.

Boya değil altın yaldız vursan mandagözü gibi donuk duruyor.

yaldızlama: *isim* Ciltli kitapların kapaklarını ya da kenarlarını altın suyu kullanarak süslemeye denir. Tezhip...

Yaldızlama işini eskiden beri yapıyordu.

yaldızlı: *isim* Üzerine, yaldız sürülmüş, yaldızla süslenmiş olandır.

Tavanlar, duvarlar, kapılar; hep kartonpiyerli, yaldızlı.

yalı: *isim* Su kıyısında yapılmış büyük, görkemli eve denir.

Yalıda panjurları açık bir pencereye / Sarmaşıklar içinden bir merdiven dayalı.

yalın ayak: *sıfat* Ayakları çıplak olana denir.

Soldan dört ayak üzerinde, yalın ayak, başı kabak bir adam görülür.

yalın hali: *isim* İsim kökünün taşıdığı kavramı ek almadan bildiren haline denir. Yalın durum...

Evin yalın hali ...

yalınlaştırmak: *fiil* Sade, süssüz duruma getirmektir. Yalınlaşmasını sağlamak ...

Kitabın bu baskısını biraz yalınlaştırmıştı.

yalnız başına: *zarf* Kendi kendine, tek başına demektir.

Ben de bir gün ahırda yalnız başıma kaldım.

yamaç: *isim* Dağın veya tepenin herhangi bir yanındır.

Yamaçlarında keçiler otlayan kuru, yalçın, çatlak dağlar arasından geçiyorlardı.

yamalı: *isim* Uygun bir parça ile delik veya yırtığın onarılmış haline denir.

Eskicide saç sakal dağınık, göğüs bağı açık, pantolonu dizlerinden yamalı, dişleri eksik ve suratı sarı, sapsarıydı.

yaman: *sıfat* Etki, güç veya ustalık olarak alışılmışın dışında olan kimsedir.

Doktor Bey, siz çok yaman bir adamsınız!

yanardağ ağzı: *isim* Yanardağın zirvesinde, sırtında ya da alt tarafında peş peşe patlamalar ve püskürtmelerle meydana gelmiş koni şeklindeki deliktir. Krater...

Bir yanardağ ağzı belki / Belki cehennem ...

yanışmak: *fiil* Vapur, tren vb. kıyıya, durağa yaklaşmasıdır.

Tren gelip istasyona yanaştı.

yan etki: *isim* İlacın kişide kullanım amacı dışında ortaya çıkan olumsuz etkisidir. Yan tesir...

Bu bir taraftan milyarlarca liranın çöpe atılması, bir taraftan da milyonlarca insanın yok yere ilacın yan etkilerinden zarar görmesi demek.

yanı başı: *isim* Yakını anlamına gelir. Hemen yanı, omuz başı...

Elbiseleri yanı başıma bıraktı.

yanık: *sıfat* Herhangi bir ısıdan meydana gelen doku bozukluğudur.

Yanık dudakların tek umudu bu ihtiyar anada.

yanılgı: *isim* Yanlış doğru veya doğruyu yanlış sanmaya denir. Hata...

Okumaya başlamak için okumaya istekliliğimizin olmasını beklemek büyük bir yanılgıdır.

yanlı: *isim* Birinin tarafında olan ya da bir fikre, bir isteğe katılan, onu destekleyen kimsedir. Yandaş, taraflı, taraftar...

Birleşik Krallık birlikleri İstanbul'da bulunan, başta Rauf Bey olmak üzere önde gelen millî mücadele yanlısı milletvekillerini tutukladılar.

yansıtıcı: *isim* Aktarma işini yapana denir. İletici, duyurucu ...

Sanatçı basit bir yansıtıcı değildir, herhangi bir gösterici değildir.

yan yanalık: *isim* Birbirinin yanında olmaya denir.

Gümüş ve altın işlemeciliğinde ülke çapında ün yapmış ve hala varlığını sürdüren

Süryani ustalarla Müslüman bakırcı ustaların yan yanahığına, iç içeliğine ne demeli?

yapayalnız: *zarf* Yanında kimse veya hiçbir şey bulunmama durumuna denir.

Bu ant içmek meselesi, okulda kendini yapayalnız, arkadaşsız hisseden öykü kahramanının aklına takılır.

yapıcı: *zarf* Olumlu olana denir. Yararlı ...

Yurt çocukları, her öğrenim basamağında, tutumsal alanda yapıcı, etkili ve başarılı olacak biçimde donatılmalıdır.

yapıcılık: *isim* Önemli ve yararlı işler yapılma durumudur.

Hep kardeşliğe, bolluğa giden yolda / Bilimin, yapıcılığın aydınlığında ...

yapılandırmak: *fiil* Düzenlemeye denir.

Peki, bir metin oluştururken onu nasıl yapılandıralım ki bu özellikleri de taşıyın?

yapım eki: *isim* Sözcük kök ya da gövdesine getirilip o sözcüğe yeni anlam katan ektir.

Yapım eklerini kavrayalım.

yapışkan: *sıfat* Yapışma özelliği olana denir.

Üstünden yapışkan bir sıvı akıyordu.

yapıştırıcı: *isim* Yapıştırma özelliği olan, yapıştırmaya yarayan nesnedir. Yapışkan...

Kırtasiyeden üç şey aldı: yapıştırıcı, defter, kalem.

yapıştırmak: *fiil* Yapışmasını sağlamaktır.

Kâğıdı, yemek masasının yanındaki duvara göstere göstere yapıştırdı.

yaprak dökümü : *isim* Birbirini tanıyan insanların art arda ölümüne denir.

Canevimde başlar yaprak dökümü ...

yaralamak: *sıfat* Gücendirmektir. İncitmek, kırmak...

Bir savaş, savaşta bir kahramanlık, kazanılan bir zafer destanlara konu olduğu gibi; toplumu içinden yaralayan acıklı olaylar da destanlara kaynak olabilir.

yaramazlık: *isim*, Başkalarını rahatsız eden, söz dinlemeyen, yasakları yapmakta inat eden haşarı çocuğun bu davranışlarının geneline denir.

Küçük yaramazlıklar işe yarıyor bazen.

yararı olmak: *fiil* Bir işin, durumun veya şeyin fayda sağlamasıdır. Olumlu etki yapmaya denir.

Saatin kimseye yararı olmaz.

yararlı olmak: *fiil* Yarar sağlamaktır. Faydalı olmak...

Neşeli olmaları da sağlıklarına yararlı olur.

yararsız: *zarf* Bir faydası olmayana denir. Nafile, boş...

Gene de bu görüşlerimi birkaç sözcükte toplayarak yeniden söylemeyi yararsız görmüyorum.

yardımcı olmak: *fiil* Elinden gelen gücünü, imkânlarını başkasının iyiliği için kullanmaktır.

Spor yapmak, ruhsal açıdan daha mutlu ve dinç hissetmenize yardımcı olur.

yardım etmek: *fiil* Elinden gelen gücünü, imkânlarını başkasının iyiliği için kullanana denir.

Oh, bana birisi yardım etse!..

yargılamak: *isim* Herhangi bir şey, kişi, konu vb.yle ilgili olumlu ya da olumsuz fikir belirtmektir.

Tanımadığımız bir kimseyi yargılamak doğru değildir.

yarılık: *isim* Sıkıntıya, huzursuzluğa denir.

Olgun bir karpuz gibi yarılık içim ...

yarmak: *zarf* Uzunlamasına bölüp ayırmaktır.

Berrak, masmavi bir nehir şehri ikiye yarmış gibi akıp gidiyordu.

yarımada: *isim* Sadece bir tarafından ana karaya bağlı olup da diğer tarafları suyla çevrili kara parçasına denir.

Yarımadanın bir tarafını onlar tutacak, düşmanı oradan geçirmeyeceklerdi.

yarış etmek: *sıfat* Birini ya da bir şeyi geçmek için uğraşmaya denir.

Vapurla yarış eden yunuslara güler.

yas: *isim* Ölüm ya da bir felaketin sebep olduğu acı ve bu acıyı gösteren davranışlardır. Matem...

Bir umut gölgesi karşı koyar yasa ...

yasemin: *isim* Zeytingiller familyasından, sarı, beyaz veya kırmızı renkte güzel kokulu çiçekleri olan, boyu 1-2 metre, süs amacıyla yetiştirilen, tırmanıcı bir ağaççıktır. Mısır yasemini...

Yasemin yücede biter, kokusu âleme yeter.

yaslı: *zarf* Ölüm ya da bir felaketin sebep olduğu acı ve bu acıyı gösteren davranışlarda bulunana denir. Matemli...

Artık erişemeyeceği yurdunun bir deresini, bir rüzgârını, bir türküsünü dinliyormuş gibi hem zevkli hem yaslı dinliyordu.

yaşamak: *fiil* Varlığını sürdürmektir.

Bugünü her gündünden farksız yaşayacaktık.

yaşam boyu: *zarf* Doğumdan ölüme kadar geçen süreye denir. Ömür boyunca, ömür boyu, yaşam boyunca, hayat boyu...

Sevgi gereksinimi yaşam boyu sürer.

yaşam öyküsü: *isim* Bilim, sanat, spor vb. alanlarda önemli bir kişinin doğumundan

yaşadığı zamana kadar geçirdiği hayatının önemli olanlarını anlatan yazıya denir. Hayat hikâyesi, biyografi, öz geçmiş...

Bazı mektuplar, belgesellerde ve yaşam öykülerinin yazılmasında önemli kaynaklardır.

yaşıt: *zarf* Aynı yaşta olan kimselerden her birine denir.

Dişi olanı, sanırım dedemin babasıyla yaşıt olmalı.

yatağan: *isim* Kavisli namluya sahip, iki tarafı da keskin, bir çeşit uzun savaş bıçağıdır.

Yatağanlar, kalkanlar güneşin aksiyle parlıyordu.

yatakhane: *isim* Hastane, kışla, okul gibi kalabalık yerlerde, birçok insanın barınması için yapılmış genelde büyük odaya denir.

Soğuk kış gecelerinde devasa sobalarla ısıtılan, rutubetli yatakhanelerde ders veriyorum şimdi.

yatalak: *zarf* Felç, sakatlık vb. bir sebeple yataktan kalkamayan kimseye denir.

Babasına lazım olabilecek bütün malzemeleri hazırladıktan sonra, yatalak olan babasını yatağından kaldırdı ve kucakladığı gibi arabaya attı.

yatık: *zarf* Dik olmayan, eğik, yatırılmış bir durumda olana denir.

Tepelerin yamaçları yatık olur.

yatır: *isim* Allah'ın sevdiği bir kişi olan, hal ve hareketleri, çok üstün nitelikleri ve gösterdiği kerâmetlerden dolayı halk tarafından kabul görmüş velilerin mezarına denir.

Köyün yanı başında bir taş oluk, oluğun yanı başında da bir yatır vardır.

yatıştırmak: *zarf* Yumuşatmak, razı etmektir.

Ekrem'i zorla yatıştırdım bizim eve götürdüm.

yatsı ezanı: *isim* Yatsı namazının kılınabileceğinin işareti olan ezandır.

Her gece beni yatsı ezanıyla birlikte yatağa sokan, her sabah horozlarla birlikte, tatlı uykumdan uyandıran zorunluluklardan hiçbiri yok.

yavaşlatıcı: *sıfat* Yavaşlamaya etki eden, sebep olan ya da yavaşlamayı sağlayana denir.

Galileo'ysa bu konuda havanın yavaşlatıcı etkisini fark etmişti.

yavaşlatmak: *fiil* Yavaşlamasını sağlamaya denir. Yavaşlamasına yol açmak, hızını kesmek...

Babasının armağanı, Ali'yi neden yavaşlatmıştır?

yavrucuk: *isim* Çocuklara sevgiyle yaklaşıldığını belirten bir sözdür. Yavrucak, yavrucağız...

Zavallı yavrucuğum büsbütün sıkılıyordu.

yavrulamak: *fiil* Hayvanın doğurmasıdır.

Yavrulmuş, yavruların gözleri açılınca ağzında birer birer getirip hanımının önüne

koymuş.

yay ayraç: *isim* Cümlede yer alan bir sözü metin dışı tutmak amacıyla o sözün önüne ve arkasına getirilen noktalama işaretine denir. Parantez, mutariza...

Seçtiğiniz edatın cümleye kattığı anlamı yay ayraç içine yazınız.

yaygı: *zarf* Yere veya döşeme üzerine serilen örtüye denir.

Yaygı olup üzerinde yemek yeniyor.

yaygınlaştırmak: *isim* Kapsamın ve ayrıntının artmasına denir. Yaygın duruma getirmek...

Bu uygulamayı yaygınlaştırmak gerekiyordu.

yaygınlık kazanmak: *fiil* Bir şeyin ya da durumun herhangi bir bölgede çok görülmesi, bulunmasına denir. Artmak...

1970'li yıllardan sonra ise çocukların güvenliği ve daha ucuza mal edilmesi nedeniyle plastik oyuncaklar yaygınlık kazanmıştır.

yayımlamak: *isim* Kitap, gazete, dergi vb. şeyleri basmak ve dağıtmaktır. Bir yazıya, habere, resme gazetede yer vermek, neşretmek...

Vatan sevgisini anlatan bu şiirini yayımlamaya karar verdi.

yayıncılık: *isim* Herhangi bir eserin televizyon ve radyo vasıtasıyla dinleyici ve seyirci kitlelerine teknik bakımdan ulaştırılmasını sağlayan kişinin yaptığı işidir.

Turizmin bu özelliği, yayıncılık alanında da görülüyor.

yayvan: *sıfat* Yayılmış biçimde, geniş ve basık olana denir.

Deri gibi sert, yayvan tandır ekmeğine alışmıştı, yer sofrasında bunu hem kaşık, hem çatal yerine dürümleyerek kullanmayı beceriyordu.

yazarlık: *isim* Herhangi bir alanda, herhangi bir konuyla ilgili kitap yazan, hazırlayan ve bu eserin sahibi olan kimsenin yaptığı işe denir.

Birikimsiz yazarlık saman alevi gibidir.

yazgı: *isim* Allah'ın uygun görmesine denir. Kader, takdirilahi...

Ne yapacağını bilemeyen kadının elinden yazgısını kabullenmekten başka bir şey gelmiyordu.

yazın: *isim* Düşünce, duygu, olay ve hayallerin sözlü ya da yazılı olarak şekillendirilip ifade edilmesi sanatıdır. Edebiyat ...

Gökyüzüne kement atmayı ben yazın yaşamımda hayallerle örtüştürüyorum, bu da yazma dürtüsünden kaynaklanan hayaller.

yazınsal: *sıfat* Düşünce, duygu, olay ve hayallerin sözlü ya da yazılı olarak şekillendirilip ifade edilmesi sanatı olan edebiyata ilişkin olana denir.

Yazınsal alanda da ben kendimi hep gökyüzüne kement atar buldum.

yazışma: *isim* Bir konuda karşılıklı yazı yazmaya denir. Haberleşme, muhabere...

Dikiş makinesinin temini için gerekli yerlerle yazışmalar yaparak kütüphanelere dikiş makinelerini sağlar.

yedirmek: *fiil* Bir şeyi yemesini sağlamaktır.

Ben Gülibik'i yakalar, evin önündeki çardağa götürür, leblebileri avucumda yedirirdim ona.

yeğîn: *isim* Şiddetli demektir. Katı, zorlu...

Sevdiğine sarı bir yağlık gönderenin sevdası yeğindir, sararıp solmadadır.

yeğlemek: *fiil* Bir şeyi diğerine göre daha iyi, önemli ya da uygun görmektir. Yeğ tutmak, tercih etmek...

Yazar neden, "yararı oldu" demek yerine "yararı olmadı değil" demeyi yeğlemiştir?

yeis: *isim* Umutsuzluktan doğan karamsarlıktır. Üzüntü...

Arkadaşlar, artık yeis ve keder günleriniz çok geride kaldı.

yel değirmeni: *isim* Rüzgâr gücüyle çalışan değirmene denir.

Yel değirmenleriyle savaşır gibi davranma bizlere.

yeleli: *sıfat* Ensesinde veya boynunda bulunan uzun kıllar bulunan at, aslan vb. hayvanlardır.

Beyaz yeleli atların sırtında yiğit akıncılar...

yemek: *fiil* Yemek yeme, karın doyurma işine denir.

Hoşuna gitmiş olmalı ki tabağındaki her şeyi yemiş.

yemekli: *sıfat* Yemek verilen organizasyondur.

Tatiller ve hafta sonlarında annemin şoförlüğünde gidilen kamplar, piknikler düzenlenir; bahçede arkadaş ve dostlar için yemekli davetler verilirdi.

yemeklik: *sıfat* Yemek yapmakta kullanılan malzemedir.

Yemeklik malzeme almaya gitti.

yemeni: *isim* Bir tür hafif ve kaba ayakkabıya denir.

Mıstık'ın küçük fesi, mavi yemenisi düştü.

yemin: *isim* Bir olayı doğrulamada Allah'ı veya kutsal olan bir kişiyi, bir şeyi tanık göstermeye denir. Ant, kasem...

Karşılıklı atışıyorlar, yeminler, antlar, ısrarlar, inatlar...

yengeç: *isim* Eklem bacaklı, ayaklarının ilk çifti kıskaç şeklinde, eti için avlanan, suda yaşayan böcektir.

Örümceklerin her biri hemen yengeç büyüklüğünü almış.

yeni baştan: *zarf* Baştan başlayarak, yeniden demektir.

Dünya yeni baştan kurulacak ...

yenileştirmek: *sıfat* Yenilik kazanmasını sağlamaya denir.

Millî eğitim müdürünün büyük fedakârlıklarla yenileştirdiği dershaneyi şimdi, sabahleyin, daha iyi gördü.

yenilgiye uğratmak: *zarf* Oyun, güreş, yarış gibi toplumsal olaylarda ya da savaşta üstünlük sağlamaktır. Karşısındakine üstün gelmek.

Düşmanlar ordumuzu yenilgiye uğratacaklarını düşündüler.

yeni yıl: *isim* İçinde bulunulan yıldan bir sonraki yıla denir.

Çoğumuz yeni yıla girerken yeni kararlar alır ve uygulamayı beceremeyiz.

yenmek: *fiil* Üstünlük sağlamaya denir.

Bazıları sürekli güçlünün zayıfı yendiğini söyler.

yer elması: *isim* Birleşikgiller familyasından, şeker bakımından zengin, yumru biçimindeki kök sapı sebze olarak tüketilen, çok yıllık, dayanıklı bir bitkidir.

Yer elması karpuz kadar; gökkuşağı uçsuz bucaksızmış.

yerli yersiz: *zarf* Uygun zaman gözetilmeden yapılan denir. Ulu orta...

Çok güzel ötüyorsun ama ne olur yerli yersiz ötme!

yer sofrası: *isim* Yerde kurulan sofradır.

Deri gibi sert, yayvan tandır ekmeğine alışmıştı; yer sofrasında bunu hem kaşık hem çatal yerine dürümleyerek kullanmayı beceriyordu.

yeşilimsi: *sıfat* Rengi yeşili andırana denir. Yeşile benzeyen, yeşilimtırak...

Uranüs çok benzediği Neptün'den biraz daha büyük ve yeşilimsi mavimsi renklerdedir.

yeşillenmek: *fiil* Ağaç ya da küçük bitkilerin yeşil renk almasıdır. Yeşil olmak, yeşermek...

Her tarafı yeşillendi Bolu'nun...

yeti: *isim* İnsanda bulunan, bir şey yapabilme yeteneğine denir. Meleke...

Sevgi özel bir yeti mi?

yetim: *zarf* Babası ölmüş olan çocuktur. Babasız...

Önce babadan yetim kalan küçük Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşunun yardımıyla halasının yanına, Filistin'in sapa bir kasabasına gönderiliyordu.

yetiştirmek: 1. *fiil* Üretmek, büyütmeektir.

Örüyor, dikeyiyor, süt sağıyor, sebze yetiştiriyor, yazıyor, çiziyor mumunu bile kendi yapıyor.

2. *fiil* Çocuğun gelişip büyümesine özen göstermektir.

O hâlde yeni sanatçılar, Karagöz'ü çok seven ve Karagöz sanatçısı olmak isteyen çocukların ve gençlerin arasından çıkacaktır ve onlar sabırla, inatla, heyecanla bu çalışmaya dört elle ve gönülle sarılarak kendilerini yetiştireceklerdir.

3. *isim* Söylenmemesi gereken bir şeyi birine hemen söylemektir.

Haberi efendiye yetiştirenler, uşağın çamları devirdiğini, bahçenin elden gittiğini söylemişler.

yetki: *isim* Bir görev veya işi kanunların izin verdiği ölçüde, belli şartlarla yürütmeyi sağlayan haktır. Salahiyet...

Büyük Millet Meclisi başkumandanlık yetkilerini Mustafa Kemal Paşa'ya devretmişti.

yığılı: *sıfat* Kendini tutamayıp da çökmüş olana denir.

Yolcu, Hoca'yı yığılı halde bırakır.

yıkıcı: *sıfat* Bir şeyi bozan, yok eden, bir şeye zarar veren, bir şeyin ortadan kalkmasına neden olan etkiye denir. Tahripkâr...

XX. yüzyıl birçok yıkıcı savaşın olduğu yüzyıl olarak tarihe geçti.

yıkık: *sıfat* Yıkılmış olana denir. Harap, viran...

Burası, en yakın kasabaya iki gün uzakta, Anadolu'nun çıplak, yolsuz, yıkık bir köyü idi.

yılanlı bahçe: *isim* Kumaş, kâğıt, tahta, çini gibi yüzeylerin üstüne yapılan çizim şeklidir.

Her desenin bir adı vardır: yılanlı bahçe, horozibiği, güneş yangını karınca izi, yürek ağrısı, cennet çiçeği, güvercin gözü bunlar arasındadır.

yıldızlı: *sıfat* Üzerinde yıldız bulunana denir.

Bu güzel vatanımızın göklerinde durmadan ay yıldızlı bir bayrak dalgalanmalı.

yıldız zamanı: *isim* Bir yıldızın güneşin çevresindeki bir tam dönüşü için geçen sürenin yıldız günü cinsinden karşılığına denir.

"Bu!" dedi Hora Usta, yıldız zamanını gösteren bir saattir.

yılgın: *isim* Bıkmış olana denir. Usanmış, yılmış, korkmuş olan...

Tüketici bize gelirken genellikle yıldırdır.

yılgnılık: *isim* Bıkmışlık, usanmışlıktır.

Yılgnılığa kapılmayan de Mestral ürününü Amerika'ya götürdü ama orada da benzer bir tepkiyle karşılaştı.

yıllarca: *zarf* Yıllar boyu demektir. Birçok yıl, senelerce...

Yıllarca emek verdiği oğlu tarafından bir barakaya terk ediliyordu.

yırtık pırtık: *sıfat* Parçalanmış herhangi bir şeye denir. Eski püskü...

Bu yırtık pırtık ayakkabıların hepsini de özenle onarmıştı.

yırtmak: *fiil* Kâğıt, kumaş gibi bükülüp katlanan şeyleri parçalamaktır.

"Yak bütün fotoğrafları, yırt at o mektupları" dedim.

yinelemek: *fiil* Tekrarlamaktır.

Şair, "Evleri yüksek kurdular." dizesini, şiirin her bölümünde yinelemektedir.

yirmilik: *sıfat* Yirmi yaş ile ilgili olana denir. Yirminci yaşa özgü...

Sahilden kasaba içine çıkan dik merdivenlere bakınız; yetmiş yaşında ak sakallı (...) bir ihtiyar köylü ağır bir cephane sandığını omuzlamış, merdivenleri yirmilik bir delikanlı çevikliğiyle ikişer ikişer atlamaktadır.

yitirivermek: *fiil* Aniden kaybetmektir.

Bu, bir renktir ve yaşamımızdaki bir rengi yitirivermişizdir.

yitirmek: *fiil* Bazı nitelik veya özellikleri kaybetmeye denir. Kaybetmek...

Senet kambiyo senedi özelliğini yitirir o zaman.

yiivermek: *fiil* Çabucak yemektir.

Yüreğin düştüğünü görünce yavaşça kaptı, belli etmeden yiiverdi.

yoğun disk: *isim* Manyetik olmayan ince bir metalden meydana gelen ve yüksek yoğunlukta ışık kaynağı kullanarak optik tarama sistemi ile okunabilen veri depolama ortamına denir. Disk...

Yoğun diskler bilgileri saklamamızda kolaylıklar sağlıyor.

yoğunlaştırmak: *isim* Koyu ya da kalın hale getirmektir.

Ebru yapmak için suyu yoğunlaştırmak gerekiyordu.

yoğurmak: *sıfat* Etki edip şekil vermeye denir.

Milattan önce 8000'lere değin uzanan geçmişinde birçok uygarlığın yeşerip solduğu, farklı kültürleri ve dinleri içinde harmanlamış, yoğurmuş şiir gibi bir kent Mardin...

yok olup gitmek: *fiil* Bir süre içinde ortadan kalkmak, kaybolmaktır.

Millî kültürlerine sahip çıkmayan milletler, zamanla yok olup gider veya rahatlıkla başka milletlerin etkisi altına girebilirler.

yoksullaşmak: *fiil* Yoksul duruma gelmektir. Fakirleşmek...

Babamı kaybedince yoksullaştığımız.

yoksunluk: *isim* Belli bir şeyin kendisinde bulunmaması, bir şeyin yokluğunu çekme haline denir. Mahrumiyet...

Yabancı bir devletin koruyuculuğunu ve kollayıcılığını istemek, insanlık niteliklerinden yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği benimsemekten başka bir şey değildir.

yok yere: *zarf* Hiçbir sebebi ve gerekçesi olmadan demektir. Boşu boşuna...

Bu bir taraftan milyarlarca liranın çöpe atılması, bir taraftan da milyonlarca insanın yok yere ilacın yan etkilerinden zarar görmesi demek.

yol ağzı: *isim* Bir yolun başka yol veya yollarla birleşip kesiştiği yere denir.

Araba yolun ağzında bizi bekliyor.

yol ayrımı: *isim* Yolların birbirinden ayrıldığı yere denir.

Ertesi hafta, aralık ayının karlı bir sabahı, meşhur AŞOT terminalinden bindiğim ...

otobüsünden Keskin yol ayrımında indim.

yolculuk yapmak: *fiil* Bir yerden başka bir yere gitmektir.

Hem okuluna gidiyor, hem de 6 gün Akhisar'dan Manisa'ya 45 dakikalık yolculuk yapıp, hafta içi 3 buçuk saat, hafta sonları ise 5 saat antrenman yapıyor.

yol gösterici: *isim* İlim Ne yapılacağını, nasıl davranılacağını öğretene denir.

Dünyada her şey için, maddiyat için, maneviyat için, başarı için en hakiki yol gösterici ilimdir, fendir.

yol haritası: *isim* Bir amacı gerçekleştirmek için yapılması gereken işlerin tamamıdır.

Bu satırlar, yirmi beş yıl sonra Bir Zamanlar Anadolu'da filmini çekmek için gittiğimiz aynı mekânlarda, bizim yol haritamız olacaktı.

yolkoşarı: *isim* Çok hızlı koşabilen bir kuş türüdür.

Devekuşunu saatte 40 km'lik hızıyla Kuzey Amerika'da yaşayan yolkoşarı adlı kuş türü izliyor.

yolmak: *fiil* Bitki, tüy gibi şeyleri çekip yerinden çıkarmaktır. Koparmak...

Yolar temizler bostanda ne varsa ...

yolsuz: *sıfat* Yolu olmayana denir.

Burası, en yakın kasabaya iki gün uzakta, Anadolu'nun çıplak, yolsuz, yıkık bir köyü idi.

yol yordam: *zarf* Uygun olan davranış biçimidir. Adap, erkân...

Bir gün yolu yordamıyla / Tarlafaresini yemeğe çağırmış ...

yol yorgunluğu: *isim* Yolculuktan dolayı meydana gelen yorgunluğa denir.

Bu yol yorgunluğunun üzerine bu buz gibi kiraz ne iyi gider.

yontmak: *fiil* İstenilen şekli vermek için bir şeyin dış bölümünü keskin bir araçla biçmek, kesmektir.

Kalem aşk şiirleri yazsın ve köreldikçe kılıç yontsun.

yorgun argın: *zarf* Çok fazla yorulmuşa denir. Gücü kalmamış...

Akşam yemeğinden hemen sonra da, sanki bütün gün taş taşımış ya da odun kırmış gibi yorgun argın kendini yatağa atardı.

yorumcu: *isim* Bir düşünce, söz veya yazının anlaşılmayan kısımlarını, ayrıntılarını açıklayana denir.

Akşam haberlerinden sonra da "Eeee Zeyno Hanım, hadi bir de gazeteler ne yazmış; oku da dinleyelim." der; günlük gazetelerin, köşe yazarlarının ve yorumcuların okunması bitince kesinlikle bir şeyler anlatılır; tartışılır; öğrenilirdi.

yorumlamak: *fiil* Bir yazıyı, sözü veya bir resmi açıklamaktır. Tefsir etmek...

Görselleri inceleyelim, yorumlayalım.

yorumlatmak: *zarf* Bir olaya, bir duruma bir anlam verdirmektir. Tabir ettirmek...

Evlilya rüyanın sonunda heyecanla yataktan fırlar, rüyasını yorumlatmak için bilginlere koşar.

yöneticilik: *isim* Birinin ya da bir şeyin bir konudaki etkinliği, çalışmayı kontrol etme işine denir. İdarecilik...

Sedat Sever'in proje yöneticiliğinde yapılan söyleşiden kısaltılmıştır.

yönetmek: *sıfat* Birinin ya da bir şeyin bir konudaki etkinliğini, çalışmasını kontrol etmeye denir.

Halk belli bir süre için kendisini yönetecek milletvekillerini seçer.

yönetmelik: *isim* Bir kurum veya kuruluşun çalışma şeklini gösteren kuralların tamamı ve bu kuralların yazıldığı belgedir. Talimatname...

Bu dönemde seyircinin haklarını ve sağlığını korumak amacıyla bir de tiyatro yönetmeliği hazırlanmıştır.

yönlendirici: *sıfat* Bir kişiye herhangi bir alanda izleyeceği yolu gösteren şeye denir.

Açık ve anlaşılır, yönlendirici ifadeler kullanalım.

yudumlamak: *isim* Yudum yudum içmeye denir. Acele etmeden yavaş yavaş içmek...

Başka bir Mardin panoraması içinde Mor Petrus ve Pavlus Kilisesi'nin avlusunda papazın ikram ettiği kahveyi yudumlamak...

yumurcak: *isim* Yaramaz küçük çocuğa denir.

Bu iki yumurcak, ekmeğin değerini de biliyor paranın nereye harcanacağını da.

yumuşaklık: *isim* Tatlı, hoş olma durumudur. Mülâyemet...

Anne ve babanın ses tonundaki yumuşaklık, ilgilerindeki sevecenlik, ilişkilerindeki özveri çocukta sevinç, neşe ve mutluluk duygularını doğurur.

yumuşamak: *fiil* İçinde sevgi, şefkat duygularının oluşmasına denir.

Bunları derken onun da katı, nasırlaşmış yüreği yumuşamış; şişmişti.

yumuşatmak: *sıfat* Kaba, hırçın, birini daha şefkatli, merhametli hale getirmektir.

Sevgi, bir gençlik duygusu. Canlandırır, genişleten, yeşerten, yumuşatan bir duygu.

yunmak: *fiil* Yıkanmaktır. Saflık kazanmak, arınmak...

Türkülerde yunmuş yıkanmış dilim...

yusufçuk: *isim* Ormanlık ve dağlık yerlerde yaşayan, kumruya benzeyen fakat ondan küçük bir kuştur.

Böğürtlen mi yusufçuk mu türkü mü ne...

yutak: *isim* Gırtlak ve yemek borusu ile ağız ve burun boşlukları arasında bulunan boşluktur.

Yutak ağız boşluğunun arka kısmına düşer.

yutmak: 1.*isim* Ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmektir.

Bir hayvanı yutmakta olan bir boa yılanını gösteriyordu.

2. *fiil* Tam ve doğru söylememektir.

Bir, iki, üç, dört, beş diye sayarken birden sonra iki ve üçü yuttuğunu düşün.

yutuvermek: *fiil* Ansızın veya çabucak yutmaktır.

Boa yılanları avlarını çiğnemediği gibi yutuverirler.

yuvacık: *isim* Küçük, sevimli yuvaya denir.

Sıcacık bir yuvacığı, olmayınca o çocuklar...

yücelik: *isim* Yüksek, büyük olma durumudur. Ululuk, ulvilik...

Hem yaşayacağız hem vatanın yüceliğini göreceğiz.

yüceltmek: *fiil* Eşsiz, benzersiz çok değerli bir duruma getirmektir.

Sevgi nitelik ve nicelik açısından gelişip yayıldıkça, renklenip biçimlendikçe kişiliği olgunlaştırır ve yüceltir.

yüklem: *isim* Cümlede iş, hareket, oluş ya da karar bildiren kelime veya kelime grubuna denir.

Genellikle kendinden önceki sözcükle öbekleşerek sıfat (ön ad), zarf (belirteç) ya da yüklem olabilir.

yüklenme: 1. *isim* Zorlanmaktır.

Bu ciddi anlamda aşırı yüklenmedir benim için.

2. *isim* Bir varlığın özelliğinin başka bir varlık üzerinde gösterilmesine denir.

İnsana özgü özelliklerin cansız varlıklara yüklenmesi, metnin anlatımına nasıl bir katkı sağlamıştır?

yükletmek: *zarf* Yükleme işini yaptırmaktır.

Eşyalarımızı toplarken, kamyona yükletirken Mercan'da bir başkalık belirdi.

yüksekçe: *sıfat* Çok yüksek olmayan, yükseğe yakın olana denir.

Beyaz harmanisi içinde düşünceli durmakta olan Sultan Alparlan, yüksekçe bir tepeye çıkarak merakla onu dinleyen askerlerine şu kısa konuşmayı yaptı.

yükseköğrenim: *isim* Lise düzeyi üstündeki öğrenime denir. Yüksek tahsil...

Kemal'in ağabeyi yükseköğrenimini Kanada'da tamamlamış.

yükseköğretim: *isim* Lise eğitimini bitirenlerin; üniversite, akademi gibi eğitim kurumlarında aldıkları öğretime denir.

Profesör, yükseköğretim kuruluşlarında en üst aşamada olan öğretim üyesidir.

yükselivermek: *fiil* Çabucak veya ansızın ortaya çıkmaya denir.

Kimi ağızlardan bir fısıltı yükseliverdi, saygıyla korku karışımı fısıltılar:

– Mustafa Kemal...

yükselmek: 1. *fiil* Yapılmak, inşa edilmek anlamına gelir. Yükselmeye çıkmak...

İstasyondan Samanpazarı'na doğru çıkan yokuşun ortalarında, o zamanlar, (...) görkemli bir yapı yükseliyordu.

2. fiil İçinden geçirmek anlamına gelir.

Esirliğe karşı çocuklarını isyana dâvet eden ecdadın sesi kalplerimiz içinden yükseldi, bizi son kurtuluş mücadelesine dâvet etti.

3. fiil Aşaması artmaktır.

Şunu da ehemmiyetle belirtmeliyim ki yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihi niteliği de güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir.

4. fiil Güçlenmek, şiddetlenmektir.

O anda gemiden uğultu halinde çılgınlık yükseldiğini duydum.

yüksünmek: zarf Gevşeklik içinde bulunarak bir işi yapmaya gönlü olmamaktır. Tembellik etmek...

Bir keresinde neredeyse on dört kilogram ağırlığındaki kitap kolisini hiç yüksünmeden eve kadar taşımişti.

yükümlülük: isim Bir işi yapma zorunluluğu olanın durumuna denir. Yüküm, mükellefiyet, mecburluk, mecburiyet...

Mahkeme Siwa'yı haklı buldu ve ülkeye gelecekte benzer zorla çalıştırma olaylarının ortaya çıkmasını önleyecek düzenlemeler yapma yükümlülüğü getirdi.

yürekağrısı: isim Kâğıt, tahta, çini, kumaş gibi yüzeylerin üzerine yapılan çizim biçimidir.

Her desenin bir adı vardır: Yılanlı bahçe, horozibiği, güneş yangını, karınca izi, yürekağrısı, cennet çiçeği, güvercin gözü bunlar arasındadır.

yürekli: isim Hiçbir şeyden korkusu olmayana denir. Gözü pek, babayiğit, kötülük düşünmeyen...

Sorumluluk sahibi olduğu kadar iyi yürekliydi de.

yürümek: fiil Adım atarak ilerlemek demektir. Gitmek...

Şunu az yürüt de yürüyüşünü de görelim.

yüz ağartıcı: sıfat Beğenilen bir iş yaparak böylece yakınlarının onur duymasına sebep olana denir.

1924'te Musiki Muallim Mektebi olarak kurulan Devlet Konservatuvarı, bugüne kadar tiyatro, bale ve opera dallarında, Türk ulusunu diğer uluslar arasında başarıyla temsil edebilecek güçte, yüz ağartıcı, değerli sanatçılar yetiştirmiştir.

yüzbaşı: isim Orduda rütbesi üsteğmenle binbaşı arasında olan subaya denir.

Okuldan 1904 yılında doktor yüzbaşı rütbesiyle mezun oldu.

yüzey gerilimi: isim Bir sıvının yüzey katmanının esnek bir zar gibi davranmasına yol

açan etkinin adıdır.

Hafif çubuk, suyun yüzey gerilimini yenemeyeceği için kabın üzerinde kalacak ve dünyanın manyetik alanından etkilenerek dönecek.

yüzeysel: isim Ayrıntılı olmayana denir. Gelişigüzel, derine inmeyen, sathi...

Metin kısa olduğu için olaylar yüzeyseldir ve kişi sayısı azdır.

yüz karası: isim Utanılacak bir durum veya şeye denir.

Hatta bir gün babası Darwin'e şöyle bağırmış öğretmenim: Fare kovalamaktan başka bir iş yaptığın yok, ailemizin yüz karasısin.

yüz ölçümü: isim Bir alan veya bir şeyin yüzeyinin ölçümü sonunda ortaya çıkan miktardır.

Bu ormanlık alanlar, ülke yüzölçümünün % 27, 7'sini oluşturmaktadır.

yüzükoyun: zarf Yüzü yere gelecek biçimde yatmaya denir. Yüzüstü...

Yere yüzükoyun uzanıyorum...

yüzyıllık: sıfat Yaklaşık olarak sürerliği yüzyıl olana denir. Asırlık...

Bu yüzden cirit oyununun en azından dokuz yüzyıllık bir tarihi vardır.

zaaf: isim Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücündeki zayıflıktır. Düşkünlük, eksiklik, yetersizlik...

İnsanların varlığından haberlerinin bile olmadığı birtakım hastalıkları ve zaafı vardı.

zabita: isim Belediye tarafından görevlendirilen, belediyeye verilmiş emir ve yasakları takip etmekle görevli kolluk kuvvetine denir. Belediye polisi...

Festival alanına karpuz savaşı amacıyla getirilen yaklaşık 3 ton karpuzu, vatandaşların üzerine atarak karpuz savaşı başlatmaya çalışan 15 zabita görevlisi ise sorgularının ardından serbest bırakıldı.

zabit: isim Rütbesi teğmenden binbaşuya kadar olan askere denir.

Bağırış çığırtışımızı duyan zabitler de bizi kolumuzdan tutup sizin huzurunuzda getirdi.

zahmet etmek: fiil Birisi için çalışıp, yorulup ya da masrafa girmektir. Çaba harcamak...

Siz çok yoruldunuz, zahmet etmeyin.

zahmetli: sıfat Güçlülükle yapılabildiği denir. Yorucu, sıkıntılı, eziyetli, güç...

Emine oradan ayrılır ve daha dört saat süreceği olan zahmetli dağ yolundan obasına döner.

zalimlik: isim Acımasız ve haksız davranış biçimidir.

Firavunların yaşamlarını şaşkınlıkla dinleyip zalimliklerine şaşırıp kaldık; Süveyş'in açılışı için bestelenen operanın öyküsünü dinledik; dinlerin başlangıcı ve yayılmasını

öğrendik.

zaman eki: *isim* Fiil kök ve gövdelerine eklenip onlara zaman kavramı kazandıran ektir.

Metinde çoğunlukla “-miş / -miş” zaman eki kullanılmıştır.

zamanlama: *isim* Bir konuda en iyi sonuç ve verimi almak amacıyla en doğru, en uygun zamanı belirlemeye denir.

Zamanlamaya çok önem vermiştir.

zamansal: *zarf* Zamanla ilgili olmaktır.

İki cümleyi zamansal olarak sıralamak isteyebiliriz: Ayşe eve geldi; daha sonra Ali geldi.

zamansız: *zarf* Uygun olmayan bir zamanda demektir.

Geçen gün babam ‘Zamansız öten horozları keserler.’ diyordu.

zambak: *isim* Bir çenekliler familyasından, zambak, lale, çiğdem, soğan, pırasa, gibi bitkileri içine alan zambakgillerden, yüksekliği 90-100 cm, iri, güzel çiçekli, çok yıllık bir süs bitkisidir.

Ak zambaklar açmış bak iri iri...

zamir: *isim* Varlıkların yerini; kişi, dönüşlülük, gösterme, soru ve belirsizlik bakımından tutan söze denir. Adıl...

Aşağıda verilen cümlelerdeki zamirleri (adılları) bularak ne tür zamir olduklarını uygun kutucuklara yazınız.

zanaatçı: *isim* El ustalığı isteyen işlerle uğraşana denir. Zanaatkar...

Sonradan öğrendiğime göre muhtelif çarşılarında on binlerce zanâatçı çalışır.

zannetmek: *zarf* Bir şeyin olması ya da olmaması olasılığını kabul edip, olabileceğini düşünmeye denir. Sanmak ...

Tüm insanları dost zannettiği için avcılardan kaçmayacaktır, bu da çok tehlikeli.

zarafet: *isim* Güzel olma durumuna denir. Hoş, albenili...

Sadece renk ve desen bakımından değil, form bakımından da Kütahya seramiklerinin zarafeti etkileyicidir.

zarf: 1. *isim* Mektup ya da başka kâğıtların konulduğu kâğıt keseye denir.

Bir ara gözüüm zarfa takıldı.

2. *isim* Kendisi gibi bir zarfın, bir fiilin veya bir sıfatın anlamlarını zaman, yer, vb. bakımından etkileyen sözcüktür. Belirteç...

Bağlaçların ve zarfların cümleye kattığı anlamı fark edelim.

zarif: *sıfat* Hoşa gider bir biçimde konuşan ve davranana denir.

Buuuz! Diye dikkatinizi çeken bu zarif şerbetçilere rastlamazsanız, insan içinde tuhaf

bir eksiklik duyar; âdeta bir huzursuzluk...

zaruri: isim Zorunluya denir. Gerekli...

Onu bu sokaklarla beraber görmek, beraber düşünmek zaruridir; başka türlü olamaz.

zat: isim Kişi demektir.

Yüzümüzden düşenin bin parça olduğu günlerden birinde bir de baktım gayet kibar bir zat yanına dört liseli genci almış, bizim resimlere veryansın etmiyor mu?

zehir etmek: fiil Bozgunculuk çıkarıp üzüntüye neden olmaktır. Bunaltmak, acı vermek

...

Bir lokma ekmeği yetişmez mi, / kendimize zehir ettiğimiz?

zehir zemberek: isim Aşırı şekilde acı, ağır, sert olana denir.

Köy türkülerinin kiminin rayihâsından geçilmez, kimi zehir zemberek...

zemheri: isim Kışın en şiddetli zamanına denir. Kış ortası, kara kış...

Zemheride bahar mı olur? ...

zenginleşmek : fiil Zengin duruma gelmeye denir.

Sonra, bilader, borçlunun biri, “Hacivat zenginleşmiş, evi yaptırıyor.” deyip, para almaya gelir; benim de param bitmiş olduğundan, borçluyla boğaz boğaza kavga ederiz; sonra dava edip bizi hapse atarlar.

zenginleştirmek: fiil Verimli, faydalı hale getirmeye denir.

Dünyasını zenginleştirmek için okumaktadır.

zengin olmak: fiil Çok mal ve para edinmektir.

“Yaşasın! şunlardan birkaç tane yakalasam çok zengin olurum!” diye sevinirken Hüma kuşunun annesi ve babası ile karşılaşmış.

zerdali: isim Kayısının Akdeniz ülkelerinde yetiştirilen küçük meyveli bir çeşididir.

Sakin erkenden çiçek açma / Küçük zerdali ağacım ...

zeybek: isim Ege bölgesine has bir oyun veya müzik türüdür.

Halk oyunlarına meraklı olan Atatürk'ün zeybek oynamada son derecede başarılı olduğu bilinmektedir.

zıt anlamlılık: isim Aralarında birbirinin karşıtı, tersi söz bulunan anlama denir.

Birinci ve ikinci sözcükler arasında zıt anlamlılık ilişkisi vardır.

zıtlık: isim Nitelik ve durumları birbirine büsbütün aykırı olmaya denir. Zıddiyet, karşıtlık, mübâyenet, tezat, kontrast...

Kıyafet dışında, oyun figürlerinde de aynı çeşitlilik ve hatta ilk bakışta zıtlıklar göze çarpabilir.

zifiri karanlık: isim Çok koyu karanlığa denir.

Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası ...

zihinsel: *sıfat* Anlayış, kavrayış ile ilgili olana denir. Zihnî...

Çocuğun zihinsel, ruhsal ve sosyal gelişimi bir bütünlük içinde tamamlanır.

zihniyet: *isim* Düşünceye denir.

Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyeti ile hareket etmelidirler.

zilli: *sıfat* Zili olana denir. Üstünde zili bulunan...

Sırtlarında kocaman güğümleri, ellerinde pırıl pırıl bardakları ve zilli, boncuklu ibrikleriyle bu şerbetçiler ne kadar da güzeldir!

zincirleme: *sıfat* Birbirini izleyen, peşinden gelene denir. Art arda...

Zincirleme laflarla karşı tarafın ekmeğine kat kat yağ sürerler.

ziraat: *isim* Tarıma denir.

Eski Türklerin ziraatla meşgul olduklarına dair elimizde malzemeler vardır.

zirzop: *isim* Şımarık ve deli gibi davranana denir. Zırtapoz, zıpır...

Zirzop sensin!

ziyadeleşmek: *fiil* Çoğalmaya denir.

Akşam vakitleri bu dostluk ziyadeleşiyor.

ziyan: *isim* Zarar demektir.

Ne yangın ne facia ne zarar ve ziyan ne de işkencenin onca manası vardı.

ziyarete gitmek: *fiil* Birini veya bir yeri görmeye gitmektir. Ziyaret etmek...

Giy şunları bayramlaşıp babanın mezarını ziyarete gidelim.

zoraki: *zarf* İstemeyerek demektir. İstemeye istemeye, zorla...

Aile soyunu sürdürmek için zoraki takılır.

zorlaşmak: *fiil* Zor duruma gelmektir. Güçleşmek...

Hayat zorlaşmıştı...

zorlayıvermek: *fiil* Bir fikir ortaya çıkarmak anlamına gelir.

Zorlayıverin usunuzu yokuşa ...

zor olmak: *fiil* Sıkıntı veya güçlkle yapılmaya denir.

Birkaç kişiye daha sorup ilçenin çarşısına geldim, atari salonunu bulmak zor olmadı.

zorunlu: *isim* Kesin olarak gereksinim duyulana denir. Zaruri, mecburi, ıztırari...

Yazar, kendi kendisiyle konuşur gibi yazar, ileri sürülen görüşlerin ispatlanması zorunlu değildir.

zurna balığı: *isim* Özellikle Ege ve Akdeniz'de rastlanan, sıcak ve ılık denizlerin üst kısımlarında ve kenardan uzakta yaşayan, ortalama 50 cm uzunluğunda, 20-30'lu grup şeklinde gezen bir balık türüdür. Uskumru turnası...

Giderken tonlarca zurna balığı götürürüm.

zümre: *isim* Gruba denir. Topluluk, takım, camia...

Millî egemenlik; devleti kuran, yöneten en üstün gücün, kişilere veya belli zümrelere değil, doğrudan doğruya millete ait olmasıdır.

Atasözleri

ak akçe kara gün içindir: *atasözü* Çalışıp kazandığımız para, zor günlerimizde bizi darlıktan kurtarır anlamında kullanılan bir sözdür.

Ak akçe kara gün için diyerek eline ne geçerse kumbarasına atıyordu.

akşam şerifler hayrolsun: *atasözü* "İyi akşamlar" anlamına gelen bir selamlama sözüdür.

Akşam şerifler hayrolsun!

Allah göstermesin: *atasözü* "Allah kötü bir şeyle karşı karşıya getirmesin" anlamında kullanılan bir sözdür.

Sizinle çene yarıştırmak mı? Hele hoca ile Allah göstermesin.

Allah rahmet eylesin: *atasözü* Ölülerini iyi, yararlı, faydalı anmak için söylenen bir sözdür.

Bir gün sonra kazan almaya gittiğimizde de bize, "Kazana Allah rahmet eylesin, öldü!" demez mi?

dost dostun eyerlenmiş atıdır: *atasözü* "Gerçek dost, arkadaşının zor zamanında yardımına koşmak için bekleyendir." anlamına gelen söze denir.

Dost dostun eyerlenmiş atıdır.

haydan gelen huya gider: *atasözü* "Kolayca ve emek verilmeden kazanılan şeyler kolayca elden çıkar" anlamında kullanılan söze denir.

"Haydan gelen huya gider" dizeleriyle anlatılmak istenen nedir?

kabahat samur kürk olsa kimse sırtına almaz: *atasözü* "Hiç kimse bir suçu kabullenmez." anlamında kullanılan bir sözdür.

"Kabahat samur kürk olsa kimse sırtına almaz." sözündeki gerçek her zaman, her devirde geçerlidir.

keskin sirke küpüne zarardır: *atasözü* "Öfkeli, sert kimse yine kendine zarar verir." anlamında kullanılan bir sözdür.

Keskin sirke küpüne zarardır.

komşu ekmeği komşuya borçtu: *atasözü* "Komşunuz size bir ikramda bulunur, bir şey armağan ederse siz de ona ikramda bulunmalı, armağan vermelisiniz" anlamında kullanılan bir sözdür.

Komşu ekmeği komşuya borçtu, o zamanlar.

komşu hakkı tanrı hakkı (gibidir): *atasözü* Birbirlerini incitmeyen, birbirlerinin hatırını sayan, birbirlerine yardım eden komşular Allah'a karşı da ödevlerini yapmış olurlar." anlamında kullanılan bir sözdür.

Komşu hakkının Tanrı hakkı olduğuna inanılırdı her zaman.

komşu iti komşuya ürümez: *atasözü* "Komşudaki zararlı kişi, başka kimseleri incitse de komşusunu rahatsız etmez" anlamına gelen bir sözdür.

Ev almadan önce komşu alınır aynı şekilde. Hatta öyle ki "Komşunun iti bile komşuya ürümez." idi.

laf lafi açar: *atasözü* "Bir konu hakkında sohbet edilirken ilgisi nedeniyle söz başka bir konuya geçer, başka konular konuşulur." anlamına gelen bir sözdür.

Önce derneğinizi tanıtip işlevlerinizi açalım, sonra da laf lafi açar sohbe devam ederiz.

öfkeyle kalkan zararlar oturur: *atasözü* "Sinirlenerek hareket eden sonunda zor duruma düşer" anlamında kullanılan bir sözdür.

Öfkeyle kalkan zararlar oturur.

sen dost kazan düşman ocağın başından çıkar: *atasözü* Dost kazanmak düşman bulmaktan daha zordur anlamına gelen sözdür.

Sen dost kazan düşman ocağın başından çıkar.

sükut ikrardandır/ikrardan gelir: *atasözü* "Susan, kabul eder." anlamına gelen bir sözdür.

Vezirleri "Sükut ikrardandır." dediler, kızı genç Padişah'ın sarayına götürdüler fakat Nilüfer hiç oralarda değildi.

tanrı dert verip lokman aratmasın: *atasözü* Allah zor işlerle karşılaştırıp da çözümleri için uğraştırmamasın, zor durumlarla karşı karşıya kalmamak anlamında dua niyetinde kullanılan bir atasözüdür.

Tanrı dert verip lokman aratmasın.

yolcu yolunda gerek: *atasözü* "Herkes kendi işiyle ilgilenip işini bitirmeye çalışmalı" anlamına gelen bir sözdür.

Biz işimize bakalım. Yolcu yolunda gerek.

Deyimler

abdest almak: *deyim* Müslümanların, bazı ibadetlerden önce bir sıra içinde bazı organları yıkayıp bazılarını ıslatarak temizlemesidir.

Abdest alıyor, tam kiblenin karşısına geçiyor.

acele etmek: *deyim* Çabuk davranma halidir. İvmek...

Kız son kazağı bitirmek için acele ediyordu.

aceleye getirmek: *deyim* Bir işi üstünkörü, özenmeden yapmaktır.

Boşanma işlemleri devam ederken ev arama işini aceleye getirdiğime bin pişmanım.

acı vermek: *deyim* Birinin üzülmesine sebep olmaktır. Birini incitmek...

Annenin tatlı ve iyi hayali, ruhuna her zaman acı verir.

açığa çıkmak: *deyim* Belli olmaktır. Anlaşılmaq...

Bu kayıp, ısı ve ışık olarak açığa çıkar.

açık kapı bırakmak: *deyim* Gerektiğinde, bir konuyu sonra tekrar konuşma imkânı bırakmaktır. Kesip atmamak...

Israr edince önce gözleri buğulandı sonra "Daha sonra konuşuruz." diyerek açık kapı bıraktı.

adam olmak: *deyim* İyi bir duruma gelmek, iyi yetişmektir. Gelişmek, büyümek...

Adam olmak için okumak, öğrenmek şarttır.

âdet edinmek: *deyim* Bir şeyi alışkanlık edinip ve huy haline getirmektir.

Mutlaka yemeklerimize biber atmayı âdet edinmişiz.

adı geçmek: *deyim* Anılmaktır. Söz konusu olmak, ismi geçmek...

Okuduğunuz metinde adı geçen görselleri işaretleyiniz.

adı kalmak: *deyim* Bir kimse öldükten sonra dillerde sadece adının dolaşmasıdır.

Veysel gider adı kalır.

adı karışmak: *deyim* Kötü bir işle birinin ilgisinin bulunduğu söylenilmesidir.

Tarih şahittir ki hiçbir tsunamiye adım karışmadı.

adını anmak: *deyim* Birinden, bir şeyden söz etmektir.

Adımı anmanız, komikliğimi çağrıştırmaya yeter de artar bile.

ad takmak: *deyim* Anmak ya da çağırmak için bir canlı ya da bir şeye başkası tarafından ad verilmesidir. Ad koyulmak, ad verilmek, isimlendirilmek, isim koyulmak, isim takılmak, isim verilmek, tesmiye edilmek...

Çadırlarının başından ayrılmayan inatçı grevcilere öteki işçiler, çadır tutan diye ad taktı.

ad vermek: *deyim* Anmak ya da çağırmak için bir canlı ya da bir şeye isim vermektir.

Ad koymak, ad takmak, isimlendirmek, isim takmak, isim vermek, tesmiye etmek...

Metne göre, çocuklara kimler, nasıl ve ne zaman ad vermektedir?

affedersiniz: *deyim* Özür dilediğini belirtmek için söylenen bir sözdür. Birisi rahatsız edildiğinde söylenen bir seslenme sözü...

Öğretmenim affedersiniz, biraz geciktim.

affını dilemek: *deyim* Bir iş veya görevi yerine getiremeyeceğini nezaketle

bildirmektir.

Yaptığım bu hareketten dolayı senden affımı diliyorum.

ağzı kulaklarında olmak: *deyim* Çok sevinmektir. Ağzı kulaklarına varmak...

Bu haberi duyunca ağzı kulaklarında oldu.

ağzı laf yapmak: *deyim* İnandırıcı söz söyleme yeteneği olmak anlamında kullanılan bir sözdür. Kolay konuşma yeteneği olmak...

Benim elimden iş gelir ama ağzım laf yapmayı bilmez Hoca Efendi.

ağzında bakla ıslanmamak: *deyim* Sır saklamamaktır.

Ayşe, sırrımızı saklayamadı; ağzında bakla ıslanmıyor.

ağzından bal damlamak: *deyim* Çok tatlı, güzel konuşmaktır.

Konuşurken sanki ağzından bal damlıyordu.

ağzından girip burnundan çıkmak: *deyim* Çeşitli yolları deneyerek birini bir şeye razı etmektir. Kandırmak...

Babasının ağzından girip burnundan çıkarak istediklerini aldırmaştı.

akılda kalmak: *deyim* Bir bilginin akılda yer etmesidir. Unutulmamak...

Dinlediğiniz metinden aklınızda kalanları oluş sırasına göre yazınız.

akıl ermemek: *deyim* Ne olduğunu anlayamamaktır. Sırrını çözememek...

Bin bir yerimden bağlanmışım, bundan ötesine aklım ermez.

akıl öğretmek: *deyim* Birine nasıl davranması gerektiğini göstermektir. Yol göstermek...

Sana ne oluyor? Akıl öğretecek sen mi kaldın?

akıl yürütmek: *deyim* Tahminde bulunma işidir.

Fikir üretebilmek için akıl yürütmek gerekir.

akla gelmek: *deyim* Hatırlamaktır.

Senin aklına gelen böyle örnekler var mı?

akla getirmek: *deyim* Hatırlatmaktır.

Pankart, afiş, broşür, konferans, film, Karagöz, kukla, özel günler, şiir, şarkı... gibi araç ve alanları hemen akla getiriyorsa da radyo, televizyon ve hele sahnede tiyatro gösterilerinin ayrı bir önemi ve değeri vardır.

akla kararı seçmek: *deyim* Bir işi başarana kadar çok sıkıntı çekmektir. Zorluklarla karşılaşmak...

İşi aldım ama akla kararı seçtim doğrusu.

aklı almamak: *deyim* Birinin bir şeyi anlayamaması, kavrayamamasıdır. İmkansız gelmek...

İnsan nasıl küfür eder, başkasını kırar, aklım almıyor...

aklı ermek: *deyim* Akılca olgunlaşmaktır. Anlayabilmek...

Sen de çiçek açtın erkenden küçük zerdali ağacım aklın ermeden.

aklı karışmak: *deyim* Ne yapacağını bilememektir. Şaşırarak, bocalamak...

Aklımız karıştıysa soru işareti yapıp öğretmenimize soralım.

aklına gelmek: *deyim* Bir şeyi yapmayı düşünmektir. Tasarlamak...

Kazanamamak, hiçbir zaman aklıma gelmedi.

aklına takılmak: *deyim* Sürekli olarak bir şeyin düşünülmesidir. Bir düşünceye saplanıp kalınmak...

Bu ant içmek meselesi, okulda kendini yapayalnız, arkadaşsız hisseden öykü kahramanının aklına takılır.

aklından geçirmek: *deyim* Bir şeyi yapmayı düşünmektir. Tasarlamak...

"Keşke biraz kulaklarım çınlasa veya midem ağrısaydı!" diye aklından geçirdi.

aklını başından almak: *deyim* Bir şeyi, birini, düşünemeyecek hale getirmektir. Çok şaşırtmak...

Aman ne yükseliş! İnsanın aklını başından alır.

aklının ucundan geçmemek /aklının ucundan bile geçirmemek: *deyim* Hiçbir şekilde düşünmemektir.

Ağustosböceği, onu eğlendirmiş olsa da paylaşmak aklının ucundan geçmez asla.

aklı yatmak: *deyim* Bir şeyi anlamaya başlamaktır. Olacağına inanmak...

Eskiden beri Batlamyus'un sistemine akli yatmayan Kopernik, kafayı astronomiye fena halde takmış bir bilim adamıydı.

alaka duymak: *deyim* Herhangi bir şey ya da bir kimseye önem vermek, yakınlık duymaktır. İlgi duymak...

Son günlerde teknolojiye alaka duyuyordu.

alaya almak: *deyim* Alay etmek, eğlenmektir. Dalga geçmek...

Adam köylüleri alaya almış, insan yeme ihtimali de var, demiş.

aldırış etmemek: *deyim* Bir duruma, şeye, ilgi göstermemektir. İlgilenmemek, ilgisiz kalmak, önem vermemek, aldırılmamak, umursamamak...

Kendi alanına dokunmayan bir şeye aldırış etmez.

alın teri dökmek: *deyim* Zahmet edip çok emek vermek anlamındadır.

Doğrusu çok alın teri döktük amma değerdi / Neşe veren kasvetimiz yorgunluğu giderdi.

alışverişe çıkmak: *deyim* Alım satım işi için çarşıya gitmektir.

Alışverişe çıkınca, atıştırmalık çikolata, bisküvi, dondurma, cips gibi eksikler mutlaka tamamlanmalı.

Allah rızası için: *deyim* Herhangi bir karşılık beklemeden anlamındadır.

Onu Allah rızası için keseriz.

alnını karışlamak: *deyim* Birini küçümseyerek meydan okumak anlamına gelir.

Taşıma, toprağıma toz konduranın alnını karışlarım.

altını üstüne getirmek: *deyim* Darmadağınık etmek, karıştırıp dağıtmaktır.

Evin altını üstüne getirdi.

altüst olmak: *deyim* Çok karışık duruma gelmektir.

Denge altüst olacak.

aman Allah'ım: *deyim* İmdat, şaşkınlık, beğenme, endişe, telâş, korku, öfke, sitem, alay gibi çeşitli duyguları ifâde eden cümlelerde anlama kuvvet vermek için kullanılır ve bu duyguları aman kelimesinden daha güçlü şekilde belirtir.

Aman Allah'ım, bütün kavanozu bitirmişsin!

aman vermek: *deyim* Bir canlının canını bağışlamaktır. Öldürmemek...

Ne aman istedik ne aman verdik.

anlama/anlamına gelmek: *deyim* Bir anlam bildirmektir.

Aşağıdaki resmi inceleyip, bu resmin vermek istediği iletiyi düşünelim ve resimdeki renkli ellerin ne anlama geldiğini yorumlayalım.

anlam vermek: *deyim* Kendince bir yargıya, karara varmaktır. Yorumlamak...

Yaptıklarına anlam vermek imkânsız.

ant içmek: *deyim* Bir şeyi yapma ya da yapmama hakkında söz vermektir. Yemin etmek...

Yazar, bu öyküde ant içen bir çocuğun sözünde durmasını, arkadaşını korumasını ve cesaretini anlatmaktadır.

arasını (aralarını) açmak (bozmak): *deyim* Kişilerin arasındaki dostluğu bozmaktır.

Bu adam, birbirine komşu, aynı soydan gelen iki obanın arası açmış.

ara vermeden: *deyim* Sürekli, durmadan olan şeydir.

Üç gün üç gece hiç ara vermeden lapa lapa kar yağmış.

arkadan atlı kovalamak: *deyim* Bir işi gereksiz bir telaş içinde yapmak demektir.

Onca zamana rağmen arkasından atlı kovalıyor gibi çalışıyordu.

arkasına düşmek: *deyim* Birini gözden ayırmayarak arkasından gitmek demektir.

Gece olunca kızın arkasına düştü, kız mezarlığa geldi.

arkasını bırakmak: *deyim* Peşini bırakmak demektir.

Bunu birkaç kere tekrar edince de arkasını bırakmış.

askere gitmek: *deyim* Askerlik ödevini yapmak için orduya katılmaya denir.

Yanlı kiş i askere gider.

aşkolsun: *deyim* Hoşa gitmeyen bir davranış, bir tutum karşısında kızma, kınama

bildiren söze denir.

Peki, sen hep yerinde mi durursun?

– Aşkolsun, dedi.

ateş almaya mı geldin?: *deyim* Geldiği yerden hemen gitmek isteyen kişiye sitem olarak söylenen bir sözdür.

Nasıl hiç? Ateş almaya gelmedin ya!..

atı alan Üsküdar'ı geçti: *deyim* Ele geçen fırsatın değerlendirilemediğini belirten söze denir.

Üzölmeyi bırak! Atı alan Üsküdar'ı geçti.

at koşturmak: *deyim* Ata binip, atla gezmektir.

Tarihçilere göre toplam 19 gezi yapıp, üç kıtada at koşturmuştur.

ava çıkmak: *deyim* Avlanmak için gitmek anlamında kullanılan bir sözdür.

Adaletli olmasıyla tanınan bir padişah, saray eşrafi ve hizmetçileriyle birlikte ava çıkar.

avazı çıktığı kadar: *deyim* Çok yüksek sesle konuşmak, bağırarak ya da haykırmaktır.

Avazı çıktığı kadar haykırmak istiyordu.

avucunun içi gibi bilmek: *deyim* Bir yer ya da bir şeyi çok ayrıntılı bilmek demektir.

Mehmet Kaptan, bu denizi avucunun içi gibi bilir.

ayağına gelmek: *deyim* Emek çekilmeden elde edilmek demektir.

Bunların hepsi onun sayesinde ayağımıza geliyor.

ayak basmak: *deyim* Bir yere varmak, ulaşmak anlamında kullanılan bir sözdür.

İnsanoğlu; büyük dağlara aşmasını, denizleri geçmesini, Ay'a ayak basmasını düşünebilir olmasına borçludur.

ayak sürümek: *deyim* Verilen bir işi istemeden yapmak demektir.

Canı bir türlü gitmek istemedi, lâkin mecbur olunca ne yapsın, ayak sürüye sürüye yola çıktı.

ayakta kalmak: 1.*deyim* Yıkılmamak, çökmemek anlamında kullanılan bir ifadedir.

Sevgisiz insan, tek başına ayakta kalır.

2. *deyim* Oturacak yer bulamamak demektir.

Sonunda bana da bir yer gösterdiler de ayakta kalmaktan kurtuldum.

ayak uydurmak: *deyim* Kendi gidiş ve davranışını başkasınıninkine benzetmeye denir.

Bir milletin kültür ve sanat hareketlerini ve seviyesini, millî geleneklerine bağlı kalarak medeni dünyanın kendisine ayak uydurmaya mecbur olduğumuzu unutmamalıyız.

aykırı kaçmak: *deyim* Uygun gelmemek demektir. Ters gelmek, ters düşmek, aykırı olmak, aykırı düşmek...

Öyle titrek hareketler, kırılıp dökülmeler, zeybeğin ruhuna aykırı kaçar.

bağrına basmak: *deyim* Kucaklamak demektir.

Baba, yürümekten yorulan yavrusunun alınına bir öpücük kondurarak onu kucağına aldı ve şefkatle bağrına bastı.

bahse girmek: *deyim* İddia edilen bir şey hakkında, haklı çıkacak tarafa bir şey verilmesini kabul eden sözlü anlaşma yapmaya denir.

Seninle bir bahse girelim.

bal gibi: *deyim* Şüpheye yer bırakmamaktır. Çok iyi, adamakıllı

Bunu bilmeyecek ne var? Bal gibi isim tamlaması işte!.. Diye bağırılmışım.

balık kavağa çıkınca: *deyim* "Olması mümkün değil" anlamına gelen bir sözdür.

Balık kavağa çıkınca sana da bir araba alırsız.

balta girmemiş: *deyim* Hiçbir ağacın kesilmediği gür orman veya koruya denir.

Tabii ben de artık onlara ne boa yılanlarından ne balta girmemiş ormanlardan ne de yıldızlardan söz açıyordum.

barış görüş olmak: *deyim* Her türlü dargınlığı unutarak barışmaya denir.

Her defasında kavga yatışıyor, ağlaşmalar, öpüşmeler içinde barış görüş olunuyordu.

baskın çıkmak: *deyim* Karşılaştırma yapılan kimseyi geçerek ona olan üstünlüğünü göstermektir.

Eğer kendi düşüncelerimiz okuduğumuz başka yazarlara baskın çıkıyorsa onların düşüncesine saygı göstermekle birlikte, eski düşüncelerimizi de sürdürürüz.

baskı yapmak: *deyim* Etkisi altında bırakmaya çalışmak, zorlamaktır.

Eğer bunlardan daha fazlasını yerseniz, kurt daha da büyür ve karaciğerinize baskı yapar.

başa gelmek: *deyim* Kötü bir durumla karşılaşmak anlamında bir sözdür.

Gör ki başa neler gelir.

baş başa bırakmak: *deyim* Birisinin, bir şey ya da bir kişiyle yalnız kalmasını sağlamaya denir.

Annemi avluda koyunlarla baş başa bırakıp babama koştum.

baş başa olmak: *deyim* Birlikte bulunmak, beraber yaşamaktır.

İnsanlar hangi sebeplerle şehirlerden kaçıp doğayla baş başa olmak isterler?

baş başa vermek: *deyim* İki ya da daha fazla kişinin bir tarafa ayrılıp konuşmasına denir.

İçeride baş başa vermiş konuşuyorlar.

baş eğmek: *deyim* Direnmekten vazgeçip buyruk altına girmektir.

Asrın baş eğdi sandığı at saha kalkıyor.

başına geçmek: *deyim* Bir işin yönetimini ele almaya denir.

Yarım saat bekleyişten sonra atarının başına geçip boks maçından futbola dek saatlerce oynamışım.

başına gelmek: *deyim* Kötü bir duruma uğramaktır.

Onun asıl istediği kendi başına gelenin başka hiçbir çocuğun başına gelmemesiydi.

başına iş açmak: *deyim* İstenmeyen bir durumun ortaya çıkmasına neden olmaktır.

Bu kınalar onun başına iş açmıştı.

başına üşüşmek: *deyim* Birçok kimsenin bir anda bir şeyin veya bir kimsenin yanına toplanmasına denir.

Askerler oluğun başına üşüşürler.

başından geçmek: *deyim* Daha önce aynı duruma uğramış olmaya denir.

Gelin, bu iki dağın başından geçenleri öncesinden başlayarak anlatalım.

başını derde sokmak: *deyim* Sıkıntılı bir duruma düşmeye ya da düşürülmeye denir.

Her yerde başınızı derde sokar.

başınız sağ olsun: *deyim* Ölen bir kimsenin yakınlarına söylenen, “Sen sağ ol” anlamında tâziye sözüne denir.

Vah vah! Başınız sağ olsun.

başta gelmek: *deyim* Önde olmaktır. İlk sıralarda yer almak...

Düzenlenen şenlik ve yarışmalarda cirit oyunları başta gelir.

baş üstünde tutmak: *deyim* Çok iyi ağırlamaya denir.

Eve gelen misafirlerini baş üstünde tuttular.

baş vermek: *deyim* Buğday vb. bitkilerin başak bağlamaya başlamasına denir. Başak oluşması...

Su, buhar olur, yağmura dönüşür; tohum, baş verir, çiçeğe durur; civciv, pek cılız doğar, kocaman bir horoz olur.

beis görmemek: *deyim* Sakınca, zarar görmemeye denir.

Carlo Avrupa’da yapılan söz konusu piyanonun bir Türk marangozu tarafından yapılamayacağını düşündüğü için, krokiyi vermekte beis görmez.

beli bükülmek: *deyim* İhtiyarlıktan dolayı güçsüz kalmaktır. Bir işi yapamayacak hale gelmek...

Gençliğinde sapaşak olan amcamın yaşlılıktan bel büküldü.

belli etmek: *deyim* İyice anlaşılır veya görülür bir duruma gelmeye denir. Açıklamak

Kendini belli etmek istercesine öksürür.

bereket versin: *deyim* Bir kişinin bir durumdan memnuniyetini bildiren sözdür.

Bereket versin, sırf merakım yüzünden bindiğimde hemfikirdiler.

beş parasız kalmak: *deyim* Harcayacak parası olmamak demektir.

Sokakta beş parasız kaldım.

bıçak gibi saplanmak: *deyim* Sancının, ağrının birden ve güçlü olarak geldiği durumda kullanılan bir sözdür.

Sözlerin kalbime bir bıçak gibi saplandı.

bilgi edinmek: *deyim* Bir durumu öğrenmeye denir. Bilgi almak...

Günümüz yaşantısında dünyanın çeşitli yerlerini görmek, farklı insan toplulukları ve farklı kültürler hakkında bilgi edinmek isteyen kişiler neler yapabilirler?

bindiği dalı kesmek: *deyim* Kendisi için gerekli ve faydalı olan şeyi istemeden fayda sağlamayacak hale getirmek anlamında kullanılan bir sözdür.

İnsanoğlu, bindiği dalı kesmek misali, başka yere kaçamayacağını bile bile, üzerinde yaşadığı dünyayı kundaklamakta ve bunu da sabırla, merakla, heyecanla seyretmektedir.

bir araya gelmek: *deyim* Bir yerde toplanmaya denir. Buluşmak...

İkiyüzlü kişiyle bir araya gelme.

bir araya getirmek: *deyim* Toplamaya denir.

Aşağıdaki kelimeleri uygun şekilde bir araya getirerek birleşik kelimeler oluşturunuz.

bir dediğini iki etmemek: *deyim* Her istenilene hemen yerine getirmeye demektir.

Bir dediğini iki etmeyeyim diye öyle çürpindim ki...

bir deri bir kemik kalmak: *deyim* Çok zayıflamak demektir.

Bir deri bir kemik kalmış, pis bir sokak köpeği olup çıkmıştı.

bir eli bal bir eli yağda olmak: *deyim* Bolluk ve rahatlık içinde olmaktır.

Bir eli bal bir eli yağda olan zengin insanların bazen, çok şükür sıradan (...) İnsanların varlığından haberlerinin bile olmadığı birtakım hastalıkları ve zaafı vardı.

bir köşeye çekilmek: *deyim* Hiçbir işe karışmayarak yaşamaya denir.

Şayet isteği yerine getirilmezse çocuk gibi bir köşeye çekiliyor, yüzünü asıyor, küsüyordu.

bir tutmak: *deyim* Eşit saymaya denir. Eşit görmek...

Daha değersiz kitaplarla bir tutmaya kalkışıyorsunuz beni.

bir yaşına daha girmek: *deyim* Şimdiye kadar bilmediği, görmediği yeni bir şeyle karşılaşmayı anlatmak için kullanılan söze denir.

Ah anacığım bir yaşına daha girdim, dünyada her şey aklıma gelirdi de tefle ayı oynatmak gelmezdi.

bîtap düşmek: *deyim* Çok yorulmak demektir. Yorgun düşmek...

Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

boğaz boğaza gelmek: *deyim* Zorlu kavga etmek demektir.

Sonra tıpkı güreşir gibi boğaz boğaza geldiler.

boğazında kalmak: *deyim* Ağzına aldığı lokmayı üzüntüden yutamaz hale gelmeye denir.

Ama yediğin boğazında kalmaz, / Ayak mayak sesi duyulmaz...

boşa gitmek: *deyim* Harcanan emeğin, paranın hiçbir işe yaramamasına denir. Olumlu bir sonuca ulaşamamak...

Boşa gitmesin tüm umutlar bir anda...

boş kalmak: *deyim* İşsiz kalmaya denir.

Hemen bir kazak örerdi, biraz boş kaldı mı?

boş vermek: *deyim* Aldırmamaya denir.

Aman boş ver.

boyun eğmek: *deyim* İsteyerek veya istemeyerek uymak demektir. Katlanmak...

Bir çoban parçasısın, olmasan bile koyun / Daima eğeceksin başkalarına boyun.

boy vermek: *deyim* Büyümek demektir.

Attığı bu kültür tohumları, sağlığında kurduğu kültür kurumlarında boy verip yeşerdi.

bozguna uğramak: *deyim* Yenilip perişan olmaya denir. Dağılmak, hezimete uğramak...

Bütün ordugâh bozguna uğradı ve kuyruk havada, bütün o küçük beyaz tavşancıklar, haydi fundalığa.

bozuntuya vermemek: *deyim* Hoşa gitmeyen bir durumu fark etmemiş gibi davranmaya denir.

Hiç bozuntuya vermeden, iyi ya, sen de burayı gezdir.

burnu büyüme: *deyim* Kibirleşmek demektir. Büyükleme...

Bu günlerde onun da burnu büyümüş.

burnunun direği sızlamak: *deyim* Çok fazla acı vermek anlamına gelir. Çok üzülmek...

Burnumun direğini sızlatan bir hasret...

burnundan gelmek: *deyim* İyi bir sonuç elde etmek için başlanılan bir işten beklenen verim alınamadığından sıkıntı içinde olmaya denir.

Bütün bu eğlencelerin burnundan gelmesinden korktu.

burnundan kıl aldırılmamak: *deyim* Hiçkimseye kendisi hakkında söz söyletmemeye denir. Çok kibirli olmak...

Burnundan kıl aldırılmıyordu.

büyüklik taslamak: *deyim* Kendini üstün görmeye çalışmaya denir. Böbürlenmek...

Hiç durmadan büyüklük taslıyorsun.

büyü yapmak: *deyim* Büyü yaparak etki altına almaya denir.

Üvey annesinin kendisine ve kardeşlerine nasıl büyü yaptığını anlattı.

canı çekmek: *deyim* Bir şeyi istemeye denir. İstek duymak, arzulamak...

Yufka, dedim de canım bir ispanaklı börek çekti ki.

canı istemek: *deyim* Heves duymaya denir.

Pilotun füzeden yolcuları indirmesi ve canının istediği zaman yolcu taşınması doğru değildir.

canına kıymak: *deyim* Acımadan öldürmeye denir.

Böylesine canına kıydığımız orman, nasıl dizimizin dibinde, gözümüzün önünde durur artık?

canını sıkmak: *deyim* Sözlerle veya davranışlarla kişinin neşesini kaçırmaya denir. Huzurunu bozmak...

Bir sürü yurt sorunu dururken devlet başkanının kendini kitaba vermesi Vasıf Çınar'ın biraz canını sıkmış olmalı ki şöyle dediğini duydum: Paşam! Tarihle uğraşıp kafanı yorma.

canını vermek: *deyim* Kendisini feda etmeye denir.

Bu memleketi korumak için bu milletin özgür yaşaması için yüzyıllardan beri kanını akıtmış, canını vermiş, memleketin gerçek sahiplerine, kahramanlar kahramanı Anadolu'ya bir şey sordunuz mu?

can kulağıyla dinlemek: *deyim* Büyük bir dikkatle dinlemeye denir.

Papazoğlu Andon hikâyeyi buraya kadar can kulağı ile dinledi.

cesaretini toplamak: *deyim* Kendine güveni, korkusuzluğunu ve atılganlığını bir araya getirmeye denir.

Biri cesaretini toplayıp konuştu: Sen herkesi korkutsan da beni korkutamazsın şövalye dostum.

cesaret vermek: *deyim* Birinin yılgınlığını gidermeye denir. Birini yüreklendirmek...

Sevgi insana güç verir, cesaret verir, hayata katılma isteği verir, üretmek isteği verir, yaratmak isteği verir.

cevap vermek: *deyim* Karşılık olarak bildirmek veya söylemeye denir.

Ne yapmakta olduğunu sordular, o hiç cevap vermedi.

ceza çekmek: *deyim* Manevi olarak, suçun ağırlığını hissedip üzüntü ve sıkıntı içinde olmaya denir.

Yıldan yıla orman da su da uzaklaşmakta, biz de cezasını çekmekteyiz.

ciddiye almak: *deyim* İnanmaya, gerçek sanmaya, önem vermeye denir.

Siz muharriri kendinizden küçük görür; onu ciddiye almaz ve eserlerini ancak vakit geçirmek için bir vasıta sayarsanız o da size küser ve yazısı, size sırlarını tevdi etmez.

çaba göstermek: *deyim* Bir işi başarmak için çalışmaya, uğraşmaya, gayret göstermeye denir.

Bu sanatçılar, özlemine duyduğu ulusal birikimlerimizden yola çıkarak evrensel boyutta sanat üretme yolunda büyük çabalar göstermişlerdir.

çaba harcamak: *deyim* Bir işi başarmak için çalışmaya, uğraşmaya, gayret göstermeye denir.

Ev kadını; evini temiz tutmak, yemeğini hazırlamak için çaba harcamak zorundadır.

çam devirmek: *deyim* Karşısındakini kıracak ya da kötü bir sonuca neden olacak söz söylemeye denir.

Arkadaşlarıyla sohbet ederken çam devirmiş, çok utanmıştı.

çekidüzen vermek: *deyim* Düzgün duruma getirmeye denir. Düzeltmek...

Bu olağanüstü insan karşısında kendilerini suçlu hissetmenin korkuya varan tedirginliği ve farkında bile olmadan kendilerine çekidüzen verme telaşı...

çekip gitmek: *deyim* Bırakıp gitmeye denir. Ayrılmak, savuşmak...

Çekip gitmesi gerektir.

çene yarıştırmak: *deyim* Karşılıklı gevezelik etmeye denir. Çok konuşmak...

Ne ise hoşça kalın, sizinle çene yarıştırmak mı? Hele hoca ile Allah göstermesin.

çıt çıkmamak: *deyim* En hafif bir ses bile çıkmamaya denir.

Kuş uçmuyor, çıt çıkmıyor ve kimse uyumuyordu.

çiçek açmak: *deyim* Çiçeklenmeye denir.

Ağaçlardan buz parçaları sarkıyor, evlerin camlarında buzdan çiçekler açıyormuş.

çifte koşmak: *deyim* Hayvanların tarlayı sürme işinde kullanmasına denir.

Yeni aldığı öküzleri çifte koştu.

çift sürmek: *deyim* Saban, pulluk yardımıyla toprağı ekilebilir hale getirmeye denir.

Bozlara girerken yamaçta ak sakallı birisi çift sürüyordu.

çil yavrusu gibi dağılmak: *deyim* Topluca bulunan herhangi bir şeyden her birinin bir yana dağılmasına denir.

Ötede çil yavrusu gibi dağılmış pembeler...

dalga geçmek: *deyim* Eğlenmeye, alay etmeye denir.

Adam, "Bunların kediden haberleri yok herhâlde, bunlarla biraz dalga geçeyim." diye düşünmüş.

damga vurmak: *deyim* İz bırakmaya denir.

Mardin'e damgasını vurmuştur sarı ve tonları...

dar gelmek: *deyim* Genişliği az veya yetersiz olan anlamına gelir.

Kimi zaman dünya dar gelir bana füzelerle yıldızları gezerim.

dava açmak: *deyim* Hukuksal korunma sağlamak için yargı organlarına başvurmaya denir.

Bir avukatın da yardımıyla dava açtı.

dava etmek: *deyim* Hukuksal korunma sağlamak için yargı organlarına başvurmaya denir.

Dava edip bizi hapse atarlar.

davet etmek: *deyim* fül Çağırılmaya denir.

Seni benimle barışmaya davet ediyorum.

değer vermek: *deyim* Değerli saymaya denir. Önem vermek...

Düşüncelerimize değer verir.

dehşet saçmak: *deyim* Ortaliğa korku vermeye denir.

Yerimden çıkarak bu büyüğü anı bozarsam dedem küplere biner, etrafına dehşet saçardı.

deliye dönmek: 1. *deyim* Çok kızmaya denir.

Öfkeden deliye dönen Ali , "İki gece daha kalacağımızı söylemiştik; odamızı başka birine vermeye hakkınız yok!" diye bağırıyor.

2. *deyim* Çok sevinmeye denir.

Kapımızın önünde üç kez havlayınca sevinçten deliye dönüp sokağa attım kendimi.

demeç vermek: *deyim* Yetkili bir kişinin ilgili olduğu konuda yayın organlarına açıklama yapmasına denir.

Atatürk başkanlığı süresince küçük ya da büyük topluluklar karşısında çoğu bugün birer belge niteliği taşıyan konuşmalar yapmış, demeçler vermiştir.

demir atmak: *deyim* Gemi çıpasını denize salmaya denir.

"Bir gemim olsa gözümü kapar, Kabataş'ın önüne demir atarım." diye düşünürdü.

deneyim kazanmak: *deyim* Bir kişinin bir konuda derin, ayrıntılı bilgi sahibi olmasına denir.

Yıllarca çalıştığı ustasının yanında deneyim kazanmıştı.

denize açılmak: *deyim* Kıyıdan çok uzaklaşmaya denir.

Bir anda denize açılan yüzlerce kayık korkunç dalgalar arasındadır.

denk gelmek: *deyim* Bir işin zamânı uygun düşmek, tam zamânına rastlamaya denir.

Hafta sonu denk gelirse trene atlayıp geliyoruz.

derde deva olmak: *deyim* Sıkıntıyı çözmeye denir. Sıkıntıyı atlatmak, çaresizliği yenmek...

A oğlum demirhindi şerbeti kırk derde devadır.

derdine düşmek: *deyim* Biri veya bir şey için tasalanmaya denir.

Üst üste yaşanan savaşlar yüzünden ülkede herkes kendi derdine düşmüş hastanelerdeki akıl hastalarıyla kimse ilgilenmez olmuştu.

dere tepe düz gitmek: *deyim* Engelleri aşarak gitmeye denir.

Gittim gittim, az gittim, dere tepe düz gittim, altı ay yaz bir güz gittim, bir de dönüp baktım ki bir arpa boyu yol gitmişim.

ders almak: *deyim* Bir olaydan deneyim kazanmaya denir. İbret almak...

Geçmişteki olaylardan ders almayan milletler kendilerini günün şartlarına uydurmakta zorluk çekerler.

ders çalışmak: *deyim* Bir konuyu öğrenmek için kaynaklardan faydalanarak çalışmaya denir.

Dersini çalış.

ders çıkarmak: *deyim* Önceden yaşanan olumsuz durumları, şartları değerlendirerek yanlış yapmamaya denir.

Ağustosböceği, karınca ile yaşadığı olay sonucunda kendisi için bir ders çıkarıyor.

dert yanmak: *deyim* Bir şeyden şikâyet etmeye denir. Yakınmak...

İri çamlar diğer ağaçların üzerine devrilirken de hızarıcıya efendisinin cimriliği tuttuğunu söyleyerek dert yanarmış.

destan yazmak: *deyim fiil* Olağanüstü kahramanlık, yararlık veya başarı göstermektir.

Şair Goethe "Bir destan yazmaya karar verirsiniz ona küçük şiirlerle başlamalısınız." der.

destur almak: *deyim* İzin almaya denir.

Desturu alan sıska, yayından çıkan ok gibi atılır lafa: "Adaletinize sığınırım Hocam."

devreye girmek: *deyim* Bir işe, bir şeye katılmaya denir.

Aradan geçen zaman içinde trafiğe akışkanlık sağlamak üzere yol genişletildi, alt ve üst geçitler yapıldı, ayrıca metro da devreye girdi.

dışa vurmak: *deyim* Belli etmeye denir.

Küçük kız hiç dışa vurmamış ama içinden ablasına kırılmış.

dikili ağacı kalmamak: *deyim* Hiçbir malı mülkü bulunmamaya denir.

Dünyada oğlumdan başka dikili ağacım kalmadı.

dikkat çekmek: *deyim* İlgi toplamak demektir.

Mustafa bu okulda, çalışkanlığı ile kısa sürede dikkat çeker.

dikkate almak: *deyim* Bir şeyi göz önünde bulundurmaya denir. Hesaba katmak, gereğini düşünmek...

O, gerçekleştirdiği inkılâplarda daima çağın gereklerini dikkate almış ve bilimi rehber

edinmiş büyük bir devlet adamıdır.

dilden dile söylenmek: *deyim* Bir şeyin insanlar arasında hızla yayılması ve nesiller boyu unutulmadan sürekli söylenmesi anlamlarında kullanılan bir deyimdir.

Bu isim çağdan çağa, dilden dile söylenip günümüze kadar gelmiştir.

dile dolamak: *deyim* Bir şeyi veya konuyu sık sık tekrar etmektir.

Bu şarkıyı sabahtan beri diline dolamıştı.

dile getirmek: *deyim* Belirtmeye denir. Anlatmak, açıklamak, ifade etmek...

Yıldırım'ın kentin en yoğun göç alan ilçesi olduğunu vurgulayan Keskin, göçle Bursa'ya yerleşen ailelerin kent yaşamına uyum sağlama konusunda bir süre sıkıntı çektiklerini dile getirdi.

dilinden anlamak: *deyim* Bir canlı tarafından çıkarılan seslerden ya da onun hareketlerinden ne anlatmak istediğini anlamaya denir.

Dünyada ne bilgi varsa bilir, bütün otların, çiçeklerin, ağaçların dilinden anlarmış.

dilinde tüy bitmek: *deyim* Tekrar tekrar söylemekten usanmaya denir. Bıkmak...

"Sadece sorulara cevap ver." demekten dilinde tüy bitmişti.

dili tutulmak: *deyim* Korku, sevinç, şaşkınlık gibi nedenlerle aniden söz söyleyemez olmaya denir.

Babam balkondan düşünce, buna çok üzülen annem kalp krizi geçirdi, kardeşimin de heyecandan dili tutuldu, halamın da...

dillere destan (olmak): *deyim* Herkes tarafından konuşulur olmaya denir.

O vakitler ilinde namı dillerde destandı.

Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak: *deyim* Daha iyisini elde edeyim derken elindekini de kaybetmeye denir.

Daha çok çalışıp daha fazla kazanacağım derken Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmuştu.

direktif vermek: *deyim* Talimat vermeye denir. Emretmek, buyurmak...

Şu kıymetli direktifleri vermişlerdi: Bu bina bir ilim, sanat merkezi, tarihî bir yapı olacaktır.

dize gelmek: *deyim* Baş eğmeye denir. Boyun eğmek...

Nice türküler yakıldı senin için; destanlar yazıldı, bayrak bayrak, davullar vuruldu, dize geldi zeybeklerin.

dize getirmek: *deyim* Kendisine karşı geleni yenip emrine girecek hale getirmeye denir.

O zaman görmüşler ki büyük kardeşin sayısız ülkeleri dize getiren kılıcı paslanmış, kocaman ülkesi çökmüş, caddelerde, şehirlerde tek heykeli, anıtı kalmamış.

dolup taşmak: *deyim* Çok kalabalık olmaya denir.

Sanki evimiz misafirlerle dolup taşacak, anneciğim zengin bayram sofraları kuracaktı.

donup kalmak: *deyim* Şaşırıp bir süre ne yapacağını, ne diyeceğini bilememeye denir. Donakalmak...

Sapını koparttım, öbür elimde kalan kirazı ağzıma atmak için ve dondum kaldım.

doyum olmamak: *deyim* Bir şeyin yetmemesine denir.

Çaydaçıra demişler adına, doyum olmaz seyretmenin tadına.

dört dönmek: *deyim* Telaş içinde çare aramaya denir.

Ninemle o küçük bayram yeri alanını dört döndük, ne Bayram Paşa Çeşmesi vardı ne de Ramazan Paşa...

dört elle sarılmak: *deyim* Herhangi bir işe büyük bir itina gösterip, dikkat ederek ve önem göstererek girişmeye denir.

Sen bize dört elle sarılırsan zarar etmezsin.

dört gözle beklemek: *deyim* Çok ister ve özler şekilde beklemeye denir.

Dört gözle annesini bekliyor.

dua almak: *deyim* Yapılan bir işle ilgili birinin beğenisini, övgüsünü kazanmaya denir.

Onların hayırlı dualarını aldı.

durumdan ders çıkarmak: *deyim* Önceden yaşanan olumsuz durumları, şartları değerlendirerek yanlış yapmamaya denir.

Yaptıklarından durumdan ders çıkarmadığı anlaşılıyordu.

durumdan vazife çıkarmak: *deyim* Önceden yaşanan olumsuz durumları, şartları değerlendirerek yanlış yapmamaya denir.

Durumdan vazife çıkarmış, çalışmalara başlamıştı.

dünyalar onun oldu (birinin olmak): *deyim* Çok sevinmeye denir.

Haberi alınca dünyalar onun oldu.

dünyası başına yıkılmak: *deyim* Bütün umutlarını yitirmeye denir.

“Baba sen yaşlandığında ben de seni buraya mı getireceğim?” diye sorunca, dünyası başına yıkıldı.

düş kırıklığına uğramak: *deyim* Beklediği sonucu alamamaya denir.

Kuşun görünümünü beni biraz düş kırıklığına uğrattı çünkü henüz keklige özgü renkleri belirginleşmemiş, bomboz hatta çirkin denilebilecek bir kuştur bu.

düşman olmak: *deyim* Kin beslemeye başlamaya denir.

Mümtaz'ın babası (...) oturdukları evin sâhibine düşman olan bir Rum tarafından ve onun yerine öldürülmüştü.

düşüp kalkmak: *deyim* Biriyle çok yakın arkadaşlık etmeye denir.

Ey oğul! Ahmakla düşüp kalkma.

düz duvara tırmanmak: *deyim* Çocuğun çok yaramazlık yapmasına denir.

Anneniz sizin çocukken yaramaz oluşunuzu, "Benim kız öyle yaramaz ki gün olur düz duvara tırmanır, gün olur gökyüzüne kement atar." diyerek tanımlıyormuş.

düzen kurmak: *deyim* İşler duruma getirmeye denir.

Yeni bir eve yerleşmek, yeni bir semte yerleşmek, yeni bir düzen kurmak; yeni bir yaşama başlamak gibidir.

ekip biçmek: *deyim* Tarım yapmaya denir.

Küçük kardeşin insanlara ekip biçmeyi öğrettiği pirinç ise uçsuz bucaksız tarlalarda alabildiğine yetişiyor, pirinç hakanının ünü git gide daha da yayılıyor.

eksik etmemek: *deyim* Her zaman bulundurmaya denir.

Zekâsı azıcık parlak görünen birine rastladığımda yanımdan eksik etmediğim Resim No. - 1'i çıkarıyor, deneyimi uyguluyordum.

eksik olmamak: *deyim* Her vakit ve her fırsatta bulunmaya denir.

O gün bugün, Büyük Ağrı'nın tepesi hep karlıdır; fırtınalar hiç eksik olmaz.

eksik olmasın: *deyim* "Her zaman var olsun" anlamına gelen söze denir.

Allah seni öyle büyük, öyle yüce bir dağ etsin ki üstünde yaz kış kar ve fırtına eksik olmasın.

elde etmek: *deyim* Bir şeye sahip olmaya denir.

Kaynak taramasından elde ettiğiniz bilgileri taslak metinde kullanınız.

elden çıkmak: *deyim* Kaybedilmeye denir.

Burası da elden çıktı, göçelim diyecekler.

elden gitmek: *deyim* Bir şeyi kaybetmeye denir. Yoksun kalmak...

Genç nesil ise, bugün gördüğünü biliyor; onun da yıldan yıla elden gittiğini görüyor.

ele almak: *deyim* Bir konuyu incelemeye denir. Araştırmak...

Adlara gelen çekim eklerini tek tek ele alacağız.

ele avuca sığmamak: *deyim* Hiçbir sözü dikkate almamaya denir. Aşırı hareketli olmak...

Eski efsanelerine göre, gökkuşağı mutluluğa giden yoldur, insanlar ona koşar; ne var ki ele avuca sığmaz.

ele geçirmek: *deyim* Sahibi olmaya denir.

Küçük kardeş ise savaşmaktan, ülkeler ele geçirmekten yana değilmiş.

el ele vermek: *deyim* El tutuşmaya denir.

Dört kardeş el ele vererek yürümeye devam ettiler.

el etek çekmek: *deyim* Uzaklaşıp, kaybolmaya denir.

Bazı meddahlar da Karagöz oynatmış, şahbaz, hayalbaz veya hayalî isimleriyle

yaşadıktan sonra temaşa hayatımızdan el etek çekmişlerdir.

eli ayağına dolaşmak: *deyim* Şaşırmağa denir. Telaşlanmak...

Tahtaya çıkınca eli ayağına dolaştı.

eli boş dönmek: *deyim* Umduğunu alamadan dönmeye denir.

Sizin de anlayacağınız gibi, eli boş dönmüş zavallı ağustos böceği.

eli boş gelmek: *deyim* Armağansız gelmeye denir.

Biz de eli boş gelmez, ona yiyecek bir şeyler getirirdik.

eli kalem tutmak: *deyim* Düşündüğünü güzel bir anlatımla yazmaya denir.

Eli kalem tutanlar arasında dili konu edinmeyen, dil üzerine yazmayan, dil ile ilgili kelam etmeyen neredeyse yok gibidir.

elinden almak: *deyim* Bir şeyden mahrum etmeye denir.

Allah biliyor ya, onu ikna edip elinden almayı düşündüm.

elinden geleni yapmak: *deyim* Gücünün yettiği kadarını yapmaya denir.

İçinde yaşadığı çevreyi, hayvanları, bitkileri, şehri korumak için elinden geleni yaptığına inanıyor.

elinden tutmak: *deyim* Yardım etmeye denir.

Yurdumun toprağı temizdir, o elinizi kirletmez, diyerek kralı elinden tutup rıhtıma çıkardı.

eline düşmek: *deyim* Birinin veya bir şeyin egemenliği, buyruğu altına girmeye denir.

Otuz yaşında, dinç, levent, kuvvetli bir kahramanken korsanlarının eline düşmüştü.

elini taşın altına koymak (veya sokmak): *deyim* Bir konuda sorumluluk üstlenmeye denir.

Bekledikleri haber gelmeyince abisi elini taşın altına koymuştu.

eli silah tutmak: *deyim* Silah kullanabilmeye denir.

Düşmanın giremediği İnebolu, eli silah tutan bütün erkeklerini cepheye göndermişti.

el kadar: *deyim* Çok küçük demektir. Küçücük...

Türbe'de tramvaydan inince, elimde getirdiğim birkaç konserve kutusunu nasıl taşıyacağımı düşünüyordum; tramvaydan inenlerin ayakları arasında iki çıplak el kadar ayak görüyordum.

ellerine sağlık: *deyim* El emeği ile güzel bir iş yapana söylenen iyi dilek ifadesine denir.

"Hatun ellerine sağlık." dedi paşa dayım, başını satranç tahtasından kaldırıp.

el öpmek: *deyim* Saygı gösterilmesi gereken kişilerin sağ elinin üstünü önce öpüp peşinden alna götürmeye denir.

Yeni bir çorapla, bir el öpüp bayramlaşmakla, bir mezar ziyaretiyle de olsa, bugün

başka bir gündü.

el uzatmak: *deyim* Yardım etmeye denir.

Bu iyi kalpli doktor sadece hastanedekilere değil sokaktaki zavallı akıl hastalarına da el uzattı.

emanet etmek: *deyim* Bir kişi ya da bir şeyi biri ya da bir yere sınırlı bir süre bırakmaya denir.

O, evinin anahtarını ancak sana emanet eder.

emeği geçmek: *deyim* Bir şeyin meydana gelmesi için çaba göstermiş olmaya denir.

Çiftçiden fırıncıya, bakkala kadar kaç kişinin emeği geçmiştir.

emek vermek: *deyim* Bir şeyin ortaya çıkması için özenli bir şekilde ve çok çalışmaya denir.

Yıllarca emek verdiği oğlu tarafından bir barakaya terk ediliyordu.

emin olmak: *deyim* İnanmaya, güvenmeye denir.

Anneciğim emin ol, yazamıyorum.

esamesi okunmamak: *deyim* Kendisine değer verilmemeye denir. Adı anılmamak...

Onun buralarda esamesi okunmaz.

esen kalmak: *deyim* Maddi ve manevi olarak sağlıklı olmaya denir. Sıhhatli olmak...

Esen kalın.

eser kalmamak: *deyim* Hiçbir belirti, iz olmamaya denir.

Neşesinden eser kalmamıştı.

eşi benzeri olmamak: *deyim* Benzeri olmamaya denir.

Eşi benzeri olmayan kesme taş işçiliğini sergileyen yapılarıyla tamamı sit alanı ilan edilen dünyadaki ikinci kenttir.

eşlik etmek: *deyim* Bir çalgı, bir solist ya da orkestra ile bir müzik parçasını söylemeye denir. Refakat etmek...

Düğün alanından bakıp bu güzel görüntüye hayran olanlar kızların gelişine, çırallarına yanıp sönişüne el çırparak eşlik etmişler.

eteğindeki taşları dökmek: *deyim* Bütün bildiklerini açıklamaya denir.

Onu görünce eteğindeki taşları döktü.

eteğinden ayrılmamak: *deyim* Bir şeyin peşini bırakmamaya denir.

Sevim'in eteği bir dikene takılıp yırtılmış, beyaz potinleri çamura batmıştı.

etekleri tutuşmak: *deyim* Çok telaşlanmaya denir.

Oğlu eve geç kalınca etekleri tutuştu.

etekleri zil çalmak: *deyim* Bir duruma, şeye çok sevinmeye denir.

İlk mektebe gittiği gün Gülsüm'ün sevincinden etekleri zil çalıyordu.

evdeki hesap çarşıya uymamak: *deyim* "Önceden planlan bir iş beklenildiği gibi gitmez, istenildiği gibi sonuçlanmaz" anlamına gelen söze denir.

Evdeki hesap çarşıya uymaz.

ezilip büzülme: *deyim* Zor bir durumda olup, davranışlarıyla utandığı belli olanın durumuna denir.

Belki o zaman çocuklar adlarını söylerken ezilip büzülmez, utanç duyuyorlarmış gibi bir tavır içine girmez ve göğüslerini gere gere adlarını haykırırlar...

fareler cirit atmak: *deyim* Bir yerde hiç insan bulunmamasına denir. Bir yerin çok ıssız olması...

Meğer kediyi bıraktıkları köyde de fareler cirit atmıyor muymuş?

fark etmek: *deyim* Anlamaya denir. Sezmek...

Erozyon Dede'nin yurt gezileri Türkiye'de insan etkisinden kaynaklanan hızlı bir çölleşme tehdidini fark etmesine yol açtı.

farkına varmak: *deyim* Gözüne çarpmaya, fark etmeye denir. Anlamak...

Yokluğumun farkına varan dadımın arkam sıra yolladığı lalam yetişmemiş olsa sabaha dek buralarda kalacağım.

farkında olmak: *deyim* Bilinmesi ya da görülmesi gereken şeylerden haberi olmaktır. Kavranması gereken bir şeye dikkat etmek...

Keşif genellikle farkında olmadan ortaya çıkar.

farz etmek: *deyim* Bir olay hakkında fikir yürütebilmek ya da sonuçlarından yararlanmak amacıyla onu olmuş veya olacakmış gibi kabul etmeye denir.

Varsaymak...

Farz ederim ki hiç orman kalmadı ya da hiç orman yoktu yurdumuzda.

faydalı olmak: *deyim* fiil Yararlı olmaya denir.

Sanat topluma faydalı olmalı mıdır?

fayda vermemek: *deyim* Yararlı olmamaya denir. Sonuç alamamak...

Ne kadar dil döktüysem fayda vermedi.

feda etmek: *deyim* Kıymaya, gözden çıkarmaya denir.

Dört yüz milyon ton toprağı her yıl denizlere feda ediyoruz.

fedakarlık etmek: *deyim* Bir amaç için ya da gerçekleşmesi istenen bir şey için kendi kazanımından vazgeçecek biçimde davranmaya denir.

Öykünün başkahramanı olan çocuk, birbirleri için fedakârlık eden, birbirlerini koruyan iki çocuğun, kan kardeş olduklarını, ant içtiklerini öğrenir.

fenalık geçirmek: *deyim* Kendini bilmeyecek veya bayılacak bir duruma gelmeye denir.

Ben biraz fenalık geçirdim de eczaneden rica ettik.

fenalık gelmek: *deyim* Kendini bilmeyecek veya bayılacak bir duruma gelmeye denir.

Aman fenalıklar gelmeye başladı.

fena olmak: *deyim* Kötü olmaya denir. İyi ve isâbetli olmamak...

Hiçbirini okuduğuma pişman değilim, hatta fena olduğu daha ilk on sahifede anlaşıldığı için attığım kitapları aldığıma da pişman değilim.

fırsat bilmek: *deyim* Bir şeyden belli bir amaç güderek anında faydalanmaya denir.

Fırsat bilmiş bu sözü karınca, /“Madem, türkü çaldın söyledin, / Haydi şimdi de biraz oyna.”

fırsat bulmak: *deyim* Uygun, elverişli zaman bulmaya denir.

Gündüz elime geçirdiklerimi fırsat buldukça okur, çabucak bitirirdim.

fırsatını kaçırmak: *deyim* Elverişli durumdan yararlanamamaya denir.

Babası öğüt verme fırsatını kaçırmıyor: “Haytalıkta tembel değil ama... Maşallah, birinciliği kimseye kaptırmaz.

fırsat vermek: *deyim* Herhangi bir şey için elverişli, uygun imkanı sağlamaya denir.

Kitap okumanın en önemli faydalarından biri de insana kendini tanıma fırsatı vermesidir.

fırsattan istifade: *deyim* Ele geçen imkân ya da durumdan en güzel şekilde faydalanmaya denir.

Fırsattan istifade yemeğini yiyor.

fikir almak: *deyim* Birinin düşüncesinden yararlanmaya denir.

Büyüklerimizden bu yapının hangi yapı olabileceğine ilişkin fikir alalım.

fikir vermek: *deyim* Bir konuda yol gösterici bilgi edinmeye denir.

Aşağıdaki örnek size bir fikir verecektir.

film çekmek: *deyim* Sinemada kullanılan kamerayla görüntüleri belirlemeye ya da bir hareket ve görüntünün resmini sıralı olarak çekmeye denir.

Ünlü yönetmen daha çok “tematik” filmler çekti.

fotoğraf çekmek: *deyim* Fotoğraf makinesiyle görüntü tespit etmeye denir.

Fotoğraflarını çektik, son kez ona bakıp ayrıldık.

gayrete gelmek: *deyim* Bir işi yapmak ya da bitirmek için istek duymaya denir.

Sınıfa da o günden sonra -Ne oldu, nasıl oldu, bilmiyorum- bir gayret geldi.

geceyi gündüze katmak: *deyim* Çok fazla çalışmaya denir.

Bir iki ay, geceyi gündüze katarak çalıştılar.

geçit vermek: *deyim* İzin vermek, imkan tanımak anlamlarına gelir.

Bir vilayetten ötekine geçen arabasız yolcular, bazen havalar çok kurak gidip geçit

verirse, şoseyi bırakırlar ve kestirmeden bu köye uğrayarak iki günlük yol kazanırlardı.

geç kalmak: *deyim* Vaktinden sonra davranmaya denir. Gecikmek...

Haydi, şimdi hazırlan yoksa okula geç kalacaksın.

gelip geçmek: *deyim* Kısa bir süre etkin olmaya denir.

O boş arsa hayatımızdan bir serinlik gibi gelip geçecek.

geri almak: *deyim* Verdiğini almaya denir.

Kitabını geri aldı.

geri çevirmek: *deyim* Kabul etmemeye denir. Reddetmek...

Zavallı mübarek ihtiyar, hangi isteğini geri çevirmiş ki?

geri dönmek: *deyim* Geldiği yere gitmeye denir.

Üç yıl kaldığı Almanya'da psikiyatri alanında yapılan yeni araştırma ve gelişmeleri öğrenerek İstanbul'a geri döndü.

geri durmak: *deyim* Bir iş yapmaktan kaçınmaya denir.

Gerçi onlar faydalı bir girişimi asla ihmal etmemiş, işlerine yarayabilecek insanlarla daima ilgilenmekten geri durmamışlardır.

geri kalmak: *deyim* Sona kalmak anlamına gelir.

Geri kalan her ilmik ortanca gelinin elinden çıkmıştır.

geriye dönmek: *deyim* Yönünü arkaya dönüp ters yöne gitmeye denir.

Geriye döndü, kendine gülenlere seslendi: "Eşeğime ters bindiğim için gülüyorsunuz değil mi?" dedi.

gol atmak: *deyim fiil* Topun, karşı takımın kalesine girmesine denir.

Maçta ilk golü kim atmış?

göğsü kabarmak: *deyim* Övünç duymaktır. Kıvanmak, iftihar etmek...

Göğsü kabardı.

göğüs bağı açık: *deyim* Özensiz bir kılıkta olana denir.

Eskicide saç sakal dağınık, göğüs bağı açık, pantolonu dizlerinden yamalı, dişleri eksik ve suratı sarı, sapsarıydı; gözlerinin akına kadar sarıydı.

göğüs germek: *deyim* Bir güçlüğe karşı koymaktır. Dayanmak...

Bale gösterilerinde, balerinlerin giysilerini beğenip beğenmediğini, giysilerin renklerini sorar; çevreden yinelenen "Şşşşşt"lere göğüs gererdi.

gönlü olmak: *deyim* Sevip istemeye denir.

İnsanın vermeye gönlü olmayınca pekâlâ serilir komşu, pekâlâ serilir.

gönül almak: *deyim* İncinen, üzülen bir kişiyi güzel davranışlarla mutlu etmeye denir.

Sevindirmek...

Gönül alır bu güzel çiçekler...

gönül koymak: *deyim* Gücenmeye denir. Alınmak, darılmak...

Murat böyle şeylere gönül koymazdı.

görev almak: *deyim* Bir görevi yapmaya, üstlenmeye denir.

Dekor ve kostüm sorumlusu, ışıkçı ve suflör gibi yardımcı elemanlar görev alır.

göz alabildiğine: *deyim* Gözün görebildiği en uzak noktaya kadar olana denir.

Bunlar da bitti, göz alabildiğine uzanan bir düzlüğe çıkmışlardı.

gözden geçirmek: *deyim fiil* Bir şeyin özelliğini anlamak için her tarafına, her yönüne ayrıntılı bakmaya denir. İncelemek...

Büyük filozof şöyle cevap verdi: "Hiç şüphesiz dili gözden geçirmekle işe başladım."

göz dikmek: *deyim* Bir şeyi ele geçirmeyi, ona sahip olmayı arzulamaya denir.

Bir diğerimizin yerine göz dikersek karışıklık çıkarırız.

göze almak: *deyim* Bir şey, kişi ya da yerden gelmesi muhtemel her türlü tehlike ve zararı önceden kabul etmeye denir.

O bayrağı dalgalandırmak için her şeyi göze alacak bir milletle karşı karşıya olduklarını anlamaları uzun sürmeyecekti.

göze çarpmak: *deyim* Dikkati üzerine çekmeye denir.

Köy fazla göze çarpmayan, fakat dikkat edilince inceliğini, zarâfetini ortaya koyan güzellere benzer.

göze girmek: *deyim* Bir alandaki istek, yetenek ve hareketleriyle ilgi ve önem kazanmaya denir.

O fırsatta onu yererek göze girmeye çalışan birkaç tynetsiz dalkavuk da elbet renk verdiler.

göze görünmek: *deyim* Açıkça belli olmaktır.

Küçük bir şehirde, bu telaşlı akşam vakitleri beraberliğin, dostluğun, cemiyet olmanın tecessüm edip göze görüldüğü, elle tutulduğu, hazzını iliklere geçirdiği saatlerdir.

göz göze gelmek: *deyim* Her iki tarafın bakışlarının karşılaşmasıdır.

Zeytinli Köyü'nün yakışıklı delikanlısı Hasan ile göz göze gelir.

göz kamaştırmak: *deyim* Parlak bir şey ya da kuvvetli ışığın kısa bir süreliğine görüşü bulandırmasıdır.

Ak pak karlar gözünüzü kamaştırır.

göz kulak olmak: *deyim* Gözetmeye denir. Korumak, bakmak...

Her zaman kardeşine göz kulak olurdu.

gözleri dolmak: *deyim* Ağlayacak kadar duygulanmaktır.

Gözlerinin dolduğunu ve sakallarından kayan yaşların sıcağıyla yanan kızgın göğsüne bir pınar sızıntısı kadar serin, ürpertici döküldüğünü duydu.

gözleri dolu dolu: *deyim* Ağlayacak derecede çok duygulanmaktır.

Gözleri dolu doluydu ama ağlamadı.

gözlerini açmak: *deyim* Uyanmaya denir.

Mikilerin sesini duyan diğer kitaplar da gözlerini açtılar.

gözlerini dört açmak: *deyim* Aldanmamak için çok uyanık bulunmaya denir.

Çok dikkatli ol, başka bir deyişle gözlerini dört aç.

gözleri (uzaklara) dalmak: *deyim* Gözü bir noktaya dikili olarak dalgın dalgın bakmaktır.

Annemin gözleri uzaklara dalmış, yüzü çocuklaşmıştı.

gözleri velfecri (okumak): *deyim* Kurnazlığı gözlerinden belli olmaktır.

Biri güçlü, kuvvetli, pehlivan gibi; diğeri sıksa, çelimsiz ama gözler velfecri.

gözleri yaşarmak: *deyim* Gözlerine yaş gelmektir. Duygulanmak...

Ne zaman anıları aklına gelse hüzünlenir, gözleri yaşarırdı.

göz önüne almak: *deyim* Önceden düşünmektir. Hesaplamak, dikkate almak...

O Metni ve haritayı göz önüne alarak ve kıyılarının fiziki yapısını karşılaştırınız.

göz önüne getirmek: *deyim* Zihinde canlandırmaktır. Tasarlamak...

Bizim milyonlar, milyarlar vererek oturduğumuz yerden -hatta yerimizden kalkıp dolaşsak bile- elde edemeyeceğimiz haberleri o veriyor, tüm dünyayı o gözüümüzün önüne getiriyor.

göz ucuyla (bakmak): *deyim* Bir şeye, kişiye dikkat etmeden, rastgele bakmaya denir.

Bir yandan da kanepede uzanmış göz ucuyla televizyon izliyordum.

gözü dalmak: *deyim* Gözleri bir noktaya dalgın dalgın takılı kalarak bakmaktır.

Annemin arada bir gözleri dalıyor.

gözü gibi sevmek: *deyim* Pek çok sevmektir.

Ahmet amca, torunlarını gözü gibi seviyordu.

gözün aydın: *deyim* Güzel bir haber ya da olay sebebiyle söylenen kutlama sözüdür.

"Haydi, gözün aydın! Yakında yine şen şakrak ötmeye başlarsın." dedi.

gözünden düşmek: *deyim* Bir şey veya kişinin değerini kaybetmesidir. Rağbet görmemek...

Öğretmenin gözünden düşmemek için çok çalışıyor.

gözünden kaçırmak: *deyim* Birinin dalgınlığından yararlanıp bir şeyi fark etmemesini sağlamaya denir.

Sayfalarını yırtmamaya özen göstererek dikkatle açar; okulda derslerde öğretmenin, teneffüs sıralarında belleticinin gözünden kaçırmaya çalışarak ilgiyle okurdum.

gözünde tutmek: *deyim* Birisini ya da bir şeyi çok özlemektir.

Akşamlar niçin hâlâ gözünde tütüyor?

gözüne uyku girmemek: *deyim* Uyuyamamak, uykusuz kalmaktır.

Düzelmeden dünyanın hali / Gözüne uyku giremez ki...

gözünü budaktan esirgememek: *deyim* Tehlikeli işlere atılmaktan çekinmemektir.

Gözlerini budaktan esirgemeyen sert bakışlı, yağız yüzlü, cesur, vefakâr kayıkçısının gür sesi erkekçe gürlüyor: 'kürek başına!'

gözünü kırpmamak: *deyim* Gözlerini kapamamaktır.

Anlaşılan bütün yaz gözünü kırpmamış

gözü takılmak: *deyim* Dikkat çekici bir şeyden gözlerini ayıramamaktır.

Gözleri başka bir sahifenin ortalarına takıldı.

gözü yükseklerde olmak: *deyim* İçinde bulunulan durumdan daha üstte olan bir duruma ulaşmaya çalışmaktır.

İşe başladığından beri gözü hep yükseklerdeydi.

göz yummak: *deyim* Görmezlikten gelmektir. Hoş görmek...

Kendi dillerine başka bir dilden en küçük bir şeyin karışmasına göz yumamazlar.

gurur duymak: *deyim* Gururlanmaktır.

O zaman fazla gurur duyması anlamsızdı.

gücü yetmek: *deyim* Üstesinden gelebilir olmaktır.

Dua etmeye, her şeye gücü yeten yaratıcıdan yardım istemeye başladı.

güçlük çekmek: *deyim* Zorlanmaktır.

İnsanlar düşüncelerini ifade etmekte çoğu zaman güçlük çekerler.

güçten düşmek: *deyim* Kuvvetini kaybetmektir.

Çocuk ateşten sonra güçten düştü.

gülmekten katılmak: *deyim* Aşırı derecede gülmektir.

Bizim meşhur X şubesinde derse kalkan her öğrenci, Rıfka'yı gülmekten katılacak hâle getiren cevaplar veriyordu.

günahını almak: *deyim* Bir kişi için haksız şekilde kötü düşünmektir.

Kızın günahını alma hanım.

güven beslemek: *deyim* Birine güvenmektir. İnanmak...

19 Mayıs konuşmalarında gençlere sonsuz bir güven beslediği açıkça anlaşılır.

güvence altına almak: *deyim* Koruma sorumluluğunu üstlenmektir.

Devlet, yaşama hakkını güvence altına almak ve geliştirmekle yükümlüdür.

güven duymak: *deyim* Güvenmektir. İnanmak...

Bizimki bu doktora güven duyup durumunu anlatan bir mektup yazmış.

güven vermek: *deyim* Karşı tarafta güven duygusunun ortaya çıkmasını sağlamaktır.

İtimat telkin etmek...

Hem size de güven verir.

haber almak: *deyim* Kendisine bir haber, durum bildirilmektir. Öğrenmek, bilgi edinmek...

Ben türkülerden aldım haberi.

haber göndermek: *deyim* Herhangi bir araçla, vasıta ile bildirmektir.

Hiç haber göndermedin o günden beri.

haber yollamak: *deyim* Haber göndermektir.

Tüm eski dostlarımdan bir haber yolla.

haddi hesabı yok: *deyim* Sayılamayacak kadar çok olana denir. Sınırsız, ölçsüz...

Bu arada sineye çektiğimiz olayların, sitemlerin, kahkahaların da haddi hesabı yoktu.

haddini aşmak: *deyim* Ölçüyü kaçırmaktır. Aşırı gitmek...

Haddini aşan insanlar toplumda sevilmez.

ha gayret: *deyim* Yardım etmek, cesaretlendirmek, kuvvetlendirmek için söylenen sözdür.

Ha gayret, bu sefer başaracaksın!

hakkından gelmek: *deyim* Öldürmek, yenmek, intikam almak ya da cezasını vermektir.

Sonunda birdenbire gelmiş meşenin hakkından.

hakkını helal etmek: *deyim* Hakkını, emeğini bağışlamaktır.

Kusura bakma, hakkımı helal ettim.

hakkını vermek: *deyim* Yapılması gerekenlerin hepsini yerine getirmektir.

"İşimin hakkını veriyorum." diye düşünüyormuş.

hak vermek: *deyim* Birinin fikrine, iddiasına, davasına katılmaya denir.

Düşündükçe hak verdim Kınalı'ya.

haline gelmek: *deyim* Gibi olmaktır.

Kısa süre içinde, dönemin bazı önemli kişilerinin hedefi haline geldi.

hali vakti yerinde: *deyim* Paraca durumu iyi olmaktır. Zengin...

Hali vakti yerinde olanların özellikle yaşlı erkekler için evlerinin selamlık bölümünde yaptırdukları "yazlık" ve "kışlık" odalar, zaman olur yalnızlıkların paylaşıldığı cıvıl cıvıl mekânlar olur.

halka olmak: *deyim* Bir çember biçiminde dizilmektir.

Dostları onun çevresinde halka olmuşlardı.

hasret çekmek: *deyim* Özlem duymaktır.

Emziremediği yavrusunun hasretini çekiyor şimdi.

hata etmek: *deyim* Yanlışlık yapmaktır. Yanılığa düşmek...

Ona göre, hata etmişti.

hatırına getirmek: *deyim* Hatırlamaktır.

Suya düşeceğini hiç hatırına getirme!

hatırını kırmak: *deyim* Kişilere karşı gösterilmesi gereken saygı kurallarına uymamaktır.

Kimsenin hatırını kırmamaya gayret ettiği belli oluyordu.

havalara uçmak: *deyim* Çok sevinmektir.

Ali sevinçten havalara uçtu.

hayale dalmak: *deyim* Yaşanılan hayattan uzaklaşarak arzulanan, istenilen şeyleri düşünmektir.

Gördüğüm bu eşsiz güzellik karşısında kendimden geçmiş, tatlı hayallere dalmıştım.

hayat vermek: *deyim* Canlılık vermektir. Canlandırmak...

Denizlerimizde doğal hayatın devam etmesi için canlılara hayat veren suyu kirletmeyelim.

hayırdır inşallah: *deyim* Şaşkınlık veren, merak çeken olgular karşısında söylenen sözdür.

Gök kadar boş, gök kadar sakin duran denize baktı, baktı. – Hayırdır inşallah! Dedi.

hayran olmak: *deyim* Bir şeyi çok beğenmektir.

Zekâ ve kabiliyete hayran olanlardan biri de matematik öğretmenidir.

haz duymak: *deyim* Bir şeyden hoşlanmaktır.

En sevdiği ve sık sık söylediği, söylenmesinden haz duyduğu türküler şunlardı: Vardar Ovası, Manastırın Ortasında Var Bir Havuz...

hazır bulunmak: *deyim* Bir şeyi hemen yapabilecek durumda olmaya denir.

Seyircilerin ve oyuncunun başlamaya hazır bulunması için yararlı olmaktadır.

hazır etmek: *deyim* Hemen kullanabilecek duruma getirmeye denir.

Bilgisayarın ya da televizyonun karşısına geçmeden abur cuburları hazır etmeliyiz.

hazır olmak: *deyim* Bir şeyi hemen yapabilecek durumda olmaktır.

Sunum sonrasında gelen soruları yanıtlamaya hazır olunuz.

hazırlık yapmak: *deyim* Hazır bulunmak amacıyla gerekli şeyleri toplama ya da durumları sağlamaya denir.

Önce iyi bir hazırlık yapmalı ve konuya odaklanmalıyız.

hedef almak: *deyim* Nişan almaktır.

Atlılar, kendilerini hedef alan ciritlerden korunmak için at üzerinde çeşitli hareketler yapar; gizlenir; dörtnala giden atın üzerinde türlü hünerler gösterirler.

her kafadan bir ses: *deyim* Bir konu hakkında herkesin gelişigüzel konuşmasına denir.

Karara varmak elbette zor... Hele böyle her kafadan bir ses çıkarken.

hesap sormak: *deyim* Bir konunun ayrıntısını bilmek isteme, savunma ve açıklama istemektir. Sorumlu tutmak...

Bu karanlık işlerin hesabını sorarlar.

hevesini kırmak: *deyim* Zevki kaçırmaktır. Hevesi kalmamak, şevki kırılmak...

Resim No. - 1 ve Resim No. - 2'nin uğradığı başarısızlık hevesimi kırmıştı.

heyecan vermek: *deyim* Heyecan duymasına sebep olmaya denir.

Destanları; halkı etkileyen, halka heyecan veren olaylar yaratır.

Hızır gibi yetişmek: *deyim* En sıkışık anda yardıma yetişmeye denir.

Ölün bile Hızır gibi yetişti be Hoca!

hora tepmek: *deyim* isim, Birçok kişinin el ele tutuşup oyun müziği eşliğinde bir halk oyununu oynamasına denir.

Atatürk oyuncuların arasına girerek hora tepip oynamıştır.

hor bakmak: *deyim* Değersiz saymaktır. Değer vermemek...

Sağ soluna hor bakar, niçin?

hoş geldiniz: *deyim* Gelen kişiye söylenen selamlama sözüne denir.

Hoş geldiniz efendim, sefalar getirdiniz.

hoşuna gitmek: *deyim* Beğenmektir.

Kendisi, bu oyunu oynadıktan sonra "Bu bar benim çok hoşuma gitti, bundan böyle bu oyunun adı Ata Barı olsun. "buyurmuştur.

huzur vermek: *deyim* Gönül rahatlığı, dirlik vermeye denir. Dinlendirmek...

Varlığıyla insana huzur veren sevgi, insan ruhunun en önemli besin kaynağıdır.

hüküm vermek: *deyim* Her türlü şartların düşünülmesinden sonra bir karar vermektir. Mahkûm etme...

Kadı, nihayet asılmasına hüküm verdi.

hüner göstermek: *deyim* Herkesin yapamayacağı bir işi yapmaktır.

Bu yüzden atlılar, kendilerini hedef alan ciritlerden korunmak için at üzerinde çeşitli hareketler yapar; gizlenir; dörtnala giden atın üzerinde türlü hünerler gösterirler.

ibaret kalmak: *deyim* ...-dan/-den oluşmak, meydana gelmektir.

O zaman kitap okumuş olmazsınız, bütün yaptığınız birtakım karalanmış kâğıtlarla göz yormaktan ibaret kalır.

ibaret olmak: *deyim* ...-dan/-den oluşmak, meydana gelmektir.

Karısını işte bu, senesi bir büyük günle bir büyük geceden ibaret olan başka dünyadan almıştı.

ibret almak: *deyim* Ders almaktır.

Azizim korkarım ki günün birinde bizi tamamıyla mahvedecek şey de bu olmasın, karşımızdakilerden biraz ibret almalıyız efendim.

icap etmek: *deyim* Gerekmek demektir.

Asil endişenizin icap ettiği ne varsa hepsini yaparız.

icat etmek: *deyim* İlk kez yeni bir şey meydana getirmeye denir.

Kâğıdı, hangi uygarlık icat etmiştir?

içe doğmak: *deyim* Bir işin olacağını ya da olduğunu herhangi bir işaret olmadan önceden hissetmeye denir. Malum olmak, içine doğmak...

Bu gece sessiz, kimsesiz köyümde patlayacağım içime doğuyordu.

iç içe geçmek: *deyim* Birbirinden ayrılamaz durumda olmaya denir.

Kiliseleriyle camilerin, medreselerin iç içe geçtiği kent dokusu içinde değişik zamanlarda kilise çanının sesiyle ezan sesi birbirine karışır.

içi ezilmek: *deyim* Üzülmeaktır. Yüreği burkulmak...

İçim eziliyor.

içi kararmak: *deyim* Sıkılmak, bunalmaaktır.

İçi kararırđı.

içinden geçmek: *deyim* Düşünmeaktır. Aklından geçmek...

Çocukken, yaz gelsin köye gidelim, bahçedeki kiraz ağacına tırmanıp kiraz dalından yiyelim, diye içimden geçerdı.

içine doğmak: *deyim* Bir işin olacağını ya da olduğunu herhangi bir işaret olmadan önceden hissetmeye denir. Malum olmak...

Bunu yapabilmen için önce sözlerin içine doğması gerekir.

içi yanmak: *deyim* Büyük bir acı, sıkıntı vb. nedenlerle çok üzülmeaktır.

Gururu incinmişti, içi yanıyordu.

idare etmek: *deyim fiil* Yönetmeaktır. Çekip çevirmek...

Türkler, Avrupalıların iddia ettiği gibi idare ettikleri milletlerin medeniyetlerini yok etmemişler, aksine onları koruyarak günümüze kadar ulaşmalarını sağlamışlardır.

idrak etmek: *deyim* Akıl erdirmektir. Anlamak, kavramak...

Karadeniz'in sert rüzgârlarına göğüs geren bu küçük liman kasabasının bütün heybetiyle düşmana gülen ve sanki o anda, o karanlık günlerde kendisine düşen vazifeyi idrâk eden hâli vardı.

iflah olmamak: *deyim* Onmamak, düzelmemeaktır.

Artık iflah olmaz, kavak ağacı.

iftira atmak: *deyim* Bir suçü birinin üzerine atmaya denir.

İftira atma komşu.

iğneyle kuyu kazmak: *deyim* Eksik araçlarla, sabırla çalışıp çok zor olan ya da çok yavaş giden bir işi başarmaya denir.

Yıllarca karınca sabrı ile çalışarak, yokluğa direnerek, adeta iğneyle kuyu kazarak üne kavuşmuştur.

ihtiyaç duymak: *deyim* Bir kimseyi veya bir şeyi gerekli saymaktır.

Sizce insanlar, yazılı mesajlarda neden bu yüzlere ihtiyaç duydular?

iki dirhem bir çekirdek: *deyim* Çok şık ve güzel giyinmiş olana denir.

Hemen herkes iki dirhem bir çekirdekti.

ileri sürmek: *deyim* Bir düşünceyi veya tasarımı önermektir. Serdetmek...

Bir sabah dinsel bir gerekçe ileri sürerek evden çıkma izni alabildi.

iletişim kurmak: *deyim* Bilgi, haber vb. alışverişi yapmaya denir.

Dilin esası, hatta diyebiliriz ki yegâne işlevi insanlar arasında iletişim kurmaktır.

ilgi çekmek: *deyim* Çevresinde merakı, dikkati ve ilgiyi üzerine toplamaktır. Alaka toplamak ...

Arkadaşlarınızın tanıttığı kitaplardan hangisi daha çok ilginizi çekti?

ilgi duymak: *deyim* Herhangi bir şey ya da bir kimseye önem vermektir. Yakınlık duymak...

Merak, öğrenme açlığı yarattığından, kişi bu açlığını gidermek amacıyla konuya ilgi duyar.

ilgi görmek: *deyim* Çevresinde merakı, dikkati ve ilgiyi üzerine toplamaktır. Alaka toplamak ...

O da gördüğü ilgiden memnun kalıyordu.

ilham almak: *deyim* İçine doğmaktır. Esinlenmek, mülhem olmak...

Tarih boyunca sanatçılar doğadan ilham almışlardır.

ilişki kurmak: *deyim* Bağlantı sağlamaktır. İlgili sağlamak...

Ek ve kelimeleri eşleştirirken hangi yönden ilişki kurduğunuzu yazınız.

imana gelmek: *deyim* En sonunda doğruyu görüp kabul etmeye denir.

Ha şöyle imana gel.

imdadına yetişmek: *deyim* Çok zor ve tehlikeli bir anda birine yardım etmektir.

İhtiyaç sahibi olanların, maddi manevi zor durumda kalanların imdadına önce o mahallenin hali vakti yerinde eşrafi yetişir, gizlice toplanan yardımlar yine gizlice ihtiyaç sahiplerinin kapısına bırakılırdı.

imkânı yok: *deyim* Olma ihtimali bulunmayana denir.

Kimsenin doğuştan ırkını, dilini, dinini, milliyetini, derisinin rengini seçme imkânı yoktur.

imtihan vermek: *deyim* Zor ve tehlikeli bir durumu, zararsız biçimde bitirmektir. Sınanmak...

Ulu Gazi'mize imtihan verdik...

ince düşünmek: *deyim* Ayrıntılı bir biçimde düşündürmektir.

İnce düşünüyor.

ince eleyip sık dokumak: *deyim* Bütün ayrıntısıyla bir şeyi araştırmaktır.

Doktor muayeneyi ince eleyip sık dokuyarak yaptı.

ip atlamak: *deyim* İpin uçlarının tutulup çevrilmesiyle, ipe bedenini deşdirmeden zıplamaya denir.

Gökkuşğından ip atlayalım.

ipe un sermek: *deyim* Geçersiz bazı sebepler göstererek istenilen işi yapmaya yanaşmamaktır.

İpe un serilir mi? Bir yaşuma daha girdim!

ipiyle kuyuya inilmez: *deyim* "Kendine güvenilmeyen" anlamında kullanılan bir sözdür.

O adama güvenmiyorum; onun ipiyle kuyuya inilmez.

ipucu vermek: *deyim* Aranılan şeyle ilgili, onu bulduracak bilgi vermektir.

Metne ilişkin ipucu vermesi açısından aşağıda içerikle ilişkili görselleri de inceleyelim.

isabet almak: *deyim* Vurulmak, yaralanmaktır.

Sonunda hakemler, en çok isabet almış tarafı yenilmiş sayarak çatışmayı durdururlar.

istifini bozmamak: *deyim* Aldırış etmeyip durum ve davranışını değıştirmemektir.

Sabır, (...) üstesinden gelinmez gibi çetin işler karşısında istifini ve istikametini bozmadan günlerce, aylarca, yıllarca çalışabilme gücüne sahip olmadır.

işine koyulmak: *deyim* İşini yapmayı sürdürmektir.

Artık sabahları çok erken işine koyuluyor, gece geç vakte kadar çalışıyordu.

işe yaramak: *deyim* Kendisinden faydalanılmaktır. Bir yerde kullanılmak...

Ne yapayım? Küçük yaramazlıklar işe yarıyor bazen.

iş görmek: *deyim* İş yapmaktır.

Ben de öyle yapmakla doğru bir iş göreceğimizi sanıyorum.

işi düşmek: *deyim* Birinin yardımına gereksinim duymaya denir.

Kim derdi ki, bir aslanın bir fareye işi düşecek?

iş işten geçmek: *deyim* Bir işin gerçekleştirilme imkânı artık kalmamış demektir.

Gittiği yerlerde soğuk karşılmasını sonradan anlar ama iş işten geçmiş olur.

iştah açmak: *deyim* Yemek isteğini artırmaktır.

Şurubum iştah açar.

iştahı kesilmek: *deyim fiil* Yemek isteğinin bitmesidir.

Farelerin iştahı kesilmiş.

işten bile değil: *deyim* Çok kolay demektir.

Eşeğe iki metre mesafeden atlamak işten bile değildi.

iş tutmak: *deyim* İş yapmaktır. Çalışmak...

Ne iş tutarlarsa birlikte tutarlarmış.

iyi etmek: *deyim* Uygun, yerinde bir davranışta bulunmaya denir.

Doktor da şöyle dedi: "Benim tavsiyelerime uymakla çok iyi ettiniz, karnınızdaki kurt şimdi ölmüş durumda."

iyi gelmek: *deyim* Faydası dokunmaktır. Yaramak...

Bu ödevin ona iyi geleceğinden emindi.

iz bırakmak: *deyim* Etkisini kalıcı duruma getirmeye denir.

Yazar, yıllar önce başından geçen ve onda iz bırakan, unutamadığı bir olayı bizlerle paylaşıyor.

izin almak: *deyim* Bir şeyin yapılması için onay almaya denir.

Söyleşide izin alarak ses kayıt cihazı kullanabilirsiniz

izini sürmek: *deyim* Birini veya bir şeyi izlemektir. Takip etmek...

Sadık hizmetkârı ve Kanadalı bir mızrak atıcısı olan Ned Land, canavarın izini sürmek için Abraham Lincoln adlı savaş gemisinde bir araya gelirler.

kabahat işlemek: *deyim* Suç kabul edilecek, eksiklik sayılacak bir iş yapmaktır.

Bir kabahat işledik de kaçtık!

kabak tadı vermek: *deyim* Aşırı tekrar etmesi, sürdürülmesinden dolayı bir şeyden bıkkınlık, yorgunluk, doyunluk duyarak onu istemez hale gelmektir.

Esprileri kabak tadı vermeye başladı.

kabul görmek: *deyim* Kabul edilmektir. Onaylanmak...

Toplumda kabul görmeni sağlarım.

kafası karışmak: *deyim* Önceki bilgi ve düşüncelerinin altüst olmasına denir.

Eğer kafamız karışırsa soru işareti (?) yapalım ve öğretmenimize soralım.

kafasında şimşek çakmak: *deyim* Zihninde birden bir düşünce doğmaktır. Beyninde şimşekler çakmak...

O anda kafamda bir şimşek çaktı.

kâfi gelmek: *deyim* Yetmek, yetişmektir.

Eğer insanoğlu bu enerjiyi çok değil 15-20 dakika depo etmenin bir yolunu bulmuş olsaydı, 1 yıl boyunca yer kabuğu üzerinde kime ne kadar enerji lazımsa hepsine kâfi gelirdi...

kaleme almak: *deyim* Bir konuyu yazı haline getirmektir. Yazıyla ifade etmek...

Son olarak yazarın bu yazıyı kaleme alma amacını düşünerek, ana fikri yazalım.

kakılıp kalmak: *deyim* Bir yerden hiçbir yere gidememektir. Beklemek mecburiyetinde kalmak...

Bu defa isyanla, hayretle ayakları soğuk taşlara kakılıp kaldı.

kanat germek: *deyim* Koruması altına almaktır. Himaye etmek...

Bari gelip gölgede yaşasan da / Üzerine kanat gersem...

kapı aralamak: *deyim* Bir konuya girmek ya da bir şeyi hazırlamak anlamına gelir.

Her kitap yeni bir dünyanın kapılarını aralar.

kapı kapı (dolaşmak): *deyim* Ev ev gezmektir. Bir yerlere sürekli girip çıkmak...

Okul idarecileriyle birlikte kapı kapı kentteki iş adamlarını ziyaret edip maddi destek istediler.

kapısını çalmak: *deyim* Birine başvurmaktır.

Tırtılın kapısını çalmışlar.

kara çalmak: *deyim* İftira atmaktır.

Allah için güzel kapışıyoruz, birbirimize kara çalmakta üstümüze yok.

kara kara düşünmek: *deyim* Çok üzüntülü olmaktır. Düşünceye dalmak...

Babamın gelme saatine kadar kara kara düşündüm.

karara bağlamak: *deyim* Bir davayı, bir sorunu çözümlenmek, sonuçlandırmaktır.

Babam liderliği sayesinde bu meseleyi de karara bağlamıştı.

karar almak: *deyim* Bir davayı, bir sorunu sonuca bağlamaktır.

Siz hiç ciddi değilsiniz, biz önemli konular üzerinde düşünüp karar alacağız.

karar vermek: *deyim* Bir sorunu karara bağlamaya denir. Kararlaştırmak...

Öncelikle metnimizde nelere yer vereceğimize karar verelim.

kara sürmek: *deyim* Birine iftira etmektir. Kara çalmak...

İşte almışlar tarlaları elinden, sırtına da bir kara sürmüşler, isyan etti demişler.

karın doyurmak: *deyim* fiil Yemek yemeye, beslenmeye denir.

Aslan bir temiz karnını doyurdu.

karış karış dolaşmak: *deyim* Her yeri gezmektir.

Başlamış ova tepe demeden karış karış dolaşmaya.

karman çorman olmak: *deyim* Çok düzensiz ve karmaşık hale gelmektir.

İşler gittikçe kızıyor, hikâyeler gittikçe karman çorman oluyor, hangi sözü kimin söylediği belli olmuyordu.

karşı çıkmak: *deyim* Bir düşünceye katılmamaktır. Cephe almak...

Önerime karşı çıkacağını sanmam.

karşı durmak: *deyim* Direnmeye, dayanmaya denir.

Bak, eğer yüklendiğimiz, karşı durduğumuz kimseler yöneticiler olsalar ılımlılıktan söz açmazdım.

karşı koymak: *deyim* Yapılana engel olmaya çalışmaktır. Direnmek, mukavemet etmek, îtiraz etmek...

Tüm o soğuklara benim masallarım ile direnip karşı koyduklarını hiç düşündünüz mü?

karşılık vermek: *deyim* Cevap vermek, yanıt vermektir.

İltifatlara, takılmalara karşılık verdiği yoktu.

kasıp kavurmak: *deyim* Çok zarar vermektir. Mahvetmek...

İki haftadan beri komşu vilayetleri kasıp kavuran dayanılmaz sıcaklar burada sokak ortalarına kadar yürümüş otları, yol kenarlarındaki sıra sıra yıkık duvarları kaplayan yeşilliği daha kurutamamıştı.

kaskatı kesilmek: *deyim* Aşırı üzüntü, soğuk, korku, sevinç vb. etkisiyle hareket edemez, bir şey söyleyemez hale gelmektir. Donup kalmak...

Kaskatı kesildiğini hissetti.

kaşlarını çatmak: *deyim* Öfkelenmeye denir. Kızmak...

Kaşlarını çattı.

kaş yaparken göz çıkarmak: *deyim* İş düzeltiyim derken büsbütün bozmaktır.

Kaş yaparken göz çıkarmak misâli davranışlara çok dikkat!

katkıda bulunmak: *deyim* Bir şeyin ortaya çıkmasına, gelişmesine ya da gerçekleşmesine maddi veya manevi yardım etmektir.

Bilim, sanat, spor, edebiyat, teknik, tıp vb. alanlarda toplumunun gelişmesine katkıda bulunmuş kişilerden birini seçelim, sınıfta tanıtmak üzere hazırlayalım.

kayıtsız kalmak: *deyim* Önemsiz görmektir. Oralı olmamak...

Halk, nice silik insanların en yüksek mertebelere çıkmasına kayıtsız kalır.

keçileri kaçırmak: *deyim* Delirmek veya bunalım içinde bulunmaktır.

O köşedeki herif keçileri kaçırdı gâliba. Ne yapıyor öyle yâhu?

kement atmak: *deyim* Bir ucu elde kalacak şekilde kemendi ileri doğru atmaktır.

Gökyüzüne kement atmayı ben yaşamımda hayallerle örtüştürüyorum, bu da yazma dürtüsünden kaynaklanan hayaller.

kem gözle bakmak: *deyim* Kötü niyetle bakmaktır.

Eh yakışıklı da delikanlı. Bir tanesi kem gözle baktıysa tamam.

kenara çekilmek: *deyim* Artık hiçbir şeye karışmamaktır.

Bir kenara çekilmiş, yükletilen eşyalara, eve girip çıkanlara sessizce bakıyordu.

kendi haline bırakmak: *deyim* İlgilenmemek, karışmamaktır.

Bugünü kendi hâline bırakır, geçmiş ve gelecek düşlerine dalarsak ne geçmişimiz iyi olur ne geleceğimiz.

kendinden geçmek: *deyim* Bir şey karşısında coşkuya kapılmaktır.

Saatlerce kendinden geçer, her şeyi unutup giderdi.

kendine gelmek: *deyim* Akli başına gelmektir. Ayılmak, durumu düzelmek...

Kendine gelince oğlu ona: Ben karaya cenk için çıkıyorum. Sen gemide rahat kal, dedi.

kendini alamamak: *deyim* İstemeyerek bir işi yapma durumuna girmektir.

Ne var ki o köşelerde mutlu anılar kalmışsa ve bir daha geri gelmeyecekse sokak kapısından son kez çıkarken buruk bir sesle "işte hayat" demekten kendinizi alamazsınız.

kendini beğenmek: *deyim* Başkalarını küçümseyerek kendini üstün görmektir.

Kibirliyi ve kendini beğenip övüneni Allah sevmez.

kendini harap etmek: *deyim* Üzüntü, dert gibi kötü durumlardan dolayı perişan olmaktır.

Çok okuyor, kendini harap ediyor zavallı...

kendini toplamak: *deyim* Kendine gelip bir konuya dahil olmaktır. Sağlığına kavuşmak...

Birdenbire kendini toplayarak Hatay'ı mutlaka kurtarmamızı söyledi.

kendini tutamamak: *deyim* Herhangi bir durum karşısında tepkisiz ve duyarsız kalamamaktır.

Önüme geçmeye çalıştı amma yapamadı, kendini tutamadı.

kendisini ele vermek: *deyim* Kendi davranışı ya da kendi sözüyle suçunu ortaya çıkarmaktır.

İçlerinden birinin kendisini ele vermesine neden oldun.

kestirip atmak: *deyim* Ayrıntılı düşünmeden kesin yargıya varmaktır.

İnsanların ölümsüzlük isteği karşısında Lokman Hekim, "Benim yapabileceğim şey değil bu!" deyip kestirip atmış.

keyfini kaçırmak: *deyim* Birini üzme demektir.

Hadi be sen de" demiş hizmetçi kadına, "keyfimi kaçırdın"; ama ben yine de bal kokusu incirde kendiliğinden varmış gibi nedenini araştıracağım.

kıkır kıkır gülmek: *deyim* "Sesini fazla yükseltmeden, hafif bir sesle, neşeli neşeli, tatlı tatlı gülmek anlamlarına gelir.

İçlerinde Rıfki Ezici adında biri vardı ki gülünç olaylar karşısında kendini hiç tutamaz; beyaz, şişman yumruklarını ağızına tıkayarak kıkır kıkır gülerdi.

kılıç sallamak: *deyim* Kılıç ile dövüşmektir. Düşman üzerine kılıçla saldırmak...

Yayalar daha çok ok atar, kılıç sallarlardı.

kılığına girmek: *deyim* Biri gibi giyinmektir.

Geceleyin insan kılığına girdiler.

kılı kırk yarmak: *deyim* Titiz ve çok dikkatli bir şekilde incelemektir. Üstünde önemle durmak...

Hazırlayacağı sunum için kılı kırk yarıyordu.

kına yakmak: *deyim* Kına tozunu suyla karıştırarak bulamaç haline getirip boyanacak yere sürmektir.

Bu kınayı niçin yaktığımızı o anlamamış.

kırılıp dökülmek: *deyim* Kibar görünmeye çalışmaya denir.

Öyle titrek hareketler, kırılıp dökülmeler, zeybeğin ruhuna aykırı kaçar.

kıvama gelmek: *deyim* Olması gereken şartların yerine gelmesidir. Kıvamını bulmak...

Çamur kıvama gelince içine yünleri basar.

kıyameti koparmak: *deyim* Bir şeye çok kızarak bağırıp çağırmasıdır. Feryat etmek...

Kardeşim oyuncak alınmadığını duyunca kıyameti kopardı.

kıyamet kopmak: *deyim* Kıyamet gününün gelmesidir.

İkinci dönüşte bakarsınız ki kara bulutlar oturmuş başına; bir kapışma, bir oynaşma ki kıyamet koptu sanırsınız.

kıyas etmek: *deyim* Karşılaştırmaktır. Mukayese etmek...

Bütün bu vasıflarıyla tiyatroyu çocuk oyunlarına kıyas etmek çocukça bir şey görünür.

kıymetini bilmek: *deyim* Önemini, değerini bilmektir.

Yapılan iyiliklerin kıymetini bilirdi.

kilit vurmak: *deyim* Kapatmaktır.

Dükkânlara kilit vuruyor insanlar...

kilo almak: *deyim* Vücudun ağırlığının artmasıdır. Şişmanlamak...

Kilo almamak için sürekli diyet yapıyor.

kim bilir: *deyim* Belirsizlik, bilinmezlik bildiren bir sözdür.

Kim bilir belki yarın, belki yarından da yakın! ...

kiraya vermek: *deyim* Kira karşılığında vermektir. İcara vermek...

Bu daireyi kiraya verelim.

kol kanat germek: *deyim* Yardım etmek, korumak, himaye etmektir.

Şu verimli köye kanat kol gersin...

kolları sıvamak: *deyim* Bir iş yapmak için istekli, arzulu bir biçimde hazırlanmaktır.

Selami de kolları paçaları sıvayıp Ali Naci'nin yardımına koşmuştu.

koltukları kabarmak: *deyim* Kendisine ya da yanındakilere yapılan övgüden gurur

duymaktır.

Bazı insanlar da vardır, koltuklarını kabartacak bir şey duydular mı, tehlikeyi görmez olurlar.

koluna girmek: *deyim* Kolunu birinin koltuğu altından geçirmektir.

İhtiyarın kollarına girdiler.

komşu kapısına çevirmek: *deyim* Uzak olan ve sıkça gidilmesi gerekmeyen bir yere sıkça gitmektir.

Mesela "komşu kapısına çevirmek" deyimini; komşusunun evini kendi evi gibi bilmenin ve zamanlı zamansız, olur olmaz vakitlerde "çatkapı" komşuya uğramanın diğer adıydı aslında.

kontrol altında tutmak: *deyim* Denetlemek, kontrol etmektir.

Amcam öfkesini kontrol altında tutmaya çalışarak derin bir soluk alıyor.

kopya çekmek: *deyim* Genelde yazılı sınav esnasında soruların cevabını bulmak amacıyla, gizlice, cevaplara bakmak ya da bir şekilde cevapları öğrenmektir.

Sınavlarda kopya çekmenin öğrenmekten daha zor olduğuna beni ikna edip eğer antlaşma maddelerini ezberlersem tarihlerini anımsamam için oyun gibi bir yöntem öğretmeye çalışırdı.

korktuğu başına gelmek: *deyim* Düşünülen kötü durumun gerçekleşmesidir.

Korktuğum başıma gelmişti.

korku salmak: *deyim* Korkutmaktır.

1866 yılında esrarengiz bir deniz canavarı olduğu düşünülen bir cisim okyanusta korku salmaktadır.

kökü kurumak: *deyim* Yok olmaktır. Ortadan kalkmak...

Değirmenin kapısını kapalı ve duvarlarla öndeki düzlüğü otlar bürümüş olduğunu göre göre, sonunda değirmencilerin kökü kurudu sanmışlar.

kökünü kurutmak: *deyim* Bir daha ortaya çıkamaz hale getirmektir.

Ağaçları tıraş ettik, balıkların kökünü kuruttuk.

kötüye kullanmak: *deyim* Birinin iyi davranışından istenilmeyen yolda yararlanmaya denir.

Bu izni kötüye kullandığımız da olurdu.

kötüye yormak: *deyim* Bir şeyden gelecekte kötü olacağına ilişkin bir anlam çıkarmaktır.

Elazığ halkı bu durumu kötüye yormuş.

kulaç atmak: *deyim* Kolları yüzerken, sırasıyla üstten ileriye doğru uzatıp arkaya doğru suyu çekmeye denir.

Kulaç attıkça sen / Patiska çarşaflar gibi yırtılıyor su ortadan...

kulağa küpe olmak: *deyim* Yaşanan kötü bir durumdan çıkarılan dersi unutmamaktır.

Bu serüven, kulağınıza küpe olsun.

kulağı (dışarıda) olmak: *deyim* Dikkatini bir şeye vermeye denir.

Bütün gün boyunca kulağım dışarıda olurdu, tramvayların okulun önünde durmalarını kollardım.

kulağına gelmek: *deyim* Duymaktır.

Kuşların civıltılı ve hoş sesleri kulağıma geliyordu.

kulak kabartmak: *deyim* Belli etmeden dinlemeye çalışmaktır.

Karanlıkta uyuyup uyumadığını anlayabilmek için tüm seslere kulak kabartarak yanına uzandım.

kulak kesilmek: *deyim* Çok dikkatle dinlemektir.

Kulak kesilmiş, bütün dikkatiyle arkadaşını dinliyordu.

kulaktan kulağa dolaşmak: *deyim* Sözlü bir biçimde bir diğer kişiye aktarılmaktır.

Atatürk'ün öldüğü, bayrağın onun için yarıya çekildiği kara haberi kulaktan kulağa dolaştı.

kulaktan kulağa yayılmak: *deyim* Sözlü olarak kişiler arasında yayılmaya denir.

Kulaktan kulağa yayılan söylentilere de sonunda herkes inanırmış.

kulak tırmalamak: *deyim* Rahatsız olmaktır.

Evde kimse yoktu sözü kulağına tırmaladı.

kulp takmak: *deyim* Bir kimse ya da bir şeyi kusurlu gösterme amacıyla bahane, eksiklik bulmaktır.

Başta çıkılmaz kötülerle, her meziyete kulp takarlar.

kurban olayım: *deyim* Çok aşırı sevgi ve hayranlık anlatan bir ifadedir.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!

kusura bakmamak: *deyim* Hoş görmeye denir.

Kusuruma bakma Hoca, biz cahil insanlarız, kusura bakma, hadi eyvallah.

kusur etmek: *deyim* Yanlışlık yapmaya denir.

Kardeşinin öğretmeninin yanında annene karşı saygıda kusur ettin.

kuşku duymak: *deyim* Kuşku içinde bulunmaya denir. Şüphe duymak, şüphelenmek...

Bir de kalkmış bizden, senin iyiliğine çalışan dostlarından kuşku duyuyorsun!

kutlu olsun: *deyim* "Uğurlu, hayırlı olsun, bereket ve güzellik getirsin" anlamına gelen bir kutlama sözüdür.

Gençler, bayramınız kutlu olsun!

kuzu çevirmek: *deyim* Kuzunun vücudunu şişe takıp ateşin üstünde çevirerek

pişirmeye denir.

Bir güzel kuzu çevirmişler.

küçük görmek: *deyim* Değer, önem vermemektir.

Siz muharriri kendinizden küçük görür; onu ciddiye almaz ve eserlerini ancak vakit geçirmek için bir vasıta sayarsanız o da size küser ve yazısı, size sırlarını tevdi etmez.

kürek çekmek: *deyim* Deniz teknesini yürütmek için küreği kullanmaya denir.

Yirmi sene onların kadırgalarında kürek çekti.

laf aramızda: *deyim* "Başkalarının haberi olmasın, kimse bilmesin" anlamına gelen bir sözdür.

Laf aramızda, adamın kravatı gayet güzeldi.

laf etmek: *deyim* Bir şey üzerine konuşmaya denir. Söz etmek...

Babam olsaydı okuduklarıma ya kocaman kocaman gülmüş ya da komik bir laf etmişti.

lafı uzatmak: *deyim* Konuşmayı sebepsizce başka sözlerle devam ettirmeye denir.

Neyse lafı uzatmayalım.

lazım gelmek: *deyim* Gerekmektir. İhtiyaç hissetmek...

Mazide sayısız medeniyet kurmuş bir ırkın ve milletin çocukları olduğumuzu ispat etmek için yapmamız lazım gelen şeylerin hepsini yaptığımızı ileri süremeyiz.

mahalleyi ayağa kaldırmak: *deyim* Yüksek ses çıkararak çevredekileri huzursuz etmeye denir.

Ufacık bir meselede ortalığı velveleye vermenin bu mahalledeki adı "mahalleyi ayağa kaldırmak" idi.

mahrum kalmak: *deyim* Yoksun kalmaya denir.

Ayşe Begüm Onbaşı, dalında başarılı olmak için nelerden mahrum kalmaktadır?

mahsur kalmak: *deyim* Bir yerden çıkamamaktır.

Asansörde üç saat mahsur kaldık.

makaraları koyuvermek: *deyim* Kendini tutamayarak kahkahayla gülmeye başlamaya denir.

Zavallı çocuk, makaraları koyuvermemek için iki yumruğuyla ağzına basıyordu.

makbule geçmek: *deyim* Aşırı beğenilmeye denir. İşe yaramak...

O vakit o kış kıyamette / Ne kadar makbule geçer tatlı.

mal etmek: *deyim* Kendi malı, eseri, buluşu gibi benimsemek veya saymaya denir.

Bunlardan hiçbirini kendime mal etmedim.

mal olmak: *deyim* Bir şey tarafından benimsenip, kabul edilmeye denir.

Ülkesine ve milletine mal olmuş bu büyük devlet adamı 1937 yanda malvarlığını devletin çeşitli kurumlarına bağışladı.

malumat almak: *deyim* Bilgi edinmeye denir.

Hemen her gün şantiyemize merhum gelir, işler hakkında malumat alırdı.

mecebur olmak: *deyim* Herhangi bir şeyi yapmak zorunda bulunmaya denir.

Bir milletin kültür ve sanat hareketlerini ve seviyesini, millî geleneklerine bağlı kalarak medeni dünyanın kendisine ayak uydurmaya mecebur olduğumuzu unutmamalıyız.

mekan tutmak: *deyim* Bir yere yerleşmeye denir.

En son duyar ki keşiş gelmiş mekân tutmuş.

mekik dokumak: *deyim* İki yer ya da durum arasında devamlı gidip gelmeye denir.

Görüntümüz iyi ile kötü arasında mekik dokudu.

memnun etmek: *deyim* Bir kimseyi sevindirmektir. Ona kıvanç vermek...

Onun bu davranışları bizi çok memnun etti.

memnun kalmak: *deyim* Sevinmektir. Hoşnut olmak ...

O da gördüğü ilgiden memnun kalıyordu.

merak duymak: *deyim* Bir şeyi bilme, öğrenme ya da onunla uğraşma isteği içinde olmaya denir.

Annesi, çevresinde olan biten hemen her şeye sınırsız merak duyan oğlunu yatağına yatırır.

merak sarmak: *deyim* Bir şeyi bilme, öğrenme ya da onunla uğraşma isteği içinde olmaya denir.

Başka bir iş tutmalıydım, pilotluğa merak sardım.

mesele yapmak: *deyim* Önemi olmayan bir şeyi önemli bir problem haline getirmeye denir.

Aramızda bir anlaşmazlık oldu, yiğitlerimiz bunu onur meselesi yaptılar.

mesken tutmak: *deyim* Yerleşmek demektir.

Yarım İstanbul'u mesken mi tuttun?

mesuliyet almak: *deyim* Sorumluluk almaya denir.

Üstümüze ağır bir mesuliyet aldık.

meydana gelmek: *deyim* Olmaktır. Oluşmak...

Bunların tamamı birleştiğinde, bir milletin ortak kültür yapısı meydana gelmiş olur ki bu da millî kültürdür.

meydana getirmek: *deyim* Olmasını sağlamaya denir. Oluşturmak...

Dizelerin ilk harflerinden anlamlı bir sözcük meydana getirmeye akrostiş denir.

meydan vermemek: *deyim* Kötü bir şeyin oluşmasına izin vermemektir.

Bu davada, yaşadığı ülkedeki yasaların bu tür bir köleliğe meydan vermeyecek şekilde değiştirilmesi isteniyordu.

mideye indirmek: *deyim* İçine almaya denir. Ortadan kaybetmek...

Kent genişleyince onu da kuşatıp midesine indirmiş.

mola vermek: *deyim* Uzun; yürüyüş, yolculuk veya çalışmada, dinlenmek için biraz ara vermektir.

Geceleri hep beraber bir köy veya han civarında mola veriyorlardı.

mumla aramak: *deyim* Çok isteyerek ve özlemle aramaya denir.

Ahlâkı, her hâli mükemmel... Mumla aranıp da bulunmayacak bir zat.

münasebette bulunmak: *deyim* İlişki kurmaya denir.

Münasebette buldukları veya idareleri altına aldıkları kavimlere saygılı ve adaletli davranmışlardır.

nam almak: *deyim* Şöhret sahibi olmaya denir. Tanınmak...

Nam almadan önce kimse yanına uğramazdı.

nam salmak: *deyim* Ününü her yana yaymaya denir.

Nam salmıştı asker içinde...

nasibini almak: *deyim* Güzel, beğenilen bir şeyden az ya da çok yararlanmaktır. Sebeplenmek...

İnşaat başlayınca kompresörlerin, dozerlerin gürültüsünden önce kuşlar nasibini(!) alacak.

nazara gelmek: *deyim* Kötülük getirdiği düşünülen hayran ya da kıskanan bakışlar nedeniyle kötü bir duruma düşmeye denir.

Nazara gelmemek için kendi kendine okuyup üflüyor, nerede tahta görürse tak tak vuruyor.

nefesi kesilmek: *deyim* Zor nefes alacak hale gelme ya da nefesi tamamen durmaktır.

Nefesim kesilecekti.

ne olursa olsun: *deyim* "Akla gelen ya da gelmeyen her şartta" anlamına gelen bir sözdür.

O, bana başkaldırmış durumda, kendi kendine, ne olursa olsun bir şey doğurmak istiyordu.

nesli tükenmek: *deyim* Bitmektir. Tamamen yok olmak, ortadan kalkmak...

Kırıkkale'de yanlış avlanma ve bazı nedenlerle nesli tükenmekte olan kekliklerin nesillerinin devamını sağlamak amacıyla bin adet keklik doğaya bırakılacak.

ne yapıp yapmak: *deyim* Hangi durumda olursa olsun bir çıkış yolu bulacak şekilde demektir.

İşte otuz iki dişini çektiirdikten sonra, ne yapıp yapmış, sevgilisini keşiş babasının elinden alıp kaçmış.

ne yazık ki: *deyim* Üzülerek belirtelim ki anlamına gelir.

Küresel ısınma ve bunun sonuçları, canlı türlerini de yok ediyor ne yazık ki.

neye uğradığımı şaşırmaq: *deyim* Aniden iyi veya kötü durumla karşılaşmaya denir.

Boğazını yırtarcasına bağırmaaya başladı, neye uğradığımı şaşırđım.

not etmek: *deyim* Bir bilgiyi hatırlamak için yazmaya denir. Kaydetmek...

Dinleme sırasında not ettiğiniz kelimeleri aşağıdaki ilgili yerlere alfabetik sıraya göre sıralayınız.

not vermek: *deyim* Öğrencinin bilgisini bir sayı veya derece ile belirlemeye denir.

Beklediği notu verdim.

nur içinde yatmak: *deyim* Sevgiyle anılan ölüler için söylenen bir sözdür.

Nur içinde yat paşa dayım.

ok atmak: *deyim* Oku fırlatmaya denir.

Yayalar daha çok ok atar, kılıç sallarlardı.

ok gibi fırlamak: *deyim* Çok hızlı hareket etmeye denir.

Onun sesini duyar duymaz, ok gibi fırlayıp üstüme atıldı.

onarım görmek: *deyim* Onarma işine konu olmaya denir. Onarma işi yapılmak...

Ondan sonra da birkaç kez onarım görmüştür.

ortada kalmak: *deyim* Bir şeyi hiç kimsenin üzerine almamasına denir.

Kuzu çevirme ortada kalmış.

ortadan kaldırmak: *deyim* Yok etmeye denir.

Aydınlar ve devlet adamları bu sıkıntıları ortadan kaldırmaya yönelik çeşitli arayışlara girmişler, farklı fikir ve görüşler ortaya koymuşlardır.

ortak olmak: *deyim* Bir şeye katılmak ya da bir şeyi başkasıyla bölüşmektir.

Yukarıdaki metinde dünyadaki bütün insanlar için ortak olan değerlere örnekler veriniz.

ortaya atılmak: *deyim* İleri sürülmek, herkesin bilgisine sunulmaktır.

Yapılan çalışmalar sonucu "Türk Tarih Tezi" ortaya atıldı.

ortaya çıkarmak: 1. *deyim* Delilleriyle göstermektir. İspat etmek

Ne var ki biz bu dilin kurallarını yeterince bilmiyor, onun güzelliklerini ortaya çıkarmak için gerekli çabayı göstermiyoruz.

2. *deyim* Bir şeyi kapalı ya da gizli bulunduğu yerden herkesin göreceği biçime getirmeye denir.

Paşa dayım bize geldiğinde hemen satranç tahtasını ortaya çıkarırdı.

ortaya çıkmak: *deyim* Meydana çıkmaya denir. Yokken var olmak, türemek...

Görüşme yapılan kişinin bilinmeyen yönlerinin ortaya çıkması okur için ilgi çekicidir.

ortaya koymak: *deyim* Açıklamaya denir.

Büyük bir tarih sevgisine ve bilgisine sahip olduğunu yaptığı çalışmalarla da ortaya koymuştur.

oruç tutmak: *deyim* Allah'a ibadet için belli bir süre yeme, içme gibi işlerden uzak kalmaya denir.

Sen oruç tutacak mısın bakayım?

oyun dışı kalmak: *deyim* Bir oyunda, oyuna devam etmeye engel olacak yaralanma, ceza gibi nedenlerle oyundan çıkmaya denir.

Ciridin ata isabet etmesi, savuranın oyun dışı kalmasını gerektirir.

oy vermek: *deyim* Herhangi bir konuda tercih yapmaktır. Rey vermek...

Kendisine oy vermeyenleri döveceğini söyleyerek, seçmeni korkutarak başkanlığı kazanacağını umuyordu.

ödünç almak: *deyim* Geri vermek üzere almaktır.

Girer girmez müzeden içeri / ödünç alır babam / tahta attan çocukluğunu geri...

ödünç vermek: *deyim* Geri almak şartıyla birisine bir şey vermektir.

Sadece şehir içinde kullanılan ödünç verme sistemimiz var.

ödünü patlatmak: *deyim* Birini çok korkutmaktır.

Ayyy, ödümü patlattın!

ödü vermek: *deyim* Hak, istek ve iddialarından vazgeçmektir. Tâviz vermek...

Zaman zaman yaşadığı kenti terk etmek zorunda kalma pahasına da olsa düşüncelerinden ödün vermeden çalışmayı sürdürür ve birçok yararlı buluş gerçekleştirir.

önde gelmek: *deyim* Önemli durumda olmaya denir.

Birleşik Krallık birlikleri İstanbul'da bulunan, başta Rauf Bey olmak üzere önde gelen Millî Mücadele yanlısı milletvekillerini tutukladılar.

öne düşmek: *deyim* Önden yürümeye denir. Kılavuzluk etmek...

Her birinin eline birer çıra demeti verip öne düşmüş.

öpücük kondurmak: *deyim* Hafifçe öpmeye denir.

Baba, yürümekten yorulan yavrusunun alnına bir öpücük kondurarak onu kucağına aldı ve şefkatle bağrına bastı.

örnek almak: *deyim* Bir kimseyi huy ve davranış bakımından takip etmektir.

Arkadaşını örnek alsana çocuğum, aaa!

örnek olmak: *deyim* isim Davranış yönünden başkasının kendisine benzemesi yolunda etkili olmaktır.

Ne örnek olmaya değerim ne de gülünç olmaktan zevk alırım.

örnek vermek: *deyim* Bir konuyu daha iyi anlaşılabilmesi veya anlatılabilmesi için

örneklendirmektir.

Tanıtım yazısı, yapının özeti değildir; ancak yer yer örnek vermek için alıntılar yapılabilir.

özen göstermek: *deyim* Bir şeyi her ayrıntısını düşünerek, çaba harcayarak yapmaktır. İtina etmek...

Sayfalarını yırtmamaya özen göstererek dikkatle açar; okulda derslerde öğretmenin, tenefüs sıralarında belleticinin gözünden kaçırmaya çalışarak ilgiyle okurdum.

özlemine çekmek: *deyim* Arzulamaktır. Çok özlemek, hasretini çekmek...

Uzak ülkelerin özlemine çekmeye başlamış.

paha biçilmez: *deyim* Değeri ölçülemeyecek kadar yüksek olana denir.

Onun içindir ki Türk milleti, bu paha biçilmez emanetini sonsuz istikballerin bir ufkundan öbür ufkuza sönmez bir güneş gibi taşıyacaktır.

pahalıya patlamak: *deyim* Zarara, sıkıntıya yol açmaktır.

Yaptıklarımız bize pahalıya patladı.

paniğe kapılmak: *deyim* Ne yapacağını bilememektir.

Bizans ordusu ne yapacağını şaşırarak büyük bir paniğe kapıldı ve bozguna uğradı.

para etmek: *deyim* Değeri olmaktır.

Ölüsü de para ediyor.

para etmemek: *deyim* Etkisi olmamaktır. İşe yaramamak...

Bir para etmez, diye elinizden atabilirsiniz fakat eğlenmek için okumayın çünkü ben de o da sizinle eğlenmek için yazmıyoruz.

para saymak: *deyim* Para ödemektir.

Affan Dedeye para saydım, / Sattı bana çocukluğumu...

parmağı ağzında kalmak: *deyim* Şaşakalmak, şaşmak, hayret etmektir.

Şöyle dur bak, Döner Kümbet'e parmağın ağzında kalsın.

payını vermek: *deyim* Hisse vermek, bölüşmede bulunan parçalardan ayırmaktır.

Benim görevim her insana belirlenen payını vermektir.

peşinden koşmak: 1. *deyim* Bir şeyi elde etmek için uğraşmaktır.

Zaman oldu en renkli, en ahenkli şekillerin peşinde koştum.

2. *deyim* Bir kimseyi takip etmek, arkasından gitmektir.

Ben, beş dakika sonra onun yanında oturmaktan sıkılır, arkadaşlarımla peşinden koşar, sonra da ne serden ne yardan geçebilen şaşkınlığımla arada nefes nefese:

— Gitme otur babaanne, gitmiyorsun değil mi, derdim.

peşine düşmek: *deyim* Bir isteğin gerçekleşmesini sağlamaya çalışmaya denir.

Her şey yolunda görünüyorken yine de mide hastalığı yaşıyorsan, "İçimde yolunda

olmayan nedir?" diye sor ve cevabın peşine düş.

peşine takılmak: *deyim* Ardından gitmeye denir.

Koşarsanız, hayvanın peşinize takılma olasılığı yüksektir.

peşine takmak: *deyim* Yanında götürmeye denir.

Pembe Hatun; delikanlıları, servi boylu kızları peşine takıp konağa gitmiş.

peşkeş çekmek: *deyim* Verilemeyecek bir şeyi uygun olmayan bir amaçla ya da yersiz biçimde birisine vermeye denir.

Efendiler, siz, kimin malını kime peşkeş çekiyorsunuz?

pireyi deve yapmak: *deyim* Önemsiz bir olayı büyütmeye denir.

Pireyi deve yapıyor.

pişmiş tavuğun başına gelmemek: *deyim* Her türlü kötülüğü, felaketi, zararı yaşamaktır. Çok sıkıntı çekmek...

Benim başıma gelenler pişmiş tavuğun başına bile gelmez.

posta koymak: *deyim* Birini korkutmaya denir. Gözdağı vermek...

Yaşlandığım için mi nedir, şu Mikiler bile posta koymaya başladılar bana.

poz vermek: *deyim* Resim çizdirme ya da fotoğraf çekirme için pozisyon almaktır.

Halı üzerinde poz verirken oyuncakları arasından bir ses geldi.

pupa yalken gelmek: *deyim* Yelkenlerin arka taraftan esen rüzgârla şişmiş olması demektir. Tam yolla...

Bu, her gece uykusunda onu kurtarmak için birçok geminin pupa yelken geldiğini gören zavallı eski bir forsasıydı.

pusuya yatmak: *deyim* Birine saldırmak için saklanarak bir yerde beklemeye denir.

Ahırın çevresini dolanıp pencerenin önünde pusuya yattım.

rahat bırakmamak: *deyim* Tedirgin etmeye denir.

Bu sorunu çözmeden kendisini rahat bırakmayacağımlı anlayan babam, bir köşede mahzun mahzun duran Kınalı'ya baktı.

rahatsızlık duymak: *deyim* Tedirgin olarak rahatının ve huzurunun kalmadığını hissetmektir.

Bünyesinde bir rahatsızlık duyduğunu söylerdi.

rahat etmek: *deyim* Sıkıntısız durumda olmaya denir. Ferahlanmak...

Ben başkalarına hoş görünmek için değil, böyle rahat ettiğim için temizlemeliyim odamı.

rast gelmek: *deyim* Aklında olmadığı halde, beklemediği hâlde karşılaşmaktır. Rastlamak, tesadüf etmek...

Bu seninle ikinci rast geliştik.

rekor kırmak: *deyim* Erişilmiş derecelerin en üstünü aşır yeni, üstün bir sonuç elde etmektir.

Hayvanlar karınlarını doyurabilmek, çiftleşmek, avcı hayvanlardan kaçmak ve dış etkenlere karşı durabilmek için her gün inanılmaz rekorlar kırıyorlar.

renk katmak: *deyim* Çeşitlilik kazandırmaktır. Farklılık yaratmak...

Deyimlerimizin ortaya çıkış hikâyelerini bilmek, konuşurken bize ne kazandırır bilmem; ama dilimizin kültüre yansıyan yüzüne bir renk katacağı kesindir

renk vermek: *deyim* Neşe, canlılık veya değişiklik kazandırmaktır.

Daha başka otlar, kökler çeşit çeşit renk verir.

resim çekmek: *deyim* Fotoğraf makinesi yardımıyla bir şeyin şeklini kâğıda aktarmaktır.

Hiç müşterileri yoksa birbirinin resmini çekerler.

rest çekmek: *deyim* Bir konuda sertçe ve kesin biçimde son sözünü söylemeye denir.

Ya ben giderim, ya da baban bu evde kalmayacak, diyerek rest çekti.

risk almak: *deyim* isim, Zarara uğrama tehlikesine denir. Riziko...

Öğrenme uğruna, bilinçsiz de olsa risk alır; düşer, çarpar, yaralanır.

sadık kalmak: *deyim* fiil Birine, bir şeye bağlılığını sürdürmektir. Bağlı kalmak...

O tarihten sonra da bir daha görüşmediğimize göre, sözüme hâlâ sadık kaldığım söylenebilir.

safa geldin: *deyim* "Hoş geldiniz" anlamına gelen, karşılama sözüdür.

Safa geldin.

sağı solu belli olmamak: *deyim* Nasıl davranacağı bilinmez olmaktır.

Sağı solu belli olmaz, her an konuşabilir

sağ ol: *deyim* Hoşa gidecek bir davranışa binaen "teşekkür ederim, çok yaşa" anlamlarında söylenen bir sözdür.

Yapan eller sağ olsun.

sahneye çıkmak: *deyim* Bir sanatçının sanatını seyirci karşısında göstermesine denir.

Kostümlerini giyip sahneye çıktı.

saman alevi gibi: *deyim* Birden parlayıp arkasından hemen yatışmaya denir.

Konuşma ise saman alevi gibi söylendiği anda yitip gider.

sarmaş dolaş olmak: *deyim* İç içe girmektir. Karman çorman olmak...

Evde çocuklar bekliyorlar, kediler gibi sarmaş dolaş olmuşlar, inanmazsın.

savaş açmak: *deyim* Ortadan kaldırmak için uğraşmaya denir.

Sorunlara karşı savaş açmayı bırak.

saygı beslemek: *deyim* Birine, bir şeye karşı saygı hissetmektir.

Gençlerden şehitlerimize, gazilerimize ve Kurtuluş Savaşı'nda görev almış kahramanlarımıza karşı saygı beslemelerini ister.

saygı duymak: *deyim* Birine, bir şeye karşı saygı hissetmektir.

Alay edilen bu İnsanların hepsine çok saygı duyuyorum.

saygı göstermek: *deyim* Saymak, değer vermektir.

Annesine saygı gösteren bir katilin bile kalbinde vicdanlı bazı duygular var demektir.

secde etmek: *deyim* Alnı, elleri, dizleri, ayakları, ayak parmaklarını yere getirmektir.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım...

sefalar getirmek: *deyim* Gelişinden çok memnun olunan bir kimseye söylenen sözdür.

Hoş geldiniz efendim. Sefalar getirdiniz.

selam etmek: *deyim* Uzakta olan birine esenlik dilemeye denir.

Mektubuma son verirken oradaki arkadaşlarına da selam eder, gözlerinden öperim.

selamını almak: *deyim* Birinin selamlamasına karşılık vermektir.

Ona selam verenlerin selamını almadı.

selam olsun: *deyim* "Sağlık dileklerimi ulaştır" anlamında kullanılan bir iyi dilek sözüdür.

Genç insanlara sabırla, anlayışla yardımcı olan, yol gösterenlere selam olsun.

selam söylemek: *deyim* Selamını birine götürmesini söylemeye denir.

Nehirlerde, küçük göllerde, akvaryumlarda ne kadar balık varsa hepsine selam söyledi.

ser çekmek: *deyim* Yükselmektir.

Büyük kız büyük olmuş, göğe ser çekmiş.

serbest bırakmak: *deyim* Özgürlüğü, hürriyeti kısıtlanmış bir kişiyi, özgür duruma getirmek, tahliye etmektir.

Altmış yaşını geçtikten sonra efendisi onu sözde serbest bıraktı.

ses seda kesilmek: *deyim* Hiçbir ses duyulmamaya denir.

Ses seda kesilince yukarıda, / Fareler çıkmış meydana...

ses vermek: *deyim* Bir çağrıya karşılık vermeye denir.

Ses verir her yana, tel demokrasi.

sevinci kursağında kalmak: *deyim* Bir engel nedeniyle tam olarak sevinememeye denir.

İçten içe seviniyordum ama eğer ona ciddi bir arıza vermişsem bu sevincimin kursağında kalacağını da biliyordum.

sevinçten uçmak: *deyim* Çok sevinmeye denir.

Ali sevinçten havalara uçtu.

sevk etmek: *deyim* fiil Göndermeye denir. Yönelmek...

Araştırma yapan polis, Bayan X ve Bayan Y'yi yargıya sevk etti.

seyre dalmak: *deyim* Bir şeye kendini vererek bakmaya denir.

Az öz, dere tepe düz gittikten sonra, bir yeşil gölün kenarına geldi ve söğüt ağacının gölgesinde oturarak gölün güzel renklerini seyre daldı.

sıcak yüz göstermek: *deyim* Yakınlık göstermeye denir.

Bizi misafir etti ama bize hiç sıcak yüz göstermedi.

silip süpürmek: *deyim* Ne var ne yoksa hepsini yemektir.

Bir tabak kirazı, daha önce yana ayırdıklarım dâhil, bir tek tane bırakmadan silip süpürdüm satranç maçımız bitene kadar.

sinek avlamak: *deyim* Müşterisi olmayıp boş oturmaya denir.

Avlıyor şimdi sinek parası yok.

sineye çekmek: *deyim* Kötü bir söz, durum ya da şeye mecburen katlanmaktır.

Bu arada sineye çektiğimiz olayların, sitemlerin, kahkahaların da haddi hesabı yoktu.

sipariş etmek: *deyim* Bir şeyin yapılması veya bir şeyin gönderilmesi için önceden haber verip hazırlık yaptırmaktır. Ismarlamak...

Aşçısına birtakım yemekler sipariş ettiği sırada bildircin kebabı ister.

sipariş vermek: *deyim* Bir şeyin yapılması veya bir şeyin gönderilmesi için önceden haber verip hazırlık yaptırmaktır. Ismarlamak...

Güzelgöz, yaptıracığı sandıkların planlarını çizerek her biri 90-100 kitap alacak iki tane sandık yapması için marangoza sipariş verir.

siper etmek: *deyim* Bir şeyi ya da kendisini korumak için bir başka şeyi korunma amacıyla kullanmaktır.

Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın...

sofra kurmak: *deyim* Yemek yemek için gerekli malzeme ve yiyecekleri hazırlamaktır.

Kurduğu sofraya git de bak!

sona ermek: *deyim* Bitmektir. Tükenmek...

Bu kahramanlardan biri daha çıksa kötü günler sona erecektir.

son bulmak: *deyim* Bitmektir. Tükenmek...

Kerem ile Aslı hikâyesi, rivayete göre Kayseri'de son bulur.

son vermek: *deyim* Bitirmeye denir. Sona erdirmek...

Gerçekten de artık buradaki işine son verip Güz'ün ardından başka ülkelere gitme zamanı geliyormuş.

sorumluluk düşmek: *deyim* Sorumlu sayılmaya denir. Sorumlu olarak görülme...

Eskiciye düşen sorumluluk, tanıdık eşyaları sırtlayıp hiç tanımayanlara ulaştırmaktı.

sorumlu tutmak: *deyim* Sorumlu saymaktır. Mesul olarak görmek...

Belki bu matbaanın işi ama dergiler elimize ulaşmazsa sizi sorumlu tutarız.

söz açmak: *deyim* Bir konu üzerine konuşmaya başlamaktır.

Bir hayli zaman geçti; ormandan, ağaçtan söz açmadık.

söze başlamak: *deyim* Konuşmaya başlamaktır. Bir konuya girmek...

O büyük zaferin yarım gün evvelindeyiz.” diye söze başladı Emir dede.

söze karışmak: *deyim* Biri veya birileri konuşurken bir başkasının konuşmasına denir. Konuşmaya katılmak...

Tembel dediğiniz o çocuk beni üç kez okudu.” diye söze karıştı.

sözü geri almak: *deyim* Söylediği bir sözde haksız olduğunu kabul edip onun söylenmemiş varsayılmasını istemektir.

Sözümü geri alıyorum.

sözüne gelmek: *deyim* Birinin söylediğini sonunda kabul etmeye denir.

Hanım, nihâyet sözüme geldiniz.

sözünü kesmek: *deyim* Birisi konuşmaya devam ederken başkasının konuşmaya karışıp onun konuşmasını engellemesidir.

Daha konuşacaktı ki orta sıralardan Gülliver'in Gezileri sözünü kesti, “Bir kez senin çocuk romanı olup olmadığın hâlâ belli değil Don Kişot kardeş.” dedi.

sözünü tutmak: *deyim* Birinin öğüdüne uymaya denir.

Bayan X, bu sözünü tuttu mu?

sözü uzatmak: *deyim* Konuşmayı gereksiz bir biçimde başka sözlerle sürdürmeye denir.

Sözü uzatmayalım, krallığı sana bırakacak, verdi kararını.

söz yetiştirmek: *deyim* Birinin sözlerine gerekli gereksiz karşılık vermektir. Çene yarıştırmak...

O, buna laf kakıştırırken bu, ona söz yetiştirirken saç saça diş dişe birbirlerine girmişler.

su gibi aziz olmak: *deyim* Su getirenlere iyi dileklerde bulunduğunu belirtmek için söylenen bir sözdür.

‘Su gibi aziz ol, dedi.

suratını asmak: *deyim* Kaşlarını çatarak çehresine kızgın, dargın bir anlam vermeye denir. Somurtmak...

Bizim saat aynı sinirli, kendini beğenmiş tavırla suratını asıp rüzgârı tersledi.

suratını ekşitmek: *deyim* Memnun olmadığını gösteren yüz ifadesine denir.

İşte ilmin, âlimin kıymeti bilinmeye başladı diye suratımı ekşittim.

suyunu çekmek: *deyim* Tükenmeye denir.

Paralar suyunu çekti. Fabrika da olduğu gibi Nihat'a geçti.

sükun bulmak: *deyim* Dinmek, yatışmaktır. Sükûnet...

Biraz heyecanı sükun bulunca ona sordular: Kaç yıldır esirsin?

sürüp gelmek: *deyim* Eskiden günümüze kadar varlığını korumaya denir.

Yurdumun taşından, toprağından sürüp gelir nakışlarım.

sütten kesmek: *deyim* Emzirmeye son vermektir.

Sarı kız minik buzağıyı sütten kesti mi?

şafak sökmek: *deyim* Sabahleyin ortalığın aydınlanmaya başlamasıdır.

Yağmurdan sonra ortalığı basan sisler sonunda açılınca sakin, kurşuni ufuklardan serin bir şafak söktü.

şanına yakışmak: *deyim* Bir şeyin onun büyüklüğüne, karakterine uygun olması, yaraşmasıdır.

Sultan Alparslan, şanına yakışır bir hareketle Diyojen'i affetti.

şan vermek: *deyim* Adı herkesçe bilinmek ve her yerden duyulmaktır. Ün salmaktır...

Tarihe koç Türkler diye şan verdik...

şaşıp kalmak: *deyim* Çok şaşmaktır.

Bu hal karşısında cellât da seyirciler de şaşşıp kaldılar.

şaşkına çevirmek: *deyim* Şaşırtmaktır.

Burada, bazen öyle güzelliklerle karşılaşsınız ki sizi şaşkına çevirir.

şaşkına dönmek: *deyim* Beklenmedik bir durum karşısında şaşkın olmaya denir.

Bunların arasında şaşkına dönüyorum.

şehit düşmek: *deyim* Kutsal bir değer ya da ülkü için ölmektir.

Sanki tepeler asırlar öncesinin seslerini dinliyordu ve ürperen gelincikler de Anadolu yurt olurken şehit düşen askerlerin çiçeklenmiş kanlarıydı.

şehit olmak: *deyim* Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölmektir.

Komutan ve diğer askerleri, şehit olan bu bacularının başardığı büyük iş için gurur duydular.

şekil vermek: *deyim* Belli bir kalıba girmesini sağlamaktır. Biçimlendirmek ...

İnsan eli demire, ağaca, taşa şekil vermiş, onları işlemiştir.

şeref vermek: *deyim* Onurlandırmak, şereflendirmektir.

Atatürk, bir yıl önce tarihî sözleriyle şeref verdiği bu sanatın feragat sahibi çocuklarını bir akşam sofrasında misafir ediyor; onlarla uzun saatler oturup meslekleri, sanatları üzerinde konuşuyor.

şöhret bulmak: *deyim* Herkesçe tanınan, bilinen olmaktır. Üne kavuşmak...

Fakat Nedim'den hoşlanan kızlarla kadınların çoğu onu, yeni şöhret bulan bir sinema

aktörüne benzetmektedir.

şüphe yok: *deyim* Başka türlü olamaz anlamına gelen bir sözdür. Kuşku yok...

Dilin bünyesinde kalıplaşmış ve kökleşmiş olarak değişmeden kullanılan deyimler, hiç şüphe yok ki anlatıma canlılık ve güç katarlar.

şüpheye düşmek: *deyim* Gerçeğin ne olduğunu anlayamamaktan meydana gelen kararsızlık içinde kalma haline denir. Kuşkulanmak...

"Acaba rüyam devam mı ediyor?" şüphesine düştü.

tabana kuvvet: *deyim* Bir yere yürüyerek gitmekten başka seçenek kalmadığını belirten bir sözdür.

Bağa destursuz girdim, üzümünden bolca yedim, bağ sahibini görünce "tabana kuvvet." dedim.

tadını çıkarmak: *deyim* Bir şeyin güzelliklerinden ya da imkânlarından yeteri kadar yararlanmaktır.

Dedemlerin şirin çiftliğinde yaz tatilinin tadını çıkarıyorum.

takla atmak: *deyim* isim, Elleri yere koyup, ayakları kaldırıp, vücudu üstten aşırıp öne ya da arkaya doğru dönmeye denir.

Masanın üzerine çıkar, takla atar.

tarihe geçmek: *deyim* Önemi bakımından unutulmayacak bir durum kazanmaya denir.

Dünyanın ilk kadın savaş pilotu olarak tarihe geçmiştir.

taşı gediğine koymak: *deyim* Söylenmesi gereken bir sözü, uygun zamanda ve yerinde söyleyip karşıdaki kişiyi susturmak, zekice davranmaktır.

Fırsat çıkmışken kim bilir hangi uzak meseleden tutturup taşı gediğine koymak ve tenkit etmiş olmak için kaplarına sığamıyordu.

tat almak: *deyim* Bir şeyden hoşlanmak, zevk almaktır.

Roman okumayı sevmeyenler arasında masaldan, destandan tat alanlar bulunabilir.

tatil yapmak: *deyim* İşe ara verip dinlenmektir. Tatile çıkmak...

Cumartesi günleri herkes sizin tatil yaptığınızı zannediyor.

tatmin etmek: *deyim* Karşıdaki kişiye güven verip onu istediği gibi hoşnut etmektir.

Güntümüzün taşınabilir hesap makinelerine eşdeğer özellikteki bu cihaz, bir dolap büyüklüğünde, üç bin kilo ağırlığındaydı ve 1946 yılında araştırmacıları son derece tatmin etmişti.

taviz vermek: *deyim* Anlaşabilmek için kendi istek, hak ya da fikirlerinin bir kısmından, karşı tarafın faydasına vazgeçmektir.

Dışarıda yaşanan mesleki fırtınalar, zorluklar, mutluluk ya da mutsuzluklar onun evde benimle ve kardeşimle paylaşmaktan asla taviz vermediği dünyamıza pek girmedir.

tayin çıkmak: *deyim* Bir göreve getirilmektir. Tayin edilmek, atanmak...

Bu sırada bizim tayinimiz çıktı.

tehlike çanları çalmak: *deyim* İstenmeyen bir durumun ortaya çıkacağına belli olmaya başlamasıdır.

Artık tehlike çanları var gücüyle son defa çalıyor.

temasa geçmek: *deyim* Arada bir bağlantı kurmak, görüşme yapmaktır.

Devletlerden birini seçip hemen temasa geçmek lazım.

temel atmak: 1. *deyim* Bir yapının temellerini yapmaya başlamaktır.

Fatih'in ilk temelini attığı yapılar Eyüp Sultan türbesi ve camii oldu.

2. *deyim* Bir şeyin gelişmesi, büyümesi amacıyla başlangıç yapmaktır.

Yaptığı bu çalışmalarla geleceğin temellerini atıyordu.

tepeden (başından) aşağı kaynar sular boşalmak: *deyim* İstenmeyen bir olayla karşılaşınca aniden büyük bir sıkıntı duymaktır.

Sanki tepeden aşağı kaynar sular boşaldı.

tepeden bakmak: *deyim* Birini veya bir şeyi küçümsemektir.

Hep tepeden bakıyorsunuz biz Doğululara.

tepesi atmak: *deyim* Birdenbire öfkeye kapılmak, öfkelenmektir.

Derken tepem attı, bu kibar zata yaklaştım.

tepki vermek: *deyim* Bir etkiye söz ya da davranış yoluyla karşılık vermektir.

Siwa'nın sığındığı genç çift, Siwa'nın öyküsünü öğrenince nasıl tepki vermiştir?

ter atmak: *deyim* Vücudu rahatlatmak amacıyla aşırı derecede terlemektir.

Yaz boyunca ter atarım.

ters gitmek: *deyim* Bir işin istenildiği gibi gitmemesidir. Sorun çıkmak...

Ne var ki, Siwa ülkeye gelip Bayan X'in evine yerleşince işler ters gitmeye başladı.

tespih çekmek: *deyim* Tespih tanesini teker teker iki parmak arasından geçirmektir.

Tespihle Allah'ı zikretmek...

Mübarek tespih çekiyor.

tıraş etmek: *deyim* Bir şeyin üstündeki çıkıntıları almak, belli bir şekle sokmak için onu yontmaktır.

Ağaçları tıraş ettik, balıkların kökünü kuruttuk.

tırıs kalkmak: *deyim* Atın ya da eşeğin kısa adımlarla hızlı şekilde yürümesine denir.

Tırıs kalktı eşek.

toz kondurmamak: *deyim* Bir şeyde kusur bulunmasını kabul etmemektir.

Taşıma, toprağıma toz konduranın alnını karışlarım...

turp gibi: *deyim* Sağlığı yerinde demektir.

Doktorun dediklerine harfiyen uyan zengin adam, yetmiş sekiz yıl dört ay ve on gün turp gibi sağlıklı bir yaşam sürdü.

turşu kurmak: *deyim* Beklemek anlamına gelir.

Çamurun içinde bir demir tozu turşusu kurar, fıkır fıkır kaynamasını bekler.

tuzağa düşmek: *deyim* Başkası tarafından düzenlenmiş istenmeyen bir duruma uğramaktır. Oyuna gelmek...

Oturur oturmaz da tuzağa düşmüş.

tuzak kurmak: *deyim* Birini zor ve tehlikeli bir durumda koymak için düzen hazırlamaktır.

Üstüne de tuzak kuralım.

türkü söylemek: *deyim* Ezgisiyle bir türküyü seslendirmektir.

Bilhassa Rumeli türküleri söylerken derin ve onulmaz bir gurbet ve sıla acısı gözlerinde yaşarır.

türkü yakmak: *deyim* Türkü sözünü ezgi haline getirmektir.

Bir de türkü yakmışlar: Çaydaçıra yanıyor...

tüyleri diken diken olmak: *deyim* Soğuktan ya da korkudan vücuttaki tüylerin köklerinin kabarıp kılların dikleşmesidir.

Geyiğin tüyleri diken diken olmuştu: "Seni alçak seni, bir daha kanar mıyım ben senin sözlerine?"

uğurlar olsun: *deyim* Yolun açık olsun! Anlamına gelen bir dilek sözüdür.

Sana uğurlar olsun...

umuda kapılmak: *deyim* Olacağını düşünmek, hayal etmektir.

Siwa da artık okula gidebileceği ve yeni ülkede daha iyi bir yaşam sürdüreceği umuduna kapıldı.

umudunu kesmek: *deyim* Artık olacağını beklememektir.

Bilirsin, bizim kralımız aslan benim komşumdur; şimdi çok hasta, kurtulmaktan da umudunu kesti.

utanç duymak: *deyim* Utanmaktır.

Belki o zaman çocuklar adlarını söylerken ezilip büzülmez, utanç duyuyorlarmış gibi bir tavır içine girmez ve göğüslerini gere gere adlarını haykırırlar...

uygun bulmak: *deyim* Yakışır, yaraşır görmektir.

Atatürk, kimisini beğeniyor, kimisini uygun bulmuyordu.

uygun düşmek: *deyim* Bir şeyin, yakışıp, yaraşıp, elverişli olmasıdır.

Umduk, bekledik, düşündük. Hangi şey umduğumuza uygun düştü?

uygun gelmek: *deyim* Bir şeyin, yakışıp, yaraşıp, elverişli olmasıdır.

Bu, bizim kızın yaradılışının, ablamın koyduğu yeni töreye uygun gelmeyiştir.

uygun görmek: *deyim* Yakışır, yaraşır görmektir. Elverişli bulmak...

O yıl okullar açıldığında sınıf öğretmenleri kendi istediğine göre bir başkan seçmeyi uygun gördü.

uyku çekmek: *deyim* İyice uyumaktır.

Dedem, iyi bir uyku çekmenin tam zamanı, dedi.

uykuya dalmak: *deyim* Uyumaya başlamaktır.

Battaniyelerimize sarılarak derin bir uykuya daldık.

uzak durmak: *deyim* Yaklaşmamak, karışmamaktır.

Zararlı yiyecek ve içeceklerden niçin uzak durmalıyız?

uzak tutmak: *deyim* Uzakta kalmasını sağlamaktır.

Bu ses, onları sizden uzak tutacaktır.

üç aşağı beş yukarı: *deyim* Yaklaşık olarak, hemen hemen anlamındadır.

Üç aşağı beş yukarı bu tarifi uygulamam istendi.

ümidini kesmek: *deyim* Artık bir şeyin olacağını beklememektir.

Otuz sene içinde hiçbir an ümidini kesmedi.

üne kavuşmak: *deyim* Herkesçe bilinmektir. San, şöhret, şan kazanmak...

Yıllarca karınca sabrı ile çalışarak, yokluğa direnerek, adeta iğneyle kuyu kazarak üne kavuşmuştur.

ün kazanmak: *deyim* Adı herkes tarafından duyulup, bilinir hale gelmektir.

Dünyaca ün kazanmış millî sporcularımızdan kimleri tanıyorsunuz?

ün yapmak: *deyim* Herkesçe bilinmek ve tanınmaktır.

Gümüş ve altın işlemeciliğinde ülke çapında ün yapmış ve hala varlığını sürdüren Süryani ustalarla Müslüman bakırcı ustaların yan yanalığına, iç içeliğine ne demeli?

üstesinden gelmek: *deyim* Başarmak, becermektir.

Her hâlde bu işin üstesinden gelmeliyiz.

üstüne gelmek: *deyim* Bir şey yaparken ya da konuşurken gerçekleşen şeye denir.

Tam üstüne geldi.

üstün görmek: *deyim* Bir kişi ya da şeyi diğerlerinden daha değerli kabul etmektir.

Kendinizi hiçbir arkadaşınızdan üstün görmeyin, insanlara değer verin, değer verdiğinizizi onlara hissettirin.

vakit geçirmek: *deyim* Oyalanmaktır. Uğraşmak...

Okulda çok iyi vakit geçiriyor.

vebal altında kalmak: *deyim* Ahlaki ya da manevi olarak sorumluluk hissetmeye denir.

Başını alıp kaçarsa da bir belaya uğrarsa vebal altında kalırsın.

veda etmek: *deyim* Ayrılrken birbirine sağlık dilemeye denir. Esenleşmek...

Veda etti:

— *Allaha ısmarladık hanım teyze!*

velveleye vermek: *deyim* Gereksiz telaşa ve heyecana düşürmeye denir.

Ufacık bir meselede ortalığı velveleye vermenin bu mahalledeki adı "mahalleyi ayağa kaldırmak" idi.

ver elini... : *deyim* Aniden alınan bir kararla yolculuğa çıkıldığını belirten bir sözdür.

Ver elini başka bir gezegen.

veryansın etmek: *deyim* Acımadan, hiçbir şey düşünmeden saldırmaktır. Ağzına geleni söylemek...

Ben de hakkımı yedirmem sana, diye veryansın ettim.

vücuda gelmek: *deyim* Ortaya çıkmaktır. Oluşmak, meydana gelmek, olmak...

Böylece muntazam bir zincir vücuda geliyor, bir cilâsı noksan kalıyordu.

vücut bulmak: *deyim* Oluşmaktır.

Etrafımızda gündüzün bütün çirkin ağaçları yerine zengin bir orman vücut bulmuştu.

yakışık almamak: *deyim* Yerinde olmamaktır. Uygun düşmemek...

Hele hele ortada biri oynarken, onun çağrısı olmadan oyuna katılmak hiç yakışık almaz.

yalvarıp yakarmak: *deyim* Çok yalvarmaktır.

Köylüler yalvarıp yakarırp "Git, bekle, tespih çekmesi bitince al getir." diyerek tilkiyi tekrar göndermişler.

yan gözle bakmak: *deyim* Belli etmeden, göz ucuyla bakmaya denir.

Postacıya yan gözle baktım.

yanıt vermek: *deyim* Yanıtlamaya denir. Cevaplamak...

Burnu bir buz kalıbı gibi donmuş olan yaşlı kış yanıt vermiş ona.

yarım kalmak: *deyim* Tamamlanmamaktır. Sonuçlanmamak...

Önce Şemsi Efendi Okulu'ndaki yarım kalan öğrenimini tamamlar.

yazıklar olsun: *deyim* Aşırı olarak kınama ve üzüntü anlatan bir sözdür.

Tövbe estağfurullah, be adam, şu sakalı ağarmış adamın sözüne inanmadın da gittin ahırdaki eşeğin tek lafına inandın, yazıklar olsun sana be.

yedi düvelle barışık: *deyim* Herkesle iyi geçinen kimseye denir.

O yedi düvelle barışık bir insandı.

yemek yemek: *deyim* Karın doyurmaya denir.

Yemek yerken bir garsonun alacalı bulacalı bir köpeği sopayla kovaladığını gördüm.

yem olmak: *deyim* Birinin tuzağına düşmeye denir.

Bilelim ki, millî benliğini bilmeyen milletler, başka milletlere yem olurlar.

yer almak: *deyim* fiil Bulunmaya denir.

Beş yüz yıllık bir kültür çarşısı olan Sahaflar Çarşısı, Beyazıt Camii ile Kapalı Çarşı arasında yer alır.

yer etmek: *deyim* İyice yerleşmektir. İz bırakmak...

Sorumluluk duygusu ya küçük yaşta doğal olarak var olan çevre dolayısıyla insanın içinde yer eder veya daha sonra dışarıdan verilen eğitimle yaratılır.

yeri gelmek: *deyim* Sırası gelmek, zamanı uygun olmaktır.

Yeri geldiğinde akrabalıktan öte bir yakınlık, birlik ve beraberlik demektir bu.

yerinde olmak: *deyim* Durumunda bulunmak anlamına gelir.

Senin yerinde olsam çıkıp giderim şu çocuk kitaplarının arasından.

yerine geçmek: *deyim* Görevden ayrılan birinin yerini almaya denir.

Ya babalarından kalan koltuğa otururlar ya da zorla yönetimi devirip yerine geçerler.

yerine getirmek: *deyim* İstenileni, gerekeni yapmaktır.

İnsan haklarına duyarlı ve demokratik bir toplum, barış içinde yaşayan huzurlu bir dünya ancak sorumluluğunu bilinçle yerine getiren bireylerle sağlanabilir.

yerine koymak: 1. *deyim* Kaybedilen bir şeyin, aynısını ya da benzerini sağlamaya denir.

Peki, kaybettiğimiz toprağı nasıl getirip yerine koyacağız?

2. *deyim* Gibi görmek, saymaktır.

Kendimizi şairin yerine koymaya çalışalım.

yerini almak: *deyim* Olmayan bir nesne ya da kavram yerine geçebilmektir. Yerine geçmek...

Buna göre aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcükler hangi varlıkların yerini almıştır?

yerini tutmak: *deyim* Olmayan bir şeyin yerine geçmektir. Bir şeyi aratmamak...

Zamirler (adıllar) adların yerini tutan sözcüklerdir.

yerle bir etmek: *deyim* Temeline kadar yok etmektir. Tahrip etmek...

Atıldığı bölgeyi, çevreyi yerle bir etti.

yer tutmak: *deyim* Görevi ya da etkisi olmaktır.

Gazete, çeşitli yönleriyle insan hayatında önemli bir yer tutar.

yer vermek: *deyim* Söz etmektir. Değınmek, konu edinmek...

Ünlü yazarların çocukluk yıllarına ilişkin anılarının yer aldığı bu kitapta, Mehmet Şeyda birçok yazarın çocukluk anısına yer vermiştir.

yer yarılıp içine girmek: *deyim* Yitirilip bir türlü bulamamaktır.

Evin altını üstüne getirdi. Sanki yer yarılmış içine girmişti.

yok etmek: *deyim* Ortadan kaldırmaktır. İfna etmek, izale etmek...

Bir düşünün bir hayvan türünü yok etsek, en basitinden yılanı; yılan fare yiyemediği için fareler yetiştirilen ürünleri tüketecek.

yok olmak: *deyim* Ortadan kalkmak, kaybolmaktır.

Bitki türlerinin yok olduğunu gördü.

yok pahasına: *deyim* Çok ucuz olana denir. Ölü fiyatına...

Dünyada başka ikinci bir şey var mıdır ki bu denli ucuza hatta yok pahasına, kendisinden bu denli çok yararlanılsın?

yoksun bırakmak: *deyim* Bir şeyin yokluğunu çektirmektir. Yoksun duruma getirmek...

Toprağını bulmuş gürbüz fidanlar gibi ruhumuzun da birden yeşerip filizlenmesini istiyorsak kitapların ruh doyurucu zevkinden kendimizi yoksun bırakmamalıyız.

yoksun kalmak: *deyim* Sahip olunan bir şeyi kaybetmektir.

Karınca, bütün kış ruhumun gidasından yoksun kalmış.

yoksun olmak: *deyim* Belli bir şeye sahip olmamaktır.

Osmanlı Devleti'nin eğitim sisteminin birlikten yoksun oluşu, tarih alanında da farklı tarih anlayışlarını ortaya çıkarmıştı.

yola çıkmak: 1. *deyim* Bir yere gitmek amacıyla olduğu yerden ayrılıp yolculuğa başlamaktır. Harekete geçmek...

Yola çıktıktan birkaç saat sonra içinizdeki heyecan kaygıya dönüşüyor.

2. *deyim* Herhangi bir şeyi esas almaktır.

Şimdi aşağıdaki anahtar sözcüklerden yola çıkarak bir konuşma hazırlayacağız.

yol açmak: *deyim* Bir olayın sebebi olmaya denir.

Erozyon Dede'nin yurt gezileri Türkiye'de insan etkisinden kaynaklanan hızlı bir çölleşme tehdidini fark etmesine yol açtı.

yola koyulmak: *deyim* Gidilecek yere doğru yola çıkmaktır.

Bir an önce Kastamonu'ya varabilmek için yola koyuldular.

yol almak: *deyim* fiil Yolda ilerlemeye denir.

Siz evi bırakıp bir başka eve yol alırken terk etmişsinizdir ama aslında anılar da sizi terk etmiş ve yalnız kalmışsınızdır.

yola revan olmak: *deyim* Yola çıkmaktır.

Beni böyle miskin miskin otururken görürse ayıplar, hadi oğlum biz de yola revan olalım.

yolda kalmak: *deyim* Genellikle kaza ya da doğal afetlerden dolayı yolda ilerleyememek, gideceği yere varamamaktır.

Kar şiddetini biraz daha artırınca çoğu araç yolda kalmıştı.

yol kesmek: *deyim* İssiz yerlerde soygunculuk yapmaya denir.

Harâmî olmuş gözlerin / Yollar keser demedim mi.

yollara düşmek: *deyim* Yola çıkmaktır. Yol almaya başlamak...

Akşam biraz geciksem yollara düşerdi.

yolu düşmek: *deyim* Bir yerden geçmesi gerektir.

Asil bir hayvan olan atını aramak için tebdil-i kıyafet ile diyar diyar dolaşmış ve sonunda yolu İstanbul'a düşmüş.

yoluna girmek: *deyim* İstenilen, gerekli olan biçimde gelişmeye başlamaya denir.

Her şey yoluna girmişti sanki.

yolunda gitmek: *deyim* Olumlu gelişme göstermeye denir.

Sen uyursan zaman durur, işler yolunda gitmez.

yolunu beklemek: *deyim* Gelmesini beklemektir.

Analar çocuklarının, gelinler kocalarının, çocuklar babalarının yolunu bekliyorlardı.

yolunu bulmak: *deyim* Hal çâresini bulmaktır. Kolayını bulmak...

Yöntem işe yaramış ve de Mestral ürününü imal etmenin bir yolunu bulmuştu.

yolunu değiştirmek: *deyim* Gittiği yoldan ayrılarak başka yola geçmektir.

Bu doktor söylenildiğine göre öyle becerikliymiş ki, şöyle bir muayene eder etmez bütün hastalar iyileşirir, onu gördüğünde ölüm bile yolunu değiştirmiş.

yolunu gözlemek: *deyim* Gelmesini beklemektir.

Sokaklarda çocuklar hep onun yolunu gözlerdi.

yolunu şaşırmaq: *deyim* Yanlış yola sapmaktır. Gideceği yolu bilememek...

Ahlak ve kültür bozulursa adalet yolunu şaşırır.

yol vermek: *deyim* Geçmesine izin vermektir.

Madem evlenmek için bana yol vermiyorsun, benden çabuk davranmak istiyorsun, şu dört çöpü mü kaldıramıyorsun sırtına?

yol yordam bilmek: *deyim* Nerede nasıl davranılacağını bilmeye denir.

Yol yordam bilmez misin? Diyecek olmuş.

yorgun düşmek: *deyim* Çok yorulmak, bitkin duruma gelmektir.

Öğretmeni Ali'nin bitimsiz soruları karşısında yorgun düşmüştü.

yüreği ağzına gelmek: *deyim* Aniden aşırı korkmaktır.

Çantasının birden kaybolduğunu görünce yüreği ağzına gelmişti.

yüreği burkulmak: *deyim* Çok üzölmek, çok acı duymaktır.

Hasan yüreği burkularak sordu:

— Gidiyor musun?

yüreğine dokunmak: *deyim* Üzölmek ya da özmek anlamına gelir.

Tiyatronun ikinci perdesi yüreğimize dokunmuştu.

yüreği sızlamak: *deyim* Çok acımak, çok özölmektir.

O, inledikçe benim de yüreğim sızlıyor, sıkıntıdan damarlarımı saran yağ eriyor.

yüreği titremek: *deyim* Duygulanmaktır. Endişe, korku duymak...

İçinden yüreği titreyerek tepeden indi, ağır adımlarla saraya girdi.

yüreği yanmak: *deyim* Çok acıdır.

Evladını Arıburnu'nda şehit veren annenin yüreği yanıyordu.

yüz ağartmak: *deyim* Hoşa giden bir iş yapmaktır. Yaptıklarıyla yakınlarının övünmesine vesile olmak...

Yalnız müziğin türü üzerinde düşünmeye değer, bugün dinletilen müzik yüz ağartacak değerde olmaktan uzaktır.

yüz çevirmek: *deyim* Gösterdiği ilgiyi kesmektir.

Ey oğul! Kibirleşip insanlara yüz çevirme.

yüzünden okunmak: *deyim* Herhangi bir durumu yüz ifadesinden anlamaktır.

Zavallı annenin üzüntüsü yüzünden okunuyordu.

yüzünü ekşitmek: *deyim* Memnun olmadığını gösteren yüz ifadesine denir.

Sözlük yüzünü ekşitir.

yüz üstü bırakmak: *deyim* Birini yapayalnız, kimsesiz, kötü bir durumda bırakmaktır.

Bugün öğleden sonra küçük bir kız beni burada yüzüstü bıraktı. Sonra biri gelip beni sertçe kapadı, arkamı kırdı.

yüz yüze gelmek: *deyim* Bir araya gelmeye denir.

Nüfus memuru, daha önce yüz yüze gelmemelerine karşın Ali ve babası hakkında birçok bilgiye sahiptir.

zaman almak: *deyim* Sürmektir. Devam edip zamanı geçirmek...

Üstelik şimdi arabası ile işine gitmek daha fazla zaman alıyordu.

zaman geçirmek: *deyim* Boşuna zaman harcamaktır. Oyalanmak...

Sağa sola bakınarak zaman geçirmeye çalıştım.

zamanla yarışmak: *deyim* Hızlı hareket etmektir.

Zamanla yarıştım adeta.

zapt etmek: *deyim* Zorla almaktır.

Bizans'ta Sırp memleketlerini zapt ettilerse de bir müddet sonra bazı kısımlara geniş otonomiler verdiler. □

zarar gelmek: *deyim* Kötülük gelmektir.

Çevreden zarar gelmesin diye yavrularını koruması altına almıştı.

zarar görmek: *deyim* Kötü sonuca uğramaktır.

Herkesin zarar görmesine neden oldum.

zarar vermek: *deyim* Kötülük etmektir.

Sonraları bizim Kınalı ile dostluğumuzu gördükçe ona zarar vermeyeceğimize inandı ve yakınlaşmaya başladı.

zemin hazırlamak: *deyim* Uygun ortam oluşturmaktır.

Arkadaşlık ve takım ruhu gibi duyguların gelişmesine zemin hazırlar.

zerre kadar: *deyim* Bir parça, çok az, hiç demektir.

Bu gibi işlerle zerre kadar ilgilenmeyen sınıfı da nedense bu konu meraklandırmıştı.

zevk duymak: *deyim* Hoşlanmaktır. Beğenmek...

Bütün dünya çocukları zevk duymuyor mu?

ziyafet çekmek: *deyim* Güzel yiyecekler sunarak misafir ağırlamaya denir.

O gece telgrafçı, gümrükçü, liman çavuşu, müdür beye bir ziyafet çekmek istemişlerdi.

ziyafet vermek: *deyim* Konukları yemekli ağırlamaya denir.

Kedinin hırıltısı bitince:

— *Efendim, demiş, köylüler ziyafet veriyorlar.*

zorunda bırakmak: *deyim* Bir şeyi yapmaya mecbur etmektir.

Onları susmak zorunda bırakmanın sıkıntısını duyuyorum.

zorunda kalmak: *deyim* Kesinlikle yapması gerekmektedir. Yapmaya mecbur olmak...

Ötekiler bitmiş, nineme kola almak zorunda kaldım.

zorunda olmak: *deyim* Kesinlikle yapması gerekmektedir. Yapmaya mecbur olmak...

Seçilen insanlar, o belli süre dolunca tekrar millete gitmek zorunda olduklarından, kendilerini millete beğendirmek zorundadırlar.

Kısaltmalar

ABD: Amerika Birleşik Devletleri.

Bu sabah ABD'den gelen konukları ağırlayacağız.

Apt: Apartman.

Yarışmaya gönderilecek eserler İstiklal Cad. Hürriyet Apt. Nu.: 46/14 / adresine gönderilecekmiş.

AŞOT: Ankara Şehirler Arası Otobüs Terminali.

Ertesi hafta, aralık ayının karlı bir sabahı, Ankara'nın meşhur AŞOT terminalinden bindiğim ... otobüsünden Keskin yol ayrımında indim.

bk: Bakınız.

3. sin. ve tiy. Gösterim: "Bu şipşirin sinemanın perşembe gündüz seanslarını severim."

bk. oturum

Cad: Cadde.

Yarışmaya gönderilecek eserler İstiklal Cad. Hürriyet Apt. Nu.: 46/14 / adresine gönderilecekmiş.

CD: Yoğun disk. (*compact disc*)

Bu arada CD (compact disc - kompakt disk) gibi güneş ışığını yansıtacak parlak renkli cisimleri ayna gibi kullanıp yerinizi belli etmeye çalışabilirsiniz.

com: Ticari. (*commercial*)

www.insanidegerler.com 'dan kısaltılmıştır.

Çev: Çeviren.

Ezop Masallarından Çev. Nurullah Ataç'tır.

ÇEVKO: Çevre Koruma ve ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı.

ÇEVKO'nun atık malzemelerin dönüştürülmesi çalışmalarını sürdürüyor.

Doç: Doçent.

Manisa Celal Bayar Üniversitesi (MCBÜ) Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ersen Aydın Yağmur, "et yiyen örümcek" diye tanıtılan ve son günlerde kamuoyunda endişe oluşmasına neden olan "böğü"lerin insanlar için tehlike arz etmediğini bildirdi.

Dr: Doktor.

Dr. Murat Aras hastasını muayene etti.

Fm: Frekans.

Bugün hala ticari amaçla kurulan radyo istasyonları hemen hemen tüm dalgaları kısa dalgalar halinde göndermektedir. (fm)

Fr: Fransızca.

Fr. Dersinize hangi hoca girmişti?

GATA: Gülhane Askerî Tıp Akademisi.

Muayene için GATA'ya sevk edildi.

int: Uluslararası. (*international*)

www.who.int adresinden Dünya Sağlık Örgütü hakkında bilgi aldım.

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı.

MEB'e yapılan başvuru kabul edildi.

mec: Mecaz.

Bu acı (mec.) olay hepimizi derinden etkiledi.

mil: Askeri. (*military*)

Mil (military), askerî kurum ve kuruluşların kısaltmasıdır.

MS: Milattan sonra.

MS III. ve IV. yüzyıllarda Avrupa'da önemli bir konuma sahip Roma İmparatorluğu, IV. yüzyılda Hristiyanlık'ı resmî din olarak kabul etmiştir.

Nu: Numara.

Yarışmaya gönderilecek eserler İstiklal Cad. Hürriyet Apt. Nu.:46/14/adresine gönderilecektir.

org: Dernek, vakıf. (organization)

Ödevle ilgili www.odevbul.org/ sitesinden yardım alabilirsiniz.

oto: Otomobil.

Oh, temiz hava, kuş sesleri falan demeye kalmadı yanına yöresine kooperatif ormanları inşa edildi, marketler açıldı, oteller, rezidanslar yapıldı ve fakara "Kent kaçkını" yine bina ve otoların arasına sıkışıp kaldı.

ÖSYM: Ölçme, Seçme, Yerleştirme Merkezi.

Sınav sonuçlarına ÖSYM'nin internet adresinden bakabilirsiniz.

Prof: Profesör.

Prof. Meyer ve ekibi Cenevre Hastanesi'nde yaptıkları çalışmada merdiven inip çıkmanın sağlığa yararlı olup olmadığını araştırdılar.

PTT: Posta ve Telgraf Teşkilatı.

2009' un Katip Çelebi yılı olması nedeniyle PTT anma pulu bastırılmıştı.

sf: Sıfat.

sf. Doğru, gerçek: "Karacaoğlan der ki sözüm hakır." -Karacaoğlan.

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi.

İstiklâl Marşı TBMM'de büyük bir heyecanla okunarak kabul edildi.

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti.

Cevap beklediğiniz tüm soru, öneri, dilek ve şikayetlerinizi Bilgi Edinme Kanunu çerçevesinde T.C. kimlik numaranız ile başvurmak suretiyle bizlere iletebilir ve takip edebilirsiniz.

TDK: Türk Dil Kurumu.

Kelimeyi TDK'nin son basılan yazım kılavuzundan araştırıyorum.

THY: Türk Hava Yolları.

Geçen yıl mı THY'de çalışmaya başladın?

TL: Türk Lirası.

Bayram için 100 TL'lik alışveriş yaptık.

tr: Türkiye.

T.C. kimlik numaranızı bilmiyorsanız <http://www.nvi.gov.tr> adresinden öğrenebilirsiniz.

TRT: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu.

Gecemize TRT'den birçok ünlü sanatçı geldi.

TÜBİDER: Tüketici Bilincini Geliştirme Derneği.

Bugün TÜBİDER (Tüketici Bilincini Geliştirme Derneği) Başkanı Fuat ENGİN konuğum.

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu.

İstanbul Kültür Üniversitesi ve TÜBİTAK gibi kurumların da astronomiyle ilgili sempozyumlarına ve eğitim programlarına katılmış.

TV: Televizyon.

Sadece gitmiş olduğum bir TV tamircisi, bizim ilçeye iki saat uzaklıktaki ilçede atari salonu olduğunu söyledi.

UNIMA: Milletler Arası Kukla Birliği. (*Union International de la Marionette*)

Birbirinden renkli kültürlere ait tiplere ve oyunlar UNIMA'da birleşiyor.

UNICEF: Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu. (*United Nations International Children's Emergency Fund*)

UNICEF'in Türkiye temsilcisi okulumuzda bir konuşma yaptı.

vs: Vesaire. Ve benzeri...

Bunlarda amaç o kişiyi tüm yönleriyle -hayatı, eseri, kişiliği, görüşleri vs.- tanıtmaktır.

www: Dünya genel ağ servisi. (*world wide web*)

www.tdk.gov.tr adresinde "Sözlükler" sekmesinden sırasıyla şu başlıkları seçelim (tıklayalım).

yy: Yüzyıl.

Bu yy.da yapılan araştırmalar bilim adamlarını uzay ve zamanı aynı matematiksel dille, uzay zaman denen tek bir kavram olarak tanımlamaya yöneltmiştir.

Ünlemler

aferim: *ünlem* Övmek, takdir etmek, beğenmek gibi duyguları ifade etmek için söylenen sözün halk tarafından söyleyiş şeklidir.

Haa, aferim, işte böyle demeli yaa!..

ahh: *ünlem* Ses tonuna göre özlem, sevgi, öfke, pişmanlık, beğenme, gibi duyguları belirten bir sözdür.

Ahh! Atatürk bizim sınavlarımıza da girse biz de sorulara yanıt versek bizi de Avrupalara gönderse..." diye özenirdik.

Allah Allah: *ünlem* Şaşırma ya da can sıkıntısı belirten bir ünlemdir.

Allah Allah! Ver bakayım elini öyleyse.

Allah aşkına: *ünlem* Yalvarma amacıyla "Allah'ını seversen" anlamına gelen bir

sözdür.

Her sabah sizin gürültünüzle mi uyanacağıın Allah aşkına!

amaaan: ünlem Usanç ve öfke anlatan bir sözdür.

Amaaan, hep derslerden konuşup sıkmayalım çocukları!

anaaa: ünlem Şaşkınlık, hayret, sevgi, takdir gibi duyguları ifâde etmek için kullanılan bir sözdür.

Anaaa! Yavruuum, bayramyeri bu mu? Dedi.

ayyy: ünlem Aniden hissedilen ağrı, acı, korkma, sevinç vb. anlatan söze denir.

Ayyy, ödümü patlattın!

buyurun: ünlem Efendim, ne dedin, söyle demektir.

Buyurun oturun.

cik: ünlem Kuşun öterken çıkardığı sese denir.

Pembe ağızcığını açıp seslendi annesine: "Cik! Cik! Ciiik!"

deeh: ünlem Koşum ya da binek hayvanlarını hareket ettirmek amacıyla söylenen söze denir. Dah...

Ayaklarımı karnına vurup: "Deeh!" dedim.

e: ünlem Arkasından gelecek söz ve davranışları öğrenmek için soru anlamı bulunan, bir beklenti içeren söze denir.

E, okul İkincisi olmuş işte, daha ne olsun?

eee: ünlem Başına getirildiği cümleye göre farklı tonlarda alarak farklı duygular anlatan söze denir.

Eeee, yeter artık!

estağfurullah: ünlem Alçak gönüllülük ve incelik göstermek için övülen ya da teşekkür edilen bir kişinin söylediği bir söze denir.

Tövbe estağfurullah, be adam, şu sakalı ağarmış adamın sözüne inanmadın da gittin ahırdaki eşeğin tek lafına inandın, yazıklar olsun sana be!

geel: ünlem Gelmek isteyen gelmesi için seslenmeye denir.

(Kapı vurulur.) Geel!

gidi: ünlem Sitem, azarlama veya üzüntü bildirme olarak kullanılan söze denir.

Hey gidi gençlik hey!

ha: ünlem Dikkati çekmek, uyarmak için kullanılan bir sözdür.

Aman ha, dikkatli ol!

hayrola: ünlem "Ne var, ne oluyor" anlamında kullanılan söze denir.

Hayrola komşu! Ne ipi?

he: ünlem Evet demektir.

He ya düşünürüm oğul!

heeeey: ünlem Sitem etme, şikayette bulunma, kızma, hoşlanma gibi farklı duyguları anlatan söze denir.

Heeeey! İşte aradığımız şey orada!

hey gidi: ünlem Geçmiş günlerin özlemini belirtmek için kullanılan bir sözdür.

Hey gidi günler, hey gidi koca dünya! Dedim.

heyhat: ünlem "Yazık, çok yazık" anlamına gelen sözdür.

Fakat heyhat!.. O hiç gelmedi...

hı: ünlem Evet demektir.

Hı, dedi ninem.

hınk: ünlem Güç gerektiren bir iş yapılırken çıkarılan sese denir.

Tokmağı her kaldırıp vurduğunda hınk demiyordu.

hmm/hımm: ünlem "Dur, düşünelim bakalım, evet, peki" anlamında söylenecek fikre hazırlık sözüne denir.

Hmm! Bu da ne böyle?

hu hu: ünlem Baykuşun öttüğünde çıkardığı sese denir.

Bana yuvarlak gözleriyle bir an baktı, sonra beni yabancı bulmuş olacak ki, "Hu! Hu!" demeye ve tozdan kurşunî bir renk almış kanatlarını güçlkle çırpmaya başladı.

hürrrrt: ünlem Süt, meyve suyu gibi kutulardan pipetle çektiğimiz son yudumdan sonra gelen sestir.

Petrol kelimesinin tam anlamıyla suyunu çektiğinde ve yeryüzündeki son petrol kuyusundan, süt kutularından pipetle çektiğimiz son yudumdan sonra gelen o berbat ses -Hürrrrt! Hürrrrt!- geldiğinde umarım şimdikinden çok daha verimli çalışan güneş pilleri yapmayı becermiş oluruz...

imdaaat: ünlem "Yetişin, kurtarın" anlamlarında bir seslenme sözüdür.

İmdaaat! diye bağırdım.

imdat imdat: ünlem "Yetişin, kurtarın" anlamlarında bir seslenme sözüdür.

Saat feryat figan bağırmaya, haykırmaya başladı:

— İmdat imdat! Durdurun şu yağmur damlalarını!

keşki: ünlem Keşke demektir.

Ah keşki Abdi Paşa camisinin emsalsiz Kütahya çinileriyle kaplı duvarları eski halinde olsaydı da şimdi buradan oraya koşsak Isparta'nın bahçeleriyle yarış eden halılarını, halılarıyla yarış eden çinilerini bir arada görebilseydik!

kışt: ünlem Hayvanları kovalamak, uzaklaştırmak için çıkarılan sestir.

İnan ki bir balığına "kışt" bile demedim.

ooo: *ünlem* Şaşma, beğenme vb. duyguları belirten bir seslenme sözüdür.

Ooo!.. Bu gözler bana meydan okuyorlar!

öhhööö / öhö: *ünlem* Bir kişinin kendisinin olduğunu belli etme, bir şey söylerken dikkat çekme gibi amaçlarla öksürüyormuş gibi ses çıkarmasıdır.

Kendini belli etmek istercesine öksürür. Öhhööö!..

şşşşşt: *ünlem* "Hey, bana bak, beni dinle" anlamlarına gelen bir seslenme sözüdür. Hiş...

Bale gösterilerinde, balerinlerin giysilerini beğenip beğenmediğimi, giysilerin renklerini sorar; çevreden yinelenen "Şşşşşt"lere göğüs gererdi.

vallah: *ünlem* "Allah'a yemin olsun ki" anlamında sözdür.

Vallah ben çalışıyem öğretmen, dedi.

vesselam: *ünlem* "Kısacası" anlamında kullanılan bir sözdür.

Doğayla olan, yaratılana özenli davranan, toprakla samimiyetle haşır neşir olan, sanatla ilgilenen insan, hakiki insan oluyor vesselam...

yo: *ünlem* "Hayır" anlamında kullanılan bir sözdür.

Yo! Geçen gün mutfakta idim, bir yumurta, iki de limon sıkıp birbirine karıştırdı, sonra başıma döküp güzelce beni bi terbiyeledi.

Takvim Bildiren İfadeler

ağustos: *isim* Yılın sekizinci ayıdır.

O günün tarihi 2 Ağustos 1935 idi.

ekim: *isim* Yılın onuncu ayına denir. Teşrinievvel...

13 Ekim 1923'te TBMM kararı ile Ankara başkent seçilirken 29 Ekim 1932'de de cumhuriyet ilan edildi ve ilk cumhurbaşkanımız seçildi.

eylül: *isim* Yılın dokuzuncu ayına denir.

Bir eylül sabahı kalktım.

haziran: *isim* Yılın altıncı ayına denir.

Haziran ayının 2. günü yılın en uzun günüdür.

kasım: *isim* Yılın on birinci ayıdır. Son teşrin, teşrinisani...

1 Kasım 1922'de. TBMM'de alınan kararla saltanat kaldırıldı.

mart: *isim* Yılın üçüncü ayıdır.

Lütfen 15 Mart'a kadar rahatsız etmeyiniz!"

mayıs: *isim* Yılın beşinci ayına denir.

Ona göre, yeni devletin doğuşu ve başlangıcı 19 Mayıs 1919'dur.

nisan: *isim* Yılın dördüncü ayıdır. April...

Nisanda fişkırdığı fidanlaştığı görülüyor.

pazartesi: *isim* Pazar ile salı arasındaki gündür.

Öğretmen pazartesi günü izinliymiş.

şubat: *isim* Yılın ikinci ayına denir. Gücük ay...

3 Şubat cuma günü doğum gününü kutlayacak.

temmuz: *isim* Yılın yedinci ayıdır. Orak ayı...

Teyzem temmuzda Sakarya 'ya taşınacak.

Yabancı Sözcükler

Çalışmada kitaplarda geçen fakat kullanım sıklığı fazla olmayan yabancı sözcükler, Türkçe konuşma ve yazma bilinci ve farkındalığı kazandırmak için sözlüğün sonuna eklenmiştir. Bu sözcükler şunlardır:

adaptasyon: *isim Fransızca* Birbirine herhangi bir bakımdan uyar duruma getirmektir. İntibak ettirmek, uyarlamak...

Adaptasyon süreci uzun sürmüştü.

aerobik: *isim İngilizce* Sağlıklı bir vücuda sahip olmak için tempolu müzik eşliğinde yapılan bir jimnastik türüdür.

Antrenmanın bu bölümünde aerobik hareketlere yer verildi.

afitap: *isim Farsça* Güzel yüzlü demektir. Güneş...

Âfitâb-ı cihân-tâb tulû etmiş. (Dünyaya sıcaklık ve ısı veren güneş doğmuş.)

agresif: *sıfat Fransızca* Başkasına saldıran, yapısında saldırma özelliği olana denir. Saldırgan, mütecaviz...

Agresif davranışlarının kimseye faydası yoktu.

aleyhisselam: *isim Arapça* Allah'ın selâmı onun üzerine olsun! Anlamında bir sözdür.

O arada onun ölümsüzlük otunu bulduğunu bilen Allah Cebrail Aleyhisselam'ı göndermiş.

alzheimer: *isim İngilizce* Genellikle ileri yaşlardan sonra, beyinde gri maddede plak oluşumu sonucunda serebral kortekste gelişen atrofiye bağlı olarak başlayan, bellek kaybı ve kişilik değişikliği ile belirgin, nedeni bilinmeyen, ilerleyici dejeneratif beyin hastalığıdır.

Günde 30 dakika egzersiz yapmak kalp damar hastalıkları, kanser ve alzheimer kaynaklı ölüm riskini yüzde 40 oranında azaltmaktadır.

android: *isim İngilizce* Bilgisayar, cep telefonları için geliştirilen açık kaynak kodlu bir programdır.

Gözümüz her an android telefonumuza gelecek bir mesajda ya da emailde.

antipatik: *sıfat Fransızca* Sevimsiz, itici, soğuk davranış ya da duruma denir.

Antipatik davranışlarıyla orada bulunanları sıkıyordu.

april: *isim İngilizce* Nisan ayına denir.

Nisanda fışkırdığı fidanlaştığı görülüyor.

astroid: *isim Fransızca* Yıldız biçiminde veya yıldız benzeri herhangi bir yapı veya oluşuma denir. Asteroid...

Güneş Sistemi; Güneş, Güneş'in etrafında dönen gezegenler ve bu gezegenlerin etrafında dönen uydular, gezegenlerin yörüngeleri arasında yüzen ya da uçan sayısız astroid, bir astroid bile olamayacak kadar küçük, toz ve kuyruklu yıldızlardan oluşuyor.

astronom: *isim Fransızca* Gök bilimiyle uğraşan bilgine denir.

Batrucci gibi İslam astronomlarının eserlerinden fazlasıyla etkilenmişti.

center: *isim İngilizce* Merkeze denir.

Aralarında Doğan Medya Center'ın da bulunduğu 10 tesisin açılış törenine katılacak.

chat: *isim İngilizce* Uluslararası iletişim ağ ortamlarını kullanarak çeşitli yazılımlar aracılığıyla kişilerle karşılıklı olarak yazılı, sesli veya görüntülü görüşmenin İngilizce karşılığına denir.

Ayrıca bilgisayar üzerinden arkadaşlarınızla "chat" yapabilirsiniz.

cihân-tâb: *isim Farsça* Dünyâya sıcaklık ve ışık veren demektir.

Okuduğum eserlerden aklımda kalmış bir cümle ile "Âfitâb-ı cihân-tâb tulû etmiş. (Dünyaya sıcaklık ve ısı veren güneş doğmuş.)" diye başladığımı hatırlıyorum.

compact disk: *isim İngilizce* Yoğun diskin İngilizce karşılığına denir.

Bu arada CD (compact disc - kompakt disk) gibi güneş ışığını yansıtacak parlak renkli cisimleri ayna gibi kullanıp yerinizi belli etmeye çalışabilirsiniz.

crochet: *isim Fransızca* Fransızca kanca anlamına gelen kelimedir.

Velcro (Velkro) kadife anlamındaki "velours" (vüluğ) ve kanca anlamındaki "crochet" (kroşe) sözcüklerinden türetilmişti.

data: *isim Fransızca* Bilgiye denir. Veri...

Önemli dataalar kaybolmuştu.

demo: *isim İngilizce* Tanıtım gösterisine denir.

Filmin demosuna birçok ünlü katıldı.

direktif: *isim Fransızca* Herhangi bir konuda tutulacak yol için üst makamlardan alt makamlara belli bir esasa dayanarak verilen buyruğa denir. Talimat...

Nihayet bir salonunu paşanın direktifine uygun bir şekilde yapmayı başardım.

fakruzaruret: *isim Arapça* İleri derecede yoksulluğa denir. Fukaralık...

Millet, fakruzaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

fast food: isim İngilizce Kısa sürede hazırlanan ve yemek için az zaman harcanan hafif yiyeceğe denir.

“Bilgisayar” yerine “computer”, “belgegeçer” yerine “faks”, “hazıryemek” yerine “fast food” ve “isteklendirme” yerine “motivasyon” kelimelerini kullanan biri neye dikkat etmemiş olur?

fauna: isim Latince Belli bir bölgede yaşayan hayvanların tümüne denir. Direy...

Sultan Sazlığının farklı ekosisteme sahip olması, birçok fauna (hayvan) türüne üreme, konaklama ve beslenme imkânı sunmaktadır.

fax: isim İngilizce Belgegeçerin İngilizcesi'dir. Faks...

Faks makinesi arızalandı.

gemel: isim Arapça Deve kelimesinin Arapça söyleyiş şekline denir.

Gemel, gemel, dedi.

global: sıfat Fransızca Dünya ölçüsünde geniş bir bakış açısıyla benimsenendir.

Küresel...

Global ekonomik kriz subprime mortgage kredilerine bağlı bir uluslararası bankacılık krizidir.

hacker: isim İngilizce Bilgisayar ve haberleşme teknolojileri konusundaki bilgisini gizli verilere ulaşmak, ağlar üzerinde yasal olmayan zarar verici işler yapmak için kullanan kimseye denir. Bilgisayar korsanı...

Hacker sistemdeki diğer uygulamalardan da yararlanabildiği için, tüm uygulamalarda trafik artışı görülecektir.

hekır: isim İngilizce Bilgisayar korsanı hackerin okunuşudur.

Hekır, bilgisayarıma sızmış.

internet protokol: isim İngilizce Bilgisayarlar ve ağ cihazları arasında iletişimi sağlamak amacıyla standart olarak kabul edilmiş kurallar dizisidir.

İnternet ortamında her bilgisayarın bir IP (İnternet Protokol) adresi vardır.

jenerasyon: isim Fransızca Yaklaşık yirmi beş, otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeğidir. Göbek, nesil, batın, kuşak...

Yeni jenerasyonun bilgiye ulaşma imkânları çok iyidir.

joystick: isim İngilizce Elle tutulan bir kol ve düğmelerden oluşan oyun kontrol cihazına denir. Kumanda kolu...

Joystick bozulduğu için oyun oynayamadık.

kroşe: isim Fransızca Fransızca crochet kelimesinin Türkçedeki anlamı kanca demektir.

Velcro (Velkro) kadife anlamındaki “velours” (vüluğ) ve kanca anlamındaki “crochet”

(kroşe) sözcüklerinden türetilmişti.

mail: isim İngilizce Posta sözcüğünün İngilizce karşılığına denir.

Başvuru işlemi için link mail adresinize gönderilecektir.

mamafih: zarf Arapça Bununla birlikte demektir.

Mamafih, ağaca bir metre kadar tırmanabilen bir balık cinsinin olduğunu ve bunları suları çekilen bataklılardaki kavaklara tırmandıkları da bilinmektedir.

mangrov: isim İngilizce Tropikal bölgelerde, deniz kenarlarında, acı ve tuzlu su kenarlarında, sık, uzun ve kavisli toprak üstü kökleriyle dip çamuruna tutunan çeşitli bitkilerin oluşturdukları bitki örtüsüdür.

Bazı minik bitki türleri kaya çatlaklarına tutunarak yaşarken, mangrov gibi bazıları sahil bataklıklarında yetişir.

network: isim İngilizce Birbirine kablolarla bağlanmış server, printer, pc, modem gibi birçok haberleşme ekipmanının en ekonomik ve verimli yoldan kullanılmasına denir.

Network zaman ve para kazancı sağlar.

nofrost: isim İngilizce Buz tutmaz ifadesinin İngilizce karşılığıdır.

Nofrost özellikli buzdolabı almışlar.

okey: isim İngilizce Tamam sözcüğünün İngilizce karşılığıdır.

Okey geliyorum.

okeylemek: fiil İngilizce Kabul etmeye denir.

Bizim işi okeyledin mi?

online: isim İngilizce İngilizce bir kelime olan "online", dilimizde "çevrimiçi, internet üzerinden, bilgisayara bağlı olarak çalışan, doğrudan bağlantılı" anlamlarına gelmektedir.

Online bilgi işi oluşturduğunuz bilgi ürünlerinizi veya hizmetlerinizi paketleyip internet ortamında satarak kendi işinizi kurmak demektir.

part time: isim İngilizce İngilizce yarı zamanlı ifadesinin karşılığıdır.

Ülkeler bazında part time çalışma tanımlarına bir göz atalım.

perspektif: isim Fransızca Bir olay, konu veya düşünce incelenirken izlenen belirli yöne denir. Bakış açısı, görüş açısı, açılım, görüngen...

Olaylara farklı perspektiflerden bakmak anlayışımızı geliştirir.

perspektifsiz: zarf Fransızca Nesnelerin ve eşyânın, bir yüzey üzerinde sâbit bir noktaya göre uzaklıklarını ve duruşlarını dikkate almadan çizilmiş haline denir.

Minyatürler, iki boyutlu ve perspektifsiz olarak yapılmış tasvirlerdir.

printer (pirintir): isim İngilizce Bilgisayarda hazırlanan metnin yazılı sayfa hâlinde dökümünü veren araca denir. Yazıcı...

Printer bozuldu.

profit: isim İngilizce Kâr kelimesinin İngilizce karşılığıdır.

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar için non profit organisation ifadesi kullanılır.

protoplazma: isim Fransızca Yapı bakımından çekirdek ve sitoplazmadan oluşan, yan sıvı, saydam ve canlı hücrenin metabolizma olaylarının olduğu yere denir.

Genel olarak bir hücrede protoplazma, ışık mikroskobu ile görülebilen başlıca iki bölüme ayrılır.

puzzle: isim İngilizce Kesilmiş resim parçacıklarını birbirine uygun duruma getirerek resmi yeniden oluşturmaya dayanan bir tür çocuk oyunudur. Yapboz...

Kardeşime doğum gününde puzzle almayı düşünüyorum.

sabah-ı hayr: zarf Arapça İyi, hayırlı, yararlı, faydalı sabah demektir.

Memlekete kurtuluş ve hakikat yolunu göstermiş ve bütün milleti istiklâl bayrağı altında toplamış olan Yüce Meclis'iniz, ikinci çalışma yılına girerken ben ufkumuzda gelişmeye başlayan ışıkların, büyük felâketler görmüş olan bahtsız vatanımızda bir sabah-ı hayr (hayırlı sabah) olmasını duâ ediyorum.

saturday: isim İngilizce Cumartesi sözcüğünün İngilizce karşılığıdır.

Cumartesi günleri herkes sizin tatil yaptığınızı zannediyor.

selfie: isim İngilizce Fotoğraf çeken bir cihaz yardımıyla çekilen yüz fotoğrafına denir. Özçekim...

Bu aralar selfie çekimleri çok gözde.

star: isim İngilizce Yıldız kelimesinin İngilizce karşılığıdır.

Yıldızlardan en nazlı yıldız konmuş hilalin kundağına.

start: isim İngilizce Başlangıç kelimesinin İngilizce karşılığıdır. Başlama, çıkış, harekete geçme...

Nikâh töreninde imza atan yeni çiftler mutlu bir hayata başlangıç yapıyorlardı.

stilize: sıfat Fransızca Karakteri kaybolmadan basitleştirilmiş tezyini ve şematik hale sokulmuş biçim ya da motife denir.

Fırça darbeleriyle mavi, kırmızı, şarap rengi, sarı, yeşil, eflatun, lacivert renklerle küçük realist çiçekler, stilize yapraklar, damlalar, sarmaşıklar, kuşlar, balıklar ile süslemiştir.

sunday: isim İngilizce Pazar sözcüğünün İngilizce karşılığıdır.

Pazar günkü pikniğimize Emel, Murat ve Mustafa Akif de gelecekti.

taal: fiil Arapça Gelmek demektir.

"Taal hun yâ!" diyorlardı, yanlarına gidiyordu.

trend: isim İngilizce Sanatta, siyasette, düşünce hayatında ortaya çıkan yeni bir

görüşün İngilizce karşılığıdır. Eğilim...

Büyük hayvanlar ise daha yavaş ve daha uzun yaşama eğilimindedir.

tulu: isim Arapça Güneşin doğmasına denir. Güneşin doğuşu...

Okuduğum eserlerden aklımda kalmış bir cümle ile “Âfitâb-ı cihân-tâb tulû etmiş. (Dünyaya sıcaklık ve ısı veren güneş doğmuş.)” diye başladığımı hatırlıyorum.

velcro: isim İngilizce Türkçe "cırt" sözcüğünün İngilizce karşılığıdır.

Velcro, (Velkıro) kadife anlamındaki “velours” (vüluğ) ve kanca anlamındaki “crochet” (kroşe) sözcüklerinden türetilmişti.

velkıro: isim İngilizce Türkçe "cırt" sözcüğünün İngilizce karşılığı olan velcronun Türkçe okunuşudur.

Velcro, (Velkıro) kadife anlamındaki “velours” (vüluğ) ve kanca anlamındaki “crochet” (kroşe) sözcüklerinden türetilmişti.

velours: isim İngilizce Türkçe "yünlü kadife" ifadesinin İngilizce karşılığıdır.

Velcro, (Velkıro) kadife anlamındaki “velours” (vüluğ) ve kanca anlamındaki “crochet” (kroşe) sözcüklerinden türetilmişti.

vüluğ: isim İngilizce Türkçe "yünlü kadife" ifadesinin İngilizce karşılığı olan veloursun okunuşudur.

Velcro, (Velkıro) kadife anlamındaki “velours” (vüluğ) ve kanca anlamındaki “crochet” (kroşe) sözcüklerinden türetilmişti.

web: isim İngilizce İngilizce ağ anlamına gelmektedir ve bilgisayarlardan oluşan karmaşık yapıyı tasvir etmek için adlandırılmıştır.

Uzun bir uğraştan sonra bir web sayfası buldum.

ya aynı: ünlem Arapça Ey gözüm, gözbebeğim anlamına gelir.

Yâ habibi! Ya aynı!

ya habibi: ünlem Arapça Sevilen kimsedir. Sevgili, dost...

Yâ habibi! Ya aynı!

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Yapılan çeşitli araştırmalarda okul sözlüklerinin amaca hizmet etmediği, beklentileri karşılamaktan uzak olduğu ve birçok eksikliklerinin olduğu belirtilmiştir. Bununla ilgili, Çotuksöken (1999), okul sözlükleri hakkında ders ve test kitabı yayımlayan yayınevlerinin bunların yanında bir de okul sözlüğü adıyla sözlük yayımladığını, bu sözlükleri inceleyen ve denetleyen hiç kimse olmadığını, sözlükler hazırlanırken genel Türkçe sözlüğün örnek alındığını, hedef kitlesinin belli olmadığını ve buna bağlı olarak söz varlığının neye göre tespit edildiğinin bilinmediğini belirtmiştir. Tosunoğlu (2000), ise çalışmasında okul sözlüklerinin özellikle içerik bakımından Batı'da kullanılan okul sözlüklerine göre oldukça geride ve yetersiz olduğunu belirtmiştir. Kaya (2007), ise çalışmasında, okul sözlüklerin özen gösterilmeden hazırlandığını, hedef söz varlığının bazılarının çocuğun düzeyinin çok üstünde olduğunu, çocuğun içinde bulunduğu seviyeye göre gereksiz birçok sözcüğün sözlüklerde yer aldığını, niçin hazırlandıklarının belli olmadığını belirtmiştir. Ayrıca en geniş kapsamlı TDK'nin okul sözlüğünde bile birçok gereksiz sözcüğün bulunduğunu ve bu sözlüğün Büyük Türkçe Sözlük'ten kısaltılarak hazırlandığını söylemiştir. Karadüz (2009), ise Türk Dil Kurumu ve diğer sözlüklerde okul sözlüklerinde sadece kelime sayısının dikkate alındığını, öğrencilerin öğrenme seviye ve ihtiyaçlarının önemsenmediğini belirtmiştir. Yaman (2010), ise ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sözlük kullanımı ile ilgili yaptığı araştırmada öğrencilerin % 81'inin (330 kişi) kendinin bir sözlüğü olduğunu, %56'sının (227 kişi) bilmediği sözcüklerin anlamının araştırılmasında sözlüklerden yararlandığını, aynı araştırmaya katılan öğrencilerin %72'sinin (291 kişi) anlamını bilmediği kelimeler için hemen sözlüğe baktığını; yine aynı araştırmada öğrencilerin %63'ünün (255 kişi) sözlükte kelime bulmada zorlandığını ve sözlük kullanmaktan hoşlanmadığını, %16'sının (63 kişi) aradığı kelimeyi bulmakta zorlanmadığını, %18'inin (74 kişi) ise sözlük kullanmaktan hoşlandıklarını belirtmiştir. Demirbaş (2010) da yaptığı çalışmada, okul sözlüklerinde hedef kitlenin belirgin olmadığını, bazılarının kapağında “İlköğretim Okulları İçin”, bazılarında “İlköğretim Öğrencileri İçin”, “İlköğretim İçin”, “İlköğretim Türkçe Sözlük”, “İlköğretim Resimli Türkçe Sözlük”, “Resimli Okul Sözlüğü” ibaresinin bulunduğunu ancak içerikte bu okul sözlüklerinin hedef kitleye ait özellikleri taşımadığını belirtmiştir. Güzel ve Karadağ (2010) ise yaptıkları araştırmada MEB tarafından hazırlanan ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında geçen

metinlerde öğrencilerin sözlüğe başvuracağını düşündüğü elli kelime belirlemiş ve bu kelimeleri örnek olarak incelenen, isimlerinde ilköğretim ibaresi geçen beş sözlükte aramıştır. Araştırma sonucuna göre sadece bir sözlük öğrenci ihtiyaçlarını karşılarken diğer sözlükler bu ihtiyacı karşılamaktan uzak kalmıştır. Okur (2011), ise ilköğretim Türkçe sözlükleri üzerine yaptığı çalışmada ilköğretim sözlüklerinin birbirinin tekrarından ibaret olduğunu sadece yayınevi ve kapaklarının değiştiğini, içerik olarak farklılık olmadığını belirtmiştir. Ayrıca bu sözlüklerde kelimelerin tanımları ve tanımlamalarının genel sözlüktekilerle aynı olması sözlükçülükteki özensizliğin, kopyacılığın göstergesidir, demiştir. Karadağ (2011), ise çalışmasında okul sözlüklerinin genel sözlüklerin kısaltılmış biçimi olduğunu belirterek, sözlük yazarının kendi öngörülerine bağlı olarak maddeleri sözlüğe aldığını bu durum sonucunda sözlüklerin öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamadığını söylemiştir. Süt (2015), de yaptığı çalışmada öğrencilerin sözlük kullanmanın faydalarına inandıklarını (X 33.48) fakat daha az seviyede sözlük kullanma tutumu (X 28.55) içinde olduklarını tespit etmiştir. Baskın (2017), okul sözlükleri üzerine yaptığı çalışmada sözlüklerin hazırlanmasında ihtiyaç analizi yapılmasının gerekli olduğunu ancak Türkiye'deki okul sözlüğü adıyla bilinen sözlüklerin böyle bir analiz yapılmadan, yazarların sezgilerine ve öngörülerine göre hazırlandığını belirtmiştir. Baskın (2018), diğer bir çalışmada ise MEB Yayınları tarafından hazırlanan ve 5, 6, 7 ile 8. sınıf öğrencilerinin 2015-2016 yılında ana dili eğitiminde kullanılan Türkçe ders ve çalışma kitaplarının söz varlığını alfabetik olarak listelemiş ve bu listedeki sözcüklerin A, B, C harfleri ile başlayanlarının 26 ortaokul sözlüğünün 3'ünde bulunup bulunmadığını kontrol etmiştir. Araştırma sonuçlarına göre incelenen sözlüklerde A, B ve C bölümlerinde bulunması gereken 900 kelime dikkate alınmamış, bulunması gereken madde başları eksik kalmış ve bulunmaması gereken madde başları fazla miktarda sözlüklerde yer almıştır. Bu durum ise sözlüklerin iki ana amacı olan kapsam ve ulaşılabilirliğe ters düşer. Kapsam; söz varlığının genişliği ve güncelliğiyle ilgiliyken, ulaşılabilirlik ise kullanıcıların en kolay ve kısa yoldan bilmek istediklerini hazır bulmalarıyla ilgilidir (Jackson, 2002; akt. Baskın, 2018, s. 635). Bu araştırmalar, sözlüğün öğrenciler için gerekli bir kaynak olduğunu ancak mevcut okul sözlüklerinin öğrenci ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğunu göstermektedir.

Sözlüğü oluşturan parçacıl yapılardan en önemlisi ve en başta geleni şüphesiz tanım cümleleridir. Sözlüklerin ana işlevi kelimelerin anlamlarını açıklamak, betimlemek ve tanımlamaktır (Jackson, 2016, s. 133). Özenle düzenlenmesi gereken tanımlamalar, sınırlandırılmış sözlükler grubuna giren okul sözlüklerinde daha bir önem

arz eder (Çetinkaya, 2014). Okul sözlüklerinde tanımlar; açık, net, eksiksiz ve doğru olarak yazılmalı, kısa tanımlar tercih edilmelidir (Çotuksöken, 1999). İlk olarak madde başlarının gerçek anlamlarından yan anlamlarına doğru kullanım sıklığı dikkate alınarak sıralanması önemlidir (Yavuz, 2002). Sayan da (2005), sözlük hazırlama işinde en önemli işlemin tanım olduğunu, sadece sözcüğün anlamdaşını tanım kabul etmek ya da sözlükte başka bir maddeye göndermenin kapalı bir devre oluşturacağını, anlamın netleşmeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca kavramlar tanımlanırken bir kavramın kendisinden daha belirgin olan başka bir kavramla tanımlanmasını, kavramın kendisine bağlı olmayan bir kavramla tanımlanmasının önemli olduğunu belirtmiştir. Bu konuda Çetinkaya (2014), da sözlük hazırlayanların, belirli bir seviyedeki öğrencilerin bildiği kelime ve kavramları göz önünde bulundurup, bilinmeyen kavramı bilinenlerle tanımlamasının gerekliliğinden bahsetmiştir. Golynskaia (2017) da çalışmasında, bir sisteme ait sözlüklerin çeşitli öğrenim düzeylerine göre yapılandırılmasının, düzey yükseldikçe maddebaşı sözcüklerle ilgili bilgilerin miktarının da fazlalaşmasının gerekliliğini ayrıca bu bilgilerin sunum biçiminin de değişmesinin önemini belirterek tanımlar hakkındaki düşüncelerini dile getirmiştir. Baskın (2017), ise değişik yaş aralığında olan sözlük kullananların kaynak ihtiyaçları da değişkendir. Bu sebeple "küçük çocuklar, ileri düzey çocuklar ve yetişkinlerin sözlüklerinde yer alan tanımlar, bu grupların yeterlik seviyelerine göre düzenlenmelidir." demiştir. Gençler ise bu konuyla ilgili olarak Türkçe sözlüklerde genellikle basitlik ilkesine önem verilmeden tanımların oluşturulduğunu, tanımın tanımı yapılan kelimedenden daha anlaşılır kelimelerle ifade edilmesi olan bu ilkenin, Türkçe sözlüklerde tanımlamada bulunan mecazi ifadeler, deyimler ya da arkaik kelimelerle ihlal edildiğini belirterek, tanımlardaki belli başlı yöntem sorunlarını,

- Sözcüğün kavram/anlam alanının iyi tespit edilememesi
- Sözcüğün türünün göz ardı edilmesi
- Anlam sırasının yanlış verilmesi
- Sözcükler arasındaki anlam ilişkilerinin göz ardı edilmesi
- Eşdizimlilikle ortaya çıkan anlamların tanımlanması
- Tanımlama yönteminin uygun olmaması
- Sıfatlar, fiiller, soyut sözcükler, fiil isimleri gibi sözcüğün türü veya yapısı nedeniyle tanımlanması zor sözcüklerin ortaya çıkardığı sorunlar vb. (Gençer, 2018, s.190-191).

olarak tespit etmiştir. Bu görüşlerden hareketle okul sözlüklerinde tanımlar; bilinmeyeni bilinenle açıklamalı, bilinmeyenden bilinmeyene kısır döngü olmamalı, tanımın eş ve

zıt anlamı verilmeli, önce temel sonra ise yan ve mecaz anlamlar verilmeli, kısa, net ve doğru tanımlar tercih edilmeli, hedef kitlenin seviyesine göre şekillenmeli ve hedeflenen düzeye uygun olmalıdır.

Sözlüklerde bulunması gereken öğelerden biri de verilen tanımın delilinin gösterildiği örnek (tanık) cümlelerdir (Yılmaz ve Koçmar, 2009). Kullanıcı, bu cümleler vasıtasıyla verilen tanımı zihninde anlamlandırdığı gibi aynı zamanda şiir, hikâye, roman vb. türlerle, Türkçenin inceliğini ve etkileyici güzelliğinin farkına varır (Budak, 2000). Sayalı (1992), ise sözcüklerin tanımlarının ve örneklerin anlaşılabilirliği, tutarlılığı, sözlüğün hedefine ulaşması için gereklidir, diyerek bir sözlüğün amacına ulaşmada örnek cümlelerin önemine değinmiştir. Sözlüğün tanımlarına bakıldığında da birçok tanımda örnek ya da örneklendirme ifadesinin geçtiği görülür. Bu durum bize örneklendirmelerin sözlüğün vazgeçilmez bir parçası olduğunu gösterir.

Okul sözlüklerinin içerik olarak yetersiz kaldığı noktalardan birisi de madde başlarının örnek cümleleridir. Okul sözlüklerinin örneklendirme birimlerindeki yetersizliklerle ilgili olarak Çotuksöken (1999), bazı örnek cümlelerin tanımı pekiştiren, kavratan şeklinde düzenlendiğini, bazı örnek cümlelerin ise ya çok basit olduğunu ya da niçin yazıldığının belli olmadığını, tanımlamalar yazılırken önce öğrenci ihtiyaçlarının dikkate alınmasının önemine değinmiştir. Karadüz (2009), de yaptığı çalışmada sözcüklerin sadece mânâsının verildiğini bu anlamı desteklemek için örnek cümlelere yer verilmediğini, bu yüzden de çocukların kelimenin anlamını bir örnekle öğrenmesinin imkânsız olduğunu belirtmiştir. Yılmaz ve Koçmar (2009), da İlköğretim 6., 7., 8. sınıflar için hazırlanan toplam 5 (beş) Türkçe okul sözlüğünü incelemiştir. Bu inceleme sonucunda sözlüklerin hiçbirinde örnek cümlelere yer verilmediğini tespit etmiştir. Baskın (2017), ise 5. sınıf özelinde yaptığı çalışmada beş adet okul sözlüğü incelemiş ve sözlüklerde kelimenin anlamının belirginleşmesini, somutlaşmasını sağlayan, öğrencinin dil zevkini geliştiren tanımlama cümleleri kullanmanın gerekli olduğunu, tanımlamaların olmadığı bilgilerin kullanışlı olmadığını belirterek eldeki sözlüklerin hiçbirinin 5. sınıf öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde olmadığı söylenebilir, demiştir.

Örnek cümleler, tanımların öğrenci tarafından, somutlaştırılıp anlamlandırılmasını sağlaması gereken sözlük birimleridir. Bu cümleler okul sözlüğünü kullanan öğrencinin düşünce ve duygu dünyasına hitap etmelidir. Bu konuda Karadüz (2009), çocuklar için hazırlanan sözlüklerde her yaş ve dönemin kelime ihtiyacı; öğrencilerin öğrenmelerine katkıda bulunacak kavramlardan meydana gelen cümleler, ibareler örnek olarak kullanılmalıdır. Madde başı olan sözcüklerin anlamının örnekler

yoluyla somutlaştırılmasında da çocukların duyguları, ilgileri, bilgi birikimleri önemsenmelidir, demiştir. Sözlüğü açan bir öğrenci kendi düşünce ve duygu dünyasına, yaşına, ilgilerine kısacası içinde bulunduğu fiziksel ve zihinsel gelişim dönemine uygun örneklerle karşılaşmak ister. Ancak bu durum gerçekleşmez ve tekrar ederse öğrenci, kullandığı okul sözlüğünden hedeflenen düzeyde faydalanamayacak ayrıca bu durum öğrencinin sözlük kullanma, araştırma yapma isteğini olumsuz etkileyecektir. Bu olumsuz durumların ortaya çıkmaması için örnek cümleler hedef kitlenin içinde bulunduğu yaş aralığına uygun metinlerden seçilmelidir. Bu metinlerin seçimi için en doğru ve etkili ilk kaynak ise Türkçe ders ve çalışma kitaplarıdır. Sınıf bazında seçilen kitaplardaki metinler, örneklendirmeler için en uygun metinlerdir. Çünkü öğrencinin en fazla etkileşimde bulunduğu kitaplar sınıf temelli hazırlanan ders ve çalışma kitaplarıdır. Ayrıca öğrencinin yaş aralığına uygun edebi eserlerden de örnek cümleler kullanılabilir.

Okul sözlüklerinin nasıl hazırlanması gerektiği ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerin iki grupta toplandığı söylenebilir. Kimi araştırmacılar okul sözlüklerinin kademelerden (ilkokul, ortaokul vb. ya da ilk düzey, orta düzey gibi.) yararlanarak hazırlanması gerektiğini, kimi araştırmacılar ise her sınıfa özel sözlüklerin hazırlanması gerektiğini öne sürmüşlerdir. Bu araştırmacılardan Karadağ (2011), ilköğretim öğrencilerinin seviyelerinin birbirinden farklı olduğunu belirterek, seviyelere uygun sözlükler hazırlanması gerektiği ve bunun da Türkiye şartlarında her sınıfa özel sözlük edindirmenin mümkün olmadığı için ilköğretim sistemindeki kademelerden yararlanarak yapılabileceğini belirtmiştir. Okur (2011) da çalışmasında hem ilköğretim sözlüklerinin kendi içinde ilk, orta ve ileri düzey gibi aşamalara ayrılması gerektiğini hem de kitapların taranarak buradan elde edilen sözcüklerle her sınıf seviyesine uygun sözlükler hazırlanması gerektiğini belirtmiştir. Süt (2015) de çalışmasında ilköğretim öğrencilerinin kullanacağı sözlüklerin ilkokullar ve ortaokullar için ayrı ayrı hazırlanmasının daha iyi olacağını belirterek okul sözlüğü hazırlamada kademelerin dikkate alınmasını önermiştir. Ancak aynı çalışmada okullar için hazırlanan sözlüklerin sadece öğretim kademesine göre sınıflandırıldığını, fakat öğrencilerin söz varlığının neredeyse her sınıf düzeyinde farklı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı'na ücretsiz ders kitaplarının yanında öğrencilere ilkokulda ve ortaokulda birer kere sözlük de dağıtmasını önermiştir. Bunun yanında öğrencilerin bulunduğu sınıf düzeyine göre Türkçe sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü, şairler ve yazarlar sözlüğü, eş ve zıt anlamlılar sözlüğü ve yazım kılavuzu edinmeleri sağlanmalıdır (Göçer, 2009).

Görüldüğü gibi Karadağ ve Süt düzey sözlüğü hazırlamanın önemine değinirken Okur ise çalışmasında hem düzey sözlükleri hem de sınıfa özel sözlük hazırlanması gerektiğini belirtmiştir. Baskın (2017), ise düzey sözlüklerinin de öğrencilerin ihtiyaçlarını tam olarak karşılamayacağını, okul sözlüklerinin özelleştirilmiş ve kullanıcılarının ihtiyaçlarına göre sınırlandırılmış kaynaklar olduğunu, her bilgiyi değil, gerekli bilgiyi bulundurduklarını, tüm öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarının, hedef sözvarlığı ve ihtiyaç duyulan sözlüksel niteliklerinin farklı olduğunu, bu yüzden eğitim sistemindeki kademelere göre hazırlanan sözlükler değil, her sınıfa özel sözlük hazırlanmasını belirtmiştir. Bu durum aynı zamanda doğrudan sözlüğün hedef kitlesi ile ilgili bir durumdur. Çotuksöken (1999), okul sözlüklerinin hedef kitlesinin belirlenmesinin çoğu zaman kolay olmadığını, ilk olarak sözlüğün hangi kitle için hazırlandığına karar verilmesinin önemli olduğunu ifade etmiştir. Hedef kitlenin belirlenmesi ise sözlükte hangi madde başlarının yer alacağını, bunların tanımlanması, tanıklanması ve resimlendirilmesi gibi içeriği güçlendirecek öğelerin oluşturulmasını da kolaylaştıracaktır (Demirtaş, 2010). Göçer (2001), ise sözlük hazırlarken amacın iyi belirlenmesi ve tutarlı yöntemlerin kullanılması, istatistiki bilgilerden hareket edilmesi başarılı kaynakların hazırlanmasını sağlayacaktır, diyerek sözlük hazırlamada amaç, yöntem ve istatistiki bilgilerin kullanılmasının önemini belirtmiştir. Zira bir sözlük ancak hedef kitlenin beklentilerine cevap verebileceği ölçüde başarılı olabilir (Gülseren ve Batur, 2009). Baskın (2014), ise sözlüklerin hedeflerinin gerçekleşebilmesi için sözlükler işlevsel olmalıdır. İşlevsellik ise kullanıcıların gereksinimlerini dikkate alarak ve beklentilerini karşılamaktır, diyerek amaç işlevsellik ilişkisine dikkat çekmiştir. Amacın ve hedef kitlenin belirlenmesinden sonra ise o seviyeye uygun kaynaklar (ders kitapları, dergiler, vb) kapsamlı bir şekilde taranarak hedef söz varlığının sınırları belirlenmelidir (Çotuksöken, 1999). Çünkü okul sözlükleri sınırlandırılmış özel sözlüklerdir, dile ait bütün söz varlığına yer vermezler (Baskın, 2017).

Söz varlığı bakımından sınırlandırılan sözlüklerin doğal olarak hedef kitlesinin yaşına, ilgilerine göre de sınırlandırılması beklenir. Bununla ilgi olarak, Kırkkılıç ve Ulaş (2003), ise hedef kitle olan öğrencilere kültürümüzün göstergesi sayılan sözcükleri, kültürümüzü, Türkçeyi en güzel şekilde öğretmek amacındaysak her yaş grubuna -her sınıf seviyesine- vermemiz gereken kelimeleri belirlemeliyiz. Bunun için Türk Dil Kurumu, Millî Eğitim Bakanlığı ve üniversiteler işbirliği içinde olmalıdır, demiştir. Koçmar (2011), da çalışmasında çocukların ihtiyaçlarının ilgilerinin, isteklerinin, gelişim seviyelerinin yaştan yaşa farklılıklar gösterdiğini belirtmiş ve farklı

zaman aralıklarına göre hazırlanan okul sözlüklerinin genellikle, öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap veremediğinden sözlük kullanımı ile hedeflenen kazanımların öğrenciye kazandırılmasının zorlaştığını ifade etmiştir. Bu sebeple çocukların; içinde bulunduğu yaşa, ruhsal durumuna, dil seviyesine uygun kitaplarla karşı karşıya getirilmesi önemlidir (Uçan, 2005). Sözlükler de başucu kaynakları olduğu için sözlüklerin hazırlanışında bütün bunların dikkate alınması gerekmektedir.

Göçer (2001), her sınıf seviyesine uygun sözlüklerin ve bunların nasıl hazırlanması gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir: “Ders kitaplarıyla koordinasyon içinde, ilköğretimin bütün sınıfları için sözlükler hazırlanmalıdır. Bu işlemde ele alınan sınıf için hazırlanan, derslerde kullanılmak amacıyla TTK tarafından kullanım izni verilen kitapların söz varlığı taranmalı, ardından belirlenen sınıf için hazırlanacak sözlüğün söz varlığı meydana getirilmelidir.” Karadüz (2009), de çocuklar için hazırlanan sözlüklerde her yaş ve döneme ait sözcüklerin, kavramların, cümlelerin kullanılmasını; söz varlığı seviyesi ve ihtiyacı tespiti yapıldıktan sonra okul sözlüklerinin hazırlanmasını belirtmiştir. Boz, okul sözlükleri MEB'in belirleyeceği sözcük listeleri ile öğrencilerin kullandığı Türkçe ders ve çalışma kitaplarındaki kelime varlığı dikkate alınarak hazırlanabilir (Boz, 2011, s.157) derken, Baskın (2018), ise MEB tarafından belirlenmiş ve her sınıfa ait kelime varlığını içeren listeler bulunmadığını, öğrencilerin sözcükler ile ilgili sorunlarının daha çok ders ve çalışma kitaplarındaki söz varlığı ile ilgili olduğunu, bu sebeple de okul sözlüklerinin ders ve çalışma kitaplarındaki söz varlığının tespit edilerek hazırlanabileceğini belirtmiştir. Koçmar (2011), da çalışmasında “Çocuğa görelilik” ilkesine göre yazınsal nitelikli eserlerin, ders kitaplarının taranıp, buradaki sözvarlığı öğelerinin tespit edilmesi ve bu söz varlığına göre her sınıf için ayrı ayrı için sözlüklerin hazırlanabileceğini belirtmiştir. Okur (2011), ise sözlükler ile ilgili araştırmasında sözlüklerin hazırlanmasında istatistiksel verilerden yola çıkılması gerektiğini (1, 2....7, 8. sınıf öğrencilerinin bilmesi gereken sözcükler gibi) ve Talim Terbiye Kurulu tarafından yayımlanan ders kitaplarının incelenerek elde edilen sözcüklerle her sınıf için bir sözlük hazırlanmasının önemini belirtmiştir. Elbir ve Bağcı (2013), ise öğrencilerin sözlüğe olan gereksinimlerinin karşılanması amacıyla her sınıf seviyesi dikkate alınarak bir ihtiyaç analizi yapılmalı ve “farklı seviyelerdeki öğrencilere göre değişik sözlükler hazırlanmalıdır, diyerek sınıfa özel sözlüğe dikkat çekmiştir. Baskın (2017), ise 5. sınıf özelinde yaptığı çalışmada mevcut ortaokul sözlüklerinin, 5. sınıfların kullanımına uygun olmadığını, öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermediğini, sözlüklerin yetersiz olduğu için öğrencilerin akademik başarısında olumsuz etkileyebileceğini bu sebepten

de sözlük yazarlarının her sınıfa göre eserler üretmesi gerektiğini belirtmiştir. Yine Baskın (2017), okul sözlüklerinin özel ve sınırlandırılmış sözlükler olduğu için, okuldaki öğrenmeler, dolayısıyla kazanımlar ve kitaplar ile uyumlu hale getirilmesinin önemli olduğunu, bu nedenle her sınıf özelinde ayrı bir sözlük hazırlanması gerektiğini belirtmiştir.

Araştırmamıza göre günümüzde sınıf temelli ya da düzey sözlüğü alanında çok az sayıda çalışmanın olduğu görülmüştür. Bu çalışmaların ise daha çok yabancı dil öğretiminde hazırlandığı görülmektedir. Ayrıca MEB ya da başka bir kurum tarafından ayrı ayrı her yaş grubu için aktif ve pasif söz varlığını ortaya koyan standart listeler bulunmamaktadır. Buna karşılık hemen hemen her sınıf seviyesinde ve yabancılara Türkçe öğretimi alanında etkin ve edilgen söz varlığı listelerinin belirlendiği birçok sıklık ve yaygınlık çalışmasının yapıldığı görülmüştür. Bu durum ise yalnızca söz varlığı listesi hazırlamanın sözlükbilim için yeterli olmayacağını, sadece ders kitabı hazırlayıcılarına kaynaklık edeceğini, bu listelerin sınıf temelli sözlüğe dönüşmesiyle sözlük bilimine katkı sunacağını göstermektedir. Bu çalışmanın da nihai hedefi söz varlığı listesinden hareketle sınıf temelli sözlük oluşturmaktır. Geçmişte Türkçe ve Yabancılara Türkçe Öğretimi alanlarında söz varlığı çalışmalarından bazıları şunlardır:

Hilâl Arslan Kutlu tarafından 2006 yılında hazırlanan “MEB İlköğretim 6, 7. ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Söz Varlığı Açısından Değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tezinde; ders kitaplarında bulunan okuma parçaları taranıp Cibakaya programında dizin haline getirilmiştir. Elde edilen söz varlığı öğeleri belli başlıklar altında toplanıp, bunların sıklık listeleri tabloyla sunulmuştur.

Berna Açıkgöz tarafından 2008 yılında hazırlanan "İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Kelime Serveti Bakımından Değerlendirilmesi" isimli Yüksek Lisans tezinde, 2004 Türkçe dersi öğretim programına göre hazırlanan Özgün Yayınları 6. sınıf ders kitabında bulunan okuma parçaları söz varlığı yönünden incelenmiş, bu metinlerin ayrı ayrı değerlendirmesi yapılmış ve sonunda toplu olarak kitaptaki kavramlar sıralanıp elde edilen söz varlığı nicelik ve nitelik bakımından tablolarla gösterilmiştir.

Nazmiye Apaydın tarafından 2010 yılında hazırlanan “6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Açısından İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinde; 6. sınıf seviyesine göre beş Türkçe ders kitabı seçilmiş ve bu kitaplardaki okuma parçaları taranarak Cibakaya dizin programına aktarılmıştır. Metinler, söz varlığının çeşitlerine göre farklı başlıklar halinde tablolaştırılmış ve karşılaştırılmıştır. Ayrıca çalışmada, söz varlığı öğelerinin sıklık listeleri de bulunmaktadır.

Yonca Koçmar tarafından 2011 yılında Okul Sözlükleri Hazırlamada Yeni Bir

Yaklaşım: Düzey Sözlükleri (İlköğretim 6. Sınıf Örneği) adlı yüksek lisans tezinde öncelikle sözcük varlığı öğelerini tespit etmek için nitelikli çocuk edebiyatı eserlerinden 12 (on iki) kitap, ilköğretim öğrencileri için 100 Temel Eser'den seçilen 6 (altı) kitap ve 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki yazılı metinler taranıp Cibakaya 2.2 dizin programına aktarılmış ve bir sözcük varlığı listesi oluşturulmuştur. Bu sözcük varlığı listesinden ise sadece “a” harfi ile başlayan madde başı öğeler sözlüğe alınmıştır.

Erdem Aksoy tarafından 2018 yılında 5. Sınıf Öğrencilerinin Hedef Söz Varlığı ve Türkçe Sözlüğü isimli yüksek lisans tezinde üç yıla ait 5. sınıf Türkçe ders ve öğrenci çalışma kitapları tespit edilmiştir. Daha sonra ise metinler Ceval Kaya tarafından geliştirilen Cibakaya2.0a programına yüklenip ve alfabetik sıralı olarak listelenmiştir. Daha sonra bu kelimeler, kök veya gövde hâline getirilmiştir. Böylece 5. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarının sözcük varlığı elde edilmiştir. Aynı işlemler aynı nitelikteki 4. sınıf ders ve çalışma kitaplarına da uygulanmış ve 4. sınıf ve 5. sınıfa ait sözcük varlığı listeleri karşılaştırılıp ortak olan kelimeler tespit edilerek çıkarılmıştır. Kalan diğer sözcükler ise 5. sınıf sözcük varlığı kabul edilip bu kelimelerden alfabetik sınıf temelli sözlük oluşturulmuştur.

Engin Yılmaz tarafından 2018 yılında Yabancılar İçin-Başlangıç Düzeyi Türkçe Sözlük (A1) hazırlanmıştır. Sözlüğün hazırlanmasında ana ilkenin hedef kitle olduğu belirtilmiştir. Sözlükteki oluşturmak için; ilk olarak Yunus Emre Enstitüsü, Gazi Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi'nin Türkçe öğretim merkezleri tarafından yayımlanan “A1” düzeyindeki kitap setlerinden yalnızca “Ders Kitabı” niteliğinde olanların tamamı taranmış ve veri tabanı oluşturulmuştur. Ankara Üniversitesi TÖMER tarafından yayımlanan Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı-Temel adlı ders kitabından yalnızca kontrol amaçlı olarak yararlanılmıştır. Taranan dil malzemesi, Cibakaya 2.3 dizin programı aracılığıyla alfabetik olarak listelendi.

Nazmi Arslan tarafından 2014 yılında Yabancılar Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Sözcük Varlığı Unsurlarının İncelenmesi isimli yüksek lisans tezinde Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarındaki okuma parçaları doküman incelemesi yöntemiyle ve metinlerdeki sözcük varlığı unsurları sınıflama yöntemine göre incelenmiş ve belirlenmiştir. "Cibakaya Dizin Programı 2.2" ile sözcük sıklıkları belirlenmiştir. Kitaplardaki sözcük varlığı karşılaştırılmıştır.

Ceren Berber tarafından 2012 yılında Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yardımcı Kaynak Hazırlama: Sözlük Modeli Önçalışması isimli yüksek lisans tezinde öğrencilerin yabancılar Türkçe alanında hangi tür sözlükleri tercih ettiklerini ve öğrencilerin farklı sözlük türleri kullanmalarının başarıya etkisini

araştırmıştır. Araştırmada ilk önce ölçek yardımıyla ihtiyaç belirlenmesi yapılmış sonra ise Hitit 1 ve Hitit 2 ile temel ve orta düzey öğrenci ders kitapları incelenerek seviyelere göre tekdilli, ikidilli ve ikidillileştirilmiş sözlükler hazırlanmıştır.

Hayrettin Tunçel tarafından 2011 yılında Yabancılara Türkçe Öğretiminde Sözlü Türkçenin Kelime Sıklığı Ve Yaygınlığını Belirleme Çalışması isimli yüksek lisans tezinde Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi yerleşkesi evren olarak kabul edilmiş ve örneklem olarak ise yerleşkede yer alan kırtasiye, kantin, öğrenci işleri, kütüphane, fotokopi ve yemekhane seçilmiştir. Örneklem olan bu yerlere farklı gün ve saatlerde ses kayıt cihazı konulmuştur. Bu kayıtlar bilgisayar ortamında yazıya dönüştürülmüştür. Ayrıca doğal gözlemler yapılmıştır. Bu gözlemlerde de belirlenen sözcükler yine bilgisayar kullanarak yazıya geçirilmiştir. Böylece bir sözcük havuzu oluşturulmuştur.

Rauf Mustafaoğlu tarafından 2018 yılında Yabancı Dil Olarak İngilizce ve Türkçe Öğretimi A1 Ve A2 Seviyesindeki Ders Kitaplarının Söz Varlığı Bakımından Karşılaştırılması isimli yüksek lisans tezinde A1 ve A2 düzeyindeki *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* seti ve *New Headway* setinin ders kitapları tarama modeli ve doküman incelemesi yöntemleriyle karşılaştırılmış ve sahip oldukları söz varlıklarının tespiti yapılmıştır. Düzey sözlükleri olarak ise aşağıdaki sözlükler hazırlanmıştır:

- Akdikmen, Resuhi. (2008). 4. ve 5. sınıf için İng-Türk. resimli sözlük. İstanbul: Ders Kitapları Aş.
- Dolu, Sabiha. (2014). 2. sınıf İngilizce resimli sözlük. Ankara: Dahi Adam Yayınları.
- Dolu, Sabiha. (2014). 3. sınıf İngilizce resimli sözlük. Ankara: Dahi Adam Yayınları.
- Dolu, Sabiha. (2014). 4. sınıf İngilizce resimli sözlük. Ankara: Dahi Adam Yayınları.
- Hangün, H. Bayram. (2014). 5. sınıf İngilizce resimli sözlük. Ankara: Dahi Adam Yayınları.
- Hangün, H. Bayram. (2014). 8. sınıf İngilizce resimli sözlük. Ankara: Dahi Adam Yayınları.
- Kocaer, Münevver. (2014). Arapça sözlük 5. sınıf. İstanbul: Karma Kitaplar Yayınları.
- Kocaer, Münevver. (2014). Arapça sözlük 6. sınıf. İstanbul: Karma Kitaplar Yayınları.

- Kocaer, Münevver. (2014). Arapça sözlük 7. sınıf. İstanbul: Karma Kitaplar Yayınları.
- Komisyon. (2012). 7. sınıf İngilizce Türkçe sözlük. İstanbul: Okyanus Yayınları.
- Komisyon. (2018). 5. sınıf mini dictionary equinox. İzmir: Tudem Yayınları.
- Komisyon. (2018). 5. sınıf resimli Arapça sözlük. İzmir: Din Dersi Yayınları.
- Komisyon. (2018). 6. sınıf mini dictionary equinox. İzmir: Tudem Yayınları.
- Komisyon. (2018). 6. sınıf resimli Arapça sözlük. İstanbul: Din Dersi Yayınları.
- Komisyon. (2018). 7. sınıf mini dictionary equinox. İzmir: Tudem Yayınları.
- Komisyon. (2018). 8. sınıf mini dictionary equinox. İzmir: Tudem Yayınları.
- Uygur, Mualla. (2007). 4-5.sınıf resimli İngilizce-Türkçe sözlük. Ankara: Engin Yayınevi.
- Yılmaz, Büşra. (2014). 6. sınıf İngilizce resimli sözlük. Ankara: Dahi Adam Yayınları.
- Yılmaz, Büşra. (2014). 7. sınıf İngilizce resimli sözlük. Ankara: Dahi Adam Yayınları.

Görüldüğü gibi günümüzde düzey sözlükleri sadece yabancı dil öğretimi için hazırlanmıştır. Türkçe öğretimi için ise herhangi bir düzey sözlüğü hazırlanmamıştır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada 6. sınıfların hedef söz varlığı son üç yılın Türkçe ders ve çalışma kitapları taranarak belirlenmiş ve bu söz varlığına uygun olarak 6. sınıf Türkçe sözlüğü oluşturulmuştur. Çalışmamızda öğrencilerin sadece 6. sınıfta ilk kez karşılaştıkları söz varlığı esas alınmıştır. Bu söz varlığı ise 4769 olarak tespit edilmiştir. Bu sayıya 41 kısaltma, 36 ünlem, 811 deyim, 17 atasözü, 63 yabancı sözcük ve 11 adet takvim belirten kavramlar da dahildir. Madde başı olarak almadığımız bu dilsel birimlerin toplam sayısı ise 979 olarak tespit edilmiştir. Bu dilsel birimler de çıkarıldığında çalışmamızda madde başı olarak alınan isim, fiil, sıfat, zarf, bağlaç görevindeki sözcüklerin toplamda 3790 söz varlığı unsuru olduğu tespit edilmiştir. Madde başı olarak alınmayan diğer söz varlığı öğeleri ise sözlüğün sonuna eklenmiştir. Sözlüğü kullananlara hem kolaylık sağlamak hem de onların dil bilincini geliştirmek için bu eserde şu özel uygulamalara yer verilmiştir:

- Madde başları alfabetik olarak düzenlenmiştir.
- Madde başları kalın olarak yazılmıştır. (**aba**.)
- Madde başlarının tanımından sonra varsa yakın anlamlısı, eş anlamlısı verilmiştir.
- Madde başının birden fazla anlamı olması durumunda tanımlar gerçek anlamından başlanmak üzere diğer anlamlarına doğru numaralandırılmak suretiyle gösterilmiştir.

(artık: 1. *isim* İçildikten, yenildikten veya kullanıldıktan sonra bunlardan geriye kalan kısma denir.

Evdeki sebze artıklarını ya da çeşitli tohumları çoğu zaman ben veriyordum ona.

2. *zarf* Bundan böyle, bundan sonra anlamına gelir.

Artık yemekten ve uykudan tat alamaz olmuştum.

- Madde başlarının tanıklanması amacıyla yazılan örnek cümleler italik olarak yazılmıştır.

Evdeki sebze artıklarını ya da çeşitli tohumları çoğu zaman ben veriyordum ona.

- Madde başı olarak isim, fiil, sıfat, bağlaç, zarf ve zamir türlerinde sözcüklere yer verilmiştir. Bu türler tanımın başında italik olarak belirtilmiştir.

(cüsse: *isim...* çağırma: *fiil...* çağcıl: *sıfat...* gelgelelim: *bağlaç...* çağılı: *zarf...* cümle âlem: *zamir ...*)

- Özel isimler; kişi, yer, eser, takma adlar, unvanlar, millet, dil, devlet, din, gezegen ve yıldız adları, kurum ve kuruluş, kanun; ulusal, resmî ve dinî bayramlarla anma ve kutlama günlerinin adları; tarihî olay, çağ ve dönem adları sözlüğe alınmamıştır.
- Yabancı sözcükler Türkçe sözcük kullanmayı özendirmek ve Türkçe bilinci kazandırmak için sözlüğün sonuna eklenmiştir. Bu sözcüklerin kökenleri italik olarak gösterilmiştir.
- Deyimler, atasözleri, kısaltmalar, ünlemler ve takvim bildiren ifadeler de sözlüğün sonuna eklenmiştir.

Sözlükte toplam söz varlığı sayısı 4769'dur. Bunlardan 2081'i isim, 626'sı fiil, 641'i sıfat, 2'si bağlaç, 436'sı zarf, 4'ü zamir, 811'i deyim, 17'si atasözü, 41'i kısaltma, 36'sı ünlem, 63'ü yabancı sözcük ve 11'i de takvim bildiren ifadedir.

6. sınıfların Türkçe ders kitaplarında madde başı olmayan söz varlığı içinde atasözü ve deyimler yoğunluktadır. Özlü söz ve kalıplaşmış olmalarının yanında hoşagiden bir söyleyiş (Aksoy, 1988) özelliği bulundukları için zaman zaman birbirine karıştırılan bu iki söz varlığının tanımlarını ve farklarını Ömer Asım Aksoy (1988), şöyle açıklamıştır: Atasözleri; atalarımızın uzun tecrübelerine dayanan yargılarını genel ilke, bilgiççe fikir veya öğüt olarak kabul eden aynı zamanda kalıplaşmış biçimlere de sahip olan öz sözler iken; deyimler ise bir dil bilgisi şekli ya da hoş bir anlatım şeklinde olan ve genellikle çoğunun kendi anlamından başka bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözlerdir. Deyim bir kavramı açıklamak için bulunmuş özel bir anlatım şeklidir; kural niteliğinde bir anlatım yöntemi değildir. Aralarındaki en önemli fark budur.

Sonuç olarak günümüz mevcut okul sözlüklerinin çoğunun öğrencilerin ihtiyacını karşılamada yetersiz kaldığı ortadadır. Bu sözlüklerin sözlükbilim ilkelerine göre düzenlenip amaca hizmet etmesi beklenmektedir. Yapılan çalışmalarda da bunun ancak sınıflara ya da yaşa göre özelleştirilip sınırlamayla olacağı belirtilmiştir. Kimi araştırmacılar bu sınırlamanın eğitim sisteminin getirdiği kademe anlayışına göre kimisi ise her sınıfa göre yapılması gerektiğini savunmuştur. Her yaş grubunun ilgileri, ihtiyaçlarının hedef söz varlığının farklı olduğu hesaba katılırsa sınıf sözlüklerinin amaçlara götüren en doğru sözlükler olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzden de okul sözlüklerinden en iyi verim alınması için bu sınıflamanın düzeye göre değil de sınıfa göre yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akalın, Ş.H. (2016, 3–4 Kasım). *Okul öncesi ve okul çağı sözlükleri ile ilgili terimler ve sözlük türleri üzerine*. III. Uluslararası Sözlükbilimi Sempozyumu'nda sunuldu, Eskişehir.
- Akal Kurumsal (2014). Keçeli kalem nedir? Nasıl kullanılır?
<https://www.akalkurumsal.com.tr/keceli-kalem-nedir-nasil-kullanilir> adresinden alınmıştır.
- Aksan, D. (1998). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.
- Arı, G. (2006). Kelime öğretimi. C. Yıldız (Editör). *Kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi içinde* (s. 311–333). Ankara: Pegem A.
- Aslan Demirtaş, A. (2010). *Türkçe öğretmenlerinin okul sözlüğü kullanma konusundaki tutum ve davranışları*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Baskın, S. (2014). Türkiye ve dünyada sözlük bilimi: tanımı, kapsamı ve diğer bilimlerle ilişkisi. *International Journal of Language Academy*. 2 (4), 445-457.
- Baskın, S. (2017). 5. sınıf öğrencilerinin sözlük ihtiyacı ve ortaokul sözlükleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3,765-789.
- Baskın, S. (2018). Ortaokul sözlüklerinin Türkçe eğitimindeki hedef söz varlığı 622-637. DOI: 10.17679/inuefd.336691
- Bilgisayarkurdu (2018). Www (world wide web) nedir?
<http://www.bilgisayarkurtu.com/www-world-wide-web-nedir-8491/> adresinden alınmıştır.
- Biyologlar.com (2018). Protoplazma.
<http://biyologlar.com/protoplazma> adresinden alınmıştır.
- Boz, E. (2006). *Sözlük ve sözlükçülük sorunları*. G. Gülsevin ve E. Boz (Ed.), *Türkçenin çağdaş sorunları*.(s. 1-44). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Boz, E. (2011). *Sözlük bilimi yazıları I*. Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.
- Bozkurt, B.Ü., Canlı, S. (2017). *İlköğretim Türkçe 6. sınıf öğrenci ders ve çalışma kitabı*. Ankara: Başak Matbaacılık ve Tanıtım Hiz. Ltd. Şti.
- Budak, Y. (2000). Sözcük öğretimi ve sözlüğün işlevi. *Dil Dergisi*, 92, 19-25.
- Cılız, N., Gazi, H., Ecemiş, T., Şenol, Ş., Akçalı, S. ve Kurutepe, S. (2013). Sağlık çalışanlarında kızamık, kızamıkçık, kabakulak, suçiçeği, difteri, tetanos ve hepatit b seroprevalansı. *Klinik Dergisi*, 26, 26-30.
- Cnnturk.com (2018). Kırsal turizme 174 milyon lira hibe

<https://www.cnnturk.com/ekonomi/turkiye/kirsal-turizme-174-milyon-lira-hibe> adresinden alınmıştır.

Çakır, C. ve Kaptan, H. (2009). Voip teknolojilerinde opnet tabanlı güvenlik uygulaması. *Bilişim Teknolojileri Dergisi* 2(3), 1-7.

Çakır, M. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin sözlük ihtiyaçları ve ortaokul Türkçe sözlükleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Çetinkaya, B. (2014). Sözlüklerde tanımlama söz varlığı üzerine bir inceleme. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 9(9), 395–406.

ÇEVKO (2018).

<http://www.cevko.org.tr/index.php?lang=tr> adresinden alınmıştır.

Çiçeknet (2018).

<https://www.cicekal.net> adresinden alınmıştır.

Çotuksöken, Y. (1996). *Bir dilcinin günlüğünden okul sözlüğünün eleştirisi*. İstanbul: İnsancıl Yayınları.

Çotuksöken, Y. (1999). Okul sözlükleri üzerine. *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*. 7-8, 61-65.

Dalyan, M. G. (2011). XIX. yüzyıl Nasturilerinde evlilik ve düğün. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(3), 661-673.

Dash, N. S. (2007). The art of lexicography. *Encyclopaedia of Life Support Systems*. 225-276.

Demir, C. (2006). Türkçe /edebiyat eğitimi ve kişisel kelime serveti. *Milli Eğitim Dergisi*. 169.

Denizcilikbilgileri.com (2017). Gemi tanımı bölümleri ve başlıca kullanılan terimler

<https://www.denizcilikbilgileri.com/gemi-tanimi-bolumleri-ve-baslica-kullanilan-terimler/> adresinden alınmıştır.

Dersimiz.com (2018). Anlam vermek deyiminin anlamı ve açıklaması

<https://www.dersimiz.com/anlam-vermek-deyimi-12685.html> adresinden alınmıştır.

Dersimiz.com (2018). Kültürlü insan deyiminin anlamı ve açıklaması

<https://www.dersimiz.com/deyimler-sozlugu/kulturlu-insan-deyimi-16480> adresinden alınmıştır.

- Dersimiz.com (2018). Sen dost kazan; düşman ocağın başından çıkar. Atasözünün anlamı açıklaması:
<https://www.dersimiz.com/sen-dost-kazan-dusman-ocagin-basindan-cikar-atasozu-2818.html> adresinden alınmıştır.
- Derszamani.net (2018). Balık kavağa çıkınca deyiminin anlamı ve balık kavağa çıkınca deyimini ile ilgili cümleler
<http://www.derszamani.net/balik-kavaga-cikinca-deyiminin-anlami.html> adresinden alınmıştır.
- Derszamani.net (2017). Dilden dile söylenmek deyimini anlamı ile ilgili cümleler
<https://www.derszamani.net/dilden-dile-soylenmek-deyimi-anlami-ile-ilgili-cumleler.html> adresinden alınmıştır.
- Derszamani.net (2017). Tanrı dert verip lokman aratmasını atasözünün anlamı
<https://www.derszamani.net/tanri-dert-verip-lokman-aratmasin-atasozunun-anlami.html> adresinden alınmıştır.
- Dilbaz, N. ve Seber, G. (1993). Umutsuzluk kavramı: depresyon ve intiharda önemi. *Kriz Dergisi*, 1(3), 134-138
- Dilbilgisi.net (2018). Düşünceyi geliştirme yolları.
<https://www.dilbilgisi.net/konular/dusunceyi-gelistirme-yollari/> adresinden alınmıştır.
- Dünyalılar (2018). Kediler nasıl evcilleşti?
<https://dunyalilar.org/kediler-nasil-evcillesti.html/> adresinden alınmıştır.
- Edebiyatforum.com (2018). Öyküleyici anlatım biçimi.
<http://edebiyatforum.com/paragraf/oykuleyici-anlatim-bicimi.html> adresinden alınmıştır.
- Edebiyatogretmeni.gen.tr (2018).
<http://edebiyatogretmeni.gen.tr/275-sade-yalin-sussuz-ve-sanatli-ortulu-mecazli-anlatim.html> adresinden alınmıştır.
- Elbir, B. ve Bağcı, C. (2013). Türkçe öğretiminde sözlük kullanımı ve sözlükçülük. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6 (11), 249-268.
- Erdem, C., Cicik, B., Karayakar, S., Karayakar, F. ve Karaytuğ, S. (2005). Clarias gariepinus (burchell, 1822)'da kadmiyum'un solungaç, karaciğer, böbrek, dalak ve kas dokularındaki birikim ve arıtımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 18-26

- Fidan, F. ve Ağaoğlu, S. (2004). Ağrı bölgesinde bulunan lokantaların hijyenik durumu üzerine araştırmalar. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 15(1-2), 107-114.
- Fizikdersi.gen.tr (2018). Yüzey gerilimi nedir? Tanım ve örnekler
<https://fizikdersi.gen.tr/yuzey-gerilimi-nedir-tanim-ornekler/> adresinden alınmıştır.
- Golynskaia, A. (2017). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde tek dilli öğrenci sözlüğü: Model, yöntem ve ilkeler*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Google Çeviri (2018).
<https://translate.google.com.tr> adresinden alınmıştır.
- Google Kitaplar (2018).
<https://books.google.com.tr/> adresinden alınmıştır.
- Google Sözlük (2018).
<https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=s%C3%B6zl%C3%BCk> adresinden alınmıştır.
- Göçer, A. (2001). Türk dili ile ilgili sözlüklere genel bir bakış ve günümüz ilköğretim sözlükleri. *Türk Dili*. 598, 388-403.
- Göçer, A. (2009). Türkçe eğitiminde öğrencilerin söz varlığını geliştirme etkinlikleri ve sözlük kullanımı. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 4(4), 1025-1055.
- Gökter Gençler, B. (2018). *Tek dilli genel sözlüklerde tanım*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gülseren, C. ve Batur, Z. (2009). Sözlüklerin niteliği ve işlevsel özelliği bağlamında sözlük okuma alışkanlığının anadili becerilerine etkisi üzerine kuramsal bir yaklaşım. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(4), 135-147.
- Gültekin, İ., Arhan, S., Başar, S., Coşkun, S., Tuncay Demirel, T., Türker, H. (2015). *İlköğretim Türkçe 6 ders ve çalışma kitabı*. Ankara:MEB Yayınları.
- Günceldeyimler.com (2018). Kötüye yormak deyimi.
<https://www.gunceldeyimler.com/deyim-kotuye-yormak> adresinden alınmıştır.
- Güzel, A. ve Karadağ, Ö. (2010, 16-18 Aralık). *Türkçe eğitimi açısından okul sözlükleri*. III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu'nda sunuldu, İzmir.
- Habertürk (2018). Et yiyen örümcek" iddiası için "korkuya gerek yok" açıklaması

<http://www.haberturk.com/et-yiyen-orumcek-iddiasi-icin-korkuya-gerek-yok-aciklamasi-2038891> adresinden alınmıştır.

Habertürk (2015). Unutmamak için bunu yapın.

<https://www.haberturk.com/saglik/haber/1034814-unutmamak-icin-bunu-yapin> adresinden alınmıştır.

Hartmann, R.R.K. ve James, G. (1998). *Dictionary of lexicography*. London: Routledge.

İlhan, N. (2009). Sözlük hazırlama ilkeleri, çeşitleri ve özellikleri. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 4(4), 534–554.

İnternet nedir (2018). Web nedir?

<http://internetnedir.net/web-nedir.html> adresinden alınmıştır.

İnternet nedir (2018). Web sayfası nedir?

<http://internetnedir.net/web-sayfasi-nedir.html> adresinden alınmıştır.

İslam ve ihsan (2018).

<http://www.islamveihsan.com> adresinden alınmıştır.

İstanbul Ticaret Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi (2018).

<http://acikerisim.ticaret.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11467/371/M00202.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alınmıştır.

Jackson, H. (2016). *Sözlükbilime giriş* (çev. M. Gürlek ve E. Patat). Kesit Yayınları. (Eserin orijinali 2002'de yayımlandı).

Kaplan, F. (2015). *İlköğretim Türkçe 6 ders ve öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Öğün Yayınları San. ve Tic. Ltd. Şti.

Karacaoğlu, S., Yıldırım, O. ve Çakıcı, C. (2013, 19 Nisan). *Adana ilinin ekoturizm potansiyeli: ekoturizm faaliyetleri yapılamama nedenleri ve çözüm önerileri*. II. Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu'nda sunuldu, Adana.

Karadağ, Ö. (2011). İlköğretim Türkçe sözlükleri hazırlanmasında temel ölçütler. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*. 30, 193-207.

Karadüz, A. (2009). Sözlük, sözcük anlamı ve öğrenme üzerine. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(4), 636–649.

Karagozevi (2018). Unima nedir?

<http://www.karagozevi.com/UNIMA.html> adresinden alınmıştır.

Karasar, N. (1984). *Bilimsel araştırma metodu*. Ankara: Hacetepe Taş Kitapçılık.

- Kaya, A. (2007). Almanya'daki Türkler ve Türkiye'deki Almanlar - Göçün Sebepleri ve Uyum Sorunları. *Göç ve entegrasyon – Almanya ve Türkiye’de azınlık-çoğunluk ilişkileri* (pp. 81-94). Ankara: Konrad-Adenauer-Stiftung.
- Kaya, N. (2007). *Okul sözlüklerinin değerlendirilmesi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kelimeler.net (2018). Diriltici nedir?
<https://kelimeler.net/diriltici-kelimesinin-anlami-nedir> adresinden alınmıştır.
- Keser, M. (2011, 13-14 Ekim). *Arthur Schnitzler’in eserlerinde illüzyon motifi*. XI. Uluslararası Dil–Yazın–Değişbilim Sempozyumu'nda sunuldu, Sakarya.
- Kırkılıç, A. ve Ulaş A. H. (2003). Türkçe öğretiminde kelimeler dünyası. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 93-100
- Kıvrım, İ ve Elmacı, S. (2011). Osmanlı döneminde Amasya’da ipekçilik. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(4), 715-728.
- Kişisel gelişim (2018). Balık kılıcı tekniği nedir?
<http://www.kisiselgelisim.com/balik-kilcigi-teknigi-nedir-balik-kilcigi-diagrami-nedir/> adresinden alınmıştır.
- Kitaptarama (2018). E-Kitap nedir?
<http://www.kitaptarama.com/e-kitap.aspx> adresinden alınmıştır.
- Kocaman, A. (1998). Dilbilim, sözlük, sözlükçülük. *Kebikeç*. 6, 111–113.
- Koçmar, Y. (2011). *Okul sözlükleri hazırlamada yeni bir yaklaşım: düzey sözlükleri (ilköğretim 6. Sınıf örneği)*. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Komisyon, (2005). Türkçe sözlük. Ankara: TDK Yayınları
- Korkmaz, Z. (2003). Gramer terimleri sözlüğü 2. bs. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Kubbealtı lügati (2018).
<http://lugatim.com> adresinden alınmıştır.
- Kuslar.gen.tr (2018). Kuşlar.
<https://www.kuslar.gen.tr/> adresinden alınmıştır.
- Matbaa nedir? (2018). selafon nedir?
<http://matbaanedir.com/selefon-nedir/> adresinden alınmıştır.
- Mediaclick (2018). .Com nedir ? .Com anlamı nedir ?
<https://www.mediaclick.com.tr/blog/com-nedir-com-anlami-nedir> adresinden alınmıştır.

Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği (2014). Resmi Gazete (27.10.2014). Sayı: 29188
Milli Gazete (2018).

<https://www.milligazete.com.tr/makale/1757055/mehmet-biten/orta-batida-bir-yolcu-adresinden-alinmistir>.

Milliyet (2018). KTÜ'ye 18'i profesör 56 akademisyen alınacak

<http://www.milliyet.com.tr/ktu-ye-18-i-profesor-56-egitim-2798228/> adresinden alınmıştır.

Nedir.com (2018). Online nedir?

<https://www.nedir.com/online> adresinden alınmıştır.

Nişanyan Sözlük (2018). Cefakâr

<http://nisanyansozluk.com/?k=Cefakar&lnk=1> adresinden alınmıştır.

Nişanyan Sözlük (2018). Center

<http://nisanyansozluk.com/?k=center> adresinden alınmıştır.

Nkfu.com (2018). Mangrov nedir? Özellikleri nelerdir?

<http://www.nkfu.com/mangrov-nedir-ozellikleri-nelerdir/> adresinden alınmıştır.

NND (2018). Bici bici ne demek?

<http://www.nedirnedemek.com/bici-bici-nedir-bici-bici-ne-demek> adresinden alınmıştır.

NND (2018). illüstratör ne demek?

<http://www.nedirnedemek.com/illustrator-nedir-illustrator-ne-demek> adresinden alınmıştır.

NND (2018). Pozitif bilimler ne demek?

<http://www.nedirnedemek.com/pozitif-bilimler-nedir-pozitif-bilimler-ne-demek> adresinden alınmıştır.

NND (2018). Stilize ne demek?

<http://www.nedirnedemek.com/stilize-nedir-stilize-ne-demek> adresinden alınmıştır.

NND (2018). Tutumsal ne demek?

<http://www.nedirnedemek.com/tutumsal-nedir-tutumsal-ne-demek> adresinden alınmıştır.

Nsns.biz (2018). Karıncalar buldoglar hakkında

http://tr.nsns.biz/o-muravyax_muravi-buldogi.html adresinden alınmıştır.

NTV (2018). Sıfır yemek atığı, çevre kirliliğine son

<https://www.ntv.com.tr/video/sifir-atik/sifir-yemek-atigi-cevre-kirliligine-son,3d6frz2guUSeWakmTnhnrw> adresinden alınmıştır.

- Okur, A. (2011). İlköğretim Türkçe sözlükleri üzerine. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 6 (1), 1512-1529.
- Onlineocr (2018).
<https://onlineocr.net/> adresinden alınmıştır.
- Osmanlıca Sözlük (2018). Cihân-tâb
<http://www.osmanice.com/osmanlica-4898-nedir-ne-demek.html> adresinden alınmıştır.
- Otizm Vakfı (2018). Otizm Tanımı
<https://www.otizmvakfi.org.tr/otizm-tanimi/> adresinden alınmıştır.
- Önce Vatan (2018). Türklük ve Türk dünyası âşığı Bünyamin Aksungur'dan kitap gibi müzik albümü: canan uykuda
<https://www.oncevatan.com.tr/kitbiyat-333-makale,43317.html> adresinden alınmıştır.
- Örnek, S. (2017). Karamanlı Neokesaria köyünde doğum geçişine ait inançlar. *Millî Folklor Dergisi* 29(116), 143-155.
- Robotik Sistem (2018). Güneş pilleri.
http://www.robotiksistem.com/gunes_pilleri_nedir.html adresinden alınmıştır.
- Sabah (2018). MEB'den altın gibi motivasyon
<https://www.sabah.com.tr/egitim/2018/12/12/mebden-altin-gibi-motivasyon> adresinden alınmıştır.
- Sayal, M. (1992). Türkçe sözlük (1988) üzerine genel değerlendirme (1), *Çağdaş Türk Dili*, 58, 32-34.
- Sayan, P. (2005). *11-14 Yaş için hazırlanan okul sözlüklerinde tanımlar üzerine bir araştırma*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Seo Akademi (2018). İnternet terimleri sözlüğü.
<https://www.seokursu.com.tr/internet-terimleri-sozlugu/> adresinden alınmıştır.
- Seoprix (2018). Link nedir?
<https://www.seoprix.com/seo-bilgi-bankasi/link-nedir/> adresinden alınmıştır.
- Sesli Sözlük. (2018).
<https://www.seslisozluk.net> adresinden alınmıştır.
- Sözce (2018). Çarpıtmak ne demek?
<http://www.sozce.com/nedir/70182-carpitmak> adresinden alınmıştır.
- Sözcü skor (2018). Fenerbahçe ve Beşiktaş'ın kaleci formaları kriz çıkarttı!

- <https://skor.sozcu.com.tr/2018/07/19/fenerbahce-ve-besiktasin-kaleci-formalari-kriz-cikartti-755593/> adresinden alınmıştır.
- Sümer, F.K., Muştı, G., Şengül, S. (2017). *Ortaokul Türkçe 6 ders ve çalışma kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Süt, M. (2015). *Ortaokul Türkçe dersinde öğretmen ve öğrencilerin Türkçe sözlük kullanma tutumları*. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Tablo.net.tr (2018). Pastel boya nedir?
<http://www.tablo.net.tr/detay.asp?uid=13&title=PASTEL-BOYA-NEDİR> adresinden alınmıştır.
- Tarp, S. ve Gouws, R.H. (2012). School dictionaries for first language learners. *Lexikos*, 22, 333-351.
- Techworm (2018). IP (internet protokol) nedir?
<https://www.tech-worm.com/ip-internet-protokol-nedir/> adresinden alınmıştır.
- Topaloğlu, A. (2010, 4-6 Kasım). *Türkçede genel ve özel sözlükler ile sözlük yazımı*. Türkiye’de ve Dünyada Sözlük Yazımı ve Araştırmaları Sempozyumu'nda sunuldu, İstanbul.
- Tosunoğlu, M. (2000). Kelime servetinin eğitim öğretimdeki yeri ve önemi. *Milli Eğitim Dergisi*. 144.
- Trt Haber (2018). Melen Çayı'nda rafting yoğunluğu.
<https://www.trthaber.com/haber/yasam/melen-cayinda-rafting-yogunlugu-377637.html> adresinden alınmıştır.
- Tübitak Ulakbim DergiPark (2018). Yunus Araştırma Bülteni.
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/yunusae/article/view/5000036879> adresinden alınmıştır.
- Tüketici Bilincini Geliştirme Derneği (2018).
<http://www.tubider.com/default.asp> adresinden alınmıştır.
- Türkçe Bilgi (2018). Ahşap oyma sanatı.
https://www.turkcebilgi.com/ah%C5%9Fap_oyma_sanat%C4%B1 adresinden alınmıştır.
- Türkçe Bilgi (2018). İnternet protokolü.
https://www.turkcebilgi.com/internet_protokol%C3%BC adresinden alınmıştır.
- Türkçe Bilgi (2018). Network.
<https://www.turkcebilgi.com/network> adresinden alınmıştır.
- Türkçe Bilgi (2018). Turunçgiller.
<https://www.turkcebilgi.com/turun%C3%A7giller> adresinden alınmıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı (2018). Öz geçmiş (cv) nedir, nasıl yazılır?

https://www.turkedebiyati.org/yazi_turleri/oz_gecmis.html adresinden alınmıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı (2018). Ünsüz sertleşmesi (benzeşmesi) kuralı

<https://www.turkedebiyati.org/unsuz-sertlesmesi-benzesmesi/adresinden> alınmıştır.

Türk Dil Kurumu (2018).

<http://tdk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2018).

<http://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

Türkü Sitesi (2018). Çıktım belen kahvesine baktım ovaya.

http://www.turkuler.com/sozler/turku_ciktim_belen_kahvesine_baktim_ovaya.html adresinden alınmıştır.

Uçan, H. (2005). Çocuk kadar saf temiz olabilmek kalabilmek. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*. 9/104-105, 18-23.

Unisbul.com (2018). Part-time çalışma nedir?

<http://blog.unisbul.com/2011/07/part-time-calisma-nedir/> adresinden alınmıştır.

Vardar, B. (2002). Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Vikisözlük (2018). Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak.

https://tr.wiktionary.org/wiki/Dimyat%27a_pirince_giderken_evdeki_bulgurdan_olmak adresinden alınmıştır.

Vikisözlük (2018). Harekete geçirmek.

https://tr.wiktionary.org/wiki/harekete_ge%C3%A7irmek adresinden alınmıştır.

Vikisözlük (2018). İşe koyulmak.

https://tr.wiktionary.org/wiki/i%C5%9Fe_koyulmak adresinden alınmıştır.

Vikisözlük (2018). Kumanda kolu.

https://tr.wiktionary.org/wiki/kumanda_kolu adresinden alınmıştır.

Vikisözlük (2018). Kuzey sumrusu.

https://tr.wiktionary.org/wiki/kuzey_sumrusu adresinden alınmıştır.

Webdersanesi (2018). Çoktan seçmeli sınavlar.

<http://www.webdersanesi.com/egitim-bilimleri/olcme-ve-degerlendirme/4-coktan-secmeli-sinavlar/327/> adresinden alınmıştır.

Wikipedi (2018). Modernite.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Modernite> adresinden alınmıştır.

Wiktionary (2018).

<https://www.wiktionary.org/> adresinden alınmıştır.

Yaman, H. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıkları üzerine bir değerlendirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 27, 735-751.

Yavuz, G. (2002). Sözlükbilim ve Arapça sözlük çalışmalarına tarihsel bir yaklaşım. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(1), 113-121.

Yeni Akit (2018). Türkçe bilmeyen “Türkçeci”, Türk olmayan “Türkçü”!

<https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/yavuz-bahadiroglu/turkce-bilmeyen-turkceci-turk-olmayan-turkcu-25113.html> adresinden alınmıştır.

Yeni Şafak (2018). Gelmeyin bir daha.

<https://www.yenisafak.com/yazarlar/ismailkilcarslan/gelmeyin-bir-daha-2048255> adresinden alınmıştır.

Yılmaz, E. ve Koçmar, Y. (2009). İlköğretim okulları (6., 7., 8. Sınıflar) için hazırlanan Türkçe sözlüklerin Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığını yansıtması bakımından değerlendirilmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 79-98.

Zıpkıncı.com (2005). Zurna balığı.

<http://www.zipkinci.com/deniz-baliklari/2958-zurna-baligi-scomberesox-saurus.html> adresinden alınmıştır.

EKLER**Ek 1: Özgeçmiş**

Adı Soyadı	Halit ÇOLAK
Kişisel Bilgiler	Uyruğu: T.C. Doğum Tarihi ve Yeri: 07.05.1986 / Suluova
İletişim Bilgileri	Tel: 0 546 932 90 64 E-posta: halitclk@outlook.com
Öğrenim Bilgileri	Lise: 2000–2004 Suluova Y.D.A.L Lisans: 2006–2010 Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Yüksek Lisans: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı
İş Deneyimi	2012–2014: Milli Eğitim Bakanlığı Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğü Hendek Çamlıca Ortaokulu Türkçe Öğretmeni 2014-2017: Milli Eğitim Bakanlığı Samsun İl Milli Eğitim Müdürlüğü Havza Dereköy Şehit Mustafa Koçak Ortaokulu Türkçe Öğretmeni 2017-halen: Milli Eğitim Bakanlığı Samsun İl Milli Eğitim Müdürlüğü Havza Çakıralan İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Öğretmeni

